DUMITRU ALMAȘ

Frații Buzești

*

PAHAR DE CALE

DUMITRU ALMAŞ

Fraţii Buzeşti

★

Coperta : *Dumitru Ionescu*

BUCUREȘTI, 1971

DUMITRU ALMAŞ

Fraţii Buzeşti

★

Editura Eminescu

...nu numai letopisețul nostru, ce și cărți striine am cercat, ca să putem afla adevărul, ca să nu mă aflu scriitoriu de cuvinte deșarte, ce de dreptate... Și de acolo multe luînd și puindu de ale noastre, potrivind vremea și anii, de am scris acest letopiseț, carele pre în multe locuri de nu să va fi nimerit, gîndescu că cela ce va fi înțeleptu nu va vinui, că de, nu poate de multe ori omul să spuie așa pre cale tot pre rîndu, cela ce véde cu ochii săi și multe smintéște, de au spune mai mult, au mai puțin, dară lucruri vechi și de demult, de s-au răsuflat atîta vréme de ani? Ci eu, pe cum am aflat, așa am arătat.

GRIGORE URECHE VORNICUL

I

PAHAR DE CALE ALBĂ

Temeiul vămilor din văzduhul carpatin

1570. Înfățișăm vremea și izvodul oamenilor cu care porni-vom la drum împreună, ani 33 prin lume să hălăduim și toate cele 24 vămi ale văzduhului carpatin să le trecem, încolo și încoace, încoace și-ncolo, cum își trec oamenii pragul casei, cînd la muncă, la război ori la nuntă se duc și se-ntorc, se-ntorc și se duc, de cum se zămislesc în neastîmpărul copilăriei și pînă se domolesc sub glia țintirimului.

MARGARITR DE ROUĂ CHILIMBARIE, O LACRIMĂ DE miere picură de pe hartanul de pîine pe o frunză fragedă de nuc, ținută în palmă, sub bărbie, ca un servețel la împărtășanie. Radu, poreclit pofticiosul, o urmărește cu ochi mari, îngrijorați și-o linge, plescăind din limbă.

O clipă, fratele mijlociu, Preda, arțăgosul, cată pieziș, a sfadă. Și dintr-o dată, în joacă și-n sîc, îi înșfacă bucata de pîine, fuge, hulpav mușcînd, repede mestecînd și cu nodîlci înghițind.

— Te moftorişi şi-acu rîvneşti la bucătura-mi? mîrîe Radu, zădărîndu-l cu mlădieri de batjocură în glas.

— Şi nu te năpusteşti la şterpelitor? întreabă Stroe, cel de-al treilea frate din neamul Buzescu, mezinul.

— M-aş năpusti, dacă n-ar goni să-i scapere călcîiele... se lehemetuieşte Radu. Şi de scapără scîntei, aprinde pădurile Coziei. Şi-i păcat.

Stroe zvîcneşte în picioare şi, dintr-un salt, îl înhaţă pe arţăgos şi-l prăbuşeşte, sufocat de efort şi de dumicatul rămas în gît.

— 'Te-te- sfiosul! Luă chip de bătăios! s-a ridicat Preda de jos, pieptoşindu-se sub nasul mezinului. Mă,

gazda bușelilor ! Te bate Dandu Dărădan, caraghiosul, și cutezi a mă-nfrunta ?

În loc să răspundă, Stroe ia de pe iarbă felia lui de pîine cu miere și-o întinde lui Preda, cu zîmbet molcom și bun, uimind cu o cumsecădenie deloc buzească, deloc oltenească.

— Na-ți-o, c-o jinduiși. Mie-mi dă părintele Prohor alta.

— Ba ! Dă robilor, nu mie ! Buzescu nu primește pomană.

— Vrei să ne batem, chită, pentr-o fărîmă de pită ? întrebă Stroe cu două stihuri dintr-un plugușor învățat la Călui.

— Ne batem ! deschide Radu brațele, larg și amenințător.

Stroe stupește în palmi, le freacă să prindă spor și-și însfacă fratele de mijloc, la trîntă voinicească. Umerii și grumajii de tăurași li se încordează ca spinările arcurilor. Se smucesc. Se strîng la piept. Se rotesc. Se cîrmesc. Scurmă țărna cu potcoavele ciubotelor. Se răsucesc, gînjuri de carpăn. Se îndoaie de șale. Dar nu se dovedesc. Deși Stroe-i cu trei ani și cinci luni mai mic decît Radu.

Un fluture de primăvară, firav și gălbui, pîlpîie neauzit prin preajmă ; se ferește de-acest loc învrăjbit și cată scăpare pe o tufă de măcieș înflorit.

— Ălui de biruie, un măr de la mine !

— De unde-l ai ?

— Din cămara mănăstirii, arătă Preda mărul în luciul soarelui. Măr crețesc pentru voinic Buzesc.

Radu răsuflă adînc. Se opintește din nou și-l cîrnește pe Stroe întîi pe stînga, apoi, năpristan, spre dreapta. Îi pune o piedică îndrăcită, ciobănească. Îl frînge pe o coastă și-l bușește de pămînt, cu icnet :

— Hmmhă !... Hă !

— A suta oară ! numără Preda, hohotind de rîs. Însemn cu tibișir pe stîlpul cerdacului...

— Dar nu a o sută una, șoptește călugărul Prohor din cerdacul de sus al chiliilor.

Își privea ucenicii cu mîndrie tălmăcită în tresărirea molcomă a sprîncenelor.

— Nu fu cu dreptate! geme mezinul, cu răsuflarea întreruptă, cu creierii zdruncinați, cu ascuțite săgetări în piciorul și-n umărul stîng.

Soarele plouă pe zidurile Coziei dulce lumină primăvăratică. Dincolo de ziduri, Oltul foșnește mătăsos din valuri.

— Pune șeile pe cai, frate Isaiia! poruncește Prohor.

— Plecăm? se miră Radu.

— La Cepturoaia, mormăie călugărul, îngîndurat.

— Să ne batem cu ceata lui Dandu Dărădan! zburdă Stroe, ca să-i treacă săgetarea din stîngul.

Cît fratele Isaiia a așezat șeile pe spinările cailor, boscorodind rugăciuni, Radu, Preda și Stroe Buzescu și-au veselit privirile și auzul cu priveliștea muntelui Cozia, cu murmurul șipotului din ograda mănăstirii, cu cîntarea păsărilor în popas prin brazii și teii, fagii și arinii de pe malul Oltului, neostoitul. Stroe, înfrîntul, s-a îngîndurat. A ocolit biserica. Îi plăcea aici, deși călugărul Prohor se purta aspru și la grea muncă de călărie și de harță îi punea, și mai ales îi ostenea în fitece minut al zilei cu învățătura. Își sprijini tîmpla de zidul încălzit de raza primăverii. ...Stau pietrele și cărămizile astea aici, în zid, de două sute de ani. Ploaia, ninsoarea și vîntul le bate. Soarele le dogorește. Stau totuși. Bine le-a rînduit mîna și gîndul omului: temelia de piatră, apoi un brîu în trei rînduri de cărămizi smălțuite, și iar un brîu de piatră sură... Numără rîndurile de cărămidă, depărtîndu-se să le vadă pînă sus, la cornișă: trei... patru... cinci... treisprezece... Roșu și sur... Se apropie de ferestre; netezește cu palma podoabele pervazurilor: frunze, păsări, vulturi cu două capete. „Iscusită daltă le-a dăltuit... Și-n rozeta de acolo piatra-i lucrată ca horbota. Meștere cioplitor în piatră, fiecare pervaz, fiecare rozetă într-alt chip ai cioplit-o. Mînă de aur, ai avut meștere..."

— Ei, căscatule! Ce muște vezi pe zid?

...Nătîng mai e și Radu ista... suspină în sinea-i Stroe. Mai mare ca mine cu trei ani și nimica nu pricepe...

— Încalecă-ți ducipalul și hai!... Hai!

— Zidire ca asta să facem și noi la Căluiu...

— Numai domnii ctitoresc biserici.

— Boierii Craiovești au zidit mănăstiri care întrec pe ale domnilor, sfredelește starețul cu privirea pe Radu.

— Dar noi nu sîntem bogați ca dînșii! îl întrerupe Preda.

Starețul încalecă și, pentru că i se stîrnește în inimă ghimpe de mînie și nedumerire, tace. După ce iese pe poartă, în fruntea celor trei ucenici, își urmează gîndul: ...„Mă strădui să-i învăț slovele, numerele și crugul planetelor, starea și umbletul zodiilor, cetirea stelelor, cum scrie la *Alexăndrie* că-l învăța Aristotel pe Alexandru crai"... Ținînd malul Oltului la vale, prin Călimănești, își deapănă și gîndul: ...„Îi învăț și-i procitesc, dar... Vremile-s nespus de grele: cer să știe omul și a călări și a se bate. Bine-i că-și vîrtoșesc trupurile în trînte și harță. Că înoată în Olt ca peștii, se cațără ca jderii în copaci și sar de pe stîncile Coziei cum sar caprele negre. Fratele Isaiia zice că se pricep bine și la încordat arcul. Le-ar trebui și un dascăl de spadă. Că Radu Buzea mi i-a încredințat să-i cresc mai ales luptători. Să plece de la Cozia cu iscusite daruri, împodobiți într-ale minții, dar cu osebire vrednici întru virtuțile cele trupești. Vremile, da, vremile cer mai mult luptători decît cărturari."

— Fețîi mei, — se răsucește către cei trei băiețandri — care ajunge întâiul la hanul Rîmnicului, capătă spadă nouă! Galop!

Simțind zimții pintenilor în pîntec, caii săltară tustrei, întinzîndu-se în goană mare. Cu toate că inima îi dă ghes să galopeze, starețul își ține calul în trap mărunt. Nu se cade: un călăreț în rantie, în goană nebună, cu barbă sură fîlfîind în vînt, amintește apocalipsa...

Băiețandrii Buzești s-apleacă pe coame și gonesc, despicînd văzduhul ca săgețile. Drumeții se feresc din cale, orbiți de pulbere, fac cruce, stupesc și murmură:

— Ăștia or s-arunce cu barda-n Dumnezeu...

De aproape doi ani, Radu Buzescu, armașul din Cepturoaia, se afla, a doua oară, pribeag în Transilvania. Dacă n-ar fi încăput pe mîna călugărului Prohor, să-i strîngă-n chingi și-n frîu, să-i domolească și să-i învețe ceva din tainele lumii, feciorii lui Radu armașul ar fi

crescut buieci şi sălbateci. Se mai bat şi acum între dînşii, adesea şi pentru te miri ce. Se hărţuiesc mai cu seamă cu Dandu Dărădan, zăludul din Băbeni. Par tustrei de-o seamă, gemeni. Deşi abia a trecut de treisprezece ani, mezinul creşte spornic, se lăţeşte zdravăn în spate, se vîrtoşeşte în boi ; sileşte de zor să-şi ajungă fraţii. Muma, Maria Buzescu, l-a împodobit cu ochi negri şi ageri, cap mîndru, pletos, sprîncenat. Dar, deocamdată, în războaiele cu ceata lui Dărădan, e gazda bătăilor, iar în hîrjoana frăţească e totdeauna înfrînt.

Preda, mijlociul, e iscusit la viclenii, la capcane, la harţă poznaşă şi glumeaţă. El stîrneşte totdeauna războaiele cu Dandu Dărădan. Îl momeşte în cîte o rîpă, la strîmtoare şi mi ţi-l foarfecă pînă îngenunche şi rob se dă, cu arme cu tot. Atunci sar şi ceilalţi. Şi-l pedepsesc cu tină, au cu balegă ungîndu-l pe faţă. Aduc şi copiii ţăranilor să-l vadă aşa ocărît şi să-l huiduiască. Dar niciodată în joaca asta Dandu Dărădan nu-i zăludul şi închipuitul care este, ci căpcîn, turc sau tătar. De fapt, Dărădan are putere mai multă ca tustrei Buzeştii la un loc ; mînuie ghioaga ca un atlet. La minte însă-i tare sărăcuţ. E zălud, ce mai. Visează paloş de oţel, lung de-un stînjen juma, greu de douăzeci de ocale ca, dintr-o izbitură, să reteze o sută de capete.

Buzeştii s-au pierdut după dealuri. Călugărul Prohor lăsă calul în voie.

Cînd se află la Cozia, băieţandrii Buzeşti par liniştiţi. Stareţul Prohor îi înspăimîntă cu multe pedepse şi cu prea grozave chinuri din viaţa de apoi. Le spune din scripturi şi din zodiac. Îi fură, uşor, cu tălmăcirea *Alexăndriei* din slavoneşte în româneşte şi cu povestiri din vremi vechi. Şi chiar acum, la drum, se trezeşte glăsuindu-şi cum aseară a glăsuit, în faţa ucenicilor : ...Cică a trăit, undeva în Italia, o muiere, Rea Sylvia, frumoasă cum nu se mai află. Şi uitîndu-se un bărbat vînjos la dînsa a zămislit doi feciori gemeni. Le-a zis Rem şi Rom. Ci împăratul acelei ţări a auzit, de la o ghicitoare, că unul din acei prunci îl va doborî din scaunul împărăţiei. Temîndu-se, poruncit-a să-i smulgă mamei şi să-i lepede într-o pădure tufoasă, hrană la fiare şi la jigănii. Iară pe Rea cu mari chinuri o au ucis-o. Singuri, azvîrliţi în

pădure, pruncii au orăcăit, cum orăcăiesc pruncii flămînzi. Îi simte o lupoaică. Umbla, săraca, zăludă de durerea ugerului prea plin, că îi pieriseră căţeii luaţi de-o apă mare. Nimerind la prunci, minune ! nu i-a mîncat, ci le-a dat ţîţele să sugă. Pruncii au supt, potolindu-și foamea și ostoind durerile lupoaicei. Şi fiind laptele tot lapte, fie că se mulge din ţîţe de muiere, din pulpă de vacă au de fiară, a săturat şi a hrănit făpturile plăpînde și le-a crescut pînă s-au făcut feciori și păstori... Mai pe urmă, Rom a ajuns chiar rigă. Ci l-a ucis pe frate-său Rem, pentru că a cutezat să sară zidul cetăţii zidită de dînsul şi zisă Roma sau Rîmul... Urmașii lui au fost romanii sau rîmlenii. Și viteji foarte fiind rîmlenii și războinici ajuns-au stăpînii lumii. Împăratul lor pre nume Traian a cucerit şi ţara noastră, care pe atunci chematu-s-a Dacia, avîndu-l rigă pe Decebal. Şi din împreunarea cestor două noroade s-a izvodit neamul ista al nostru, românesc... „Uite, așa-mi învăț ucenicii Buzești."

Măcinînd aste gînduri, stareţul Prohor a ajuns la Rîmnicul Vîlcea. I-a găsit la marginea tîrgului, cu caii de dîrlog, la adăpost, pe malul Oltului. Cel dintîi ajunsese Preda ; Stroe îl întrecuse pe Radu. Prohor leagă calul la stanoagă și urcă cerdacul hanului.

— Văd că zarea asta largă vă-ndeamnă a zburda. Aţi alergat bine.

Pe Buzeşti îi miră neobişnuita laudă a călugărului ; dar parcă le unge sufletul cu miere. Ales că, de obicei, nu mai cu ocări îi blagosloveşte. Se bucură ca atunci cînd le înşiră din cartea lui Alexandru Machedon, craiul cel neîntrecut în vitejie şi frumuseţe. De zece ori au ascultat povestea lui, de la zămislirea-i din Olimpiada şi din Netinav, împărat la Eghipet şi pînă a răposat, nebiruit, în floarea tinereţii, la Babilon cetate. Frumos le zice călugărul Prohor din carte, ca din gînd, și din gînd ca din carte.

— Ci povesteşte, părinte stareţ, se roagă Stroe, cum au zis Alexandru să stea oștile, iar el să se bată singur cu Por împărat.

Stareţul se aşează mai bine în scaun și-i împlineşte dorinţa.

— ...„Şi-l lovi subţioară, prin încheiturile platoşelor şi-l înjunghie pre Por împărat. Iar Ducipal luă pre calul lui Por cu gura de cerbice şi-l răsturnă jos; iară Por căzu de pre cal..."

— Călugăre, bănui că, plecînd în surghiun, tata a zis precum Filip crai: „Dascăle Prohor, ia pre fiii mei aceştia; Radu, Preda, Stroe, învaţă-i cartea, filozofia şi înţelepciunea ta", zice Stroe, cu glas oleacă tremurat, dar foarte mîndru că poate vorbi frumos, cum scrie la cartea tălmăcită de stareţ.

— Chiar aşa a zis, în noaptea aceea neagră şi vrăjmaşă, cînd a trecut pe la chilia mea, în drum spre Transilvania. Şi mă bucur foarte şi fericit sînt, că, măcar în parte, izbutit-am. Deşi, ştiu bine că vi-s cam urîte slovele şi greu vi-i să le scrieţi.

— Pentru înţelepciunea cu care vădeşti toate cîte în lume se petrec, ai merita, stareţe, să te luăm cu noi, la războaiele şi isprăvile noastre, cum Alexandru Machedon l-a luat pre Aristotel filozof.

— Cum ţi-i voia, mezinule, surîde îngăduitor călugărul, intrînd parcă în joaca asta copilărească. Însă mi-i cam teamă de dihănii. Şi nici prea războinic nu sînt. Eu ales-am calea rugăciunii şi a blîndeţei...

— „Fătul meu, cine va arunca cu piatra în tine, tu aruncă în el cu pîine, că se va întoarce piatra la el, iar pîinea la tine veni-va"... cuteză Preda a-l maimuţări pe stareţ.

De mirare, Prohor nu se supără; ci soarbe din ulcică o gură de vin şi urmează gluma, zîmbind:

— Mă tem şi de umbra duşmanilor.

— Eu zic ca Firea Gărgăun: nu mă tem de nimica în lume, fără ca nu cumva să cadă cerul pe mine.

— Uite cine-o face pe viteazul?! Ăsta, Stroe, gazda bătăilor!? hohoteşte Radu.

— N-o fac, frate: sînt!

— Ce eşti? Viteaz ori gazdă?... cearcă a rîde Preda.

— Deocamdată, amîndouă, i-o taie scurt Stroe, gîndind că-i mai cuminte a spune ce-i drept şi-adevărat.

— Va să rămîi toată viaţa gazda bătăilor, dacă...

Un slujitor, descălecînd în grabă, le rupe cisla cu o şoaptă la ureche, gîfîind:

— Pe drumuri de munte, a sosit astă noapte pribeag de la Transilvania...

— Tata ! scînceşte Preda, gata să lăcrimeze.

— Feţii mei, la drum !

Şi ies tuspatru din han, ca un început de furtună.

Nerăbdători s-ajungă în Cepturoaia, cei trei băieţandri Buzeşti nivideau felurite gînduri : Cum o fi arătînd tata ? O fi sănătos ? I-o fi îngăduit domnia să se-ntoarcă ori va sta ascuns ?

Intră în Băbeni şi opresc la casa boierului Pîrvu, zis Dărădan. Stareţul Prohor se dă la voroavă cu gazda. Un ceas, Buzeştii hodiniră în ospătărie, pe laiţă. Trezit înaintea fraţilor, Stroe se frămînta în sinea lui. ...„Nimica nu-i de capul meu... La vîrsta mea, Alexandru Machedonul domolise pe Ducipal, armăsar ciudat, cu corn în frunte. Uimise curtenii cu îndrăznelile lui. Farmece făcea, oşti biruia şi pe el nimeni nu-l bătea. Eu abia călăresc cal bătrîn, domolit de tata... Mi-ar trebui cal nărăvaş. Că numai nărăvaşii sînt năzdrăvani..."

Asemenea gînd l-a bătut şi as-toamnă. S-a dus atunci la herghelia de pe Căluieţ. Dar n-a găsit nici mînzoc, nici noaten cu corn în frunte. A întrebat pe comisul Firea Gărgăun, iar dumnealui i-a răspuns în doi peri : „Umbli, năpîrstocule, cu moşi pe groşi... Caii năzdrăvani sînt păntru ăi dă-s Feţi-frumoşi, viteji şi tari de vîrtute. Ori tu... gazda bătăilor !"... „Comise, cu pumnii te dobor !" „Zăăău ? 'Te-te, s-a zborşit laptele acru." „Am învăţat să mă bat !" „Nu mai unge osia cu poveşti dă la părintele Prohor. V-a împuiat capul cu Alisandru Machidonu, despre războaiele lui şi cu păsările cele cu obraz de muiere, cu furnicile, cu purecii, cu chichiriţele. Bună fu zisa unui săhastru dă la Polovraci : «Comise, 'ice, s-apropie ceasul izbeliştei din urmă ; iote şi pruncii se trudescu-se să descîlcească slovele cărţilor şi să sugă înţelepciunea ferecată în ele. Că se uită astronomii prin ochian la stele şi socot că pămîntu-ar hi rătund. Că pleacă spre soare apune corăbiile şi se-ntorc din spre soare răsare, ocolind pămîntul cum ar înconjura furnica dovleacul.

Că merg chiar cu capul în jos şi habar de grijă n-au de cum au mers...» Şi să ştii, năpîrstoace, c-aşa-i : ceasul izbeliştei din urmă ! Mai din vechi, nici popa nu slovenea bine şi trăia lumea mai tihnită ca azi. Pe-atunci rătund era doar oul, mărul, dovleacul şi căciula. Amu, cică nu se mai poate trăi fără carte, şi pămîntul ar fi ajuns rătund. Auzi ? Feri-mă, Doamne ! A trăit omenirea de la zidirea ei ani 7078, iară de la mîntuirea lumii ani 1570 şi n-a pierit fără cetanie. Ajuns-am acele zile că se cetesc nu dumnezeeşti cuvinte din scripturi, ci cum s-a prefăcut Netinav împărat în fiară cu cap de leu, picioare de vultur şi coadă de aspidă, a intrat în patul Olimpiadei, cînd soţul plecat era la război, şi i-a zămislit prunc, pe Alexandru împărat. Iară soţul încornorat de hicleana aspidă tocmai întru acel ceas visa, nătîngul, că o vulturoaică mare a trecut peste el şi i-a ouat în poală..."

Stroe nu prea înţelegea batjocura comisului. Se trezi povestindu-şi în gînd din *Alixăndrie* : ...„oul a căzut din poala craiului şi s-a spart. Din găoace a ieşit un şarpe care a înconjurat oul, a vrut să intre înapoi, dar a pierit înainte de a... Aristotel filozof a lămurit că acel ou este pămîntul, iară şarpele este fecioru-su, atunci zămislit, care lumea toată va cuprinde-o, iar la moşia lui nu se va mai putea întoarce..." Deci şi Aristotel filozof zicea că pămîntul este rotund...

Comisul Firea Gărgăun bîrfeşte cum că stareţul Prohor ar fi un eretic : călăreşte şi se bate în săbii cu nişte băieţandri. Păcat de cele patruzeci şi cinci de ierni trăite, că din cuminţenia lumii nimic n-a învăţat... „Dacă voi, Buzeştii, vă mai potriviţi iznoavelor lui, faceţi din Olteţ cărare, iar din cer arie de treerat stele..."

În acea zi, Stroe a stăruit : „Cal, nu dojană !" „Ei, dar straşnic te mai grozăveşti, năpîrstocule ! Iată, îţi dau o mînzoacă. Năluca se cheamă. Numai să ştii : eu nu plătesc gîturile frînte..." „Dă-mi-o : o domolesc !" „Îţi închipui poate că Năluca ştie că eşti cocon boieresc, feciorul lui Radu armaşul Buzea sau Buzescu ot Cepturoaia, să se gudure în loc să zburde ?" „Iar te-ai lăbărţat la vorbă ?"... „Ei, dacă umbli după pleaşcă, neguţează şi vorbe"... „Arată-mi calul !"

Stroe a sărit asupra mînzoacei, a înşfăcat-o de gît şi i s-a azvîrlit în spinare. O clipă, Năluca a stat în nedumerire. Nu se aştepta la om aşa sprinten. Scutură coama. Umflă nările şi sforăi înspăimîntător de tare. Se încordă. Răsuci capul spre trup. Trase văzduh în piept, pe nări tremurate. Aruncă din copite, împroşcă pămînt. Săltă în două picioare, apoi îşi scutură tot trupul ca o coardă de oţel și azvîrli călăreţul cît colo, rostogolindu-l de trei ori, de-a berbeleacul... „Na ! Văzuşi vitejie ? ! Ești tu Machidon, cum sînt eu smeul smeilor !"... rîse comisul Firea Gărgăun, cu hohote.

Stroe nu s-a mai uitat îndărăt. Nu-i era ciudă pe cal că l-a trîntit, nici că s-a julit la pălmi şi la nas, că-l cam dor genunchii, ci se înfuriase pe comis că rîdea fără noimă, prosteşte... „La urma urmei, dumnealui comisul nu-i alta decît o bute pe două crăcăni. În viaţa lui n-a încălecat un cal. Ştie doar să-şi hurduce osînza, hohotind și chihăind ca o vulpe călcată pe coadă... Dar dacă pe mine m-a trîntit o mînzoacă de rînd, ce puternic trebuie să fi fost Alexandru care a încălecat cal năzdrăvan ? Ai ! Comisul va povesti tuturor cum m-a trîntit Năluca... Toţi au să rîdă... Şi ce poreclă-or să-mi mai pună ? Gazda bătăilor şi-a trîntelor ? De fapt, Firea Gărgăun ot Daia nici nu-i comis. E-un argat pripășit de neştine pe aste locuri. E gras şi burduhănos ; are un ochi negru și altul albastru. I s-a zis Gărgăun pentru că vorbește mult, citește în stele, spune vorbe de duh, rîde într-una, de orice și înţeapă aidoma gărgăunului. Cu vorba, bineînţeles. Cu toate că-i om la treizeci de ani, numai la nebunii îi umblă capul. Zice că s-a născut în Daia şi c-ar fi din stirpe moşnenească..." „Să-mi ziceţi Firea Gărgăun ot Daia, că Oltenia-i plină de... gărgăuni și de bărzăuni. Mă socot în felul măscăricilor şi rîd de proşti, de zgîrciţi, de fricoși, de mișei, de mofturoşi"... Povestește cu mult belșug de închipuire, amestecînd aievea fantasmagoria și adevărul cu minciuna. Ales cîntă frumos isprăvile lui Toma Alimoș ori ale lui Mihu Copilul. Zice c-a fost şi în cetele Novacului și s-a bătut cu osmanliii... „Am hălăduit pînă la Salonic și pînă la Ragusa. Pretutindeni am întîlnit mai mult români decît alte neamuri. Și nu se află mai îndrăzneţ luptător împotriva turcilor ca Novac, cel

născut în ostrovul Porecea, aproape de Orșova. A văzut lumina zilei cînd Soliman, padișahul cel mare, snopea creştinii la Mohacs." Ca băieţandru, păzind turmele prin Banat, a deprins lupta cu osmanliii. Îi furau oile, iar el le apăra. Pe urmă, flăcău fiind, s-a apucat de negoţ cu porci şi catîri : de la Craiova la Belgrad şi la Ragusa. Pe drumurile astea, s-a întîlnit de multe ori cu pîlcuri de ieniceri care-au cercat să-i ia marfa. La douăzeci şi șapte de ani, Novac n-a mai răbdat ticăloșia otomană și s-a făcut haiduc. Nalt, urieș. Pumni, cît ilăul. De șapte palme lat în spate. Tare-n grumaz ca un bohur, dar sprinten ca un cerb și mai ager la minte ca hulpea. Bun cu bunii, rău cu răii. „Dar la chip cum arată ?" vrea să ştie Stroe. „Chip ciolănos, aspru, brăzdat de cute, ca orice om trăit în vijelii şi-n suferinţă ; pletos, mustăcios ; cu ochi șoimești, înfundaţi în orbite adînci, ca peștera de la Polovraci ; sprîncene groase și zburlite ca pădurile Lotrului ; nas mare ca stînca Săhastrului de pe Cozia ; buze subţiri, strînse, îngurzite parcă într-un surîs amar, asemeni baierii pungii. Novac vestit şi ca neguţător ; dar de cînd strînge în juru-i cete de haiduci români, sîrbi, bulgari şi arnăuţi, de cînd își face cuiburi ascunse și tari în munţi, dă nu-l mai prinde nimeni, e și mai vestit. Toţi îl preamăresc şi-l cîntă. Eu Firea ot Daia, poreclit Gărgăun, fost-am dintre aleşii lui. Şi-oi mai fi !..."

Aici ajunsese Stroe cu măcinatul gîndurilor, cînd se ivi, ca din pămînt, însuşi comisul Firea Gărgăun, cu o șoltică întrebare :

— Ce basme-aţi mai citit în *Alixăndrie*, firoscoșilor ?

— Multe ! se grozăvește Radu.

— S-a mai bătut cu racii cei uriași ?

— S-a bătut...

Vine şi Dandu Dărădan :

— Batem ?

— Păi... Ce-om face ? rîde Preda.

— Cu Stroie ! strigă Radu.

Iar Dandu Dărădan nu mai așteaptă altă poftire : îl înşfăcă pe mezin de mijloc, îl răsucește de cîteva ori, îl strînge cu zăludă putere, îi turtește coșul pieptului, gata să-i scoată bojocii pe gură şi-l pune la pămînt, vînăt, cu ochii scoși ca la broscoi.

Firea Gărgăun rîde nebunește : Radu, mînzește ; iar lui Preda îi pare rău : ...Un Buzescu înfrînt ? ! Nu-i bine de loc...

Stroe se ridică, trage mult aer în piept să-și îndrepte coastele turtite, zîmbește dureros și gîndește trist : ...„Gazda bătăilor, asta sînt..."

Necutezînd să se ia la harță cu Dărădan, Radu dă drumul la o șolticărie :

— Viteazule, știi că tu ești chiar Alexandru Machedon ?

— Io ? întreabă Dărădan, privind holbat și tîmp, semn că nu pricepe nimic.

Preda îi istorisește cîteva din întîmplările lui Alexandru Machedon. Ochii lui Dărădan se micșorează, intră în orbite și se fac vicleni :

— Sînt, sînt ! Mă miram de ce-s botezat Alixandru. Vitea-teaz sînt...

— Berechet.

— Îți trebuie un Ducipal !

— Duci pa... pa... pal ? se holbează iar Dărădan.

— Întocmai !

Într-un sfert de oră, Buzeștii vin cu un măgar bătrîn și șoldit. I-au legat și un corn de berbec în frunte.

Dandu Dărădan se răpede, încalecă asinul, îi prinde frîul și se pieptoșează în șa, mai dihai ca un crai. În grabă, Radu, Preda și Stroe mîzgălesc șaua cu funingine amestecată cu untură, leagă o tigaie de coada măgarului și-l îmboldesc la mers. Izbindu-l tigaia la spate, măgarul foarte se sperie și-o împunge la goană prin sat, în hazul cel mare al tuturor. Se întoarce Dărădan după vreun ceas, hurducat și dihocat, vai și-amar, tot mînjit de funingină, mai negru și mai slut ca Scaraoschi.

Radu i-a prins frîul asinului și-a stăruit cu îndemnul :

— Colo, în dosul tufelor, niște dușmani, Machidoane ! Trage spada și... lovește, neînfricatule !

— Spada ? ! Dar n-am spa...

— Ține-o pe-a mea !

Și armat cu spada lui Stroe Buzescu, călare pe măgarul cu corn de berbec în frunte, Dandu Dărădan hăcuie, harcea-parcea, vreo trei tufe de măcieș și de mesteacăn, încredințat că doboară sute de căpcăuni.

— Am auzit la un vraci vestit de la India, întăreşte Firea Gărgăun, clipind şoltic din ochiul cel negru, că sufletul trece din om în om şi deci se prea poate ca în tine să se fi întrupat însuşi duhul cel nebiruit al Machidonului...

Zgîrieturile măcieşilor, voinicul nostru le socoate spîrcuri de spadă, dobîndite în luptă : unsoarea de funingine, drept negru sînge de căpcăun blăstămat.

— Sînt încredinţat, vine Stroe c-o poznă nouă, că şi tatăl tău, Dandule, aidoma lui Filipus crai, a visat vulturiţă care i-a lepădat ou în poală, semn că aveai a te naşte mare viteaz.

— O să vedeţi voi !... înţelege Dărădan, în felul lui, povestirea lui Stroe.

Roteşte de trei ori măgarul prin sat, adună ţigănuşi din sălaş şi se iveşte din nou, cu o spadă veche în mînă. Strigă cu ifos mare la Buzeşti, rotindu-şi măgarul sub nasurile lor :

— Plecaţi frun...frunţile-n pulbere !

— Mă zăludule, pune cioarsa aia în teacă ! hohoteşte Radu.

— Aha, nu vreţi ? ! Pe ei, pe ei, măăă cetaşilor... şuieră Dărădan, ascuţit, tare, la puradei.

Şi, de prin cotloane şi ascunzişuri, o adevărată ceată de ţigănuşi desculţi şi flenduroşi ţîşneşte şi se năpusteşte asupra Buzeştilor. În întîia clipă, Preda a vrut să încalece şi să-i calce în copitele calului. În cea următoare, s-a răzgîndit. S-a încins un fel de hîrjoană, corp la corp. Părintele Prohor iese în cerdac să rînduiască pornirea la drum. Dar pînă să zică „hai“, Stroe l-a şi tras pe Dandu jos de pe măgar, l-a prins de mijloc, i-a pus barba în piept şi, din trei rotiri şi-o piedică în felul lui Radu, l-a lepădat la pămînt, împroşcînd noroi şi apă, într-un ghiol. Preda se repede şi-i ia cuşma. Potîrnichi speriate, „cetaşii“ se-mprăştie parcă i-ar mătura vîntoasa.

— Din clipa asta sîntem cei mai tari pe valea Olteţului ! se făleşte Radu.

— Îmi place harţa şi zburdălnicia voastră, pilduieşte călugărul Prohor ; dar mai va, feţii mei, pînă voi ajunge ca Archirie filozof cu ucenicul său Anadan, să mă înfă-

țișez cu voi la domnie și să zic : „Iată-i : iscusiți și puternici, tari la stat, buni de sfat și de luptă“.

— Ci cît o să mai așteptăm ? întreabă Radu, nerăbdător.

— Pînă veți birui dușman adevărat, nu zălud ca Dandu Dărădan...

Își urmează drumul spre Cepturoaia. Stroe a pus în vîrful unei prăjini cușma lui Dandu Dărădan și-o poartă, semn că i-a luat capul. Și merg așa pînă la chindie.

Deodată, cotind drumul la Cepari, îi întîmpină o caravană de ieniceri. Duc bucate și mai ales cărnuri afumate și păstrămuri, putini cu miere și saci cu miez de nucă, straie și covoare, pielicele de miel brumăriu, blănițe de vulpe și de jder, vreo zece copii și cinci fete alese, tinere și frumoase. Doi ieniceri pun sulițele de-a curmezișul drumului, răcnind și făcînd semn celor patru călăreți să descalece și să dea caii. Se adună toți în față. Trag iataganele din teacă.

Călugărul Prohor nu știe ce să facă.

Buzeștii se uită unul la altul, înspăimîntați.

Clipele picură grele. Inimile bat sec, ca toaca de la Cozia.

Stroe, cel dintîi, înfige pintenii în pîntecele calului și izbește cu prăjina în care purta căciula lui Dandu. Un ienicer se prăbușește. Ceilalți îl împresoară, furioși. Radu și Preda cîrmesc spre sat, strigînd ajutor. Prohor cearcă să îmbuneze turcimea cu vorbă domoală și să-l despresoare pe Stroe. Dar, învrăjbiți, ienicerii îl înconjoară și pe dînsul, îl trag jos de pe cal și-l leagă fedeleș de-o haraba. Înspăimîntat, Stroe silește calul să sară, să se zbată, să calce în picioare. Ienicerii puteau să înțepe calul cu sulița sau să-i reteze picioarele cu iataganele. Le place să se desfete, bucuroși de îndrăzneala copilului călăreț. Socot că-s de preț și băiețandrul și calul ; deci să-i prindă nevătămați.

— Preț bun luăm ! ațîță căpetenia caravanei. Cruțați-i !

Prohor a înțeles vorba și îndeamnă :

— Nu te lăsa, Stroe !... Nu te da prins...

Deznădejdea izvorăşte în sufletul băiatului puteri nebănuite. Într-o pornire vijelioasă smulge chiar o suliţă de la un turc şi se repede asupra altora, fugărindu-i. Prohor îi prubuluieşte ca un pui de cerb încolţit de haita lupilor. O mîhnire amară îi încleştează dureros inima!... Piere. Acuş îl răpun...

Un ienicer cu fes roşu cu alb ţîşneşte de după o haraba şi, cu meşteşug, aruncă şfac în gîtul calului lui Stroe. Trei ieniceri prind de frînghie şi o leagă de loitra harabalei. Laţul sugrumă grumazul calului silindu-l să se zbată sălbatec. Ienicerii rîd batjocoritor, parc-ar necheza. Bat din palme. Sperie calul cu iataganele, să se gîtuie mai repede și să cadă la pămînt, cu călăreţ cu tot.

Cu mintea nespus de limpede, Stroe îşi numără clipele. Îşi domolește calul, şi-l apropie de haraba. Cu stînga, trage, iute, cuţitul din tureatcă şi haşt! taie frînghia. Cei trei turci care trăgeau de funie se rostogolesc pe spate, arătîndu-şi fundul roşu al şalvarilor.

Simţind că zimţii pintenilor îi muşcă dureros din carne, calul saltă peste trupuri și o ţine, goană nebună, spre sat.

Ienicerii rămîn cu gurile căscate: le scapă o pradă gata prinsă. Dau să-l urmărească, dar dinspre huceagul satului Cepari se iveşte, cu mare horboră, o ceată de ţărani cu topoare, coase și furci. Înconjuraţi de pretutindeni, copleșiţi, ienicerii leapădă suliţele şi ridică braţele, semn că se supun. Radu şi Preda Buzescu grăbesc să-l dezlege pe stareţ. Ţăranii scot din funii fetele și băieţii, apoi iau tot ce-au grămădit ienicerii în harabale.

— Că-s tot din sudoarea frunţii noastre, încuviinţează Prohor.

Ocolind, pe departe, Stroe se întoarce în galop, la locul bătăliei, cu cuţitul în pumn și cu cuşma plesnită pe ceafă.

— Să trăiţi, vitejilor, firitisește Prohor pe cei trei Buzeşti. Smulge un iatagan de la un ienicer și face cu garda ridicată sus, semnul crucii asupra lor. De acuma, cum zice psalmistul — „voi veţi călca peste scorpii şi peste balauri și nimic rău nu vi se va întîmpla".

Înalt, uscăţiv, cu ochi mari, negri, cu plete lungi, uşor înspicate cu fire albe, cu barba creaţă, cu nas drept, cu

buze subțiri, Prohor pare un războinic de la Babilon cetate, binecuvîntînd pe luptători și împărțind prăzile biruinței. Din averile smulse de la ieniceri alege doar o cruciuliță de aur, cu lănțug, și-o dăruie lui Stroe :

— Să-ți aducă aminte de astă întîie biruință.

În marginea de apus a Cepturoaiei, grămezi de gunoaie fumegau în amurg. Pe dealurile dinspre cele patru unghiuri ale zării, flăcăi și fete, cu nuiele și ciomege în mîini, așteptau într-o liniște solemnă și gravă. Roua începea să umezească straiele și colțul ierbii. Luceafărul de seară prindea să licărească în zarea dinspre Olt.

Deodată, din mijlocul satului, porni chiot lung și sălbatec, ca de pe altă lume, întinzîndu-se greoi, alene, ca un răsunet, pînă umplu toată valea. Grăbite, nuielele și ciomegele prind să bată învrăjbit, tot mai învrăjbit, pămîntul, sporind mereu larma glasurilor, parcă s-ar apropia din depărtări :

— Ieși căldură-afară și fă-te primăvară !... Cu soare și lună, primăvară bună, primăvară lucitoare, cu rod mult pe ogoare, primăvară lină cu flori de sulfină... Ieși căldură-afară și fă-te primăvară...

Valea răsună de glasuri și de izbiri ca-ntr-un uriaș descîntec și dans de iele. Mereu zădărîte, flăcările pîlpîie și se răsucesc ca lama unor săbii roșii ; parcă în sute de locuri s-ar fi deschis guri de iad. Cu bătaie și descîntec oamenii cearcă să supună pămîntul și necuprinsele-i puteri trîndave, să alunge amorțeala dospită a iernii, să stingă mirosul dubit al piericiunii și să ajute a înflori minunile florilor, puful puișorilor din cuib, pulberea fluturilor pe pajiște.

Așa gîndesc și cei trei frați Buzești și călugărul Prohor, iar inima li se înfioară de mistere și glasurile rostesc fără voie descîntecul obștesc :

— Ieși căldură afară și fă-te primăvară ! Ieși putregai din oase ! Flori, aduceți dulci miroase... Alungați înțepenirea morții și prășiți fiorul vieții.

Luna se înalță de după dealurile dinspre Olt. Strigătele și bătăile se potolesc cu încetul. Vraja se curmă lăsînd țiuit ciudat în urechi și ușoară fumegare în văzduh.

Scăldată în argint de lună, lumea pare alta : lumea primăverii, a învierii.

Cu încetul, gîndurile Buzeştilor, drumeţi spre casă, se întorc la ale lor. Într-un tîrziu, glasul lui Prohor :

— Pe lespedea de mormînt a unui fricos se sapă doar numele, leatul izvodirii şi al săvîrşirii. Şi de multe ori nici atît.

— Ci eu atîtea isprăvi vreau să făptuiesc cît să nu le încapă lespedea mormîntului... şopteşte Stroe, ca pentru sine.

— Numai c-ar trebui să scrie că, la început, fuseşi gazda bătăilor, rîde Radu.

— Cine n-a fost biruit nu ştie nici să biruie, se înşurubă Prohor cu vorbă înţeleaptă.

Apoi gîndeşte cum să înfăţişeze lui Radu armaşul Buzescu, chipul ucenicilor săi : Radu se va pricepe la gospodărie, Preda la pişicherlîcuri, Stroe la fapte de inimă bună. Tustrei fi-vor viteji. Dar cine încredinţează că soarta oamenilor se dezghioacă lin ? Apele munţilor s-aruncă în cascade şi cotesc, zăpor, printre stînci. Soarta oamenilor — la fel.

Spre seara de 9 martie, pămîntul dezmierdat de soare, răsufla domol abur călduţ şi surîdea, tînăr, liniştit.

Manea Voicu, moşneag din Cepari, cu plete sure, cu mustaţa stufoasă, cu nas ciolănos, cu glas gros şi vorbă răspicată, bun cunoscător al lumii, grăieşte către nepoţii săi :

— De multe trebuie să ţii sama la munca ogorului. Cînd pui legume, să nu uiţi a pomeni pe acel idol proteguitor al grădinilor, care se cheamă Păpălugă. Cînd sameni grîu, şopteşti o rugă şi pentru idolul Calan : apără holdele de năpăşti şi ajută colţul să străbată ţărna... Ei, dar ce văd ? se subţie, înspăimîntat, glasul bătrînului şi nepoţii se ascund, potîrnichi speriate, în tufişuri.

Moş Manea se ridică şi stă, sfeşnic, la marginea drumului. Aşteaptă pîlcul de slujitori domneşti : veneau în trap săltat.

— Asta-i drumul spre Cepturoaia ?

— La Buzeasca ? întreabă Manea Voicu, scoţînd cuşma.

— Ghiuj limbut ! Răspunde, nu întreba !

— Ăsta-i... arată Voicu Manea, într-o doară, cu mîna, drumul spre Balş.

Legănîndu-se în șa, hurducînd rădvan gol prin grunjii drumului, slujitorii urmară calea.

Unul cîte unul, ca viezurii, nepoţii ies din ascunzişuri :

— De ce le-ai arătat cale greşită ? Erau slugi domneşti, nu tătari.

— Ehei, nepoţii mei, lămureşte Manea, într-un tîrziu, vai și amar de astă biată ţară, cînd ienicerii fură băieţi şi fete, iar domnul răpeşte muierile pribegilor.

Nepoţii nu prind tot înţelesul cuvintelor, dar mîhnirea din glasul bătrînului îi sperie.

Era aproape miezul nopţii cînd Radu armaşul Buzescu a intrat în curtea bolovănită a culei din Cepturoaia. Înainte de a urca în casă, a dat în sama vătafului de slugi un rumân nou.

— Îl cheamă Mușat Bolborea. L-am cumpărat cu 490 de aspri, om singur, fără delniţe ori curături, nevoiaş, fugit de la ţara Moldovei doar cu muierea-i, cu Dumitra.

Vătaful a întins stăpînului un pitac, grăind cu glas tremurat și cu fruntea plecată în faţa stăpînului, pe care-l vedea rar și tot pe furiș, că-i mereu urgisit de domnie şi pribeag la Transilvania :

— Mărite stăpîne, a mai venit un rob ţigan, iscusit fierar. Îl cheamă Tiţu. Habar n-are ce scrie în acest pitac, dar îl ţine ca pe-un hrisov de mare boierie şi roagă să-l ceteşti domnia-ta.

Radu armaşul a apropiat hrisovul de torţa prinsă în torţarul din zid şi-a cetit :

— „Tiţu ţigane, dau-ţi ştire că s-a jeluit feciorul nostru Pintea postelnic pre tine, de zice dumnealui c-au dat păntru tine două iepe bune de te-au plătit de la ştreang, c-ai furat nişte cai. Se cade a-i plăti domniei-sale acei cai, iar de nu vei plăti, bine să ştii că te vor spînzura. Şi să nu mai umbli furînd ca un cîine. Într-acest chip dau-ţi ştire şi-ntr-alt chip să nu faci.

Iași, august 8 leat 7078, Orăș vornic."

— Te-ai săturat de hoţie la moldoveni şi-ai venit să furi, mişele, de la olteni ? se răsteşte armaşul la robul îngenuncheat la vreo douăzeci de paşi, să nu cumva să adie spre nasul boierului duhoare de ţigan.

— Pupa-ţi-aş tălpile, mărite ! Jur să...

— Nu ţin hoţi la casa mea !

— Sînt, mărite, iscusit meşter în potcovit şi-n trasul săbiilor, deapănă ţiganul, repede. Am ciordit, adică am învăţat meşteşugul de la saşii din Bistriţa cetate. Am fost şi staroste de fierari. Scot şi măselele. Uite-aşa ! pac ! C-un cleşte născocit de mine. Le-azvîrl cît colo, fără durere.

— Ridică-te !

Buzescu armaşul îl priveşte la lumina feştilei : înalt, voinic, frumos ţigan. Şi vorbăreţ.

— Şi ţiganca mea-i mare meşteră la descîntece şi vrăji. Şi ghiceşte... mamă-mamă ! de-ngheaţă apele. Cînd vrăjeşte, se face cumplită ; poate de-aceea o au poreclit-o Grozava. Grăieşte limbă amestecată şi pestriţă : româneşte, slavoneşte, turceşte. Face şi desface vrăji cu ciolănele de liliac, de cîrtiţă şi dihor, învăţate de la vrăjitoarea doamnei Chiajna. Acea vrăjitoare care a ameţit trei paşale şi-a biruit feluriţi boieri mari, de i-a pus Chiajna sub ascultare şi sub barda călăului.

— N-am văzut rob să cuteze a trăncăni atît în faţa...

— S-o vezi, mărite, pe muierea mea, în zi de sărbătoare : curată, tînără, frumoasă de pică ; toţi zic că Ţiţu are două muieri : Grozava şi Frumoasa. Numai s-o vezi, mărite, şi... şi-o pofteşti la pat.

Vătaful cearcă să curme limbuţia robului, dar boierul îi face semn să-l lase. Înalţă capul şi trage omoplaţii înapoi, zîmbeşte şi se arată toată vînjoşia şi bărbăteasca-i frumuseţe, cunoscută în toate cele trei ţări române. Că Radu armaşul Buzescu neîntrecut este în virtute, în dîrzenia firii lui, în mîndreţea înfăţişării. În Ţara Românească nu sînt doi ca dînsul. Iar dacă domnii s-ar alege după frumuseţe, Radu armaşul ar fi ales nu domn, ci crai sau chiar împărat. De atîta bărbătească frumuseţe se cutremură şi Ţiţu, în clipa asta.

— Adă ţiganca aici ! porunceşte, sticlindu-şi ochii ca lupul.

Smulge făclia din făclier şi-o apropie de roaba adusă ca o mînzoacă în faţa unui geambaş. O măsoară îndelung, cu privirea, şi-o vede cum leapădă o ciudată şi hîdă învelitoare ca să înflorească, de pe dedesubt, necuvîntată frumuseţe şi gingăşie. Se miră Buzescu de asemenea schimbare nemaivăzută ; dar repede încruntă sprînceana, poruncind apăsat :

— Vatafe, fă-i feredeu, trei zile în şir, cu busuioc şi mentă, c-o să-mi trebuiască ! Iar tu, Tiţule, potcoveşte-mi calul, să-ţi văd iscusinţa.

Surprinsă în patu-i moale şi cald, Maria i-a sărit de gît şi l-a îmbrăţişat cu focul nestins al dragostei mereu aţîţate de lungi, prea lungi aşteptări. Iar soţul se încredinţă că soţia lui era frumoasă, fierbinte şi pătimaşă la îmbrăţişare ca şi acum şaptesprezece ani, cînd şi-a luat-o mireasă. În frîntura de noapte rămasă şi-n ziua următoare, Radu armaşul Buzescu a uitat, cu desăvîrşire, searbădele săsoaice, care făcutu-şi-au bun obicei de a spori numărul saşilor cu ajutorul pribegilor români.

Intîlnirea dintre tată şi feciori se desfăşoară în cutremurătoare tăcere. Se îmbrăţişează strîns, mut. Radu armaşul se depărtează cîţiva paşi, pînă în dreptul stîlpului din cerdacul culei şi se miră cît i-au crescut flăcăii. Îl ascultă pe Preda, arţăgosul, povestind lupta cu ienicerii şi iarăşi se minunează.

— Stroe, din gazdă a bătăilor, a ieşit deodată, adevărat viteaz. Dar fără mine şi fără Radu care-am adunat satul, pulbere s-alegea de toată vitejia lui.

Radu armaşul îşi muşcă buza de jos, groasă, semn că-l cam împătimesc plăcerile trupeşti, buza care a dat poreclă neamului buzesc. Si, pe sub sprînceană, îşi prubuluieşte feciorii. Îi seamănă. Şi lui şi Mariei. Fi-vor, deci, bărbaţi voinici, frumoşi, deştepţi, ambiţioşi, mîndri, dornici de fapte mari, iubăreţi. Ei vor ridica numele familiei Buzescu în culmea slavei.

Se aşează la masă, în cerdac. Ziua asta se numără ca rară zi de fericire în familia Buzescu, aşteptată cu jăratec la inimă, luni şi ani, de cînd umblă soţul în pribegie şi necazuri. Stareţul Prohor zice binecuvîntarea.

Maria, ea însăşi, îşi slujeşte soţul, feciorii şi musafirul, cu bucate alese. Radu armaşul îşi urmăreşte copiii să-i vadă cum ştiu să se poarte, să vorbească, să mănînce. Constată că Prohor, dascăl bun, ştie să strunească zburdălniciile flăcăiandrilor, chiar cînd sînt din neastîmpărat neam buzesc. Îl dăruie cu trei pungi de galbeni „pentru mănăstire". Pe feciori îi înzestrează cu doi slujitori: Muşat Bolborea şi Tiţu, ţiganul fierar.

După masă, Maria curăţă straiele drumeţilor, dar mai ales îngrijește ca străjile culei să stea în necurmată veghe. Apoi, cînd soţul se trage spre hodină și sfat tainic cu stareţul Prohor, îşi adună feciorii în jur, întrebîndu-i despre viaţa lor la Cozia, despre gîndurile ce-i frămîntă, despre visările ce-i înaripează. Pentru adeverirea învăţăturii, îl pune pe Stroe să scrie într-un terfelog „doftorii întru tămăduire", după un alt terfelog vechi, împrumutat de la o boieroaică din ţara Moldovei. Cu toate că pana-i cam tremură în mînă, iar cerneala se usucă prea repede, mezinul copie de sîrg: ...„De tuse: afumă bine cu tămîie albă şi bumbac nou pe cheptul gol"... Fără voie, Maria gîndește la ceasul cînd a născut fiecare fecior. Radu, într-o vineri, zi de post, din martie leat 1555, cînd a fost foamete mare în ţară şi mulţi pierit-au de lipsă. Pe Preda l-a făcut în zodia leului. Zodia asta scoate bărbaţi trufaşi, falnici, răsfăţaţi. Era în al treilea an al domniei lui Pătraşcu-vodă, domn bun, cu priinţă și belșug asupra ţării. Atunci s-au întors toţi boierii din pribegie, iar Radu a stat fără frică în Cepturoaia, a cumpărat trei moșii şi două sălaşe de ţigani robi... Ce vremuri! L-am zămislit pe Stroe...

— Auziţi, leac! rîde mezinul: „cînd se sminteşte femeia şi va să piarză; piele de şarpe să se ardă şi, făcîndu-se praf, mărunţel, să se bea cu vin alb".

...„Da şi eu, cînd eram grea cu Stroe, au năvălit tătarii și aşa de amarnic m-am speriat că era să lepăd."

— „De năjit (aprindere de urechi): rîme spălate cu vin alb să le pui într-o ceapă scobită şi învălind-o cu cîlţi uzi, să se coacă în spuză şi, cocîndu-se bine, scoate-o din spuză; stoarce trei picături într-o ureche şi trei în alta..."

Îi înflorește o mușcată în inimă auzindu-l cum citește, ce glas cald, ușor tremurat are... „Și l-am născut la ceas de seară, în zodia vărsătorului, la un an și șapte luni după Preda.“

Își amintea că, îndată după nașterea mezinului, bărbatul iar i s-a pribegit la Transilvania, de teama domniei lui Mircea-vodă, care altă grijă n-avea, fără numai a prăda și ucide. Crescutu-și-a copiii singură, în vremi de slută tiranie, cînd Boșoldea călăul ostenea tăind capete boierești. I-a învățat, seara, în jurul căminului, să cînte : *Spune-mi maică-adevărat/ cu ce apă m-ai scăldat ?/ Ori cu apă din fîntînă/ să port sabia-ntr-o mînă/ ori cu apă de sub punte, ca să fiu viteaz de frunte ?*

Și ziua aceea de primăvară s-ar fi sfîrșit în tihnă și cuminte voiebună dacă straja din colțul de miazăzi al zidului n-ar fi strigat a primejdie : venea pîlc de acîngii prădalnici. În întîia clipă, Radu armașul gîndi să fugă. „Au ce pildă dau fiilor mei ?“ s-a răzgîndit el în clipa următoare. A adunat, în pripă, feciorii și slujitorii și-a ieșit la ziduri. Acîngiii s-au rotit în vale și-au aprins satul, dinspre apus. În fruntea slujitorilor și a feciorilor, Radu armașul le-a ieșit în cale, și-a rînduit război în lege. Văzîndu-l pe armaș în frunte, țăranii au sărit la luptă cu înzecită cutezare. În mai puțin de un ceas, cinci acîngii răniți și unul mort. Cei teferi au fugit ca scăpați din coarda arcului.

Dintre Buzești, Radu s-a ales c-o crestătură de iatagan la brațul stîng. Maria i-a spălat sîngele închegat, a sfărîmat o falcă de lup, a scos măduva, a întins-o pe foi de patlagină și-a pus-o pe rană :

— Peste trei zile-i tămăduită.

Tîrziu, aproape de miezul nopții, s-au așezat la masa lungă, din ospătărie, împodobită cu albă pînză de in, cu trei șfeșnice mari, cu tacîmuri de argint și-au sărbătorit victoria, ospătînd boierește. Călugărul Prohor a îngînat cîntece de strană și din cele lumești, întru înveselirea mesenilor. Radu și Preda au povestit din năzdrăvăniile lui Dandu Dărădan. Toți se veseleau, afară de Maria. Prinde o clipă de potolire a rîsului și zice :

— Casa din Stănești, moștenită de la fie iertat bunicul meu Mogoș banul, o las mezinului Stroe. Cula de acolo-i bine bolovănită și...

— Ce-i, Maria ? Gîndești la cele veșnice ?

— Cu voia domniei-tale, bărbate. Că nimeni nu cunoaște amarul femeii rămasă mereu singură, de izbeliște, în vifornița răutăților omenești.

— Pacostea ăstui veac este prea deasa schimbare a domnilor.

— Da, Radule. Nu-i om din tagma boierească, mai răsărit, care să nu se creadă os de domn. De cînd scaunul țării se vinde la mezat, viața noastră e ca frunza pe apă.

— Iar cînd doamna Chiajna a început să-i cresteze la nas, cîrduri de domnișori pribegesc și cată la străini sprijin de bani sau oști. Ales înaintea sultanului își pleacă toți spinările, ca să dobîndească tronul.

— Ne-a încălecat rău păgînul și ne sugurmă, oftează Radu armașul. Dar știu că la Țarigrad, o țară e cu atît mai respectată cu cît înghite și mistuie mai multe oști otomane.

— De la Neagoe-vodă n-am mai apucat domni vrednici. Da : spun s-audă și-acești feciorași și să-nvețe. Un domnitor, după ospăț mult îmbelșugat cu vin, ieșit-a la preumblare în sat la Popești, dinjos de București și s-a înecat în Dîmbovița, cu cal cu tot, că parcă însuși dobitocul ar fi fost beat. L-a poreclit lumea Vlad Înecatul. Altul, Vintilă-vodă din Slatina, ce i se mai zice și Braga-voievod, multor boieri le-a tăiat nasul și urechile, slutindu-i. Iar cînd fost-a la al treilea an al domniei s-a dus la Craiova, chipurile să vîneze cerbi, pe Jiu în sus.

— În fapt, să taie pe cumnatu-său și mulți alți boieri, între care și pe tatăl meu, Vlad banul.

— Adevăr : mai mult vînătoare de capete boierești, decît de cerbi și dihănii a fost aceea. Căci boierii pus-au două slugi de l-au străpuns cu sulițele, ucigîndu-l pe loc, mai lesne ca pe-un căprior.

— Ajuns-am ruginiți în rele, mișei, rîvnitori de avuție și vrednici doar la harță și omor între noi.

Călugărul Prohor ar vrea să adauge că boierii, în loc să țină cu norodul, îl secătuiesc cu multe biruri, parcă

s-ar întrece cu turcii şi cu tătarii. Tace însă, lăsînd vad Buzescului să zică :

— Da, părinte. S-a ticăloşit de istov boierimea noastră. Uitat-a mîndria traiului slobod şi lupta pentru fala creştinătăţii, înalţă Buzescu braţul stîng în sus. Năpăditu-ne-au sumedenie de străini hrăpăreţi, pestriţi la maţe, cu gînduri viclene. Jăcuiesc bunătăţile şi sug dulceaţa pămîntului nostru : grîul, carnea, vinul, untul, mierea. Ghiftuiesc Ţarigradul cu ele. Şi-ntr-acest jac, bine-i sprijină mulţi boieri români. Mihai Cantacuzin stă ca proptea unor muieri şi coconilor lor, cît s-ar zice că de la Chiajna a început domnia muierilor peste astă ţară, iar tagma bărbătească nu-i decît o biată turmă sortită tăierii. Mircea-vodă, cel poreclit Ciobanul, a ucis pe vornicul Coandă, pe frate-său Radu comisul, pe Dragul stolnicul, pe Stroe spătarul, pe Vintilă comisul şi pe mulţi alţii, tot boieri mari. Pînă la 50 de capete căzut-au atunci sub satîr. Venind domn al treilea rînd, a trimes olac boierilor pribegi la Transilvania să se întoarne. A jurat că le va cruţa vieţile. În postul mare a chemat episcopii, mulţi egumeni şi călugări, împreună cu toţi boierii cei mari, la divanul împăcării, în cetatea Bucureşti. Şi cînd nici gîndeau, a năpustit asupră-le beşlii sălbateci, mare număr. Tăiatu-i-a pre toţi, pînă la unul.

— Acu şi Alexandru-vodă umblă cu vorbe de împăcare, către pribegi, vesteşte Prohor. Cere să vă-ntoarceţi la casele voastre, că nici o sminteală nu veţi mai avea.

— A jurat ?

— Jurat. Dar nu crede, armaş Radu, vorbelor viclene.

— Mai stau ascuns, să iscodesc gîndurile domniei. Şi, poate, mă înţeleg cu alţi pribegi şi-o răstorn.

Asemenea istorisiri uimesc şi încrîncenă. Bucatele se sleiesc în blide. Lumînările se istovesc în sfeşnice.

— Multe rele căşunează şi din aceea că domnii se-ndatorează la cămătari. Aştia vin în ţară să-şi scoată singuri banii. Şi dacă vin, fac cumplite tiranii : răpesc averile boierilor, răpesc pîinea şi copiii săracilor, curmă tihna şi viaţa locuitorilor. Iar pe domn îl batjocoresc, îl hulesc şi-l ţin la cheremul lor ca pe-o slugă nătîngă.

— Şi ce-i viaţa noastră, stareţe ? Pedeapsă, nu viaţă. Otomanii ne înjugă. Acîngiii ne ard. Ienicerii ne storc.

Tătarii crîmleni ne leagă muierile de cozile cailor și le tîrăsc prin pulberea drumurilor. Vai și-amar de zilele noastre! Iar Alexandru-vodă, cest fur de averi și bajocoritor de...

— Nu mai grăi despre asta în fața copiilor, rogu-te.

— Nu mai sînt copii, Maria. Și trebuie să știe tot. Să se aprinză ura în ei. Iar ura să le vîrtoșească bărbăția la luptă pentru țara asta.

O vreme, se-așează liniștea. Sfîrîie domol candela în taina ungherului de la soare răsare. Apoi, o vreme, vorbirea curge despre creșterea și învățătura tinerilor Buzești.

— Fiindcă ziseși despre lupta cu păgînătatea, căută Prohor să desprindă pilduire din trecut, socot că după Iancu Corvin din Hunedoara și Ștefan-Vodă de la Moldova, alt viteaz mare nu s-a mai izvodit afară de Pavel Chinezul din Banat, starostele cetății Timișoara. Bărbat înalt, voinic, zămislit din țărani. S-a încărcat de faimă în războaiele din Boemia și Moravia, ca slujitor al craiului Matei. Aflîndu-l viteaz și priceput, craiul i-a încredințat banatul Severinului și stăpînirea cetăților de la Dunăre. Bun gospodar fiind, le-a întărit cu ziduri groase și cu oști multe. Despre voinicia lui scrie și cronicarul Bonfinius, la leat 1479. Scrie precum că în bătălia de la Cîmpul Pînii, ca un leu s-a răpezit în turcime, luptînd cu două spade. Că așa-i era obiceiul. Și cădeau păgînii, în două laturi, sub urieșeasca lui lovire. La sfîrșitul luptei a strîns leșurile osmanlîilor — peste treizeci de mii. Și-a făcut din ele movilă mare-mare. De-asupra, în vîrf, a întins masă. La ea, ca-ntr-o capiște, au ospătat biruitorii. Mîncarea și ales băutura, din prisos de oale, au îndemnat pe luptători să treacă la joc. Pavel Chinezul, scrie Bonfinius cronicarul, a înșfăcat în dinți hoitul unui ismailitean, a pus altul pe umărul drept, iar pe al treilea l-a vîrît subțioara stîngă. Și așa a dănțuit de s-a cutremurat pămîntul sub el.

— Uriaș! țîșnește uimirea și admirația din inima lui Stroe. Strașnic uriaș!

— Gîndind la om ca acela, acum, după curgerea unui veac, înțelegem, feții mei, ce nevrednici sîntem și ce jos căzut-am.

Masa sfîrşise de mult. Cum nimănui nu-i era somn, s-au întins în scaune şi vorbirea a curs despre alte întîmplări şi amintiri. Feciorii, ca şi soţia, cu luare aminte ascultă. Armaşul şi călugărul la astă voroavă domoală, mai deşărtă oarecare ulcele cu vin, după o bătrînească rînduială.

— În ăst veac al nostru, două întîmplări frămîntat-au ceste părţi de lume, alege stareţul Prohor firele povestirii : blăstămul Sfîntului Nifon asupra Ţării Româneşti şi bătălia cea mare de la Mohacs, unde sultanul Soliman covîrșit-a pre creștini, robind ţara ungurească. A venit patriarhul Nifon în ţara noastră, binecuvîntînd : „Pace acestei case“ !... Dar inima boierilor de ispita puterii într-atît era plină, cît se junghiau chiar în biserică, în faţa altarului, precum l-au ucis Craioveștii pe Radu-vodă de la Afumaţi, cel viteaz. Găsindu-ne prea păcătoși, Nifon a întors faţa despre noi şi a ieșit din ţară, scuturînd pulberea de pe încălţăminte și blăstămînd. De atunci vrana vînturilor rele s-a deschis asupra ţării. Zavistia a intrat adînc între oameni. Numai sfadă și ocară. Numai nenorociri și năpastă. Numai nelegiuire și omor. În casa Rudenilor, în Joia mare s-a născut pruncă avînd la mîna stîngă un cerc negru, ca o brăţară indiană. Și-a trăit acea pruncă luni trei şi zile cinci, pîn-a ajuns acel semn la junghetura mîinii stîngi. Atunci a şi început să se zbată, să rupă fașa și să sară în sus. Întăi ca un ied. Apoi ca un ogar. Și behăia ca o capră. S-a zbuciumat trei zile şi trei nopţi, o zbatere zăludă, că mai n-avea cînd răsufla. Nimeni n-a putut-o astîmpăra. Intrase necuratul în ea și nu l-a scos decît cu maslu de sobor preoţesc, cerșind iertare Sfîntului Nifon. Dar, o dată cu necuratul, i-a ieșit şi sufletul.

După asta, călugărul Prohor urmează o povestire trăită cînd se chema Pătru, fiul lui Pîrvu vornicul. Vorbeşte de draci și de blesteme, de călăi și de domni bolnavi de boala omuciderii, cum a fost acel Mihnea, feciorul lui Drăcea armașul :

— Părea bun şi milostiv ; dar, apucînd domnia, se dovedi lup în piele de oaie. Prinse a cetlui boierii cei de neam ales, Basarab. Îi muncea cu cazne cumplite. Le tăia

nasurile şi buzele, sluţindu-i. Îi îneca ori îi spînzura de crăcile copacilor.

— Da, atunci a pătimit şi tatăl meu, Vlad banul. Şi sora mea Draga a fost ucisă tot în vremea lui Mihnea-vodă.

— Şi tot în cei ani dărîmat-a din temelie mănăstirea Bistriţa, numai pentru că o zidiseră cei din neamul Basarab. Pe mulţi preoţi şi călugări i-au sluţit, tăindu-le părul, barba şi nasul, numai pentru că se închinau Sfîntului Nifon. Iar cînd a venit Vlad-vodă cu oaste de la sultan, Mihnea a fugit la Sibiu. Acolo s-a dat în crez papistaş, a dobîndit oaste de la unguri şi-a trecut munţii să-şi capete tronul. Nu l-a căpătat, că l-a biruit Vlad-vodă pe cîmpul de bătaie. S-a întors iară la Sibiu, unde l-a săgetat boierul sîrb Dumitru Iacşici, ca sfîntul mucenic Mercurie pe Julian Călcătorul legii. În vremea asta pe mormîntul lui Radu-vodă de la Dealu a ieşit furnicar de viermi urîţi, colcăind şi chiftind scîrbos. Venea lumea de pe lume să-i vadă şi se cutremura de greaţă şi de groază. Zic unii că ăsta să fi fost tot blăstămul Sfîntului Nifon. Vlad-vodă cel tînăr a pornit şi el prigoană împotriva boierilor. Atunci boierii s-au tînguit lui Mehmet-paşa, care a şi trecut cu oaste peste Dunăre, l-a prins pe vodă şi însuşi i-a tăiat capul cu iataganul, în oraş la Bucureşti, sub un păr, în leat 7020 (1512). În locu-i, boierii l-au pus domn pe Neagoe Basarab, harnic luptător pentru împăcarea oamenilor şi cuvios închinător Sfîntului Nifon. Îndată pămîntul ţării a izvodit bunătăţi şi roadă multă. Ca iertarea păcatului săvîrşit de Radu-vodă să fie deplină, Neagoe Basarab a adus, cu multă pohvală şi alai, moaştele Sfîntului Nifon de la muntele Athosului. Le-a pus în scrin din lemn de trandafir cu bună amiroseală şi le-a aşezat chiar deasupra mormîntului lui Radu-vodă. Iară clerul, citind rugăciunile de iertare a blăstămului, îndată acea mulţime de viermi scîrbavnici s-au vîrît în pămînt. Şi vodă însuşi priveghind în genunchi toată noaptea, pentru izbăvirea Radului-vodă de păcatul hulirii sfîntului, s-au rupt scoabele de fier şi acoperămîntul mormîntului s-a deschis ; iar dinlăuntrul ieşi trupul întunecat şi groaznic, plin de puroi, de viermi şi răspîndind urîtă duhoare. Toţi închinătorii s-au cutremurat de spaimă. Şi, încă mai cu osîrdie s-au rugat. Atunci s-a deschis racla Sfîntului Nifon şi-a ţîşnit din ea izvor de

apă limpede, a spălat tot trupul lui vodă, arătîndu-l curat și luminat, aidoma spălării cu isop. Apoi, pietrele singure s-au închis și încuietorile s-au ferecat toate precum au fost. Acolo se afla și tatăl meu, Pîrvu stolnicul. Ascuns după spinările boierilor se ținea îndărătnic în cugetu-i și nu se pleca a sărutare moaștele. Se vede că-l stăpînea încă necuratul. Dar vodă, cu toate că nu se uita la dînsul, l-a ghicit: „Ce să fie asta că toți boierii sărută moaștele, iar tu, Pîrvule, nu vrei? De ce hulești un făcător de minuni? Ești mai rău ca Toma necrezătorul?“ Părintele meu fu cuprins de tremur și sufocare. Se răzvrătea mișelia din inima-i. Și îndată frica îi spulberă îndărătnicia: plecă genunchii și atinse lespezile cu fruntea, pocăit, Din acel ceas m-a sortit pe mine călugăr, după cum am și ajuns, învățînd cu poslușnicul Sfîntului Nifon, cu Iosaf, cel pe care, pentru lege, l-au ars otomanii în foc, învrednicindu-l de ceata mucenicilor. Dar cum la început mult m-am împotrivit, iar în curgerea anilor, viața mea încă în multe păcate s-a spurcat, întru ispașă primii să fiu dascăl feciorilor domniei-tale. Să molcomesc zburdălnicia tinerilor, cum domolește grădinarul veninul buruienilor, ca să scoată roadă bună și flori ca soarele — strălucite.

Și vrînd călugărul Prohor să arate ce au învățat tinerii Buzești de cînd stau la Cozia, le poruncește să scrie cîteva șiruri de buchii, împodobite cu înflorituri și cerdacuri.

— Mda... se arată mulțumit Buzescu tatăl, mai ales de scrisul lui Radu. De-acum se cuvine să învețe a scrie, vitejește, cu spada. De-o vreme, o seamă de boieri trăind în belșug și dezmierd s-au moleșit. S-au făcut mișelnici. Uitat-au că, de la Basarab întemeietorul, țara asta doar luptînd a dăinuit. Ci, acum, lăsîndu-se căsăpiți de domni tirani prăbușesc țara în jalnică scădere.

— Amărîtă soartă!

Aici ajunseseră cu vorbirea cînd luară samă că zorii băteau la ferestre, iar un slujitor îi vestește că bătrînul Manea Voicu din Cepari cerea să grăiască grabnic boierului:

— Boier Buzescu, slugi domnești vin asupra casei domniei-tale. Ca să ajung înainte-le, le dădui sfat de cale greșită. Ci, pînă la urmă, tot nimeri-vor.

— Uite-i că vin ! strigă straja.

Armașul poruncește scurt și toate slugile fac roată în jurul culei, fiecare la locu-i știut. Tinerii Buzești se rînduiesc în cerdacul de sus, cu arcurile. Armașul, în fruntea a șapte slujitori, întîmpină oamenii domniei și-i lovește fulgerător. Pe trei îi rănește, iar pe șapte îi ia prizonieri. Biruie, dar înainte de răsăritul soarelui, rădvan domnesc cu slujitori buzești îl duc spre miazănoapte, trecîndu-l, cu cărți măsluite, în Transilvania, la adăpost de neostoita urgie a lui vodă.

Cînd s-au întîlnit iar cu Dandu Dărădan, cu mult dichis și huiet l-au înștiințat că-i os de domn :

— Te-a zămislit Vintilă-vodă, cel ucis la vînătoarea de cerbi.

Îi botează măgarul cu corn de berbec Tricipal și-l povățuiesc să plece la ostrovul Dalfionului, să lupte cu vitejii cei vestiți de acolo, cum s-a luptat Alexandru, cînd era cocon tînăr și încă nu luase crăia.

— Zic să te duci măcar la ostrovul Porecea, îndeamnă Firea Gărgăun, pe Dunăre, să te întîlnești cu Novac și cu muierea lui, Iana Beligrădeana. Să înveți de la ei vitejia.

— Mă duc, comise Firea !

Buzeștii rup un cazan de aramă și-i fac platoșă ; îi pun în cap o oală de lut, îi dau suliță și-l urcă pe asin.

— Acuma, Firea Gărgăun, dăi sfaturi, aidoma lui Aristotel filozof.

— Pe cale, închină-te lui Dumnezeu ; dar nu te strica nici cu dracul. Află că aghiuță nu piere decît dacă-l stropești cu aghiasmă ori dacă-l lovești c-o potcoavă găsită, azvîrlită cu praștia de un om stîngaci.

— Păi, eu sînt stîngaci. Uite !

— Atunci, în acest drum cată potcoave de cai morți și pune stăpînire pe necuratul, Dandu Dărădan. Cine-l are pe dracul ici, în tolbă, ajunge ăl mai puternic om din lume.

Și, cu asemenea povețe, l-au lăsat slobod pe drumul Craiovei. S-a întors după vreun ceas, flocăit de cîini, cu

capul gol, plin de sînge; niște zgîtii de băieți i-au spart oala cu ciomegele și i-au gonit Tricipalul.

— Ei, cum a fost? îl întrebă Stroe, privindu-i vînătăile de pe față și sîngele închegat pe cămașă.

— Cum să fie? se grozăvește Dărădan. M-am bătut strașnic. I-am zdrobit!

— Dar Novac?

— Nu era acasă; i-am lăsat vorbă... Cînd o să-mi vadă isprăvile...

Buzeștii să tăvălesc de rîs, fără să se mire sau să se întrebe dacă Dandu Dărădan e nebun ori numai închipuit.

— Uite, am găsit și o potcoavă! se lăudă viteazul, în continuare.

Radu o pune în praștie, s-o arunce cu stînga, în niște bozii, unde cică sălășuiesc dracii. Dar rotind praștia, s-a întîmplat să scape potcoava și să-l pocnească pe Dărădan la rădăcina nasului așa de tare încît a căzut jos, leșinat. Îl duc la gîrlă și-l moaie în apă, să se trezească.

— Nu te-a plesnit potcoava, ci Sarsailă cu copita, îi tălmăcește Firea Gărgăun. E mînios că trebuie să intre rob la tine.

— Păi chiar că-l am rob... Da, rob! se fălește Dărădan, lepădînd buza groasă, fluturînd chica încîlcită ca mătreața broaștei, clipind din ochii mici și rotunzi ca de bursuc, strîngînd pumnii cît barosul lui Tițu.

— De bună seamă! încuviințează Buzeștii într-un glas. Ține-l bine, să nu-l scapi. Că Sarsailă-i mare pehlivan.

— Și mai ales să nu te-nsori, îl previne Firea Gărgăun, că dracii fug de muieri mai dihai ca de tămîie. Și nici cu babele nu se au bine, măcar că-s talpa iadului.

— De ce? întreabă Stroe, serios.

— Ai doar o scăfiță de minte și ți-ar trebui o baniță!... Au călugărul Prohor nu v-a spus? Cică la zămislirea Evei, Scaraoschi ăl mare a pus rămășag cu Dumnezeu că-i dă el duh! Suflă Tartorul ăl mare în foalele și-n vinele femeii, din răsputeri. Suflă și suflă să-i plesnească ochii. Dar trupul Evei rămînea tot lut neînsuflețit. Mort, ca orice lut. Se adeverea că Ucigă-l toaca nu poate fi zămislitor de suflete omenești. Dumnezeu îi zice: „N-ai tu, Belzebut, suflet de acela care-i trebuie unei muieri. Dă-te bătut“...

„Mă dau, Doamne." „Atunci, fă bine şi trage tot duhul tău drăcesc din trupul Evei." Vicleanul împlini porunca. Dar, drac, de ! mai lăsă ceva pe la încheieturi. Dumnezeu suflă şi el duh de-al lui, sfînt. Şi-o învie pe Eva, cea dintîi femeie. Dar iată că se osebeşte de Adam. Că rămăşiţa duhului suflat de cel viclean mai iese şi azi la iveală în unele năravuri ale muierilor şi-n ispita cu care ne cearcă pre noi, bărbaţii.

— Ţţţ... mare blăstăm, înclină Stroe a crede.

— Nu-i nici un blăstăm, se împotriveşte Preda. Dacă n-ar zace în ea o ţîră de duh necurat, femeia n-ar avea nici un chichirez. Duhul cel drăcesc o face să se hărăţească adesea cu semenii, să-i răpună pe bărbaţi şi să-i subjuge.

— Aşa-i, îl sprijină Gărgăun, bucuros că şi-l face pe Preda ucenic. Dar de unde-ai aflat asta ?

— De nicăieri. Le ştiu, aşa, de la mine.

— Fără ăst duh necurat, omul ar fi atît de bun, de blajin, de netrebnic că l-ar ciuguli păsările, l-ar găinăţa ciorile, iar jigăniile pămîntului de viu l-ar mînca.

Ascultînd asta, Preda Buzescu mai născoceşte ceva :

— S-o chemăm pe Grozava să-l descînte pe Dărădan şi să i-l dea pe Scaraoschi de căpăstru, cum i l-am dat noi pe Tricipal.

Grozava a venit în mutra cea schimonosită şi hîdă, de s-au spăimîntat băieţii şi s-au ferit în lături. A înţeles repede despre ce-i vorba şi şi-a cerut plata :

— Fără un bănuţ aici, în palmă la vrăjitoare, Necuratul nu se supune.

Îndată ce şi-a primit plata a pornit descîntece, l-a stropit pe Dărădan cu busuioc şi l-a afumat cu tămîie :

— Şapte zîne vin, calea ţi-o aţin, te spulberă-n sus, de nu te-ai supus... Scoate-ţi, şapte zîne, apă din fîntîne, că vin şapte smei, pe cai paralei, s-omoare spurcatul, hîdul, necuratul, să-i i-a dinţii, cuminţii, să-i ducă avan lui Dandu Dărădan. Balalaia la chindia, pleosc ! Balalaia la Dandania, trosc !

Descîntă cu glas fioros de răguşit şi loveşte cît ce poate într-o tingire spartă, agăţată în spatele lui Dărădan. Dar cînd Grozava îl pune să tragă fum de tămîie pe nas, Dandu o împunge la fugă, răcnind :

— Nu !... Nu-mi luaţi dracul ! Îmi trebuie...

— Las-că eşti destul de îndrăcit, rîde Preda. Şi-apoi însuşi Tricipal are un corn răsucit de drac.

— Adevăr grăieşti ! se coţopăneşte Dandu. Sînt cocon tînăr, gata să răpună viteaz bătrîn !... Taman cum scrie la *Alexăndrie*.

— Închipuitule ! nu-l mai suportă Stroe, în vreme ce toţi ceilalţi, uimiţi de încredinţarea zăludului, rîd hurducat, zgomotos, de răsună toată înconjurimea şi tremură frunza plopilor.

— În felul lui, fiecare-i un închipuit, filozofează Firea Gărgăun. Acum chiar, în aceste glume cu care vă începeţi viaţa, nu vă închipuiţi biruitori asupra păgînilor ?

— Da, dar vom fi ! se împotriveşte Stroe, ridicînd pumnul cît poate de sus. Că la urma-urmelor, cine-s turcii ?

— Să vă spun eu : un neam de oameni care nu mănîncă, nicicînd, carne de porc.

— De ce ?

— Pentru că zămislitorul lor a supt la o scroafă.

— Noi de la Rîm ne tragem şi am supt la o lupoaică. Aşa că...

— Fiind nişte împeliţaţi, ismailitenii într-atît de fără milă ne pradă şi ne ucid încît se zice : „Nu pot face bine, că binele l-a mîncat turcul".

Stroe crede ; Preda însă cîrteşte, ironic :

— Firea, roi de gărgăuni îţi umblă sub ţeastă.

— Ba-i cunosc bine pe osmanlîi. Doar am luptat alături de Novac haiducul. Ştiu că împărăţia otomană s-a zămislit prin hanger şi se ţine cu ştreangul. Ca neamul otoman să-l cruţe şi să-l sporească, fură copiii creştinilor. Îi duc la Ţarigrad, îi taie împrejur. Îi cresc în multă ascultare şi mare frică. Le deprind trupul cu muncile şi pehlivăniile cele mai grele şi mai avane. Cei mai frumoşi sînt păstraţi pentru seraiul sultanului, iar pe ceilalţi îi fac ieniceri şi spahii. Cît fusei în ceata Novacului, mă încredinţai că mulţi, foarte mulţi dintre cei mai viteji oşteni osmanlîi sînt, de fapt, fraţi de-ai noştri : români, bulgari, greci, sîrbi, unguri. Aşa după cum mulţi dintre boierii cei mari ai ungurilor la obîrşie fost-au români din Transilvania. M-am încredinţat că ăst neam de oameni, cel aliotmănesc, are tainice legături cu unele vietăţi ale văzduhului. De-o

pildă, înaintea oștilor otomane, vin totdeauna, înnegrind cerul, stoluri uriașe de corbi. Toţi cîţi cuibăresc în lunca Dunării pornesc spre Balcani să-i întîmpine.

— Multe ciudățenii mai sînt pe lume! se miră Preda, setos să le afle dezlegare.

— Înaintea tătarilor, de asemena umblă niște stăncuțe cenușii, repezi în zbor și lacome foarte. Un stol de-al lor, într-o clipire de ochi, ciugulește sute de stîrvuri. Oamenii de la noi cunosc aste semne ale cerului și s-ascund din calea prăpădului, în păduri ori în văgăuni de munţi. Tătarii, chiar de-s mărunței la trup, sînt totuși foarte puternici : unul singur înșfacă o vacă și-o azvîrle peste gard. Jăfuiesc și ard totul în calea lor. Dar mai cu samă robesc femeile și fetele, pentru că tătăroaicele-s poznaș de urîte.

— Să-i stîrpim de pe faţa pămîntului!

— Așa vă-nvață călugărul Prohor? Strașnică învățătură... Dar cum? Și de ce? Pentru că, drept să vă spun, atunci cînd nu sînt oștiți, cînd n-au iatagan în mînă, sînt oameni ca oamenii : buni, veseli cîntăreţi și credincioși în legea lor ismailiteană. Și-apoi, ce mai, voi boierii faceţi negoț cu toate liftele și vă împrieteniţi cu oricine v-aduce cîștig de bani. Doar cu ţara, cu norodul care vă ţine, aţi uitat să fiţi prieteni. Eu cît am dus războiul în cetele Novacului, m-am încredințat că stăpînii sînt tirani, răi, cruzi ; cei de jos se înțeleg ușor între dînșii.

— Firea Gărgăun cutezi a ne dojeni, zîmbește Radu.

— Mda... Iertare : mă cam ia gura pe dinainte.

— Te iertăm, dacă ne povestești mai departe, intervine Stroe.

— Au și osmanlîii ceva bun : fac poduri peste ape și mai ales cișmele în lungul drumurilor. Pentru oști le fac. Poduri tari și cișmele lungi, zidite, cu multe șipote și cu jgheaburi mari de piatră, să dureze un veac. Bea omul. Bea vita. Bea fiara. Bea pasărea. Și mulțămită aduc ziditorilor. Poate de aceea le și merge bine în toate.

— Istorisește și ceva de pe la noi!

— Aproape de Cîmpulung se află Stînca Domniței. Știţi de ce se cheamă așa? De mult, pe vremea lui Negru-vodă, au năvălit tătarii. Au jăfuit ţara cum nu se mai află. Negru-vodă le-a ieșit în cale. Și, ca să cruţe vieţile oamenilor, a stat în fața hoardei : „Care din voi se crede

viteaz, poftească a se bate cu mine. Şi de voi fi învins eu, să-mi luaţi ţara şi domniţa. Iar de voi birui, să vă retrageţi, fără zăbavă, în ţara voastră, la Crîm.“ A ieșit un tătar voinic, iscusit în luptă şi mlădios ca un şarpe. Cel mai mare luptător care-l avea hoarda tătarilor, ce mai! Iar hanul i-a zis: „De birui, jumătate din ţară și domniţa de colo de sus, de pe stîncă, ale tale fi-vor“. Că, am uitat să spun: Domniţa se urcase pe-un vîrf de stîncă, să privească lupta. S-au încăierat luptătorii. Tare Negru-vodă, dar parcă și mai tare tătarul. Cînd unul, cînd celălalt părea că va cădea răpus. Întîi tătarul l-a atins pe Negru-vodă cu iataganul și l-a umplut de sînge, pe faţă şi pe piept. Domniţa a crezut c-a biruit tătarul și s-a aruncat în prăpastie. Tocmai cînd cădea, ca o porumbiţă albă, Negru-vodă a prins o clipă bună și-a împlîntat spada în pîntecele dușmanului, doborîndu-l. Tătarii s-au tras spre Crîm. Ci domniţa n-a mai putut vedea bucuria ţării. Iar vodă cu un ochi plîngea și cu unul rîdea.

— Ei, da! Asta-i o poveste grozavă. Și adevărată! se bucură Stroe, foarte mulţumit. Că eu așa visez: s-ajung în lăcașul cerbilor cu coarne de argint, cu luceferi în frunte, păstoriţi de zîne cu ochi albaștri și păr auriu. Și acolo să fac multe și mari vitejii, apărînd acel lăcaș de năvala liftelor...

Cula paharnicului Nan Maldăr e zidită pe un deal rotund, ca o căciulă de mocan. Din coasta dealului ţîșnește un izvor: Fîntîna Soarelui. Din cinsprezece în cinsprezece ani, fîntîna asta aruncă atîta apă, că izvodește singură un pîrîu, puternic să poarte o moară. Bătrînii povestesc că, odată, niște ciobani, ca să treacă oile cu miei mici la păscut, au astupat izvorul cu lînă și ceară. La soroc însă, cînd soarele-i în crucea amiezii, apa răzbește prin astupuş şi năboiește afară, chiar de-i secetă, și curge așa zece zile, pînă la miezul nopţii, cînd cîntă cocoșii. Atunci, dintr-o dată, piere și rămîne doar un firicel de șipot. De asta-i zic Fîntîna Soarelui. Anul izbucnirii este an de multe și neobișnuite întîmplări. Pruncul născut în zilele cînd curge izvorul se scaldă în apa norocului, răsfăţat de ursitoare.

Şi iată, la 3 mai, leat 1570 de la spăşenia lumii, în Măldăreşti e zarvă mare : a năboit Fîntîna Soarelui cu trei ani mai devreme.

— Ce bine ne mai aşteaptă ? oftează rumânii de pe pămînturile paharnicului Nan Maldăr. Moşiile ni s-au luat, slobozenia aşijderea. Ni-i şi ruşine să ne mai bucurăm de naşterea copiilor noştri : naştem robi, vite de muncă, nu oameni.

Se bucură, în schimb, stăpînii din culă : curînd jupîneasa Anca a lui Nan paharnicul va să nască prunc.

— Dacă în Fîntîna Soarelui apa curge gîrlă belşugată, înseamnă că feciorul fi-va viteaz ca Făt-frumos şi înţolit cu de toate, ca voievodul Noroc.

Ci zilele treceau, Fîntîna Soarelui curgea şi Anca nu mai năştea.

— Dacă scapi astă revărsare de belşug, geaba-l mai faci ! scîncesc babele vrăjitoare.

În a zecea zi nici un semn de facere nu se ivea. Dar napristan, strigăt de spaimă :

— Dau tătarii !... Vin căpcăunii !...

Boierii şi slujitorii zăvorîră, cît ai clipi, porţile culei. Ieşiră pe metereze. Urcară în foişoare, gata de apărare. În beci, boieroaicele tremurau ca puicuţele pîndite de dihori. Uneori, robi care ştiau că boierii cu întinse moşii şi cu mii de rumâni, au mulţi galbeni în sipete, iar jupîniţele — giuvaericale în lăcriţe de abanos, călăuzeau cetele de prădalnici. Dar, în acea zi, un neguţător grec, pe nume Ţicalidi, a îndreptat tătarii spre cula Măldărescului : vînduse un diamant scump jupînesei Anca şi acum îl voia înapoi.

Atacul pîlcului de tătari iscă mult horobor în jurul culei. Totuşi Nan Maldăr a ieşit biruitor. Dar, coborînd în ascunzătoarea din beci, auzi orăcăit de prunc : în zurbava bătăliei, jupîneasa foarte s-a speriat şi-a lepădat fătul. Bătrîna vrăcioaie a culei l-a muiat repede în Fîntîna Soarelui, iar tatăl i-a pus nume : Tudor. Şi l-a menit să fie neîndurat duşman al tătarilor. Fapt neobişnuit : Fîntîna Soarelui a curs în acel an treisprezece zile, în loc de zece.

De-o vreme, în casa lui Ion Norocea s-a înscăunat un soi de trufie, îmbinată cu nemăsurată dorință de proslăvire. Dibaci la treburi obștești, la negoț, la dregătorii, Ion s-a ridicat, din mic boiernaș piteștean, la rangul de om de încredere la curtea lui Mircea-vodă Ciobanul. Atîta faimă a cîștigat încît a luat de soție pe domnița Stana, odrasla voievodului și-a doamnei Chiajna. Se putea deci lăuda că, prin sîngele lui Mircea, e înrudit cu Basarabii, iar prin doamna Chiajna — cu Mușatinii.

— Dacă am fecior, îl fac domn peste toate țările române ! zicea adesea.

Ci, la moartea neașteptată a lui Mircea-vodă, s-a izvodit mare prigoană în țară. Norocea se temea de răzbunarea boierilor batjocoriți de Ciobanul. Drept aceea a cercat adăpost în Transilvania. Aici a aflat găzduire la domnița Zamfira, fiica lui Moise-vodă, fostă soție a lui Ștefan Chisăr. Bogată, iubită de nobilii transilvani, stăpînă pe multe moșii și sate din Țara Hațegului, Zamfira a ctitorit biserica din Prislop, întemeiată de Nicodim călugărul, și cea de la Dănsuș, zidite din pietrele luate dintr-o străveche zidire romană. În casa ei din Sibiu, se întîlnesc pribegii munteni, cu cei moldoveni și cu neaoși transilvani. Unii vin de acasă cu însemnate averi, gîndind să năimească oști și să alunge domniile neprietene. Dar neînțelegîndu-se între dînșii, se mulțumesc adesea să piardă banii în chefuri și dezmăț. Unii mai cumpără case și moșii. De pildă, Danciu armașul și Radu postelnicul cumpărat-au moșia Tălmaci de lîngă Sibiu. Printre nobilii transilvani om de casă al Zamfirei se află și Gaspar Barciai, român de obîrșie : înalt, voinic, cu mustață bălaie, ochii albaștri, harnic poftitor de mărire. Neîmplinirea ambițiilor, traiul rău din casă, dragostea neîmpărtășită pentru Zamfira, l-au făcut muieratic foarte și ticăloșit de beție : cearcă să-și spele, cu bardace de Tîrnave, acreala nădufului și durerile înfrîngerilor.

Întîlnindu-l în sat la Benic, Ion Norocea l-a poftit pe Barciai la un pocal de vin. I-a ascultat căinarea despre traiul prost cu unguroaica. I-a lăudat-o foarte pe Zamfira. Și-a încălzit inima la focul prieteniei cu Norocea, la mirozna vinului vechi și la dulceața graiului românesc.

— Fericite acele vremuri, cînd fost-am și eu ostaş vrednic şi român. Oftez şi mă tîngui c-am trecut la papistași : nici un folos n-am avut, fără numai o muiere rea și patima beţiei în care am căzut. Unii dintre români, ca Banffy, Kendeffy, Dragfy adică Ban, Cîndea, Drag au nimerit-o. Cei mai vestiţi ajuns-au Corvineștii : Iancu de la Hunedoara și riga Matei. Au făcut mare faimă ţării ungurești. Pe cînd eu... eu beau ! Știi ? vînd moșia Cetea, cu iobagii ! O dau unui român, cu toate c-am primit-o de zestre, sub blăstăm să n-o vînd decît unui ungur. Ți-o dau ție, pe băutură !

— Ți-aș cumpăra-o, se îngăimă Norocea. Dar eu sînt om venetic aici în Transilvania. Azi-mîine, nădăjduiesc a mă întoarce în ţară.

— O vînd cu înscris că-ţi întorn banii, dacă treci munţii înapoi. Cum mă povățuiește Vasiu Oţoi, sluga mea : „Vinde-o, stăpîne, că nu poate fi blăstăm mai mare, să trăiești în casă cum și cu cine trăiești".

Şi chiar în acea seară Barciai primi de la Ion Norocea o mie şase sute de florini şi un lanţ de aur, în preţ de o mie trei sute de florini, pentru tot hotarul Cetea și iobagii. A ținut fericirea vînzătorului cinci zile, cît a fost beat. În a șasea, trezit sub cumplitele ocări și sudalme ale rudelor, l-a cuprins părerea de rău.

Cînd Vasiu Oţoi a vestit satul c-a intrat la alt stăpîn, oamenii s-au îngrijorat : o fi bun ? o fi rău ? Ion Norocea a știut de la început să se arate mărinimos și să cîștige inima iobagilor.

— Avem stăpîn un român ! se lăudau ei în satele vecine.

Întîlnind-o pe fosta stăpînă au îndrăznit să-i cînte în veliglas : „Sub nemeși nu-i nici pită, nu-i nici vin, ci numai amar și chin".

— Chiar de va trebui să umplu șura asta cu bani ca să-l satur pe valah, le-a strigat doamna Tereza Barciai, fierbînd, tot vă voi lua înapoi, să vă storc ca-n teascul de oloi.

Peste o lună, Ion Norocea a cumpărat și Geoagiul de sus. Iar acum, în mai 1570, la cununia Zamfirei cu nemeșul Stanislav Niezovski, în cetatea din Spring, lîngă Sebeș, se înfățișează ca un nemeș. Jupîneasa Stana așteaptă so-

roc de naştere — al treilea prunc. S-a cam zdruncinat pe drum şi-a prins s-o cam doară mijlocul. Fătul i-a săltat în pîntece, cu neastîmpăr, simţindu-se parcă şi el nuntaş.

Sărbătoarea nunţii se desfăşura după datină.

Vremea — frumoasă, primăvăratică. Din trăsura cu roţi argintate, cu poclituri din atlaz şi catifea, trasă de patru cai albi cu hamuri aurite, coborau strălucitori, mirii. Zamfira îmbrăcase rochie albă de taftă, se-mpodobise cu un colier de perle în şase şiraguri, cu diamante şi copci de aur, cu inele şi brăţări cum n-avea nici regina Spaniei. Arăta foarte tînără, deşi avea treizeci de ani şi se mărita a doua oară. Stanislav, voinic şi mîndru, purta vestă florentină, cu nasturi de argint, spadă aurită, două lanţuri de aur la gît, cu găitane şi o salbă veneţiană, preţuind cît trei moşii.

Nuntaşii au venit de la biserică în optsprezece trăsuri, care mai de care mai mîndră.

Aşa s-a strîns la nunta din Spring mulţime de boieri români din Transilvania, Moldova şi Ţara Românească. Unii credincioşi Chiajnei. Alţii, lui Mihnea-vodă. Mulţi învrăjbiţi între dînşii. Unii, de hatîrul gazdei, se prefac a uita duşmăniile cele vechi. Alţii îşi întorc spatele cu neascunsă mînie.

Printre nuntaşi se află şi călugărul Ion, stareţul de la Prislop. Laudă, cît îl cuprind cuvintele, mirele şi mireasa ; i-au dăruit un florin şi treizeci de dinari să cumpere pentru biserică un *Liturghier* şi o *Psaltire*, tipărite de diaconul Coresi anul acesta, în limba română.

— Că acum toate neamurile se silesc să audă cuvîntul lui Dumnezeu în graiul lor.

Prea bune mîncărurile, prea din belşug vinul cel cu duh vesel. Bogăţiile din jur încîntă şi tuturor li se moaie cerbicia, inimile se încălzesc, iar glasurile se dedau la cîntece, înălţătoare de cuget. Cu îndemînare şi farmec firesc, domniţa Zamfira a arătat nuntaşilor panopliile de pe pereţi : coifuri de argint şi hangere în teacă de aur, cu mînere de sidef. Pe mese — solniţe, ceşti, tipsii mari şi cupe de argint şi de aur lucrate de meşterii cei mari din cetatea Florenţei. În cutioare căptuşite cu catifea neagră, verde ori vişinie — douăsprezece inele de aur, patru rubine cît oul de vrabie, patru safire, un inel cu turchiz

mare, ameţitor de frumos, altul cu smarald şi altul de aur cu pecetea casei. În multe odăi ale casei, oaspeţii au admirat fote roşii şi albastre cu brîie late de argint, scufii cu pene de struţ, lanţuri de aur găitănit, şorţuri bătute în fluturaşi de pietre scumpe, o pernă mare, lată, tivită cu şiraguri de mărgăritare, după moda din Ţara Românească, şi perdele de pat din matasă, subţire ca pînza de paing. În sfîrşit, iubitorii de cai au pătruns în chilerul unde se aflau căpestre de curea şi de mătase bătută în ţinte de argint, frîie din piele albă de chit, aurite, argintate şi împodobite cu pietre scumpe. Pe Radu armaşul Buzescu şi pe Ion Norocea i-a dus şi le-a arătat, într-o ladă de fier mare, cu încuietori ferecate ca de cetate şi căptuşită cu postav de Flandra, drugi şi turte mari de aur.

— Bogăţii, să cumperi o împărăţie ! exclamă Norocea.

— Dacă vă împăcaţi, dragii mei, găsiţi aici ajutorul de care aveţi nevoie, ca să puneţi domnitorul care să vă fie pe plac.

Cîteva clipe cei doi boieri se uită unul la altul. Se luptă din priviri, din zorul răsuflărilor, din zvîcnetul inimilor. Şi, dintr-o dată, fără să ştie cum şi de ce, se trezesc îmbrăţişîndu-se strîns, duşmănos de strîns.

— Frate Ioane !

— Frate Radule ! Să nu ne mai amărîm surghiunul cu sfada dintre noi.

Inima lui Radu Buzescu s-a cutremurat şi s-a muiat într-atît, încît a făcut lucru negîndit : a scos din chimir diamantul Basarabilor, l-a arătat Zamfirei şi lui Ion Norocea, grăind :

— Pentru astă giuvaerică mă urmăreşte vodă şi vrea să-mi ia capul. O am de la vornicul Socol. O încredinţez măriei-tale, doamnă Zamfira, spre păstrare. Ştim numai noi trei. S-o folosim numai şi numai spre binele ţării. Jurăm !

— Jurăm !

Boierii nuntaşi simţeau că doamna Zamfira e gata să le ajute întoarcerea în ţară. Şi asta sporea mult veselia şi cheful. Totuşi, îndată după masa cea mare, cînd numărul sporit al cupelor şi al bardacelor vad făcutu-şi-au pe gîtlejuri, cînd inimile s-au aprins, şi minţile s-au aburit, au izbucnit şi cîteva certuri. Dar zîmbetul cald al Zam-

firei și vorba sfătoasă a călugărului Ion de la Prislop au adus repede împăcarea. Mai ales că la porțile casei izbucnesc zgomote, strigăte și zăngănit de arme; lovește un pîlc tătăresc. Unii nuntași se ascund. Alții trag armele și încep harțagul cu atacatorii. În frunte — Radu Buzescu și Ion Norocea. Lupta la ziduri durează mai bine de un ceas. În estimp, pe o poartă dosnică, cîțiva dintre nuntașii bătrîni au scos femeile și le-au adăpostit în altă parte. În frigurile spaimei, pe jupîneasa Stana o cuprind durerile facerii. Aleargă, totuși, încă vreo jumătate de ceas, pînă la coliba unui iobag.

— Face, tu!... Se minunează nevasta țăranului, văzînd cum se trudește boieroaica, nădușită, galbenă, deznădăjduită. Nu te speria, jupîneasă. Te moșesc eu. Stai numa așa, cu picioarele răscrăcărate și-ndoite. Așa!... Și strigă! Răcnește tare, cît mai tare... Mai tare! Așa! Fugi de-aici, omule, că nu-i priveliște pentru tine. Ce, crezi că la boieroaice-i altfel ca la mine?... Așa! Iese, tu, nu fie de deochi... Iese!...

Cînd ajung nuntașii la coliba țăranului, jupîneasa Stana ținea la sîn o fetiță cît un pumn, învelită într-o bucată de mătasă roz, sfîșiată din rochia de nuntașă. Ion Norocea, ușor rănit în luptă, o cinstește pe moașă cu rachiu îndulcit cu miere, după obicei țărănesc.

— Cum te numești, femeie? o întrebă, ștergîndu-și fața de sînge.

— Păi, Velica mă cheamă. Cînd eram tînără îmi ziceau Mîndruța.

— Așa să se numească și fiica noastră: Velica-Mîndruța! a hotărît Stana, cu buzele arse de durere.

Întîmplările astea au schimbat cu totul cursul nunții. Toți boierii pribegi s-au înfrățit în lupta cu răufăcătorii. Printre cei prinși, alături de tătarii prădalnici, îl aflară și pe Gaspar Barciai.

— Cum? Nu ți-i rușine să te-nhăitezi cu tîlharii? îl întrebă Buzescu. Te crestez cu vîrful spadei să mă ții minte.

— Ce? Condotierii italieni nu luptă pentru bani, în slujba celor care plătesc mai bine?

— Ci tu nu ești nici Sforza, nici Bartolomeo Colleoni.

— Nu-s. M-a plătit prost Alexandru-vodă în Țara Românească. El a trimis tătarii.

— Dar nici treabă bună n-ai făcut.

— Nici. Drept aceea nu mă mai judeca, ci dă-mi ceva de băut.

Bucuroși c-au scăpat numai c-o spaimă, nuntașii s-au dedat iar petrecerii, închinînd în sănătatea mirilor și pentru împăcarea dintre pribegi. Zamfira se află mereu printre oaspeți, veghind să nu se încaiere din vreo nouă pricină de sfadă.

— De ce ești mîhnit, Ioane ?

— Aș fi vrut fecior, doamnă Zamfira, și-a venit o... Velica-Mîndruța, puțintea cît un pisoi.

— Se naște un băiat ? rîd și cheutorile casei, tîlcuiește boierul moldovean Grigore Crimca, clipind din ochi și zîmbind melancolic. Se naște o fată ? plîng și pietrele.

Boierii fac haz de spusele moldoveanului, iar Radu armașul Buzescu ia o cupă și picură stropi de vin pe la colțuri, să potoale jalea lui Norocea.

Simțind părerea de rău pentru vorbele spuse, Crimca își netezește barba deasă, aspră, se ridică în picioare cu pocalul plin și, cu glas înalt, puternic, închină :

— Ceastă copilă să fie : mintoasă și frumoasă, norocoasă, voioasă și drăgăstoasă ; să fie la vreme potrivită mamă și totdeauna, de toți, luată-n samă !

— Jupîn Norocea, încălzește Radu armașul, rogu-te primește-mă să-i fiu naș.

— Bucuros ! Încuviințează logofătul Norocea, îndreptîndu-se cu pocalul plin spre Radu. Să trăiești, cumetre !

Toți închinară, veseli și bucuroși că nunta-i cu botez.

— Velica-Mîndruța, cuvîntează doamna Zamfira, îngerul păcii între frați ! Așa să-i însemni numele pe *Ceaslovul* ce-l voi dărui mîine mănăstirii Prislop, părinte Ioane, întru sănătatea și norocul acestei prunce.

După asta, mai ales nuntașele s-au grăbit să vadă prunca și lehuza.

— Să-i fac un benchi negru în frunte, să n-o deoache careva, a cerut învoire Zamfira.

Mîndruța era, în fapt, urîtă, pipernicită, cu pielea roșie ca racul, cu părul rar și mic, cu ochii umflați și urduroși, cu gura mare și parcă strîmbă.

— Prunc zămislit în pribegie și născut din spaimă, suspină Stana. N-are nimeni ce deochia la dînsa ; urîțenia nu se deoache, doamnă Zamfira.

Dar Grigore Crimca, vădindu-se cunoscător al zodiacului, s-a împotrivit, cu vorba-i molcomă, așezată, de moldovean cuminte :

— Nuntași și cumetri, aflați că zodia Gemenilor aduce femei blînde și înțelepte, frumoase, ca Ileana Cosînzeana aidoma. Iar dacă s-a tîmplat să se nască într-o colibă, stăpînă peste multe va ajunge. Chiar doamnă. Și cum a ținut-o în brațe o mireasă, zic că fi-va libovnică foarte. Bine-i ca moașa să-i arunce scăldătoarea în umbra nucilor, să crească muiere cu draci, spre bucuria, patima dar și suferința voinicilor.

În dimineața aceea de florar, soarele răsărea strălumínînd și nesfîrșitul larg al lumii și fiecare măruntă și roză floare de măr. Pe cerdac, în brațele miresei, Velica-pruncă, în crijmă de mătasă roză, cearcă să surîdă luminii, primăverii, cerului albastru. Dar nu izbutește decît un scîncet amar și jalnic.

În acei ani, țăranii din Căluiu, din Cepturoaia, din Trestioara, din Loloești și din multe alte sate, nemaiputînd plăti birurile, s-au vîndut boierilor ; au devenit rumâni sau iobagi.

— Boierii ajuns-au sarea pămîntului, constată Firea Gărgăun ; au cule întărite ca niște cetăți. Au arme și cete armate. Pe noi toți ne storc și ne sug : boierii și călugării, dregătorii și domnii, turcii și tătarii. Rămas-am doar pielea, ciolanele și nemernicia.

— Toți ne cer munci și corvezi, urmă moș Dan din Trestioara, învîrtind rîșnița, să zdrobească o codină de grîu, în făină.

— Răi sînt domnii și boierii care poftesc binele nostru, al nevoiașilor, se jăluia Oprea din Cordun, bărbat la treizeci de ani, dar îmbătrînit de muncă grea, stearpă în bucurii. Trăind în primejdia pierderii capului, boierii schimbatu-s-au în lupi hrăpitori. Strîng averi de mamon, să aibă în pribegii sau să-și plătească zilele, ori de cîte ori se află în vreo cumpănă.

— Tot fiindcă-şi tem zilele, boierii se destrăbălează. Zic : toate ale lumii trecătoare sînt. Cine nu se zoreşte a le gusta, moare păgubaş.

Voica, nepoata, îşi aşează broboada de in, şi-şi ajută bunicul să învîrtească rîşniţa. Semn c-a înţeles vorbirea bărbaţilor îngînă încetişor :

— ...Cîntă, cîntă gură mîndră, nu căta că eşti flămîndă...

Dintre pietrele rîşniţei se ridică nouraş de făină călduţ şi plăcut mirositor. Oamenii îl adulmecă înghiţind în sec.

— Nu se cuvine să ne lăsăm doborîţi în ticăloşie. Alte noroade nu îndură cu atîta mucedă nepăsare, ca noi. Aţi auzit de Novac ? Potopeşte ienicerii şi spahiii trimişi să-l răpună. Are în juru-i mulţi viteji, haiduci.

— Calcă pe urmele lui Castriota-Scanderbeg sau Iancu Corvin de la Hunedoara. De răul jafului turcesc şi al jugului boieresc mulţi români din Banat şi Mehedinţi fug la dînsul.

Vorbesc apoi despre împrumuturile pe care boierii le dau sătenilor pentru plata birului, pe care tot ei îl încasează. Că nu mai ştiu oamenii dacă au de-a face cu vistierii ori cu cămătarii. Dijma-i tot mai mare. Birurile tot mai grele. Zilele de robotă tot mai numeroase. Nu le mai poate împlini omul, ori cît de vrednic ar fi. Şi dacă nu le împlineşte, urmează bătaia la butuc. Apoi boierii cumpără pămîntul, fie gramadă, fie bucată cu bucată, fie locurile goale, fie cu sate cu tot. Aşa ajung stăpîni, cu hrisov, pe pămînt şi pe oameni. Mulţi ţărani se judecă, dar... Acum cinci ani, moşnenii din Coşodia şi din Trestioara s-au înfăţişat divanului cel mare cu pîră şi jăluire că boierul Ivan din Rudeni le-a luat moşiile cu impresurare şi silnicie, făcîndu-i rumâni legaţi de glie. Judecînd, vodă şi divanul au poruncit să se scrie în hrisov că dacă n-au plătit birurile şi dările, iar boierul a plătit în locul lor, înseamnă că ţăranii s-au vîndut rumâni „de bună voie şi nesiliţi de nimeni". Peste doi ani au cerut a doua judecată. Au adus doisprezece boieri care au jurat că moşnenii au plătit toate dările lor, iar nu Ivan din Rudeni. Vodă le-a dat dreptate. Ci boierii, şi mai ales Dobromir banul, cumnatul lui Ivan, au făcut lege peste

lege, aducînd douăzeci și patru de jurători. Și i-au rămas pe moșneni. Că, de fapt, pămînturile și satele le impre sura Dobromir banul. Pe cumnatu-su, pe Ivan din Ruda, zis Rudeanu, îl amesteca numai de formă, ca să nu zică boierii că el, banul, acaparează toată Oltenia.

— „Nu-i dreaptă judecată !" am strigat din răsputeri, povestește moș Dan din Trestioara. Auzind, foarte s-au mîniat boierii divaniți și s-au înhăitat spre noi, ca lupii cînd lovesc tîrla. Au scris în hrisov : „să-i bată pre dînșii foarte rău". Și pentru că eu m-am împotrivit și am răcnit mai tare, am suduit de dumnezei toate numele asupritorilor, de, ca omul la mînie ! străjile m-au înșfăcat de grumaz și m-au tîrît în fața lui Alexandru-vodă. Văzîndu-mă eu față cu un obraz așa de nalt, am cercat să-i înduplec inima cu rugă fierbinte și cu amară lăcrămare. Ci el, procletul — că altfel nu i-oi zice — s-a lepădat furiei, și-a uitat rangul, și însuși m-a bătut cu o sută de toiege. Vînăt de mînie, gîfîind ca un taur după ce a gonit o sută de vaci, dădea vodă în mine cum dă gospodarul în grămada de fasole, la despăstăiat. O vreme am suduit. Pe urmă m-am împietrit în durere, am încleștat fălcile, am tăcut și am răbdat. Eu am răbdat, iară el, măria-sa, m-a lovit ca un smintit. Nu s-a uitat că-s bătrîn și c-aș fi putut da ortul popii sub lovituri. Nu m-am stăpînit și-am zis : „Nu uita, măria-ta, că ești capul țării și nu se cuvine să bați un biet țăran. Adică să faci treabă de călău." L-am auzit poruncind printre gîfîieli : „Să i se ia și oala din vatră !.. Să fie rob lui Dobromir banul ! El și feciorii feciorilor lui, în vecii vecilor... Să-i piară pofta de răzmeriță..." De-atunci dobîndit-am poreclă : Dan din Trestioara, „cel bătut de vodă însuși", parc-ar zice : cel botezat sau cununat de măria-sa. Pe toți ceilalți coșodeni, trestioreni, loloiești, născocind c-ar fi umblat cu viclenie să nu plătească birul și să scape de rumânie, i-au scos cu rea rușine din divan, i-au dezbrăcat, iară slujitori domnești i-au purtat pe uliți goi ca napul. Mai mare jalea, ocara, rîsul și osînda. După asemenea rușinoasă petrecanie, i-a întors la curtea domnească. Aici, diacul, le-a scris hrisoave, iar divanul i-a pus să jure, cu blăstăm și afurisenie, pe sfînta *Evanghelie*, să aibă parte ca Iuda Iscariotul și ca Arie de vor

mai umbla cu pîri și jăluri, cercînd să strice judecata și cartea domnească încuviințată de divan și pecetluită. Și ne-am încrîncenat foarte cînd pus-am ticăloasele noastre degete, iscălitură pe hrisov. Drept vă spun : întru acel ceas, otrăviţi de izul nedreptăţii, oftam, suspinam și ne tînguiam, parcă Scaraoschi ăl mare ne-ar fi muiat în smoală clocotită. Pecetluiţi în nemernicie cu singure degetele noastre, încîrligane-vom de foame și vom pieri mișei și robi. Pe cale, la întoarcere, Aldea s-a spînzurat cu brîul de un tei, la marginea drumului, nu departe de Pitești. Nistor și Drăghici au trecut Dunărea la haiducii lui Novac. Ceilalţi, ajungînd acasă în sate și povestind cele întîmplate la divan, iscat-au răzmeriţă în Coșodia și în Corbi. Eu i-am povăţuit la asta, zicînd : „De azi înainte nu mai avem nici case, nici boi, nici oi, nici orătănii, nici pămînt. Sălășui-vom în bordeie de lut, ca sobolii ; bordeie cu ieșire tainică, să ne putem strecura cînd ne vînează vistiernicii." Au lovit oamenii curtea bolovănită a lui Dobromir banul. Dar nimica n-au dobîndit. Că slujitorii boierești repede i-au înfrînt. Pe treisprezece i-au prins, i-au dus în locuri depărtate și pustii unde li s-a pierdut urma și numele. Poate i-au spînzurat.

— Ah, boierii ! sudui un flăcăiandru. Mai bine-i căsăpea Mircea-vodă Ciobanul pe toţi. Pe toţi !

Peste patru zile, la sfatul lui Lupu Fugușel, s-au sculat satele Corbi și Obidiţi, dar nu la răzmeriță, ca trestiorenii. Toate sufletele, de la pruncul de ţîţă la moșneagul în cîrji, purces-au spre răsărit, lung și jalnic alai, cîntînd tropare tînguitoare ca la înmormîntare. Merseră toată ziua și toată noaptea, luminîndu-și calea cu făclii de rășină. Poposiră pe malul Oltului, în faţa ostrovului Călimănești. Cîţiva au trecut cu pluta, la schit, și au rugat pe călugări să le facă maslu de mare și grea afurisenie împotriva neamului Rudenilor și îndeosebi a lui Dobromir banul și a lui Ivan, cumnatu-su.

— Nu putem, s-au temut călugării. E mare ban și ne belește cum i-i voia. Iar Ivan e om învăţat, credincios, plăcut lui Dumnezeu și cu priință norodului.

Auzind, unii s-au îngăimat. Ci Lupu Fugușel s-a rocoșit :

— O fi, dară noi nu mai putem îndura răul și nevoia. Așa că vă rugăm, cuvioșilor și părinților, să-i afurisiți pe Dobromir banul și pe Ivan din Ruda pînă la al noulea neam.

— Nu putem ! s-au împotrivit mai avan călugării.

— Ori îi afurisiți ori vă muiem cu capul în Olt, bărboșilor și trîntorilor, că nu urmați cuvîntul *Evangheliei*, care zice să mîngîiați pre cei asupriți, ci numai pre cei mari și bogați îi slujiți ! a răcnit Lupu Fugușel.

— Blăstemați-l, ori dăm foc schitului ! Și pe voi vă prăjim în flăcări ! luară îndemn și strigară toți, de tremura poarta schitului.

Înfricoșați, călugării au cetit slujbele cerute. În tot cuprinsul schitului, în tot ostrovul și mai cu samă dincolo, pe malul oltean, norodul sta în genunchi, scîncea rugi înlăcrimate și împroșca afurisenii. Așa, la mijirea torțelor de rășină ori a feștilelor de ceară, înfipte în pămînt, s-au rugat și-au blestemat pînă la miezul nopții. Iar cînd slujba afuriseniei s-a sfîrșit și călugării, scuturînd cădelnițele și sunînd clopotele, au cîntat *Aleluia*, atunci norodul tot a stins făcliile și feștilele în unda Oltului, cum este legea blăstămului. În întunericul acela, ca păcura și ca păcatul, mulțimea a strigat iară cu glas înalt, încă și mai înfricoșat și groaznic făcutu-le-au blestem :

— Afurisit fie jupîn Dobromir banul și Ivan din Ruda cu tot neamul lor ! Afurisit ! Afurisit ! De o mie de ori afurisit !... Pre oameni ca aceia să-i bată Dumnezeu și în trup și în suflet. Să le vie capcana care n-o știu și-ntr-aceea capcană să cază. Să le fie curtea pustie, iar în lăcașul lor să lăcuiască doar cucuvăile și șobolanii. Să se șteargă numele lor den cărțile vieții. Să nu se scrie cu drepții. Să puie Dumnezeu pre păcătosul asupra lor și diavolul să stea de-a dreapta lor, cînd se vor judeca să iasă osîndiți și rugăciunea lor să fie întru păcat și să le fie zilele puține. Dregătoria să le-o ia altul. Să le fie feciorii rămași săraci și muierile văduve. Goniți să fie den casa lor. Datornicii să caute toate cîte sînt ale lor, să jăfuiască străinii osteneala lor. Vîntoasa să măture comîndul lor și să se pomenească cu strîmbii și cu strîmbătatea. Să gonească vrăjmașul sufletul lor, la iad, în matca focului. La sfîrșenie să se ia cu păgînii și la

ziua de-nfricoșată judecată să nu vază slava lui Dumnezeu. Foc, spuză, vînt și vifor să le fie partea, împreună cu Iuda și cu Ariia și de trei ori anathima celor 318 sfinți părinți de la soborul Niheii. Ca făclia topească-se și ca flacăra să se stingă toată casa și toată seminția Rudenilor. Afurisiți fie toți strîmbjurătorii! Afurisiți! Afurisiți!

Clocotit-a valea Călimăneștilor de tăria, de spaima, de groaza și durerea strigătului. Răsunetul s-a furișat, huhurez, pe Olt în sus, dincolo de Cozia, încrîncenînd cugetele și silind oamenii să cadă în genunchi, copleșiți de cumplită înfricoșare.

Toți așteptau să afle minunea. Au așteptat o zi, două, trei, o săptămînă, o lună. Și nimica nu s-a întîmplat Rudenilor.

— Se vede că și Dumnezeu e tot un fel de boier, a cîrtit Firea Gărgăun. Ne-a dat în sama Sfîntului Așteaptă, singurul sfînt născut și mucenicit pe pămîntul nostru. Așteaptă deci, române, și rabdă, închinîndu-te sfîntului tău proteguitor...

Chiar în ceasul cînd țăranii afuriseau, pe malul Oltului la Ostrovul Călimăneștilor, jupîneasa Ana a lui Ivan din Rudeni a scos deznădăjduit țipăt de durere, iar în poală i s-a ivit pruncă plăpîndă.

— Vrut-aș-fi fecior să-mi fie și mitropolit să-l fac! a surîs tatăl, cu părere de rău.

— Feciori ai destui, să faci și patriarhi, a suspinat jupîneasa Ana, umezindu-și buzele arse de dureri.

Pînă în seară, o botezară Sima. Moașa i-a legat un inel de aur într-un colț de batistă albă :

— De va întîlni fecior frumos, să-l atingă, pe nevăzute cu ăst inel, ca să-i cadă dragă.

Totuși, de-o vreme, Ivan Rudeanu — cum începeau să-i spună oamenii — se beteji de picioare. Stă mai mult în casă, între bucoavne, cu pana în călimări. Tăcut, domol, mereu gînditor, crede că știința cărților mai bine îndestulează decît mîncarea și băutura. Ghicește vremea ; leagă și dezleagă ploile. Iar de cîțiva ani adună, topește și îmbină în hîrburi rășini, face făclii și le cearcă apoi în apa iazului din coasta conacului. Vrea să născocească o torță care nu se stinge în apă. Și-a rînduit în podul culei o chilie unde lucrează tainic, zi și noapte,

ca un vrăjitor. S-a zvonit chiar că umblă să facă aur din plumb și din alte metale proaste. Lumea toată îl știe om bun, milos, crezător nevoilor și nenorocirilor. Îl știe învățat. Poate cel mai mare învățat al țării. Și se miră cum ascultă de poruncile cumnatului său, Dobromir banul. Se pleacă aidoma nuielușei de alun sub voia lui. Deși îl îndeamnă numai la rele. Dintre feciori, Teodosie, Oprea și Ion îi seamănă : buni, blajini, înțelepți. Mai mult călugări decît boieri. Ceilalți mai mici, Stanciu, Chisar și Chirică s-au aruncat în partea unchiului Dobromir.

— Vrem să fim ostași, îi aude adesea rîvnind. Să ne batem și să strîngem averi.

Feleșagul feciorilor îl cam mîhnește pe Ivan Rudeanu.

— Domnia-ta ai pofti ca toți să fie cărturari și papă-lapte, îl mustră jupîneasa Ana ; eu îi vreau mai degrabă ca frate-meu, banul Dobromir ; hrăpitori de moșii, nu topitori de pietre și de plumb, ca să scoată pe dracul...

— E hapsîn și nelegiuit, cumnatu-meu. Din pricina lui ne-au blăstămat sătenii din Corbi și...

— Da ! Blăstămul mulțimii și al nemernicilor călugări din Ostrovul Călimănești s-a abătut asupra-ți, calicindu-te și smintindu-te, iar frate-meu a rămas cu bănia Craiovei și cu toate moșiile.

— Ce vrei să fac ?

— Ești învățat mare ! Fă ceva să nu s-abată blăstămul și asupra copilei noastre Sima.

— Născocesc, curînd, făclia ce nu se stinge în apă. Sap zece fîntîni și grijesc zece șipote la răscruce de drumuri.

— Ești cu atît mai nebun, cu cît nu-ți vezi prostia și nebunia.

Nici boierii nu-l țin pe Ivan din Ruda la vreo samă. Îl poreclesc „Sfîntul", cu înțeles de blegul. Și mai ales, Dobromir cumnatul îl batjocorește de cîte ori vine prilejul ; și din „sfîntul măscărici" nu-l mai scoate. Zice că-i smintit de multă citanie. Știe de-a rostul, la rînd, toți ovreii din arborele lui Ieseu, toată *Cartea Facerii* și toate *Evangheliile*. Cîntă în strană mai ceva ca un psalt. Stăruie, neostenit, ca slujba să se facă în limba română. Și pentru popii din satele lui copiază, cu mîna, zeci de

cărţi. Îi place să facă fîntîni şi să îngrijească izvoarele, pe care, de obicei le împodobeşte cu buduroaie şi cu cruci de piatră, cu inscripţii. Nu de mult, a spus lui Dobromir că nu pămîntul e în centrul lumii, ci soarele.

— De unde-ai mai născocit și năzbîtia asta ?

— Am citit-o în cartea lui Copernicus. Uite-o ici.

— Eu nu-mi bat capul cu lătinia și nici cu astrele. De ce nu vrei și tu, zănatecule, să primești o dregătorie, să vii la sfatul ţării.

— Cumnate Dobromir, în casa mea de lucru m-apuc cînd răsare soarele, iar cînd apune mă las în braţele lui moş Ene. Beau apă din fîntîna ogrăzii mele şi mă hrănesc cu roadele ogorului meu. Ce-mi trebuie măriri și dregătorii ? Să slujesc un domnitor, ca, peste un an, să vină altul și să-mi taie capul ?

— Dar boierii petrec pe socoteala ta și...

— Nu-mi pasă. Va să-mi deprind un fecior, pe Theodosie, în ritoricesc meșteșug pe latinie, și-atît.

Dobromir îl ocărăşte, îl suduie ; dar lui tot nu-i pasă. Își pune scufie pe cap, papuci de pîslă în picioare, își înfundă gîtul în gulerul straiului de blăniţă de iepure și se adîncește în cercetarea zodiacului.

— N-am să-ţi mai calc pragul ! Cu jurămînt ! se-nfurie Dobromir, învineţindu-se ca porumbica, și iese tremurîndu-şi șfichiul lung şi sur al bărbii, bîţîindu-și nodul lui Adam, mare şi ascuţit ca un rît de bursuc ascuns sub pielea subţire și încreţită, care-i îmbracă oasele ca o pînzătură boţită și fălduriță în cele mai ciudate chipuri.

Vine însă Teodosie ; el, dintre feciori, s-arată cel mai înclinat spre învăţătură și mai ascultător, mai cuminte şi mai serios. Nu-şi batjocoreşte părintele, cum fac ceilalţi fraţi. Nu rîde de el și nu-l bîrfește, ci-l socoate înțelept și filozof.

— Să știi : de la Neagoe-vodă, se destăinuie Ivan Rudeanu către fiul său Teodosie, urgia muierilor ! Pe Mircea Ciobanul l-a condus Chiajna. Pe Alexandru-vodă — Ecaterina doamna. Amîndouă, femei avane. Boierii, toţi, din răi ce-au fost încă mai răi s-au făcut. Dispreţuiesc tot ce-i învăţătură. Batjocoresc şi scuipă pe cărtu-

rari, ca peste nişte otrepe. Cugetul li-i numai circotă, pizmă şi ură. Vicleni, hrăpăreţi, linguşitori, făţarnici, fricoşi şi mişei — asta-s, toţi. Toţi ! Vezi-l pe cumnatul meu, Dobromir banul : cîine, inorog, chit care vrea să înghită totul. Dacă vei găsi un netrebnic mai mare şi un lup mai turbat ca el, mă atîrn singur în ştreang. Şi, în vremea asta osmanlîii ne-au încălecat şi ne sugrumă. Numai la voi, cei tineri, mi-i nădejdea c-o să gospodăriţi mai bine ţara. Să-i zidiţi case şi biserici, sate şi oraşe. Boierii nu m-au ascultat, anţărţ ; s-au umilit a merge la Ţarigrad, să pupe milogi papucul sultanului.

— Şi ce folos avură ?

— Zece-n lanţuri, să le scadă semeţia. Cinci — în apa Bosforului, hrană la peştii cei mari. Ceilalţi — osîndiţi la catargă. Trudesc ca robi, că nu se cunoaşte încă, născocirea mea — vîsla cu scripete. Domnitorului însă nu i s-a clintit nici un fir de păr din cap, deşi săvîrşeşte avanii şi batjocori neînchipuite.

— Ce facem, tată ?

— Luăm pilda stejarului. Împotriva urgiei nimica nu face, fără numai că-şi implîntă rădăcinile mai adînc şi aşteaptă vremea senină. Noi să tălmăcim cărţi în grai românesc şi să le scriem cu tiparul, cum face diaconul Coresi. Adicătelea să ne întărim cugetul şi mintea. Zice apostolul Pavel în cartea cea către Corintieni, 14 capete : „mai bine este a grăi cinci cuvinte cu înţeles decît zece mii neînţelese, în limbă străină". Ori noi ştim prea bine ; avem graiul nostru românesc, în care ne înţelegem şi ne povăţuim, de aici pînă la Hotin şi la Sighet.

Muşat Bulborea turna apă dintr-o cofă şi presura pietriş de cel mărunt ce se cheamă măzăriche, balegă de cal şi cîţiva pumni de pleavă. Dumitra călca lutul pînă-l făcea moale ca aluatul. Tălpile rănite îi sîngerau la fiecare călcătură. Zeama de balegă o ustura parc-ar fi spîrcuit-o vîrfuri de custură ruginită. Plămădea şi frămînta lut cu sînge. Era, totuşi, fericită : va avea adăpost omenesc, pentru pruncul ce-l aşteaptă să-l nască, aici pe moşia Izvarna, unde i-a aşezat Maria Buzescu.

— Ştii, Dumitro ? Moşia Izvarnei a luat-o Dobromir-banul.

— Cum, nu mai sîntem la jupîneasa Maria ?

— Nu. Am încăput pe mîna unui hapsîn. Zic însă că va să ne lase jupînului Ivan din Ruda, cumnatul banului.

— Muşat, ameţesc, suspină Dumitra. Mă prinde sorocul, înainte de-a sfîrşi bordeiul.

— Mdă, măi fimeie. Stai şi te hodineşte. Şi-apoi ce-o vrea Domnul.

A doua zi în zori, punînd turta pe foi de nuc sub ţest, Dumitra simţi iar ameţeală, de data asta mai mare. Se ridică cu greu ; o ardea mijlocul parc-ar fi fost plină cu jar. Se trase oleacă mai departe de foc, oftînd înăbuşit sub vălmăşag de dureri, de sfîşieri, de ruperi. Se aşeză jos, istovită de istov, ceva cald, umed, vîscos i se prelinse printre coapse. Se lăsă pe spate şi-şi culese singură fătul de sub catrinţa aspră şi murdară de lut uscat. Şi cum Muşat era la conac, iar de vecini se ruşina, trase pruncul spre sîn şi-i tăie buricul cu dinţii, grăbită, să nu-şi dea cumva duhul, înainte de a-l desprinde cu totul de dînsa : „Să nu se scurgă moartea din mine în el"...

Aşa a născut Dumitra lui Muşat Bolborea prunc, în ziua crucii, leat 1570, în marginea satului Izvarna. Şi trecînd pe acolo, în acel minut, o femeie şi auzind scîncet de plod, s-a apropiat :

— Nu jeli, nevastă, că-ţi aduc eu apă şi-l spăl... Ei, e fată... ptiu ! să nu se deoache !

În sat, popa a muiat-o în cristelniţă în apa în care a botezat-o pe Sima jupînesei Ana Rudeanu. Le-a făcut, deci, surori de botez : Sima şi Rada din Izvarna.

Peste măsură de slăbită, Dumitra n-avea ce-i da să sugă ; o hrănea cu lapte de capră şi cu miez de bostan turcesc. Peste două săptămîni se înzdrăvenise într-atît încît sugea singură la ţîţele caprei. Auzind de asta, jupîneasa Ana a chemat-o pe Dumitra la conac împreună cu capra, cu Rada şi cu bostanii ei. Şi din acea zi, şi pe Sima a hrănit-o tot cu lapte de capră, îndulcit cu dovleac copt, să crească mai zdravănă.

Temîndu-se să nu li se stingă neamul, bărbaţii din stirpea Bathory au poruncit crăiesei Erzébet să curme îndeletnicirile petrecăreţe şi să nască prunc. Au închis-o cu soţul ei legiuit în foişorul cel mai înalt al cetăţii. Cînd a prins în pîntec sămînţă de plod, soţul, astrologul şi vraciul curţii au vestit ţara că Erzébet crăiasa va ferici-o cu un tînăr crai. Au ales, pentru naştere, clipa cea mai fericită : cînd Luceafărul de la miezul nopţii intră în constelaţia Ciobanului.

— Să fie viteaz, cel mai viteaz dintre crai, a suspinat Erzébet crăiasa. Dar, mai ales, să fie bărbat.

— Aşa va fi ! a garantat astrologul, iscodind cerul ca pe-o căldare cu năsturei de aur. Binevoieşte, măria-ta, a-l naşte acum. Acum !

Erzébet crăiasa n-a izbutit să nască la poruncă. Şi-apoi, îndată, nori groşi au acoperit stelele şi astrologul n-a mai putut vedea planeta Marte, care închipuie Dumnezeul războiului, dacă se îndrepta spre steaua zisă Fata Mare din constelaţia Horei sau spre alte părţi. Aşa că, în pofida atîtor precauţii, micul Sigismund s-a ivit pe lume într-o zodie cam încîlcită, cam tulbure. Micuţ şi vînăt, ca un mîţ leşinat, l-au luat moaşele şi doftoroaiele, în scame şi pelinci moi l-au învelit şi la sîn de doică romancă l-au alăptat. Oricum, neamul Bathory s-a salvat de la pieire, iar crăiasa Erzébet şi-a dobîndit iară libertatea de a petrece cum şi cu cine-i place.

Povestea abia începe

„Cîţiva nemernici boieri s-au sculat asupra capului domniei-mele, iar domnia-mea i-a omorît pe ei."

(Cronica.)

SULTANUL SELIM, PORECLIT BEŢIVANUL, OBIŞNUIA SĂ spună că, pentru el, „a pierde corăbii în luptă e ca şi cum bărbierul i-ar tăia cîteva fire de păr din barbă : cresc altele la loc, mai viguroase. Dar creştinii cînd sufăr o înfrîngere, e cum i s-ar fi tăiat dreapta : nu mai creşte la loc, în veci..." Drept aceea, ca să construiască noi corăbii, a cerut lui Alexandru-vodă, cu firman, o sută de mii de stînjeni de lemn tare de gorun, două sute de care de in şi cînepă pentru odgoane, douăzeci de mii de vîslaşi şi multe pungi cu galbeni. „Fiul meu, Alah m-a ajutat şi am învins şi am luat Ciprul, biruind pe necredincioşi. Dă deci acolo, în Ţara Românească, semne mari de bucurie şi arată şi ţării tale, de jur împrejur, cum am biruit." Îi poruncea de asemeni, să vină cu oaste de uscat „să luăm Corful, apoi să ne oştim la dulcea Veneţie, unde sînt multe postavuri şi camocate ; iar din Veneţia să mergem cu oaste la Roma. Aşa-ţi scriu, să te grăbeşti. Şi-ţi poruncesc să vii aşa cum îţi scriu..."

Dar peste un an, la 7 octombrie leat 1571, la Lepanto, două sute de corăbii ale Sfîntului Scaun, ale Veneţiei şi ale Spaniei, povăţuite de don Juan de Austria, fratele

craiului Filip al II-lea, și de Gianandrea Doria, bătură strașnic flota otomană, comandată de capudan-pașa Ali Muezinzade.

De la Mohacs, din 1526, otomanii se credeau neînfrînţi pe uscat și pe mare. Dar la Lepanto creștinii au fost mai tari. Sau poate au avut mai mult noroc. Odgoanele răsucite din cînepă românească și, mai cu semă, mii de vîslași pierit-au atunci în valurile Mării Ionice. Corful a rămas în mîna creștinilor.

Stareţul Prohor și-a povăţuit ucenicii :

— Biruinţa asta, minune cerească, dovedește că ismailitenii pot fi învinși dacă creștinii se unesc. Acel tînăr don Juan a pus ţenchi înaintării otomane în Europa. Încă două-trei opintiri și-i azvîrlim peste Marmara. Trebuie să ne gătim și noi de luptă.

Nimic nu putea bucura pe cei trei Buzești mai mult ca aceste vești și asemenea poveţe.

Mihail Cantacuzino, cel împodobit de turci cu poreclă de „Șaitan-oglu", adică fiul satanei, arendase acum șapte ani venitul sultanului din negoţul cu pește. De un an el făcea și cumpărătura de blănuri din Moscova. Printre ajutoare la acest negoţ mănos și-a luat pe Mihalcea Caragea, de obîrșie aromân din Macedonia, deși copilărit în ostrovul Chios. S-a împrietenit cu alt neguţător tînăr, cu Iani, adică Ion, de loc din Ianina, și el aromân. Iani l-a ajutat pe Mihalcea să înceapă negoţul cu grîne, cu vite și pastramă. Au umblat mult prin lume, au cunoscut mulţi oameni, au învăţat limbi străine și au deprins viclenia cea mai vicleană. Ci pentru că, osebire de Iani, între greci și între otomani nu se simţea de fel bine, acum opt ani Mihalcea și-a făcut baștină la Brăila între români. Încredinţat că unde-i negustorie bună este și hoţie multă, n-a pregetat să strîngă avere prin orice mijloc. Odată, aga turc, mai marele cetăţii Brăila, i-a cerut pastramă de berbec. Cum tocmai atunci n-avea asemenea marfă, i-a trimis pastramă de porc împănată cu usturoi, piper, și felurite alte mirodenii. „Spune măritului agă că-i dintr-acel soi de berbec jugănit, făcut batal, tăiat la lună

plină şi gătit după meşteşug născocit de bucătarul craiului Spaniei. Mă costă foarte scump taina acestui meşteşug. Dar am plătit numai să pot mulţumi pe măritul agă, ştiindu-l eu mare mîncător de pastramă de berbec." Aga a mirosit şi i s-au umflat nările de plăcere. Gura i s-a umplut de apă. A gustat o felioară, apoi două, trei, patru... Şi nu s-a oprit pînă n-a dat-o gata. „Nemaipomenit de bună !... Sfătuiesc pe toţi mahomedanii din cetatea Brăilei să cumpere şi să se-ndoape cu asemenea bunătate." Însuşi hogea a mîncat, plăcîndu-i foarte. Iar Mihalcea nu mai prididea cu tăiatul porcilor şi cu gătitul pastramei. Ţinea la faţă o turmă de batali, să creadă turcii că de-acolo taie şi, pe din dos, jertfea turme de rîmători, cîştigînd bune parale, că se dusese vestea pînă la Medgidia, la Silistra şi chiar la Ţarigrad despre gustul pastramei de batal şi despre iscusinţa pastramagiului Mihalcea din Brăila cetate. Taina o cunoştea numai el şi două ajutoare. Ci, într-o zi, unul din acele ajutoare, săvîrşind o poznă, Mihalcea nu şi-a putut stăpîni mînia şi l-a plesnit. Din răzbunare, cel bătut s-a dus drept la agă şi i-a spus ce fel de pastramă vinde românul în cetatea Brăilei. Repede, aga a dat cumplită poruncă : „A cutezat să spurce neam ismailitean ? Să fie prins, nelegiuitul, şi ucis în caznele cele mai grozave !" Porunca o auzi un grec, cunoscut lui Mihalcea. Era şchiop, pistruiat şi cu păr roşu. Se numea Ţicalidi şi era încă tînăr : avea, ca şi Mihalcea, doar treizeci de ani. Socotind că va primi bună răsplată, l-a înştiinţat repede pe Mihalcea despre porunca agăi : „Fugi, că te beleşte" ! „Mă, şchiopule şi pistruiatule, vrei să rîzi de mine ?" „Fugi !" „Nici nu mă gîndesc ! Eu vînd pastramă de batal"... Ienicerii l-au luat pe vinovat ca din oală. L-au dus pe malul Dunării să-l taie şi să-l arunce hrană la peşti. Dar tocmai cînd îşi număra clipele de pe urmă, se ivi, ca din pămînt, acelaşi Ţicalidi, cu pitac de la aga : „Amînaţi uciderea". Îl convinsese grecul cel şchiop şi pistruiat că-i bine să întîrzie scurtarea capului pastramagiului, pînă se află şi alţi vinovaţi în săvîrşirea acelui nemaipomenit sacrilegiu. Îl judecară trei zile, dar Mihalcea n-a pîrît pe nimeni. Atît doar, l-a dat de gol pe pîrîtor şi l-a făcut pe agă să-i taie capul, să nu mai aibă prilej a umbla cu fofîrlica.

Pozna lui Mihalcea cu pastrama de porc a făcut mare zarvă în cetatea Brăilei. Românii rîdeau cu hohote de ismailiteni : „Ați mîncat carne de porc ; deci, în veci de veci, n-o să mai vedeți raiul Profetului". Ienicerii se repezeau la ei să-i gîtuie. Pe uliți s-au iscat multe încăierări sîngeroase. Hogea l-a blăstămat pe Mihalcea, cu glas mare, în moschee și i-a strigat numele, cu hulă, din minaret, ca unui spurcat și nelegiuit dușman al *Coranului*. Și pentru că nu știa cum să mai domolească spaima musulmanilor, le-a dat povață și poruncă să-și clătească gurile cu apă sfințită de la Mecca și să postească post negru de sîmbătă pînă sîmbătă. Dar toate să le facă în mare taină, să nu cumva s-audă ulemalele și sultanul, că le taie capul, la toți. Aga își smulgea părul și barba și se jăluia și turba de mînie : „Cum m-am lăsat păcălit, prostit de-un ghiaur ?" Și, ațîțîndu-și mînia, poruncea : „Mai întîi să-l bateți, fără milostivire, cu vîna de bou, peste tot trupul. Apoi să-i dați o mie de toiege... Dar să nu-l omorîți. Să-l lăsați să se mai întremeze și-apoi să-l jupuiți de viu, în cinci zile, și în fiecare seară să-l tăvăliți prin sare bine măcinată. Cînd va muri în aste usturătoare chinuri, să-l faceți pastramă și să-i siliți părtașii la săvîrșirea nelegiuirii și rudele, pînă la al doisprezecelea neam, s-o mănînce..." Își freca mîinile și se simțea răcorit, cînd Mihalcea a leșinat după bătaia cu vîna de bou. Dar a doua zi, cînd să-l scoată pentru pedeapsa cu toiegele, ia-l de unde nu-i.

Țicalidi a îmbătat străjile, a mituit paznicul închisorii și poznașul s-a făcut nevăzut. Dar nu înainte de a fi iscălit hrisov prin care se lega, jurînd pe viața lui, că-l va ajuta pe Țicalidi în orice împrejurare și nimic, niciodată, să nu i se împotrivească, orice i-ar cere : „Jur că viața mea, pe care era gata s-o pierd dintr-o năzbîtie, aparține lui Țicalidi și numai lui, că el mi-a mîntuit-o".

Pentru că aga îl urmărea mereu, Mihalcea l-a convins pe Iani să-l pîrască marelui muftiu și padișahului însuși. Deși, de la înfrîngerea de la Lepanto, copleșit de mîhnire, Selim sultan nu mai băuse nici un strop de vin, nici nu mai zîmbise, acum a rîs cu hohote de șotia ghiaurului ; ba a cerut chiar vin, să-i fie veselia deplină. Apoi, după ce s-a îmbătat criță, a poruncit călăului să alerge la

Brăila şi să taie capul agăi, pentru vina de a fi mîncat, ca un dobitoc şi ca un neghiob, carne de lighioaie rîmătoare, spurcîndu-se şi călcînd poruncile cele sfinte ale Profetului.

Scăpat de primejdie, Mihalcea s-a aşezat, cîtăva vreme, în Cetatea de Floci, tîrguşor pe Dunăre, în sus de Brăila, în faţa Hîrşovei, printre negustorii de lînă şi brînzeturi.

Aici, în această mică aşezare, a cunoscut-o pe Tudora, neobişnuit de frumoasă femeie, harnică, pricepută, dîrză şi înţeleaptă. Deşi foarte tînără — avea doar douăzeci şi trei de ani cînd a întîlnit-o întîia oară — a închiriat şi apoi a cumpărat hanul cetăţii. Trăia şi se hrănea singură, mîndră, demnă. Nu atîrna de nimeni. Nu datora nimănui nimic. Cunoscînd-o, neguţătorul aromân Iani a zis către Mihalcea : „E cea mai frumoasă şi mai iscusită racheriţă din cîte se află sub soare". Naltă şi mlădie, cu braţe puternice şi gît de amforă, cu chip împrumutat parcă de la zeităţile de marmură ale vechii Elade, Tudora răspîndea în juru-i farmec şi vrajă neînchipuite. Zăpăcea minţile. Sîngera inimile. Ochii negri, mari, lucitori, mîngîiau şi ardeau totodată. Nasul drept, obrajii trandafirii, gura maşcată şi dulce în conturul cald al buzelor de jar, ispiteau spre nestăpînita patimă a sărutării şi îmbrăţişării. Iar cînd rîdea înşira colierul alb al dinţilor, mai lucitori ca perlele culese din Golful Persian. Părul, negru lucios, se ondula mirific, asemeni vălurilor în vînt şi se resfira ca un abur negru, care, ciudat, nu-i întuneca chipul ci i-l lumina, ca o aureolă de raze în vîlvătaie. Muncea din zori pînă în miezul nopţii. Ţinea hangul tuturor chefliilor şi beţivilor poftitori de hîrjoană şi de trup de muiere ; n-o speriau oricît de turbaţi ar fi fost : îi înfrunta, îi domolea sau îi îngheţa cu privirea, şi cu vorbă isteaţă îi dojenea. Şi, dacă era nevoie, îi îmblînzea cu cîntecul ori îi cuminţea cu palmele şi cu pumnii, bărbăteşte. Totuşi, pe Tudora o înzestra totdeauna o gingăşie femeiească, feciorelnică. Într-o zi, Iani i-a spus : „Pentru că nu mă vrei ibovnic, te vreau eu, nepoată. Eşti nepoată-mea cea fără de prihană." Şi se lăuda către musafirii din rachierie : „E aromână, ca şi mine". Ci Tudora rîdea : „Ai vrea domnia-ta, jupîn Iani, să fiu din

Ianina. Și poate și eu aş vrea, că acolo, în Macedonia, sînt oameni mîndri și deştepţi. Numai că eu sînt mult mai de jos. Aşa de jos, că nici nu pot a spune."

Cum se întîmplă de obicei, vestea despre frumuseţea, înţelepciunea şi cuminţenia Tudorii s-a lăţit, repede, în toată ţara. Şi mulţi drumeţi şi negustori şi corăbieri şi-au abătut calea pe la hanul ei. Au peţit-o chiar feciori de negustori bogaţi, români, greci, sași și trei giuvaergii armeni. Ba şi feciori de boieri : unul chiar fratele mai mic al lui Dobromir banul, Pîrvu din Cărbuneşti. Dar Tudora n-a părăsit hanul : „L-am cumpărat cu banii mei și nu-l las altuia în ruptul capului". S-a speriat doar atunci cînd a aflat că aga turc din cetatea Brăilei i-a pus gînd rău : s-o răpească pentru haremul lui ori al vreunui pașă. „Jupîn Iani, vinovat ești de faima ce-am căpătat, așa că, rogu-te, ajută-mă să fug și să mă ascund de răul turcului..."

Dar iacă, după cum povestea Iani lui Mihalcea, într-o seară limpede de mai, rădvan domnesc cu cai focoși și slujitori în straie scumpe au poposit la hanul Tudorei.

Soarele apunea roşu în zarea portocalie. Dinspre baltă adia vînt cald, înmiresmat cu miros de mentă, de salcie, de ape putrede, de mătreaţa broaştei. Amurgul izvodea gînduri melancolice și răscolea patimi de mult adormite.

După ce un slujitor înţepat şi fudul a cercetat hanul, din rădvan a coborît un bărbat înalt, palid la faţă, trist. Purta tunică scurtă, după moda Apusului, cu mîneci bufante, chiloți scurţi și ciorapi lungi, cenușii, vădind că era om de rang mare. Părea mîhnit, urgisit și îngrețoșat de viață. Și-n adevăr așa era. Fugise din Tîrgoviște cu inima pîrjolită. Întîmplările din urmă, numai de el cunoscute, îl sileau a se crede netrebnic, mai netrebnic ca un rob. Se ferea din faţa oamenilor. I se părea că toţi erau gata să rîdă de dînsul, ca de un măscărici. Îi venea să se arunce singur la cîini. Venise aici s-o curme cu toate şi cu totul. Voia să treacă drept un boier iubitor de singurătate. Gîndea hain : să urce singur în lotcă, să pornească la pescuit în bălţile Ialomiţei, să se piardă în hăţișul încurcat al apelor. Să se lase pradă lighioanelor spurcate și să nu se mai întoarcă niciodată în lume.

Hangița l-a privit cu uimire și a îngenuncheat : „Nu-s vrednică, măria-ta, să-mi calci pragul"...

Deși îl otrăveau cele mai negre gînduri, oaspetele tresări totuși auzind glasul blînd, înfiorat și nespus de cald, de prietenos. Apoi chipul, vrăjitorul chip al Tudorii, i-a smuls un zîmbet fără voie : „Femeie, cît mă bucură multa-ți frumusețe"... „Roaba măriei-tale, acum și în veci"... „De unde mă cunoști ?" „Te-am văzut, măria-ta, astă toamnă la Tîrgoviște. Te plimbai prin fața bisericii Sfîntului Gheorghe, gînditor și trist ca acum..." În întîia clipă, Pătrașcu-Vodă — căci el era într-adevăr — a vrut să părăsească imediat hanul. Dar n-a putut. Nu-l lăsa vraja din ochii racheriței. Îl înlănțuia c-o dulce și de neînfrînt cătușă. A poruncit slujitorilor să ascundă rădvanul în șură și a zăbovit la han, singur, numai cu tînăra racheriță. I-a ascultat povestea vieții și și-a povestit-o pe-a lui... „Sînt voievod și domn. Lumea a prins să-mi zică Pătrașcu cel Bun. Dar nimeni, nimeni nu știe cît mă pizmuiesc și mă urăsc boierii, cît mă hulește doamna Voica și cît îmi dorește moartea vornicul Socol. După ce i-am dat prilej să-și strîngă avere și să-și cucerească oarecare faimă în război, acum pîndește să-mi răpească tronul, așa cum mi-a răpit doamna și m-a făcut de rîsul lumii..."

Vorbind cald, mîngîind blînd, racherița a pătruns în cugetul lui vodă, ca zefirul în livadă. S-a lipit ca un balsam de rănita inimă a lui vodă și l-a tămăduit de spaima și îngrețoșarea vieții, de gîndurile cele năsalnice și amare.

A plecat Pătrașcu-vodă a șaptea zi din hanul Tudorei, cu suflet întremat. În iulie a trimes slujitor de credință și-a adus-o mai aproape, la chinovia Coziei. Aici, în alinul liniștei de pe malul Oltului ori din Ostrovul Călimăneștilor au petrecut, în taină, pînă toamna tîrziu. De multe ori Tudora s-a îmbrăcat paj și l-a însoțit pe măria-sa la vînătoare, pînă departe în munții Făgărașului. De două ori și-au pus amîndoi strai de negustori și-au hălăduit, în voie, prin Sibiu, cumpărînd mărunțișuri și desfătîndu-se de tot ce vedeau. Și măcar că el avea peste cincizeci de ani, iar ea nu împlinise douăzeci și patru, n-au fost ființe mai fericite și mai topite una în alta,

sub harul cel istovitor de dulce al dragostei. Deşi răpit de mrejele dragostei, nici treburile ocîrmuirii nu le uita. A făcut bună rînduială în divan. A pus la popreală cîţiva boieri zurbagii. A strîns în chingi pe vornicul Socol şi pe Voica doamna. Aşa că domnia lui Pătraşcu-vodă urma să arate tihnită şi îmbelşugată. Arau oamenii şi secerau holde bogate; stupii umpleau prisăcile şi poienele, iar caşul se închega mai gras şi urda se lega mai dulce ca oricînd. Boierii purtau numai cămăşi de mătase, cu gulere de fir, dulmane de postav de Flandra, blăni de Moscova şi încingeau brîie cu paftale de aur şi argint, cu săbii ferecate şi bătute-n pietre scumpe. La butci înhămau cîte patru şi chiar opt armăsari, să fie cît mai măreţi. Dar oricît ar fi avut, tot nu arătau mulţumiţi. Şi cîrteau mai ales vînătorii scaunului domnesc. S-au aflat guri pizmăreţe care au spus doamnei Voica despre hodina şi petrecerea lui vodă la Cozia, înnegrind şi ponosind foarte cinstea frumoasei hangiţe, pentru că îndrăznise să aline pîrjolul şi să lumineze deznădejdile din inima măriei-sale. „Prea bine", a crîşcat doamna şi l-a chemat, repede, pe vornicul Socol în iatacul ei. Acolo, printre pătimaşe sărutări şi îmbrăţişări, au zămislit gînd ucigaş.

În 8 septembrie 1557, pe-o vreme de aur, Pătraşcu-vodă se plimba cu ibovnica pe malul Oltului, la vale de Cozia. Tudora arăta mai frumoasă ca oricînd, mai veselă şi mai şăgalnică, mai gingaşă şi mai drăgăstoasă decît cutezase voievodul să viseze vreodată. „Măria-ta, am a-ţi mărturisi ceva foarte însemnat." „Spune, Tudora." „Nu cutez..." „Cutează orice. Cere-mi să mi te fac soţie legiuită şi..." „Nu se poate, doamne. S-ar cutremura toate tronurile din lume, dacă o racheriţă ar îndrăzni să urce măcar o treaptă a unuia dintre ele..." „Cere-mi orice, orice !" „Nu cer nimic, mărite. Am ce-i mai de preţ pe lume ; inima măriei-tale." „Tudora, în fericit ceas te-am întîlnit ! Cere-mi !" „Nu cer, măria-ta, ci dărui." „Ce dar altul decît fiinţa ta, toată, şi sufletul tău m-ar mai putea ferici ?" „Soarele-i în amiez şi teamă mi-i c-am să roşesc de modestia darului meu... Ci voi a-l destăinui în amurg, măria-ta..." „Bine, Tudora." „Dar să ştii, mărite-al meu ibovnic, că mult mă tem de doamna Voica." „Şi eu mă tem ; soaţa asta legiuită — chin şi amar vieţii mele ; iar

tu, alinarea durerilor, tu, bucuria trimisă de ceruri să îndulcească drojdia zilelor mele.“

Ci oprindu-se la schitul din Ostrovul Călimăneştilor, un călugăr vraci a deschis cartea sorţii, a socotit stelele în crugul acelei înserări şi-a rostit, către Tudora, cu străluminare : „În pîntecele tău, femeie, s-a zămislit rod. Iară pruncul ce vei naşte va fi ursita întregului norod românesc.“ Tudora s-a lipit de trupul lui vodă şi a şoptit : „Acesta-i darul ce voiesc a-l pune la picioarele măriei-tale, domnul şi stăpînul meu“. Pătraşcu a cuprins-o ca pe-o copilă şi-a dus-o în braţe pînă la malul Oltului. S-au aşezat pe un trunchi de stejar, doborît de furtună. Au sfătuit, îndelungă vreme, despre multe ale vieţii şi ale ţării. Apoi, ca-ntr-o joacă, i-a strecurat în poală un diamant vestit în toată casa Basarabilor : „Să fie talisman pruncului nostru. Să-i pui nume Mihai, Tudora, şi să-l meneşti a împlini tot ce am rîvnit în cugetul meu, dar n-am putut făptui.“

După Ziua Crucii, s-a aşezat Tudora într-o căsuţă din Curtea de Argeş. Vodă îi trimitea în fiecare săptămînă veşti ori daruri şi venea ades s-o vadă. Dar în ajunul Crăciunului, acelaşi leat 1557, ştafetarul i-a adus vestea că Pătraşcu-vodă a murit. Înfruntînd stihiile iernii, Tudora cea frumoasă peste fire a alergat la Tîrgovişte. Şi, ca o femeie din mulţime, a stat faţă la punerea în mormînt a celui care i-a fost drag bărbat, după acea nescrisă lege a firii, ce porunceşte oamenilor să se strîngă în braţe şi unul altuia inimile să-şi juruie. Apoi, după o săptămînă de rătăciri şi tainice îngenunchieri la mormîntul lui vodă, lacrimi amare vărsînd, s-a întors la hanul de pe malul Dunării, slujind mai departe ca racheriţă, neguţătorii, ciobanii, vîslaşii şi tîlharii, pe toţi aceia care ocoleau vadul Brăilei, intrat în stăpînire otomană. Ştia acum că voievodul ibovnic fusese otrăvit de Voica doamna şi de vornicul Socol. La începutul lui mărţişor, Tudora a tras iar obloanele hanului, a chemat o bătrînă moaşă, vrăjitoare şi oleacă solomonăriţă, s-a închis în casă cu dînsa şi-a născut fecior dolofan şi zburdalnic nevoie mare. Solomonăriţa a ieşit afară, a privit sclipărul stelelor sub bolta primăverii şi a cercat

să citească zodiacul. „Nu înțeleg nimic: pe cer e zodiac de împărat, iar tu ești doar o biată racheriță și-ai zămislit, nefericito, prunc din flori". Tudora și-a ascuns pruncul cu multă grijă în bordeiul vrăjitoarei. Taina zămislirii lui Mihai o cunoștea doar ea și Pătrașcu. Și se ferea ca de foc, să nu mai afle nimeni. Este obicei în țara asta că dacă se învrăjbesc ambițiile spre hațașul tronului, pruncii os de domn sînt vînați mai abraș ca puii de cerb. Plănuia să se mute la Brașov ori la Suceava, dar în ziua de opt martie, pe-o vreme ploioasă, zece slujitori domnești au pătruns în han, au răscolit fiece ungher și n-au plecat pînă n-au găsit diamantul dăruit de Pătrașcu-vodă.

Socol și doamna Voica au ocîrmuit țara doar pînă la Paști, anul 1558. Cu oaste tătărească și cu ajutorul în bani de la cămătarii țarigrădeni, Mircea-vodă zis Ciobanul i-a alungat din Tîrgoviște, mai ușor decît își închipuise, începîndu-și astfel a doua domnie. Uzurpatorul s-a ascuns în Transilvania, împreună cu o samă dintre boierii olteni. De teama lui Mircea Ciobanul au fugit și boierii credincioși lui Pătrașcu cel Bun. Pe drum însă, la Bran, cînd Socol se lăuda că are diamantul Basarabilor și-l arăta, cu mare fală, tuturor, Radu Buzescu ot Cepturoaia a stîrnit o ceartă din te miri ce, și l-a silit pe Socol să tragă spada. În timpul harțagului, diamantul a dispărut.

Nimeni în afară de Ion Norocea și de Zamfira n-a știut, pînă acum, că acest giuvaer a intrat în mîna lui Radu Buzescu, armașul.

Călătorind spre Cozia, la pas, pe drum bine zbicit, frații Buzești îl ascultă pe Firea Gărgăun povestind, ca de obicei, despre cele multe văzute în lumea largă.

— La Țarigrad, turcii ăi mari încalță numai papuci galbeni; creștinilor li-i îngăduit să poarte doar papuci roșii, iar celor de altă lege papuci albaștri. Dorind a se osebi de alții, grecii au mituit pe sultan cu mulți bani să le îngăduie a purta papuci negri.

— Dac-ai umblat prin Țarigrad, îl ispitește Radu, aflași cîteceva despre muierile din serai?

— Pricepi la întrebări, parcă te-ar fi crescut un călugăr... hohoteşte Firea, scurt, opintit. Păi, ce să-ţi spun ? Cadînele nu-s cine ştie ce. Mult în urma faimei. Vă încredinţez că nicăieri nu macină urîtul și nu ţiuie pustiul ca-n harem. Sultanul şi pașalele folosesc cîteva femei mai plăcute, mai date dracului. Celelalte, ferecate în palat, mucezesc sau pier, cum am zis, de urît, de singurătate şi de dorul bărbaţilor.

Că haremurile-s pline de iscoade. Dac-au prins un creştin cu o cadînă, turcii îl dezbracă gol, ca Adam, îl leagă spate-n spate cu făptura păcatului, goală și ea ca Eva, îi vîră în sac și-i azvîrlă în Bosfor, să-și răcorească fierbinţelele dragostei în unda cea albastră.

— Așa ? ! se miră Radu. Bine-i să știm și să ne ferim.

— Am auzit că unele cadîne se îmbracă bărbăteşte, mituiesc eunucii și intră în casele de desfrîu din Pera, urmează Firea istorisirea. Un negustor cică s-ar fi îmbogăţit mijlocind întîlnirile cadînelor cu bărbaţii.

— Nu se lăuda ? vrea să știe Preda.

— Nu. Cheagul averii lui Iani este din darurile unei muieri din harem.

O vreme galopează în tăcere.

Ci, dincoace de Drăgășani, le iese în cale un tînăr boier, însoţit de-un slujitor tot aşa de tinerel. Zîmbește frumos și prietenește :

— Ce faceţi, trei feţi nedespărțiţi ? Sînt Teodosie, feciorul lui Ivan din Ruda.

— Și nu știi, fecior al lui Ivan din Ruda, că unchiul domniei-tale Dobromir banul, ne-a luat satul Izvarna ?

— Știu, Radu Buzescu ; ci eu, deși i-s nepot, voiesc pace între neamuri, ca și tatăl meu.

Le place Buzeștilor vorbirea lui Teodosie Rudeanu. Povestind, sfătuind, ajung la Rîmnic.

— Și la turci, muierile, cîteodată, au mare trecere. Scrie în cronici că roaba lui Soliman cel mare, Roxelana numită, frumoasă, bălaie, ca o zînă și îndrăzneaţă ca o smeoaică, s-a amestecat mult în ocîrmuire. Însăși a otrăvit pe Mustafa, fiul cel mare al sultanului, ridicînd în locu-i pe fecioru-su, pe Selim. Și-a ocîrmuit Roxelana cincisprezece ani în Țarigrad, din umbră.

— Stareţul Prohor spune că şi în alte ţări domnesc femei, găseşte Radu prilej să-şi arate cunoştinţele. În ţara Engliterei ocîrmuieşte crăiasa Elisabeta.

— Da, dar mai înainte fost-a un crai Henric care-şi făcuse obicei să taie muierile ca pe nişte puicuţe. A tăiat vreo şase, dovedeşte Teodosie că ştie şi mai multe.

— Degeaba, şuguieşte Preda, că tot nu le-a secat sămînţa... Iar dacă acum domneşte o muiere, însamnă că poate să se răzbune şi să taie bărbaţi cît o pofti.

Rîd toţi, cu gura mare spre cer, strunind frîul şi bălăngănind scările, la întîmplare, pe lîngă burţile cailor.

Dinspre Olt adie undă de răcoare, amestecată cu miroznă de brustur şi iarbă mare.

— La noi muierile-s mult mai supuse bărbaţilor, cutează Stroe.

— De-o pildă... Chiajna ! rîde Teodosie.

— Da, dar ţărăncile... nici nu cutează a trece pe dinaintea bărbatului.

— Am văzut eu, totuşi, cum se opresc în uliţă şi fură, sorb bărbaţii cu coada ochiului.

— Şi zic — „ce cruce de voinic"... ori „ce stîrpitură" !...

— Sau : „Nu face nici cît o ceapă degerată" ...arată Teodosie că ştie şi de-astea.

Cei trei Buzeşti îşi aruncă priviri cu subînţeles. Gîndesc : „Tiii, ce cap are ! Nu-l putem răpune ? Cum se poate ? Ori vrea să-l doborîm cu spada ? !..."

— Cică într-o ţară de peste mări, o ţară caldă, fără iarnă, trăieşte o pasăre, de felul mierlei, care învaţă a vorbi ca omul, grăieşte ritos Radu Buzescu, încredinţat că, în sfîrşit, a găsit ac de cojoc pentru ăst tinerel boier din Ruda.

— Da, dar are nume cam caraghios : papagal, nu se sperie Teodosie, ci vorbeşte simplu, ca-ntr-o joacă. Penele i-s minunat colorate : albastre, roşii, galbene, verzi...

De data asta, privirile Buzeştilor sînt furioase. Stroe-i gata să tragă spada, cînd Firea Gărgăun tresare :

— Uite-l pe stareţul Prohor ! Ne iese înainte la vreme potrivită...

În adevăr, dinspre Rîmnic grăbeşte, călare, stareţul de la Cozia.

— Mă bucur că vă-ntîlnesc, surîde Prohor, şi că drumeţiţi în bună tovărăşie. Parcă domnia-ta ai fi din neamul boierilor din Ruda, nu ?

— Da, sînt Teodosie sin Ivan Rudeanu, cuvioase stareţ ot Cozia.

— Mă bucur că te cunosc şi, mai cu seamă, că te-arăţi prieten arţăgoşilor mei ucenici, Buzeştii.

— Nu-s arţăgoşi, ci iscusiţi la vorbă şi a multe ştiutori. Te poţi mîndri, părinte, cu asemenea învăţăcei.

— Nu-i tocmai aşa, părinte Prohor, recunoaşte sincer, Stroe. A fost între noi întrecere într-ale ştiinţei şi ne-a cam biruit. Chit că el e singur şi noi trei.

Preda, gata să dezlănţuie cearta : Cu ce drept ne prubuluieşti şi ne lauzi ? Şi de ce-i Stroe aşa de prost că recunoaşte înfrîngerea ?...

Dar Prohor nu-i dă răgaz să deschidă gura :

— Feţii mei, în treburile obşteşti nu se ajunge la bun sfîrşit, nici cu învrăjbirea, nici cu puterea armelor, nici cu vicleşugul, ci numai prin cuminţenie, înţelegere, bunătate şi pace. Uite, chiar acum primit-am veste că, în sfîrşit, Alexandru-vodă a poftit toţi boierii pribegi să se întoarcă la casele lor, jurîndu-le prieteşug. Trimis-am vorbă, pe-un călugăr, lui Radu armaşul, tatăl vostru, să lase surghiunul şi să grăbească spre casă.

— Adică, de-acum şi noi vom trăi sub acelaşi acoperămînt cu părintele nostru ? întreabă Stroe cu lacrimi în glas.

— Vă doresc din inimă ! se bucură Teodosie, înălţîndu-se în şa, îmbrăţişîndu-l pe Stroe Buzescu, apoi pe Radu şi la urmă pe Preda.

— Binecuvîntez astă îmbrăţişare ! ridică stareţul Prohor ochii şi mîinile spre cerul săgetat de-un stol de păsări sure, jucăuşe.

Dar la Cozia fraţii Buzeşti şi-au aşteptat patru luni părintele. În estimp au învăţat de la călugărul Isaiia meşteşugul de a îmblînzi şoimii şi a vîna cu ajutorul lor.

Plecau păsările, în toamna leatului 1573, cînd Radu armaşul Buzescu s-a întors iar în Cepturoaia. De la Cozia

l-au însoțit feciorii, ca trei scutieri. Venea, nu să se închine lui Alexandru-vodă, ci să trăiască în casa lui, să-și dreagă gospodăria părăginită și să-și apere soția de atacurile potrivnicilor.

Ci tocmai atunci, la jumătatea lui octombrie, Alexandru-vodă. uitînd jurămintele l-a tăiat pe Radu logofătul din Drăgoești, pe Mihnea din Bădeni, pe Stan Udriște vistierul, pe Radu, fiul lui Socol și încă pe alții. I-a tăiat ca pe niște berbeci, fără nici un județ, fără nici o clătire de ochi ori strîngere de inimă. La urechea lui Radu armașul ajuns-a zvon despre căsăpirea boierilor ; dar nu i-a dat crezare. ...Ei, chiar pe toți n-o să ne poată tăia, oricît de mișel și de nelegiuit ar fi. Și-apoi, la Căluiu, mă apăr cu slujitorii și cu țăranii...

Ospăta în cerdac, cu toată familia, în văzul tuturor, cum de mult nu mai ospătase Radu armașul. Făcuse Maria un borș de fasole boabe, friptură de clapon și niște sarmale de gîscă. În Transilvania, numai la Cetea, bucătarul lui Norocea știa să facă sarmale bune. Le numește „găluște", că-i moldovean. Și le face mult mai mici, de-o înghițitură. Dar bune, ce-i drept : grase, olecuță pipărate, cît să pară și mai gustoase. Tot așa le-a făcut și Maria. Ba încă mai bune. Să dai cu căciula în cîini mîncînd.

Buzescu-tatăl își simțea inima scăldată în miere, ca niciodată. Parcă toată lumea-i a lui. De mulți ani n-a mai fost ca acum ; soț, părinte, gospodar, stăpîn în casa lui. Se-ndeamnă cu cîte-o bardacă de Drăgășani și povestește :

— Eu cinstire dau, fetii mei, lui Stoica logofăt, care, auzind că Mehmet-bei cerșise domnia de la sultan, mințind că-l poftește țara să-i fie el stăpîn, a făcut tot ce-a putut și-a trimis știre boierilor să-l aleagă voievod, grabnic, pe Radu de la Afumați, încredințînd astfel țara unui bărbat vrednic. Altminteri, atunci, după moartea lui Neagoe Basarab, pierea țara de răul ismailitenilor ; prădau în nemilă, și domn îl făceau pe acel Mehmet-bei.

— Părintele Prohor ne-a spus, se arată Radu cunoscător, că acel Radu-vodă s-a bătut pentru domnița Stana, fata lui Neagoe-vodă, cu domnul de la țara Moldovei, cu... Na, că nu-mi amintesc cum îl chema.

— Cu Ștefan-vodă, îl ajută Preda, mușcînd dintr-un copan de clapon, bine împănat cu mirodenii și tăvălit prin mujdei.

— Iară Mehmet-bei ce-a făcut ? a întrebat Stroe, nerăbdător.

— Veni cu oști și cu steag de la sultan, să fie el domn. Dară îl birui Radu-vodă la Glubavi !

— Bine-i făcu !

— Și fugi Mehmet-bei, ca ogarul. Dară se întoarse cu ieniceri și spahii încă și mai mulți. Atunci mă însoții și eu cu oștirea lui vodă Radu. Îl întîmpinarăm pe bei la Clejani și-l biruirăm mai de istov ca întîi, multă oaste omorîndu-i.

— Și pe urmă ? întreabă Radu. Astea nu ni le-a povestit Prohor.

— Pe urmă, iar ne birui păgînul pe noi și fugirăm în Transilvania, la Brașov. Iar Mehmet-bei puse oamenii lui slujbași peste toate orașele, iar el sta peste Dunăre, la Silistra, cîrmuind țara din acea cetate. Ci nici noi nu stăturăm în nelucrare : strînserăm bună oaste tot din oameni vrednici, aleși. Apoi trimiserăm oșteni cutezători, care au scurtat capetele multor slujbași ai lui Mehmet. Iar cînd însuși beiul trecu Dunărea cu oaste mare, Radu-vodă și noi boierii îl lovirăm cu strașnică mînie, la locul ce se cheamă Grumazi. Și-l biruirăm. Da, l-am biruit ! Zic că atunci am mîntuit țara, asemeni lui Mircea Bătrînul, de n-a prefăcut-o Soliman-sultan în pașalîc, precum a făcut Ungaria.

Frații Buzești își sorb părintele cu privirea. Tustrei îl văd ca pe un uriaș, cu spada în mînă, deschizînd, ca Pavel Chinezul, pîrtie largă prin puhoiul dușman. Și-l fericesc, în gînd : ce noroc să fii față, în lupta de la Grumazi, și să-l silești pe Mehmet-bei să-și ia frumușel tălpășița de pe aste meleaguri...

— Dar războiul nu se sfîrși nici acum, urmează Buzescu-tatăl. Mehmet se întoarse iară împotrivă-ne și iar ne bătu. În ziua aceea împlineam optsprezece ani. Că am cu cinci ani mai mult ca starețul Prohor.

— Și v-ați lăsat bătuți ? își arată Stroe îngrijorarea.

— Nu, fătul meu. Ne traserăm iară în Transilvania, sălaș și adăpost, bun nouă atunci ca și acum. Și l-a rugat

Radu-vodă pe Ianoş, craiul Zapolia, să ne ocrotească. Şi se găti Ianoş-crai cu treizeci mii oaste şi, împreună, poposirăm pe la Rucăr. Temîndu-şi fesul şi şalvarii, Mehmet fugi grabnic peste Dunăre. Ci noi, cu Radu-vodă intrat-am sărbătoreşte la Tîrgovişte cetate.

— Ce domnitor vrednic, Radu-vodă, tată ! se ridică Radu în picioare.

— N-avem azi suflet mare ca al lui. Domnii următori de atunci încoace s-au împotmolit în posaca lor cruzime şi-ntra lor nelegiuită beţie de sînge. Dar, să ştiţi că Radu-vodă de la Afumaţi era dintr-acel soi de oameni care nu se îngîmfa în biruinţă şi nici nu deznădăjduia în înfrîngere. S-a bătut pentru dreptate şi ne-a înaripat şi pe noi la război. Şi, dacă te gîndeşti bine, eram doar un mănunchi de oameni.

— Dar toţi îndrăzneţi.

— Şi viteji ! admiră Preda şi Stroe, deodată.

— Şi dornici de trai slobod, feciorilor. Dar boierii cei trîndavi şi mişei îl sfătuiră pe Radu-vodă să plece capul. Că ţara-i sătulă de războaie, ziceau, şi de belituri. Ba chiar îl siliră să meargă la Ţarigrad, chipurile ca sultanul să-i întărească domnia. S-a dus.

— Şi... nu l-a ucis ?

— Radu, fiule, sultanul îi cunoştea vitejia şi i-o lăuda. Vrednic şi dibaci fiind, Radu-vodă cuceri încrederea lui Soliman şi luă iară domnia, dar tot cu gînd de slobozenie.

— Şi iar i-a bătut pe turci ?

— Nu, Stroe. Că se ridicară, pe ascuns, ai noştri, adică Neagoe vornicul şi Drăgan postelnicul cu oaste împotrivă-i. Radu-vodă s-a adăpostit, împreună cu fiul său Vlad-vodă, în schitul Cetăţuia, de lîngă Rîmnic. Dar urmăritorii, oameni spurcaţi, pătrunseră cu spadele şi la amîndoi le tăiară capetele, acolo în altar, unde cătaseră deznădejduită scăpare. Aşa săvîrşiră ai noştri ticăloşia pe care n-a săvîrşit-o Mehmet-bei, cu toţi ienicerii şi spahiii lui. De unde se zice că viteazul piere de spada mişelului. Era atunci cursul anilor 1529, luna ghenarie, ziua 18.

— De ce, tată, nu-şi stîmpără ambiţia oamenii noştri ?

— Se acreşte în inima lor diavolească dospeală a pizmei, a lăcomiei de averi. Spumegă clăbuci şi abur de răutate şi mînie, cum spumegă şerpii cei veninoşi.

— Plîng soarta Radului-vodă, ca însăşi soarta noastră.

— Iacă, de-atunci trecură peste patruzeci de ani şi nimeni n-a mai ridicat paloşul întru dezrobirea ţării. Ehei, înţelegeţi voi, măi feciori, ce nenorocire-i frica şi mişelia cîrmuitorilor ? Ce pacoste-i nemernicia lor ?

În sufletele flăcăiandrilor se întinde ceaţa mîhnirii amare. Doar ici-colo, negura se sparge sub cîte-un zvîcnet de mînie : ...„Ne trebuie voievod, călăuz vrednic. Ci unde-l găsim ?"

— Povăţuiesc, feciorii mei, să vă fie pildă fapta şi gîndul lui Radu-vodă de la Afumaţi, le veni bătrînul într-ajutor. Şi voievod ca dînsul să vă alegeţi. Altminteri se cheamă că degeaba trăiţi. Iar de-l alegeţi, să-l slujiţi cu neclintită credinţă, întru folosul vostru şi al ţării. M-aş veseli, acolo-n momrmînt unde voi fi, auzind că vremea voastră a ajuns a fi iar vremea vitejilor. O vreme care să răzbune veacul mişel pe care-l trăim. Să vi se spună : „Buzeştii cei nebuni de vitejie". Înţelesu-m-aţi ?

— Înţeles, tată ! Nebuni de vitejie... Jurăm, tată !

Zvîcniră tuspatru în picioare şi voiniceşte îşi încrucişară braţele.

Maria li se alătură şi, lăcrămînd, însailă semnul crucii asupra lor.

Radu armaşul strînge cu foc mîinile feciorilor, îi ţinteşte adînc cu privirea, ca şi cum ar vrea ca tot duhul din el să curgă, prin ochi, în făptura tinerelor odrasle. Să curgă cu toate ambiţiile, credinţele, rîvnirile şi visurile lui, ca să rodească acolo înmiit, sub soarele tinereţii şi al norocului.

În clipa următoare, cătă cu ochii cupa cu vin, să închine. Dar, deodată, s-aude zvon de paşi prin curte.

Un slujitor răcneşte, spăimos de tare ; apoi geme, străpuns de suliţa morţii.

Paşii se apropie, zoriţi, apăsaţi, zornăind din pinteni, grei.

— Desferecaţi uşile !... Daţi-vă prinşi de bună voie ! tună glasuri străine.

— Am fost trădaţi ! scrişneşte Radu armaşul şi, cu grăbire, smulge spada din cui. Ne-au încolţit, cîinii... Ascunde-te, Maria !... Voi, la luptă ! Preda, la fereastra din stînga ; Radu, la cea din dreapta. Stroe, lîngă mine !

Topoare muşcă uşile, pe dinafară, cu huiet mare, detunător, pînă cînd chingile de lemn şi tarîncile de fier se frîng sub izbiri. Spinări late ca nişte grumaze de tauri furioşi se opintesc şi leapădă uşa jos. În casă, în odaia cea mare, cu laiţi înguste, cu covoare şi icoane pe pereţi, cu masă lungă şi scaune de brad înnegrit în flacără, Radu armaşul şi cei trei feciori îşi aşteaptă potrivnicii :

— Cine sînteţi şi de ce veniţi cu sabie asupră-ne ?

— Sîntem slujitorii banului Dobromir ! tună glasul unui pletos c-o cerbicie de taur şi cu braţe neobişnuit de groase.

— Afară, mişeilor, din casa mea ! înalţă capul armaşul şi face un pas înainte.

— Dă-te prins, Buzescule ! se înşurubează alt glas ascuţit, rău.

Radu armaşul îl loveşte cu spada, prăvălindu-l pe duşumea. Se încinge o luptă îndîrjită. Tinerii Buzeşti lovesc cu deznădejde. Trei slujitori cad în prag. Dar alţi cinci le iau locul, năpustindu-se cu spadele şi cu suliţele. Răstoarnă scaunele, masa. Scrilejesc pereţii. Vălătucesc covoarele. Copleşit de mulţimea potrivnicilor, Radu armaşul face semn feciorilor să se tragă spre uşa de taină. Toţi patru se pierd prin hruba întunecată. Ies în vale, la apa Căluiului. Dar aici înţeleg că slujitorii lui Dobromir sînt mulţi şi au înconjurat toată casa şi împrejurimile.

— Nu putem rămîne în hrube, ca nişte cîrtiţoi, hotărăşte armaşul. Strecuraţi-vă prin răchitişul pîrîului. Eu apăr calea.

— Tată, noi vrem să...

— Stroe, poruncă !

Îi urmăreşte cîteva clipe. Dar trei slujitori, apoi încă doi, îi simt şi strigă să se oprească.

— Fugiţi ! Fugiţi, feciori ! îmbărbătează armaşul, îndreptînd spada spre faţa urmăritorilor şi lovind abraş.

Unul dintre slujitori îl cunoscu :

— Dă-te prins, armaş Buzescu !

— Ba !

Sub spada lui Buzescu-tatăl se prăbușesc trei slujitori. Alți doi îndărăptează, pieriți la față. Dar, deodată, o suliță îl izbește în spate. Cu geamăt înăbușit, cade pe-o coastă. Sîngele-i țîșnește din rană, stropind ușorii hrubei. Strigă :

— Radu, caută-l pe Ion Norocea !...

Și sîngele-i înăbușă glasul.

Din cei trei frați, numai Stroe a auzit părinteasca poruncă de pe urmă. Vrea să întrebe care-i tîlcul, dar nu mai are cînd. Vede cum un slujitor împlîntă sabia în pieptul armașului, grăbindu-i prăbușirea.

— Na !... De-acu n-ai să te mai ridici împotriva domniei ! și, mulțumit de ispravă, șterge sabia cruntă cu mîneca, hohotind : Ha-ha ! Cel puțin pe lumea asta...

Şi ei în surghiun

TRECUT-AU DOI ANI ŞI MAI BINE DE LA UCIDEREA LUI Radu armaşul Buzescu şi ban al Olteniei tot Dobromir era. De răul osmanlîilor, de asuprelile domniei şi ale banului Craiovei, Maria Buzescu s-a mutat în cula de la Stăneşti, o casă veche, mare, bine bolovănită, cu ferestre înguste, cu foişoare înalte ; adevărată cetăţuie întărită cu zid împrejur, cu porţi grele şi tari de stejar, ferecate-n bare groase, de fier. A zidit-o bunicul ei, Mogoş banul, la leat 1536, cînd a dres şi a zugrăvit şi biserica de pe deal. În umbra ăstor ziduri, Preda, Radu şi Stroe Buzescu deprindeau a se gospodări şi a vîna cu şoimi şi ogari. De cîte ori au cercetat slujitorii banului Dobromir să pătrundă în culă s-au poticnit la porţi ori la ziduri.

— Cînd îmi scoţi, bane Dobromir, jderoaica şi puii săi din bîrlogul de la Stăneşti ? striga furios Alexandru-vodă. Sau poate ţi s-a urît cu binele şi vrei să-mi caut alt ban al Craiovei ?

Speriat, Dobromir a tăiat, chiar în acel ceas, capul a doi căpitani, întorşi de la Stăneşti fără izbîndă.

În hruba cu tainice ieşiri, tinerii Buzeşti strîns-au proviant şi arme, să aibă un an, dacă duşmănitorii i-ar ţine împresuraţi. Călugărul Prohor venea adesea şi, ca acum, cinau împreună şi-i sprijinea cu sfatul.

— Vremea noastră-i aspră şi sălbatecă. Luptător, cavaler e fiecare. Fiecăruia i se cere a fi viteaz şi neînfricat, răzbunător şi nemilos, lacom de putere şi de dragoste, setos de bani şi de slavă. Cavalerii zic că mila, cuminţenia, blîndeţea sînt pentru popi. Adevăratul cavaler trebuie să nutrească patima primejdiei şi a vitejiei răzbunătoare. Nu de mult a trăit în Italia, la Napoli, un crai numit Ferrante, care-şi făcuse obicei de poftea potrivnicii la masă, îi ospăta cu bucate alese şi vinuri scumpe, îi întreba dacă au mîncat şi băut bine, apoi îi închidea în cuşti de fier, îi ucidea în chinuri groaznice, iar după asta îi îmbălsăma, şi-i îmbrăca în straie scumpe, îi păstra în palat, şi-i privea zilnic, ca să-i fie mereu proaspătă-n minte biruinţa, şi mult să se bucure inima-i de fiară.

— Şi sfinţia-ta cum ne povăţuieşte, stareţe ? întreabă Radu, netezind cu palma cusătura de pe faţa de masă albă, din subţirică pînză de in.

— Vă spun toate astea ca să ştiţi şi voi ce-i pe lume şi s-alegeţi. Ţin pilda lui Archirie filozof, care învăţa pe nepotul său Anadan : „Fătul meu, cuvîntul ce vrei să grăieşti, trebuie să aibă trei portari : unul să stea în inimă, altul în grumaz, al treilea la gură. Că dacă scapă vorba singură, n-o mai poţi ajunge nici cu şoimul, nici cu calul, nici cu ogariul. Ci dac-o grăieşti, grăită este.“ Gata !

— Mai cisluim, stareţe, deseară, cînd ne-ntoarcem de la cîmp.

— Prea bine. Pîn-atunci scriu carte fraţilor mei : Serghie de la Tismana şi lui Ioan de la Prislop.

O vizită cu totul neaşteptată i-a întrerupt scrisoarea stareţului Prohor : negustorul Iani, gras, vorbăreţ, vesel, şi plin de duh. Jupîneasa Maria n-a înţeles prea bine ce anume vrea acest om bogat, puternic şi viclean. A tîrguit vite, dar prea puţine. Mai mult sămînţă de vorbă. Avea lîngă dînsul, pe lîngă zece slujitori, şi un tinerel cam de optsprezece ani, înalt, drept, voinic, smead la faţă, cu ochii negri focoşi, neînchipuit de lucitori, cu sprîncene

dese, cu nas puternic, armonios dăltuit, cu nări largi, flămînde parcă de miresme tari. Singur el a întrebat, prietenos, în șagă :

— Unde ți-s feciorii, jupîneasă Maria ? La vînătoare ori la însurătoare ?

— La muncă, pe cîmp. Să-i chem ?

— Nu, mulțumesc, jupîneasă Maria, sare repede Iani cu răspunsul. Venim mîine. În seara asta ne-așteaptă părintele Serghie la Tismana, întru găzduire.

— Găzduire găsiți și-n casa noastră ! Ales că apele Jiului sînt mari și nu puteți trece.

— Ei, le trecem noi. Dar ceva de-ale gurii, în scurt, dacă se poate... Ce zici, nepoate ?

— Mie foame mi-i, surîse nepotul. Dar cum să necăjim gazda ?

— Nici un necaz, se bucură Maria și cheamă bucătarul, poruncindu-i : Pastramă, pită și vin !

În ospătărie, lîngă talerele cu pastramă și ulciorul cu vin, Iani a deșertat desaga cu vești proaspete din Țarigrad. Apoi a povestit întîmplări din Macedonia și Epir, de unde-i el obîrșelnic. Așa, ca din întîmplare, tînărul însoțitor al negustorului Iani, „nepotul", a adus vorba despre îndrăznețele fapte ale lui Ion-vodă de la țara Moldovei. Prohor și Iani înclinau a crede că răzvrătirea lui a fost necugetată faptă.

— A pornit singur, ca David asupra lui Goliat.

— Cum a putut bate Ion-vodă așa de repede cetatea Brăilei ? vru Maria să afle.

— Răspund, c-am văzut, aflîndu-mă eu prin apropiere, surîde tînărul musafir. Mai întăi căpetenia cetății i-a trimes patru soli cu zece ghiulele, zece suliți și zece săgeți. Iar solii au grăit : „Cu asemenea bucate ospăta-te-vom, dacă nu te grăbești de bună voie să pleci de sub zidurile noastre".

— Și moldoveanul ?

— A răstignit solii cu capetele-n jos, pe stîlpi înalți, să-i vadă cei din cetate și să se sperie. După patru ceasuri de asalt, Brăila a intrat în mîinile lui Ion-vodă. L-au ajutat mult și românii aflați înlăuntru. După cucerire, a jefuit și-a ars tot. Sîngele a curs gîrlă-n Dunăre.

— Deci se mai nasc viteji pe pămînt românesc ! strigă Prohor.

— Așa gîndesc și eu. Și cunosc un prieten, mai în vîrstă, care a chiuit de bucurie auzind despre pățania otomanilor. Îl cheamă Mihalcea și-i tot neguțător... Dar care a fost sfîrșitul lui Ion-vodă, ați auzit ?

— Nu, privește întrebător călugărul Prohor.

— Îl sfîșiară cu cămilele, în două, deși juraseră că-l duc nevătămat la Țarigrad.

O vreme tac mîhniți.

Neguțătorul Iani nu se amestecă în cisla asta. Ca să alunge înnegurarea tîrguie cu stareţul Prohor vite și vînat în contul mănăstirii Cozia.

— Acum, dac-am neguțat și-am ospătat, îngăduiți-ne să plecăm. Cuvioase stareţe și cinstită jupîneasă, trimiteți turmele cu Manea Voicu, la Rîmnicul Vîlcea, unde așteaptă oamenii mei. Iar sfinția-ta, părinte stareț, îngăduie să te vizitez poimîine, la Cozia.

— Cu bucurie.

— Așa... A, era să uit : spuneți tinerilor Buzești că după cîte-am simțit, destăinuie Iani, micșorîndu-și ochiul stîng, Dobromir banul urcă-n zilele astea să le lovească moșia și casa.

Maria s-a îngălbenit de teamă. Musafirii au coborît în ogradă, gata de drum. Din odăile slugilor le-a ieșit în cale Tițu, fierarul.

— N-aveți trebuință, cinstite fețe, de potcoave pentru armăsari, de lanțuri pentru căruțe, de custuri pentru...

— Piei din ochi-mi, dupurosule ! îl stropșește Iani.

— Nu mă goni, jupîne, înainte de-a vedea ce pot. Sînt meșter făurar, iar țiganca mea, doftoroaie.

— Arme ai ? întrebă tînărul, surîzînd.

— Arme de la un țigan ? se miră, Iani, cîrmind nasul a dispreț. Pot să-ți aduc eu de la Veneția ori de la Damasc.

— Am !... Am și arme... îngăimă Tițu, privind țintă la tînăr, minunîndu-se de frumusețea-i și de asemănarea cu Stroe. Domniei-tale îți trebuie armă anume, pe mîna stîngă.

— De unde știi că-s stîngaci ?

— După cum apuci frîul. Şi ţi-ar veni bine nu o sabie, ci o bardă cu două tăişuri, uite-aşa ! arată fierarul cum s-ar mînui arma cu stînga. Ageră bardă cu două tăişuri, s-o porţi la oblînc. Dar să fie făurită-ntr-anume fel, din oţel, din şapte săbii de Damasc, topite şi fierte cu felurite feluri de buruieni şi descîntece, cum numai Grozava, ţiganca mea, pricepe a descînta, ca s-aducă numai şi numai biruinţă.

— Ei, dar mult mai trăncăneşte ăst rob obraznic ! se mînie Iani. Mă mir cum îl rabzi şi-l asculţi.

— Grăieşte lucruri vrednice, unchiule Iani.

— Am eu asemenea bardă făurită pe mîna stîngă, se înşurubează fierarul, mai încet, îndurerat de dojana neguţătorului. Dar n-ai domnia-ta atîţia bani s-o cumperi.

— Arat-o !

— Lasă, nepoate, spurcăciunea şi hai ! strigă neguţătorul Iani, urcîndu-se în trăsură. Nu-l vezi că minte ?

— Arată barda !

— Vai... Nu te uita aşa la mine. Ce fel de om eşti, Doamne... Eşti arhanghelul Mihail mîniat împotriva vrăjmaşului ? Îţi dau barda... Ţi-o dau !

Tînărul descalecă şi-l urmează pe Tiţu pînă la fierărie. Lîngă vatră sta Grozava, cu un copil în braţe. Părea tare slută : cocoşată, c-o falcă umflată, cu gura strîmbă, c-un ochi mai mic, cu nasul sucit într-o parte, cu buza de jos lepădată a neputinţă.

— Cum de-ai născut prunc aşa de frumos ? întreabă tînărul.

— Puterea lui Dumnezeu, mîrîie ţiganca, gheboşindu-se şi mai tare.

În fundul fierăriei, Tiţu a deschis o ladă grea de stejar cioplit din topor, şi-a dezvălit barda din multe pînzeturi de in, subţiri şi albe ca helgea.

— Am muncit la ea opt ani şi-am stricat mult oţel, pîn-am nimerit fiertura a mai bună... Un singur om putea să mi-o cumpere : Ion-vodă de la ţara Moldovei, cel mai mare viteaz al zilelor noastre. Intrasem chiar în vorbă cu măritul vornic Dumbravă, să i-o vînd. Dar acu... Uite, ce chip frumos are şi ce îndemînoasă-i pe stînga !

— S-o cerc !

— Optzeci de florini...

— Pofteşte ! îi aruncă tînărul, fără nici o şovăire, o pungă doldora.

Ţiganul holbează ochii. Cască gura. Încremenește așa, prostit. Nu înţelege ce se petrece cu el : De ce am cerut atîţia bani ? De ce mi-i dă ? Ce putere ciudată, ce vrajă ţîşneşte din făptura acestui flăcăiandru necunoscut ?

— Barda !

— Îndată !... Îndată... se bîlbîie Tiţu, ferind la o parte rîndurile de pînze moi, îmbibate cu uleiuri scumpe, în care începuse s-o învelească, la loc.

Barda nu-i nici mare, nici grea ; e sprintenă și ageră, cu tăişuri în chip de inimi, cu vîrf ca de suliţă, cu muchia măiestrit încrustată. Tînărul o apucă strîns cu stînga. Și parcă i-ar fi crescut în pumn, o dată cu pumnul, atît de bine i se potriveşte. Braţul parcă şi-a însutit, și-a înmiit chiar puterile, atît de vînjos arată.

Ieșind din fierărie, la loc larg, tînărul învîrte barda, larg, de-asupra capului, hărtănind văzduhul în felii, cu vîjîite rotiri fulgerătoare. Tiţu se ghemui, orbit parcă de fulgerele ce-i umblă pe de-asupra capului :

— Äista-i braţul visat pentru barda mea... Äista-i !

Cînd se întoarce spre cal, tînărul dă cu ochii de femeia fierarului : frumoasă, dreaptă, cu ochii mari, negri și calzi, cu obrazul oval, fermecător.

— Unde-i sluta de adineaori ?

— Eu sînt, mărite.

— Cum ? Tu ?

— Nu te mira. Cînd ai intrat în fierărie, și măria-ta erai altul ; la chip şi la suflet. Ci văzînd arma asta, făurită de faurul meu Tiţu, te-ai schimbat întru totul : ai devenit viteazul celei mai agere barde de oţel.

Tînărul zîmbeşte, îşi potriveşte securea la oblînc, păşeşte spre ţigancă şi-i pune în palmă o pungă de galbeni.

— Între stăpînii lumii să străluceşti ca un luceafăr ! îl binecuvîntează Grozava, urmărindu-l cum se alătură trăsurii lui Iani, supărat că „nepotul“ întîrzia prea mult la palavre cu un fierar murdar de funingine, şi cu muierea lui.

— Păcat că n-au fost feciorii acasă, regretă jupîneasa Maria, privind plecarea oaspeților, să vadă ce nepot are ăst neguțător Iani ! Cum l-o fi chemînd ?

— Va să aflu poimîine, o încredințează Prohor.

Munciseră toată ziua și-i cuprinsese o osteneală grea dar plăcută. Nu doreau decît să ajungă acasă, să înghită un blid de mîncare și să se culce în paturile tari, acoperite cu cergă de lînă seină, îmbibată cu mirozna de sînziană. Mama Maria să le stingă făcliile și să pășească în vîrful picioarelor spre iatacul ei, să se roage pentru sănătatea și pentru liniștea casei. E mîndră că-s harnici și știu a se gospodări. Să vîndă vite și miere, nuci și grîne. Să scoată bani și să cumpere moșii. Au acum patru moșii bune, cu sate cu tot.

— Știți, fraților, Dobromir ne-a trimes vorbă să nu mai cumpărăm moșii, că ne face praf, vestește Radu.

— Ne-a pus gînd rău și nu ne iartă.

Ci, ieșind de după dîmbul Alunișului aud țipînd ascuțit și văd forfotă mare în jurul zidurilor culei. Într-o clipă, mîinile li se năpustesc spre garda paloșurilor. Frîiele se strîng, zvîcnit. Pintenii pătrund în carne, silind caii să salte înainte. Intră printre slujitori, îndemnîndu-i să lupte cu răufăcătorii. Preda doboară un călăreț, Radu rănește pe-un altul la braț. În poartă, bătrînul Manea Voicu hăcuie cu securea pe cei care voiau să iasă din culă. Lupta se desfășoară bezmetică. Un iatagan îl lovește pe Stroe la brațul stîng, iar calul primește rană adîncă în coaste. Țîșnește atîta sînge că-l împroașcă tot, amestecîndu-se cu propriul sînge. De după dîmbul de la răsărit se ivește nou pîlc dușman. În frunte îi recunosc pe Oprea și Staicu, feciorii lui Ivan din Ruda. Cu spadele-n vînt, cu cușmele date pe ceafă, cu ochii crușiți de sălbatecă furie, par mai voinici decît sînt. Și urlă smintit, îngrozitor. Cel dintîi, Radu cade prins. Cînd calul i se prăbușește lîngă zid, Stroe, încolțit de suliți, se trage, luptînd, lîngă Manea Voicu : două spade se apără mai bine. Oprea din Ruda îi rupe spada. Se apără, deznădăjduit, cu ciotul rămas, cînd aude glasul lui Tițu, sus, pe zid :

— Prinde-l !... Dă cu nădejde !

Stroe înhață paloșul aruncat de fierar. Îl simte neînchipuit de îndemînos, de ager. Trei din cei care se apropiau de poartă cad doborîți de securea lui Manea și de paloșul lui Stroe. Preda izbutește să intre în ograda casei și să orînduiască apărarea în colțul de miazăzi.

— Dați-o pe jupîneasa Maria pentru Dobromir banul ! strigă Staicu Rudeanu, cocoțat pe zid, aproape pe poartă.

— Nelegiuiților ! răcnește Stroe.

— Nici morți ! adaugă Preda.

— Dacă n-o dați, vă ucidem fratele ! strigă Staicu.

Un slujitor rudean dă foc bucătăriilor.

Și o nouă năvală se dezlănțuie asupra porții, încă mai îndîrjită. Stroe și Manea Voicu se trag înăuntru, copleșiți.

— Oprim lupta ! strigă Preda, țîșnind în față, cu spada plecată. Flăcările incendiului îi luminează chipul ; e deznădăjduit, însîngerat. Spuneți, răspicat, care vi-i pofta, voi Rudenilor ?

— Nu ! se împotrivește Stroe. Ne batem...

— N-are rost... Sînt mai mulți și mai tari ca noi. hotărăște Preda, lepădînd spada.

Dar în clipa aceea s-aud trei zgomote : rîsul deșănțat și rău al lui Staicu, cocoțat pe zid, apoi un țipăt de femeie în foișorul culei — glasul Mariei ? — și un chiot de luptă, pe dîmbul dinspre miazănoapte. Dintr-acolo fulgeră o secure și un călăreț tînăr, necunoscut. Lovește atacatorii din spate și-i gonește ca pe potîrnichi. Învîrtind cu stînga securea argintie, spintecînd văzduhul, doboară doi slujitori și alți doi parcă n-ar fi fost armă, ci flacără albă. Fără să gîndească la primejdia în care se află, Stroe se avîntă să-l întîmpine.

— Barda !... Barda cu două tăișuri ! strigă Tițu între mare spaimă și amețitoare bucurie.

Slujitorii rudenilor dau îndărăt. Staicu sare de pe zid și se mistuie între ai lui. Oprea Rudeanu face semn să se tragă toți către pădure.

Ivindu-se din hrube, din casele aprinse, din dosul zidurilor, din rîpi, oamenii Buzeștilor dau năvală asupra lor. În frunte, Preda. Radu se smucește între străji, scapă și intră în rîndul oamenilor săi. Pe-un cal înhățat de la un potrivnic, Stroe cu Firea Gărgăun, cu bătrînul Manea

Voicu, le aţine calea în valea Olteţului : prinde şapte slujitori rudeni.

— Crezurăm că am cucerit cula, şi cînd colo ne-aţi prins voi, scînceşte unul dintre ei, ştergîndu-şi sudoarea cu mîneca.

— Pe Rudeni de i-am prinde ! scrîşneşte Radu.

— Unde-i tînărul cu secure de argint ? întreabă Stroe.

— Nu ştiu, se miră Preda. A pierit ca o nălucă.

— Acela-i viteazul care poartă ageră bardă cu două tăiuşuri, lămureşte Grozava, oblojind rănile lui Stroe.

— De-a fost om aievea, se cuvine să-i mulţumim ; el ne-a mîntuit de năpastă rudeană, hotărăşte Preda, gata să încalece şi să alerge după viteazul cu securea de argint.

— Năpasta tot ne-a lovit, stăpînii mei, grăieşte frînt moş Manea Voicu. Jupîneasa Maria-i moartă, ucisă de...

Pornind de la cei trei feciori Buzeşti, tăcerea se lăţeşte în toată înconjurimea. O tăcere încremenită, încărcată de mînie nevolnică.

În clipa aceea, din spatele zidului se ridică un bătrîn foarte înalt, cu barba lungă pînă la brîu şi ascuţită ca o spadă de cruciat smintit. Nasul mare, întors în plisc de pajură, sluţeşte şi mai mult faţa uscată, osoasă, scheletică, faţă de sihastru, hrănit doar cu rădăcini de buruieni şi cu ciuperci prăjite. Antereul negru, cuşma cu pietre scumpe îi învelesc trupul prea descărnat, cum îmbracă zdrenţele prăjina sperietorilor de ciori. Dacă ar avea şi coasă ar fi aidoma morţii zugrăvite în pridvorul de la Cozia, numai că de vreo zece ori mai mare şi mai fioros. Înmărmurirea celor din ogradă se prelungeşte. Parcă nimeni nu mai răsuflă de groază, de spaimă. Buzeştii, fiecare în sinea lui, gîndesc să înşface o suliţă, s-o împlînte în acea stafie, dar niciunul nu are putere să-şi îndeplinească gîndul. Stroe, singur, se trezeşte exclamînd, îngrozit :

— Dobromir din Corbi, vel banul Craiovei...

— El însuşi a poruncit omuciderea asta ?

Stafia parcă asta ar fi aşteptat : să fie recunoscută. Hohoteşte de rîs, în „o" şi în „i" :

— Ho-ho-hi-hi-hi !... Ho-ho, hi-hi-hi !... Ho-ho...

Şi-o ia la goană spre dîmbul morii, din miazănoaptea Stăneştilor, pe unde s-au scurs şi nepoţii lui, Staicu şi Oprea Rudeanu.

Zeci de perechi de ochi îl urmăresc cu răsuflarea tăiată. Dezmeticit de tot, Stroe înşfacă un arc din perete şi sloboade o săgeată, fără a ochi. Stafia călare goneşte nebună. Barba îi fîlfîie în vînt, ca un fuior uriaş ori ca un şarpe sur, drăceşte încolăcit şi iar descolăcit. Aşa se pierde în zare, după dealuri, ca o nălucă înspăimîntătoare.

În urmă, cula de la Stăneşti arde ca o torţă, în întunericul tot mai des, mai spăimos.

Nici la Izvarna Dumitra lui Muşat Bulborea n-a scăpat de poftele cele năsălnice ale boierilor. Deşi bătrîn, Dobromir-banul o lua în iatacul lui.

— Nu mai rabd, muiere ! Te despic cu toporul.

— Despică-mă, Muşate. Cu toporul, aşa cum s-arată în icoana judecăţii din urmă, că despică diavolii femeile ce preacurvesc. Asta mi-i soarta.

Seara, tîrziu, întorcîndu-se de la cîmp, Muşat Bulborea îşi găseşte nevasta spînzurată de-o cracă, în fagul de de-asupra bordeiului. Stă o vreme mut, împietrit. Cînd îşi vine în fire, taie sfacul, prinde femeia în braţe şi-o aşează pe iarbă. Îngenunche, parcă i-ar cere iertare. Abia acum aude că în bordei, copila răcnea răguşită şi vînătă ca porumbica... Dacă n-ai fi tu, Rada din Izvarna, noduleţule, şi eu tot de-o cracă m-aş atîrna...

Dobromir-banul nu vru să creadă că Dumitra s-a spînzurat. Îl chemă pe Muşat în faţa foişorului :

— Tu ai ucis-o, mă ?

— Nu, boierule ; domnia-ta.

— Cutezi ?

— N-am încotro. De răul boierilor care-o poftesc şi-o vîră-n patul lor, fugim tocmai din Grumăzeştii Moldovei. S-a săturat de pribegie şi batjocură. Mai bine hrană viermilor decît...

— Ucideţi-l ! Repede !... Şi-a spînzurat nevasta... se gîjîie înalt, ascuţit şi sugrumat glasul lui Dobromir-banul,

iar barba subţire ca un fuior dărăcit şi lungă pînă în brîu îi tremură smucit, ca barba ţapilor cînd rumegă.

Dar tocmai cînd slujitorii îl înşfacă să-l dea afară, în curte intră Ivan Rudeanu.

— Trimiteţi-l la mine, la Ruda, șoptește către slujitori, în treacăt.

— Dar are un copil mic, de ţîţă.

— Știu ; e sora de botez a Simei. Creștea-vor împreună. Ai trei galbeni de la mine, dacă-l cruţi.

În car cu boi, noaptea, Buzeștii și-au dus mama pînă la Cepturoaia și-au îngropat-o cu multă jale, lîngă soţul săvîrşit tot în năprasnică împrejurare şi din pornirea tirană a stăpînirii. Mîinile harnice, îndemînatece şi mlădioase hodineau acum crucişe, pe piept în desăvîrșită liniște. Frumusețea ei, mereu proaspătă și vie, acum, în sicriu, se liniştise ca faţa unei ape line. Numai o umbră de surîs în colţul gurii amintea ceva din amărăciunile și durerile îndurate.

Fraţii Buzești sînt acum singuri, cu desăvîrșire singuri. Şi, de pretutindeni, simt că-i înconjoară și-i pîndesc primejdii.

— De ce ne dușmănește atît de mult Dobromir-banul ? întreabă Stroe, așezînd linţoliul peste chipul mamei.

— Pentru moșii, răspunde, încet și rar, Radu. Pentru Cepturoaia, Căluiu, Stănești, Izvarna, Loloieşti...

— Dar are mult mai multe decît noi ! Și încă ce moșii : Cerbi, Runc, Voinigești, Tămăşeşti, Filiași...

— E nesătul. Și-apoi, ca să-mi spun și eu gîndul, ne dușmănește și pentru că nu vrea să întunecăm faima nepoţilor și a lui Mihail, odrasla-i nevolnică. Ar vrea ca în ţara asta, după Basarabi și chiar înaintea lor, să se ridice boierii din Corbi. Corbenii și din Ruda — Rudenii : Teodosie, Oprea, Staicu, Pîrvu, Tudor și cîţi naiba or mai fi.

Din urmă îi ajunge Manea Voicu :

— O ceată de ieniceri și arnăuţi trecut-a Oltul prin vadul Arceștilor !

Nu mai jelesc în faţa mormîntului. Ies repede din biserică. În prag, îngîndurat și amar, Radu hotărăște :

— De-acuma eu ocîrmuiesc și povățuiesc neamul Buzescu. Deocamdată, nu ne mai putem întoarce la Stănești. Banul Dobromir și nepoții lui ne pîndesc la fiecare cotitură. Ne-au trimis vorbă că ne ucid pe cîte unul, pe rînd. Drept aceea poruncesc: moș Manea îți lăsăm grija caselor noastre. Dregi tot ce mai poți scoate din cenușă. Lucrezi moșiile, socotești turmele și prisăcile. Noi trecem din valea Olteţului într-a Jiului și prin Lainici răspundem în Transilvania.

— Să fugim?

— Ne mîntuim viața de urgia potrivnicilor, stăruie Radu. Starețul Prohor ne-a dat pitac către starețul Ion de la mănăstirea Prislop.

Pornesc la drum, seara. Îi întovărășesc cinci slugi purtînd merinde. Poposesc patru zile la Novaci, moșia de lîngă Tîrgu Jiu. De aici rînduiesc o caravană cu saci de grîu și putini de miere, s-ajungă la Sibiu, pentru negoț. Se-ndreaptă spre pasul Lainici.

Merg așa, încă o zi, pe drumuri tari, de munte, batjocorind și blestemînd pe Dobromir-vel-banul și pe Ivan din Ruda. A treia zi poposesc la schitul Lainici.

— Știți ce zic eu, fraților? intrebă Stroe, ațîțînd focul să frigă o pulpă de berbec. Să-i dăm Stăneștii și să ne împăcăm cu Dobromir-banul. Cumpărăm noi altă moșie. Se vînd atîtea...

— Dobromir — sac fără fund! Nu-l saturi nici cu zece sate

— Cum adică? să ne dușmănim pînă-n pînzele albe?

— Ai inimă bună, Stroe. Dar în împrejurarea asta bunătatea-i tot una cu prostia.

Mezinul Buzescu mai avea ceva de spus, dar în poarta schitului s-a ivit Radu Calomfirescu:

— Vă așteptam, Buzeștilor, prietenilor. Și eu mă pribegesc.

— De ce?

— Muică-mea m-a cam firitisit: „Blăstămată fie ziua zămislirii tale că mi-ai adus în casă numai nenorociri. În ziua cînd te-am născut, tătarii mi-au ucis bărbatul. Cînd împliniși un an, îmi arse casa. Cînd făcuși doi, mă batjocoriră niște ieniceri. Și așa în fitece an, o nouă năpastă. Acuma te văd minune de bărbat, la cei doua-

zeci şi trei de ani. Dar ce folos? Multă frumuseţe şi prisos de bărbăţie, dar buiac, nestatornic şi muieratic peste măsură. Şi numai zurbave supărări îmi faci. Bărbăţie — busuioc; dar minte — ioc."

— Mumă-ta are dreptate: numai de pozne şi blăstămăţii te ţii.

— Ştiţi de ce mă urmăresc acum slujitorii domneşti?

— Şi pe tine? De ce?

— Necinstii jupîneasa unui mare boier şi-o lepădai pe cale, ca un tătar beteag de năravul curviei.

— Zălud eşti, mă! îl dojeneşte Preda, rîzînd cu poftă.

— Vodă însuşi porunci să mă jugănească şi să mă spînzure ca pe-un nelegiuit de rînd, chiar în faţa casei boierului.

— Baremi era frumoasă? îl ispiteşte Radu Buzescu, cercîndu-l cu coada ochilor şi înălţînd sprinceana stîngă stufoasă şi neagră.

— Eu nu mă-ncurc cu slute. Bărbatu-su, biet hleab dat în neputinţă. Numai setea de moşii şi dorinţa de măriri îl mai ţin în viaţă.

— Cine-i?

— Chiar nevasta de-a doua a vel-banului Dobromir.

— Stana, frumoasa? Straşnic! admiră Buzeştii. Eşti omul nostru.

— La Stăneşti, ţiganul vostru fierar nu vru să-mi dea suliţa asta. Îl izbii cu piciorul în burtă şi i-o smulsei. E straşnică!

Şi-o repede într-un copac, departe, înfigînd-o adînc.

Au pătruns adînc în munţi.

Furtună mare se stîrneşte în jur, cu răpăială de grindină deasă. Peste vîrfuri şi peste plaiuri se vălmăşeşte vîltoarea văzduhului. Nourii fierb în cazanele reci ale steilor şi gheaţa biciuie obrajii munţilor, scrijelindu-i adînc. Pădurile gem sub şfichiuirea năprasnică a vijeliei. Brazii se clatină, se îndoaie şi mulţi se prăbuşesc împroşcînd ca nişte praştii uriaşe ţărînă, prund şi apă. În vuietul trăsnetelor munţii se clătină şi se bat în capete, ca-n povestea cea năucă.

— Aici sînt Locurile Rele, arată Radu Calomfirescu, tăind cu mîna pînza stropilor de ploaie. Dacă scăpăm teferi, se cheamă să ajungem cu bine la... Dar unde dracu mergem ?

— La Prislop, la stareţul Ion, suflă Preda şiroaiele de apă de pe obraz. Şi nu mai pomeni pe necuratul, că mă zgîlţîie fiorii morţii.

— Mi se pare că trebuie să jertfim un suflet furtunii şi duhurilor din strîmtoarea de la Locurile Rele, ca să putem trece. Sînt gata să vă prăbuşesc pe unul din voi în prăpastie. Că n-o fi mare pagubă de-or rămîne doar doi Buzeşti pe lume...

Stroe îl ţinteşte cu privirea, tocmai în clipa cînd, în jgheabul îngust şi înalt dintre munţi, săgetează ucigaş un fulger, iar trăsnetul zguduie lumea din ţîţîni. Jiul clocoteşte jos, în hăuri, izbindu-se, zălud, de stînci şi spumegînd.

— Sîntem urmăriţi ! strigă un slujitor.

Încalecă şi pornesc nebuneşte. După un sfert de ceas, Preda opreşte :

— Ne-ascundem aici, după stînci...

— Eşti întreg la...

— Îi lăsăm să treacă şi-i lovim din spate.

— Da, dar dacă ne prind caravana ? se înspăimîntă Radu.

— Nu asta cată ei, rîde Calomfirescu. Pe noi ne vînează.

— Dacă ne iau marfa, o scoatem din mîinile lor cu spada, socoteşte Stroe, bun bazat pe sine.

— Ai dreptate ! încuviinţează Radu şi Calomfirescu, într-un glas.

Cotesc repede după stînci. Urmăritorii sînt slujitori domneşti ; trec în galop. Buzeştii numărară în gînd : doisprezece. O bucurie ciudată le furnică inimile. Dar cînd să iasă din ascunzătoare, din nou tropot de cal.

— Mai vin şi alţii... Aşteptăm.

În acelaşi galop zălud mai trecură doisprezece că-lăreţi. Printre dînşii, Oprea şi Staicu Rudeanu.

— Ce facem ?

— Înapoi la schitul Lainici. Urcăm pe cărările cio-banilor.

— Dacă ne urmărește și al treilea pîlc ?

— Ne prind ca-ntr-o vîrșă !

— Mergem tot înainte, hotărăște Radu. Îi lovim noaptea, în popas.

— Firea Gărgăun de la caravană are poruncă să ne-ajute, adăugă Stroe ca îmbărbătare.

Pornesc după urmăritori. Furtuna se domolește. Înaintează cu luare aminte. Ajung pîlcîul slujitorilor tocmai cînd prăvăleau mărfurile în prăpastie. Nu se pot stăpîni și atacă. Se bat cu mînie ; sînt însă mult prea puțini ca să izbîndească. Cînd le vine la îndemînă, la un semn al lui Radu, rup lupta și se retrag, tuspatru. Furișați pe cărări lăturalnice, întîlnesc un cioban tînăr, umblat pe aici. Merg toată noaptea, pipăind stîncile și jepii, sub lumină picurată din stele. Se opresc cu sufletul la gură și trag spadele ori de cîte ori aud urlet ori scheunat de fiară sălbatecă. În zori, privesc prin cleștarul limpede al seninului și-s gata să plîngă : ici — Țara Românească, dincolo — Transilvania și ei — alungați de pretutindeni. Nu cutează a rosti cuvînt. Urmăresc desfășurarea priveliștilor, jos, la picioare — munți stîncoși, codri deși, dealuri verzi, cîmpii ca aurul se topesc în albastre zări fumurii. Poposesc pe-un cleanț din Parîng. Hodinesc acolo, în pisc de munte, pînă la amiază. Ospătează dintr-o bucată de caș din gluga ciobanului. Preda, cel dintîi, își descleștează fălcile :

— Jalea ne frige inima, fraților...

— Cîinii ! scrîșnește Radu. Dacă vreodată, careva din neamul Buzescu se va apropia de cineva din spița Rudeanu, cu alt gînd decît cel al răzbunării, afurisit să fie și șfacul spînzurătorii să-l sugrume !

— Să-l sugrume ! se alătură Stroe, din toată inima, setos de răzbunare. Ne-au ucis părinții. Ne-au prădat și ars casele. Ne hăituiesc ca pe niște iepuri. Cum îi mai putem ierta ?

— Ei, dacă și prea blajinul nostru frate mezin îi urăște, să jurăm răzbunare !

— Jur și eu, Radule ! se ridică în picioare Calomfirescu.

— Jurăm !

Săgetate, furioase între stîncile din vîrful Parîngului, fulgerele şi tunetele unei furtuni ivite de neştine, pecetluiesc parcă jurămîntul.

Dar numai cînd, pe pămînt transilvan, se adăpostesc la bordeiul unui pădurar, înțeleg ce săraci și singuri sînt.

— Mai avem cu noi doar spadele, oftează Radu.

— Şi tinerețea ! se îndîrjește Stroe. Tinerețea și dreptatea !

— Şi nebunia ! adaugă Radu Calomfirescu, continuînd cu durere : Buzeştilor, rău îmi pare că n-aveţi o soră ; m-aș înrudi cu voi. Poate-așa am fi mai tari.

— Totuşi, fraţi putem fi, scoate Preda Buzescu jungherul și-și crestează repede braţul stîng.

Ceilalţi fac la fel. Scurg sîngele într-o ulcică și, amestecîndu-l cu apă din izvor, beau pe rînd :

— Acum sîntem frați. Patru frați de cruce : Radu, Preda, Radu, Stroe.

Aşezată între munți împodobiți cu păduri bătrîne de fagi, mănăstirea Prislop este de mult tainic adăpost pentru pribegii din Țara Românească. Povestea spune că locul zidirii l-a ales, ca și la Cozia, tot călugărul Nicodim, harnic ctitor al multor mănăstiri și schituri pe pămînt românesc. De aici, spre miazănoapte, se desfășoară țara Haţegului pînă la Mureş, pînă-n munţii Zarandului. La miazăzi se înalță fruntea semeață a Retezatului.

Biserica, veche, cu ziduri groase, cu firide în chipul frunzei de trifoi, cu ferestre înguste, joase, cu ușa strîmtă și scundă, este păstorită de egumenul Ion, om trecut de cincizeci de ani, înțelept, bun gospodar, cunoscător al vieţii din Transilvania şi prieten cu mulţi nobili de obîrșie română şi maghiară. Cu osîrdie a înălţat ţarcalan de chilii în jurul mănăstirii, dîndu-i înfăţişare de cetate rotundă.

După ce a prefirat slovele din pitacul stareţului Prohor, egumenul Ion a măsurat cu multă luare aminte pe cei patru pribegi de la Țara Românească.

— Deci pornit-aţi trei și-ajuns-aţi patru. Asta-i și bine și rău ; bine că aveți bună tovărășie ; rău că sporiți

numărul surghiuniţilor. Dară nu de voroavă filozoficească aveţi voi nevoie, ci de găzduire. Nu-i aşa ? Deci să vă găzduiesc.

În mai puţin de un sfert de ceas chiliile erau gata, rînduite, curate, primitoare. După ce s-au spălat şi şi-au curăţat straiele au fost poftiţi la stăreţie, unde s-a închegat vorbire prietenească, asemenea celeia de la Cozia.

Judecînd după mantia-i neagră, cu mîneci largi, după potcapul din catifea cu luciu negru-negru de tot, după lănţugul subţire de care atîrna pe piept o cruciuliţă de aur, şi mai ales după felul de a vorbi, musafirii au crezut că au de-a face cu un om rece, trufaş. De fapt, încetul cu încetul, egumenul Ion se dezvălui ceea ce era. Pe lîngă învăţătura pe care mereu o împrospătează din numeroase cărţi, stareţul Prislopului are şi o îndeletnicire puţin obişnuită : creşte porumbei ştafetari, deprinzîndu-i să ducă şi s-aducă repede veşti de la mari depărtări. I-a învăţat să vină, cuminţi, să-i ciugulească boabe din palmă.

— Prieteni, acu trimit cîte-o ştafetă la Cozia ori la Braşov ; dar poate, cîndva, musai, şi aste blînde lighioi ne-or folosi în vreo împrejurare mai grea şi mai însemnată.

— Că nu ne vom lăsa mereu dezbinaţi şi călcaţi în picioare, părinte Ioane.

— Visez, feciorașilor, ca şi fratele Prohor de la Cozia, ca şi fratele Serghie de la Tismana, ca şi fratele Nicodim de la Neamţ, ori fratele Ilarion de la Vad, un singur ocîrmuitor peste ceste trei ţări româneşti : Ţara Românească, Transilvania şi Moldova, legate între ele prin obîrşie, prin grai, prin sînge, prin datini, prin credinţă, prin cîntecele care coboară din munţi spre toate unghiurile ţării, o dată cu ciobanii, cu negustorii, cu pribegii, adăpostiţi cînd într-o parte, cînd în alta. Visez ca astă unire s-o înjghebeze un român, povăţuit de noi, iar nu un ungur sfătuit de papistaşi.

— Cum, adică, sfătuit de papistaşi ? nu se dumireşte Preda Buzescu.

— Mult dedaţi la scripturi, adică avînd în ei adunate harabale de învăţătură, papistaşii ne cunosc de-a-mărunţelul. Chiar mai bine decît ne cunoaştem noi. Şi vor

să ne atragă de partea lor și să ne-nghită, cum i-a înghițit pe boieri. Ne cunosc și moșii și strămoșii, de la Traian împărat și Decebal craiul. Și cunosc și cum a fost Dacia cucerită de romani. Istoria acelui război lung și foarte greu s-a cioplit în marmoră și se află la Roma, pe Columna lui Traian. Însumi am văzut și m-am minunat de frumusețea acelui stîlp, nalt de treizeci de stînjeni.

— Și noi cum de nu știam astea? se miră Preda, cu toate că-i era tare foame.

— Numai vitregia vremurilor ne-a împins în uitare. Iacă, fratele bucătar ne face semn să poftim în trapeză, c-or hi niscai bucate gata spre a le dumica. Și musai să merem. Că acela ce nu zorește spre masă, nici la treabă nu-i destoinic.

Pășind pe cerdacul cu scînduri groase, Buzeștii ascultă scîrțiitul lor sub fiecare călcătură.

— Poporul cel mult e român, în toată Transilvania, începe iar vorbirea stareţul Ion, îndată ce s-așează în capul mesei, cu musafirii de-a dreapta și de-a stînga. Dar stăpîni sînt nobilii unguri, așa cum în Boemia stăpîni sînt nobilii germani, iar în Bulgaria ienicerii turci. Ci și cei mai mulți dintre acești nobili, la matcă fost-au tot români. Cronicarii Anonymus și Bonfinius scriu că, venind ungurii din spre apus, strașnic s-au bătut cu românii. Iară după ce i-au înfrînt, le-au luat pămînturile cele mai bune. Cu vremea, nobilii români s-au dat în legea catolică și-au vorbit unguréște, ca stăpînii. De la 1542, de cînd sultanul prefăcut-a Ungaria în pașalîc, mulţi maghiari din cei de rang au roit spre Transilvania. Însumi cunosc zeci de familii mari din ungurime aciuite aici, pe bune moșii, cu îngăduința și cu ajutorul voievozilor din neamul Zapolya și îndeosebi al Isabelei principesa. La început jelit-au mult după țara și cetatea lor de scaun — Buda, cea tare și frumos zidită. Ci azi principii Transilvaniei din neamul Bathory bucuroși sînt că au o coroană. Socotesc că, pornind din Transilvania, vor face țara la loc, așa cum a fost în vremea lui Ștefan cel Sfînt ori a lui Ludovic cel Mare. Văd și ei că Transilvania-i o țară cu totul osebită de cea din pustă. Și chipul și obîrșia locuitorilor și graiul și credința și

îndeletnicirile sînt altele : sînt unguresti acolo, așa după cum aici sînt românești. Cu toate că mai mulți regi unguri au însămînțat ăst pămînt cu neamuri aduse din alte părți : secui, sași.

În colțurile trapezei, patru frați citesc psalmi și tropare, sporind murmurele sub bolțile rotunde și albe, proaspăt văruite. Mirosul de busuioc și de cimbru se îmbină cu cel de tămîie și ceară și cu cel de varză murată, așezată în talere de lut și stropită cu oloi de cînepă verzui. Și pe cînd Buzeștii și Calomfirescu nu mai știau cum să-și potolească foamea, starețul Ion mușcă rar dintr-o coajă de pîine, mestecînd-o pe-ndelete, fără să întrerupă vorbirea :

— Acum o sută de ani, feciorașilor, a trăit în Ungaria mare învățat, pe numele lui Nicolae Olachus. După nume înțelegeți ? român : fiul lui Ștefan, jude prin Argeș, înrudit cu Basarabii. Pentru însușirile lui osebite a ajuns episcop la Grau, sfetnic al reginei Isabela după înfrîngerea de la Mohacs, pribeag o vreme prin Apus, împreună cu crăiasa, apoi guvernator al Ungariei. Cest mare învățat a scris și-a arătat lumii că aici, la Dunăre și Carpați sălășuiesc oameni de limbă și fire latinească, ce-și zic români, adică romani. Aici, în Transilvania, românii sînt temeiul. Ungurii și sașii se înțeleg între dînșii cu ajutorul graiului nostru. Mulți dintre domnitorii din Țara Românească au stăpînit țara Făgărașului și a Almașului. Ștefan-vodă de la Moldova a avut Ciceiul și Cetatea de Baltă, cu multe sate imprejur. Iar după el, Petru-voievod a ocîrmuit aproape jumătate din Transilvania. Apoi chiar aici, în Hațeg, stăpîni au fost români, ca Ion de la Hunedoara, fiul lui Voicu Corvin și tatăl regelui Mathia Corvinul.

— Ce fel de oameni sînt ungurii, părinte stareț ? vrea să știe Radu Buzescu.

— Nu v-a povestit părintele vostru ? Fost-a multă vreme în surghiun aici, și bine-i cunoștea.

— N-a avut răgaz să povestească, tocmai din pricina surghiunului, surîde Calomfirescu.

— Ca să-ți răspund, zic : cei de jos — ca noi toți : harnici, pricepuți, binevoitori, săraci, nevoiași, și supți de muncă. Grofii însă... Nu toți, dar mulți sînt de o

trufie greu de înțeles pentru noi. Parcă numai ei ar fi oameni, iar ceilalți dobitoace. De obicei, în istoria popoarelor, craiul își făurește coroana din isprăvile lui de arme ori prin însușirile-i gospodărești. Aici, la nobilimea maghiară, s-a întîmplat pe dos: avînd papa de la Roma o coroană a dat-o unui bărbat pe care l-a creștinat și l-a făcut și sfînt. Așa s-a iscat povestea despre coroana sfîntului Ștefan. Poate și asta le-a dat suc de ocoșenie. Se spune că un crai, primind coroana, s-a plimbat prin toate străzile Budei cu ea pe cap, însoțit de alai, să vadă lumea ce comoară strălucitoare are. Și ca să nu i-o fure careva, a închis-o într-o cutie ca o ploscă și-o purta la șold ori la oblînc, s-o aibă totdeauna asupră-i.

— Ei, de ce ți-i teamă nu scapi, șfichiuie Preda Buzescu.

— Chiar așa. Într-o noapte, cînd regele călărea beat, s-a dezlegat coroana de la șa, pierzîndu-se pe drum. Au găsit-o niște slujitori. Însă un vraci a prorocit că va pierde și tronul, iară pe acela nu-l va mai găsi. Craiul a poruncit să taie gîtul vraciului. Totuși, dacă mai avea răbdare trei ani, se-ncredința că vraciul gîcise și spusese adevărul curat.

— Și-acum, în zilele noastre ce se întîmplă aici? vrea Radu să afle.

— Asupra Transilvaniei își întind ghearele tare mulți rîvnitori. Cei din neamul Bathory vor să învie crăiia cea veche a Daciei, diriguită din Alba Iulia. În afară de asta, împărații habsburgi ațîță cugetele și tulbură mereu apele transilvane, să răstoarne pe Bathorești și să facă din Transilvania provincie împărătească. Dar nu numai atît. Nu de mult, Gàspàr Becheș, român din Carașul Severinului, s-a întovărășit cu Pàl Màrkhàzi, de felul lui negutător de cai din Ungaria de sus, să ia stăpînirea Transilvaniei. Pàl avea trecere la un vizir mare, iar vizirul îl sprijinea pe lîngă Selim-sultanul. Becheș a cumpărat de la Mailat cetatea Făgărașului, cu întinse moșii în preajma Oltului, precum și Vințul și Aiudul. Și-i musai să vă spun că ajunsese mai bogat și mai puternic decît voievodul Transilvaniei. Anul trecut chiar a strîns bună oștire de secui și de români, făgăduindu-le libertate și

leafă îndoită. Așa a pornit împotriva craiului Ștefan Bathory. Acum a zecea oară, au văzut nobilii maghiari ce poate un conducător ridicat din rîndul românilor.

— Asta-i foarte însemnat, ciulește Stroe urechile, simțind ceva nou, dar încă destul de tulbure.

— M-aș fi bucurat și eu dacă unul de-ai noștri, un român se făcea crai... Dar, în aprigă luptă, înainte de Sîntămărie, Ștefan Bathory l-a înfrînt pe Becheș. L-a silit să se închidă în Făgăraș. Acolo s-a apărat optsprezece zile. A izbutit să iasă din cetate. Averile, însă, au încăput pe mîna craiului Bathory. A ajuns la Viena la împăratul Maximilian. Dar acolo a văzut că împăratul nu-l voia, ferit-a sfîntul, crai în Transilvania. Urmărea doar să facă zîzanie, să slăbească țara ca s-o poată lua el mai ușor, pentru dînsul. Înțelegeți ?

— Înțelegem. Și ce-a făcut Gàspàr Becheș ?

— A cerut iertare lui Ștefan Bathory. Ce să facă ? Iar acum se află la curtea din Alba Iulia, om de încredere al craiului cu care s-a luptat.

— Mai sînt și alți români la curtea craiului ?

— Sînt, Preda Buzescu. Cu iscusință multă își deschide cale acum la crăia din Alba Iulia, Ștefan Iosica, român din Caransebeș, dar papistășit.

— Și-i slujesc cu credință pe Bathorești ? întreabă de data asta Calomfirescu, privind barba sură și fruntea brăzdată a călugărului Ion.

— Păi, asta depinde de om. Am însă un clopotar, Andrei, care ticluiește cam așa : „Cînd ți-o fi mai drag de nobilul maghiar, să-i scoți ochii...“

— Ce obrăznicie !

— O, cît ne rugăm noi Domnului Dumnezeu pentru împăcarea noroadelor ! Dar... suspină egumenul Ion, ridicîndu-se de la masă și făcînd semnul crucii. Dar mai cu seamă pentru mîntuirea din robie a poporului român. Înțelegeți vorba mea, voi Radu, Preda, Stroe și tu Calomfire ?

— Da ! exclamară toți, ca un singur glas.

— Sîntem frați de cruce.

— Iar sfinția-ta ne-ai dat parcă și un singur nume : Preda, Radu, Stroe, Calomfir.

Din vorbirea cu frații care-i îndrumă spre odăile lor, cei patru tineri află că starețul Ion este bun duhovnic și iscusit povățuitor la ceas de cumpănă. Știe să domolească ispitele din om. Dă canoane grele, dar dobîndește, neîndoielnic, mîntuirea păcatelor. Vin femei și bărbați nu numai din Transilvania, ci și din Țara Românească și din Moldova. Se-ntorc cu inima împăcată, îmbunați, înseninați, vindecați de bolile sufletești.

— Înțelepciunea și-o întărește cu multă învățătură. L-am văzut înfruntînd, din cuvînt, întru ale teologiei, istoriei și filozofiei, călugării de la curtea din Alba Iulia, oameni foarte învățați la școala cea mare a iezuiților.

În ziua următoare, starețul Ion de la Prislop i-a înfățișat pe cei trei Buzești lui Herman Gotlieb, mare negutător din Sibiu. Acesta le-a împrumutat bani, să-și cumpere cele trebuitoare traiului între nobilii din Transilvania.

După asta, Radu a prins legătura cu Manea Voicu, abia scăpat din mîna oamenilor lui Dobromir-banul.

— Am auzit că s-au și sfădit rău cei doi cumnați, adică Dobromir-banul și Ivan Rudeanu, din pricina moșiilor noastre. Cică Ivan ar fi zis : „Pentru iertarea păcatelor tale, Dobromire, va trebui să fac zece șipote la răscruci și zece fîntîni în locuri pustii".

A cincea zi i-a găsit și Firea Gărgăun :

— Venii să vă slujesc, c-așa-s eu : credincios stăpînilor buni.

Trei zile a stat Radu Buzescu în chilie și, cu pana în mînă, pe un catastif dăruit de starețul Ion, a socotit tot ce-și aducea aminte c-a rămas din gospodăriile Buzeștilor : case, slujitori, moșii, vite mari, turme de oi, cai, prisăci, păsări și cele cîteva lucruri de preț din sipetele culei de la Stănești și Cepturoaia. A arătat fraților toată socoteala :

— Rămas-a foarte puțin, dacă ținem seama de ce-aveam pe cînd trăia mama. Totuși trebuie să ne-ajungă pînă ne putem întoarce la casa noastră.

— Ehei, cu toate că seamănă cu moartea, Dobromir-banul mai trăiește mult...

— Sau poate că-i întruchiparea morții, surîde Stroe, luînd vorba din gura lui Preda. Oamenii zic că are pe dracul în el, de aceea răspîndește în jur numai ură, discordie și omor.

— Tocmai de aceea, ca frate mai mare, cer să stîrpim orice risipă. Datoria la Herman Gotlieb trebuie s-o plătim pînă la Crăciun. La anul, dacă nu dă vreo secetă ori vreo molimă în vite, dacă-i an mănos în prisăci și dacă rodesc nucii din Căluiu, ne mai zburătăcim un piculeț de-asupra nevoilor.

Printr-un călugăr, Radu a trimis starețului Prohor la Cozia, pitac, rugîndu-l să le fie de ajutor întru gospodărire, priveghindu-l și povățuindu-l pe Manea Voicu. Chiar în toamna asta să trimită cinci sute de găleți de grîu, cincizeci de putini de miere și măcar o sută cincizeci de vite negutătorului Herman Gotlieb, din Sibiu.

După sfat îndelung cu egumenul Ion, frații Buzești au hotărît să meargă la Alba Iulia. Să caute dascăl bun să-i învețe meșteșugul armelor și să-i deprindă obiceiurile lumii și treaba în divanuri și solii. De asemeni, să prindă legături pe lîngă puternicii zilei, să cunoască și alți pribegi, și să rînduiască sfaturi întru grăbirea întoarcerii acasă.

După ce au hălăduit o vreme prin cetatea Albei Iulia, s-au oprit la casa lui Tolomeo Galli, *spadaccino bravo* și stihuitor plin de duh, vestit între toți dascălii de spadă și ticluitorii de madrigale și serenade de la curtea craiului. Scurt și îndesat — poate cam prea gras pentru un *spadaccino bravo* — cu mustăți de cotoi și cu bărbiță de ied, cu capul mare, pletos, cu pălărie încărcată de pene stufoase, rînduite după moda franțuzească, don Tolomeo se mișca mult, smucit și repede ca un prîsnel uriaș, amețit de băutură. Stroe l-a poreclit Titirezul beat. Radu l-a numit Butoiul cu spadă, iar Preda — Moara hodorogită. Era din toate cîte-o țîră și pe rînd : titirez, butoi și moară. După graba cu care s-a angajat să-i învețe mînuirea spadei și a limbii italiene se vedea că ducea mare lipsă de ucenici.

— Dar aş vrea să ştiu dacă, nobili fiind de neam şi sînge, aveţi pecete şi herb. Dacă aveţi slujitori. Dacă aţi învăţat bunele maniere. Dacă ştiţi cum se declară dragoste unei *donna*. Dacă vă pricepeţi să scandaţi un sonet, să ciripiţi o serenadă şi să şoptiţi un madrigal. Dacă vă puteţi înclina într-un reverans elegant. Dacă...

— Nu ştim nimic ! l-a oprit Radu, clătinîndu-se, ameţit de vorbăria italianului.

— Vă învăţ eu. Toate ! Cu o mie de florini pe lună, de fiecare. Vă fac şi rabat : pentru suma asta vă-nvăţ şi italieneşte. Aşa, de la mine. Conveniţi, nu-i aşa ? Vă cumpăraţi scuturi, platoşe şi chivăre cît mai frumoase, mai lucitoare. Cunosc eu un meşter din Sibiu, un sas. Bune şi ieftine. După ce învăţaţi bine spada, şi pătrundeţi la curte, vă procuraţi altele de la Veneţia, încrustate cu sidef şi cu rubine. Cai văd c-aveţi buni.

— Şi herbul unde-l punem ? vrea Preda să se dumirească.

— Pe scut şi pe steag, pe mănunchiul spadei şi pe inel. E frumos : un cavaler cu coif pe cap şi cu crucea în mînă. S-o ştiţi dintru început : moartea se cuibăreşte mai cu priinţă în sînul fricoşilor, cum viermele alege mărul beteag. De aceea, zic : cea dintîi însuşire a oricărui cavaler este *coraggio*. Cavalerul trebuie să fie ca Roland, ca Bayard, *sans peur et sans reproche*, fără frică şi fără pată... Numai acela-i cavaler adevărat al cărui suflet nu tremură chiar cînd i se frînge spada. După ce veţi şti toate astea, vom căuta un cavaler de rang mare să vă dea şi vouă investitura de cavaleri. A, dar uitam : după exemplul adevăraţilor cavaleri, trebuie să vă alegeţi un sfînt ocrotitor.

— Prea multe ! se sperie Stroe. Noi vrem doar sănvăţăm a ne bate. Atît !

— Îţi baţi joc de noi, talianule ? cîrteşte Calomfirescu. Că n-oi fi nebun să mă înham la toate poznele astea şi la toţi... sfinţii ? Nu-i mai bine o... sfîntă ?

— Nu se poate ! se indignează spadasinul. Voi trebui să fiţi cavaleri ! Ca-va-leri ! *Spadaccio bravo* Tolomeo Galli a instruit sute de tineri : feciorii lui Korniş, ai lui Csàky, ai lui... Toţi au un *santo protettore*.

— Bine — bine... se lasă Radu convins. Ne-om alege şi-un sfînt, dacă aşa se cere.

Şi după ce şi-au cumpărat spade, s-au sfătuit cu stareţul Ion ce sfînt ocrotitor să-şi aleagă. Au străbătut calendarul zi cu zi, şi s-au oprit la sfîntul Teodor Tiron, patron al ostaşilor, cu prăznuirea la 17 faur. Şi l-au ales că viaţa lui, povestită de călugărul Prohor, cînd învăţau *Sinaxarul* în cerdacul chiliilor de la Cozia, îi impresionase : chinuit de păgîni, aruncat în flăcări, a ieşit totuşi nevătămat.

— Apoi Teodor Tiron a învăţat pe creştini să aducă prinos de colivă, adică de grîu fiert, îndulcit cu miere.

— A, ăsta-i sfîntul Toader colivarul ! se veseleşte Calomfirescu.

— Ba este prielnic fetelor, sare Preda Buzescu să-şi apere ocrotitorul ; de Sfîntul Toader, îşi pun fire de iarbă mare sub ţîţe şi dorm aşa, ca să-şi viseze ibovnicul...

Don Tolomeo Galli a primit cu mare huiet numele sfîntului ocrotitor :

— Teodor Tiron ! *Sonore ! Formidabile !*

A făcut cîteva fandări şi gardă, cam cum zicea el că trebuie să fi făcut Teodor Tiron, în calitate de patron al ostaşilor. Apoi a urmat cu poveţele :

— Cavalerul trebuie să aibă de asemeni un senior, pe care cu credinţă să-l slujească pînă la cea din urmă clipă a vieţii. De-i nevoie să piară pentru gloria şi onoarea seniorului şi a castelului său, să nu se afle pentru el fericire mai mare ca asta. Al treilea, temelia ordinului cavaleresc este să-şi ţină cuvîntul dat şi mai ales legămîntul făcut femeilor.

— Dintre toate, asta cu femeile îmi place cel mai mult, se încălzeşte Stroe.

După două săptămîni, Buzeştii au văzut că se împacă bine cu don Tolomeo. Sprinteneala, agerimea şi iscusinţa cu care mînuieşte spada, lancea şi hangerul, îi vrăjesc. Nici Calomfirescu nu mai cîrteşte, ci ascultă şi cată a deprinde lupta, ca un cavaler :

— Cu ăst meşteşug cucerim Ţarigradul ! Da, Ţarigradul.

— Se cere să învățați a lupta și în turniruri.

— La ce folosește turnirul? se împotrivește Radu, gîfîind după o jumătate de ceas de zbucium în deprinderea lovirii în pieptul potrivnicului.

— Luptă elegantă, atletică, spectaculoasă; să leșine privitoarele de admirație și plăcere. Cine cîștigă trei turniruri e slăvit, ca și cum ar fi cîștigat *una grande battaglia*. Și-apoi, voi veți intra în tagma cavalerilor eleganți, frumoși, curtenitori. Bineînțeles, după ce veți trece tot șirul de probe cum sînt: măiestria în călărie, în mînuirea armelor și proba istețimei în ocolirea sau frîngerea curselor întinse de dușmani. Un cavaler trebuie să aibă chip semeț și arme lucitoare; arc tare, tolbă cu săgeți sprintene, buzdugan greu, bine ghintuit, suliță ușoară, paloș lat și scut lustruit ca oglinda de argint...

În seara aceea Stroe Buzescu arăta obosit, că parc-ar fi tras la plug. Îl uimise pe don Tolomeo cu îndemînarea, cu forța și cu priceperea în luptă. Spre mînia lui Radu și invidia lui Calomfirescu, dar mai ales spre uimirea dascălului de spadă.

— De-acu te poți bate și cu Dandu Dărădan, machidonul din Băbeni! l-a luat în rîs Preda Buzescu, cu oarecare parapon și mirare că mezinul, după ce atîta vreme fost-a gazda bătăilor, acum îi întrece pe toți în iscusință și putere.

— Rîdeți, trîndavilor, și dormiți în loc să trudiți cu spada, în harță cu manechinele.

— Ne batjocorești?! sare ars Radu Calomfirescu În gardă!

— Sînt ostenit... Mîine.

— Adică, te dai bătut!

— Nu, Calomfire, ne batem mîine.

— Nu mai vorbesc cu tine! Sînt cavaler și nu îngădui mișelia pe lîngă mine.

Astfel Stroe a intrat singur în ospătărie. S-a lepădat pe un scaun la o masă de lîngă fereastră, adulmecînd hodina. Dar gîndurile prinseră a-i peregrina fără astîmpăr la Cepturoaia, la Cozia, la Căluiu, la Stănești. Nimic nu-l

înturna aici, în ospătăria din cetatea Albei Iulia. Din străfundul inimii rîvnea să fie în Oltenia, acasă.

Deodată ia seama că în ospătărie a intrat un călugăr sărăcuț, în strai castaniu, încins cu un curmei. A scos din sîn o coajă de pîine și-a pus-o dinaintea unui cîine, slab, jigărit, furișat într-un colț :

— *Mangi, mio fratello*...

Mesenii grași, asudați, amețiți de băutură, guralivi și cheflii, nu-l primesc lîngă dînșii, îl ocărăsc, ori rîd de el cu hohote nerușinate, îl sictiresc.

— Locul tău e acolo lîngă jigodia aia rîioasă...

El nu se supără ; surîde și se roagă pentru iertarea tuturor păcătoșilor.

Cînd se îndrepta spre ieșire, Stroe-i făcu semn să se apropie și să se așeze la masa lui :

— Prego-vi... Stai ici.

— A, știi românește ?

— Sînt român.

— Mulțămesc, prietene și frate, că nu te-a îngrețoșat sărăcia straielor mele...

— Poftește și gustă din blidul meu, îndeamnă tînărul boier, amintindu-și că și la Cozia obișnuia să ospăteze cu călugării de rînd, în trapeză, cu toate că starețul îl povățuia să țină rangul boieresc.

— Numai o coajă de pîine, frate... se umilește călugărul, întinzînd sfios mîna și necutezînd să se așeze.

Stroe stăruie pînă îl înduplecă să stea pe scaun.

— Intru în ist han pentru că știu : nicăieri sărăcia nu-i mai mare și mai greu de îndurat ca acolo unde-i multă și nerușinată îmbuibare. Eu nu cerșesc pentru mine, ci pentru ființele cele necuvîntătoare.

Mîncară încet, urmărindu-se cu privirile, cîntărindu-se, măsurîndu-se.

— Acum, daca-ai ospătat, te poftesc la plimbare prin cetate. Mai sporovăim de-ale lumii întîmplări, propune Stroe, curios să afle ce-i cu ăst om tînăr și sărac ca Iov.

— Mă cheamă Costea, pribeag de la Moldova.

— Și eu sînt Stroe Buzescu, pribeag din Țara Românească.

— Mirare ți-i că mă vezi așa, nici mirean, nici călugăr, nici ortodox, nici catolic, nici tînăr, nici bătrîn ?

— Mă cam mir.

— Sînt, cinstită faţă, o biată făptură în care mişună şi se vînzolesc toate patimile, îndoielile şi întrebările cele fără de răspuns ale lumii. Sînt un biet om pornit în căutarea lui însuşi. Am plecat de-acasă din pricina tatei ; voia să mă facă neguţător. Dară între negoţ şi înşelăciune nu-i mare osebire. De aceea am ascultat sfatul mumei care-i catolică, ucenică a misionarului Possevino. Aist om sfînt este prieten cu Nichifor, vestit dascăl şi cîntăreţ la Ţarigrad. Împreună cu dascălul Mancinelii propovăduiesc împăcarea bisericii răsăritene cu biserica apuseană.

— Şi stareţul Ion de la Prislop zice că împăcarea cu Roma ar fi începutul biruinţei împotriva osmanlîilor.

— Eu mă dărui aistui gînd şi pornesc prin lume să-l împlinesc. Mă fac pribeag al credinţei. Am lăsat zestrea-mi la schitul Caşin. Pe drum, la Breţcu, jefuitu-m-au răufăcătorii. Desculţ şi numai în cămeşă mers-am din sat în sat, muncind pentru o coajă de pîine şi o ploscă de apă. Tot ce-mi prisoseşte dăruiesc altora. Copiii rîd de mine. Femeile mă stuchesc şi-şi fac cruce cînd mă văd. Bărbaţii mă întîmpină cu vorbe de ocară şi mă alungă de la porţi. Dar eu le mulţămesc că mă fac să sufăr şi mă rog pentru dînşii. Mi-am cusut singur straiul ista din pănură aspră. Şi rău îmi pare că nu-i încă mai aspru. Să fie pe netrebnicu-mi trup ca o perie de spini. Să mă oprească a mă da lenii, îmbuibării, huzurului ori desfătării. Să mă silească la privegheri şi rugăciuni, la milosîrdie şi jertfire pentru alţii.

— Dacă-i cum spui, eşti mai evlavios decît călugărul Prohor, dascălul nostru de la Cozia şi decît Ion de la Prislop.

— Faima înţelepciunii aistor feţe ajuns-a pînă la noi, la Caşin şi ne-am bucurat. Iartă-mă, vreau să mă rog...

Zice, se opreşte şi îngenunche pe treptele bisericii întîlnite în cale.

În juru-i, hulubii guruie iar şi fîlfîie din aripi, făcîndu-i parcă alai de duhuri albe. Stroe se fereşte la o parte, să nu-l tulbure. Gîndeşte : „Poate-i un zănatec alergător după fantasme... Poate-i o înţelepciune-n

zdrențe... Poate-i chiar un sfînt... Nu-i rău să mi-l fac prieten. Numai să nu afle Preda, frate-meu, și mai ales Calomfir, ăst flușturatec, fluieră vînt. Ar rîde de mine să leșine, că-s prieten cu un sărăcuț călugăr, care în orice clipă se roagă.

Sfîrșindu-și ruga, Costea se ridică și pornește iar pe ulițí, alături de Stroe.

Grăiesc despre Moldova și despre Ion-vodă.

— Da, a pierit ca un martir.

— Poate, mai degrabă, ca un viteaz, întărește Stroe cuvîntul.

— Da, ca un viteaz ! li se alătură un bărbat înalt, spătos, cu priviri iscoditoare, cu barbă și mustăți negre, tușinate scurt. Îl atrăsese vorba românească a celor doi tineri, așa de nepotrivit însoțiți ; un nobil și un cerșetor. De unde sînteți, frații mei, de-l lăudați peste măsură pe acel vîntură lume ajuns domnitor ?

— Pribegi din Moldova și din Țara Românească, răspunde Stroe.

— A, se miră bărbatul, ducînd palma dreaptă la piept peste straiul scump, cu fireturi și cu multe culori, după moda nobililor transilvani, nu cumva ești fiul lui Radu armașul ? Bucățică ruptă !

— L-ai cunoscut pe tata ?

— Da. Și ne leagă un jurămînt... jurămînt de pribegi, cum mi se pare că te afli și tu acum... Eu sînt Ion Norocea, logofătul.

— Prea cinstit ! Chiar în clipa cînd își da duhul, tata a poruncit fratelui mai mare, Radu, să caute a se întîlni cu domnia-ta.

— Da-a-a ? lungește vorba Ion Norocea. Și n-a spus de ce ?

— N-a mai apucat ; l-a înăbușit sîngele și moartea...

— Bietul om... Vrednic, dîrz, ambițios ; dar, ca și mine, fără noroc. Mereu cu fața împotriva vîntului. Mereu căutînd om neobișnuit, vrednic a scoate țările noastre din robia otomană. Vreau să-ți cunosc frații.

Stroe l-a călăuzit la gazda lor, fără a se despărți de Costea. Lui Norocea i-au plăcut înfățișarea, vioiciunea și deșteptăciunea Buzeștilor. Rînduiră să se vadă mai des

și chiar să-l viziteze la moșia Cetea. Veni vorba iar despre Moldova și despre Ion-vodă. Norocea povesti cum l-a tăiat Ivașcu Golescu pe Vintilă-vodă, cel pus în scaun de moldoveanul Dumbravă-vornicul.

— Și măcar că-și zicea fiul lui Pătrașcu-vodă și voia împreună cu Ion-vodă să scape țara de turci, boierii l-au tăiat totuși ca pe-un lotru, iar capul i-l bătură în cuie pe zidul unei case.

— Nefericirea cestei lumi este că plătim răul prin mai rău, suspină, cu încrîncenare, Costea și se roagă.

— Știu că Petru-vodă, fiul Chiajnei, care se află acum domn în Moldova, era față, acolo, la Roșcani, în tabăra otomană. Ion-vodă s-a dat prins numai după ce Ahmed-beglerbeiul, de șapte ori a jurat pe *Coran* că-l va duce nevătămat în fața padișahului. În cort, îmbulzeală mare de bei, sangeaci, agale și ieniceri foarte rîvnitori să vadă acel ghiaur teribil de la Moldova, care de doi ani îi înfrunta și-i snopea în bătaie. Deodată, un Cigala-zadé, un apostat care nu crede în nimic, un tînăr mîncăcios, bețiv și desfrînat, un fel de... muiere a beglerbeiului, un mișel fricos, i-a împlîntat junghierul în spate. Ion-vodă s-a răsucit c-un răcnet cumplit: „Fiară! Ai jurat strîmb..." Tînărul ucigaș, trăsnit de spaimă, s-a lipit de stîlpul cortului să nu cadă. Ci fapta și mai ales răcnetul acela zguduitor l-au izbit și l-au împuns pe vodă Petru cu mii de sulițí, drept în inimă. S-a clătinat. A simțit ascuțită usturime în piciorul stîng. A gemut de durere, dar nu l-a auzit nimeni într-atîta vînzoleală. Iar cînd trupul uriaș al lui Ion-vodă s-a prăbușit într-o baltă de sînge, Petru a leșinat. L-a trezit, repede, un slujitor, în clipa cînd însuși Ahmed-beglerbeiul îl firitisea: „Să trăiești, Petru voievod de la Bogdan Iflak"! Adică îl înălța domn, în locul ucisului. Înțelegînd că trăia cel mai mare ceas din viața-i, Petru-vodă a cercat să zîmbească. Dar tocmai atunci, căpeteniile otomane au început, cu rînjet de bucurie, să-și moaie iataganele în sîngele lui Ion-vodă, cald încă. Și l-a prins pe vodă Petru un tremur și-o scîrbavnică greață. Ca să nu-și verse mațele și de ocară să se facă, s-a răpezit afară din cort, la aer. S-a răcorit. A scăpat de acea sălbatecă priveliște. Dar a luat seamă că pi-

ciorul stîng îi era țeapăn ; țeapăn și rece. Și-l durea, vai de mama lui... Abia a putut ține sfat cu stolnicul Bilăe : „Te fac mare vornic și te trimit caimacan la Iași". De atunci șchioapătă. În cronică n-o să-i spună altfel decît Petru Șchiopul. Și-am auzit că, fiind țara arsă și orașele distruse, norodul l-a poreclit „domn al pustiului". Și-am aflat că, uneori, noaptea, se trezește din somn, îngrozit. Aude răcnetul lui Ion-vodă : „Fiară ! Ai jurat strîmb !" După asemenea vis cumplit, nu iese cîte trei zile din iatac, iar piciorul îl doare și-i șchioapătă în acea vreme mai tare ca de obicei.

— Și totuși acest om a urcat pe tronul lui Ion-vodă... nu se dumirește Costea. Cum a fost cu putință ?

— Voi sînteți prea tineri ca să înțelegeți ; de ce a îndurat Ion-vodă asemenea osîndă și de ce s-a prăbușit așa de repede. Mai întăi, lămurește Norocea, călcînd apăsat prin odaie, pentru că s-a învrăjbit cu boierii ; a căsăpit pre mulți dintre dînșii. Apoi, pentru că s-a luat la harță cu osmanlîii, fără să aibă ajutor de undeva. Și-a fost așa, cum s-ar bate lăstunul cu vulturul cel mare, pleșuv. Boierii l-au trădat, iară norodul n-a avut destulă putere să-l răpună pe Ahmed-pașa, beglerbeiul și armia lui.

— Boierii sînt vinovați ! învinuiește Stroe Buzescu.

— Ba Ion-vodă, că n-a știut cum să și-i facă prieteni, se împotrivește Preda, iar Calomfirescu îl sprijină :

— Ai dreptate !

— Mă alătur lui Stroe, vorbește domol Radu Buzescu, care pînă atunci tăcuse și ascultase, cu mare luare aminte, povestirea lui Ion Norocea. De ce ? Pentru că, atunci cînd se ridică un ocîrmuitor cu inimă vitează, cînd acela își pune în joc viața întru împlinirea unui gînd mare și se dovedește a fi în stare să-l împlinească, noi boierii trebuie să-l înconjurăm cu dragoste, să-l ocrotim și să-i slujim cu credință. Căci dezrobirea țării de sub turci este visarea cea mare a tuturor.

Stroe se răsucește și-și îmbrățișează fratele :

— Ai spus întocmai ce simt și gîndesc și eu !

— Mda... măsoară Ion Norocea cu priviri tăioase pe cei trei Buzești, și-i ispitește mai departe : unii boieri cred că domnitorii nu pot fi mari decît dacă au cu ei norodul.

Aceia iau învăţătură de la ereticii husiţi din Boemia. Voi ce credeţi ?

Fraţii Buzeşti se cercetează unul pe altul, cu privirea, şi tac.

— Ce să faci cu prostimea ? strîmbă buzele batjocoritor Calomfirescu. Gloată. Turmă slab cuvîntătoare !

— Dumnezeu mai lesne grăieşte prin gura prostimii, îşi destăinuie părerea Costea, pribeagul credinţei, sculîndu-se să ducă un os cîinelui oropsit din colţul hanului :

— *Mangi, mio fratello... mangi...*

— Jupîn Norocea, de ce-o fi poruncit tata, cu limbă de moarte, să te caut pe domnia-ta ?

— Cred c-a dorit să vă fiu călăuz în pribegia pe care-o gîcea c-avea să vină asupră-vă ! pune Norocea capăt vorbirei şi pleacă.

După mers, Preda Buzescu înţelege că mai avea ceva de spus.

Peste cetatea Albei Iulia se lasă înserarea. Din turnul armurierilor răzbate, domol, guruitul porumbeilor adunaţi la cuibare, ca un duh melodios al vechilor ziduri.

Sfîrşea, în uscăciune şi căldură, luna lui august 1576, cînd stareţul Prohor a izbutit să treacă munţii pînă la Sibiu, spre a se întîlni, în taină, cu pribegii lui ucenici, Buzeştii. Deveneau tot mai buni spadasini — don Tolomeo Galli îi lăuda neprecupeţit. Şi mai ales pe Stroe : scria pe chipul potrivnicului slova latină S. Învăţaseră binişor italieneşte, iar Preda Buzescu şi Calomfirescu o rupeau şi pe ungureşte. Surghiunul îi silea să trăiască şi să umble cu fereală. Firea Gărgăun, otrocolind satele, culegea multe veşti ; unele triste şi adevărate, altele născocite şi poznaşe de tot.

— Adevăr că nobilii unguri, în trufia lor, nu ţin sama de nimeni. Că asupresc iobagii şi pe români mai mult ca pe ceilalţi. „Nu-i oamenie în nemeşime, nici cîtă apă într-o oală spartă“, spune ciobanul Andrei Boier din Sălişte.

— O fi, dar noi sîntem boieri şi numai cu nobilii ne putem înţelege, se împotriveşte Radu Calomfirescu, care se dă-n vînt după unguroaice.

— Totuşi, cred că are dreptate fata care mi-a spus aseară că nobilii maghiari sînt „fenegyerekek“, adică odraslele satanei, nu se lasă Firea răpus.

Şi Tolomeo Galli îi apără pe nobilii unguri, în răstimpul dintre lecţiile de spadă :

— Dacă se semeţesc spre lucruri bune, socot că fac foarte bine.

Cînd însă stareţul Prohor povesteşte întîmplări de-acasă, pribegii simt că li se lungesc mutrele, inimile li se zbat dureros de tare și amarnic li se amărăște cerul gurii. Află că ocîrmuirea, adică Dobromir vel banul Craiovei, a smuls toate moșiile Buzeştilor, afară de Ceptu-roaia. Și, culmea, două le-a dat lui Ivan Rudeanu, cu toate că el nu le vrea.

— 'Te, sfîntul dracului ! suduie Preda Buzescu, roșindu-se ca para. Ce ? Ţinteşte să facă pe ele şipote întru izbăvirea păcatelor lui cumnatu-su ?

Împreună cu stareţul Prohor, Radu a încropit noi socoteli, cum să scoată mai mulţi bani din moșia rămasă, ca să aibă cu ce se descurca în pribegie. Radu Buzescu şi Calomfirescu, dar mai ales Stroe se răţoiau :

— Să-i doborîm pe Dobromir banul şi pe toţi cei din Ruda !

— Curînd le vine pedeapsa și urgia.

— Azi, Stroe a scrijelat chiar platoşa dascălului spadasin cu semnul slovei S. Şi nu o dată, ci de trei ori la rînd. „Opreşte-te, năzdrăvanule, că-mi ferfeniţezi bunătate de platoşă“, s-a dat bătut don Tolomeo.

— Mare noroc c-aţi găsit *profesore com-me !* se făleşte spadasinul, după vreo trei pahare de vin. Şi începe a rosti cînturi din *Divina Comedie,* scrisă de acel mare stihuitor numit Dante. După ce se-ncălzeşte, prinde-a povesti năzbîtii şi istorioare pipărate din *Decameron,* cartea lui Boccaccio, alt scriitor italian.

Cînd obosesc de-atîta rîs, Tolomeo Galli le spune despre cetatea lui de baştină, Milano. Blestemă neamul Sforza care l-a izgonit din casa lui dragă şi lăcrămează, sughiţînd :

— M-am adăpostit aici, în Transilvania. Mă împac bine cu românii şi chiar cu nobilii unguri. Dar cît pri-

vește curtea Bathoreștilor ...*„lasciate ogni speranza voi ch'entrate !...“*

— Părinte Prohor, își amintește Preda, ne-ai povestit cîndva de un crai italian, trăitor la Napoli, care-și chema dușmanii la masă, îi ospăta, apoi îi ucidea, îi îmbălsăma și...

— Da, craiul Ferrante.

— Ca dînsul va să-i îmbălsămăm și noi pe cei din neamul lui Dobromir-banul.

— Ei, fătul meu, craiul Ferrante era nebun.

— Și crezi că noi n-avem dreptul să înnebunim ? Că ne-au lăsat orfani și săraci și-n amar surghiun.

Mai ales Radu tînjește de dorul casei. Și, într-o noapte, cu Firea și cu călugărul Prohor, pornește spre Cepturoaia, pe drumuri tainice din Parîng, îmbrăcați în țundre ciobănești. Îl găsește pe Manea Voicu gospodărind.

— De răul furilor mutai de două ori prisăcile mai în fundul codrilor, în niște poiene știute numai de oameni credincioși. Precum vezi, dădură oarecare rod. Tot în pădure, în bordeie, sub paturi de frunze uscate vom ascunde și nucile, dacă le vom putea bate și usca în liniște. Am ajutor bun pe Tițu țiganul : harnic om și foarte de credință.

— Ce mai știi de la Stănești ?

— Stăpînesc Rudenii... Tatăl lui Dandu Dărădan a băut de Sîntămărie pînă i s-a vărsat sîngele în creieri și-a pierit.

— Nu mai spune ! Și Dandu ?

— A rămas orfan, cu puțină avere și cu multă năzăreală la cap, precum îl știi.

Trei săptămîni a colindat Radu pe la prisăci, pe la livezile de nuci, pe la hambare și ocoale. S-a dus chiar cu marfă și cu o turmă de vite la Craiova, să le vîndă. Aici, însă, l-au zăpsit oamenii băniei. I-au luat jumătate din turmă și-au amestecat-o în cirezile de vite ale lui Dobromir-banul. Și i-ar fi luat toate cele trei sute de capete, dacă Tițu nu le-ar fi dosit în lunca Jiului, să le vîndă cu primejduirea vieții, unor gelepi. Temîndu-se să nu

fie prins, Radu a dezgropat nişte giuvaeruri, a pus în chimir galbenii cîştigaţi pe miere, pe nuci şi pe vite şi-a trecut iar, cu Firea alături, pe cărări ferite, în Transilvania.

Prin cunoscuţii lui din rîndul nobilimii maghiare, stareţul Ion de la Prislop a stăruit ca Preda Buzescu să fie primit la curtea craiului Ştefan Bathory. Aici s-a împrietenit, repede, cu Gáspár Kornis, căpitan al cetăţii Hust, cu Mihai Horvath şi mai ales cu Ştefan Iosica, român din Banat, tînăr, cu bună învăţătură dobîndită la Padova, foarte isteţ şi mlădios în tot feleşagul lui, bun înotător, neîntrecut vînător şi, mai ales, cu multă pricepere în dobîndirea bunăvoinţei celor puternici.

— Are darul de-a se vîrî, cu slujbe mărunte, sub pielea mai marilor, îl categoriseşte stareţul Ion ; şi-şi poartă, cu mîndrie, sprinteneala şi frumuseţea trupului, priceperea în luptă şi-n vorbire. Şi-a împrumutat o lozincă : „*Majus bonum est mea vita quam universorum*", adică viaţa mea-i bun mai de preţ ca viaţa tuturor celorlalţi la un loc.

Gáspár Kornis, bărbat nalt, voinic, falnic, cu chip prelung, roşcovan, cu mustăţi stufoase, răsucite la vîrf, cu ochi mici, o ţîră piezişi, ca la cotoi, şi tot ca la cotoi strălucesc noaptea albastru-verzui, că uimeşte lumea. Are moşii multe în Odorhei, şi castel tare, sus, pe-un cleanţ de stîncă, la Homorod. Este cavaler al ordinului „Pintenul de Aur". Unii îl ocolesc, că-i rău la inimă şi hain ; cică ar avea legămînt cu Belzebut s-ajungă stăpîn peste o mare împărăţie. Alţii pretind chiar că în castelul lui mişună duhurile rele, strigoii şi ielele, răpind mintea oaspeţilor. Mulţi nobili îl pizmuiesc pentru că Rudolf împăratul însuşi l-a uns cavaler şi i-a dat privilegiul de-a face cavaleri. La castelul lui din Homorod se ţin de două ori pe an, la Înălţare şi la Ziua Crucii, cele mai vestite turniruri din Transilvania. Invită toată casa Bathory şi o samă de cavaleri din Germania, Italia şi Franţa.

Ascultînd rugăminţile stareţului Ion, Gáspár Kornis l-a luat scutier pe Preda Buzescu. Adică i-a făcut cinstea de a-l primi să slujească un cavaler şi un mare nobil, ca să înveţe a se purta în societatea înaltă. S-ar putea să devină chiar cavaler, măcar că-i valah şi eretic.

De cînd se află în Transilvania, don Tolomeo Galli vrea să se înfățișeze măcar cu un ucenic la turnirul de la Înălțare. Acum are ăst prilej : pregătește pe fiii lui Kornis și pe alții în lupta cu spada. În aceste exerciții, Buzeștii slujesc ca parteneri. Învață să sară pe cal și de pe cal, în galop. Să doboare potrivnicul cu sulița, cu spada și cu buzduganul. Muncind fără preget, Stroe Buzescu îi întrece pe toți în sprinteneală, în agerime, în voinicie, în meșteșugul spadei. Suspină spadasinul, văzîndu-l :

— Ah, dacă n-ai fi ortodox și român, cu tine-aș cîștiga turnirul de la castelul Homorod.

După exerciții, Stroe cobora în lunca Mureșului și, sub sălciile pletoase, zăbovea îndelung la vorbă cu Costea. Grăia acest călugăraș așa de blajin, de cuminte, de smerenic, că toată dîrzenia, trufia și asprimea din firea Buzescului se muiau ca bulzul de ceară la soare. Ci azi Costea arăta mult îndurerat și aproape mînios.

— Ai văzut benchetuirea de la curtea craiului ?

— Da, Costeo : nu tu rădăcini de buruiană, nu tu apă de izvor.

— În schimb — fripturi de berbec rumenite, împănate cu mirodenii.

— Și stropite cu vinaturi de Mediaș, tari și amețitoare, cum nu se mai află. În cuhnie și-n grădină mirosea așa de ispititor, frate Costeo, că-mi venea să leșin de poftă.

— Ci mie-mi venea leșin de greață și de milă, că oameni așa de însemnați se robesc pîntecului, ca dobitoacele, ajungînd bețivi și desfrînați.

— Bucătari talieni gătiră scofeturi cu chipul bisericii din Alba Iulia, al Maicii Domnului și al lui Hristos.

— Da, Stroe ! se face stacojiu călugărașul de supărare. Și-am văzut muiere beată dumicînd-o pe Maica Domnului închipuită din turtă dulce.

— Da, chicotea dezmățat, că un bărbat o gîdila la țîțe...

— Vai, vai ! Nerușinată pîngărire ! Se pleacă și sărută pămîntul să dobîndească iertare. Iartă-mă, Doamne !

— Ei, nu mai tremura așa, călugărașe ! îl oprește Buzescu. Și nu mai linge pămîntul cu limba, că tot nu dobîndești iertare. Ales că și scofeturile și țîțele femeilor sînt date tot de Cel de Sus, cu rostul lor în astă lume.

— Taci, taci, Stroe! Vrei să te-nghită gheena cea veşnică? Iartă-ne, Doamne, că nu ştim ce spunem.

Firea Gărgăun îl priveşte cu milă, cum se canoneşte. Zgîrceşte narea stîngă, se sumeţeşte, deşi-i în faţa stăpînului, şi grăieşte cu uşoară undă de batjocură:

— Cică odată, la Sibiu, un călugăr papistaş s-a întîlnit cu unul ortodox. Cel catolic slab, palid, uscat ca ţîrul, iară cel ortodox gras, rumen, burduhănos, bărbos şi pletos, cum vedem noi atîţia pe la Cozia, împărtăşindu-se din belşug, în numele Domnului, din zama dracului, pe ascuns, în sfînta pivniţă a chinoviei. Şi-am uitat să spun că, pe-atunci papistaşii purtau bărbi ca măturoaiele şi plete cît snopii. Acu, întîlnindu-se cele două obraze bisericeşti au prins să-şi laude fiecare credinţa: „A mea-i cea mai adevărată"! „Ba a mea!"... „A mea..." „Ba a mea!" şi neputîndu-se înţelege, hai la un rabin. Zic: „Rabi, să ne spui tu care-i credinţa cea dreaptă: a mea ori a fratelui meu ortodox"? Şmecher rabinul: „Dacă e să vorbim, cea mai adevărată-i credinţa mea, că are un singur Dumnezeu, pe Iehova, şi nici un sfînt. Dar dintre ale voastre cea mai tare-i cea care are mai mulţi sfinţi." Mulţămiră cei doi pentru judecată şi plecară. Pe drum au cercat să numere sfinţii din Sinaxar, pe degete, cu fire de iarbă, cu beţişoare. Degeaba. Mereu se-ncurcau. Ce-i veni-n minte ortodoxului: „Ei, frate, n-o scoatem la cap, dacă nu punem semn pentru fiecare sfînt. Zic să smulgem cîte un fir de păr din barbă pentru fiecare sfînt. Şi fiindcă numeri sfinţia-ta, poftim, smulge de la mine." Şi şi-a întins măturoiul bărbii. Papistaşul a început: „Sfîntul Augustin"... şi haţ! un fir din barba ortodoxului. „Sfîntul Clement"... şi haţ! al doilea fir. „Sfîntul Pavel" şi haţ! al treilea fir...

— Şi ce, vrei să ne ţii cu povestea pînă s-a sfîrşi tot Sinaxarul?

— Nu-mi strica şartul povestirii, stăpîne Stroe... Află că, tot aşa, a smuls papistaşul vreo cincizeci de fire în cinstea fiecărui sfîntuleţ, pînă la sfîntul Cristofor proteguitorul cîinilor. „Ei, acuma-i rîndul meu", a grăit ortodoxul, privind la fratele papistaş cum se fălea cu smocul de fire, ca de-o mare ispravă. „Începe!" îşi întinse papistaşul barba. „Bine... a stupit ortodoxul în degete, fre-

cîndu-și-le, să aibă spor la treabă. Păi, zice, la noi în călindar sînt, o dată douăzeci de sfinţi Ion, de la cel Botezător pînă la cel cu capul tăiat pe varză..." Și haţ! un smoc de douăzeci de fire, dintr-o dată. Papistașul se oţărî, scînci, lăcrimă dar n-avu încotro. „După asta, noi avem vreo douăzeci de Mării, începînd cu neprihănita zămislitoare a lui Hristos, pînă la cea care a preacuvit în Magdala..." Și haaţ! alt smoc. „Suferi? Gemi? Nu-i nimica, frate! Asta ajută ţinerea de minte. Ales că de-acu urmează grosul. Că, uite, vin la rînd sfinţii care trag iarba cu dinţii. Stai să-ţi număr fir cu fir, că-s patruzeci în cap să nu cumva să pierd vreun fir, ori să iau vreunul pe deasupra..." Și iară haaaţ! alt smoc, cu piele şi cu carne cu tot, de începu papistașul să se zgîrcească şi să schiaune de durere. „Nu te speria, urmează acum cei 318 sfinţi de la Nikeea..." Papistașul se crămăluia și se ruga să fie iertat. Dar ortodoxul, nu și nu. Avea încă mulţi sfinţi și nu voia să piardă prilejul de a-i număra... „Călindar bogat, frate papistașe." Așa a smuls ortodoxul toată barba călugărului catolic. Ba a trecut să-i smulgă şi părul din cap, începînd cu creștetul. Și l-ar fi lăsat pleșuv ca oala. dacă nu-i săreau în ajutor alţi papistași. mîntuindu-l de potopul sfinţăraei din credinţa răsăriteană. Cică de-atunci catolicii își rad barba și se tund în creștete. Știți, să nu mai aibă vreun pocinog cu calendarul ortodox...

— Ereticule! se răzvrătește Costea.

— Și crezi că dacă ai văzut cavalerul care gîdila muierea aia, cum am zis c-o gîdila, n-ai păcătuit, frate Costea? surîde Stroe.

— Adevărat: am păcătuit ca un mișel. Mare și neiertat păcat. Ci nu-i bine să-l sporim luînd totul în deșert, și nici să cîntărim toţi catolicii ori toţi ortodocșii după ticăloșiile unora și după mișelia noastră. În leat 1497, la Cetatea Florenţei, copiii îmbrăcaţi în strai alb, încununaţi cu coroniţe din rămurele de măslin, cîntînd litanii, povăţuiţi de călugărul Savonarola, au strîns manuscriptele cele păgînești, podoabele cele scumpe şi ispititoare ale femeilor, icoanele cu prea lumească înfăţișare, şi multe alte lucruri de pierzanie, le-au pus pe „rugul zădărniciilor" și le-au ars. Cu flacără mare și multă evlavie le-au ars.

— Mare pierdere !... se întristează Stroe. Dacă aveam, aici și acum, acele bogății, strîngeam 50 000 oaste și ne băteam cu ismailitenii, de-i puneam la pămînt și dobîndeam, toți, trai slobod în țară slobodă.

— Frate Stroe, domnul nu iubește pe cei ce se îmbuibă în plăceri pămîntești : mîncare, băutură, muiere.

— Cînd vrerea Domnului va să fie și a omului ? Asta vreau să știu. M-am săturat ca la orice zice omul „da", sau „aș vrea", Domnul să-i răspundă „ba" și „pofta-n cui"...

— Cine știe ? !... Dară am întîrziat, frate Stroe. Grăbesc să duc ist pumn de boabe hulubilor de pe treptele bisericii Sf. Cristofor, că-nserează și trebuie să se culce frații mei, hulubii.

Cu pregătirile pentru turnir, cu năzbîtiile lui Radu Calomfirescu și cu știrile mereu mai proaste, venite de la Cozia, a trecut și iarna. Se topeau omăturile de pe Apuseni și de pe Făgăraș, iscînd ceață spre tăriile cele înalte. Și Radu și Stroe și Calomfirescu arătau triști, jinduitori după casa din Stănești ori Căluiu. Numai Preda Buzescu sosi la gazdă bucuros :

— În astă zi de marți, luna lui mărțișor, zic a fi cel mai fericit om din lume : Gáspár Kornis, strălucitul meu stăpîn, vrea să mă facă și pe mine cavaler ! O dată cu Moise Secuiul.

— Mare cinste ! îl împunge Radu cu vorba. Dar... cît costă ?

— Zece mii de galbeni venețieni ! Adaos costul armurei și al darurilor scumpe cu care sînt dator marilor nobili. Să cheltuim oricît, numai s-avem prieteni în rîndul nobililor unguri. Înțelegeți, frații mei ?

S-au făcut luntre și punte pîn-au găsit banii trebuitori. Au împrumutat de la doamna Zamfira. S-au sfătuit cu starețul Ion, cu Ion Norocea și, bineînțeles, cu doamna Zamfira ce daruri să trimită marilor magnați. Preda s-a străduit din răsputeri să învețe tot felul de lupte, de pehlivănii și de giumbușlucuri, să cucerească admirația și inima privitorilor.

În ziua turnirului, Preda Buzescu s-a sculat dis-de-dimineață, s-a îmbrăcat, și-a verificat puterile și l-a rugat pe Tolomeo Galli să-i îndrepte cele din urmă greșeli. Văzînd cît de bine îndeplinea toate probele turnirului, inima îi creștea ca o pită bine dospită.

Și, în adevăr, în vîrtejul năuc al turnirului, cu toată emoția, cu toată împotrivirea multor tineri nobili, cu toate urletele gloatei de gură cască adunați pe tăpșanul de la poala castelului Homorod, a izbutit totuși să sară pe cal, ca un adevărat pehlivan, și să doboare cu spada, în goană, un manechin mic și mult mișcat. La început, cîrtitorii au strigat :

— Vezi că te doboară asinul !

Dar după luptă, gloata a amuțit ; apoi, în veliglas :

— Ești viteaz, tinere !... Să trăiești !...

A primit multe laude și o medalie cu un lănțug de argint. Don Tolomeo Galli se fălea și se-mpăuna :

— Vedeți ? *Il mio discipolo*... Eu l-am învățat toate astea ! *Capisco ?... Io spadassino bravo. Ma aspettiamo una sorpresa. Una grande sorpresa...*

Dar cel mai încercat și mai destoinic, mai viteaz și mai îndrăzneț dintre cavalerii participanți la turnir, s-a dovedit a fi însuși Gáspár Kornis, gazda, în ciuda vîrstei. Toți privitorii, și mai cu seamă femeile au bătut din palme și-au strigat, cu glasuri înalte, vorbe de îndemn și de slavă. Preda Buzescu s-a rînduit printre cei mai bucuroși, mai încîntați că stăpînul lui se arăta vrednic, neînfricat cavaler. Cînd își dezbrăca armura, un slujitor l-a vestit în șoaptă :

— Te poftește prințesa Erzébet Bathory.

Femeie frumoasă, zdravănă, cu brațe puternice, cu obraz alb-îmbujorat, cu ochi negri, focoși, cu buze groase, rumene, izvoditoare la ispite, cu bărbie și fălci proeminente, totul în făptura ei prorocea parcă un lanț de patimi buiece, abia ținute în frîu. De cîteva ori l-a măsurat pe Preda cu priviri tăioase, reci, usturătoare. Apoi l-a întrebat dacă știe ungurește. L-a firitisit pentru curajul dovedit în turnir și l-a invitat, după banchet, în iatacul ei. „Asta-mi vine numai bine, pentru investirea în rangul de cavaler“, gîndea Preda, cu sporită bucurie și încredere în sine.

Dar în acea clipă, în arenă, s-a ivit un călăreț pe cal roib, cu mască pe față. A făcut semn larg că vrea să se lupte cu cei mai destoinici dintre cavalerii cîștigători în turnir. Cînd i s-a cerut să-și spună numele, să-si arate steagul și blazonul, călărețul a răspuns c-o va face numai după luptă.

În rîndul privitorilor s-a iscat murmur. Unii cereau să iasă din arenă. Alții îl invitau pe Gáspár Kornis să lupte :

— Preschimbă-l în pulbere !

— Trimit un scutier ! rîde tare Gáspár Kornis și face semn unui cavaler să intre în arenă.

Dar, din trei lovituri de spadă, călărețul necunoscut îl doboară și-i smulge arma, înfățișînd-o privitorilor uimiți. Deodată se stîrnește vacarm : lumea îl îndeamnă pe Nicolae Viteaz să iasă în arenă și să măture de-acolo obrăznicia aceea cu mască.

Dar cavalerul îl biruie cu ușurință și pe Viteaz.

— Dacă-i așa, se răzgîndesc musafirii, să iasă castelanul Gáspár Kornis. O fi vre-un viteaz mare.

În silă, plictisit, Kornis intră în arenă. Bănuie a fi Ștefan Csaky. Se repede să-l doboare. Dar călărețul stă drept și se apără cu dibăcie. Cunoaște bine lupta cu spada și arată multă putere. Kornis se simte în primejdie. Ridică viziera și strigă :

— Nu mă bat cu un necunoscut !

Călărețul mascat îl înconjoară de două ori și, cînd îi vine bine, dintr-o străfulgerare de spadă, îi scrijelează pe scut, mare, slova S.

Privitorii îngheață, uluiți.

Nici nu mai văd cum se pierde viteazul necunoscut în lunca Mureșului.

Singur don Tolomeo Galli se bucură și ar urla de entuziasm, dacă nu s-ar teme de mînia lui Kornis, care a lepădat scutul în pulbere, cu dezgust, parc-ar fi fost otrăvit ori murdărit de cea mai scîrbavnică murdărie.

Unii înveseliți, alții fierbînd de indignare, au grăbit spre sufragerii, flămînzi.

Început la prînz, banchetul s-a sfîrșit în zori, ca un chiolhan sardanapalic. Toți s-au îmbătat criță. De aceea ceremonia investiturii cavaler s-a amînat trei zile.

Ca să se înfăţişeze la această mare sărbătoare, Preda Buzescu a învăţat toate dichisurile cerute de rînduielile cavalereşti. Ştia de la Cozia cum să dreseze un şoim de vînătoare şi cum să călărească elegant. A învăţat aici să alerge cîinii de vînătoare şi să joace table. Cu şahul şi cu vorbirea aleasă mergea mai greu. Ales că-i tremura rău inima de îngrijorare după întîmplările de ieri. Totuşi, parcă-l aude pe Gáspár Kornis poruncindu-i cu glas răguşit, ca după chef : „Fii viteaz, fii drept, fii cinstit, apără pe văduve şi orfani"... Îşi pregătea alaiul, cu fraţii, cu Radu Calomfirescu, cu Viteaz, cînd, dintr-o dată, don Tolomeo se trezi chemat la castelan.

— Tu, broscar infernal, se răsteşte Kornis la dînsul, tu ai îndemnat un valah mişel să se încumete a mă înfrunta ! ? Te tai fărîme şi te dau la cîini !

— Nu înainte de a da acolada lui Preda Buzescu, precum...

— Nemernicule ! Cutezi să surîzi şi să-mi vîri sub piele pe fratele celui care s-a încumetat, ca un nelegiuit, să-mi zgîrie scutul cu spurcata lui iniţială ? Afară ! Afară pînă nu te spintec, bute pe două picioare !...

Don Tolomeo Galli se retrage, speriat ; nu se aştepta să-l afle chiar atît de ieşit din sărite. Iar Preda Buzescu, spre mîhnirea lui Radu şi mai ales a lui Stroe, rămîne boier de rînd, fără rang de cavaler. Bineînţeles, nici crăiasa Erzébet nu-l mai pofteşte la dînsa. Se întîlnesc tustrei cu Calomfirescu şi, cît de ciudă, cît de ruşine, se îmbată şi trimit muieri să-l ispitească pe Costea.

— Plec de-aici, din capiştea asta mişunîndă de blăstămăţii, se caină călugăraşul. Mă duc la Roma, să mă dărui sfîntului Petru, să mă izbăvească de orice ispite.

Înţelegîndu-i durerile, Stroe l-a înfăţişat unui bun prieten al lui Tolomeo Galli, doctorul Pietro Giacomo, care pleca la Bari să-şi vadă familia.

— Îngăduie-mi să-ţi duc calul de căpăstru ! se oferă Costea, smerindu-se după ritul călugărilor franciscani. Şi mă leg să ţi-l duc, *signor dottore*, pînă la Bari... Iară tu, Stroe, nu mai scrie nici cruci, nici slova S pe chipul potrivnicilor. Cazi în marele păcat al trufiei.

De fapt, întîmplările din zilele turnirului au iscat multă sfadă între fraţii Buzeşti. Preda şi Radu îl batjocoreau pe Tolomeo Galli, urzitorul acelei necugetate pozne şi pe Stroe c-a primit.

— Ci eu, se dezvinovăţeşte spadasinul, am vrut să dovedesc doar două lucruri : că şi voi românii puteţi fi cavaleri şi că ucenicii mei sînt vrednici a înfrunta pe cei mai buni spadasini din Europa.

— Să te ia dracul, cu tot cu... dovezile tale ! strigă Preda, furios peste măsură.

— Asta vi-i recunoştinţa ? Ingraţilor şi nesocotiţilor ! se supără don Tolomeo şi pleacă.

Cu greu, cu mare greu şi după multe jurăminte, se întoarce să ia masa cu Buzeştii. Dar şi în timpul mesei Preda aruncă lui Stroe vorbe poncişe. Şi nu se potoleşte decît cînd un curier îl vesteşte că prinţesa Erzébet îl aşteaptă mîine la prînz, în casa ei din cetate.

— Vezi ? Nu m-au îndepărtat cu totul din rîndul nobililor...

Stroe, mezin fiind, aşteaptă ca Radu, fratele mai mare, să-l oprească pe Preda a se duce la Erzébet.

Dar Radu nu spune nimic, cu toate c-a auzit ce fel de muiere-i prinţesa şi cîţi tineri a trimis la moarte, cînd nu i-au fost pe plac. De aceea Stroe porneşte, după amiază, călare spre mănăstirea Prislop, pe calul lui pag întovărăşit de Firea Gărgăun şi de Costea, urcat pe asinul cumpărat anume ca să-l ducă pînă la Roma. Li se alătură şi Radu :

— Am nişte treburi de negoţ cu baciul Iosif Boer, din Săliştea Sibiului.

Dar cînd să intre în sat, un pîlc de saşi înarmaţi le închid calea.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Stroe, în ungureşte.

— O să vedeţi îndată, răspunde în româneşte comandantul pazei, clătinînd ţanţoş din cap, parcă anume să i se vadă casca mare ca o tingire. Priviţi colo, la marginea pădurii !

Buzeştii văd, între suliţi, vreo zece-doisprezece oameni : bărbaţi şi femei, de toate vîrstele.

— Ce-au făcut ? vrea Radu să afle.

— Nişte ticăloşi valahi ; nu vor să primească iobăgia, lămureşte comandantul, fluturîndu-şi cu mare falã pletele atîrnînde de sub cască.

Costea îşi lasă asinul să pască şi, cu mîinile împreunate a rugă, cu lacrimi în ochi, se apropie de oamenii legaţi cu mîinile la spate şi ţinuţi între suliţi. Firea Gărgăun îşi simte gîtlejul uscat de flacăra unei vinovate neputinţe.

— Mă duc la baciul Boer ! îşi pierde Radu răbdarea şi dă pinteni calului : aşa le trebuie, dacă nu se supun stăpînirii.

Stroe l-ar fi urmat dacă nu s-ar fi ruşinat de Costea şi dacă n-ar fi fost curios să vadă ce se întîmplă. Saşii opresc pîlcul osîndiţilor sub un stejar bătrîn, stufos, cu ramuri groase, mult date în lături. Abia acum vede că, de fiecare ram, atîrnă cîte trei-patru ştreanguri.

Între ţărani, se iscă bocet jalnic, deznădăjduit :

— Avem copii !... N-am săvîrşit nici o greşeală... se tînguie femeile tot mai tare.

— Binecuvîntează, Doamne, suferinţele lor, ca să se învrednicească a vedea faţa Ta ! se roagă Costea.

Lovindu-se de copaci, strigătele răsună, parcă toată pădurea ar geme şi s-ar văieta. Calul lui Stroe se frămîntă, sforăie, ciuleşte urechile, bate din copite.

Străjerii nu vîră osîndiţii cu gîtul în ştreang, ci aleg doi bărbaţi şi două femei, îi leagă de păr şi-i atîrnă de cracă.

— Cine a zis că vrea să fie iobag ? întreabă un sas mare burduhănos, sîngeriu la obraz.

— Eu... eu ! se crămăluieşte o femeie despletită, cu părul tot căzut în faţă, şi se prăbuşeşte în genunchi.

Sasul cel burduhănos face semn străjerilor s-o ridice şi s-o dea de-o parte, spre dreapta. Apoi cuvîntă către ceata osîndiţilor :

— Care mai primiţi iobăgia ?

În ceata românilor stăruie tăcerea, nefirească şi grea. Osîndiţii privesc spre cei atîrnaţi de crengi ; văd cum li se învineţeşte faţa, cum li se jupoaie pielea de pe cap, cum caută spre cer cu ochi bulbucaţi şi crunţi de sînge, se zvîrcolesc, tot mai încet, pînă înţepenesc, cuprinşi de îngheţul morţii.

La un alt semn al sasului cel mare și burduhănos, patru slujitori smulg din grămadă un flăcău și o fată şi-i îmbrîncesc spre stejar.

Stroe tresare : se miră cum părul fetei, galben ca aurul şi lung, lung, se înnoadă ca un curmei, sub mîinile mari ale călăului. Pe obrazul fetei șiroiesc lacrimi lungi, grele, mute. Nevolnic, flăcăul scutură capul, împiedicînd călăul să-i prindă părul. Priveşte, furiş, spre fată şi încleștează fălcile, strînge pumnii, vîrtos. Din mulțimea adunată țîşnește strigăt, izvodind fior de groază :

— Lixandra, fătuța mumei !...

Doi bătrîni țîștuie :

— Potoleşte-te, muiere !... Las-o să moară-n tihnă.

Îndemînateci, călăii ştreangului urcă repede și atîrnă fata de-o cracă, iar flăcăul de cea vecină.

— Nu ți-i milă, stăpîne ? își strunește Firea calul, ca să-şi ascundă lacrămile.

Tresărind ca dintr-un vis rău, Stroe trage spada, se năpusteşte fulger, spre spînzurători, izbeşte cu mănunchiul în străjerul de lîngă ştreang, îl răstoarnă peste podișcă, taie curmeiul de funie, înșfacă fata în brațe, o așează în șa, înfige pintenii în pîntecele calului şi sare peste străjerii înmărmuriţi. În urmă vine Firea Gărgăun, cu flăcăul alături.

Şi gonesc nebuneşte înainte, spre Prislop.

Trezit din uimire, un slujitor îl pocneşte pe Costea cu sulița în cap. Noroc că are comănac gros ; se alege doar c-o ameţeală de cîteva clipe. Se trage, încet, lîngă asin.

Ion de la Prislop îl primește pe Stroe în chilia stăreției :

— Săvîrșit-am o... o ispravă, părinte Ioane, îndrăzneşte Stroe să-i arate pe fereastră, în cerdacul chiliei pe cei doi tineri scoși din șfacul spînzurătorilor. Sînt din Săliște : Simion Dărămuş şi logodnica lui, Alexandra.

— Iar a început patriciatul săsesc prigoana împotriva săliștenilor... suspină stareţul Ion. Mintenaş să treacă, ăşti tineri, munţii, în Țara Românească.

Face semn unui călugăr să-i ajute și urmează :

— Cobor chiar acum la Săliște. Sînt enoriașii mei, oropsiţi peste măsură. Este o lege pentru sași și pentru unguri și alta pentru români. N-avem voie nici să locuim,

necum să cumpărăm case în oraşe. Sînt mînioşi că-i copleşim cu numărul şi cu dreptul nostru de băştinaşi. Dară, despre asta vom mai grăi. Acum scrie pitac călugărului Prohor, că, iată, am ştafetar să-l ducă peste munţi, îi arată stareţul un porumbel cu picioarele roşii, cu pene albăstrii, anume ales să trecă munţii, săgetînd azurul.

Muind pana în călimară, Stroe se aşează la masă şi însailă cîteva şiruri pe hîrtia îngustă de un deget, potrivită a fi legată la piciorul porumbelului. Scrie că-i trimite pe Simion şi Alexandra şi-l roagă să-i îndrume la Ceptuoaia, în sama lui Manea Voicu. Apoi pune un galben în palma lui Simion, povăţuindu-l cum să treacă peste Parîng. Din valea Lotrului nu-i departe la Cozia.

— Merg cu sfinţia-ta, stareţe !

Ion de la Prislop îl măsoară cu luare aminte. Privirile i se schimbă într-un şuvoi de dragoste şi mîndrie. Buzescu mezinul este acum un flăcău voinic, spătos, înalt, bărbătesc la chip. Frunte lată, uşor boltită şi mult luminoasă, priviri bune, neaşteptat de blînde. Îmbracă strai apusean din postav albastru, cu tivuri purpurii, cu beretă de catifea roşie, împodobită cu pene de cocor. Încinge la şold spadă subţire şi elegantă, cu ţărţămuri aurite sub mănunchiul încrustat în sidef.

— Ai crescut, Stroe, şi te-ai schimbat nespus de repede.

— Adevărat, părinte ?

— Nu te osebeşti de ceilalţi tineri nobili din Sibii ori Alba Iulia, nici la strai, nici la umblet.

— Ei, să-l vezi pe fratele meu, Preda... Mai ales cînd vorbeşte italieneşte ; minune de nobil tînăr.

După neaşteptata răpire a celor doi tineri, patriciatul săsesc din Sibiu a întreit straja din Sălişte şi-a schimbat tortura : suiau osîndiţii pe un pod înalt din grinzi de brad să-i vadă tot satul cum le îndesau pe cap căciuli căptuşite cu cuie. Gemeau bieţii de cîinească durere, le şiruia sîngele pe obraji, pe tîmple, pe ceafă. Aşteptau la rînd, ogîrjiţi, răbdători şi nevolnici să le bată călăii cuie în cap, mai cuminţi şi mai resemnaţi decît caii la potcovar. Parcă şi gîndul răzvrătirii le-a putrezit în inimă. Sau poate

așteptau să se repete minunea smulgerii din ștreang a Lisandrei și a lui Simion Dărămuș. Așteptau și tăceau, pietrificați, clipind rar și înghițind nodîlci seci, ghimpoase. Numai arare cîte un murmur, mai mult a consolare, decît a răzvrătire :

— Iobăgia-i mai rea ca moartea...

Într-o parte, ținîndu-se în genunchi, Costea închidea ochii celor morți, le învălea și le așeza trupurile hidos răsturnate ori răsucite. Le cînta ruga înmormîntării și veșnica pomenire.

Starețul Ion a descălecat, și-a făcut loc spre căpetenia slujitorilor — sasul cel gras și burduhănos. Văzîndu-l, țăranii au ieșit brusc din împietrire ; au prins să înșire cruci, să bată mătănii, să suspine și să geamă :

— Roagă-te pentru noi, părinte... Roagă-te!... Roagă-te, doar s-o îndura Domnul...

Cînd ajunge în fața căpeteniei, starețul se ridică în vîrfuri, să pară mai înalt, mai impunător, apoi sloboade din gît o tuse seacă :

— De ce n-ai milă ? Au nu-s și ei oameni ? Nu-s frați de-ai noștri ?

— Călugăre, vezi tu drumul tău ! îl pleftuiește sasul cel mare ; aici treaba e a patriciatului din Sibiu.

— Ba, mă amestec și strig : oprește ! Sînt enoriașii mei. Am cu mine un nobil — și arată cu stînga pe Stroe, rămas călare mai în urmă, în spatele mulțimii — și, în cel mult două zile, aducem de la crăia Transilvaniei carte de slobozenie pentru acest sat.

Sătenii întorc priviri crămăluite spre Stroe Buzescu, îl găsesc falnic și frumos cum nu se află. Deodată, cineva strigă, mirat și bucuros :

— El e... Făt-frumos !

— Al de-a mîntuit-o pe Lisandra și Simon Dărămuș... adeveresc și alții din mulțime, cu necuprinsă minunare.

In clipa asta, prin cugetul tuturor zvîcnește o nesperată nădejde. Și, ca sub o răstită și înfricoșătoare poruncă, tinerii sar, rup legăturile, smulg sulițele din mîinile slujitorilor și prind a-i lovi. ori a-i străpunge ca pe niște saci. Stroe Buzescu folosește spada, dovedind ce bun meșteșug l-a învățat Tolomeo Galli. Și, într-o clipă totul se răstoarnă.

Sasul cel burduhănos se tîrîie în genunchi, cerșind iertare; ceilalți, înfricoșați, zac la pămînt, însîngerați, ori ridică mîinile în sus, scheunînd îndurare din guri schimonosite, cu glasuri miloage:

— *Verzeihung!*... Iertare!...

Peste două zile patriciatul săsesc din Sibiu primea poruncă de la dieta Transilvaniei să nu mai cerce a supune satul Săliște.

Dar, în noaptea aceea, toți săliștenii care au stat în fața ștreangului și-au încărcat copiii și avutul în căruțe și-au trecut munții în Țara Românească.

„Vezi, eu sînt cel ce plînge"...

LUI RADU ŞI LUI PREDA NU LE PREA CONVIN ISPRĂVILE lui Stroe :

— Te crezi tot la Căluiu, în harţă cu Dandu Dărădan ?

— Năzbîtia de la turnir gata s-o plătim cu capul.

— La Sălişte m-am ciocnit doar cu nişte slujitori proşti.

— Nu-i îngăduit. Sîntem boieri !

— Dar şi oameni... Iar Alexandra-i aşa de frumoasă...

— Uite ţîncul ! A-nceput să-i miroase a fustă...

— Te iertăm numai pentru că ai trimis acei doi oameni la Cepturoaia, să ne fie slujitori, se răzgîndeşte Radu.

Preda îşi trăieşte tinereţea ca pe o beţie ; inima-i arde de dragoste şi de ambiţii nemăsurate şi mereu aţîţate. Lămureşte :

— Veacul ăsta al nostru se înfioară de-o ciudată nelinişte. Ceva necunoscut şi neînţeles încă ne împinge la fapte neobişnuite. Au nu vedeţi ? Unii îşi cată norocul şi faima în călătorii peste mări şi oceane. Alţii se prind lup-

tători în crîncene războaie pentru glorie şi, mai ales, pentru bani. Oamenii de azi, pentru un petec de ţară, se bat. Pentru un nume falnic, se bat. Şi pentru o femeie frumoasă, se bat. Pentru ca potirul sau crucea să stea pe turla bisericii, se bat. „Oamenii de azi, zice astrologul Iacobus de la Curtea din Alba Iulia, sînt în hreamăt mare din pricină că soarele s-a apropiat neobişnuit de mult de pămînt." Sîntem în zodia războaielor. Unii se înspăimîntă de isprăvile condotierilor din Italia. Alţii se fălesc cu faptele ducelui de Alba, spaniolul, care schingiuie şi taie mii şi mii de capete, zicînd să stîrpeşte erezia din Ţările de Jos şi mîntuie sufletele ereticilor.

— Da, încuviinţează Radu ; nimeni nu stă deoparte, privitor.

— Parcă lumea toată a căpiat, se alătură și Stroe. Toţi se frămîntă. Se zbat. Luptă. Plîng. Rîd. Mîngîie. Mor. Mulţi, prea mulţi schingiuesc și ucid. Ucid și petrec în dezmăţ, poate ca să uite amarul și după ce petrec iar ucid, ca să aibă de ce petrece mai departe.

— Şi tu ?

— Eu, Radule, visez să mă azvîrl asupra duşmanului şi să-l dobor.

— Să plătim banului Dobromir și neamului său, toată năpasta şi urgia năpustită asupra casei noastre.

— Este și asta, Radule ; dar mai cu seamă noi trebuie să luptăm cu otomanii ; ei sînt primejdia. Eu cred că...

— Iar vorbeşti ca Dărădan, Stroe ? ! îl întrerupe Preda. De unde oşti ? De unde căpetenie ?

— Ştiţi ce-au zis oamenii din Obidiţi, Corbi, Cordun şi Trestioara cînd le-am povestit despre isprăvile lui Ion-vodă de la Moldova ? „Ehei, asemenea voievod de-ar veni şi la noi, nu ne-am lăsa pînă n-am răpune ismailitenii..."

La început, surghiunul arăta trist şi însingurat. Dar, cu vremea, Buzeştii s-au împrietenit cu Ion Chisăr, cu Petru Raţ, cu Ion Beldi şi chiar cu Ştefan Iosica şi nu li se mai pare atît de greu.

— Să ne cunoaştem mai bine, zice Iosica ; în ţările noastre, curînd, multe se vor schimba, iară noi vom fi în miezul acestor prefaceri.

Mergînd spre poarta Sf. Gheorghe unde-i aştepta un neguţător, Buzeştii îl întîlnesc pe Radu Calomfirescu. Abia schimbă cîteva cuvinte şi, iată, într-o trăsură trasă de doi bidivii arăpeşti, zăresc chip de muiere frumoasă.

— Numai spre tine cată, Preda ! rîde Calomfirescu.

Preda îi întoarce o pereche de ochi mînioşi, oţărîţi şi tot aşa-i repede şi spre trăsură. Ceilalţi trei hohotesc tare, zgomotos.

— Ciobani puturoşi ! De ce rîdeţi ? Vă credeţi la tîrlă ? se răsteşte la dînşii tînărul cavaler care călărea lîngă trăsură.

Calomfirescu rîde şi mai tare şi ocărăşte ungureşte :

— Ce-i, mă morcov degerat, ţi s-a urît cu viaţa ?

— În gardă ! trage tînărul spada şi se apropie trufaş de Radu, cel mai în vîrstă din grup.

— Mă bat eu în locu-ţi ! se oferă Stroe.

— Mă crezi mişel ? ! crîşcă Buzescu cel mare.

Dar, din şapte lovituri, cavalerul îi frînge spada.

— Te apăr eu ! intervine iar Stroe.

— Români ?

— Vezi bine.

— Ei, atunci se schimbă socoata... coboară cavalerul spada în dreapta şi rosteşte o oraţie de felul cum trebuie să se poarte şi să lupte. Grăieşte aşa de frumos şi de cald, de prietenos, că Radu cere iertare pentru sudalmele Calomfirescului :

— Te cunoaştem de la turnirul lui Gáspár Kornis.

— Da, sînteţi fraţii Buzescu. Pe mine mă cheamă Nicolae Viteaz, român de neam. În trăsură — Ana, soră-mea mai mică. Voi ne-aţi întărîtat atunci la luptă ?

— O şotie fără noimă, zîmbeşte Stroe.

— Dacă făcea isprava asta un cavaler ungur, umplea lumea cu laudele. Voi, nimic ! Se vede că nu vă prieşte ori nu vă place fala.

— Ba ne place, dar cu măsură şi pe drept, lămureşte Preda. Iar fapta fratelui nostru Stroe a fost o nesocotinţă.

În vremea asta, Calomfirescu aruncă priviri iscoditoare spre Ana Viteaz ; îi place în chip deosebit şi, ceea ce nu i s-a mai întîmplat nici cînd, parcă-l ameţeşte şi-l încremeneşte cu privirea.

— Bucuroși să vă avem oaspeți, surîde fata, în clipa cînd trăsura pornește iar la drum. Pe toți !

Buzeștii au mulțămit și-au grăbit la întîlnirea cu negustorul de vite, Mihalcea. Au intrat într-un han și-au tocmit repede marfa. Radu avea însemnat totul în catastif, și citea ca din carte : numărul capetelor, prețul, locul unde se aflau, numele oamenilor de la care aveau să le ridice și cine se cuvenea să împlinească banii. Cunoscut lui Preda de la Timișoara, în primăvară, cînd a vîndut cincizeci de boi strecurați prin munții Cernei, Mihalcea cumpăra turme mari de vite și plătea galbeni bine zimțuiți. Chefuia cu străşnicie, vesel, în nesfîrşite povești și vorbe de duh, pornind, de regulă, de la întîmplările din cetatea Brăilei.

— Trebuie să rînduiți ceva, feții mei, să curmați astă pribegie, își șterge musteața după ce bea tot vinul din ulcică. Uite că vine omul nostru, Iani... se ridică Mihalcea în picioare și potrivește cu grijă și cu plecăciuni, un scaun pentru noul musafir. Cum ajutăm, jupîn Iani, ăști tineri să se întoarcă acasă ?

— Nu-i aici loc potrivit pentru asemenea sfat, își potrivește trupul mare și plin în scaunul de brad afumat.

Beau cîte-o cană de bere și se mută la gazda Buzeștilor. Aici sfătuiesc îndelungă vreme, despre necazurile oamenilor de dincolo de munți.

— Alexandru-vodă îngăduie banului Dobromir să vă răpească toată matca avuției. Că numai așa lepădați trufia și vă întoarceți cuminți acasă, să vă închinați. Boieri Buzești, sînteți tineri, voinici, dornici de mărire, dar nu știți ce trebuie să faceți. Trîndăviți în mocirla surghiunului.

— Și ce ne povățuiești ? se arată Stroe nerăbdător.

— Întîi să vă întîlniți cu toți boierii pribegi. Să vedeți ce vor și ei să facă. Și, dacă vă înțelegeți, puneți mînă de la mînă să schimbăm domnia. Eu v-aș putea ajuta, prin cunoscuții din Țarigrad. V-aș împrumuta și bani, dacă v-aș vedea inimoși și de cuvînt, cum știu eu un tînăr de sama voastră.

— Dacă nu săriți peste piedici, aici rămîneți în veci, slugi la Bathorești, adaugă și Mihalcea. Vă papistășiți și vi se pierde urma, cum se topesc norii la vînt.

Nu dorm toată noaptea de grijă şi tristeţe. A doua zi îl vizitează pe Nicolae Viteaz.

— Îl avem oaspete şi pe jupîn Ion Norocea.

Veselă, prietenoasă, zglobie, Ana Viteaz lămurea :

— Grăind eu româneşte, uşor am învăţat italiana. Păcat că tot mai mulţi nobili de origină română, încuscrindu-se cu nobilii unguri, se fac catolici, îşi uită graiul obîrşelnic şi se unguresc.

Povesteşte frumos despre Cetatea Veneţiei, cea zidită într-o sută de ostroave, împrejmuite cu apă. Descrie palatul dogelui lucrat ca o broderie, biserica San Marc, palatul numit Ca d'Oro şi multe alte minunăţii care numai acolo se văd. După aceea, ca şi don Tolomeo spadasinul, spune de-a rostul stihuri din cîntarea lui Dante, zisă *Divina Comedia,* vrăjindu-l pe Stroe care-o pierde din ochi de dragă :

Leva'mi allor, mostrandomi fornito
Meglio di lena ch'io non mi scutia ;
E dissi : „Va'ch'io son forte et ardito"...

— Dante, vorbeşte Ana Viteaz răsucindu-şi uşor zuluful castaniu, a cutezat să judece oamenii după legile adevărului, nu după ale rangurilor. Aşa, pe mulţi puternici ai astei lumi, regi şi împăraţi, pentru păcatele lor i-a vîrît în cazanul cu smoală al gheenei, să ardă veşnic. Chiar pe un papă, Bonifacio, l-a aşezat la talpa Iadului.

— Ci bine le-a făcut ! se bucură Preda cel aspru şi socotit.

Dar i se moaie inima atunci cînd Ana şi fratele ei Nicolae povestesc despre Beatrice, acea dragoste înaltă şi fără de prihană, proslăvită de Dante în stihuri :

Quando mi vòlsi per vedér Beatrice,
Per non potér, vederla, bèn ch'io fossi
Prèsso di lèi, e nel mondo felice !

În clipa următoare, însă îşi schimbă gîndul, înfuriat pe sine :

— Mă prostesc mai rău ca Stroe...

Tot vorbind, află că Nicolae Viteaz cunoaşte, mai multe decît Galli, despre Copernic care a scos pămîntul din mijlocul lumii şi-a pus soarele.

— Acum doar proştii şi sălbaticii mai cred că pămîntul e plan şi nu rotund, că soarele se învîrte în jurul pămîntului şi nu pămîntul în jurul soarelui.

Dar dacă familia Viteaz îi înconjura cu prietenie şi dragoste, Ion Norocea sta ţeapăn, vorbea puţin şi înduşmănit. Se tînguia că Velica, fetiţa născută la nunta domniţei Zamfira, creştea greu, era urîtă şi ciudat de fricoasă, de sălbatecă, de prostuţă.

— Am crezut c-o să fie frumoasă şi-o să-mi împlinească visul : măritişul cu un crai mare.

— Cum adică ? nu înţelege Stroe.

— După cum ştiţi, sînt rudă şi cu Basarabii şi cu domnii din Moldova. Am moşii şi în Transilvania. Cunosc deci bine tustrele ţări româneşti. Găsindu-i soţ vrednic, de neam mare, avîndu-mă pe mine sprijin şi pe toţi prietenii mei...

— Mi se pare, Stroe, că jupîn Norocea logofătul te peţeşte pentru odrasla-i, după ce s-a lăudat că-i slută !... glumeşte Radu Calomfirescu.

— Nu îngădui ! se mînie Norocea, sărind în picioare.

Greu izbuteşte gazda să domolească sfada.

— Vă-mponcişaţi prosteşte şi vă sare ţandara din nimic, se mîhneşte Ana.

Stingheriţi, Buzeştii pleacă mai devreme decît ar fi vrut. Rătăcesc pe uliţi, pînă-i alungă străjile acasă, c-a trecut de miezul nopţii.

— Mi-i dor de Cozia, de Cepturoaia şi de Căluiu, suspină Stroe.

— Mîine pornim într-acolo, hotărăşte Preda.

A treia zi, îmbrăcaţi ciobani, se înfăţişează la Cepturoaia. În Băbeni îl află pe Dandu Dărădan, în cerdacul casei. Un călugăr de la Căluiu îi citea *Alexăndria*, iar el zicea după dînsul, învăţînd de-a rostul, vorbă cu vorbă. Repede cei patru prieteni s-au şi închipuit a fi soli ai lui Por împărat :

— Venit-am să te poftim la masă împărătească. Ia de acasă doi berbeci, o vadră de vin şi-un sac de făină.

Se trag într-o poiană în pădurea Căluiului, departe de lume. Frig berbecii. Coc pîini în țest. Gătesc masă ca aceea ; masă de poveste.

Cîntă păsările și miroase poiana a sulfină și cimbrișor.

Abia cînd se apucă de înfulecat ciozvîrte de berbec și de sorbit vin din oale, Dandu își amintește :

— Mă, parcă pe voi vă prigonește vodă și banul Dobromir. Cum de...

— Ce-ai zice dac-ar arde cula lui Dobromir din Balș ?

— Păi... de ce să ardă ?

— Alexandru Machedon a dat foc la toate palatele dușmanilor.

— Dar mie marele ban Dobromir nu mi-i dușman.

— Îți este, Dărădane ! îl sperie Preda. Pentru că tu ești Alexandru și te ascunzi cu numele de Dandu. Ai înțeles ?

— Înțeles. Foc !

Dorm în poiană, sub lună. Roua le răcorește frunțile, dar nu le stinge pojarul inimilor. Rătăcesc pe lîngă zidurile Căluiului, mîngîindu-le. Apoi pleacă la Cozia. În chilia lui Prohor află că, în adevăr, cula din Balș a lui Dobromir banul a ars alaltăieri pînă în temelii. Nimeni n-a dat o mînă de ajutor. Țăranii au sărit și au jefuit tot, tot ce n-au putut mistui flăcările.

— Uite, Dandu Dărădan nu-i nici așa de zurliu, nici așa de idiot cum pare... rîde Preda.

— Voi l-ați pus ?

— Ce să-i faci, părinte? Ne răzbunăm și noi cum putem.

— Asta nu-i răzbunare, ci părăduială prostească. Da, risipă de averi cu trudă și sudoare agonisite, Preda. Păcat.

— Păcat, păcat... Dar se cheamă că noi ne-am sărat inima.

— Și-l puserăm anume pe Dărădan, ca să afle Dobromir cine l-a povățuit.

— Ne mai trebuie un nebun să dea foc și caselor lui Ivan Rudeanu !

— Nu faceți una ca asta ! se împotrivește stareţul Prohor. Jupîn Ivan e firoscos și om bun, mult mai bun decît își închipuie lumea.

— Da, dar feciorii lui se-ntovărășiră cu oamenii banului și...

— Mă împotrivesc oricărei dușmănii. Învățatu-v-am a vă iubire între voi, nu a vă dușmănire! Nu uitați că Teodosie...

Strecurîndu-se prin munți spre Sibiu, frații Buzești gîndeau că starețul Prohor nu-i mai înțelegea. S-a înstrăinat. Poate chiar s-a dat de partea lui Dobromir-banul : prea-i apără și-i laudă cumnatul cu înfocare.

— Un lucru cred că bine-l spuse, stărui Stroe : să căutăm prietenia lui Ion Norocea ; numai el ne poate ajuta.

— Vom încerca-o și pe asta, încuviințează Radu, după ce urcă o cărare priporoasă. Dar prea-i trufaș, prea țîfnos, mai ales în ultima vreme.

— Ei, parcă noi ce cusur avem...

În acest drum, Buzeștii s-au încredințat din nou că răzbunarea împotriva lui Dobromir-banul și a cumnatului său Ivan din Ruda le umbrea cugetul cu o pîclă amară. Parcă nici nu mai puteau gîndi la altceva. Răzbunarea asta una era ; ci cei trei frați o văd fiecare după al lui feleșag : Radu vrea să ia averile prădate și încă pe atîtea, ca despăgubire. Preda ține ca dușmănia să nu înceteze decît o dată cu nimicirea uneia din părți, prin oricare mijloc ; pîră, trădare, asasinat, moarte vicleană. Stroe stăruie să se judece, iar după ce vor căpăta scrisoare pe drepturile lor, să se împace și să se unească împotriva dușmanilor din afară.

— Să ne răzbunăm ! strigă și Radu Calomfirescu. Pînă în al noulea neam.

— Răzbunarea-i pat tare, cu ghimpi și scaieți, chinuitor, frate Calomfirescu, iar nu odihnitor.

— Stroe, tu de prunc ai gîndit ca un bătrîn nevolnic.

— Oricum, numai noi trei sau patru nici o ispravă nu facem. Sîntem singuri. Potrivnicii noștri au averi și oști și prieteni. Și pot oricînd a se bizui pe ajutorul stăpînirii.

— Aici, mezinule, ai dreptate, încuviințează Radu, rămînînd pe gînduri o vreme ca, apoi, să hotărască : De azi încolo umblăm, ne străduim pe toate căile să ne facem prieteni.

Drept aceea, o vreme au umblat prin hanuri cu oșteni cheflii, cu neguțători atoateștiutori și săsoaice nurlii, iscusite la dulce dezmierd. Și dacă Radu Calomfirescu socoate c-a aflat raiul, în schimb Stroe se ferește de orîndă ca fecioara rușinoasă. Ascultă mai cu luare aminte povestirile și povețele lui Costea, decît năzbîtiile lui Preda și ale lui Calomfirescu. Se plimbă împreună și împreună ospătează merinde sărace :

— O, de-am putea trăire în desăvîrșită curățenie a cugetului, să nu ne întinăm cu pofte muierești, să sugrumăm în noi orice dorință a cărnii. Să creștem blîndețea, dragostea dumnezeiască față de orice vietate, de la viermele cel mai scîrbavnic, pînă la tigrul cel mai fioros și la omul cel mai mînjit, mai spurcat de păcate. Să trăim în post, rugăciune și umilință, cum ne învață Sfîntul Francisc...

Zuliari pe asemenea prietenie, Preda Buzescu și Calomfirescu trimit, într-o seară, două femei de la han, să le ațină calea și să-i ispitească după feleșagul desfrînatelor, Costea le-a zîmbit și-a însăilat asupră-le semnul binecuvîntării.

Săsoaicele chicotesc nerușinat și-și șerpuiesc trupurile pe sub nasul lor, răspîndind miroznă ațîțătoare de muiere în călduri.

Costea scotocește în sîn, scoate o basma albă, deznoadă colțul și pune bănișorii în palma uneia.

— *Danke* ! și se oprește brusc din hohot.

Stroe l-a zărit pe Calomfirescu la pîndă în orîndă, încîrjoindu-se de rîs. N-are alt răspuns mai bun :

— Dacă-i așa, frate Costea, roagă-te fierbinte și pentru mine, că eu mă duc...

— Unde ?

— Să cad în ispită cu bălăioara asta cu miros de crăiță...

— Sugrumă, frate, glasul cărnii! strigă deznădăjduit Costea.

Ci în van ; Stroe nu-l mai aude. Sîngele-i tînăr clocotește, șuieră mai tare ca balaurii furtunilor.

Din han, cei doi cască gurile, prostiți ; mezinul Buzescu înlănțuie săsoaica de mijloc și o duce spre cămara-i de taină, așa cum se duc muierile ce-și vînd trupul și dragostea

— Uite... fecioara naibii ! scîncește pizmăreț Radu Calomfirescu. Bălaia aia m-a sictirit pe mine, cît colo. Și pe el. Ptiu! „Sfîntul" Costea le plătește și Stroe le drăgostește... Îndrăcită tocmeală și bună socoteală, frate Preda.

— Nu-i chiar așa de îndrăcită, că uite-l pe Costea : s-a așezat în genunchi. Se roagă și, în chip de busuioc, le dă binecuvîntarea.

Cînd iese din cămara săsoaicei, Stroe Buzescu părea mai înalt, mai bărbat, mai stăpîn pe sine, dar și oleacă mai visător, mai trist.

— Ei, cum fuse ? întreabă Calomfirescu, rînjind de invidie.

— Păcat că dragostea-i păcat... suspină Stroe, umflînd pieptul, să arate cît mai țanțoș. Ci cu asemenea petreceri, n-o să ne facem prietenii de care avem nevoie.

Aflînd prin oameni despre purtările ucenicilor săi — Buzeștii, starețul Prohor le trimise iar pitac cu sfat, în felul lui Archirie filosof către nepotul său Anadan : „Feriți-vă de curvie, feții mei, însă mai vîrtos de muierile cu bărbați. Că vă pot pune capul la pămînt. Și-i păcat să pieriți așa tineri, din lăcomia pornirilor năsălnice ori din buicirea tinereții nesocotite, ca netoții și nevrednicii, ca nătărăii și nătîngii, ori ca nămvleții și năucii".

Așteptînd prilej să plece la Roma, Costea muncea, se ruga și, uneori, sfătuia cu Stroe.

— După socoata mea, aici la Alba Iulia, iezuiții devin tot mai puternici pe lîngă familia Bathory. Vor să zdro-

bească luteranismul și calvinismul și să restaureze autoritatea papei.

— Şi asta-i bine, Costeo ?

— Mă rog Domnului să fie.

Cînd se află singur, Costea îngrijește calul doctorului Pietro Giacomo ; îl țesală, îl hrănește cu grăunțe, îl adapă, îl poartă la păscut, îl învață a trapa și a galopa lin, cît mai lin. Însuși se deprinde a rosti și cînta psalmi, pășind smerit, desculț, cu calul de căpăstru.

Mătură casa lui Possevino, taie lemne, ațîță focul și capătă cîte o coajă de pîine veche. Ci nici aceea n-o mănîncă singur : o împarte cu hulubii de pe treptele bisericii din cetate. Se ferește în firida din stînga, lîngă mormîntul lui Iancu de Hunedoara și se roagă pînă vine paznicul și încuie ușile. Doarme în ieslea calului sau pe treptele casei lui Giacomo. De cîteva ori a cisluit cu călugări luterani : învățați oameni, dar prea îndrăzneți, prea porniți împotriva papei ; rîd de toți — de catolici că-l îngăduie pe papă, cel mai mare tiran din lume ; de ortodocși că-și fac icoane, fiindcă li-i mintea scurtă, bicisnică și nu și-l pot închipui pe Dumnezeu fără chip zugrăvit.

— Rîdem și de noi : am scos crucea de pe turla bisericii și-am pus potirul, de fapt, pocalul, cu care ne îmbătăm ca porcii...

După atari vorbiri, Costea se întoarce la Buzești și cearcă a-i dojeni :

— De ce vă zbuciumați atîta, frații mei ? Au nu toate-s trecătoare ? Au nu sfîrșim, repede, lăsînd totul și plecînd în lumea cea veșnică de dincolo, goi-goluți, precum am venit pe lumea asta pieritoare ? Averile-s nada necuratului... Doamne, izbăvește-mă de ispita îmbuibării !

— Dar dacă vin ismailitenii, mă supun cu iataganul și mă silesc să robesc pentru dînșii ? întreabă Stroe.

— Trimite, Doamne, asupră-mi toate grelele încercări și dă-mi puterea să le-ndur și să te laud că mă cerci cu aspre pedepse.

Preda Buzescu de mult l-ar fi lăsat pe „sărăcuțul Costea“ în legea lui și în plata Domnului, dacă nu le-ar fi prilejuit întîlnirile cu călugărul franciscan Possevino, om foarte umblat și a multe știutor. Le arată ce năprasnic veac trăiesc. În sînul bisericii catolice s-au ivit

felurite erezii, semn că omenirea nu mai îndură tiraniile conducătorilor și nu mai vrea ca unul singur să gîndească pentru milioane de oameni, vrednici a gîndi și simți ei înșiși, cu capul și inima lor.

— Acum cîțiva ani, adică în 1568, regele prea catolic Filip al II-lea al Spaniei a osîndit la moarte întreg norodul Țărilor de Jos, pentru că trecuse la reformă. A pus scaun judecătoresc numit „tribunalul sîngelui", sub porunca ducelui de Alba. Însumi am văzut în Flandra cum lucra acel cumplit scaun de judecată. În numele blîndei credințe creștine, oștenii ducelui de Alba pustiau orașul Mecheln, jefuiau totul din case, despuiau femeile și, înainte de a le ucide, le necinsteau pe stradă, în văzul lumii. În orașul Haarlem au așezat spînzurătoarea în mijlocul pieței. Cînd am trecut eu, opt oameni atîrnau în ștreang, iar călăii îl spînzurau pe al nouălea, nepăsători și placizi, parcă ar fi atîrnat o zdreanță la uscat. Zeci și zeci priveau năuci la cei care se zbăteau în șfac cu limbile scoase, cu ochii bulbucați și așteptau să le vină rîndul. Un preot înălța crucea asupră-le, binecuvîntîndu-le osînda. Îngrozit, am întors capul ; dar privirea a întîlnit un călău care tăia oamenii cu sabia. Avea alături zeci de leșuri năclăite în sînge și peste o sută așteptau, în genunchi, să le fie secerate capetele, ca măciuliile de mac. Și-aici un preot binecuvînta, înălțînd crucea spre cer. De ce-o mai fi fost nevoie de binecuvîntare, n-am înțeles.

— Și n-ai putut opri nebunia ? vrea să știe Stroe, gîndindu-se la țăranii din Săliște, la Simion Dărămuș și Alexandra lui.

— Nu. M-am strecurat printre oștenii înzăuzați și încoifați, care păzeau sute și sute de nemernici, trimiși la moarte pentru că rîvniseră să trăiască și să gîndească altfel de cum voia ducele de Alba. Adevărată măcelărie umană : cei uciși nu știau pentru ce-s omorîți, iar ucigașii nu știau pentru ce omoară. Am trecut pe lîngă toboșarii din mijlocul pieții : izbeau smintiți în darabane, cercînd a astupare cu vuietul lor urletele de deznădejde și jale. Călăii arătau tot atît de triști și de stupizi ca și victimele. Vacarmul mă zăpăcea, mă îngrozea, mă înnebunea. Mirosea a sînge cald și dulce, grețos de dulce. Mirosul sîn-

gelui și al morții mă chinuia cu chinurile iadului. Îmi venea să îngenunchi în rînd cu osîndiții ca să-mi taie și mie gîtul, numai ca să scap de coșmarul, de vedenia aceea cumplită. Am dat spre stînga, dar m-am împiedicat de căruțele care cărau cadavrele spre rîu, să le înece și, ca pe butuci, să le poarte undele spre mare. Dincolo de care, un pîlc de soldați dezbrăcau femeile tinere, le batjocoreau cu o silă și o scîrbă de maimuțe. Le șiroia sîngele pe mîini, pe față, pe zale. Și rîdeau bețiv, dezmățat și sardonic, mai hidoși ca toți dracii din icoana *Judecății din urmă*. La marele tîrg Anvers, cel cu mulți neguțători și bancheri, am văzut oameni despuiați, spînzurați de mîini și stropiți cu plumb topit pe la toate încheieturile. Am văzut femei goale întinse pe scări ori legate cu mîinile și picioarele de grinzi ; călăii le turnau ulei clocotit în gură, le băgau suliți și tăciuni aprinși acolo pe unde nasc pruncii... Și toate astea în numele blîndului Isus și al prea blîndei noastre credințe creștine.

Costea îngînă rugi de iertare a mucenicitilor ca și a schingiuitorilor și plînge lacrimi amare.

Cel dintîi, Stroe îndrăznește să întrerupă uimirea ascultătorilor :

— Cine a poruncit asemenea nelegiuiri ?

— Filip, regele prea catolic al Spaniei. Mii și mii de oameni, osîndiți aici pe pămînt la înfiorătoare dar scurte chipuri, fost-au izbăviți de chinul cel veșnic al iadului. întoarce vorba călugărul Possevino.

— Deci nu-i adevărat că i-a schingiuit, rîde Radu Buzescu. Dimpotrivă : făcutu-le-a mare bine ; i-a ajutat cu un ceas de canon pe lumea asta să cîștige fericirea veșnică. Halal !

— Nu înțeleg nimic, se ridică Stroe în picioare, scuturîndu-se de o nevăzută povară. Oare dacă Dobromir-banul ne ucide părintele și mama, ne jefuiește și ne aprinde casa, înseamnă că ni-i cel mai mare binefăcător ? Nu pot să cred... Dar de ce plîngi, Costea ? se miră foarte surprins, Buzescul mezin. Mă jelești pe mine că săvîrșit-am păcatul de a scoate, la Săliște, doi tineri din ștreang ?

— Plîng că mi-i milă de omenirea asta chinuită și rea, nefericită și crudă, cînd ar putea fi blîndă și bună, miloasă și fericită.

— În infern, Dante, stihuitorul florentin, a zărit un osîndit plîngînd amarnic. Întrebîndu-l cum se numește și din ce țară-i „risponse : «*Vedi che son un che piango*»"

— În adevăr, zîmbește Possevino. Costea al nostru-i duh care plînge pentru toate nenorocirile și păcatele lumii, tălmăcește Stroe.

— Dar mă și bucur pentru fericirea ei. Numai că fericirea-i așa de rară... Uite colo un bătrîn : mă duc să-l ajut, c-o fi greu ulciorul cu apă.

Umblînd prin casele nobililor unguri și sași, Buzeștii au cunoscut mai bine viața Transilvaniei. Aflau că don Tolomeo Galli, după năzbîtia de la castelul lui Kornis, și-a sporit faima și are acum peste douăzeci de ucenici :

— Toate casele mari mi-s deschise. Ci dacă burta asta n-ar fi aidoma butoiului Danaidelor, m-aș îmbogăți.

— Vedeți, dezvăluie Ștefan Iosica, Pál Màrkhàzi stă închis în Șapte Turnuri, deși domnița Zamfira, ca să-l elibereze, l-a împrumutat pe Ștefan Bathory cu 4 215 fiorini și trei lanțuri de aur.

— Din Șapte Turnuri nu scapă : ori turcit ori înecat în Marmara ; îi încredințează negutătorul Iani.

— În schimb, Beches a dobîndit iertare de la Bathory. Asta înseamnă că s-a lepădat de neamul lui, observă Ion Norocea. De altfel s-a și căsătorit cu Ana Sarkandi, unguroaică de neam mare. Uite-așa se topesc boierii români în cazanul nobilimii ungare. Domnia-ta, Iosica, mai aștepți mult ?

— Dacă am ceva cîștig... nu zic ba.

Sfătuiți de starețul Ion și de Norocea, frații Buzescu s-au angajat în pîlcurile lui Iosica, să lupte în războaiele din Polonia, sub steagul regelui Ștefan Bathory, împotriva suedezilor.

Și toată toamna anului 1578, pînă la căderea iernii, au petrecut-o în tabără ; lupte și petreceri cu mercenarii,

soldaţi de toate neamurile. O viaţă grea, aspră, plină de primejdii, dar şi de învăţătură. Au cunoscut felul de luptă şi de conducere a ostaşilor la poloni. În lupta de la Danzig s-au dovedit neînfricaţi, îndemînatici, viteji : numai ei trei au înfrînt un pîlc mare de suedezi, strecuraţi pînă aproape de cortul regelui Ştefan Bathory. Regele însuşi i-a firitisit cu cîte-o pungă de galbeni, că i-au salvat viaţa.

Cînd s-au întors din Polonia, ningea lin peste Transilvania. Drumurile — aproape pustii. Castelele tăcute şi triste, cu porţile ferecate, cu zidurile şi acoperişurile albite de troiene, sporeau impresia de lume adormită. Doar şuviţele de fum, albăstrii, izvorîte din hogeacurile caselor şi înşurubate alene în cer mai dovedeau că oamenii nu pieriseră.

Ci vestea despre faptele de arme sosise înaintea lor. Drept aceea, Buzeştii fost-au primiţi cu laude în casa Viteaz, a lui Beldi şi a lui Ion Norocea. Înnegriţi de soarele, pulberea şi vîntul cîmpurilor de bătaie, arătau mai bărbaţi, mai frumoşi. Ion Norocea le împărtăşea veşti de la Bucureşti, despre nelegiuirile şi hrăpirile făcute de Dobromir-banul. Iosica şi egumenul Ion de la Prislop îi povăţuiau să nu mai cerce a trece munţii la Cepturoaia.

— Mai bine v-aţi cumpăra o moşioară aici, cum mi-am cumpărat şi eu şi...

— Mulţămim de povaţă. Dar dacă ne mutăm toţi, dincoace de munţi, lăsăm ţara şi norodul în seama sultanului, a cuvîntat Stroe.

— Vreţi să ajungeţi voievozi la Tîrgovişte ?

— Tata a avut diamantul Basarabilor...

— Şi ? îl iscodeşte Norocea cu privirea pe Radu Buzescu, tremurîndu-şi mărunţel genele, foarte dornic să afle.

— Dar, după cum cunoşti, pe tata l-a ucis Dobromir-banul. Se poate să-i fi luat şi acel nepreţuit giuvaer.

— Ei, din mîna ăstui hapsîn...

— Pînă la urmă, tot va să-l aflăm.

— Să-l aflaţi... Să-l aflaţi, cum nu ? strîmbă Norocea din nas. Bunînţeles dacă nu-l va fi înstrăinat, şi-acum o fi împodobind cine ştie ce coroană crăiască...

În Alba Iulia se şopteau multe despre Erzébet Bathory, crăiasa frumoasă la trup şi la suflet grozavă. S-a zvonit chiar că-l caută pe Preda Buzescu, amintindu-şi-l de la turnirul din castelul Kornis de la Homorod.

— Se bucură foarte cînd găseşte un bărbat nou, în stare să-i aline nesătulu-i trup, şopteşte Ştefan Iosica. Dacă-o satură, îl umple de daruri ; iar de nu îl dă pe sama gîdelui.

— E sodomică, destăinuie Ion de la Prislop, şi toţi tăvălitorii în patul ei osîndi-se-vor la multe necazuri pe lumea asta şi la ploaia cu foc pe lumea cealaltă.

Deşi toţi îi vorbesc cu spaimă sau poate tocmai de aceea, Preda Buzescu rîvneşte s-o cunoască. Se sfătuieşte cu Iosif Boer, venit în Alba Iulia să neguţătorească turme de oi cu Mihalcea şi cu Iani.

— Eu că-s cioban prost şi tot cerca-mi-aş norocul, rîde Iosif Boer. Cum să nu cerci domnia-ta, că-ţi place chilipirul şi-alergi, cum se zice, după masă de pomană şi după cald pat de vădană ?...

Cu o grabă ce da de gîndit, Ion Norocea folosea trecerea la curtea Bathoreştilor, ca Preda Buzescu să fie poftit în iatacurile crăiesei.

— Un tînăr ca tine poate cîştiga multe de aici. Sigismund Bathory va ajunge voievodul Transilvaniei, dacă nu chiar regele Poloniei, ca unchiul său, Ştefan, care vrea să unească, sub schiptrul său, toată Europa de răsărit.

— Nu te-nfricoşa, rîde don Tolomeo Galli. Omul e cu atît mai bogat, cu cît îl furnică mai multe patimi.

— Ai dreptate, se arătă Preda viteaz : laud cu buze fierbinţi pe ăl de-mi dă pîine dulce, friptură grasă, vin spumos şi muiere nurlie, cu piele de catifea şi cu sîni rotunzi ca guşa porumbelului.

— Ci să nu afle fraţii tăi ; ales Stroe, feteleul.

— Ajungi bogat şi-or să te pizmuiască.

Tocmai pentru că voia să-l invidieze, lui Calomfirescu i-a spus :

— Iar m-a poftit crăiasa Erzébet. Şi-acum mă duc !

— Să te dovedești neînfricat și destoinic, l-a ambiționat Calomfirescu. Să nu ne faci neamul de rîs.

Apropiindu-se de castel, Preda a văzut în rîpa din stînga, trei spînzurători.

— Aici au atîrnat ieri trei tineri, l-a înștiințat slujitorul, anume ca să-l înspăimînte.

— De-aici — ori bogat ori spînzurat.

— Privește, stăpîne, sînt jugăniți... s-a speriat Firea. Se zice că, înainte de-ai atîrna în șfac, crăiasa, cu mîna ei, le taie mădularul prăsilei...

Pe Preda l-a cutremurat fiorul morții, dar a mers înainte.

A ieșit după trei ceasuri și s-a dus de-a dreptul la gazda lui Ion Norocea, unde-l aștepta și Calomfirescu.

— Scăpași de spînzurătoare ? Nejugănit ?

— Precum vezi. Rămîne să mă îmbogățesc.

— Te-a plesnit norocul, Buzescule ! L-a pizmuit Calomfirescu.

— Mi-am făcut de șagă cu necuratul sălășluitor într-o muiere de rang, cu inc și cu multă zburdăciune în mădulare.

Acasă l-a găsit pe Stroe, slovenind pe o carte. N-a spus nimic. L-a lăsat să se mire și să-și zgîrcească nările a silă :

— Amiroși grețos a apă de trandafir, ca desfrînatele.

Radu urma să însemne în catastiful de socoteli. Aflase de la Calomfirescu unde-a petrecut după-amiaza și aștepta să-l audă lăudîndu-se. Dar, ca nealtădată, tăcea și fluiera, foarte plin și încîntat de sine. Stroe îl găsea un pic îngrijorat și mult nerușinat.

— Mîine pleci cu turmele la Sebeș, să le vinzi, se răsucește Radu către Preda, tocmai cînd se întindea pe pat, cu fața în sus și cu mîinile împreunate sub ceafă.

— Eu ? Ți-a sărit vreo doagă ? Văzuși curtean făcînd neguțătorie ? Ori vrei să-mi pierd rangul ?

— Uite, colo, pe ce ape amirositoare se duc galbenii mei strînși cu trudă ! Pantahuzar de dragoste năsălnică. Ne ruinezi și te sinucizi.

— M-a pîrît Calomfirescu, ticălosul ! De fapt, trebuie să mă poleiți în aur, că nu v-am făcut neamul de ocară.

Întins în pat, se simțea puternic și cu neostoit chef de hîrjoană, ca un împărat care a cîștigat o mare bătălie.

A adormit totuși într-o clipă și s-a trezit a doua zi la prînz.

Radu și Stroe plecaseră la Sebeș, fără dînsul... „Să fie sănătoși ! Crăiasa m-a poftit și azi. Nu pot lipsi..."

Adevăr : crăiesei îi plăcuse tînărul și desfătarnicul valah. Se sulemeni cu dresuri făcute de un alchimist italian, din praf de scoici muiat în zeamă de lămîie, de pepene sălbatec, de caș proaspăt, de smochine albe, de floare de bob, de stînjenei, de sîmburi de piersică, toate amestecate cu suc de floare de crin. L-a primit pe Preda răstignită pe divan, într-o rochie roz, străvezie. Au mîncat și au băut. S-au hîrjonit și au rîs, s-au drăgostit pînă în zori. Se alinta, îl săruta, gîngurea și schelălăia de plăcere :

— Dacă te știam, cu tine zămisleam prunc, valahule...

— Nu-i tîrziu nici acum. Că ești, crăiasa mea, fometoasă la îmbrățișări și meșteră a stîrni neostoită patimă.

— Mă aseamăn crăiesei albinelor : alerg puzderia trîntorilor prin tot azurul amiezelor de vară, dar mă împreun numai cu unul dintre dînșii. Iară pe acela după ce-l istovesc îl lepăd în abis...

— Ce pătimaș vorbești... Și ce trufașă ! Eu însă nu-s nici trîntor, nici flutur, ci român tare de virtute, crăiasă Erzébet.

— Văd... Văd și mă bucur. Întîi pentru că îmi place înnebunitor de mult dragostea cu un flăcău ca tine și al doilea pentru că, pînă la urmă, tot te răpun, se gudură muierea între o dulce amenințare și-un parșiv dezmierd. Înclin, flăcăule, spre amurgul vieții și turb de chinurile dragostei trupești, cum turbă cățelele pămîntului cînd simt aburii primăverii.

Nu știe cît a stat în iatacul crăiesei. Destul că la plecare era vînăt la față, trudit, amețit, stors de istov și îngrețoșat. Nu mai putea gîndi nimic. Nu putea rosti o vorbă. Măsura mereu ulița în curmeziș, izbindu-se cînd de zidul din dreapta cînd de cel din stînga... „Beția dragostei... Dar dacă dorm, îmi trece. Și greața poate mi-o

trece... Să mai cerc sodoma ori... în ştreang? începe să i se urnească şi să păşească pe brînci, nişte biete şi înfricoşate gînduri.

Abia acasă a aflat că petrecuse în iatacul crăiesei trei zile şi trei nopţi, adică atît cît durase drumul fraţilor şi neguţătoria lor la Sebeş. A îmbucat ceva, pe fugă, şi s-a culcat.

A doua zi, la prînz, s-a trezit mahmur şi cu o plăcută durere în carne, în muşchi. Parcă-i tot venea să se întindă. Gazda l-a hrănit cu friptură de căprioară şi cu vin de Tîrnave. L-a privit cum înfulecă şi l-a îndemnat :

— Să prinzi putere, signor, că la grea corvoadă te-ai înhămat...

— Ai dreptate, Berta ; îndrăcit de nesătulă.

A doua zi, pe la ceasurile zece, tocmai cînd chibzuia să plece să-şi ajute fraţii la socotitul putinilor de brînză, trimise de la Cepturoaia, apăru gazda în prag, ştergîndu-şi mîinile cu pestelca :

— Signor, trăsura crăiesei aşteaptă la poartă !...

Întîi a vrut să fugă, să se ascundă. Pe urmă a rîs, în sine : „Ce ? Mă aflu nevolnic ?" S-a îmbrăcat şi a ieşit, ţanţoş. A petrecut toată după-amiaza, parcă atunci s-ar fi întîlnit întîia oară. Numai cît li se atingeau trupurile şi se şi încărcau de patimă. La despărţire, crăiasa l-a întovărăşit pe un gang întunecos, poruncindu-i şi rugîndu-l totodată :

— Vii şi mîine seară ! Te rog...

Cum în făptura Buzescului a zvîcnit o împotrivire mută, Erzébet l-a înşfăcat în braţe şi l-a sărutat ; apoi l-a întrebat în înflorit grai italian :

— Valahul meu tînăr şi vînjos, nu simţi că aceste ziduri miroase îmbătător a sînge ?

Acasă, cuprins de nelinişte, Preda se spovedeşte lui Stroe.

— Ce să fac ?

— Fugi la Prislop ! îl povăţuieşte fratele. Eşti străveziu. Dai în oftică.

— Să ştii, stăpîne, că bătrînii au dreptate, se alătură şi Firea Gărgăun ; la încheieturile mădularelor crăiesei rămas-a mai mult duh diavolesc ca la alte muieri.

— La Prislop? Da... La Prislop... se frămîntă între sfială și rușine Preda, pînă îl răpune osteneala și-l prăvale în somn.

Îngrijorat, Stroe îl ia pe Firea și-o pornește la Prislop, după sfat bun. Aici, spre marea-i bucurie, îl găsește și pe stareţul Prohor. L-a chemat anume călugărul Ion, să-l înștiințeze despre pătimirile Buzeştilor. Dintru început, Stroe şi-a apărat fraţii.

— Au nu roşiţi, feţii mei, de viaţa asta bălăcită în mocirlă? Cînd învăţaţi la Cozia visaţi să vă azvîrliţi vitejeşte împotriva duşmanilor. Şi acum? Cinstiţi sînt numai binefăcătorii şi vitejii.

— Ai dreptate, părinte Prohor, dar dojana asta cuvine-se fratelui meu Preda şi lui Calomfirescu. Eu, ţi-o spun acum, la războiul din Polonia am început să cred în spada mea. Am înţeles că despre spadă şi despre rostul ei în viaţă nu se poate trăncăni ca despre dragoste şi Sfînta Treime. Că nimeni şi nimic nu poate despărţi spada de mîna luptătorului. Dacă mîna e vîrtoasă şi dibace, atunci şi spada devine supusă, ascultătoare, mlădioasă, parc-ar avea şi gînd nu numai ascuţiş.

— Fătul meu, Stroe, nu cumva cazi și tu în vreo erezie? În Transilvania umblă catolici, calvini, luterani și încă alţii mulţi.

— Poate-i trebuitoare o erezie ca asta, părinte Prohor. Căci, întreb eu : de ce un cioplitor de piatră trebuie să se apropie cu patimă mare de dalta cu care scoate chip omenesc dintr-o stîncă, iar un luptător nu trebuie să se apropie cu aceeași dragoste şi patimă, înţelegere şi evlavie de spada lui, cu care poate schimba faţa lumii? De cînd am învăţat s-o mînuiesc, spada mă ascultă, mă ajută să dobor potrivnicul. Spada îmi şopteşte : duşmanul nu trebuie ucis, ci numai cuminţit.

— Mi se pare că vorbeşti în parabole, Stroe.

— Aşa-i, părinte Ioane. Spada cere putere, curăţenie, neprihană, îndemînare, dragoste și ură. Cere multe. Dac-o hrănești cu dragoste fierbinte și cu ură tare, în luptă, spada nu-i regină ci Dumnezeu. Un Dumnezeu al drep-

tăţii, al traiului slobod. De aceea învăţ a o mînui cu evlavie. Fratele Costea are ruga fierbinte, milosîrdia, umilinţa şi lacrimile. Eu am doar spada.

Departe, la Bucureşti, Tîrgovişte, Brăila, Ţarigrad ori Ragusa, alt tînăr cu sîngele aprins se frămînta şi gîndea aproape în acelaşi fel. Ca tovarăş de negoţ al lui Mihalcea şi al lui Iani, Mihai trăia din belşug viaţă de zdruncen, de primejdii şi, cînd avea vreme, de desfătare. În inima lui odrăslea sîmbure frumos şi curat : o dragoste neaşteptată pentru o fată din Tîrşor, Maria.

— La cei douăzeci de ani ai tăi, totul e îngăduit, Mihai, încuviinţă Mihalcea, mereu grijuliu să urzească prietenului său faimă bună. În taină, îi spunea : Mihai sin Pătraşcu. Şi numai el ştia de ce.

Dar duhovnicul lui Mihai, călugărul Serghie de Tismana, cîrmea din nas, neîmpăcat că umblă la o femeie neînsemnată, dintr-un biet tîrguşor.

— Tu nu eşti sortit pentru femei, ci pentru scaunul domnesc al tătălui tău. Înţelegi ? Săvîrşit-ai cîteva isprăvi care te-ndrituiesc, Mihai, a năzui. Află că sînt femei care înalţă bărbaţii şi-i împodobesc ca pe nişte stindarde, precum altele-i îngroapă în tină.

Mihai muncea mult. Gonea, din oraş în oraş şi din ţară în ţară, cu turme de oi şi de vite. Se tîrguia cu samsarii şi geambaşii greci, evrei, armeni, turci, italieni, români. Îi asculta cu sfinţenie pe cei doi prieteni mai mari, Iani şi Mihalcea. Cumpăra, arvunea, vindea, biruind viclenia şi lăcomia drăcească a tagmei neguţătorilor. Aduna aur.

Dar atunci cînd era vorba de gîndurile şi viaţa lui, nu îngăduia nimănui a se amesteca.

Drept aceea cumpără straie scumpe şi giuvaeruri, zideşte Mariei din Tîrşor casă cu baie, spre trupească mîngîiere şi desfătare, înainte şi după ceasurile de dragoste. Vădeşte astfel că şi tinerii înţelepţi, harnici, destoinici ca acest Mihai sin Pătraşcu, cînd li se aprinde sîngele uită poveţele bune, părăsesc calea dreaptă şi intră

în aprigă și neîmpăcată pricină cu legile cuminţeniei, zămislite de judecata rece a bătrînilor.

— Pentru mine dragostea nu-i păcat. Dimpotrivă.

Cînd, în sfîrșit, Preda s-a hotărît să plece la Prislop, s-asculte dojana celor doi stareți, vine știre precum că fost-a ales slujitor la masa craiului Ștefan Bathory, adică stolnic.

— Dacă urc în ranguri, de ce să mai... urc la Prislop?

Stolnic fiind, dobîndea volnică trecere la odăile de taină ale crăiesei Erzébet. La numai o săptămînă după primirea slujbei, l-au răsplătit cu multe laude pentru mînuirea spadei, pentru isteţime și pentru cunoașterea limbii italiene și maghiare.

— Trebuie să fiu recunoscător la doi oameni, că sînt stolnic în Alba Iulie : lui Tolomeo Galli și lui Ion Norocea, se bucură şi se făleşte Preda către fraţii săi.

— De ce nu și lui Ştefan Iosica, lui Nicolae Viteaz ori părintelui Ion de la Prislop? se miră Radu cu dojană în glas.

Lustruindu-și spada, Stroe se uită lung la fratele mijlociu și parcă-l mușcă din priviri :

— Nu ţi se pare că ești prea zvăpăiat, Preda? Îl întreci pe Calomfirescu. Petreci cu Ion Chisăr, cu Viteaz, cu Erzébet crăiasa...

— Ieri m-am întovărășit și cu Mihalcea, neguţătorul vostru de vite, se fălește Preda, batjocoritor. Am luat la rînd crîșmele din tîrg. Am băut şi-am pus ceterașii să ne cînte: „Frunzuliţă de pe prun, la orîndă-i rachiu bun, rachiu bun de trei soroace și vinișor de trei pritoace. Fetele sînt mîndre foarte, le-aș iubi, la rînd, pe toate..."

— Dar aiasta nu se poate, că te află crăiasa și-ţi răstoarnă masa. surîde Stroe. Ciudat însă mi se pare că Ion Norocea se bucură cel mai mult de buna primire ce ţi se face la curte. El mă îndeamnă şi pe mine să cer iertare lui Gáspar Kornis că îndată-s primit scutier.

— Logofătul ne vrea binele. Du-te şi cere iertare.

— Dar nu mă ştiu vinovat cu nimic. Preda.

— Totdeauna ai fost încăpăţînat ca un catîr.

Auzind că ucenicii Buzești își cam fac de cap, starețul Prohor a trimis iară pitac mustrător :

„Feții mei, nu vă dare-ți pierzării, cu bună știință. Așa cum de mult vă povățuiesc, adunați cele de trebuință sufletului și feriți-vă de ispite deșarte. Nu uitare-ți, dragii mei, că păcatul preacurviei coboară omul în rîndul dobitoacelor. Ocoliți pîrjolul dragostei cu muierile de rang prea înalt, depravate pînă în măduva oaselor. Gîndiți-vă că sînteți români, că aveți o moșie, o vatră, care, de mult, geme sub puterea otomană. Gîndiți-vă la toate cele care ni se par nouă veșnice și pînă la urmă pulbere se fac. V-am crescut în nădejdea că veți fi acei oameni noi, de care are nevoie obștea românească, în aste vremuri de urgie. Ce aud eu despre voi nu seamănă de fel cu dragii mei frați Buzești pe care i-am crescut la sînu-mi și ca un părinte îi iubesc..."

Citind pitacul, Stroe lăcrămează ; Radu gîndește că, în sihăstria lui de la Cozia, Prohor n-are de unde ști cîte se petrec pe lume și, mai ales, nu poate pricepe ce mare lucru-i ca un tînăr boier român să slujească la curtea crăiască din Alba Iulia.

— Dacă sîntem destoinici putem săvîrși lucruri bune pentru moșia românească, împreună cu toți boierii de aici.

Preda își bate joc :

— Un popă ruginit ! Își închipuie că lumea se călăuzește după evanghelia lui ! Călugăre ! strigă de parcă l-ar fi putut auzi : deocamdată socot că-i mai bine să le fac eu pulbere pe toate ale lumii, decît să mă facă ele pe mine, înainte de a gustare din toate, dulci ori amare. Că bune-s, Doamne, Doamne !...

Stroe îl caută totuși pe Ion Norocea :

— Preda, fratele tău, e o făptură fericită. Va ajunge om mare.

Cam așa vorbesc și Chisăr și Viteaz. Doar Mihalcea o cîrmește :

— Slujba lui Preda-i bună, dacă va ști a ieșire la vreme din ea. Adică înainte ca Erzébet să se sature de dînsul, să-l atîrne în ștreang și apoi să grămădească asupra lui lut îndesat, iar voi să-i căutați mormîntul și să nu i-l aflați.

Îngrijorat foarte de asemenea prevestire, îl trimite pe Firea să-l poftească pe stareţul Ion la Alba Iulia. Cînd îl vede, Preda se înfurie :

— Vrei să-mi citească maslu, frate Stroe ? Ori poate-ai vrea, cuvioase, s-o vezi pe crăiasa despuiată, fierbinte, pătimaşă şi...

Obrăznicia ăstor vorbe îl supără, îl amărăsc foarte pe stareţul Ion. Totuşi, ca bun duhovnic, înţelege că necuviinţa asta ascunde, de fapt, slăbiciunea, teama şi ruşinea. Stăruie cu glas blajin :

— Preda, eu ştiu multe despre casa Bathoreştilor şi despre astă muiere sodomică. E o vrăjitoare bolnavă de setea uciderii perverse. Dacă n-ar fi rudă cu craiul Ştefan Bathory, lumea ar arde-o pe rug. Îţi spun astea, pentru că nu voi să-ţi sfîrşeşti pribegia în ştreang.

Vorbele stareţului îl cam descumpănesc pe Preda ; dar, plecînd din faţa dojenitorului, gîndeşte mai înverşunat să fie poftitor a tot ce are astă lume, dulce sau amar. ...Să fiu iubitor de femei ca acel don Juan, prinţ de Spania, iar ostaş să fiu mai iscusit ca Ştefan Lazăr ori Gaspar Beches, oamenii de încredere ai craiului Ştefan Bathory, aflaţi acum în războiul cu moscoviţii...

— Ce zici, Firea Gărgăun : bine fac... ceea ce fac ?

Firea îşi alătură calul de al stăpînului, clipeşte din ochiul cel albastru, apoi îl ţinteşte pe Preda Buzescu cu ochiul cel negru şi grăieşte solemn, cum nu-i este obiceiul :

— Scrie la o carte înţeleaptă : gol am ieşit din pîntecele mumei şi gol în pămînt mă voi întoarce. Iar fireş al nostru nimica n-avem, făr-numai păcatul. Iar domnia-ta te-ncarci cu păcate berechet.

— Va să păţesc ceva ?

— Cel puţin va să-ţi taie mădularul prăsilei, ca pe urmă să te călugăreşti, împuţinat la trup şi împăcat în cuget.

— Mda... bombăne Preda Buzescu şi dă pinteni calului, să-l ajungă pe Ion Norocea, care călărea ceva mai înainte, pe malul Mureşului. I se alătură şi povesteşte, rîzînd, despre pitacul lui Prohor şi despre vorbirea cu stareţul Ion. Rîde, anume mai mult decît se cuvine, ca să-şi ascundă îngrijorarea.

— Gărgăun zice c-aş putea ajunge... călugăr. Eu prefer eunuc. Baremi mai văd cîte ceva.

— Nu te potrivi ! îl încurajează Norocea. Din fățărnicie, călugării pretind că dragostea-i păcat. Trăieşte, Buzescule, soarbe toate dezmierdările cuvenite tinereții. Nu te speria de păcat. Că vine o vreme cînd nu mai poţi nici păcătui. Şi aceea-i vremea ispaşei. Dumnezeu a făcut lumea temniță omului, iar trupul temniță sufletului. Fă aste temnițe cît mai vesele. Priveşte-mă : sînt voinic, frumos, deştept ; dacă nu eram şi îndrăzneț, muream ca un boiernaş piteştean. Nu mă căsătoream cu domnița Stana, fiica lui Mircea-vodă. Nu ajungeam rudă cu Basarabii şi cu Muşatinii.

Nedumerit de cîte se petrec în juru-i, Stroe îl ia pe Firea şi-o porneşte prin Transilvania. S-o colinde. S-o cunoască. Să afle lucruri noi. Să întîlnească boieri pribegi şi să lege prietenie cu dînşii. Stă o săptămînă la Sebeş, cu Mihalcea şi cu Iani, neguțătorul de vite. Nici unul din refugiații întîlniţi aici nu gîndeşte să se întoarne, cu sabia, acasă. Caută să cumpere bunăvoința domnului. Cunoaşte şi doi boieri moldoveni : Petru Orăş şi Nestor Ureche, iscusiţi şi cumsecade oameni. Se plimbă cu ei prin Cluj două zile. Ajung împreună pînă la Bistriţa, însoţindu-i în drum spre Suceava.

Se întoarce la Cetea. Dar Ion Norocea nu se află acasă ; e la Alba Iulia. Doamna Stana îl pofteşte să-i dea o dulceață. În timpul vorbirilor, fiica cea mică, Velica, se lipeşte de dînsul şi-i ascultă, liniştită, povestirile. Îl ţinteşte, din cînd în cînd, cu ochi albaştri şi-i surîde. Nu rosteşte nici o vorbă. Dar privirile şi surîsul grăiesc mai mult şi mai adînc ca o mie de cuvinte. ...De ce spune logofătul Ion că mezina lui e urîtă şi ursuză ? E doar nițel sfioasă.

Parcă anume, ca să nu-l lase s-o privească mai cu luare aminte pe Velica, doamna Stana arată, cu belşug de vorbe, că o fată trebuie să ştie doar să citească rugăciunile către Maica Domnului, iar la biserică să meargă numai foarte de dimineață, să n-o vadă lumea.

— Evlavia şi cuminţenia ! Cel mai potrivit este ca o fată de boier să ştie coase şi broda. Să nu citească pe cărţi

zugrăvite cu îngeri și sfinți, că prea bine seamănă cu bărbații frumoși, și zăpăcesc mintea.

— Ai șase ani, Velica? o întreabă, cu o caldă dragoste fraternă în glas.

— Ba are șapte, împliniți, intervine doamna Stana, suspinînd. Am vrut-o înger al împăcării între frați. Și... uite-o : amăgire ! Nici nu-i mai spunem Mîndruța, ci numai Velica...

Stroe privește, cercetător și intrigat, făptura neîmplinită, chipul întunecat și parcă strîmb al fetiței, ochii plini de lacrămi, semn c-o doare amarnic ocara mamei, nedreaptă și aspră. Îi zîmbește. Se apleacă și-o mîngîie pe creștet, pe obraji, cu degete înfiorate de-o ciudată simțire, ca la atingerea unor lucruri de preț, sfinte.

— Frumoși și ciudați ochi ai, copilițo... Iertare, doamnă Stana, dar nici bănuim noi ce minune prinde a se dejghiocare din făptura asta firavă și gingașă, ca o brîndușă de primăvară.

— Nu ne mai amăgi, tinere, oftează cu obidă Stana. Am dorit-o crăiasă și iat-o — biată cenușăreasă.

Stroe o apropie de dînsul și-o sărută pe amîndoi obrajii. Velica își scînteie privirile spre musafir, făclioare albastre, straniu de bogate în înțelesuri. Se ferește spre un scaun tapetat cu catifea roșie, parcă anume să impună, și întreabă, cu o surprinzătoare îndrăzneală :

— Doresc a ști cum te cheamă, cavalere !

— Mă cheamă Stroe Buzescu ; dar pe domnia-ta ?

— Dac-o să fim prieteni, o să-ți îngădui să-mi spui Mîndruța.

O clipă, Velica pare o făptură îngerească, luminoasă, bună. Dar numai o clipă. Repede i se sleiește frumusețea. I se stinge lumina de pe chip. Devine urîta și întunecata de mai înainte. Ba poate mai urîtă, mai boțită, mai bătrînicioasă. Se retrage spre ușă, în umbră. Foarte mirat, Stroe cată cu coada ochilor spre Stana și se mîhnește de marea amărăciune zugrăvită pe chipul ei. Nu poate tăcea :

— Doamnă Stana, nici omida, nici crisalida nu sînt plăcute la vedere ; dar ce frumos fluture odrăslesc, dintr-o dată, cum dă soarele primăverii...

Se pleacă şi, aşa, fără gînd, dintr-o pornire lăuntrică, sărută mînuţele copilei. O ţîră ruşinat de fapta asta, priveşte fetiţa cum fuge plîngînd.

Ca să alunge stinghereala, jupîneasa Stana îi povesteşte că boierii români din Transilvania trec la calvinism sau la catolicism, nu din nevoia credinţei, ci numai ca să intre în rîndurile nobililor unguri şi să-şi păstreze averile.

— Aristocraţii ne ocărăsc pe noi românii şi ne oropsesc. De-o pildă, la judecată : pentru osîndirea unui ţăran ungur trebuiesc şapte martori, iar pentru un român, trei. Satele noastre fost-au adesea risipite şi oamenii siliţi să se aşeze în locuri rele. Vitele românilor, alungate în imaşurile cele mai seci.

— De aceea, cum spunea omul măriei-tale, Vasiu Oţoiu : iobagii români transilvăneni privesc spre Moldova şi spre Ţara Românească aşa cum priveau ovreii spre Pămîntul făgăduinţei.

— Da, dar nobilii îi prind cu arcanul şi-i aduc îndărăt.

Cînd vine vorba despre unirea pribegilor, Stana dă din mînă, a lehamite :

— Lasă-te păgubaş. Toţi cei fugiţi sîntem iepuroi fricoşi. Că dacă aveam dram de curaj, rămîneam la casele noastre. Iar aici, în surghiun, mişună dihonia şi mai şi. Nu se mai înţeleg nici părinţii cu feciorii, nici fraţii între dînşii. Mă mir că voi, Buzeştii, nu v-aţi certat încă. Înseamnă că foarte vă iubiţi.

În acel moment, în casa lui Ion Norocea a intrat neguţătorul ghebos şi pistruiat, Ţicalidi. Aducea mătăsuri, şaluri şi giuvaeruri, de vînzare. Ca orice femeie, Stana l-a primit în iatacul soţului : era mai bine diretecat. Stroe s-a văzut cam de prisos.

A plecat la Cetatea de Baltă, la tîrgul cel mai vestit din mijlocul Transilvaniei, fără să-l mai aştepte pe Ion Norocea. S-a întîlnit aici cu mulţi români munteni sau moldoveni. Au tîrguit mărfuri, pînă a venit Radu cu Mihalcea. Au băut adălmaş. Au sfătuit între dînşii, în hanuri, la foc. S-au plîns de asuprelile stăpînilor, de greutăţile cu care apasă otomanii asupra ţărilor. Au povestit despre vremea cînd aici, la Cetatea de Baltă, stăpînea Ştefan-vodă

ori Petru Rareş de la Moldova, despre Neagoe-vodă care a ctitorit biserica din Schei, despre Radu-vodă stăpîn peste Vurpăr şi Geoagiu.

— Să punem deci mîna pe spadă şi să scuturăm jugul străin ! s-a aprins Stroe.

S-a lăsat o tăcere grea.

— Sîntem prea puţini şi prea nemernici... a gemut Pîrvu, fiul lui Socol, de vreo şapte ani în pribegie transilvană.

— Să ne unim toţi din Ţara Românească, din Moldova, de aici din Transilvania...

— Aista-i vis, nu aievea, Buzescule ! Şi cine umblă cu capul buimăcit de vise cade-n gropi.

Mai de-o parte, între slugi, cam aceeaşi vorbire decurge :

— Şi nu puneţi mîna iară pe furci, pe topoare ? întreabă Firea, scormonind cu un gătej în tăciuni, dînd zăgneată.

— Greu... Ne răzbunăm şi noi cum putem, destăinuie cu durere Doia Crăciun, flăcău din Cetea, om de încredere al logofătului Norocea.

— Da, cum putem ; de-o pildă, în bisericuţa de lemn din Josani duhurile rele zugrăvite pe pereţi, dracii, au chip de grofi. Înţelegi ?

După ce-a dat în sama lui Radu toate tîrguielile, Stroe Buzescu a pornit spre Cetatea Ciceu. Pîrcălabul Vancea l-a primit frăţeşte :

— Sînt român, boier Buzescu. Şi rău îmi pare că riga Ion Zapolya a dărîmat cetatea, în vremea războiului cu Petru Rareş... Dar, uite, pe ruinele zidurilor mai străjuie, ca şi la Cetatea de Baltă, ca şi la Unguraş ori Rodna, stema Moldovei, cu bourul, săpată de la Ştefan-vodă. Viceşpanul Ion Dunea din Maramureş, ca toţi şpanii din miazănoapte, scrie, ca şi mine, hrisoavele numai în româneşte. La fel epistolele, tot româneşte le scriu, cu dieci învăţaţi la mănăstiri, pînă sus la Peri şi la Muncacs. Acu nu ne putem ridica împotriva sultanului. Sîntem prea puţinei şi prea nevolnici. Dar într-o bună zi...

La Turda s-a întîlnit iar cu Mihalcea şi cu Radu. Avuseseră bun alişveriş şi erau veseli, cu chef de adalmaşuri.

Şi, venind vorba despre Preda şi despre Calomfirescu, Mihalcea i-a vîrît nou ghimpe în inimă :

— Flăcăi frumoşi şi isteţi, de rang mare, boieresc, ca voi, vă pripăşiţi la curtea Bathoreştilor, pentru o vrăjitoare sabatiană ? Se adună sîmbăta, la miezul nopţii, cu alte aristocrate, în poiene singuratice ori în ganguri de castele şi fac vrăji. Îl cheamă pe satana şi-şi vînd sufletele, ca să nu îmbătrînească şi să se bucure cît mai nesătul de poftele cele trupeşti.

— Cum îl scoatem pe Preda din capcana asta ?

— Rugaţi-l pe stareţul Ion să-i cetească prohodul, rîde Mihalcea. Aleluia !

Întorşi la Alba Iulia, Radu şi Stroe au cercat, fiecare după gîndul şi inima lui, să oprească prăbuşirea lui Preda. Radu nu i-a mai dat bani. De altfel aşa l-a sfătuit, în taină, şi logofătul Norocea. Dar Preda s-a împrumutat la doamna Zamfira. Stroe l-a întîmpinat cu rugămintea :

— Cuminţeşte-te, frate ! Cuminţeşte-te, te rog, pentru Dumnezeu.

Fără nici un dram de cuviinţă pentru fratele mai mare, capul familiei Buzescu, Preda s-a burzuluit, a răcnit, a ameninţat :

— Îmi iau partea de avere şi-o gospodăresc singur, după plac !

— Te dezmoştenesc ! i-a strigat Radu, cu descumpănită mînie.

— N-ai decît ! De altfel nici nu ştiu dacă mai avem măcar averea unui moşnean din Gorj... a rîs Preda, zăpăcit de propriile-i nerozii, şi-a plecat fluierînd şi zdrăngănindu-şi spada, ca să pară stăpîn pe sine şi grozav.

Vădit, firea lui Preda se schimba simţitor. Devenea supărăcios, semeţ, neîngăduitor, bănuielnic. Nu îndura nici cea mai mică atingere ori glumă. La fel se transforma şi caracterul lui Radu. Cînd Ion Norocea l-a învinuit că nu ştie să-şi ţină fraţii în frîu, Radu a izbit cu pumnul în masă şi l-a poftit să-şi vadă de casa lui :

— Creşte-ţi sluta, jupîn logofete !

La fel a răspuns lui Nicolae Viteaz :

— Îmi faci mie dojană și nu vezi că Ana și Calomfirescu, care nu-i mai breaz ca Preda, se drăgostesc...

Stroe se speria : ...Îmi pierd amîndoi frații. Amîndoi, fiecare în felul lui, au căpiat... În loc să ne călăuzească, blînd dar hotărît, Radu și-a luat năravul și meșteșugul de a-și face dușmani ; dușmani din nimic și fără pricină. Strigă tare, înrăit :

— Vă mai țin pe lîngă mine pînă-l răpun pe Dobromir-banul. Pe urmă... să vă ia dracul !

— De ce te mînii ?

— Uite-așa : că mi-i silă de voi !

— Ce-i cu tine, frate Radule ? Nu te mai înțeleg.

— Răzbunarea-i dreptul nostru firesc ! Nu mă las pînă nu tai capul lui Dobromir-banul. Nu mă las ! Că din pricina lui ne aflăm aici, cu dihonia și vrajba între noi...

Stroe stă o vreme îngăimat. Se bate cu ale sale gînduri : Jupîneasa Stana a fost pocită la gură. Îi vine să-l suduie pe Prohor : ...„Ne-ai învățat, popo, lucruri cu neputință de împlinit. Ne-ai hrănit cu nădejdi amăgitoare și deșarte. Îl ferîceai pe Ion-vodă de la Moldova și-l lăudai c-a pierit pentru țară și credință. Ne-ai pus să jurăm că așișderi vom face. Să ajungem... Buzeștii cei nebuni de vitejie. Dar cum ? Cu cine ? Că iată : a secat izvorul vitejilor înainte de a ieși la față, și s-a dezlănțuit năvala nemernicilor. Marea năvală a nemernicilor..."

Foarte înveninat îl caută pe Costea, îl întîlnește în poarta de apus a cetății ; duce de căpăstru calul doctorului Petro Giacomo și îngînă, fericit, extaziat, rugi, cu glas fără prihană :

— ...omoară, Doamne, ispita și duhul răului din păcătoasele mele mădulare... Plec, Stroe, pe calea mucenicieí și a mîntuirii. Dacă ajungi viteaz mare, cum visezi, ori dacă te prăbușești în tină, cum nu vrei, așteaptă-mă, că vin să-ți dezleg cureaua sandalei. Ai înțeles, frate Stroe ? A... uite, o mînă de boabe. Le-am cules azi dimineață de pe ogoarele de la Șelimbăr. Dă-le, rogu-te, hulubilor de pe treptele bisericii Sfîntului Mihail...

Asfințea soarele, galben și trist, aurind zidurile cetății. Stroe Buzescu rămînea singur : pleca o parte din

inima lui. Se depărta cu pași rari, osteniți, șoptind trist, înlăcrămat, un stih al lui Dante : *„Rispose : Vedi che son un che piango...“*

Mihalcea avea de ce fi tare bucuros ; vînduse cu preț bun trei turme de oi, cumpărase două cirezi de vite și le trimisese la Ragusa, iar alte două în Țarigrad. Peste cinci zile va pleca și el într-acolo. Pînă atunci vru să afle ce mai fac tinerii Buzești. Deși îl dojenea, dar în fapt îi părea bine că Preda a ajuns favoritul crăiesei Erzébet.

— Dacă nu-l pierde în ștreang sau pe trunchi, capul lui Preda Buzescu se înalță foarte semeț, plin de învățătură, de înțelepciune. Un tînăr cumințit de-o vrăjitoare care se crede zînă, va să aibă mare preț.

Nu-i găsi la gazdă, ci doar îi zări, la prînz, în alaiul crăiesei. Pleca la vînătoare spre Deva.

— Ei, minunăția asta de muiere, străbunică a lui Scaraoschi cu cinci ibovnici deodată, va să-l procopsească pe ăst flăcăoaș cu caș la gură...

Călărind în urma trăsurii crăiesei Erzébet, Preda Buzescu simțea privirile dușmănoase ale multor nobili maghiari. Chiar acum, la plecare, l-a auzit pe Czaky cel tînăr :

— Ce-o fi găsit crăiasa la valahul ăsta puturos ?

Dac-ar fi avut frații alături, ar fi tras spada și s-ar fi hărățit cu batjocoritorul. Dar așa, s-a învăluit într-un păienjeniș mișelesc și a tăcut, prefăcîndu-se că n-a înțeles sudalma. Se întreba însă : Ce fel de vînătoare-i asta, fără hăitași, fără cîini, fără șoimi ?...

Au ajuns departe, în cîmpul larg, unde mișună iepurii. Crăiasa a coborît din trăsură și-a urcat pe cal. Călărind bărbătește în șa, cu arcul în mînă și cu tolba de săgeți în spate, Erzébet părea o amazoană. Preda se ținea aproape, și-o fura cu ochii, ca pe un fruct oprit. O găsea bărbătoasă, neastîmpărată, dar străină și, culmea, de loc frumoasă.

A săgetat un iepure țîșnit pe neașteptate, dar nu l-a nimerit. S-a întristat și tristețea a îmbătrînit-o. La al doi-

lea, a tras și el. Apoi, repede s-a jurat că săgeata ei a lovit sălbăticiunea. S-a înviorat crăiasa și a zîmbit :

— Ești cavaler, valahule !

A rîs ca de obicei, dar asta nici n-a întinerit-o, nici n-a înfrumusețat-o.

Au poposit la Clopotiva, în zi de duminică. Crăiasa i-a cerut să se îmbrace țărănește și s-o însoțească la hora satului. Și ea s-a îmbrăcat ca o țărăncuță unguroaică. A lăsat trăsura în capul satului, în dosul unor copaci. A mers pe jos pînă la horă. A intrat între țărani și-a privit. Își rotea ochii să vadă nu flăcăii, ci fetele. L-a luat pe Preda de mînă și, surîzînd, i-a arătat un pîlc de tinerele gureșe :

— Îți plac ?

— Măria-ta, ești mai presus de orice frumusețe, i-a dat răspuns tînărul, socotind că umbla să-i cerce credința. Erzébet crăiasa iar surîse enigmatic și-l privi semeață, apropiind genele :

— Unde-ai învățat curtoazia ?

— Numai în lumina măriei-tale. Jur ! ridică Preda mîna, privind cum se umflau catrințele negre ale fetelor în rotirea dansului și cum băteau pămîntul cu opincile groase, butucănoase.

În ziua următoare, Erzébet pofti să se odihnească în castelul Devei. A privit, în fugă, sălbăticiunile vînate și a intrat, preocupată, în iatacul ei. Lui Preda i s-a părut obosită, zbîrcită, bătrînă chiar. Și l-a cercat un nechemat fior de scîrbă și de teamă.

Două zile n-a mai văzut-o nimeni pe Erzébet. Buzescu a primit poruncă să aștepte în odaia lui. A treia zi, mirat de liniștea castelului și ros de colții urîtului, a coborît și a cercetat împrejurimile. S-a întîlnit în curte cu șase slujitori : duceau trei hîrdaie cu lapte cald, aburind :

— Lapte de măgăriță, pentru baia crăiesei, a mărturisit în șoaptă, un slujitor, auzind că boierul care-l întreba era român.

O clipă, Preda s-a bucurat : Pentru mine se străduiește să rămînă mereu tînără și frumoasă... Dar, cotind printr-un gang, în stînga, a dat peste un șir de slugi, cu

tărgi încărcate : purtau şase fete tinere, goale pînă la mijloc, galbene ca bulzul de ceară... Fetele din Clopotiva, le cunoscu tînărul, uimit. Catrinţele, opincile lor...

— Sînt bolnave ?

N-a primit răspuns. Slujitorii alergau, feriţi, să nu-i mai vadă nimeni. Preda stătu pe loc. Aşteptă cîteva minute. Auzi o bufnitură înfundată. Apoi, încă una, două... pînă la şase... Le-au aruncat în fîntîna osîndiţilor... Şi o nelinişte ciudată îl înhaţă de inimă, strîngîndu-l dureros, sugrumîndu-l ! Urcă în fugă spre iatacul crăiesei. Dă buzna, fără gînd, ameţit de-o spaimă înfiorătoare, nestăpînită. I s-au golit plămîni de aer şi vroia să şi-i umple, lacom. Dar un abur dulceag, greţos de dulceag, umplea încăperea. Parc-ar fi dospit acolo plămada a milioane de vieţi abia zămislite. Nu poate răsufla. Ca prin ceaţă, descoperă crăiasa cufundată într-o cadă mare, de marmoră albă ; înoată în lapte amestecat cu sînge cald. Cada, umplutura, aburirea, mirosul — totul pare o vrăjitorie drăcească.

Întîi, crăiasa dă să ţipe. Dar îndată rînjeşte, gudurător :

— Ai venit prea de vreme.

— De unde ai sîngele ?

Muierea răspunde înţepat, trufaş, cinic :

— Îl storc din tinere fete de iobag ! Cîte şase în fiece anotimp...

— Şi foloseşte ? se bîlbîie Preda, cu spaimă şi tremur în glas.

— După cum vezi. O vrăjitoare, meşteră cum nu se mai află alta pe lume, îmi descîntă baia, arată crăiasa c-o mişcare lascivă cada de marmoră albă, îngropată într-o alta neagră, din bazalt de Detunate. E încălzită pe dedesubt cu foc domol, ca să dureze cel puţin două ceasuri, pînă mă pătrund de vlaga şi de duhul sîngelui de fecioară. Pe urmă, în cada ceastălaltă, mă clătesc în lapte cald de măgăriţă. După ce dorm o zi şi-o noapte, mă îmbăiez în apă de trandafir. Capăt puteri noi, iar tinereţea îmi înfloreşte fragedă.

O clipă, tăhui de cap, Preda clocoteşte în mînie şi nevolnicie. Toate aceste cumplite amănunte, spuse cu trufie, cu dezgustătoare trufie, îi aduc în minte vorbele lui

Firea : „Femeia necinstită și trufașă, varsă pe gură venin de şarpe". Ar vrea s-o împroaşte cu ocări : Aspidă, vicleană, vrăjitoare afurisită... Duce chiar mîna la jungher, să curme neruşinate gudurături de bătrînă căţea a pămîntului, intrată în nişte călduri de împrumut. Dar privirile crăiesei, sălbatece, îl înmărmuresc :

— *Uscite!* strigă, crîşcat, în italieneşte, semn că i-a ghicit gîndurile şi simţămintele.

Înfricoșat, tremurînd ca frunza plopului în furtună, Preda se strecoară afară, fără cuvînt. Tot curajul şi toată bărbăţia i-au pierit. Aleargă pe scări în jos. Străbate curtea pe vîrfuri, ca un fur. Își alege calul din grajd, încalecă şi, sărind printre străji, galopează nebunește, tot mai nebunește, pînă la Alba Iulia. ...„Te pomeneşti că mîine, scroafa asta cu jujeu la gît, poftește a se scălda şi-n sîngele meu."

Se îngreţoşează aşa de tare că borăște, pînă i se întorc maţele pe dos. Dar cu cît i-i mai rău, cu atît apasă pintenii mai tare. Speriat de vînzolelile stăpînului în şa, calul aleargă să plesnească. Nu intră în cetate. Goneşte pînă la Prislop. Ajunge tîrziu, după miezul nopţii. Cu greu, călugării îi deschid porţile. Stareţul Ion înţelege totul, fără cuvînt :

— Hodinește-te în chilia cuviosului Natanail. Mîine, de-i simţi nevoia, te-i spovedi.

A stat trei zile la mănăstirea Prislop şi n-a şoptit o vorbă despre năcazul ce-l repezise încoace. A patra zi, a ieșit dintre ziduri, călare și, ca dus pe coadă de mătură, a alergat pînă la Alba Iulia. ...„Îmi sperii fraţii, dacă nu dau semn de viaţă. Iar dacă stau aici și mă află, atrag urgia asupra mănăstirii."

La gazdă s-a întîlnit cu Radu Calomfirescu :

— Fraţii tăi sînt după treburi. Hai să jucăm popice.

A mers mai mult de rușine ; dar lua sama că n-are putere să arunce bila. Calomfirescu îl înţeapă cu o întrebare buclucașă :

— Aşa-i c-a înţărcat ţîţa pămînteștilor desfătări în patul crăiesei Erzébet ? Şi azvîrle furios bila, doborînd toate popicele o dată. Mă vîri și pe mine în iatacul ei ?

— Ce, hojmalăule, ţi s-a urît cu viaţa ori ţi-a sărit vreo doagă ?

— Sînt mai bun de prăsilă ca tine.

— Numai că eu...

Dar n-apucă să sfîrşească vorba: cinci ostaşi cu coifuri trase, cu suliţele gata de împuns, se ivesc, ca din pămînt, şi-i înşfacă. Se iscă o harţă vrăjmaşă, pe viaţă şi pe moarte. Calomfirescu scapă ; Buzescu, nu.

A doua zi sosesc ceilalţi doi Buzeşti.

— L-au răpit oameni înarmaţi !

— Asta lipsea unor nenorociţi în surghiun ca noi! se înspăimîntă Radu.

— Mi se pare că l-au dus spre palatul Bathoreştilor, urmează Calomfirescu.

— Acolo să-i putrezească oasele! se leapădă Buzescu cel mare, întorcînd spatele, furios. I-am spus c-o s-o păţească, lua-l-ar toţi dracii !

— Ei, frate, parcă tu nu ştii că sîngele apă nu se face... îl prinde Stroe de umăr şi-l întoarce cu faţa spre dînsul. Decît să-l drăcuim, mai bine să vedem cum îl scăpăm. Şi să nu zăbovim o clipă. Erzébet are călăi foarte harnici.

Au alergat la Tolomeo Galli.

— *Questa una splendida aventura!... Splendida!* De-aici iese ori moarte ori *magnifica celebrita.*

La Nicolae Viteaz găsesc îngăimare şi teamă :

— Mi-i greu să mă amestec. Ştiţi, e foarte răzbunătoare. Dar pot afla unde-i închis.

La Ion Norocea, logofătul şi la alţi pribegi, numai mustrări :

— Ce-a căutat a găsit... Şi-o să aibă urmări asupra tuturor oropsiţilor fără vatră, ca noi. Nenorocirile, de-acuma — lanţ. Uite ce poate un bezmetic! De altfel, am eu semne că voi Buzeştii sînteţi nişte... nişte parşivi.

Şi Radu şi Stroe rămîn cu gurile căscate :

— Ce-o fi avînd cu noi ?

A treia zi, Firea Gărgăun i-a lămurit, cumva :

— Doia Crăciun mi-a spus că stăpînului său i-a furat cineva un giuvaer de preţ. Şi-l bănuie pe jupîn Stroe.

— Feri-mă, Doamne! Dar cum se poate ? Asta-i năpastă.

Ros de remușcări și de rușine, Preda Buzescu zăcea în turnul cel înalt al cetății. Se dojenea : „De ce n-am rămas la Prislop ? Ușor mă strecuram prin munți la părintele Prohor... M-am purtat ca un nătărău, ca o vită-ncălțată. Îmi mușc mîinile, dar... Și frații mei, ce nepăsători !... Dacă nu le-am ascultat povața, așa-mi trebuie !..."

A trecut o zi și nimeni nu i-a deschis ușa. Abia a treia zi straja i-a lepădat o bucată de pită și-un ulcior de apă. Parcă-l auzea pe Firea Gărgăun : „Nesătula asta, înainte de a-și spînzura ibovnicii, cu mîna ei, le taie mădularul prăsilei..."

Ana Viteaz cea dintîi a aflat și l-a înștiințat pe Radu unde i se afla fratele închis. A mai trecut încă o zi. Mihalcea le-a împrumutat 1 000 de galbeni :

— Mituiți străjile, că altă scăpare nu-i.

Stroe și Radu Calomfirescu s-au rotit de două ori în jurul turnului. Au fluierat, cum fluierau la Căluiu după Dandu Dărădan. Preda le-a aruncat pe fereastră un nasture de la ilic, semn că era într-adevăr închis în turn, că i-a auzit și așteaptă ajutor. Alte două zile și alte două nopți au căutat să afle unde-i crăiasa Erzébet : plecase pe neașteptate din cetate.

În a patra noapte, cînd prin jurul turnului nu se afla nici o strajă, Stroe se dosește în firida unei case, aprinde o lumînare și o rotește încet, scriind în văzduh slova S. Parcă asta ar fi așteptat întemnițatul ! Depărtează încet zăbrelele și dă drumul unei funii, împletită din toată rufăria ce-o avea pe dînsul. Iese, ușurel, cățărîndu-se ca jderul. Inima lui Stroe tremură de bucurie, de teamă, și de îngrijorare. „Dacă nu-l simt străjile, scapă. Un scăpătat din mîini, încă unul și-ncă unul... îl prind în brațe dacă... Mai are vreo zece coți pînă jos." Săgeți de bucurie îi străpung inima.

Dar, deodată, se rupe frînghia și Preda cade cu zgomot înfundat, ca un sac plin. Stroe se repede la dînsul, îl ridică și-i pune un stilet în mînă.

— Nu pot... piciorul, geme Preda și se lipește de zid, crispat de durere.

În clipa aceea se ivesc doi străjeri, cu sulițele. Dau alarma. Strigă.

Stroe trage spada, lipindu-se și el cu spatele de zid, hotărît să lupte pînă la moarte. Mai vin încă două străji. Împrejmuie repede pe cei doi frați. Îi înghesuie lîngă zid și așteaptă să le vină și alte întăriri, să-i ia ca din oală. Înfrîngîndu-și durerea, Preda se ridică în picioare, se sprijină cu dreapta de umărul fratelui, cercînd să mînuiască jungherul cu stînga. Lovind cu spada, Stroe rupe o suliță și încă una. Se pregăteau să țîșnească printre străjeri, cînd din stînga apar alți doi, împungînd văzduhul cu halebardele. Sînt șase, iar sulițele se îmbină cu halebardele și se adună spre dînșii ucigașe, necruțătoare. Stroe nu se mai teme. Se rușinează : ... „Cică-s iscusit spadasin și, uite, mă împung niște suliți grosolane, fără să-mi pot arăta meșteșugul..." Și Preda își jeluie, în gînd nenorocul.

— Dați-vă prinși ! strigă una dintre străji.

— Ce facem, frate ?

— Ne batem ! hotărăște Stroe.

— Nu... Sulița !

C-o lovitură năprasnică, spada lui Stroe frînge sulița repezită asupră-i, iar celelalte parcă se mai depărtează, înspăimîntate. Dar zarva în această parte a cetății sporește.

În clipa acea, în spatele străjilor, răsar Radu Buzescu și Calomfirescu, cu spadele trase. Se-ncinge o luptă încîlcită, confuză, neînchipuit de îndîrjită. Cînd în fața lui rămîn doar două străji, Stroe se depărtează de zid. Dar nu face nici trei pași și-l înconjoară altele, parcă mai numeroase și mai arțăgoase. Nu se mai poate trage spre zid să-și apere spatele. Simte că din coasta dreaptă vine o suliță ucigașă. Luptă în stînga și n-o poate opri.

Deodată, un călăreț tînăr, izvodit ca o nălucă din întuneric, cu o bardă în stînga, lovește în coifurile străjerilor ca-n niște tingiri de aramă, turtindu-le. Frînge cîteva suliți ca pe niște vreascuri și se pierde în noaptea din care se izvodise. Purtîndu-și fratele în spate, cei doi Buzești țîșnesc din cetate și grăbesc spre Mureș. Aici, încalecă pe caii păziți de Firea Gărgăun și gonesc, nebunește, spre miazăzi.

Radu Calomfirescu a rămas, deocamdată, în Transilvania, undeva, aproape de Tălmaci.

S-au întîmplat toate astea în anul cînd craiul Ştefan Bathory, rigă al Poloniei, a chemat-o pe Erzébet la Cracovia, în mare grabă, pentru nişte socoteli de familie. Şi asta, spre norocul Buzeştilor : le-a fost ceva mai uşor să scape de primejdia spînzurătorii şi să ajungă la Ceptu-roaia, după ce-au hoinărit în taină, două săptămîni, în munţi, pe la stîni, pînă s-a tămăduit piciorul lui Preda, pus în lopăţele, uns cu grăsime de urs şi oblojit cu pînză de in, de-o băciţă bătrînă şi doftoroaie.

Jurămîntul mut

AUZIND CĂ I S-AU ÎNTORS UCENICII, PE NEAȘTEPTATE, călugărul Prohor a alergat la Cepturoaia să-i vadă. Îi găsi mult schimbaţi : nalţi, spătoși, tustrei de-o măsură. Parcă nu-i venea a crede că aceștia erau ţîncii care se hîrjoneau între dînșii, se hărăţeau cu Dandu Dărădan sau buchiseau slove din ceaslov în chilia de la Cozia.

— Mai cu seamă tu, Preda, pari așa de trufaș, de netemător, că mă înspăimînţi. De ce te-ai lepădat destrăbălării ?

— Împrejurările și oamenii ne împing să fim altfel de cum ne-ai povăţuit, tată Prohor. Cum să trec cu vederea pămînteștile desfătări cînd dulci sînt ? Înțeleg să ocolesc suspinele și suferințele, că nici nu-mi plac. Dar dezmierdările ?

— Ai păţit multe și tot nu te-ai cuminţit ! Tot pătimaș ai rămas !

— Ce ? Dacă era să mă spînzure o sodomică, vrei să-mi pun cenușă în cap și să mă schivnicesc ?

— Cartea zice că acela care se împreună cu desfrînata, alcătuiește un trup cu dînsa. Știai asta ?

— Știam, călugăre. Dar încaltea îndulcitu-m-am o vreme cu dragoste crăiască. Și, zău, părinte stareț, acum cînd am scăpat, nici că-mi pasă și nici mă căiesc.

— Ia-ți canon ; ai cutezat să-nfrunți dumnezeirea.

— Am să mă pocăiesc, părinte, la vremea potrivită. Deocamdată, mă duc să vînez un cerb gras și să întîlnesc o fată frumoasă, căreia, ca și mie, să-i placă friptura bine pipărată, vinul ameţitor și dragostea fierbinte, pustiitoare.

— Socot asta drept o șagă necoaptă ori obraznică și vă poruncesc la tustrei : nu vă semețiți, învățați umilința... Ce zici, Radule ?

— Acum nu se mai poate, cuvioase starețe. Am mușcat din mărul oprit. Am intrat în vîltoare și...

— Cînd sîntem mai voinici, mai dibaci, mai îndrăzneți și mai deștepți decît mulți alții, de ce să ne umilim ? se miră Stroe, luînd cuvîntul din gura lui Radu.

Oricît e de sigur pe sine, Prohor tot se descumpănește. Urmează totuși :

— Nu uitați că trufia-i trîmbița căderii.

— Părinte Prohor, cum putem cădea cînd nici n-am urcat ? Sîntem mai săraci ca șoarecii de biserică. Noi cei trei Buzești, în vîrstă de douăzeci de ani, fără arme, fără casă, fără ibovnici, fără țară, alungați, hăituiți de pretutindeni. Ce să facem ?

— Rămîneți aici. Cel puțin cîtăva vreme, nu veți avea vreo sminteală din partea domniei : Alexandru-vodă și Chiajna au de lucru cu uzurpatorii scaunului domnesc.

— Întăi și întăi se cuvine să ne luăm moșiile răpite de Dobromir-banul și de cumnatu-său Ivan.

— Să ne răzbunăm !

— Cum veți socoti. Ci povața-mi nu-i asta : vă așezați la Căluiu. Dregeți zidurile și casele. Cumpărați două-trei moșii. Bani vă împrumută mănăstirea Cozia. Și trăiți fără vrăjmășie cu boierii.

— De ce ?

— Spusu-v-am de-atîtea ori : se află de-asupră-ne primejdie strivitoare : ismailitenii. Și dacă nu ne unim, vai și amar de noi !

Vorbele astea Prohor le rostește cu atîta freamăt și durere, că Buzeștii se cutremură. Stroe ridică privirile spre cer, a rugă, apoi le coboară, semn c-a primit dojana :

— Săvîrșirăm în pribegie multe prostii și adesea fost-am înfrînți. Ne-o folosi și asta la ceva. Căci, taică Prohor, altfel cum ajungem acei viteji nebiruiți despre care scriu cărțile cavalerești ?

— Fiii mei, nu-și poate starețul frînge covîrșirea emoției, săpați rădăcina cumințeniei și culegeți smerenie. Fierbeți, cu grijă, astă roadă în oala ascultării față de cei mai mari. Căutați cîrmuitorul cel mai vrednic. Pregătiți ceasul cel bun cînd, cu toată țara, să puteți sări la luptă.

Tac îndelungă vreme, fiecare îmbrățișînd gînduri de taină.

— Ci, unde găsim acel cîrmuitor ?

— Deocamdată nu știu. Mulți îl laudă pe Petru, feciorul pribeag al Pătrașcului-vodă. A dobîndit mare faimă la Veneția și la curtea Franței ; dar n-are destule pungi de bani ca s-o răpună pe Chiajna și pe Alexandru-vodă.

O săptămînă au gospodărit în Căluiu, arătîndu-se de trei ori, călări, la vînătoare cu șoimi ; anume ca să afle oamenii banului Dobromir că s-au întors din Transilvania. Duminică, aproape de prînz, s-a ivit și neguțătorul Mihalcea. Venea de la Ragusa și aducea scurt pitac de la Costea către Stroe. Îl vestea c-a ajuns bine pînă la Adriatica și se pregătește să treacă marea, la Bari... „Aud că se află prin Italia un voievod român, Petru, fiul lui Pătrașcu. Cic-ar fi uimit lumea cu frumusețea și înțelepciunea lui. Poartă cercel în ureche, ca nobilii francezi și scrie stihuri înaripate. Mulți duci și prinți, craiul Franței, Henric și însuși Sfîntul Părinte din Roma îl sprijină..."

— Bine-i că-l sprijină, tălmăcește Mihalcea. Dar numai la Țarigrad fierbe căldarea domniei din țările române. Ceasul e prielnic. Între osmanlîi s-a stîrnit oarecare dihonie. Cînd ia puterea, fiecare padișah întîi ucide zeci de frați și zeci de sultane cu prunci în pîntece. Chiar *Coranul* învață : „Dacă sînt doi califi, pe unul tăiați-l". Ienicerii se poartă mai mult ca neguțători și jefuitori decît ca oșteni. În armata spahiilor a intrat

furia jafului și obșteasca destrăbălare. În vremea din urmă stat-au pe tron, ca pe sofa, doar sultani mișei, bețivi, împătimați în rele. Nu samănă nici unul cu Omar, cel numit Spada lui Alah, nici cu Soliman căruia îi zic Magnificul, cum nu samănă cîrtița cu șoimul.

— Și-atunci ? vru Radu să afle.

— Puterea-i în mîna vreunui mare vizir dibaci ori a unei sultane-valide istețe. Ceștia toate le fac și le dreg pentru bani, pentru giuvaeruri, pentru bărbați frumoși ori pentru mărire deșartă.

— Atunci acel Petru, fiul lui Pătrașcu-vodă, are noroc întru izbîndă.

— Nu zic ba. Dară părintele Serghie, stareț la Tismana, a trecut, acum patru zile, pe la Cozia, și-a prorocit că fiul său duhovnicesc numit Mihai va fi spada creștinilor și va mîntui țara de urgia ismailiteană.

— Mihai ? Cine-i ?

— N-am încă dezlegare întru destăinuire. Dar, vă încredințez că l-ați văzut.

— Mihai... Cînd rostesc ăst nume, nu știu de ce, mă înfioară un fel de suflu de nădejde, se bucură Stroe.

— Prea te-aprinzi repede, frate, îl dojenește Radu : cînd pentru Petru, coconul lui Pătrașcu-voievod, cînd pentru Mihai, odrasla nimănui. Parcă ești Dărădan.

Stroe surîde trist și se îngîndurează : are dreptate Radu.

Ci dacă ar fi fost năzdrăvan, în clipele acelea, Stroe Buzescu l-ar fi văzut pe acel Mihai sin Pătrașcu poposind la marginea satului Cetea, întinzîndu-se pe iarbă, la hodină, lăsînd calul să pască în preajmă-i. Negoțase niște turme la Turda și acum călătorea singur spre Brașov, unde-l așteptau alte turme, trimise de Iani din Țara Românească, să le vîndă sașilor, împreună cu Ianoș Boldi. Dar nu-l preocupă numai negoțul. De mult luase obicei să cerceteze cu mare luare aminte locurile, închipuindu-și cum ar trebui ocîrmuite oștile care s-ar lupta acolo. Adesea, pentru dînsul, întinsul priveliștilor, apele, dealurile, pădurile, casele, fîntînile, se înfățișau ca o tablă de șah, pe care el mișca, încolo și încoace, soldații, caii,

turele, reginele, regele, nebunii. Citise trei cărţi scrise de mari generali şi, îndeosebi, cartea lui Cezar despre războiul cu Galii. De multe ori l-a ajutat Mihalcea s-o tălmăcească din italienește. A ascultat povestiri despre lupta lui Hanibal la Cannae, a lui Alexandru Machedon la Issos și Gaugamela, despre bătălia lui Mircea la Rovine, a lui Iancu de Hunedoara la Ialomiţa sau Sîntimbru și a lui Ştefan-vodă la Vaslui. Caută pe cineva să-i povestească, în amănunt, lupta de la Mohacs, de acum cincizeci de ani, unde Soliman-sultan a strivit nobilimea ungară. Nu l-a găsit încă. Are numele unui sas din Brașov, care cică ar fi fost în acea bătălie și multe știe.

Întins pe iarbă, cu faţa spre cer, urmărește zborul a doi șoimi, sus, în neţărmurit azur. Şi, așa, pe nesimţite, îi vine în minte drumul prin Aiud, apoi printre dealurile de lîngă Mirăslău. Cătînd să-și încrusteze în minte, ca-ntr-o stîncă, chipul acelor locuri frămîntate, rău strunit calul a călcat într-o groapă și și-a rupt un picior. A trebuit să-l junghie. Mirăslău, ce loc ciudat... Ce dealuri şi văi înșelătoare : faci două sute de paşi şi pieri din faţa potrivnicului.

Deodată s-aud pași, opintiri grele și ascuţit zornăit de lanţuri. Cîţiva slujitori înarmaţi tîrăsc un ţăran plin de sînge închegat, bătut, schingiuit, vînăt, istovit. Îl apropie de un arin tînăr, proaspăt cojit.

— Ce-a făcut ? întreabă Mihai, în românește.

— Tu nu vezi ? A cojit ăst copac. Şi-acu o să se usuce, lămurește, cu oarecare milă, unul dintre slujitori, vorbind ungurește. Copacul e al nobilului și legea tot a lui.

— Ei și ? se ridică Mihai în picioare, arătîndu-se în toată frumuseţea-i bărbătească.

— Păi... îngînă slujitorul, intimidat de înfăţișarea tînărului și o ţîră speriat : după lege, trebuie să-l spînzurăm de ăst arbore. Trebuie. Poruncă... Lege ! Grebla mamei ei de lege...

— L-am cojit, dară îl plătesc cît vre, suspină omul din lanţuri, cuprinzînd cu priviri înlăcrimate, rugătoare, calul pag și tînărul acesta înalt, zdravăn, smead, cu sprîncene stufoase, cu plete lungi, negre ca pana corbului, cu umeri laţi, cu boiul subţire, mlădios, cu picioarele

puternice, strunguite parcă de cel mai iscusit meşter, cu ochi mari, învăpăiaţi de-o flacără lăuntrică.

— Dar de ce l-ai cojit ? îmblînzeşte Mihai glasul, luînd sama că are în faţă un flăcău cam de vîrsta lui.

— Că noi păntru boit abaua cojim arinii. Abaua şi catrinţele... No ! Catrinţa, păntru fătuţa a de mi-i dragă... îngaimă osînditul, cerşind milă, cu nişte cuvinte care, deşi spuneau altceva, tălmăceau totuşi dragostea neîmplinită pentru „fătuţa" lui şi marea durere c-o pierde pe vecie.

— Cinstiţi slujitori, spuneţi voi : viaţa ăstui om nu preţuieşte mai mult ca un arin cojit ?

— Da-i arin nobil !... Adică-i crescut pe pămîntul stăpînului, domnule. Grebla mamei lui de pămînt. Că noi... parcă avem vreo vină ?

— Mda... Cum te cheamă, flăcăule ?

— Onea Vale, sluga logofătului Ion Norocea din Cetea. Da... de fapt şi de drept, mă spînzură nu păntru arin, ci păntru ura ce-mi poartă...

— Norocea ?

— Nu... Nobilul din... C-am fugit la Cetea, la jupîn Norocea.

Mihai priveşte pumnii vîrtoşi şi spatele lat al flăcăului. Încruntă o ţîră sprîncenele stufoase şi grăieşte :

— Cît face arinul ?

— Şapte dinari. Cu gloaba se ridică însă... Grebla mamei ei de gloabă ! Se ridică la douăzeci de florini de aur.

— Poftim ! aruncă Mihai o pungă la picioarele străjerului. Vinde-mi ăst iobag.

Uimiţi, slujitorii se privesc unul pe altul, se sfătuiesc între ei, ridică banii şi-l dezleagă pe Onea Vale, bodogănind :

— Noroc... Norocul lui c-a întîlnit om ca... domnia-ta. Şi că noi sîntem miloşi. Adică... nu se ştie ce-om păţi Dar o să zicem că l-am spînzurat, care va să zică..

Onea Vale pune un genunchi în pămînt şi ridică ochii spre Mihai. Abia acum îl vede cît arată de mâreţ, de bărbat, de bun, de frumos.

— Porunceşte, stăpîne !...

Mihai îi prinde ochii într-ai lui : sînt verzi, adînci şi mari, scăldaţi în lacrima fericirii.

— Ridică-te.

Onea se ridică, scurt, ostășește. Ca un cîine, vrea să-și arate toată credința dintr-un singur gest. Dar nu are acel gest.

— Nu mă știi cine sînt și nici nu-ți spun. Dar privește-mă bine, Onea Vale. Să mă recunoști chiar de mă-i vedea peste cincizeci de ani. Auzi tu ? !

— Te cunosc, stăpîne ! Și peste un veac te cunosc și-ți slujesc pînă la capătul zilelor. Poruncește !

— Asta mi-i porunca. Și-acu du-te la Norocea logofătul și la fătuța ta. Fugi !

...Dar Stroe nu era năzdrăvan să vadă, din Căluiu, peste munți și ape, ceea ce se petrecea la marginea satului Cetea. Cu toate că și el a săvîrșit niște fapte tare asemenea, vădind suflet geamăn.

Găvanul văii și poala codrului feresc mănăstirea Căluiu de vînturi, de viscole și de iscodiri dușmane. Lăcaș de rugă pentru jupînițe și cetate de apărare pentru boierii întorși din pribegie. Ziduri de piatră prinsă în mortar tare, groase de trei pași și înalte de zece coți, o împrejmuie. Sub porunca lui Radu, zece meșteri și treizeci de țărani clădesc în mare grabă case noi, înghesuite în colțul de la miazănoapte, cu fața la soare și la bisericuța așezată cam în latura dinspre poartă. Drege toate beciurile adînc boltite și strînge în ele merinde și arme. Într-un colț ferit, ascunde ceva pulbere și ghiulele pentru balimezurile așezate în cele patru colțuri ale zidurilor. Prigoana domniei îi silește pe Buzești la apărare.

Din clopotniță, priveliștea îmbrățișează valea Căluiului, pînă departe, spre zarea de miazăzi. De-asupra porții se află chilia rece și întunecoasă a ispășirilor, pentru călugării greșiți sau pentru odraslele boierești nesocotitoare poruncilor părintești. Ajutînd tinerilor Buzești la refacerea și întocmirea acestei gospodării, călugărul Prohor pune nou temei unei familii în ale cărei virtuți crede cu tărie.

Mănăstirea Căluiu are oarecare bogăție. Radu armașul Buzescu i-a închinat pădurile din jur, luncile Oltețului, Broștenii, Bîrluiul și Vîrtina, cu morile, oloinițele,

stînile, prisăcile, un sălaş de ţigani darvari, potcovari, pitari. Au adus aici şi cîteva dintre slugile şi robii de la Cepturoaia, dar dintre toţi robii, cei mai de ispravă rămîne Tiţu potcovarul : meştereşte repede o tocilă cu amnare, în stare să rotunjească zece ghiulele de piatră pe ceas.

Cu toate că trudea toată ziulica, Preda tot mai găsea vreme şi putere să iasă la drumul mare şi să înfrunte ienicerii, slujitorii banului Dobromir, porniţi după pradă. Îl aţîţă şi pe Dandu Dărădan să atace, cu ceata lui de golani şi robi flămînzi, oamenii şi casele banului Dobromir. Face asemenea năzbîtii din dorinţa răzbunării, dar şi pentru că n-o putea uita pe crăiasa Erzébet. Şi-l urmăresc nu atît întîmplările din Alba Iulia şi îmbrăţişările neostoite din iatacul ei, cît, mai ales, baia de lapte de măgăriţă şi sînge de fecioară, văzută în castelul Devei. Nu ştie cum să scape de asemenea amintire. Doar cînd, pe ascuns, o dezmiardă pe Anghelina, fata roabei Grozava şi a potcovarului Tiţu, dacă mai uită de sodomiile muierii de la Alba Iulia.

Radu îl mustră aspru :

— Eşti mai rău ca un ţap. Unde ţi-i demnitatea ?

Singuri Firea Gărgăun şi Manea Voicu îl iartă :

— Şi muntele că-i munte şi tot are doruri multe, ştiute şi neştiute, darmite voinic ca domnia ta ?

Aflînd că tinerii Buzeşti s-au întărit la Căluiu, Alexandru-vodă le-a trimis solie de prieteşug, poftindu-i la Bucureşti. S-au sfătuit între dînşii şi-au hotărît să amîne răspunsul pînă la primăvară, cînd vor fi sfîrşit toate treburile şi cînd drumurile fi-vor mai uşoare.

— Deocamdată n-avem nici sănii, nici cai buni, nici straie cum cere rangul.

Şi în iarna lui 1577, Buzeştii au ieşit doar la vînătoare, la trei nunţi ale boierilor şi ţăranilor din împrejurimi sau pînă la Cozia, la stareţul Prohor. Radu rînduia bun negoţ la Sibiu ori la Alba Iulia, cu vite, cu miere, nuci, grîne şi brînzeturi.

— Rîvnesc să mă duc, o dată măcar, cu Mihalcea ori cu Iani pînă la Ragusa, să vînd acolo, pentru cetatea Veneţiei, turme de oi ori ceară de albine.

Numai cu Calomfirescu, sosit prin preajma Crăciunului, Preda mai sporovăia despre isprăvile de dragoste din Transilvania. Şi mai ales rîdeau cu hohote de Costea, călugăraşul cel milostiv, pribeag acum în Italia. Dar dacă intra stareţul Prohor în odaie, drept ca atunci cînd erau ucenici la Cozia, repede aduceau vorba despre frumuseţile văzute şi învăţate în surghiun: despre Nicolaus Copernicus, despre marele şi iscusitul stihuitor Dante. Rosteau chiar cîte un stih în grai italienesc: *„Nel mezzo del camin di nostra vita“*... mai mult, aşa, ca să arate că don Tolomeo Galli i-a învăţat şi altele în afară de mînuirea spadei.

— Îi plăceau stihurile, bătăiosului? întreba Prohor, netezind barbă sură.

— Da. Cînd rostea stihuri din cartea lui Dante, înălţa braţele, îşi schimba glasul după fiecare vorbă, bătea tactul cu piciorul şi lăcrima după patria lui, Italia, lămureşte Preda Buzescu.

— Dante tînguie în stihuri o dragoste mare pentru o fată...

— Da, pentru Beatrice! Fată frumoasă, părinte Prohor, cum nu s-a mai văzut.

— Tînguie şi durerea surghiunului, că nu-şi putea afla alin şi nici iertare să intre iară în cetatea lui, Florenţa, întăreşte Radu spusa fraţilor mai mici.

Ci oricît ar fi hălăduit pe meleagurile unor atari gînduri, tot la Dobromir-banul şi la răzbunarea cu care-i erau de mult datori se-ntorceau.

Într-o joi dimineaţă, pe la sfîrşitul lui făurar, pe-o vreme urîtă, cu zloată şi vînt, l-au chemat pe Dandu Dădăran la Căluiu. Mai întîi Preda i-a citit din manuscriptul *Alexăndriei*: „iară Alexandru mergea într-o căruţă de aur, adică într-o cocie, şi doisprezece viteji tăia din căruţă cu spada de un stînjen şi-i călca în picioare cu caii şi zăceau persii şi indienii ca snopii“... Dărădan făcea chip al mirării, rămînea cu gura căscată, iar pe la colţul buzelor i se scurgea cîte o şuviţă de bale.

— Hîhî !... hî !... Io, ca Alixandru... din car de aur, cu sabia de-un stînjen Ce zici, Firea Gărgăun ? M-ajuţi ?

— Cum să nu ? Îţi fac carul, se laudă Firea. Ci numai Tiţu dacă ţi-o arcăni o spadă.

Din două roţi cu obezi groase, Tiţu i-a tocmit car de luptă cu spătar de scîndură gălbuie, bine netezită din gealău.

— Caru-i de aur, îl încredinţează foarte serios Firea Gărgăun. L-am îmbrăcat în lemn să nu afle duşmanii ce bogat eşti.

— Dai lemnul jos cînd intri biruitor în cetate, îl povăţuieşte Radu Buzescu. O să-l vadă strălucind mai dihai ca soarele şi toţi or să se prăbuşească în genunchi : „Să ne trăieşti, întru mulţi ani, Dărădane" !

— Alexandre !... Alexandre !...

— Întocmai... Alexandre !

— Să pun fier în vîrful prăjinii, să fie suliţă de-adevăratelea ! strigă Tiţu, bucuros de copilăreasca petrecanie a boierilor.

— Da ! Şi dă-i-o şi Grozavei s-o descînte !

Cînd se sfîrşeşte tot dichisul descîntecului, Dărădan ia suliţa şi împunge două găini, omorîndu-le, spre marea mînie a călugărului econom, potrivnic foarte războiului cu orătăniile din curtea mănăstirii. Cal, o mîrţoagă de dat la rîpă :

— Şi Făt-frumos a ales calul cel mai slab şi mai răpciugos.

Ci, în toiul vitejiilor şi al goanei, a ieşit cuiul de la osia dreaptă, tocmai cînd cotea carul în jurul bisericii ; voinicul s-a pocnit cu capul de zid, ameţind şi sîngerînd în mijlocul frunţii. L-au ridicat Buzeştii şi călugării. Unii rîzînd să clocotească zidurile, alţii boscorodind mînioşi :

— Sminteli boiereşti !

— Nu te speria, îl mîngîie Preda, privindu-i faţa plină de sînge. Că şi Alexandru Machedon căzut-a rănit în lupta de la Arabella.

— Şi dacă nu-l ajuta prietenul său Clit, acolo pierea.

— Ei, dacă-i aşa, atunci... atunci... încă o dovadă că sînt Alexandru.

Cercă să se ridice, mîndru și grozav, parc-ar fi cucerit singur o cetate, dărîmîndu-i zidurile cu capul. Dar s-a prăbușit iar în zăpadă. Miloasă, Grozava l-a luat în cămăruța ei. I-a descîntat de deochi și de sminteală. I-a oblojit rana și i-a ghicit în ghioc :

— Curînd, ai să cucerești o mare cetate, dar...

— Ajung stăpîn pe ostrovul Macaronului ?

— Ajungi !

— Acolo unde trăiesc oamenii goi ? Cum dracu se numesc ?

— Nagomudrii, îi amintește Stroe.

— Da, nago-agomudrii. Supușii mei !

— Și mai cu seamă nagomudrele...

— Fem-femeile-s tot goale ?

— Da, ca mama Eva. Dar mai întîi trebuie să-l birui pe Evant împărat, stărui Preda. El e domn la ostrovul nagomudrilor și numai el se desfată cu nagomudroaiele.

— Cînd mi-a luat domnia ? îngălbenește zăludul și se rățoiește cîteva clipe, pînă amețește iar de durere : Mă duc să-l ucid...

— Numai să nu cazi în vreo rîpă, murmură Grozava, cu prefăcută jale în glas.

— Rî-îpă zici ? Nuuu ! Dau poruncă nagomu-nagomudrilor să le astupe ! Să văd nagomudre goa-goale, că-mi lasă gura apă.

— Nu ești nici prost, nici nebun, Dărădane, îl laudă Stroe. Ești doar cam împrăștiat la minte și lesne crezător.

— Ce-ți mai trebuie minte cînd ești Alexandru Machedon ?

— Așa-i, Radule ! Sînt viteazul vitejilor și... și gata !

Prin cine știe ce înlănțuire de gînduri, Preda Buzescu și-a amintit de banul Dobromir. A zîmbit :

— Nepoții banului Dobromir vor să-ți ia domnia din ostrovul Macaronului și să-ți robească toți nagomudrii și toate nagomudroaiele.

— Cine ? Staicu ? Pîrvu ? Chirea ?

— Întocmai ! Tustrei.

— Și ce să... ce să fac ?

— Adună-ți cetele și atacă-i, aprinde-le casele din Sinești ! Nimicește-i !

A doua zi în amurg, de la marginea pădurii Sineştilor, cei trei Buzeşti urmăreau golanii lui Dărădan cum se apropiau, furiş, de gospodăria lui Dobromir şi-o aprindeau cu făclii, din şase locuri deodată. Au privit pîrjolul, ascunşi după copaci, mai bine de un ceas. Iscodeau cu lăcomie priveliştea. Se bucurau : zaplazurile, hambarele şi acoperişul culei din şindrilă veche, neagră, uscată ca iasca, se mistuiau în flăcări şi fum. Cînd au înţeles că nu se mai poate salva nimic au sărit în ajutor, arătînd multă compătimire şi făcînd mare horbor. Au dus oamenii pînă la şipotele din vale, le-au stins straiele şi le-au oblojit rănile. Ci, cunoscîndu-i Staicu Rudeanu a sărit la harţă. Radu a tras spada :

— Mi-i milă să mă bat cu tine, cînd arde avutul unchiului tău. Mai bine amînă răfuiala. Că pe noi Buzeştii ne-ntîlneşti mai uşor decît averile părăduite în vîlvătaia flăcărilor.

După asemenea dojană, Staicu şi-a dat cuşma pe ceafă, a suduit amarnic şi s-a tras spre casă :

— Dacă dovedesc că voi ne-aţi aprins gospodăria, praful s-alege de Căluiul vostru.

— Întîi să dovedeşti ! strigă Preda. Şi-al doilea, să afle toată lumea adunată aici, cum plătesc cei din neamul Dobromir o facere de bine !...

Auzind despre pojarul de la Sineşti, stareţul Prohor a grăbit spre Căluiu, cu aspră dojană în desagi.

— Ne-am sărat inima, stareţe ! s-a închiorcoşat Radu. Şi apoi am jurat să nu iertăm. Ales că Rudenii se ţin de capul nostru şi nu ne lasă să ne refacem averile.

— Nenorocire ! Mare nenorocire, feţii mei !

Buzeştii s-au privit cu coada ochiului şi-au ascultat dojana, cu supunere. Dar cînd stareţul a ieşit pe poartă, au hohotit :

— Popă cu inimă de ceară ! Nevolnic cititor de evanghelii !... De-ţi dă unul o palmă, întinde-i şi celălalt obraz !... s-au aprins Buzeştii, unul de la altul. Ca să putem trăi în ţara asta trebuie să-i nimicim pe Rudeni şi să-i îmbălsămăm, cum îşi îmbălsăma craiul Ferrante rivalii.

Scăpăta soarele în asfinţit şi clopotele sunau lin între ziduri, cînd arhimandritul Serghie de la Tismana adăpostea, în chilia îmbrăcată în covoare, împodobită cu icoane, amirosind a busuioc, a ceară şi a tămîie, pe Mihai sin Pătraşcu, ucenic de taină. L-a privit îndelungă vreme, admirîndu-i înfăţişarea bărbătească, rar întîlnită. Se cunoaşte că-i feciorul Tudorei şi al lui... A împrumutat. de la amîndoi, tot ce i se potriveşte mai bine.

— Mihai, începu stareţul vorba, feciorul lui Ivan din Ruda, Teodosie, povesteşte de-un tînăr viteaz, care umbla prin ţară armat c-o bardă cu două tăişuri, face dreptate şi cheamă vitejii la luptă împotriva asupritorilor.

— Visare de norod obidit, părinte Serghie... surîde Mihai.

Dar în întîlnirea de azi Serghie se gîndea nu să-l laude, ci să-l dojenească :

— Ucenic al meu şi prieten, silit sînt să-ţi atrag luare aminte despre tovărăşia cu Mihalcea Caragea.

— Ştiu că n-are faimă bună, părinte. În schimb, cunoaşte adînc rosturile lumii şi vadurile negoţului. Mă învaţă să descîlcesc, să pătrund tainele vieţii şi m-ajută să cîştig bani.

— Se prea poate, dar te-ndreaptă numai spre negoţ şi spre prea lumească petrecere.

— Ei, şi ?

— Ca să intri în cinul boieresc, îţi trebuie moşii, case, dregătorii.

— Cu bani, le capăt. Iar bani cîştig din negoţ.

— Îţi trebuie soţie boieroaică.

— Va să-mi găsesc, dacă trebuie.

— Numai că la înrudirea cu boierii de rang stă piedică obîrşia mumei tale, Teodora.

— Părinte arhimandrit ! îl cearcă mînia pe Mihai. Dar, văzînd chipul blînd şi trist al călugărului, se domoleşte : De mă cerţi cu dojană pentru faptele mele, îţi dau dreptate şi te-ascult. Ci nici cînd nu îngădui cuiva să-mi ponegrească muma. Oricine ar fi acela.

— Are patruzeci şi doi de ani şi cum e încă necuprins de frumoasă...

— Nu știu de ce o învinui, arhimandrite ; dar știu că dacă ea n-ar fi fost așa cum a fost, nici eu nu eram ceea ce sînt : Mihai sin Pătrașcu-vodă.

— De unde cunoști taina asta ? se cutremură călugărul de hotărîrea și măreția tînărului.

— De la mama.

— Și-o trîmbițezi în veliglas ?

— Nu. Dar știu că-ți este destăinuită. Despre obîrșia mea va să pot a grăire, numai la vremea potrivită. În afară de mumă-mea și de mine mai știu doar trei : sfinția-ta, Iani și Mihalcea. Și-s jurați să tacă.

Arhimandritul Serghie se oprește, cîteva clipe, în nedumerire. Ca să-și înnoade firul gîndurilor, așa de năpristan tăiat de vorbele tînărului, deschide un tetravanghel și ochii îi lunecă pe slove. Întîlnește cuvintele „trufie", „zavistie", „răutate omenească"... Dar Mihai nu-i dă răgaz, ci vrea să știe :

— De ce, părinte arhimandrit, grăiești cu mînie, cu ciudă chiar despre mama ?

— Ți-o fi șoptit vreo minciună Mihalcea, ticălosul ?

— Nu. Jur ! Dar simt eu că aice e încă o taină. Și cred c-a venit vremea dezlegării.

— Poate nu-i nevoie s-o dezlegi, fiule, ci s-o înțelegi. Teodora a fost și este femeia cea mai frumoasă ce-am putut vedea. Și am umblat, precum știi, de la Ierusalim pînă la Liov și Cracovia, și de la Ragusa pînă la Crîm. Și care muritor nu-i vrăjit și nu se topește la soarele frumuseții ? Ai înțeles ?

— Da, părinte. Și-ți mulțumesc.

— Iar în chilia asta, pe lalța asta, pe ăst umăr al meu și-n brațele mele de multe ori s-a bucurat și a plîns Teodora. Cu atare bucurie și plîns mă înfățișez înaintea scaunului de judecată al Celui prea Înalt. Și n-o să-mi pară rău de mă va osîndi Bunul. Acele ceasuri fericite prețuiesc mai mult decît osînda cea de veci...

Mihai sare în picioare, strînge pumnii, se rotește prin chilie, gata parcă să răstoarne totul ; apoi pleacă ușor, lin genunchiul în fața călugărului și-i sărută mîna, cu un fel de furtunoasă patimă. Șoptește, cu ușor suspin de nestăpînită durere :

— Că nu mi-am cunoscut părintele, taică...

Arhimandritul îi pune stînga pe creștet; iar cînd Mihai îi sloboade dreapta din strînsoare, îl binecuvîntează și-l sărută pe frunte, cu buze ca de jar.

— Cu aste taine, fiule, mergem în mormînt. Că dacă Bunul ne iartă, oamenii, niciodată. Tu ești și rămîi Mihai sin Pătrașcu.

Mihai și-l simte aproape, părinte, cum n-a simțit pe nimeni pînă acum, afară de Tudora. Şi parcă chipul lui îi umple în suflet un gol de multă vreme, de foarte multă vreme dureros, sfîșietor de dureros.

Poruncind o oală cu vin și-o ciozvîrtă de pastramă de căprior, stareţul Serghie încheagă vorbirea despre moșii și despre înrudirea lui Mihai cu veliţii boieri ca să-și deschidă drum spre ranguri înalte în ocîrmuirea ţării. Așa au sporovăit și-au gustat vin pînă în zori.

— Ești acum bărbat întreg, vîrtos. Ai trup zdravăn și cap bun. Zămislești gînduri înalte. Dornic ești de mărire, de putere, de slavă.

— Nu mărirea mă stăpînește, ci simţămîntul dreptăţii și al traiului slobod, pentru toţi cei ce grăim românește.

— Cu asemenea ţel te-am crescut și noi: Teodora, Iani... După cît am prins zvon, Petru, fiul legiuit al lui Pătrașcu-vodă, umblă să dobîndească scaunul ţării. Ce zici de asta?

— Port la șold ageră bardă cu două tăiușuri.

— Tu ești, deci, Mihai cel despre care vorbește Teodosie?

— Eu. Şi vreau să fac dreptate.

— Înţeleg și puterea și tîlcul ăstor vorbe. Dară nu asta-i calea, Mihai. Ia-l, aici, pildă pe Mihalcea: urcat pe grămezi de pungi cu aur și-a deschis ușa spre cinul boieresc. S-a căsătorit cu Marula din Cocorăști, muiere de neam mare. Așa s-a făcut una cu ţara asta, cea mai bună din cîte a întîlnit în lungile-i peregrinări prin lume. Cu bani, cu mătăsuri, cu stofe și giuvaericale a cucerit bunăvoinţa domnitorului și a multor boieroaice. S-a alipit lîngă domnia lui Mihnea-voievod și a intrat sub epitropia doamnei Ecaterina. A dat și-a împrumutat, în dreapta și-n stînga, dobîndind, în schimb, slujbe și dregătorii. Ai să-l vezi curînd mare ban.

— Îl cunosc şi mă cunoaşte bine. Am bătut de multe ori drumul împreună pînă la Ragusa, la Ţarigrad şi la Liov, cu rodnice treburi de negoţ. E lacom de avere, rău şi de multe ori fără cuvînt. Dar nutreşte gînduri înalte pentru ţara şi norodul român.

— Ierte-mă Cel de Sus, dară trebuie să cauţi, după vechiul ţării obicei, o văduvă bogată şi de neam mare.

— O văduvă? Părinte arhimandrit, în mine se zvîrcoleşte aprig patima spre partea muierească şi...

— Omul stăpînit de gînduri mari ca ale tale cuvine-se să fie cumpătat în toate. Numai întru vitejie să n-aibă măsură.

— Părinte, ştii că sînt bogat şi pot să-mi cumpăr rang boieresc. Ci mă sfiesc, totuşi, să dau buzna în tagma boierimii, sunîndu-mi pungile cu galbeni. Se cuvine să afle lumea, întîi de sufletul meu şi-apoi de averile mele. Tinerii boieri dornici sînt să-mi cunoască mai ales vrednicia în luptă, îndrăzneala gîndurilor, înaripparea visărilor.

— Adevărat.

— Buzeştii, oricît de zurbagii, mi se par foarte asemănători mie.

— Da. De oameni ca voi are nevoie vremea noastră, ţara asta şi ăst urgisit norod. Înţelegi, Mihai?

— Înţeleg... Înţeleg aşa de bine că parcă nu ascult povaţa unui om bătrîn, ci grăiesc cu mine însumi.

— Nu putea nimeni pe lumea asta să-mi spună cuvînt mai bun şi să-mi facă bucurie mai deplină. Îndată ce te-ntorci de pe drumul din Polonia, va să-l cunoşti pe stareţul Prohor de la Cozia şi pe Ion de la Prislop, din Transilvania. Apoi să te-mprieteneşti cu Buzeştii, cu Calomfirescu, cu Teodosie Rudeanu şi să plănuiţi împreună ziua de mîine. Că nu mai merge: trebuie să se schimbe ceva în lumea asta, în ţara asta. Şi numai voi cei tineri puteţi aduce acea schimbare. Aşa te povăţuiesc. Iară de va fi nevoie, şi viaţa mi-o dau întru împlinirea gîndurilor noastre, Mihai.

Cînd au ieşit din chilie, razele dimineţii aureau cerdacul. O pasăre cînta în copacul ce străjuia şipotul din ograda mănăstirii. Ca un unghi punctat pe cer, un stol de cocoare luneca spre miazănoapte.

— Vine primăvara, părinte !

— Vine, Mihai. Drum bun pînă la Liov. S-ajungi o dată cu cocorii și să te-ntorci mai curînd ca ei.

Dar, la ceasul acela, nici arhimandritul, nici tînărul Mihai nu știau că boierii cei vechi și îndătinați, ca de-o pildă Ana lui Ivan Rudeanu, se mirau : „Mari sînt prefacerile lumii !... Dacă un neguțător ca Mihalcea, căsătorit cu Marula, s-a strecurat ca năpîrca în tagma boierească, însamnă c-a venit vremea lui Mamon, cînd banii fac orice." Iar Dobromir-banul împroșca venin încă mai amar : „Văzînd c-am vîrstat rangul veliților boieri de sînge, cu mutra unui pastramagiu, Dumnezeu ne va osîndi mai avan ca pe stricătorii de muieri și ca pe furii de biserici. Mincinoșii boieri, ridicați din neguțători urduroși, ori din moșneni obraznici, știrbesc ighemoniconul și prostimea nu ne mai știe de frică ; iar dacă nu se mai teme prinde-a cîrti și-a zice : „Pe boieri nu-i face Dumnezeu, ci vodă, pentru bani" !... Își răsucea fuiorul bărbii în jurul degetelor ciolănoase, uscate, scheletice, își bulbuca ochii verzi ca frunza leușteanului și urma cu glas ascuțit, ca dintr-o trîmbiță spartă, suflată de unul din golanii lui Dărădan :... „Da, da prostimea ! O ațîță și unii boieri zăluzi, ca Buzeștii, acea sfîntă treime a zurbavei și a nebuniei"... „Da, dar foarte pricepuți la lupte cu spada, își potoli Ivan Rudeanu cumnatul. Și-apoi, eu de mult zisei să le înapoiezi moșiile. Să nu te mai lăcomești la legiuitul lor drept." „Da ? Ai trecut și tu de partea bezmeticilor ? Ei, bine ! am să le iau tot, tot ! Și cenușa din vatră !" „Deocamdată, cula dumitale au făcut-o scrum." „Cum, adică, Buzeștii să fi... Știi ceva ?" „Nu știu, dar s-ar putea". „Îi căsăpesc !" „De ce atîta vrajbă, cumnate Dobromir ? Trebuie să mai fac două fîntîni întru răcorirea furiei din inima dumitale." „Du-te dracului, cu fîntînile tale cu tot ! Eu nu știu cum să mă înfurii mai tare, și tu umbli să mă astîmperi ?... Spune-mi mai bine că Buzeștii mi-au aprins cula !"

Ca din întîmplare, în cerdacul stareţului Prohor, cei trei Buzeşti se întîlnesc cu Mihalcea Caragea. Stroe îl priveşte cum îşi netezeşte gulerul de samur, cum îşi roteşte ochii negri, iscoditori şi cum povesteşte cu haz, despre viaţa din Ţarigrad.

— Acuma se duce aprigă şi deznădăjduită bătălie între muieri : doamna Chiajna şi doamna Ecaterina. Fiecare vrea să-şi vadă odrasla în scaunul din Ţara Românească. Chiajna îl are de ajutor pe însuşi marele vizir Mohamed Sokoli, cumnatul padişahului ; iar feciorul ei, Vlad, prin daruri scumpe şi prin linguşiri neruşinate, a cîştigat bunăvoinţa sultanei-validé Nur-Banu. Ci şi în sprijinul doamnei Ecaterina stă Sinan-paşa, cel mai de seamă general al împărăţiei. Bătălia-i strînsă şi necruţătoare. Dar, cînd două muieri se ceartă... s-ar putea să cîştige crăiasa Caterina de Medici, din Franţa, care-l sprijină, cu bun temei, pe feciorul lui Pătraşcu-vodă, pribeagul Petru, cel care poartă cercel în urechea stîngă.

— Dar sultanul pe cine sprijină ?

— Lui nu-i pasă. Se desfată : cadîne, băutură, pehlivani, muzică. Dar mai cu samă îl stăpîneşte patima ceasornicelor. Duhovnic şi prieten îl are pe Saatgi Hasan, adică Hasan ceasornicarul. A adunat în palat mii de ceasornice, lucrate de cei mai vestiţi meşteri ai lumii ; din lemn, din aramă, din argint, din aur. După ce se satură de privit dansurile cadînelor, giumbuşlucurile pehlivanilor şi ale măscăricilor, după ce trece prin chioşcurile haremului şi se lipeşte de cadîne cu trup cald, intră în odăile cu ceasornice, cere narghilegiului narghilele, soarbe fum după fum, ascultă tic-tacurile, priveşte cadranele şi maşinăriile mai lacom, mai pătimaş decît ar privi muierile cele mai nurlii şi mai aprinse de dragoste. Deşurubează cîte un ornic şi se străduie să-l închege la loc. Le dă nume gingaşe : Selma, Fatma, Nenfar, Safiia... Le strigă pe nume. Şuguieşte cu ele. Le ascultă. Le mîngîie minutarele. Le îndeamnă. Le laudă ori le ocărăşte. Taman ca pe nişte fiinţe aievea. Iar cînd le-aude sunînd, se scapă pe el de bucurie. Era amarnic de mîhnit c-a început să surzească şi nici un vraci din împărăţie nu-i aflä leac. Urla, ca un apucat de ducă-se pe pustii : „Cum ? Să nu mai aud tic-tacul ceasornice-

lor ? O baniță de florini dau celui ce m-o tămădui." Și-a tăiat capul la zece vraci că n-au putut să-l tămăduiască de surzenie, cu toate leacurile și descîntecele lor. Dar, într-o zi, o bătrînă grecoaică din Galata, zice către prietenul meu Iani : „Dacă-mi deschizi calea spre serai și-l vindec pe sultan de surzenie, îți dau jumătate din banița de aur". „Și dacă nu-l vindeci ?" „O să-mi taie capul și-o să mă scape de sărăcie și de foame." Zis și făcut. Cu un meșteșug al ei, a scos din urechile sultanului dopurile de ceară care-i astupau auzul.

— Și Iani a luat banii ?

— Luat ; de ce să nu-i ia ? Ba s-a ales și cu bogate daruri de la sultana Nur-Banu, și cu osebită trecere în serai. Acum padișahul e furios pe ghiauri, cum nu se află. Cu o lună mai înainte, la ceasul unsprezece, cînd luminăția-sa asculta cu mare și evlavioasă bucurie bătăile orologiilor, un eunuc vesti, cu mare spaimă, că Țarigradul e prădat de cetele haiducului Novac. Gata să pătrundă chiar în Serai. Ci auzind Murad-sultan de asemenea primejdie, s-a speriat așa de tare încît a scăpat din mîini un ceasornic foarte scump, adus tocmai din Spania și plătit de zece ori greutatea lui în aur. A răcnit scos din minți : „Blăstămat ghiaur !... Prindeți-l și scoateți-i dinții. Toți ! Toți !" Porunca a răsunat în sala cea mare a Seraiului și sute de slujitori s-au năpustit pe Bab-el-Selam, poarta mîntuirii. După asta, plecîndu-și spre umărul stîng capul lui mare, buhăit, palid, încă mai palid de mînie și spaimă, padișahul a încremenit cu ochii țintă spre genunchii unui eunuc, și el împietrit de groază. Apoi, cînd toți credeau că, gata, s-a prefăcut în stană, a prins să miște, smucit și strîmb din buze, să zgîrcească nările, să clipească din pleoape, să hîțîne capul, să tremure, să se scuture, să se zvîrcolească, bătînd din brațe și din picioare, ca un broscoi înțepat în șira spinării. A căzut jos, pe lespezi și s-a zbătut cum se zbat claponii cînd le tai capul. A aruncat papucii și fesul la mama dracului. Și-a cîrjoiet mîinile și cotonoagele. A făcut spume la gură și a scos gemete fioroase, de fiară înjunghiată.

— Dar ce i s-a întîmplat ? nu mai rabdă Stroe.

— L-a cuprins boala aceea schimonosită, urîtă ce-i

zice napolitană sau epilepsia. Un fel de dambla furioasă, groaznică.

— Şi n-a murit ?

— Nu, jupîne Radu. N-a vrut Alah. Două slugi l-au prins în braţe şi l-au călcat pe unghii, strivind răul cu ascuţite dureri. În fugă, a venit Safiia, prea frumoasa sultană-validé. I-a şters cu vălul ei de borangic spuma cleioasă de la gură şi sudorile reci de pe obrazu-i galben ca de mort şi a poruncit slugilor să-l ducă în odăi liniştite, cu aer mult, pe sofa moale. Apoi, tot la porunca ei, două cadîne despuiate ca Eva, l-au mîngîiat uşurel-uşurel, l-au frecat cu unsori înmiresmate, pînă i-au potolit zbuciumul năsălnic. Vederea muierilor goale l-a trezit cu totul. Ochii i s-au aprins de plăcere şi-a gemut, cerşind alintări. Muierile l-au mîngîiat cu trupurile lor moi şi dulci, cum altă dulceaţă pe astă lume nu se mai află, fără numai pilaful cu miere... Aşa l-au adormit. Cînd l-a înţepenit bine somnul şi-a început să sforăie, cadînele s-au ferit într-o parte. Una rîzînd înfundat, alta scuipînd a scîrbă şi şoptind : „Ce jigodie blăstămată ! Cînd stă pe sofa pare înalt şi spătos ; cînd se ridică în picioare îl vezi mic şi bondoc, parc-ar avea picioarele retezate.“ „Să nu-i mai dăm opium că moare !“ „Piară dracului ! Hîrdău plin cu scîrnă puturoasă...“ Dar cîrtirile se curmă îndată ce se iveşte Safiia. Lipesc frunţile de marmora lespezilor şi, smerite, se roagă pentru sănătatea celui „mai strălucit ca soarele“, „mai curat ca lacrima“, „mai puternic decît toţi puternicii lumii“.

— Dar de unde ştii domnia-ta toate astea ? iscodeşte Stroe. Le-ai văzut aievea ?

— Nu. Mi le-a povestit un neguţător grec, grec adevărat, nu aromîn ca mine. Se cheamă Ţicalidi. Se află aici afară, la caravană.

Preda pofteşte să-l vadă şi să-l cunoască. Dar cînd se iveşte în prag, clipeşte a nedumerire din genele-i lungi şi sloboade hohot mare :

— Pocitania asta pistruiată, chealǎ, gheboasă şi strîmbă pătrunde în serai ? Haida-de !

Ceilalţi fraţi Buzeşti se dezlănţuie şi ei în hohote de rîs, de se zguduie laiţele şi pereţii. Ţicalidi aşteaptă, surîzînd răbduriu, să se potolească şi agrăieşte :

— Zeaba rîdeţi si va uitaţi cu greaţă la mine. Asa cum mă vedeţi de poţitu, pot urca şi pot doborî un domn de pe tron mai usor ca voi, vitezilor. Cu marfa mea deschid oricînd porţile aurite ale seraiului. Cunosc ca întru desfrîu Murad sultan este vrednic urmasu al lui Selim sultan beţivu. Cunosc ca-i robul muierilor din harem si ca ele singure duc hăţurile împărăţiei. Sultanului, dacă-i dau un ţeasornic cu cuc să se zoaţe, gata !...

— Ce zici ? Chiajna poate dobîndi scaunul ţării ?

— Puternică va fi numai dacă noi, cămătarii vom vrea să fie, surîde viclean Mihalcea. Dacă nu, va îndura legea ce singură altora a dat : ștreangul ori securea călăului.

— De-ar şti omul ce-ar ajunge, mult ar suspina și-ar plînge, mîrîie din colţul lui, Firea Gărgăun, slujitorul.

— Dar ce ziceţi de Petru, fiul lui Pătrașcu ? întreabă Radu din nou.

— Bine-i să cercaţi şi-o domnie tînără, cu om mult umblat prin lume, se încruntă Mihalcea. Dară nu cred că acela-i omul care ne trebuie.

— Ba eu m-amestecu la Petru. Și daca-i dau eu un talismanu, azunze împăratu nu domnu...

Toţi se uită la Țicalidi și iar rîd, cu poftă.

De cînd s-a spînzurat Dumitra, Mușat Bulborea rătăceşte bezmetic prin ţară. Caută comori la rădăcina copacilor bătrîni. Nu-i pasă că nu mai are cojoc, că i s-a flendurit cămașa de istov. Cînd grăiește, ca acum, în ușa grajdului curţilor din Căluiu, cu prietenul lui Oprea din Cordun, ar părea întreg la minte, dacă n-ar blestema boierii :

— Mi-au ucis muierea, dumica-i-ar viermii cei neadormiți ai iadului !

Nici el, nici ceilalți tăifăsuitori nu văd că Stroe Buzescu s-a oprit în colţul grajdului şi ascultă.

— Lasă, Mușate, că-i ajunge pedeapsa ălui de sus, nădăjduiește bătrînul Dan din Trestioara ; îngruzind o opincă din piele de porc și ferind nasul ciolănos într-o parte, să nu soarbă duhoare de dubeală.

— Pîn' la ăl de sus, se împotrivește domol Oprea din Cordun, uite la Dobromir-banul : zece sate-a belit pînă acum.

— Și Buzeștii tăi ? Ce cusur au ?

— Aceeași plămadă amară. Ci las-că ne-o veni nouă, odată și-odată, apa la moară...

— Răzvrătiților ! nu se mai poate stăpîni Stroe. Așa vorbiți despre noi, care...

— Boier Stroe, îl oprește Manea Voicu, n-o lua în nume de rău. Mai cîrtim și noi ca să uităm cele obijduiri și împilări.

— Taci, clonțosule ! Ești în stare să răzvrătești satul.

— Eu ? N-a putut Dan din Trestioara să ridice satele împotriva banului Dobromir, atunci cînd cu blăstămul ăl mare, dar-mi-te să pot eu împotriva unor tineri boieri ca domniile voastre, de-o sută de ori mai buni decît boierii din Ruda, din Corbi, din Trestioara ? Totuși, îți spun : cerul să vă ferească de răzvrătirea norodului ! Nu veți dobîndi milosîrdie nici de veți cădea cu frunțile-n pulbere.

— Nu cutezi prea mult ?

— Nu, îi sare în ajutor Dan din Trestioara. Bunicul meu a fost la Transilvania cînd s-au ridicat țăranii, sub povața unui secui, pe nume Gheorghe Doja. Ehei, cîți boieri unguri și-ncă din ce mai mari, pieriră atunci, cu țeasta crăpată de topoarele norodului...

— Bătrîne, mă amenințі ?

— Nu ; te povățuiesc, boierule. Că ești tînăr și încă nu cunoști lumea.

— Ar trebui să te străpung cu spada !

— Hm... icnește și Manea Voicu. Pari cel mai crezător, mai cu priință și mai blînd dintre Buzești. Dar, la o adică, ești tot așa de pornit împotriva norodului ca orice boier. Rabdă norodul și pătimește : sărăcie, foame, ocară, bătaie, schingiuire. Ci pînă cînd ? Pînă cînd, boier Stroe Buzescu ? Spune domnia-ta, pînă cînd ?

Stroe dă să se oțărască la dînșii și mai mînios. Dar îl amuțesc privirile celor trei țărani. Și liniștea lor cuminte, resemnată. Bagă de samă că pe chipuri li se amestecă teama, ruga și dragostea. Ci bătrînul Dan din Trestioara urmează :

— Uite-l pe acest Mușat Bulborea : de cînd i s-a spînzurat nevasta — știi din ce pricină anume — a căpătat damblaua comorilor. Cată comori, pretutindeni.

— Nu-i dambla, moș Dane ! Nu. Se află undeva o comoară mare, o găleată de aur sortită mie. Mi-o arată Maica Domnului. O găsesc și-o înalț pe mormîntul Dumitrei : o cruce mare, mare cît teiul ista. Da, cît teiul ista !

Rușinat, cu inima strînsă ca-ntr-un clește, Buzescu cel mezin smulge de la brîu punga, o aruncă la picioarele lui Mușat și pleacă grăbit și furios. Uitînd c-a venit la grajd să-și ia calul, să cerce singur un drum pînă la Ruda. În casă, lepădat pe laița de lîngă fereastră, se frămîntă, se bate mult cu gîndurile : parcă-s niște șerpi încordați, învrăjbiți, lunecoși, vicleni, gata cînd să-l muște de inimă, cînd să-l sugrume. „Norodul ne urăște ; tătarii ne pradă ; osmanlîii ne îngenunchează și ne sug vlaga. Și noi boierii ne hărățim între noi, ca lupii. Cum ne schimbăm ? Cum scoatem țara din suferință, din robie ? Cum ?“

Se apropie de fereastră să soarbă aer proaspăt. La grajduri, slujitorii trudesc, tăcuți, în legea lor.

— Mușate, strigă Stroe, nu vrei să te faci oștean ?

— Dă-mi arme, stăpîne, și merg cu domnia-ta pînă la Țarigrad.

În zilele și în săptămînile acelea, Stroe Buzescu, și-apoi și frații lui, ajutat de țăranii din Cepturoaia, Ciungi, Balș, Runcu au ridicat movile nalte și-au așezat străji în vîrful lor :

— Ne gătim de luptă cu neprietenii.

Și, în adevăr, după ce Buzeștii cu oamenii lor i-au alungat de două ori, acîngiii au ocolit satele din jurul Cepturoaiei și al Căluiului.

12 iulie 1578 : Mihai sin Pătrașcu cearcă să străbată piața Liovului, dar îl împiedică noianul de lume adunat. Îl aștepta gazda, Constantin-voievod de Ostrog, să-i plătească marfa vîndută și să-i încredințeze răvaș de taină pentru Andronic Cantacuzino din Țarigrad. Zărește

în mulţime un boiernaş moldovean şi-l întreabă despre pricina acestei năbuiri de mulţime.

— Un ceauş turc a cerut capul lui Alexandru-vodă zis Potcoavă.

— Cel care, după pilda lui Ion-vodă, a cutezat să ridice sabia împotriva padişahului ?

— Întocmai. Îl vor tăia acu, aici, în piață.

— Uite, nu-și stăpîneşte Mihai mînia, un nemernic, buhăit, beţiv, apucat de vînturi rele și întru totul nevolnic, hotărăște soarta lumii și silește Polonia să-i căsăpească potrivnicii...

— Fiind domnia-ta român ca și mine, o să-ţi istorisesc ce ştiu despre acest Potcoavă, vorbește moldoveanul, privind mereu spre eșafod, parc-ar fi grăit cu sine însuși. La începutul lui mărţișor, ist an, numai cu o mie cinci sute de moldoveni și cazaci, Nicoară Potcoavă a ocupat Suceava şi s-a numit domn. Gîndea să ridice norodul împotriva sultanului. Românii n-au vrut să lupte împotrivă-i. Şi-atunci Petru-vodă, pe care noi îl poreclim Șchiopul, a adus armie mare otomană. Şi armia asta l-a biruit pe Potcoavă. Dară nu l-or putut prinde, c-a şi trecut în Polonia. Chip să fie în ţară creștină. Aici l-o prins Ianusius, duca de Zbaraz. Și dacă l-o prins, l-o şi dat la mîna craiului leah. Şi uite, măcar că-i riga recipospolitei și oştire multă are, și-ntre capii Evropei slăvit este, tot nu cutează să ocrotească un viteaz încolțit de inorogi.

— Hai la craiul, să-i cerem să-l apere !

— M-am gîndit și eu... Ci craiul a plecat la vînătoare, departe, în mlaștinile Mazure. Anume să nu-l mai afle nime. Auzi : să-i taie capul ! Parcă s-ar fi ridicat împotriva lui, procletul, iară nu împotriva sultanului, dușmanul întregii creștinătăţi.

În clipa aceea în mulţime se stîrnește rumoare, exclamaţii de admiraţie şi strigăte de-mpotrivire.

— Îl aduc... Auzi lanțurile.

Tobele prind să bată, asurzitor. Zidurile vibrează. Ferestrele zăngănesc. Și totuşi pașii lui Potcoavă s-aud răspicaţi, neşovăitori pe lespezi.

— Ce tînăr !... Ce frumos !... Ce mîndru şi voinic !... De ce-l ucid ? De ce ? Pentru că s-a bătut cu ismailitenii ?... Sîntem în Polonia ori în Imperiul Otoman ?

tălmăcește moldoveanul strigătele de milă și de admirație ale mulțimii.

— A, iaca, îi dezleagă mîinile... Se vede că-i dau cinstea să se suie pe eșafod slobod, fără cătușe.

Sus, pe podul înalt, Potcoavă apare în toată strălucitoarea-i bărbăție și frumusețe. Nu vădește nici un semn de spaimă. Se plimbă prin fața mulțimii, mîngîindu-și barba bălaie cu mîna vînjoasă cu care știe să frîngă potcoava, ca pe-un vreasc.

Un pristav urcat pe eșafod cere liniște :

— Osînditul vrea să-și destăinuie dorința cea de pe urmă !

În noianul mulțimii se așează tăcerea, curioasă, nerăbdătoare, îndurerată, speriată și, într-un fel, evlavioasă.

— Mda... se oprește Potcoavă drept în mijloc și, în grai ucrainian, cutremurător de adînc, de puternic, rostește : Nu știu pentru ce sînt osîndit la moarte. Nu știu nici pentru ce tocmai aici, în măreața voastră țară. Nu cunosc să fi săvîrșit în viața mea ceva nedemn ca să merit acest sfîrșit. Știu însă că adesea m-am bătut bărbătește, împotriva dușmanilor creștinătății, spre binele și libertatea noroadelor amenințate de robia sultanului. Am vrut să eliberez Moldova. Să ridic țara mea zid și cetate împotriva osmanliilor. Să fac tot ce-i cu putință ca pentru nimic în lume dușmanii să nu treacă Dunărea. Apărîndu-mi țara, apăram și Polonia. Dar frica, mișelia, răutatea, lăcomia de bani fost-au mai puternice decît mine. Am intrat în Polonia să cer ocrotire. Și vedeți ? Urcatu-m-au aici, în lanțuri, să pier sub securea călăului. Mor nevinovat ! Mor pentru că regele vostru, în loc să mă apere ca un viteaz, mă vinde ca un mișel. Mor, dar țineți minte : nu va trece multă vreme și ceea ce am pățit eu, veți păți și voi. Capul meu va fi dus în suliță la Țarigrad ; dar teamă mi-i că și capul regelui vostru și al multora dintre voi vor fi înfipte și duse, la fel, din porunca dulăului din Serai !...

Rumoarea se izvodește iar în mulțime — ca un geamăt din adîncuri pămîntene. Moldoveanul și-a încleștat așa de tare pumnii și fălcile de mînie și durere, că

abia mai izbuteşte să tălmăcească, în continuare, vorbirea osînditului :

— Vă rog ca, după moartea mea, tovarăşii şi slujitorii mei să nu sufere nici o neplăcere. Întîi, fiindcă-s oameni de omenie ; al doilea, pentru că adus-au bune slujbe Poloniei. Şi vă mai rog ca acest netrebnic — arătă cu stînga spre călău — să nu mă atingă nici după moarte. Să-mi lase trupul prietenilor mei, să-ndeplinească ei slujbele cele de pe urmă...

Mulţimea plînge cu lacrimi amare, în nevolnică părere de rău, că nimeni nu cutează a sări întru apărarea osînditului. Geme şi se roagă de iertare. Tobele se pornesc iar, asurzitoare. Vînăt de mînie, Mihai crîşcă :

— Ce umilinţă !... Cît vom mai îndura-o, frate ! ?

Unul din slujitori îi întinde lui Potcoavă, de jos, o ploscă mare de vin, poftindu-l, în grai românesc :

— Bea, frate, în amintirea şi-ntru iertarea tuturor prietenilor !

Osînditul înşfacă plosca, o ridică sus şi strigă puternic :

— Dumnezeu să ne ierte pentru nevrednicia noastră !

Duce plosca la gură şi soarbe cu sete. Moldoveanul de lîngă Mihai se trezeşte şoptind înlăcrămat :

— Uite-l, seamănă cu Făt-frumos, cînd bea din plosca Ilenei Cosînzeana, să capete putere şi să biruie pe smău...

Şi întorcîndu-se spre Mihai, să-i audă gîndul, i s-a părut că-i un frate mai tînăr al osînditului, oacheş, nu bălan. O clipă vru să-şi facă semnul crucii. Dar n-avu cînd : Potcoavă aruncă plosca în mulţime, drept spre dînşii. Mihai saltă şi-o prinde, o ridică sus şi strigă :

— Va să te răzbun, frate Potcoavă !

Şi, pe cînd, cu plosca la gură sorbea, cu mînie, rămăşiţa vinului, osînditul îngenunche şi-şi aşeză capul pe tăietor. Primeşte lovitura securii cu cea mai desăvîrşită stăpînire de sine. Cînd capul se rostogoleşte pe scînduri, Mihai izbeşte plosca de lespezi cu uriaşă putere şi mînie, ţăndărind-o. Cîteva picături de vin i se preling pe barbă. Ochii azvîrl văpăi de ură. Simte că prin vine încep să-i curgă flăcări, nu sînge.

Un slujitor ia capul voinicului şi-l arată norodului,

de trei ori, după datină. Inimile tuturor, furnicate de păreri de rău și înghimpate de durere, s-au oprit. Apoi se stîrnește murmur, freamăt, blesteme și sudălmi, larmă așa de mare în tot largul pieței, încît cei doi români cred că s-a și pornit răzmerița. Ies repede în fruntea mulțimii. Dar slujitorii le pun vîrful sulițelor în piepturi ori în coaste și strigă sălbatec :

— Înapoi !... Înapoi !... Înapoi, că vă ucid...

Împinși de mulțimea furioasă, cei doi români s-au trezit azvîrliți pe-o uliță lăturalnică. Mihai nu-și poate ostoi durerea din inimă. Moldoveanul cuvîntă cu glas tremurat de plîns :

— N-am să-l uit niciodată !

— Să nu-l uităm... Dar cum facem ca asemenea nelegiuiri să nu se mai întîmple ?

— Nu știu... Sau nu cutez a știre.

— Ba eu încep să cutez, grăiește hotărît Mihai, iar vorbele astea așa de obișnuite se aprind în cugetul moldoveanului ca o vîlvătaie pe munți, în izbeliștea vînturilor. Se agață de ele ca deznădăjduitul de torțile cerului. Da, încep să cutez a știre, frate.

— Pe mine mă cheamă Orăș, Petru Orăș ; pe domnia-ta ?

— Mihai.

— Și mai cum ?

— Mihai și atît. Iar de azi încolo, prietenul și fratele lui Petru Orăș. Prieten și frate, pentru că inimile noastre au rostit, adineaori, același jurămînt, numai de noi știut. Este ?

— Da : prieten și frate al jurămîntului mut, numai de noi știut.

Vinul împăcării

STROE BUZESCU ÎȘI MÎNGÎIE ARMĂSARUL CU PRIVIREA: roib, neted, falnic și sprinten cum rar se află. Îl bate cu palma pe crupă și pe gît, plesnind ușor. Îi așează căpăstrul bătut în năsturași de alamă lucitoare. Îi potrivește frîul, zăbala și valtrapii cu ciucurei de mătase. Cearcă șaua acoperită cu blană de căprioară. Îi place mult și calul și tacîmul de călărie, nou, adus de grecul Țicalidi de la cetatea Sibiului. Gîndește: „Vremile s-au schimbat. Nu mai pribegim. Domnia Mihnei-vodă ni-i prielnică. Dobromir-banul ne-a mai lăsat în pace. Mai prindem și noi chiag."

Ferește o latură din mantia albă de lînă subțire și-și potrivește căciula împodobită cu surguci prins într-o piatră scumpă. Își atîrnă la șold spada cu teacă argintată. Pe umărul stîng, scutul de lemn, cu un colț mai lung, căptușit cu piele tare de bivol, bine închingat și tivit cu fier. În mijlocul scutului, herbul casei Buzescu: un cavaler cu crucea în mînă.

Și așa, armat, saltă pe cal și-o împunge la goană. Ar vrea să-i zboare armăsarul pînă la Sibiu ori pînă la Alba Iulia, acolo unde a văzut atîtea fete frumoase și pline de

draci. Ar vrea să-i iasă în cale o Cosînzeană, să-i întindă ulcior cu apă, să-i surîdă și să-l roage: „Stroe, ia-mă cu tine“... S-o urce în șa, s-o strîngă în brațe și să alerge nebunește, peste cîmp, peste dealuri, pînă la cula din Stănești. Să îngenunche, împreună, în fața altarului din biserica străbunului Mogoș și să-și șoptească dulci voroave de dragoste... „Da, pentru acea fată care mă așteaptă, undeva, m-am îmbrăcat azi așa, războinic. Pentru ea, nu pentru vînătoarea la care-am pornit... Dar unde-i? Și cine-i?“ ...Ca s-audă de mine și eu s-o aflu, trebuie să făptuiesc ceva de samă. Să mi se ducă vestea peste nouă mări și nouă țări... Dar, iaca, am trecut de douăzeci de ani și n-am făptuit nimica vrednic de faimă. Nimica...

Ci, în loc de vînătoare, ajunge la Cozia.

Starețul Prohor, în cerdacul chiliei, cu rantia în umeri, citea din cazanie, mestecînd cuvintele. I se luminează fața văzîndu-l. Îl întîmpină coborînd trei trepte și îmbrățișîndu-l. După ce adăpostește calul la stănoagă, în grajd, călugărul Isaiia, chelarul chinoviei Cozia, pune pe masă oală de vin roșu și trei ulcele de lut. Din graba aducerii vinului, Stroe a înțeles că starețul îi pregătea dojană. Starețul trage ulcica mai spre sine și înnădește vorba pe departe; despre frămîntările cestei lumi, despre războaie, despre ura neostoită dintre multe neamuri.

— Știu încotro bați, părinte Prohor. De aceea mai bine mărturisesc de-a dreptul. În iarna asta am ars două sate ale banului Dobromir.

— Vai, vai, ce sălbăticie, fătul meu! Asta-i învățul primit de la mine?

— Am bătut slugile și le-am legat de copaci, în ger.

— De ce vă prăbușiți în ură seacă și-n nelegiuire?

— Vinovat este numai banul Dobromir, ciuha verzelor, cîinele turbat, omorîtorul părinților noștri...

— A trecut atîta vreme... Fiți mai iertători.

— Să ne dea moșiile înapoi!

— Mă drumețesc pînă la cula lui din Voinigești și mă pun chezaș pentru împăcare.

— Te-ai osteni în dran; frații mei nu primesc.

— Dar tu?

— Sînt flămînd de omenie, de dragoste, părinte Prohor.

În lumina undelemnie din asfințit, Prohor își plimbă lumina ochilor peste toată înfățișarea ucenicului : a crescut flăcău înalt, frumos, are privire ageră, mîndră, cutezătoare din ochi negri, mari. Surîde, blînd, uneori trist, visător. N-are văpaia trufașă a lui Preda, nici cumpăneala socotită, chibzuită a lui Radu ; are însă ceva mai mult decît dînșii : căldură, cuminţenie, bunătate.

— Bine faci că ne dojenești. Răzbunîndu-mă parcă-mi spăl inima cu leșie ; iar sufletul mi se usucă, iască. Mă ustură sterpăciunea și singurătatea din mine. Rîvnesc, de cînd mă știu, să fac isprăvi de samă. Și, iată, după voia fraților mei, iau parte la aprinderea satelor și la schingiuirea unor țărani nevinovați. Săvîrșim asemenea prostii, da, smintite prostii, zic, pe sub ascuns, înhăitați cu un zălud, cu Dandu Dărădan. Părinte stareț, mă rușinez și mă cain de faptele mele...

— Fătul meu, dacă te caini, înseamnă c-ai să te lepezi de ele. Și-ți poruncesc să te lepezi !

— Jur să mă lepăd și să-ndemn și frații a se lepăda.

— Adă-i aici, la Cozia, unde s-ar cuveni să poposească toți domnii și boierii, să ia învățătură de la Mircea-vodă Bătrînul. Aici, în ăst foișor, a stat el de multe ori, la sfat cu dregătorii și căpitanii. A privit măreția munților. A ascultat șoptirea Oltului. A gîndit și-a plănuit fapte mari. Vreți să fiți războinici și viteji ? Bine. Și eu v-am îndemnat și povățuit întru asta. Dar poate nu v-am spus voroava bătrînului Mirea-voievod care zicea : „minte de bătrîn, putere de tînăr și îndrăzneală de nebun la război se cere". Ci vezi, fătul meu, întîi „minte". Adică întîi să vezi de ce și cu cine te bați. Ori voi sînteți cam nebuni : vă hărțuiți cu cel din neamul vostru.

— Vorba asta mult înțeleaptă o socot și ține-o-voi minte. Ci parcă tot trebuie să ne răzbunăm.

— Noi nu ținem de legea Talionului : dinte pentru dinte și ochi pentru ochi.

— Adevărat.

— Părintele Ion de la Prislop ți-a trimis epistola asta, adusă pînă la Transilvania de un negutător ragusan, deschide starețul cartea și scoate un răvaș dintre file.

Stroe cunoaște slova și se bucură : „Scriu domniilor voastre, frați Buzești, eu Costea românul, că am ajuns

sănătoşi la Roma : calul, jupîn doctor Giacomo şi cu mine, păcătosul şi nevrednicul. Lung şi anevoios fost-a drumul. Aici lumea-i încă mai destrăbălată ca-n Alba Iulia. Mă sperii de tot ce văd. Mă feresc cu străşnicie a privi ispitele cele lumeşti şi a gusta bucuriile ticăloase şi josnice. Mă smeresc spălînd picioarele calicilor şi ale curvelor. Nu rostesc nici un cuvînt rău, aspru şi nebunesc de dosadă ori ocară, de osîndă ori clevetire. Marele Ziditor anume zidit-a lumea aşa cum este, păcătoasă, copleşită de greşeală şi omucigaşă, ca noi să ne jertfim întru mîntuirea ei. Gîndesc adesea ce fericiţi ar fi oamenii, de-ar fi cu paserile cerului asemeni : ar zbura aşa de sus, că pînă la ei n-ar mai urca duhoarea păcatelor. Gîndesc numai la îndreptarea şi mîntuirea sufletului prin schivnicie şi iertare"... De bună samă, Preda ar rîde, cu hohote, de smerita epistolă a unuia care îşi deschide calea spre rai, spălînd picioarele destrăbălatelor. În oraşele Italiei sînt zidiri minunate, icoane cum nu s-au mai văzut, palate şi statui, poduri şi turnuri. Sînt cavaleri viteji şi donne frumoase, iar el spală picioarele calicilor... Într-un fel, scrisoarea lui Costea îi împrospătează cu picuri de rouă, uscăciunea din inimă.

Porneşte în amurg spre Transilvania, pe cărările ciobanilor. Găzduieşte a doua zi la „Butoiul de Aur" din Sibiu. O zi peregrinează prin oraş. Alta drumuie pînă la Prislop. De aici, după ce-a istovit sfatul cu stareţul Ion, grăbeşte spre Alba Iulia. De fapt, acolo voia s-ajungă. Acolo, la casa lui Nicolae Viteaz. N-a fost nevoie să-i bată în uşă. Pe Ana o întîlneşte în uliţă, la plimbare cu Gàspar Korniş. Zărind-o, se trage deoparte, cu inima opărită, arsă... „Cum mi-am închipuit că se gîndeşte la mine ?... Nu s-a gîndit niciodată. Ce caut aici ? Afla-voi cîndva fiinţa aceea bună, blîndă, iubitoare, în stare a mi se lipi de suflet ? Fraţilor mei nici nu le pasă : umblă după fete cu avere. Şi, poate, bine fac. Dar, eu, dacă nu-mi plac averile, cu cine mă voi însoţi ? Ori poate voi spăla şi eu picioarele desfrînatelor, ca să nu rămîn singur ? !"

— Stroe, *caro mio !* se repede la dînsul, furtunos, Tolomeo Galli, spadasinul. *Viene, viene,* să te-nfăţişez unui nou ucenic. Român ca şi tine. Grozav spadasin o să fac din el !... Se visează oştean al dreptăţii, ca şi voi.

Auzind numele lui Stroe Buzescu, tînărul român încruntă oleacă sprînceana stîngă și-l scrutează adînc, drept în lumina ochilor. Îl întreabă pe don Tolomeo Galli, ca și cum Stroe n-ar fi față :

— Doresc a citi, don Tolomeo o carte despre meșteșugul războiului.

— *Belissime ! „Il maestro de campo“* scrisă de Giorgio Basta.

— Cine-i acest Basta ? întreabă tînărul, întunecîndu-se la chip, parc-ar fi auzit un cuvînt hidos, scîrbavnic.

— Un general de neam albanez. A trăit în Spania, în slujba craiului Filip II. Şi-a însușit o bună *virtu*, adică a deprins toate meşteşugurile de a izbîndi în viață : înțelepciune și viclenie, dibăcie şi cruzime, retorică și ticăloșie, mai ales ticăloșie. Face orice numai să-și împlinească țelurile şi să-şi ostoiască poftele. Să cîştige faimă și bani. Să ajungă în ranguri şi să stăpînească țări, chit că nu-i de sînge monarhic.

— Nu știu de ce, dar mi se pare foarte cunoscut acest nume, se miră românul, îngîndurat și parcă trist, ciudat de trist, în vreme ce Stroe se străduie să-și amintească unde l-a mai văzut pe acest nou ucenic al lui don Tolomeo.

— A trăit mult în Țările de Jos, pe lîngă ducele de Alba.

— Dac-o fi lucrat în „Tribunalul sîngelui“, atunci acela-i fiară nu om.

— *Il maestro de campo* potrivește la vremurile de azi poveţile generalilor din antichitate. Povățuiește : păstrează-ţi totdeauna sîngele rece ; nu te supăra, nu-ţi ieși din fire niciodată. Nu-ți cruța niciodată potrivnicul. Fii lingușitor cu cei mari și trufaș cu cei mici. Împlinește-ţi pofta de mărire prin orice mijloace. Ucide pe cel ce-ţi stă în cale. Că numai morţii nu mai pot mînui spada. Un bun general, zice Basta, e mincinos și îndrăzneț, lăudăros și desfrînat, nerușinat și tiran. E sluga celui care-l plătește — *servo chi mi paga !...* Se hrănește cu credințe, întru-totul potrivnice duhului cavaleresc. Totuși, deocamdată, a rămas un obscur *soldato*, un *mercenario*, pierdut prin Europa, ducîndu-și ambiţia de a stăpîni și el o țară. O caută și n-o află. Vezi bine că nici o țară nu rîvnește asemenea stăpîn...

— Da, îi ajung cei pe care-i are, zîmbeşte Stroe.

— Adevărat, jupîn Buzescu.

Urmează lecţia de spadă. Tînărul român vădeşte însuşiri deosebite.

— Vrei să te lupţi cu dînsul ? întreabă don Tolomeo, întinzînd spada lui Stroe.

— Iertare, *maestro,* dar nu mă socot încă destul de învăţat pentru asta, se retrage tînărul cu un surîs sincer. Eu am auzit ce poate Stroe Buzescu.

După lecţie se întîlnesc cu Mihalcea şi cu Ţicalidi, „La cerbul cu opt ramuri". Ca de obicei, îşi deşertă sacii plin cu veşti şi poveşti :

— Măscăriciul Ante şi-a ucis stăpînul.

— Dar cine i-a fost stăpîn ?

— Vizirul Mohamed Sokoli. Adică, de mîna unui biet caraghios, s-a prăbuşit cel mai puternic stîlp al doamnei Chiajna.

— A, de asta domn al Moldovei a ajuns Iancu Sasul, feciorul din flori al lui Petru Rareş ! se lămureşte tînărul smead. Şi Chiajna ?

— Au închis-o la Şapte Turnuri, cu nepotul ei Vlad, fiul lui Miloş. Dar şi de acolo lucrează, neobosită, împotriva Mihnei-vodă şi a doamnei Ecaterina.

— Aprigă muiere, Chiajna !

— Se aude c-o ajută Ion Norocea, logofăt, să cîştige de partea-i şi pe Cristofor Bathory, întăreşte Mihalcea.

— Nu mai spune ? Pînă acum îl sprijinea pe Mihnea-vodă.

— Ce-are a face ?

Stroe nu mai urmăreşte ştirile încîlcite, depănate cam halandala de negustori ; i-i ciudă că nu-şi aminteşte de unde-l cunoaşte pe acest tînăr aşa de mîndru, de plăcut la înfăţişare şi aşa retras în sine, gînditor, tăcut chiar. Se gătea să plece, cînd un slujitor de-al lui Mihalcea vesti, cu sufletul la gură :

— Stăpîne, a murit domniţa Zamfira.

Stroe Buzescu n-a mai ascultat tînguirile cam umflate şi înşelătoare ale celor din jur. A încălecat şi-a galopat pînă la Prislop. Aflînd vestea, stareţul Ion a plecat fruntea pînă la podele şi s-a rugat :

— Iertate fie-i păcatele, că-s omenești. Și veșnică fie-i pomenirea, că multe fapte bune a săvîrșit !

Călugării foarte s-au întristat.

— Pierdut-am o inimoasă ctitoriță. Știut-a strînge averi și a trăi în belșug, dar a și dăruit cu dragă inimă, la biserici și la cei sărmani.

Stroe a rămas în mănăstire, trist și nemulțumit de sine. Parcă-și înmormînta niște visuri nelămurite încă.

A treia zi, privind din cerdac ograda plină de lume cernită și plînsă, înțelegea că pe domnița Zamfira au iubit-o toți și-acum toți o jăluiesc... „A dat tuturor la vreme de nevoie. Radu de trei ori a împrumutat bani de la dînsa, în timpul pribegiei. O femeie de suflet, bună, s-a săvîrșit acum, la leatul 1580... A, uite-l și pe tînărul smead, lîngă Tolomeo Galli și Mihalcea. E cel mai mîndru bărbat din astă adunare. Mult mai arătos decît Gàspar Kornis, decît Ștefan Iosica, decît Petru Raț, decît Ion Norocea, decît atîția falnici boieri munteni, moldoveni și transivăneni, veniți la mormîntul domniței Zamfira. Toate femeile-i aruncă priviri jinduitoare... Cu ce prilej l-am mai văzut ? L-am văzut ori l-am visat ? Mă chinuie întrebarea. Ei, cum sfîrșește îngropăciunea, mă duc să-l întreb."

După ce-au așezat sicriul în gropnița ctitorilor, călugării Prislopului au rînduit paznic mare. La masă, boierii vorbiră mult despre răposată și, mai ales, despre ale lor treburi. Cu fiece îmbucătură și mai ales cu fiece înghițitură de vin lepădau de pe chipuri zăbranicele mîhnirii și prindeau a se veseli, a rîde și chiar a mormăi cîntece.

— Morții cu morții, viii cu viii ! întinde Ion Norocea pocalul spre Ștefan Iosica și Gáspar Kornis, ciocnind și bînd cu sete.

Povestesc multe din Transilvania, din Moldova, din Țara Românească. Despre Vintilă-vodă, fiul lui Pătrașcu cel Bun, care a stat doar patru zile domn la Tîrgoviște, că l-a prins, fără veste Alexandru vodă ; l-a ucis și i-a țintuit capul în poarta curții domnești.

Tînărul negutător tace ; cercetează cu privirea, pe fiecare. Numai cînd Ion Norocea a sfîrșit povestirea despre Vintilă-vodă, sloboade glas plăcut, dar foarte mîhnit.

— Prea multe nelegiuiri și omoruri.

— Ei și ? Ce-i cu asta ? întreabă Gáspar Kornis, batjocoritor.

— Dacă țările ar fi unite, dacă ar avea aceeași ocîrmuire, nu s-ar mai amesteca potrivnicii, și-aici ar fi liniște și pace.

— Asta nu se poate !

— Se poate, pentru că în toate trei locuiesc români.

— Și cine vrei să le unească, tinere ?

— Dacă-s locuite de români, un român trebuie să le unească și să le conducă.

— Și cine să fie acela ? Poate tu ?

— De ce nu ?

Vorbirea răspicată și hotărîtă, surîsul deschis, sincer al tînărului îl amuțesc pe Gáspar Kornis ; deși se pregătise să rîdă, cu hohote și cu poftă, se preface că va să-i spună ceva foarte important lui Ștefan Iosica. Apoi recules :

— Ha-ha ! Știi că ai haz, tinere ? Ești foarte mucalit !

Dar scăpărarea gîndurilor rostite de tînărul cu ochi ca para, aprinse o iască de mult aflată în mintea lui Stroe Buzescu : „Toți rostim același grai, avem aceeași obîrșie și aceleași gînduri. De ce nu ne-am uni ?..." Se ferește mai deoparte, în spatele unor călugări, să-și aleagă și să-și mînuiască ideile slobod.

— Multă dreptate are tînărul, încuviințează starețul Ion. Și cred că se va ivi izbăvitorul cestor țări și apărătorul cestui neam mai de vreme decît ne închipuim. De se va ivi, voi să-i stați strajă și temei.

Răsucindu-se spre stînga, Stroe întîlnește privirile tînărului negustor. Tresare, luminat ca de-o mare descoperire :

— Nu cumva la Căluiu, într-o iarnă, ne-ai ajutat pe noi, Buzeștii, să lovim dușmanul ?

— Da, mezinule din treimea Buzeștilor. Mă cheamă Mihai.

— Mă pot numi prietenul domniei-tale ?

— Da : cinstea-i pentru mine. Mare, foarte mare.

— Starețe Ioane, binecuvîntează, ca un părinte, prietenia noastră.

— Binecuvîntată și veșnică să fie, credincioasă în ceasuri grele și alintătoare de dureri, prietenia voastră, românească !

— Amin.

În fierărie, Tițu izbea puternic cu ciocanul în fierul roșu așezat pe nicovală, împroșcînd scîntei. Un argat purta pîrghia în sus și-n jos iar foalele suflau, gemînd, în mangalul din vatră și atîrnau flăcări albastre, ca niște limbi de șerpi veninoși, înroșind, orbitor, o altă bucată de fier.

Pe scaun, în cerdacul casei față în față cu Radu, boierul Stoichiță din Strîmba, istorisea cum a cumpărat satele Șerbești, Groși, Stejar, împreună cu patru sălașe de țigani și, cu coada ochiului, iscodea pe cei ce trudeau în fierărie.

— Am acuma moșii bune, dar fierar meșter ca al domniei tale n-am. Nu vrei să mi-l vinzi ?

— Om ca ăsta, cu mîini de aur, merită să fie slobod, nu vîndut, s-a împotrivit Radu. Și-apoi ce să faci cu el ? Se pricepe doar la arme grele, de oțel, nu la săbii de lemn, pentru cocoșați ca domnia ta.

Stoichiță surîde, saltă gheba și cuvîntă :

— Ce pot face ? Sînt cocoșat din născare.

— Iartă-mă : am glumit prostește.

— Ei, nu, nu m-am supărat. Mi-i necaz doar că nu încetați sfada cu banul Dobromir. Că vă faceți pagube unii altora, cînd...

— Să ne dea înapoi moșiile răpite ! Altfel, nu ne lăsăm pînă nu-i vedem morți, îmbălsămați și înșirați ici, în ograda Căluiului pe toți cei din sămînța boierilor din Ruda.

Văzîndu-l așa de înverșunat, Stoichiță nu mai stăruie. Pleacă.

A treia noapte însă cîțiva slujitori îl prind pe Tițu, pe femeia și copila lui, cînd se întorceau de la un botez, din sat, și-i răpesc. Buzeștii îl bănuie pe Stoichiță. Îl trimit pe Firea Gărgăun la Strîmba, să afle știre. Se întoarce doar cu un cîntec :

— Foaie verde foi de bob, ce ți-i cu omul neghiob, că la dracu intră rob, să-l înjuge, să-l înhame de cum

se scoală pîn-adoarme și pîn-o crăpa de foame... Dar, stăpînilor, nu pentru el l-a furat boier Stoichiță pe Tițu al nostru, ci pentru banul Dobromir. Crede că luîndu-vi-l, vă lasă fără noroc. Că dacă nu v-ar făuri Tițu armele și nu le-ar descînta țiganca Grozava, nimic n-ar fi de capul domniei voastre.

Și-așa, în loc să se împace cu Dobromir și cu Rudenii, îndată ce s-a întors Stroe de pe căile dorului transilvan, tustrei Buzeștii, cu zece slujitori se năpustesc pe casa de la Runcu, îi dau foc, iar pe Tițu îl smulg, cu puterea, din mîinile slugilor. N-o găsesc însă pe Grozava și pe Anghelina.

— Cred că le-au și dus la Filiași, de-a dreptul, dacă nu le-or fi ucis... se tînguie Tițu cu mare jale.

Curioși, Buzeștii dau năvală și asupra culei din Filiași. Le iese în cale, să apere casa, Staicu și Pîrvu din Ruda, cu slujitorii banului.

În timpul harței, Stroe simte un fel de arșiță în inimă, o mare părere de rău, și dă îndărăt, rușinat... „Iar ne batem între noi, ca chiorii..." Un slujitor — gata să-l înțepe cu sulița. L-a răpus, totuși. Dar, în clipa aceea, la fereastra de sus, de deasupra cerdacului, zărește chip de fată : ochi mari, fruntea înaltă, buze rumene, cărnoase, obraz oval. Semăna leit cu Ana Viteaz, numai, mult mai tînără. Privește cu spaimă, cu dojană, cu rugă. Stroe face socoteală : „Dobromir banul n-are fete. Are doar nepoți... Cine-o fi ? Aici s-o fi aflînd și Teodosie Rudeanu, acel tînăr filozof care ne-a biruit cu înțelepciunea și cu învățătura lui ?... Fata din fereastră-i seamănă... De ce venim cu sabie asupră-i ? Și cum, adică, pe el, boier tînăr și vrednic, să-l urîm, doar pentru că-i rudă cu Dobromir banul ? Sîntem, noi Buzeștii, nebunii nebunilor !..."

Fără ajutor, încolțit de trei slujitori cu sulițele, Radu este rănit la brațul drept. Se mînie grozav :

— Acasă !... Că n-aveți chef să vă bate-ți, mișeilor...

Stroe ridică spada, cu garda în sus, semn de pace. Aruncă o privire spre fereastra de deasupra cerdacului. Chipul fetei, în pervaz, pare o icoană pusă-n ramă. Privește lung, trist și parcă lăcrămează.

Din pragul visteriei, Mihnea-vodă glăsuiește, răstit :

— Cît aur a dat birul cel nou — găleata ?

— În județul meu, răspunde visternicelul de Teleorman, opt sute paisprezece au plătit bob numărat, cincizeci plătesc la cinsprezece ale lunii, ceilalți...

— Numai atît ? strigă vodă așa de mînios că tremură straiele pe el, cu toate că-s grele de fir de aur și argint.

— Ceilalți—văduve cu cîte-o droaie de copii ori rumâni fără pămînt. Adicătelea, toți săraci și nevolnici.

— La fel și la mine, măria-ta, cutează și visternicelul de Gorj. Și te roagă prostimea, în genunchi, să-ți fie milă că n-au nici de unelea.

— Bani, nu milă ! urlă vodă, nestăpînit. Vindeți-le vitele, țoalele, căldările, sculele. Tot ! Și cenușa din vatră ! Vindeți și scoateți bani, Bani ! Să nu lipsească nici o firfirică. De nu, mișelnicile voastre capete sta-vor unde vă stau acum netrebnicele picioare. Aduceți condicile și catastivele să văd dacă au plătit călugării goștina, oieritul, albinăritul, vădrăritul, cîblăritul...

— Iertare, dar călugării sînt scutiți, măria-ta. Nu plătesc.

— Să plătească ! Și de le mai iei apărarea, împlînt junghierul ăsta în hoitu-ți.

Porunca ajunge la mitropolit, care, în divan, ridică glas :

— Nicicînd obicei să plătească dări călugării n-a fost. Nu stricăm legea.

— Eu sînt legea ! Și legea mea-i banul.

— Călugării n-au averi, măria-ta. Ce muncesc sau dobîndesc prin danii sînt bunuri ale mănăstirilor și deci ale lui Dumnezeu. Măria-ta, nu-l fă pe Dumnezeu birnic ție, că iadul ți-i partea !

— Mă dau în legea turcească, numai să domnesc !

Divanul, auzind, rămîne cu gura căscată. Singur Dobromir-banul îl sprijină pe vodă, dar cu spaimă în glas :

— Scoate bani, măria-ta, și rînduiește-ți bine domnia, că dacă vine Petru-vodă, fiul lui Pătrașcu-vodă, ne măcelărește pe toți. Și te-aș mai povățui, măria-ta, să trimiți slujitorii să mai scuture unii boieri, cum sînt Buzeștii. Iarăși au prins cheag și obrăznicie. Mie-mi ard casele și-mi strică satele. Și pe măria-ta te dușmănesc,

uneltind întru aducerea acelui Petru, pribeag la franțuji.

— M-da... mormăie Mihnea-vodă, gîndind că n-ar fi rău să mai pornească hăcuirea boierilor cu însuși Dobromir — banul, că-i putred de bogat, iar nu cu zănatecii Buzești, sărăciți în lung surghiun.

În căsuța lui din Galata, Țicalidi sorbea cafeaua și număra pe degete : „Uite, au trecut zece ani de cînd am cumpărat un copil din iarmarocul de robi de la Tîrgșor și... Puteam cumpăra o fată de la un ienicer ; dar m-am gîndit, ce să fac eu cu dînsa ? Dacă se nimere urîtă — o pacoste nu alta. Băiatul e altceva... O grecoaică l-a învățat grecește, italienește și turcește. Un slujitor l-a ajutat să nu uite românește. Are acum cinsprezece ani. Isteț foc, vesel, de-un haz neîntîlnit. Mlădios la trup ca nuiaua de corn. L-am dat în seama unui pehlivan, să-l învețe meșteșugul lui : se îndoaie colac, merge în mîini, dănțuie pe sîrmă, sare peste șapte butoaie. Multe coțcării. Cum îi spuneam la Iași negutătorului armean Manea Hagigadur : «Am cumpărat șoimi dresați. Am făcut ostași, călugări, neguțători, corăbieri, meșteșugari de multe feluri. Și domni peste valahi am făcut. Numai măscărici nu crescusem încă. Greu meșteșug, meșteșugul de măscărici. Isprava săvîrșită de Ante al lui Sokol dovedește că nu-i rău că am un *buffone* la o curte împărătească. Măscărici înseamnă nebun. Iar nebunii cică sînt primiți și în rai, să-l desfete pe Sînpetru, cu coțcării și vorbe de duh. Și sălășluind în rai, nu se poate să nu afle tainele lui Dumnezeu...» «Dar dascăl de vorbe de duh i-ai pus ?» m-a întrebat Iani. «Nu ; le are din naștere. Într-o zi l-am bătut. L-am bătut tare și nu plîngea. Nu te doare ? l-am întrebat. Nu mă doare că mă lovești, mă doare că nu-ți pot răspunde tot cu lovituri. «Mda, are limbă ascuțită... Nu i-ar strica, totuși, o șlefuire».“

...„La cîteva zile după asta l-am dus pe ulița Galatei, la Amorado, bătrîn măscărici, odinioară foarte vestit : a slujit la curtea papilor din Roma, de multe ori înțepîndu-i cu zicători agere și veselindu-i cu vorbe măscăricioase. «Facem un *buffone ilustrissim», a* făgăduit Amo-

rado. Mai întîi l-a deprins să-și cocîrjească spinarea ca să pară pitic, ghebos, să-și schimonosească fața după vrere, să îmbrace scufă cu clopoței și canaf, să răsucească pe sub nasul stăpînilor *schiptrul* cu motocei, să răspundă la întrebări cît mai cu haz, s-arunce vorbe cu tîlc ori usturătoare, să spună snoave și măscări pe șleau, fără să roșească. Îi place așa de mult bătrînului măscărici și-ntr-atît îl iubește, că l-a botezat cu numele său : Amorado. Dar eu nu vreau să-i zic așa... O fi fiu de boier ori de țăran ? Are o pată cafenie pe gît... Ei, dar cîți oameni n-au pete pe trup... Aș lua bani buni pe el, dac-ar fi feciorul lui Dobromir-banul, de-o pildă. Dar n-am auzit ca turcii să-i fi răpit vreun copil. Fostu-i-a stearpă muierea..."

Aici ajunsese Țicalidi cu depănarea gîndurilor cînd a intrat un slujitor să-l înștiințeze că-l caută tocmai Amorado.

— Ce s-a întîmplat, meștere ?

— Cinstite negutător, gîfîie bătrînul bufon, mi l-au furat pe...

— Cine ?

— Nu știu. Bănui pe o cadînă : l-a văzut joia trecută la moscheie și s-a îndrăgit de dînsul...

— Ori mi-l găsești ori pun slujitorii să te-nece în Cornul de Aur. Ai înțeles ?

Cu toate că-l rodea mînia și socotea că trăiește ceas neprielnic, s-a dus totuși la un negustor venețian să-l înfățișeze pribeagului Petru, fiul lui Pătrașcu. După o tîrguială de-un sfert de oră, a ieșit cu două pungi de aur. Așezîndu-le în trăsură își frecă mîinile bucuros : Pe-ăsta îl fac domn... Dar dacă nu se ține, talismanul tot la mine o să ajungă. Mai trebuie și altora..." Deocamdată am auzit că Norocea îl bănuie pe Stroe Buzescu. Nici se putea unul mai... nimerit să-i șterpelească diamantul Basarabilor...

Chelarul chinoviei Cozia, călugărul Isaiia, drămăluiește băutura cu multă grijă. N-ar gusta alt vin afară de cel din lingurița împărtășaniei, să-l pici cu lumînarea. Cînd vede ori aude gîlgîind vinul în oală, amețește. Se îngre-

țoșează. Se înspăimîntă ...„Dacă-i sîngele Domnului, se întreabă adesea în sine, de ce tulbură mintea omului ?"

În schimb, Teofil, tovarășul de chilie, îngrijitorul trapezei, „Sfîntul măturoi" cum îl poreclise frații, mult ar bea. Dar n-are. Cînd se-ntinde pe patul tare, numai scîndură cioturoasă, să se hodinească, după vecernie, suspină :

— Nedrepte-s rînduielile lumii, frate Isaiia... Pe tine te-ngrețoșează vinul și te-or pus chelar. Pe mine mă-ngrețoșează mîncarea și-s pus trapezar.

— A mai mare ticăloșie pe lume-i beția ; ea te-mpinge la minciună, la furt, la curvie, la omor. Da, beția-i muma păcatelor.

— Frate Isaiia, ești nătîng ca un ulcior spart. De ani de zile pritocești zama strugurelui, cari bardace pline la toți îmbuibații de la stăreție, și nu guști picătură. Mare netot !

— Gust în fiecare vinere, la împărtășanie.

— Bicisnică ți-i mintea, Isaiio ! Au nu știi cît botează cuvioșii vinul, pe ascuns, în pristol, pînă ajunge la împărtășanie ?

— De ce să-l boteze ?

— Pentru că în timpul slujbei își dreg glasul cu el, și pentru sfînta taină rămîne doar drojdie pe fundul sfîntului potir.

Călugărul Isaiia prinde să murmure rugi întru iertarea păcatului cîrtirii :

— Iartă-i, Doamne, pe cei ce pun apă în vin...

Așa i-a găsit Preda Buzescu : sfădindu-se din pricina băuturii.

— Părintele Isaiia, dă o oală de vin la stăreție. Dar una burduhănoasă !

Stareţul Prohor e plecat la Tismana. Și cum n-au treburi la cîmp, stau și-l așteaptă. Pe la prînz vine și Radu Calomfirescu. Nu s-au văzut de mult. Aduce cu el cinci hîrzoabe de păstrăvi bine afumați, bine potriviți din sare și cu mirosnă trasă din cetina bradului. Aduce, de asemeni, pastramă de cerb și multe vești din Transilvania.

— Hai să bem colo, pe trepte, la gura beciului. Că dacă starețul nu-i acasă... bețivii să nu joace pe masă, rîde Calamfirescu.

— Să-l poftim și pe părintele chelar.

Ciugulește călugărul Isaiia trei păstrăvi. I se face sete și pornește spre șipot, s-o potolească.

— Ce faci, părinte ? Apă, după păstrivi afumați ? Nelegiuire ! Blăstămăție ! surîde Preda, gîndind.

Să mai petreacă, să mai rîdă, ca pe vremuri. Că de cînd i-au înfrînt Rudenii la Filiași, parcă le tot plouă și le ninge : lui Radu i s-a obrintit rana de la braț ; Stroe a văzut, la fereastra culei din Filiași nu știe ce zînă cu privire de dojană. Aiureli...

— Nelegiuire ? De ce ? Doamne, hapără și miiluu...

— Păi n-au stat ei, o viață-ntreagă numai în apă ? adăugă Radu Calomfirescu.

— Da, întărește Buzescu, păstrăvul de-aceea-i pistruiat cu pete rubinii : să se știe că de-l mănînci cere vin roșu. Așa a poruncit Dumnezeu.

— Am mai mîncat păstrăv, dar tot apă am băut și... Doamne hapără...

— În marea-i bunătate, Dumnezeu te-a iertat ; știa că n-ai știut. Dar acum, dacă știi... Gustă doar din ulcica asta. Luăm păcatul asupră-ne.

Amăgit cu vorba, tîrît în ispită, rușinat, Isaiia duce tremurînd oala la gură și gustă, cu fereală și cu spaimă, parc-ar bea mătrăgună. Înțepătura pe limbă i se pare jăratec. Dar, înghițind, află că-i mai bun ca la împărtășanie. Pune a doua oară oala la gură și nu se mai îndură s-o depărteze, pînă nu-și ostoiește setea.

— Ei, vezi ? Merge ! încuviințează călugărul Teofil, apropiindu-se și clipind șiret. Merge bine.

— Văd !... Merge ! Dar cam... cam clătinat. Parcă-s mai ușor. Sîngele-mi umblă mai harnic, mai răscolitor prin trup. Iar lumea, pîrdalnica, uite-o cum se leagănă... Ba chiar se-nvîrte ca nebuna...

— Așa-i că habar n-aveai peste ce comori ești aprig stăpîn ?

— Țineam talantul îngropat în pivniță, boier Preda, Doamne, hapără și miluee... A doua ulcică... Ce bine mi-i... Ce bine !... Chiar dacă mă gîndesc la muieri, nu simt nici un păcat... Uite, le despoi în gînd și... Ce bine mi-i...

La a patra ulcică, după ce ciocnește cu Teofil, Isaiia prinde a sughița ; asta îl cam sperie :

— Aoleu... Doamne, iartă! Fugi, ispită... Cruce de aur... Mi se pare că mă-mbăt... Ptiu-ptiu ! Piei, drace !... Doamne, hapără și miluiește...

— Nu te teme. Duhul vinului intră și dănțuie în mădularele tale, cum dănțuie noaptea prin poiene fecioarele numite iele.

— Spurcată dănțuire și cumplită ispită, boier Buzescule... Dar, vai... iaca încep să le văd. Și vederea lor mă gîdilă... mă furnică prin trup. Ce faceți cu mine ? Doamne, hapără și mii...

— Pentru că păstrăvii s-au isprăvit, gustă de ici o ciosvîrtă de pastramă. Poate, mestecînd, piere ispita ielelor.

Gustă. Bună și pastrama. Își linge degetele și mănîncă pînă-l cuprinde o sete păgînă.

— Urc la șipot să-mi sting arșița. Doamne, hapără...

— Apă, netotule ?! Au n-ai, ici, oala cu vin rece ?

— Vreau... vreau să mă duc la vecernie. Doamne, ha...

— Mai e timp. Bea să-ți dregi glasul. Să cînți „aleluia" ca un heruvim. Și-apoi și la carte scrie : „Ajută-mă, Doamne, să pogor tot adîncul căderii, să mă silesc a arăta că pot îndura și trăi păcatul cu care mă cerci tu, Doamne, în nemărginita-ți bunătate..."

— Numai ulcica asta o mai beau. Pa-vu-ga-di-che-zo-ni-paaa ! Merge !

— Dacă mai bei încă una, merge uns. Șfară ! Pa-ni-zo-che-di-ga-vu-paaa !...

Mai gustă pastramă, apoi vin. Și iar pastramă și iar vin. Și tot așa, dregîndu-și glasul cu pa-vu-ga-di... ajunge să urle cîntece de lume. Și din cîntec dă într-o țopăială de sîrbă popească, legat de după gît cu Teofil, de se zguduie pămîntul sub picioare, iar poloboacele se dau de-a dura și se ciocnesc între ele, ca berbecii beți.

— De ce se-ntu- se-ntunecă așa repede ? Dumnezeu n-aș-n-așteaptă să mă duc și io la ve- la vecernie ? Doa-oamne, hapără...

— Mai bea ca să te limpezești, îl îndeamnă Buzescu, foarte veselindu-se de inima petrecăreață a preacuviosului Isaiia. Fă vecernia aici !

— Chiar așa...

Și prinde să mormăie psalmi, ajutat de Teofil. Cînd încurcă tonul o dau pe cîntece lumești, după glasul lui Calomfirescu. Apoi plescăie, șoltic, din degete, din limbă și poftește trup de muiere :

— Ce-ce ? Io nu-s om ? Dumne-Dumnezeu m-o-n, m-o-nzestrat cu toate mădularele... Nici-u, nici unul lipsă ! Doamne, hapără...

— Păcat să nu te folosești de tot ce ți-a dat Domnul.

— Ma-mare păcat... Mă duc să mă sfin-sfințesc, că m-am spurcat cu beția... La vecer... la vecernie... Doamne, haa... hapără...

Pornește, dar se împiedică în anteriu, în propriile-i picioare și cade. Se ridică iar, căznit, spre hazul celor doi boieri și al fratelui Teofil. Dar își agăță anteriul într-un pociumb și-l sfîșie de la mijloc în jos, pe cracul stîng. Mînios, sparge oala de-un butoi. Zgomotul îl descumpănește și mai tare. Se repede și izbește în butoaie cu pumnii, cu picioarele. Cu o putere și-o iuțeală nebănuită, scoate un cep. Pune capul în șiroiul vranei, bea și apoi lasă să curgă vinul vechi și scump.

— Na !... Să te bea... toți dra-dracii, că te-am păzit atîția ani...

Se tîrăște, încetișor, spre gura beciului, cumpănindu-se, împiedicîndu-se în rantia sfîșiată și mormăind :

— „Miluiește, Doa-oa-amne după mul-ul-ulțimea îndu-u-urări-lor ta-ha-hale"...

Preda Buzescu iese după dînsul, hohotind de rîs și urmărindu-l cum pășește spre poartă, chip să iasă la Olt, să se răcorească. Dar diavolul, luînd chip de taur, i se ivește în cale. Și, văzîndu-l cu rantia sfîșiată, cu părul ud de vin și cu barba fleșcăită, scurmă pămîntul cu copitele și-l ia în coarne. Îngrozit, călugărul vrea să însaile o sfîntă cruce cu limba, dar nu poate : prea-i grea și încleiată de cerul gurii. Ca să scape de groază, se răsucește spre biserică. Dar acum, necuratul se întruchipează în balaur fioros : douăspreceze capete, douăsprezece guri, toate căscate spre dînsul, gata să-l sfîșie... Uite și rîul de foc al gheenei. Uite dracii : împung sufletele cu furci în trei coarne. Uite ceata păcătoșilor : trîndavi, hoți, curvari, ucigași. ...„Uite-mă în ceata bețivilor..." Mai cearcă o dată să însaile o

sfîntă cruce cu limba, dar o află, dureros, lipită de cerul gurii. Se silește s-o dezlipească și, de-atîta sforțare i se întorc mațele. Țîșnește din el vinul, păstrăvii și pastrama. ponosind chipul sfîntului Procopie din ceata drepților, zugrăvită în partea stîngă a *Judecății din urmă*. Înțelege c-a săvîrșit cea mai groaznică pîngărire. Drept aceea dinții balaurului închipuind iadul se lungesc și se ascut spre dînsul, limbile îl sugrumă și-l ard. Genunchii i se moaie de istov. Cade în gheena cea fără ispașă... „Uite, Scaraoschi întinde cumplita lui furcă... trei colți, înroșiți în foc..."

Ci, în clipa asta Preda Buzescu îl înșfacă de rantie. Îl tîrăște, ca pe-un sac, spre chilie, îl leapădă pe scîndurile tari ale patului și-l încuie acolo. Să doarmă, mîntuit din ghearele dracilor.

Întorcîndu-se la beci, Preda îl află pe Teofil sforăind cu capul sub pîntecele unui poloboc, într-un lac murdar, din care izvorăște iz grețos și spurcat. Îl trage în sus, tîrîș, de coadă și de guler.

— Afară, popo, că te-neci... Știu că-ți place ; totuși nu face să mori înecat în vin... Calomfire, ajută-mă să...

Dar, în locul prietenului, în ușa beciului, îl întîmpină trei spade cu vîrfurile, ușor tremurate, îndreptate spre pieptu-i.

— Dă-te prins, Preda Buzescu ! crîșcă Tudor Rudeanu, punîndu-i vîrful spadei în dreptul inimii.

În jur — Staicu și Pîrvu și cîteva slugi cu sulițe și platoșe.

— Ei, dacă-i așa... Ce-oi face ! geme Preda, zgîrcindu-și buza a rînjet și arătîndu-și un canin, ca jderul cînd cineva i-ar smulge un fir din mustață. Numai să dau hoitul ăsta la hodina patului, un dărab de vreme.

— Lasă hoitul și hai, dacă nu vrei să...

Și-i apasă vîrful spadei în piept.

— Cum să-l las ? E beat, cumplit de beat, lungește Buzescu vorba, pîndind cu coada ochiului un loc, să scape. Fiți și voi omenoși și cinstiți, nu tîlhari și cîinoși la inimă, ca toți Rudenii...

— Tot mai cutezi ? sare și Staicu Rudeanu, așezîndu-i vîrful spadei în beregată. O vorbă de mai scoți...

— Iu-hu ! Chiuie Preda, gîndind s-audă Radu Calomfirescu ori Stroe pe care-i știe prin preajmă ori la slovenire, în vreo chilie, undeva.

— Ce-i, Radule, întreabă Stroe din stînga.

— Ce-i, frate ? Ai pornit cu nunta ? rîde Calomfirescu din dreapta.

Speriați, slujitorii Rudenilor lasă, o clipă, sulițele-n jos. Fulgerător, Preda se ferește spre stînga, îl îmbrîncește pe Teofil spre dînșii, îl înșfacă pe Tudor de umeri, îl bușește de perete, îi răsucește brațul și-i smulge paloșul :

— Acum, mîinile sus, fraților !

Dar, fulgerător, Rudeanu trage de la brîu buzdugan ghintuit și stîrnește harță și vifornită.

— Ce-i, Preda ? întreabă Stroe, alergînd spre gura pivniței. Te bați cu călugării ori cu vîrcolacii ?

— Ba cu mușterii de soi !... Rubedeniile banului Dobromir.

De pe cerdac, Stroe sare în spatele lui Staicu, tocmai cînd rotea spada să lovească. Îl înhață cu atîta putere, că arma Rudeanului zboară pînă la temelia mănăstirii. Sosește și Calomfirescu, din cealaltă parte. Icniri. Izbiri înfundate de spade și buzdugan. Gemete. Sudălmi înfiorătoare. Și glasul lui Stroe, nespus de furios :

— Ce mai dorește banul Dobromir de la noi ? Părinții — uciși. Curțile — prădate. Averea — părăduită. Cinstea — terfelită... Ce mai doriți, voi Rudenilor, de la noi, Buzeștii ? Răspundeți, voinicoșilor ! Răspundeți !

Și-l strînge pe Staicu de gît pînă-i iese pămîntul în față, iar ochii i se umflă ca la broscoiul călcat pe șale.

— Să... să vă luăm moșia Căluiului.

— Ei, iaca, nu vă merse, mă ! rîde Preda. Nu !

— Poate-o să hă... meargă al-dat... hă ! nu se lasă Staicu.

— De fapt, noi n-avem pricină cu voi, se îmbunează Stroe, slobozindu-l. Cu unchiul vostru, cu banul Dobromir.

— Iar noi datori sîntem să ne apărăm unchiul, că n-are feciori, se grozăvește Tudor.

— Pentru vorba asta s-ar cuveni să te poftesc, cu ploconeli, ici în pivnița mănăstirii, și ne-mbătăm turtă, de

bucurie, rîde Stroe. Înseamnă că nu faci, cîte le faci, din inimă ; ci, așa, dintr-o pornire năsălnică și dintr-o datorie rău înțeleasă.

— Păi, la urma urmelor, ce te oprește să ne poftești ? rînjește Staicu.

— Hai !... îndeamnă și Pîrvu. Să bem.

— Poate-om deveni chiar prieteni, se-nvoiește Stroe.

Preda Buzescu și Calomfirescu rîd cu poftă. :

— Ce repede a schimbat Stroe dușmănia pe prietenie !

— Ești o comoară la casa omului, mezinule !

Ci, îndată ce coboară trei din treptele pivniței, în cerdac izbucnește glasul lui Radu, deznădăjduit :

— Ajutooor !... Ajutooor !

O clipă, Preda și Stroe stau în uimire. Îi zăpăcește dănțuirea ciudată a răsunetului între ziduri : nu se dumiresc dincotro vine. În acest timp, cei doi Rudeni se răsucesc gonesc pînă la poartă, răstoarnă călugărul de strajă, și fug, lăsînd totul vraiște. La cîțiva pași în urmă, cinci slujitori îl duc pe Radu Buzescu, legat burduf cu căluș la gură. Dincolo de ziduri, îi așteaptă caii. Urcă prada în spatele unuia și-o întind la vale, în goană smintită.

Stroe aleargă după lotri, dar nu-i poate ajunge.

— Ce ne facem ? scapără mînie în glas și-n privire.

— Trecem Oltul înot și le ieșim înainte, la Jiblea !

Nici n-a sfîrșit Calomfirescu vorba, că Buzeștii, cu spadele sus, și înotau spre celălalt mal.

La Jiblea, gonind ca jderii, desculți și plini de apă, s-au ascuns după copaci. Au așteptat ca Rudenii să treacă pe podul umblător dintre Călimănești. Dar cînd sînt gata să-i înhațe descoperă că, pe același mal stîng, îi așteaptă un pîlc mărișor de slujitori, bine armați. Coborînd de pe pod, Tudor Rudeanu își freacă mîinile și se fălește :

— Nu te slobozim, Radu Buzescu, pînă nu ne dai Căluiul...

— Iar de nu-l dai, rob la tătari te vindem...

— Auzi ? Căluiul ori viața !...

— Ei, ce să fac ? ! Vi-l dau... Numai să știți : noi Buzeștii sîntem trei.

— Puteți fi și-o sută !

— Te jugănim și le trimitem boașele și mădularul prăsilei, drept credință.

Ceilalţi doi Buzești ca și Calomfirescu înţeleg că, aici și acum, Rudenii sînt mult mai tari. Preda chiar face semn să se retragă din luncă, spre pădure ; să-i lase în plata Domnului și să înceapă, peste o zi două, tîrguiala răscumpărării fratelui prins.

Drept în crucea amiezii, soarele dogorește tare. Deodată s-aude zumzet neobișnuit. Dintr-o scorbură de tei roiește o matcă de albine. Zboară săgetat, la întîmplare, împînzind buluc, puzderie, văzduhul, parc-ar fi capii. De fapt, caută altă scorbură să se așeze, cum e datina mătcilor neîngrijite în prisacă. Ca să abată roiul spre largul luncii, Preda ia un pumn de nisip și aruncă spre el. Și-apoi altul și altul, ca-ntr-o joacă. Zădărît de ploaia de nisip, roiul s-abate furios asupra Rudenilor. Slujitorii se feresc, dînd din mîini, speriaţi. Pe Tudor îl înţeapă de faţă, de mîini, de buze. Calul pe care se afla Radu legat o rupe la fugă, străchiat, spre sălciile unde se dosesc Stroe și Preda. Sar. Îl prind. Își trag fratele jos și-i taie repede legăturile. În clipele următoare, tuspatru tăbărăsc asupra Rudenilor cu spadele.

Risipiţi, înţepaţi de albine, fără slujitori pe-aproape nu îndrăznesc să se mai bată. O împung la fugă prin Jiblea, să se adăpostească în case. Calomfirescu îl prinde pe Staicu, îl leagă de-un copac și-i înfundă gura cu un șomoig de iarbă. Încalecă pe caii Rudenilor și se-ntorc la Cozia, cîntînd.

— Frunză, foi de tei, Rudenii vai de ei, vor moșii și vor inele, și s-aleg doar cu belele...

— Va să zică un roi de albine mi-a salvat zilele.

— Da, Radu !... Să mai zică lumea că *Alexăndria* scrie povești din cele peste fire.

Canon mare, cu post negru, cu potop de mătănii și privegheri neîntrerupte și-au luat călugării Isaiia și Teofil. Spun bogdaproste lui Preda Buzescu.

— M-ai mîntuit din gura iadului. Deci mă leg jupîn Preda Buzescu, să te pomenesc în toate rugăciunile mele :

slăvește, Doamne, pe Preda, izbăvitorul robului tău, netrebnicul Isaiia, care a...

— A feștelit cu borîtură sfinții din *Judecata cea de pe urmă*, rîde Preda.

Starețul Prohor s-a întors de la Tismana abia a doua zi, pe la chindie. Cînd intra în ograda mănăstirii, un nour de ploaie întindea curcubeu bogat și vesel, din apa Oltului, pînă-n vîrful Coziei.

Și asemeni curcubeului strălucește și fața starețului Prohor. Nu lasă răgaz Buzeștilor, ca de obicei, să-și istorisească poznele, ci grăiește înflăcărat, parcă, acolo unde-a fost, ar fi văzut o minune :

— Veni-va, curînd, domn nou, în toate priceput, îndrăzneț, viteaz între viteji. Ne va scoate din amorțire, mucegai și mișelie. Ne va înălța iar în rang de oameni vrednici.

— Dacă adeverești cuviosia-ta, zîmbește Stroe, lesne crezător, va veni, de bună samă.

— Un om nou ? se împotrivește Preda. Nu vezi, starețe, ce ticăloșită-i lumea noastră ?

— De-l veți ajuta voi, omul acela va zdrobi puterea osmanlîilor și țările noastre iară slobode vor fi.

— Nu cred în asemenea izbăvitor, cîrtește și Radu. Domniile se urmează una pe alta, după vrerea padișahului. Și ticăloșiile de asemenea. Și-apoi, după cumplita ispașă dată lui Ion-vodă de la Moldova, cine-ar mai cuteza să tulbure tihna mișelnică în care zacem prăbușiți ? Cine ?

— Curînd, țara va încăpea iară pe mîna Chiajnei. Și-atunci...

— Feții mei, ce vînt de neîncredere și frică vă bate ! ? Că n-ați fost nicicînd așa.

— Ehei, am mai prins și noi minte.

— Au la carte nu scrie : „Cereți și vi se va da vouă, căutați și veți afla, bateți și deschide-se-va vouă“ ?

— Scrie, părinte stareț. Dar îndată ce se ridică om mai de ispravă, se strîng mișeii toți, asupră-i se năpustesc și-l doboară. Ce făcură cu Vlad Țepeș, cu Radu de la Afumați, cu Ion-vodă de la Moldova ?

— Noi, ca și înaintașii, credem în domnii becisnici și-n urgia stăpînirii sultanului. Și parcă ni-i destulă astă blestemată credință.

— Vai celui ce crede în torţă şi se-ndoieşte de lumina soarelui.

— Eu cred ca sfinția-ta, părinte Prohor ! strigă Stroe, mîniat că fraţii, fără temei, înclină spre deznădejde. Fraţilor, să pregătim calea lui Petru-voievod.

— Petru, fiul lui Pătraşcu ? Nu... Te-nșeli, Stroe, îngînă stareţul, șovăielnic.

— Scrie aici, întinde Stroe scrisoarea lui Costea, în care Prohor citește :

— „În Roma se vorbește stăruitor că vine domn Petru, fiul lui Pătrașcu, om vestit și cu gînduri mari. Spun unii c-ar avea și binecuvîntarea Sf. Părinte a pornire lupta cu păgînii, îndată ce urcă-n scaun. A venit în Roma de la castelul din Blois al craiului Henric, în luna februarie 1581, iar acum, în martie, sfatul cel mare al Veneţiei i-a dat bani și o galeră să treacă la Ragusa cetate. Azi, la Bunavestire, cînd scriu această epistolă, aflu că-i chiar pe galeră, la Lido ; așteaptă vînt prielnic. Fraţii franciscani *i povereli* — sărăcuții — m-au primit în tagma lor. O vreme s-a mai domolit neliniștea din mine, ci iară dor mi s-a făcut de Moldova..."

— Atît, atît, părinte, îl oprește Buzescu cel mic. Deci, frații mei să netezim calea ăstui voievod și gîndurilor lui.

— Adăstaţi, feţii mei ! Nu pe acesta îl prorocesc eu și arhimandritul Serghie de la Tismana. Nu acesta-i mult doritul. Dar, deocamdată, să cere să lepădaţi bezmeticul nărav de a scoate sabia răzbunării pentru orice. Se cuvine să gătiţi oști bune ca acel domn nou să aibă sprijin. Nu fireţi asemeni neîntregului la minte care-și zidește casa pe nisip... Parcă s-aude horboră la poartă... Ce-o fi ?

— Dobromir-banul ! îl cunoaște Stroe, cel dintîi.

— Ne-adulmecă, ghiujul, cu drăcescu-i miros.

— Fraţilor, la luptă ! poruncește Preda, scoţînd, fulgerător spada din teacă.

— Nu, feţii mei ! înalţă Prohor palma spre cer, fluturînd mîneca largă a rantiei negre şi aşezîndu-se în calea Buzeştilor : Aveţi-vă ca fraţii !

— Nu mă ştiu frate cu ăşti căţei de curvă ! mîrîie cu dospită, cu acră ură, Dobromir-banul, alungindu-şi trupul, chipul şi barba pînă la o hîzenie apocaliptică. Mă bucur că v-am prins aici, ca-n vîrşă şi anatema azvîrl asupra voastră şi a şatrei voastre, proclete şi triclete !...

— Ci, cuvine-se să-ţi domoleşti mînia, cinstite bane Dobromir. Ţine sama că aici, în mănăstire, eu sînt oblăduitor.

— Mai întîi... ăşti tîlhari să-mi înapoieze caii hrăpiţi alaltăieri.

— Tîlhari-s cei ce fură ! îl înfruntă Preda Buzescu. Iară moşiile noastre domnia-ta le-ai furat, tîlhar bătrîn şi fără minte ! Hoţ cu barbă de schivnic !

— Am hrisoave ! Hrisoave pe... pe tot ! Blăstămaţilor ! Şi-apoi, să ştiţi, că făcui ăst obicei în ţara asta de ucid fără judecată şi chiar fără pic de vină. Însumi pîrăsc, însumi judec, însumi împlinesc legea ! Pe vodă îl am ici, în degetul mic. E la cheremul meu. De cine să mă tem ?

— De noi, de Buzeşti !

— Ei nu, prea mult ! De mă-nfruntaţi, călugării de la Strehaia or să vă afurisească şi ogorul să v-ajungă smîrc. Să-l spurce stîrcii ! Iar casa clocitoare de năpîrci...

— Nu spumega, bătrîne, şi nu ne certa cu ameninţări şi afurisenii, îl pofteşte Radu. Ales că blestemători avem şi noi, destui şi din cei mai buni, aici, la Cozia. Iar hrisoave căpăta-vom şi noi, curînd. Că, într-o lună, două, urca-va în scaun altă domnie, prielnică nouă.

— Domnie ? Cînd ? Cine ? Unde ?

— Scrie la carte că veni-va om nou, priceput, drept şi viteaz între viteji, cearcă Prohor potolirea gîlcevei, mlădiind glasul şi făcîndu-şi-l cît mai blînd.

— La carte ! se ascute, cocoşeşte, glasul banului Dobromir. Tot la carte zice : luaţi aminte la prorocii mincinoşi ce vin către voi în piele de oaie, iar sub piele, lupi hrăpitori sînt.

— Păi, mai lup ca domnia-ta, nici că se află. Lup şi hienă, tigru şi inorog.

— Cutezi, nemernice ?

Preda trage spada ; dar de data asta Stroe i se așează în cale, ferindu-i-o într-o parte și cuvîntează, cu mult cutremur în glas :

— Bane Dobromir, precum ți s-a mai spus, aici te afli în foișorul stareţului Prohor, dascălul și părintele nostru duhovnicesc, căruia nu vrem cu nimica a-i știrbi tihna. Dacă dorești, cu orice preț, gîlceavă și război cu noi, cu Buzeștii, poftește domnia-ta la Căluiu, bane Dobromire.

— Să mă căsăpiți ?

— Ei, de-am putea !... rîde Preda, iar bătrînul dă o clipă îndărăt.

Stareţul Prohor mai cearcă o dată, cu vorbă bună :

— Știi că din pricini mici, mari gîlceve se scornesc. Că prin înveninarea inimii, țînțarul se face armăsar... Iar acum, dacă te afli aici, în casa mea, mărite ban, lasă mînia, poruncește slugilor să pună armele în teacă și hai să ne îndemnăm la sfat cuminte, pașnic, plăcut oamenilor și lui Dumnezeu. Să nu mai fim răi și haini, învrăjbiți și fiare. Poftește, bane Dobromir, ici pe laița asta. Desfată-ți privirea cu frumusețile din față și uită toate amărăciunile, toate pornirile cele rele leapădă-le și înțelepțește-te. Nu mai strînge atîtea averi, că nu ești Mamon.

Vrînd, nevrînd, bătrînul boier își așeză pe laița acoperită c-o velință înflorată ciolanele lungi, dezmădulate și învăluie cu privirea trupul bisericii. Abia acum, întîia oară, vede chenarele de la ferestre, arcadele și rozetele încrustate în piatră, ca o horbotă lucrată de-o mireasă în așteptarea mirelui. Iar dacă s-a așezat pe laiță, parcă și mînia s-a mai potolit în el. Mai ales că și Buzeștii se arată mult mai cuviincioși decît și-i închipuia.

— Tuturor ne trebuiesc averi. Averi și trai îndestulat, o cîrmește banul Dobromir, apăsînd pe asta. Eu îmi rînduiesc cete de plăieși și arcași.

— Bine-i că-ți rînduiești, numai să le trimeți împotriva dușmanilor țării, deapănă Prohor vorbă de blîndă dojană și de sfat. Să ne grijim mai ales de domn inimos, viteaz, cu priință spre țară și norod. Și, împreună, să scuturăm jugul străin. Că oricîte necazuri ne-am face unul altuia și oricîtă gîlceavă am stîrni între noi, sîngele apă nu se face. Să lepădăm deci legea Talionului. Să fim ceea

ce sîntem : fraţi. Şi să ne unim ca să scăpăm ţara şi norodul de obijduirea şi înjosirea în care-i prăbuşită.

Înţelepciunea cuvintelor, căldura graiului, cuminţenia privirilor lui Prohor îl prind pe banul Dobromir ca o vrajă. A uitat că venise cu mînie şi spadă asupra Coziei şi se nevoieşte a mărturisi :

— Auzii că eşti înţelept şi destoinic, stareţe Prohor. Acum mă încredinţai în adevăr că multă minte ai, deştept eşti, iscusit şi prea învăţat.

— Atunci poftim să bem o ulcică din vinul împăcării.

— Să bem ! strigară într-un glas, Dobromir şi tustrei Buzeştii, semn că vrăjmăşia era doar o coajă, la suprafaţă, şi nu pornea din adînc de inimi.

Iar călugărul Isaiia chelarul, aducînd oala cu vin, se bucură :

— Asta-i minunea cea mare a vremii ! Minunea minunilor : banul Dobromir şi Buzeştii beau din aceeaşi oală... Doamne, hapără şi miilu... Păcat că minunile nu ţin mult.

RĂTĂCEA PE MALUL OLTULUI, PE LA VADURI. SE APROpia de Dunăre. Pîndea cete răzlețe de azapi. Le întărîta la harță. Dacă socotea că primejdia nu-i prea mare, izbea. Dacă nu, făcea cale întoarsă. Manea Voicu îl păzea din depărtare, ca un bunic, și-și lămurea sieși : Ca să nu uite meșteșugul spadei învățat de la Tolomeo Galli. Totodată acîngiii, azapiii și tătarii află că nu pot jefui ca-n țara lui Lobodă și ne ocolesc...

Într-o miercuri, spre seară, a pîndit un pîlc de azapi : veneau din Transilvania și duceau în robie un flăcău voinic, cu umeri largi, cu pumni mari, cu chip aspru, încruntat. Cînd azapii, așezați la foc, așteptau să se frigă batalul, s-a strecurat furiș și i-a tăiat funiile. Slobod, flăcăul a trîntit la pămînt cu pumnul doi străjeri. Le-a smuls iataganele și-a fugit, împreună cu Stroe.

— Mă cheamă Condur Pantelimon, a povestit în drum spre Căluiu. Am fost cioban în Avrig și rob la turci, zece ani. M-au ținut la oaste, în Grecia. Acolo am dezmierdat oarecare cadîne din haremul pașei. Mă căutau pentru bărbăția-mi. Ziceau că li-i mai bine cu mine decît cu stăpînul. Dar, într-o zi, pașa m-a ghibăcit. Și-a poruncit

să-mi smulgă dinţii, să-mi taie mădularele greşitoare, să mă jupoaie de viu şi cu pielea-mi să facă un sac în care s-o lege pe cadîna prinsă în braţele mele şi s-o arunce în mare. Fetele, bune la inimă, au momit două străji ce mă păzeau lîngă un zid. După trei zile eram la Nicopole. Pe uliţă, fata unui turc mare şi bogat, m-a poftit la dînsa, făcîndu-mi semn cu ochiul, din cerdacul cu zăbrele. Ştii cumu-s turcoaicele : i-a plăcut dragostea cu mine. M-a ospătat, m-a povăţuit cum să trec Dunărea pe snopi de răchită şi m-a rugat să n-o uit. Să mai trec fluviul, tot pe snopi de răchită, să-i mai domolesc patimile.

— Cum se numea fata turcului ? întrebă Stroe, măsurîndu-l pe Condur din cap pînă-n tălpi, admirîndu-i trupul cioplit parcă din piatră şi pletele negre, coamă de armăsar murg.

— Fatma, boierule. Şi-i frumoasă... mama ei !

— Intri în slujba mea, Condur Pantelimon ? Ne ajuţi pe noi, Buzeştii, să ne facem cete de oşteni.

Şi într-adevăr, după ce s-au hodinit trei zile în Căluiu, Firea Gărgăun şi Condur Pantelimon au plecat s-adune oameni din toată Oltenia, să-i înveţe a lupta cu spada şi suliţa.

— După cît văd eu, zicea Manea Voicu, la întoarcere, predînd oştenii adunaţi, boieri dumneavoastră vreţi război cu orice preţ. Dar noi, ţăranii, care îndurăm jafurile şi toate necazurile...

— Manea, noi pentru tihna şi slobozenia vetrelor şi a pămîntului acesta vrem a ne bate.

— Ei, ce bine ar fi, jupîn Stroe !...

— Mă fac şi eu oştean, cum ai zis, boier Stroe, s-a înfăţişat şi Muşat Bulborea. Că poate trecem Dunărea. Şi-acolo trebuie să fie comori. Comori pentru crucea Dumitrei...

— O să trecem şi Dunărea, Muşate. Şi-o să găsim şi comori, cîte vrei.

Ca să strîngă bani pentru arme, Buzeştii s-au hărnicit în negoţul cu vite, cu miere şi cu nuci. S-au împrietenit cu Mihalcea din Cocorăşti, cum îşi zice acum după căsătorie. L-au vizitat şi acasă, la moşie, şi în Bucureşti. I-au

cunoscut soția, jupîneasa Marula și copiii : băiatul Pătrașcu și jupînițele Preda și Mihnea.

— Am dorit feciori, să fac cu ei tagma vitejilor. Dar jupîneasa mi-a făcut în ciudă. M-am răzbunat : le-am dat nume bărbătești. Ci Marula tot n-a avut putere să le... desăvîrșească feciori. Cîtu-s de mici, merg cu mine călare la vînătoare și îngrijesc gospodăria, ca niște flăcăiandri. Ce să-i faci ? Folosim și noi ce-avem.

În treburi de negoț, Mihalcea din Cocorăști n-are pereche. Cunoaște greci, raguzani, italieni, nemți, sași, evrei, arabi, armeni, persieni, franțuji, armîni, chiprioți, eghipțieni și cu mulți grăiește în limba lor. Repede află unde se vinde ori se cumpără orice marfă. Pe otomani îi urăște, insuflînd și altora ura asta. Dibaci, ambițios, nu se codește de la nimic întru izbînda gîndurilor sale. Se folosește de oameni vrednici, ca și de nemernici ori ticăloși.

— O vorbă zice : răul n-are leac decît mai răul. Îl iubesc pe Iani pentru că a găsit o nouă vacă de muls : Pàl Màrkhàzi. Îl minte, zicînd că-l face voievod al Transilvaniei și-l stoarce de parale.

— După cît înțeleg, Iani a ajuns cămătarul poftitorilor de domnie.

— Da, Radu Buzescu. Lucrează îndeobște cu Andronic Cantacuzino. Se cîrdășesc însă cu el și alți neguțători leventini, care-i cumpără mărfuri furate de haiducii lui Novac ori Deli Marcu, spaimele cele dinlăuntru ale împărăției. Țicalidi, așa schilod cum arată, pătrunde pînă în munți la Deli Marcu și-i dă știrea cum și pe cine să prade. De trei ori mi-au prădat chiar caravanele mele.

— În preajma dumitale am văzut o dată un tînăr frumos, cu ochi focoși. Unde se află acum ? vrea Radu să știe.

— Cutreieră țările cu negoțul, lămurește Mihalcea, luînd un ton misterios. I-s dragi armele și mînuiește, parc-ar fulgera, o bardă de oțel, cu două tăiușuri. Acum învață lupta cu spada la Alba Iulia, cu Tolomeo Galli.

— Dascălul nostru ! se bucură Preda.

— Învață și treaba oștilor, de la italieni, de la arnăuți, nemți, poloni, moldoveni, turci și cazaci. După ce

vinde marfa la Țarigrad ori la Ragusa, se întoarce la Tismana și pune banii în palma starețului Serghie, să-i cumpere moșii. Zice mumă-sa, Tudora: „Stăruie a dobîndi rang boieresc, drag feciorul meu, că soartă strălucită ți-i hărăzită". E dintr-o plămadă aleasă. Din făptura lui țîșnește o putere neobișnuită, o vrajă ce te subjugă, cum subjugă dragostea.

— Îl cunosc! nu mai răbdă Stroe. L-am întîlnit în Alba Iulia și la Prislop. Este aidoma cum îl înfățișezi. Se numește Mihai. Iar starețul Ion a binecuvîntat prietenia noastră.

— Mă bucur nespus! Tocmai asta voiam și eu; să-l cunoașteți. Să-l cunoașteți și să vă împrieteniți. Deocamdată, pot spune că seamănă mult cu dumneata, Stroe. Ci eu aș vrea să-l văd mai îndrăgit de viață. Să bea. Să umble la muieri. Să înșele. Să urască. Să ucidă, la nevoie, fără mustrare de cuget. Că viața-i aspră, rea și păgînă. Dar tînărul meu prieten cu ochii de văpaie nu prea se dă pe brazda asta. Iubește traiul bun și veselia, ci numai cumpătat. Munca, rîvna de a cunoaște, gîndurile cele nalte nu-i dau răgaz să fie cum aș vrea eu. O ascultă mai ales pe maică-sa. Dar ce femeie-i maică-sa, Tudora... Ce comoară de înțelepciune și frumusețe...

Fără să știe cum, tustrei Buzeștii s-au gîndit la muma lor, la Maria, la năpraznica-i moarte și s-au întristat... „Spune, maică, adevărat, cu ce apă m-ai scăldat"...

Hrănit de cîte a aflat, Stroe s-a dus a doua zi la Copăcel, moșia lui Ivan Rudeanu. A arătat prietenie lui Teodosie. Au stat la voroavă trei zile și foarte s-au înțeles și buni prieteni s-au legat a fi.

— Să ștergem dușmănia dintre noi.

Doamne, cît era de ocupat, zilele acelea, starețul Ion de la Prislop... Episcopul Mihai Tordaș i-a poruncit să dobîndească învoire de la voievodul Transilvaniei pentru tipărirea *Sfintei Scripturi* în limba română. Deci alergătură la Alba Iulia, rugăminți la Gàspar Kornis, la Ștefan Iosica. După asta să mai citească o dată tălmăcirea și s-o trimită tipografilor Șerban și Marian, vestindu-i

că li s-a încredințat o treabă de mare folos tuturor românilor. Totuși, prin încîlcitura atîtor treburi, găsi vreme să scrie scurt pitac la Căluiu: „Acum, 1 mai leat 1581, a murit voievodul Cristofor Bàthory, iar dieta obștească din Cluj a proclamat urmaș pe Sigismund Bàthory, deși are numai zece ani. O epitropie de doisprezece sfetnici, în cap cu Ion Getzi, cîrmui-va țara. Cum este datina curților crăiești, s-au și pornit lingușirile pe lîngă preatînărul voievod. Printre cei care-l ridică-n slăvi pe Sigismund Báthory, se află și Ștefan Iosica."

— Ca român, îl dojenește starețul Ion, s-ar cuveni să știi o vorbă a lui Cicero, strămoșul nostru, care zice: „Nepotrivit este a lăuda un copil, că nu lauzi fapt împlinit, ci numai o făgăduință".

— Dacă trag foloase, starețe, proslăvesc și pe dracul...

La Țarigrad, moartea lui Cristofor Bathory a stîrnit mare horboră. Misiții și banii lui Pal Markhazi au lucrat zornic.

Dar la Alba Iulia, gîcind, că, prin minoratul lui Sigismund se deschide o epocă de mare huzur, nobilii unguri au strigat:

— Nu ne trebuie Pal Markhazi! Mai bine murim, decît să primim crai un vizitiu, un rîndaș, un om de nimica!

Cinci zile au stat solii unguri cu tributul și cu daruri bogate la Țarigrad, în poarta Seraiului: padișahul nu i-a primit. Porunceа: ori tributul îndoit ori Pal Markhazi voievod al Transilvaniei. „Dacă ne trimite un principe pe care nu-l vrem, alegem altul, dintre suveranii vecini. Hotărît! Deci nu ne siliți la asemenea purtare", au grăit solii transilvani. Dregătorii Porții au mai stăruit cu sporirea tributului numai pînă cînd Iani a vestit că Pal Markhazi a lefterit cu totul. După asta, gîndind că nobilii unguri pot încurca treburile chemînd cap al țării pe tînărul împărat Rudolf al II-lea al Austriei, sultanul a primit solia și tributul, recunoscîndu-l astfel pe Sigismund Bathory voievod. Ca să nu mai unelteascа împotriva tînărului voievod, Ștefan Bathory, iscusit psiholog și politic, îl cheamă pe Markhazi la dînsul: îl iartă, îl face dregător și-i dă soție pe Ana, văduva lui Gáspar Beches.

Se răspîndesc multe vești și povești despre Sigismund. Vestiți dascăli italieni îl învață spada, aruncarea discului, ridicarea greutăților, călăria pe armăsari buieștri, danțul elegant după moda italiană, cîntarea din felurite instrumente și chiar să compună bucăți de muzică și să scrie sonete în italienește. În grija-i părintească față de unguri, papa a trimis dascăl și sfetnic lui Sigismund pe iezuitul spaniol — Alonso Carrillo. Bun cărturar și iscusit meșter în descîlcirea firii omenești, Carillo a înțeles, din primul ceas, ce aluat ușor de modelat este Sigismund, copilandru crud la minte și supus. Îl învață latina, retorica, istoria și mai ales religia. Rîvnește să scoată din ăst copilandru cavaler ilustru, aprig apărător al catolicismului, îndrăzneț luptător împotriva păgînilor și a ereticilor, întru biruința cea de obște a catolicismului în lume. Va să plămădească din el dibaci conducător de stat. Mai urmărește ceva ; să ascundă sărăcia duhului cu care-i înzestrat voievodul : vorbește greu pentru că înțelege greu. E mereu trist și morocănos, pentru că-i boleac și trîndav din născare. Nu-i plac oamenii și nici copiii. Singura lui plăcere este să chinuie cățeii și păsările. Totuși mulți și-au cîrmit interesele și soarta după cea a copilandrului voievod. Ștefan Iosica, de pildă, cînd are prilej, îi arată că locuitorii din Transilvania, Moldova și Țara Românească sînt frați, sînt români. Pînă acum, conducătorii și domnii au căutat să strice astă frățietate. Și au greșit.

— Măria-ta, mai înțelept ca toți, vei urma sfatul nostru și al părintelui Carrillo. Scriu istoricii de cetatea Sarmizegetusei, de craiul Decebal, care s-a războit cu Traian împăratul roman. Ca el să fii și măria-ta ! Și să întemeiezi pe aceste pămînturi vechea Dacie, țară bogată, frumoasă și rotundă în hotarul ei.

Copilandrul prinț bulbucă ochii și ridică sprîncenele a uimire. Nimic nu înțelege. Zîmbește însă, ca și cum ar vrea să zică : „Mai ceva ca Decebal“...

Umblînd după osteni, oamenii Buzeștilor aflară și despre năprasnica putere a lui Oprea Rîcman.

— L-am văzut, lămurește Firea ; c-o încleștare a mîinilor în greabăn a îngenuncheat cel mai straşnic armăsar. Iar în pădurea Comana a ucis un lup, înhățîndu-l cu stînga de ceafă și izbindu-l cu pumnul drept în cap, pînă i-a tulburat creierii și i-a sîngerat ochii.

— Puneți-l în straja casei de la Căluiu, poruncește Preda privindu-l cît de uriaș și de voinic arată.

— Dacă nu te-mpaci aici, îi șoptește Firea Gărgăun, te duc la Novac, să lovești cu cetele lui Țarigradul. Cîștigi bani, duium.

— Nu, Gărgăune, simt eu că s-arată niște vremi vitejești, ca-n vechime. Așa că avea-voi treabă și-acilea.

Stroe însuși l-a învățat a mînui, cu mlădiere — că putere are prea destulă — paloșul, buzduganul, sulița și arcul. Totul e să nu i se frîngă arma în mînă. Că de lovit, lovește abraș.

În noiembrie 1582, a venit vestea și la Căluiu că Petru-vodă cel Șchiop, cu ajutor turcesc, l-a alungat pe Iancu-vodă Sasu, și a urcat a doua oară pe tronul Moldovei.

— Craiul Cazimir al Poloniei l-a prins pe Iancu Sasu, s-a bucurat Ion Norocea, i-a luat toată averea — și avea destulă, că umbla vara cu sanie de os — și i-a tăiat capul, în piața Liovului. Trec pe la Cetea ; iau familia și-o duc în Moldova.

Cei din jur se bucură. Numai Mihai sin Pătrașcu se uită lung sfredelitor, parc-ar vrea să-i vadă inima. Dă prețul cerut pe tamazlîcul de vite tîrguit și se închide în sine.

Pe străzile Sibiului începea să fulguie ușor.

— Nu bem adălmașul, Mihai ?

— Bem, jupîne Norocea... Ci mă gîndesc și mă-ntreb : de ce craiul leah rămîne slujitor sultanului, fără cîrtire ? Al doilea domn român, tăiat în piața Liovului. Cu ce drept ? Și unde-i dreptatea și omenia ?

Pacea cu Dobromir banul, așa de ușor și de frumos încheiată la Cozia, i-a îndemnat pe Buzești să se înădească iar la cumpărat pămînturi și sate. Și-au început cu moșia Voinigeștilor. Mare și bună moșie, în adevăr. Fusese odinioară a Buzeștilor și Radu voia cu orice preț s-o răscumpere. S-a tocmit cu țăranii, cu Neacșu din Drăgoești și cu nepot-său, Radu Bidiviul, pentru 50 000 de aspri.

— De unde au bani ? a întrebat Dobromir. De unde ?

— Din negoț, lămurea nepotul Teodosie Rudeanu. Lucrează împreună cu Mihalcea din Cocorăști și cîștigă bine.

— Averea naște trufie și sete de putere.

A dat 55 000 de aspri și-a stricat tîrgul Buzeștilor. L-a pus în hrisov și pe Ivan Rudeanu. Anume, ca să iște iar rîcă între Buzești și Rudeni. Că, după părerea bătrînului ban, prea se împrietenesc și chiar adună oști, după cum se zvonește.

— Împotriva cui ? A sultanului ? S-o creadă ei...

Auzind că pierd Voinigeștii, Radu s-a înfuriat cumplit :

— Moșia asta ne scăpa din toate angaralele ! Și cîte planuri nu-mi făcusem ! Livezi de nuci, prisăci, turme de oi...

— Pierdurăm o moșie de preț, îl sprijină Preda în părerile de rău. Și numai tu, Stroe, ești vinovat : ai destăinuit gîndurile noastre lui Teodosie.

— S-ar putea. Ci eu crezui că ne-am împăcat. Sînt cinstit în tot ce gîndesc și fac.

— Ah, de-aș putea, pe acești nesătui, pe acești Rudeni, i-aș sfîșia cu dinții din tălpi în grumaz și le-aș pune căpățînele în pari, ca oalele, scrîșni Radu.

— Știți ce ? Lăsați-o dracului de moșie, șuguie Calomfirescu. Ivan din Ruda are o zăludă. Mi se pare c-o cheamă Sima. Deci căpătați voi moșia Voinigeștilor, ca popa și cu... popa. Ce zici, Stroe ? Sima are vreo treisprezece anișori. Și dac-o fi și urîtă... te bate fericea, peste trei-patru ani.

— Ferească sfîntul ! se scutură mezinul. Și-apoi, pe departe, sîntem rude.

— Ai prilej s-apropii iar înrudirea.

— Tacă-ți gura ! se mînie Stroe și trage spada, fără să știe de ce.

— Harţag de fasole crudă ! Chisăliţă furioasă ! hohoteşte Calomfirescu.

— Urăsc tot neamul Rudenilor ! Şi-l voi urî pînă la sfîrşitul lumii...

— Ba pînă cînd călugărul Prohor vă va da iar pe la nas cu smirna împăcării şi cu busuiocul înfrăţirii, frate Radule.

— Banul Dobromir e vinovat de uciderea părinţilor noştri, Calomfirescule. Eu am vrut împăcarea. Şi m-am bucurat nespus de ea. Dar dacă-s mincinoşi şi-nşelători, dacă şi după ce ne-am împăcat tot ne mai lovesc şi ne mai pradă, îi urăsc de moarte !

— Ei, dacă şi Stroe a dat-o pe ură, însamnă că a ajuns cuţitul la os, vorbeşte serios Radu Calomfirescu. Dar, fraţilor, eu pentru altă treabă mi-am înspumat armăsarul pînă aici. S-a ridicat Radu Popa cu oştile mehedinţilor împotriva domniei. Ce facem ? Ne alăturăm ?

— Avem sorţi de izbîndă ?

— Nu ştiu. Vă întreb pe voi.

— Sîntem puţini, Calomfirescule, socoteşte Radu ducînd mîna la frunte.

— Stroe, aleargă la Cozia după sfat.

— Fraţilor, aştept să văd unde-o să vă puneţi inimile la iernat. Capetele ştiu că-s în chinovia Coziei, în păstrarea lui Prohor.

A gonit Stroe toată noaptea. În zori brumat pe strai şi plete, a intrat în chilia stareţului. L-a primit cu dragoste, fericit că-i cere povaţă.

— Nu vă alăturaţi. Radu Popa-i om pripit, zănatec şi fără temei. Nu izbîndesc mehedinţenii în răzmeriţa lor. Ales că Mihnea-vodă a şi trimes încoace oşti, nu şagă.

În adevăr, la Drăgăşani, Voica, noua hangiţă, tînără şi frumoasă femeie, i-a pus în faţă vinul, şoptindu-i :

— Am ştire, boier Stroe, că ienicerii trimişi de vodă au bătut, la Craiova, cetele boierilor mehedinţeni şi le-au împrăştiat.

— Dar de unde-au venit ienicerii ?

— De la Vidin. Aşa zice lumea... Ci bea şi mănîncă, nu te mai amărî.

— Mi s-a pus nod în gît...

— C-o îmbrățișare, îl scot? șoptește hangița întrebarea vicleană.

— Știu eu?... Să cercăm. Răzmerițe-or mai veni, dar hangiță ca tine, ba.

A treia zi, cînd a ajuns Stroe la Căluiu, ningea des. Frații aflaseră și ei că Radu Popa și mehedințenii fost-au înfrînți și așteptau, liniștiți, căderea iernii, bucuroși că nu s-au amestecat. Numai Stroe parcă n-avea astîmpăr.

— Hangița Voica din Drăgășani mi-a destăinuit...

— Nu cumva la Voica ai cam întîrziat? îl înșurubă Preda cu o întrebare ciudoasă. E-ndrăcit de frumoasă.

— Păi... tot n-avea nici o noimă să zoresc. Mehedințenii — pulbere. Daraua ispitei trage greu în talerul meu și mă împotmolește în păcat.

— Ei, ce ți-a destăinuit printre dezmierdări?

— Că Grozava și Anghelina lui Tițu se află în casă la Stoichiță din Strîmba.

— Plec să le-aduc! s-a ridicat Preda în picioare. Îl iau pe Rîcman, pe Mușat și pe Gărgăun.

— Poate găsim și-o comoară, a suspinat Mușat Bulborea, temător și bucuros totodată.

Au înotat prin omăt o zi întreagă pînă la Strîmba. Seara, cînd ai lui Stoichiță se găteau de culcare, Oprea Rîcman a doborît poarta cu umărul și-au intrat în curte, ținînd în vîrful sulițelor toți slujitorii. Față-n față cu Preda Buzescu, Stoichiță își tot strîngea la piept gulerul cămășii, gata să leșine.

— Nu-ți fac nimic, jupîn Stoichiță. Am venit după roabele noastre, Grozava și Anghelina.

— Roabe!... Iale, jup... Ia-le, că tocmai voiam să ți le trimit. Nu mă-mpac cu ele. Mofturoase și hoațe.

— Aha! Atunci tocmai de aceea am venit: să nu întîrzii prea mult trimiterea... Ales că noi le-am slobozit de-o jumătate de an, împreună cu soțul și părintele lor, fierarul Tițu.

A doua zi însă Stoichiță din Strîmba a și alergat la Filiași, la banul Dobromir:

— Iar s-au obrăznicit Buzeștii, prădatu-mi-au casa!

— Daaa? Am eu ac de-ale lor cojoace... Zic că-s înțe-

ieși cu Radu Popa. Și răzvrătiților, ștreangul li-i menit. Tot n-a spînzurat măria-sa decît șapte. Cu trei, fac zece.

Puse degetul arătător zălog între file, trase cartea pe genunchi și, învăluindu-și feciorii în privirea-i caldă și biajină, Ivan Rudeanu vorbi :

— Nu, vremurile ce vin nu trebuie să mai fie războinice. Buzeștii, Caloteștii, tînărul Udrea Băleanu, Calomfirescu, acest Radu Popa și toți zănatecii care-și fac case bolovănite, înalță movile de strajă și adună oșteni, păcătuiesc stîrnind lumea spre vărsare de sînge. Sînt din fire prea aprinși, prea împătimați de ură ca să audă glasul păcii între oameni și-ntre neamuri. Vedeți voi, Teodosie, Oprea, Staicu, Pîrvu, Tudor, voi feciorii mei, acum lumea e dornică de averi, de trai bun, de moleșag. Călugări ca Prohor de la Cozia ori Ion de la Prislop tălmăcesc în românește nu numai *Ohtoicul* ori *Evangheliile*, ci *Alexandria, Gromovnicele, Rojdanicul*. Le copiază și le vînd boierilor și boieroaicelor, să le citească. Ce vădește asta ? Vădește dorința oamenilor de a cunoaște din cărți. Unde se mai pomenea asta altă dată ?

— Nu mi se pare că ai dreptate, tată, cutează Teodosie. Întîi pentru că boierii vechi nu-s ca domnia-ta. Habar n-au de cărți și filozofie. După averi, e-adevărat, umblă. Dar numai după averi. Vînd țara și domnia, ca pe nimica, uitînd că din dulce pîinea lor se hrănesc.

— O, fătul meu, tu ai dreptate, într-o privință. Ci tocmai de aceea zic și iară zic : să mai gîndim și la cele ale sufletului. Vracii tămăduiesc metehnele trupești, iară pe cele sufletești numai filozofii. Și nouă sufletul ni-i vătămat ; așa de vătămat că nici iatrofilozofii nu-l mai pot drege.

— Deocamdată să ne vedem scăpați de domnia lui Mihnea-vodă.

— Ei, Staicule, schimbarea domnilor — bucuria nebunilor. Chiar în *Alexandria* scrie : „Proclet fie cel ce va hrăni ucigătorul de domni, curva din casă și vînzătorul din cetate.“ Și în loc să ne batem între noi, ca chiorii, mai cu folos ne-am război cu stihiile lumii, cu pădurea,

cu apele, cu cîmpia neroditoare. Pe ele să le domolim și să le silim a ne sluji. Nu-i așa, feții mei ?

Vorbirea ar mai fi curs înainte, lină, dacă n-ar fi apărut în ușă jupîneasa Ana, să-și șmotrească feciorii, cu răstite vorbe :

— La treabă, trîntorilor ! La treabă, nu la boscorodiri în divanuri filozofești ! N-auziți că, de cînd am luat Voinigeștii, zăluzii Buzești strîng oști împotrivă-ne ? Zvonesc că le vine domn prieten și-or să ne ia și cenușa din vatră. La treabă !

Feciorii se răspîndesc ca iepurii. Ana strigă după dînșii :

— Faceți-vă și voi oști și bateți-vă ! Că vin Buzeștii și vă spînzură de grinda cerdacului. Pe tuspatru ! Ca pe niște tingiri goale și neroade.

După plecarea fiilor, Ivan Rudeanu îndură singur ocările soației, foc supărată a mia oară, c-a adus în casă copila acelui Mușat Bulborea, născută în Izvarna.

— Nu ți-am făcut eu destui ? Doisprezece ! Din care nouă trăiesc ?

— Geaba te mînii, jupîneasă Ana. Pe Rada vreau s-o înfiez. Să fie Simei tovarășă de joacă. Mi se topește inima cînd o aud : „Rada din Izvarna, sora mea de suflet".

— Slăbănogule ! Sfîntule ! Dacă-aude frate-meu, Dobromir, te scuipă-ntre ochi. Iar eu, fire-aș nebună de-aș înfia cu numele de fiică pe o... Radă din Izvarna !

— E curățică, isteață copila, orfană de mumă, iar Sima-i singurică. Și-apoi surori de botez sînt. O știi prea bine.

— Noi sîntem boieri ; e-ai roabă ! Și-apoi taică-su, smintitul, acu nu mai umblă după comori ; a intrat oștean în cetele Buzeștilor și-i gata să vină împotriva casei noastre. Ori nici asta n-o crezi ?

În Țara Românească se știa că, de patru ani, Mihnea-vodă duce greu război cu surpătorii domniei. Ci acum s-a apropiat rău de tot funia de par. Cu sprijinul regelui Henric al Franței, Petru, feciorul lui Pătrașcu-vodă, capătă tot mai multă trecere la Țarigrad. Cucerește inimile pentrucă-i foarte darnic, pentrucă-i învățat cum

rar se află și frumos de pică. Mihnea-vodă trimite pungi cu aur, tuturor pașalelor, dar cu greu îi poate ține piept. Cu silnicie, cu împresurări, cu osînde grele, spre jalea norodului, în primăvara anului 1583, a strîns birul tot, iar la 1 iunie caravane lungi de harabale s-au înșirat pe drumul Țarigradului. Numai că, îndată ce caravanele trecut-au Dunărea, ceaușii l-au și luat la Poartă pe Mihnea-vodă și pe mumă-sa, Ecaterina.

— Armați-vă cu tot aurul ce-l aveți, îl povățuiesc ceaușii, rîzînd nerușinat și vicleni.

Spre marea lor uimire, la Tîrnova se întîlnesc cu alai domnesc, în drum spre Tîrgoviște. Li se chircește inima de spaimă și durere.

— Am pierdut războiul pungilor, Mihneo ! geme Ecaterina.

Vestea venirii lui Petru-vodă se răspîndește repede în țară. Mulți îl așteptau cu nerăbdare. Mai ales că nici un boier de seamă și mai bătrîn n-avusese vreun amestec în numirea lui. Cu toate că starețul Prohor se află în mare îndoială, totuși Buzeștii se bucură nespus de venirea lui Petru și, împreună cu Calomfirescu, cu Udrea Băleanu, cu Mihalcea îi rînduiesc o bună primire. Neștiind de asta, boierii se trezesc la Giurgiu cu strălucitul lui alai, apărat de 2 000 de ieniceri și spahii. Se miră că mare mulțime de norod sărbătorește îmbrăcată, urează noului domn sănătate, voie-bună și biruință asupra vrăjmașilor. Tot drumul pînă la București și pînă la Tîrgoviște, mulțimea strigă :

— Să trăiască Petru-vodă, sin Pătrașcu cel Bun !

Văzîndu-l frumos și tînăr, zîmbitor și vesel, mulțimea se încredința că țara a intrat pe mîini vrednice și că, de acu înainte, se va înzili mai bine.

Cel dintîi om din alaiul lui Petru-vodă cunoscut Buzeștilor a fost Petru Grigorovici, armean de neam, meșter zugrav de icoane. Le-a povestit cum îl ocrotesc pe măria-sa sultana Safiia și Ieremia, patriarhul Țarigradului, cinstindu-l cu prietenia lor. Tronul l-a costat, totuși, cu toate scutirile, 140 000 de scuzi. Și meșterul zugrav adaugă :

— Se zice că are asupra măriei-sale diamantul cel mare al Basarabilor, care dă putere și curaj, înlătură strigoii și apără de otravă. Iar în ureche, cum ați văzut, poartă cercel cu mărgăritar, leac de inimă rea, apărător tinereței și bărbăției.

— La Țarigrad, adaugă Mihalcea, a ticluit stihuri și cîntece de haz pe socoteala Chiajnei, de-a rîs Fanarul și toată Galata.

Petru-vodă poartă barbă ascuțită, ciorapi lungi, chiloți de mătase, bufanți ca și mînecile tunicii. Voinic, impunător, puternic, sprinten totuși, elegant și frumos, se impuse hotărît în fața tuturor boierilor. Ca să-i fie pe plac, Preda Buzescu a îmbrăcat straiele din Transilvania. Cîțiva boieri vechi, ruginiți, strîmbă însă din nas văzînd cercelul din urechea lui vodă și pufnesc :

— Bărbat e au muiere ?

Îl și poreclesc „Petru Cercel". Dar auzindu-l în sfat, rămîn uimiți de vorbirea-i aleasă, de mintea-i luminată și inima deschisă. Se vădește bun cunoscător al oamenilor și împrejurărilor. Se arată dornic să facă multe : palate, tiparnițe, biserici, oștire. Vrea ca țara să lege prieteșug cu riga Franței, cu italienii, cu papa, cu Transilvania și Moldova.

— Să nu mai îndurăm robie mucedă, ucigătoare țării și bietului norod. Să tocmim un regat al Daciei, cum a fost în vremea de demult, aici la Dunăre și în Carpați.

— Un regat al Daciei ? stau boierii zăpăciți și copleșiți de admirație ori de teamă.

Mulți nu prea înțeleg ce înseamnă asta, dar pe toți atare gînd îi prinde ca o mreajă țesută din fir de aur.

— Că eu pace voiesc și înmănuncherea tuturor puterilor din lăuntru, întru prosperitatea țării.

Două săptămîni în Tîrgoviște au fost tot vizite și petreceri, întîlniri cu felurite solii și veselie mare. Pe ulițî apar tineri boieri în strai apusean. Și printre cei dintîi — Buzeștii și Calomfirescu. Boierii bătrîni hîrșiți de viață îl privesc pe vodă Petru cu oarecare îndoială. Cei tineri însă cred că-i „omul așteptat", „primenitorul", „slobozitorul țării". Și cei mai mulți se grăbesc să-l slujească credincioși, trup și suflet. Iar Buzeștii sînt în frunte.

— Dacă vrei, măria-ta, să dovedești că regatul Daciei nu-i așa, o vorbă deșartă, îl povățuiește Teodosie Rudeanu, fă cum zic Buzeștii : împrietenește-te cu domnii din Transilvania și Moldova.

— Mă împrietenesc, de bună samă.

— Și, pentru început, n-ar fi rău să ai o ctitorie în Transilvania, ca și părintele măriei tale.

— Și la asta m-am gîndit. Găsiți-mi un loc.

— Bine-ar fi, măria-ta, o biserică în Alba Iulia, cutează Stroe Buzescu,

— Sau măcar pentru românii din Șcheii Brașovului, adaugă Radu Buzescu. Sînt foarte oropsiți de sașii cei mari.

— Bine. Zidesc biserica din Șchei.

Dar, neînțeles de repede, schimbările aduse de Petru-vodă stîrnesc împotriviri. Și în boierime și în norod.

— Oploșește prea mulți străini pe lîngă dînsul și liftele astea n-au să-l lase să se apropie de inima noastră, prevestește Manea Voicu. Lăcustele astea cîștigă bunăvoința domnului, iar domnul le dă toată țîța țării, s-o sugă și s-o stoarcă după a lor voie, pînă-or stîrpi-o de istov.

— Ce se grozăvesc Buzeștii și Calomfirescu ? întreabă, batjocoritor, Miriște logofătul. Flușturatici și de nimica : trec Oltul, schimbă portul. Ce ? Noi n-avem straiele noastre potrivite cu locurile și cu vremea de la noi ? Să-i văd eu pe Buzești, pe franțuji, pe talieni și pe măria-sa cu papucii roșii prin noroaiele din Căluiu. Și-apoi, dacă mă îmbrac după moda franțuzului, trebuie să-mi tund și barba ascuțită ca un morcov, să mă dau cu dresuri și sulimanuri pe obraz, să-mi așez părul cu drotul, ca muierile, iar în loc de căciulă gospodărească să port tichiuță cu pene de struț și pietre prețioase. Vorba aceea : chelului, tichie de mărgăritar îi lipsește.

Apusenii din jurul voievodului Petru și mai ales frații Tomaso și Giacomo Alberti, vestiți negustori de blănuri și postavuri, se mirau mult de țara asta sălbatecă. Se sfătuiau cu Giovanni del Marini Poli și cu medicul ragusan Nadali, aprig propagandist catolic, și se întrebau :

— Cum o ridicăm la treapta civilizației apusene ?

— Să-i atragem întîi pe acești boieri primitivi, la o viață de lux și de plăceri. Să prindă gustul frumosului subțire, al artei rafinate.

În schimb, Berthier și Germigny, frantuji tineri, isteți, umblați prin lume și poznași, sfetnici de taină ai lui Petru, îl povățuiau să-și astîmpere patima plăcerilor ușoare spre care-l ispitesc italienii :

— Dacă vrei să făptuiești gîndurile mari ce te frămîntă, atrage de partea maiestății tale boierii și norodul. Fii om cu dreptate și cu frica lui Dumnezeu, cum cer datinile acestei țări, chiar dacă, deocamdată, par cam barbare.

Și în adevăr, în sfatul domnesc Petru-vodă arăta mare prietenie tuturor. Boierilor mari le dădea ospețe și sindrofii. Norodului se înfățișa harnic ocrotitor și judecător drept. Ținea sfat zilnic, pînă la chindie, ascultînd pe toți jăluitorii cu răbdare multă. Urma, îndeosebi, sfatul boierilor tineri : Buzeștii, Calotă, Teodosie Rudeanu, Udrea Băleanu. Dintre boierii bătrîni a păstrat pe Neagoe banul și pe Miriște logofătul.

— Vodă vrea țară nouă, ca și noi, se lăuda Preda Buzescu către starețul Prohor. Deocamdată mi-a dat rang de comis, iar pe Teodosie Rudeanu l-a făcut sfetnic de taină. Pînă într-un an, totul va fi altfel la noi.

— Dacă ziua bună se cunoaște dimineața, atunci... După cît am băgat de samă și țăranii, simțind frîiele țării în mîini bune, muncesc mai cu spor.

— Da, și eu l-am auzit pe Oprea din Cordun către Rîcman uriașul : „Voia bună-i mai spornică decît sila și gîrbaciul".

— Eu, totuși, cu sau fără voia ta Preda, mă îndoiesc. A trăit prea multă vreme departe de noi și nu ne cunoaște.

— Cum poți fi atît de neîncrezător, starețe Prohor ?

Pentru că în București mișunau prea multe iscoade otomane, Petru-vodă și-a statornicit scaunul domnesc la Tîrgoviște. A și pornit să zidească frumos palat, în cetate. lîngă biserică, în prelungirea celui vechi. A adus din izvoarele de pe Ialomița apă în oraș, pe olane. A chemat din Italia trei arhitecți, trei pictori și zece căpitani de oști să-i fie ajutoare. A grăbit lucrul la zidirea mitropoliei.

Pe Stroe Buzescu îl miră însă un lucru : cum a izbutit Țicalidi să se vîre sub pielea noului voievod ?

— Pocitania asta intră în cămările cele de taină ori cînd poftește.

Dar dacă tinerii se bucurau și zoreau cu credință să-l slujească, oamenii Chiajnei, ca Ion Norocea logofătul sau ai lui Mihnea, ca Dobromir banul cîrteau pe la colțuri :

— Pribeag ! Vîntură lume !... Duce țara de rîpă, cu atîtea mofturi și înnoiri.

— Pregătește oști, toarnă tunuri, uneltește război. Înțelegi împotriva cui ?

— Măria sa îi mai presus de orice clevetire, le răspunde, tăios, Stroe Buzescu. Iar dacă, în adevăr, hrănește gînduri de luptă cu păgînii, atunci e mai de cinste ca orice barbă din lume, chiar de-i lungă cît măturoiul.

— Să nu-ți bați joc de...

— Am cules învățătură din *Alexandria* : „Decît trai cu rușine, mai bine pieri cu cinste în război."

— De alt undeva n-ai putut lua pildă și învățătură ? întreabă Dobromir furios. O, de cînd s-a ticluit pe lume ăst soi de cărți mincinoase și de suflet stricătoare, toți ajuns-au căpoși. Și rău mai merg lucrurile, Doamne, Doamne !...

— Să fim ca Alexandru Machedon, frate Stroe, se înfierbîntă Calomfirescu, mai mult ca să-i facă-n ciudă banului. Să ne-azvîrlim asupra dușmanului, rotind năprasnic paloșul.

— Să fiți viteji, cinstiți și drepți, încuviințează starețul Prohor. Și după fiecare biruință, să înălțați o biserică.

— Avem domn tînăr. Cu el scoatem țara și veacul de sub zodia moliftelor și o punem sub zodia vitejilor.

— Auzi-i cum vorbesc, starețe Prohor ! Cine seamănă vînt...

— Domnul e, în adevăr, tînăr, îngaimă călugărul, ferindu-se să spună mai mult sau mai puțin.

— Un vîntură lume, venit aici să-ncalece pe grumazul unor zănateci și să oropsească adevărații boieri, boierii vechi și cuminți.

— Jupîne Dobromir, noi vrem să tocmim oaste, să armăm gloatele, și să slobozim țara de sub jug străin.

înţelegi ? întreabă Stroe, aprins la faţă parcă i-ar fi luat inima foc.

— Voi ? Să vă bateţi cu împărăţia ? Ptiu !

Stroe trage spada şi se repede la banul Dobromir. Dacă nu era Prohor, Calomfirescu şi Preda acolo îl ucideau, în faţa sfatului domnesc.

— Ei, acu vedeţi pe mîna cui încape, ţara ? se gudură vel-banul pe lîngă boieri c-o întrebare vicleană.

Ajutat de Condur Pantelimon şi de Firea Gărgăun, Stroe a mai strîns în acele săptămîni pentru oaste douăzeci şi cinci de tineri înalţi ca brazii. Cînd se întorc la Căluiu, dau peste Dandu Dărădan, în capul satului Băbeni.

— Eu nu-mi strîng oaste ?

— Zic mai bine să te duci la Tîrgovişte, să intri în slujba domniei, îl povăţuieşte Firea Gărgăun.

— Ce ? Nu mai sînt Alexandru Machedon ?

— Ba da, eşti, cum să nu fii ? se amestecă şi Stroe. Dar pînă vine vremea să-ţi faci împărăţie, te dai pe lîngă alţi domni, să le furi meşteşugul ocîrmuirii.

— Da ?... Bi-ine. Dar pe unde trec O-oltul ?

— Prin vad, de-a dreptul. Ai uitat c-ai trecut Eufratul înot ? Nu te poţi îneca, chiar de-ai vrea.

— A-aşa-i !... L-am trecuuut ! Nu mă pot îneca.

Şi-a plecat Dărădan spre Tîrgovişte, călare pe-un măgar, cu tarhart mult. La Olt s-a chitit, s-a gîndit şi-a dat să se întoarcă. Prea era tulbure şi furios. Dar cînd l-a văzut pe Stroe venind cu tinerii intraţi la oaste, a dat ghionţi măgarului şi a intrat în unde. Pînă la genunchi. Pînă la pieptul măgarului. Nici n-a băgat sama cînd l-au furat valurile şi l-au dus viclean, la vale, cu măgar şi cu tarhat cu tot. Cînd a înţeles primejdia, a dat-o pe răcnet, ca-n ghearele morţii. Ca să nu se-ngroaşe gluma prea tare, Gărgăun şi trei flăcăi au sărit în apă şi l-au tras la mal. Tarhatul s-a pierdut. Măgarul s-a înecat.

— A-ai spus ca-hă nu mă-n, nu mă-nec ! sughiţă stupind apa din el.

— Văd că trebuie să te mai rogi la cei doi sfinţi podari, Nicolae şi Ion, să facă pod de gheaţă, să treacă orice nătăfleaţă.

— A-acum vara ?

— Dacă te rogi fierbinte și dacă te răcăduiești cu sabia la sfinți.

— Păi, pot ?

— Ești ori nu Alexandru Machedon ?

— Pă-păcat c-am pierdut sabia-n Olt.

De întîmplarea asta caraghioasă au rîs mulți trecători, din cei care așteptau podul plutitor. Printre dînșii și Dobromir-banul, așezat într-o trăsură mare, cu coviltir din cinci piei de bivol. A cîrtit, acru :

— Înc-o sminteală de-a Buzeștilor, ăștia care se-ndeasă la ocîrmuire, ca bărzăunii la... coada calului.

Peste trei zile, în Tîrgoviște, zărindu-l pe Stroe, Petru-vodă l-a întrebat :

— Tu strîngi oaste, Buzescule ?

— Da, măria-ta !

— Flăcăi zdraveni, voinici ca brazii ?

— Da, măria-ta !...

— Iar mie îmi trimeți numai idioții ?

— Cum adică ?... Vai, măria-ta să-ți spun : Dandu Dărădan este... se bîlbîie Stroe, neștiind cum să-l lămurească mai repede și mai pe scurt.

— Dobromir-banul cearcă intrigi, surîde voievodul, bătîndu-l pe umăr.

Buzescu mezin, mult încurcat, nu știe dacă vodă-i supărat ori ba. Noroc că-l întîlnește pe Radu și pe Berthier.

— I-am povestit măriei-sale despre glumele noastre cu Dărădan. A făcut haz.

— Da, dar uite că Dobromir ne sapă necruțător, cîinele...

Berthier, străin de asemenea fleacuri, își urmează vorbirea despre rînduielile din Franța :

— La noi fiecare nobil are castelul lui, mare, cu cîte trei rînduri de ziduri groase, cu șanțuri adînci, pline cu apă de jur împrejur. Unele sînt cocoțate sus pe stînci, că nici un vrăjmaș nu le ajunge. Aici, în calea atîtor primejdii, cum de n-ați zidit castele ?

— Tocmai asta-i : ne-au împiedicat primejdiile prea mari. Țara — mereu jăfuită, sărăcită ; oamenii — alungați în codri, în munți, în Transilvania, n-au cum și cînd zidi castele. Și-apoi nici otomanii nu ne-au îngăduit, ca

mai ușor să ne stăpînească. În Moldova fost-au siliți să ardă și să dărîme cetățile. Am mai ridicat noi, pe furiș, niște cule bolovănite și niște mănăstiri cu ziduri ceva mai puternice. Dar cetăți...

— Da. Acum trebuie să strîngeți bani pentru oști și pentru cetăți. Și să începeți cu cetatea Tîrgoviștei. Oameni se pare că aveți destui, vrednici și voinici.

— Da ! se bucură Stroe Buzescu. Cum cîntă un slujitor al nostru. „Voinici tari, de sus, cu căciuli de urs, nalte, stogoșate, cu moțuri vărgate, lăsate pe spate, n-au cu cin-se bate"...

— Avea-vor curînd, fiți fără grijă !

Și dacă pînă atunci numai întîmplător au întărit casele, au înălțat movile și foișoare de strajă acum s-au sfătuit cu Udrea Băleanu și-au întărit toate satele din valea Olteţului, pînă dincolo de Măldărești. Pe-aici nici acîngiii, nici tătarii nu mai cutezau să prade. Și pentru asta oamenii îi lăudau pe Buzești :

— Vrednici, cutezători.

Faima și nimbul, repede zămislite în jurul lui Petru-vodă, au încurcat foarte mult socotelile arhimandritului Serghie de la Tismana. Drept aceea, măcar că avea mult de lucru în gospodăria mănăstirii — vremea cositului — măcar că îl dureau foarte încheieturile, tot a trecut munții pînă la Prislop, rugîndu-l pe starețul Ion să-l poftească pe logofătul Ion Norocea, retras la moșia Cetea, pînă la mănăstire, la o țîră de voroavă tainică. A venit Norocea a treia zi, foarte plin de sine. După întrebările despre sănătate, Serghie arhimandritul zis-a :

— Sînt aici în chip de pețitor. Ai o fată — Velica.

— Da. Și parc-a început să se facă frumoasă, tot mai frumoasă.

— Nu vrei s-o măriți cu un tînăr foarte de ispravă, ucenicul meu duhovnicesc ?

— Boier ?

— Negustor. Bogat însă, umblat prin lume, învățat, foarte priceput în toate.

— Iertare, părinte arhimandrit. Velica-i doar o copilă !

— Și totuși o pețesc, stăruie călugărul. Tînărul meu e frumos și deștept, cum doar la un veac se naște unul.

— O fi, o fi, dar fiica mea e nepoata doamnei Chiajna ! Și eu știu că soția mea, doamna Stana, n-o va căsători decît cu fecior de domn.

— E plină țara de coconi domnești, zîmbește Serghie cu subînțeles. Iar tînărul pe care-l pețesc, ușor i-aș putea scorni nume că-i os de domn.

— Cum îl cheamă ?

— Nu-i dau numele în vileag, dacă n-am făgăduiala domniei-tale că-i dai fata.

— Îmi pare rău, dar nu. Nu-mi mărit copila cu un oarecine. Eu m-am căsătorit cu o domniță. Vreau să-mi căsătoresc fata cu fecior de domn. Adevărat, nu scornit !

— N-ai încredere în cuvîntul meu de arhimandrit ?

— Am, dar...

— Stă chezaș și starețul Ion.

— Să stea sănătos. Țin foarte mult la înrudirile înalte, la care numai eu știu cu ce trudă am ajuns. Ci, pentru nimica în lume, nu vreau ca neamul meu să coboare. Vreau să urce. Să urce mereu...

— Dac-ai să-ți amintești de vorbele mele, peste zece ani ai să vezi ce rău o să-ți pară că nu mi-ai dat-o pe Velica. Tocmai ca să... ajungă.

— Om trăi și-om vedea. Deocamdată nu dau vrabia din mînă pe cioara din par.

— Ehei, e vultur mare, logofete Norocea, suspină starețul Ion, zîmbind trist. Dară încă zborul nu și-a luat.

— Întîi să și-l ia și atunci om sta de vorbă.

— Deci, logofete Norocea, rămînem prieteni, încheie arhimandritul vorba, gîndind că va trebui să-l îndemne pe Mihai să se însoare totuși cu o boieroaică vădană.

A treia zi l-a trimis pe Mihalcea în pețit la jupîneasa Neacșa din Vîlsănești. Femeie mîndră, dornică de măriri și de averi, ca și frate-su Dobromir, greu a primit să stea de vorbă și să-i asculte pețirea.

— S-o dau eu pe Stanca după om atît de neînsemnat, fără rang și din stirpe necunoscută ? Mai bine — mănăstirea !

Numai dibăcia lui Mihalcea la vorbă, puterea lui de a cuceri inimile i-au mai clătinat înverșunarea. Iar cînd a auzit ce avere are, a îngălbenit și-a rămas pe gînduri. Apoi :

— Uite, o dau, o dau numai pentru că văduvi Stanca tînără foarte fiind. Că-i muri bărbatul, banul Dumitru. Om ales și de rang, pieri sărmanul la vînătoare de urși. Că-l sfîșiară fiarele, ca pe nimica. O dau pentru că mă rogi domnia-ta, iară arhimandritul Serghie de la Tismana se pune chezaș pentru cumsecădenia tînărului. Dacă, bineînțeles, văzîndu-l, Stanca îl va socoti pe plac.

Văzîndu-l pe Mihai intrînd falnic și plecîndu-se să sărute mîna Neacșei, așa de tare s-a aprins inima Stancăi că s-a și ursit lui : ...„După ăsta mă duc, chiar de-o trebui să-i spăl picioarele toată viața și să i le șterg cu părul, ca Maria din Magdala“.

Din întîia clipă, lui Mihai i-au plăcut ochii mari și blînzi ai Stancăi. Pe urmă și chipul ei smead și, mai ales, dragostea cu care-l înconjura, destăinuindu-se :

— Am avut bărbat bătrîn, urît și acru. Mi-i sete de dragoste, Mihai.

Iani și Mihalcea din Cocorăști au făgăduit daruri bogate mirilor, încredințîndu-l pe Mihai, pe Stanca și pe Neacșa că asta este cea mai potrivită căsătorie ce se poate face. S-a hotărît totul. S-au făcut poftirile la nuntă. Și-abia atunci jupîneasa Neacșa și-a arătat trufia.

— O singură cerință am : acea hangiță din Cetatea de Floci, care va să-mi fie cuscră, niciodată să nu-mi calce pragul.

Mihai s-a înfuriat cumplit. A rupt logodna. Au stăruit însă toți : Serghie, Mihalcea, Prohor, Iani și mai ales Tudora :

— Căsătorește-te, rogu-te ! Ai nevoie de rangul lor, ca de lumină. Mai tîrziu, își vor vedea greșeala și-mi vor cerși iertare că le-a fost scîrbă de o făptură pe care alții, mai mari și mai luminați, ca pe-o icoană o au slăvit-o.

— Mamă, nu vreau să mă înalț, umilindu-te.

— Drag fiul meu, fă nunta asta tocmai ca să mă scoți din toată umilința în care zac de un sfert de veac, cu toată bogăția ta și inima mea curată.

A grăit, strivind o lacrimă între gene.

Ca să poată sta cu cinste lîngă un soț așa de tînăr, de bărbat și de frumos, Stanca și-a tocmit vrăcițe și vrăjitoare s-o ajute la sporirea frumuseții, știind bine cîtu-i de puțină. Și i-au adus vrăcițele alifii și unsori de tot fe-

lul, pentru obraz, gît, brațe, sîni : albuș de ou amestecat cu melc lung uscat și măcinat, floare de bob fiartă-n aghiazmă. Pentru că avea dinții cam galbeni i-au dat să se spele cu praf de cuișoare amestecat cu praf de corn de cerb ars și suc de salvie. Pe toate le-au descîntat vrăjitoarele, să amiroase plăcut și să fie leac împotriva îmbătrînirii, a urîțeniei și a clevetirii. Dar, mai cu samă, aprinsă de dragoste, Stanca a știut să lepede trufia stirpei boierești și s-a dus s-o vadă pe Tudora. I-a sărutat mîna, ca unei mame ce era, și mult s-a minunat de nevăzuta-i frumusețe : măcar că-i trecută de patruzeci de ani și a muncit din greu ani și ani—, singură, cu un copil din flori și fără dreptul de a destăinui cine i-a fost părinte.

În casa Neacșei toți l-au primit bine pe Mihai. Singur Dragomir, fratele Stancăi, se arăta foarte rece. În mintea lui o hărăzise pe soră-sa mănăstirii, ca să-i lase lui moșiile, iar nunta asta îi răsturna socotelile.

Vrăjiți de veselia de la curte, de priceperea, de firea zvăpăiată, zburdalnică a voievodului, bucuroși de înnoirile aduse în viața țării, de planurile îndrăznețe de viitor, de repeziciunea cu care înfăptuiește orice, și bun și rău, chiar cei mai sceptici boieri tineri trec de partea lui. Se lasă, chiar fără voie, furați de-un nestăvilit vînt de destrăbălare, cu beții, cu femei, cu bătăi. Pînă și Teodosie Rudeanu caută tovărășia italienilor ; deprinde graiul și cîntecele lor frumoase. Îi place mai ales sfatul cu doctorul Nadali, cunoscător a tot ce se petrece pe lume. Și dacă însuși vodă bea de stinge, cîntă seara sub balcoanele și ferestrele boieroaicelor, poftește la orice muiere frumoasă, măritată au ba, ce să mai facă ei, tinerii boieri, care cred că toată țara și toată lumea e a lor și numai a lor ?

— Vin să bem și să strîngem în brațe muieri, că doar nu ne curge bragă turcească prin vine ! strigă Radu Calomfirescu, mai în apele lui, ca oricînd. Domnescul tovarăș de desfătări ni-i și dascăl și apărător, iu-hu ! mai de soi decît Gáspar Kornis la Alba Iulia.

Stroe s-ar ține de-o parte, dacă nu s-ar rușina de batjocora fraților. Osîndea apucătura necinstirii caselor boierești. Totuși cînd Radu Calomfirescu i-a înștiințat :

— Nici prin gînd nu vă trece, Buzeştilor şi muieraticilor, ce frumoasă şi tinerea jupîneasă, de numai optsprezece ani, Paraschiva, şi-a luat banul Dobromir...

El a fost în frunte :

— S-o cercăm pre ea ! C-o fi Paraschiva şi-acum tot fecioară...

Şi chiar în seara aceea au pătruns în casa banului de pe uliţa Mitropoliei, l-au legat pe bătrîn de stîlpul hornului cu căluş în gură, iar Calomfirescu i-a ademenit jupîneasa, care scîncea şi s-arăta deznădăjduită :

— Mă omoară, jupîn Dobromire, dacă nu-l îmbrăţişez cu... cu patimă !

A spumegat Dobromir şi, chiar în noaptea aceea, a alergat la vodă, crămăluindu-se ca o babă :

— Mi-au necinstit casa ! Derbedei, nu obraze boiereşti ! Nu tineri, ci cîini turbaţi !

Petru-vodă a ascultat, a întrebat cum s-au petrecut lucrurile, dacă au dus-o în iatacul ei sau... chiar acolo în faţa lui, dacă jupîneasa s-a împotrivit au ba. Dobromir a povestit tot ce ştia, cu belşug de amănunte, încrezător, că vodă va să-i facă dreptate :

— Le-am auzit gemetele pidosnicei plăceri...

— Şi jupîneasa gemea ?

— Parcă mai avan ca ticălosul care...

— Mda... Atunci pravila se cam întoarce împotriva domniei-tale, vel-bane. Că la carte scrie : „de îngropi talantul, rugina ţi-l roade ori furii ţi-l fură"...

— Măria-ta, feştelitu-mi-au obrazul de velit boier ! Vel banul Craiovei !

— Mda... Dar ca judecata să fie dreaptă, să-l ascultăm şi pe Calomfirescu.

A venit în grabă împricinatul.

Buzeştii l-au însoţit, aşteptînd afară.

— Te-nvinuie banul Dobromir că i-ai necinstit casa, Calomfirescule. Ce zici ?

— Minte, măria-ta. Cred, dimpotrivă : i-am cinstit-o. Şi mă întemeiez pe spusa jupînesei dumisale Paraschiva, rostită-n veliglas, de-au auzit şi Buzeştii : „Fără voi, nebunilor şi bezmeticilor, muream batjocorită cu numele de femeie şi cu... fire de fecioară, ca Maica Domnului, făr' să gust ceva din dulceaţa dragostei". Asta-i.

— Cutezi, netrebnicule ! urlă Dobromir, deșirîndu-și trupul, înălțînd brațele neverosimil de sus și tremurîndu-și fuiorul bărbii ca o știucă uriașă, agățată de vie-n cîrlig — nasul coroiat și osos al banului.

— S-o întrebăm și pe jupîneasa Paraschiva, surîde vodă, șiret, abia stăpînindu-și rîsul.

— A, nu, nu ! se împotrivește foarte speriat pîrîtorul, strîngîndu-și barba ghem în palma stîngă și trăgînd de ea, gata s-o smulgă. Ce pricepe-o muiere toantă și rea de muscă ?

În acea clipă, Petru-vodă a izbucnit în hohot, zguduind spătăria cea mare. Rîdea cu gura, cu ochii, cu părul, cu gîtul, cu pieptul, cu tremurul mînecelor bufante, cu sclipărul cercelului din ureche. Rîdea în adevăr cu toată ființa ; un rîs nespus de molipsitor. A rîs și Calomfirescu. Au rîs și străjile de-afară. Și Buzeștii. Numai Dobromir s-a făcut verde ca lămîia crudă și-a încremenit așa, zbîrcit.

Cînd s-a potolit, vodă și-a pipăit cercelul din ureche, făcîndu-l parcă mai lucitor și a zis, cu glas ce putea fi și blînd și batjocoritor :

— Lasă, neghiob bătrîn, lasă muierea să guste plăcerile la care are dreptul. Iară dacă ți-i rușine să porți coarne, însoară-te c-o babă... De-or mai fi și babe cinstite.

Și iar s-a pornit pe rîs măria-sa.

Dar de data asta Stroe n-a mai rîs. Nici n-a mai așteptat să iasă Calomfirescu din spătărie. A grăbit spre casa lui Mihalcea și, de-aici, cu treburi de negoț, a pornit la Turnu Măgurele. Îl însoțea doar Condur Pantelimon. Tot drumul s-a gîndit la Paraschiva. I se părea cînd cosînzeană, cînd slută, muma pădurii. Și ciudă-i era că l-a lăsat pe Calomfirescu s-o ducă în iatac. Se bucura, totuși : O să mă flocăiască părintele Prohor mai puțin. Deși, la drept vorbind, nu-s mai pre jos decît Calomfirescu întru ticăloșie. Ei, dacă Ana Viteaz... Oare de ce-o fi plîns atunci —, la fereastră, fata cu ochii mari și buze rumene, înconjurată de pervaz, ca o icoană în ramă ? Că loveam casa unui boier ori... Da, cum va să culegem obolul

dragostei, cînd batjocorim și stîrnim doar furtuni de ură în juru-ne ?

Privind din Turnu Măgurele, Nicopolul, cu case înfipte în malul înalt și abrupt ca o coștișă, și-a amintit de Fatma.

— Condure, dornic sînt azi de pozne. Ce zici ?

— Păi, zic să rămînă cu gura căscată Tîrgoviștea toată, cînd o auzi, stăpîne.

Îmbracă straie turcești și trec Dunărea, c-o barcă de pescar. Pe celălalt mal, poruncește barcagiului :

— Ne aștepți colo, la vale, în adăpost de sălcii.

Se strecoară, ușor, pe străzile Nicopolului. Vre-un ceas pîndesc pînă cînd iese Fatma, să se închine, la moschee. Naltă, trupeșă muiere, înzovonită în feregea, cu șolduri săltărețe în șalvarii roșii ca para focului, cu sînii strînși în bluza albastră.

— Asta-i ?

— O fi stăpîne, dacă zici.

Împins ca de-o pală de vînt, Stroe se repede la fată, îi smulge feregeaua, o strînge în brațe și-o sărută cu foc, flămînd. Fatma dă țipăt scurt, în care se înfrățea bine spaima cu plăcerea.

S-a strîns lume, în grabă, femei, eunuci, ieniceri.

— A, ghiauri ! ? Să-i ducem la pașă ! Spurcații... Să le taie capul.

— Care din ei te-a sărutat, Fatma ? întreabă o femeie în vîrstă, grasă, cu feregea neagră, deasă, urcată pînă sub gene.

Stroe o privește pe Fatma cum își așează, încet, cu vădită părere de rău, feregeaua peste gura-i mașcată și rumenă ca rodia. Privește și surîde.

Gîndind c-a venit clipa să-și deschidă drum și să-și ia tălpășița pînă nu-i prea tîrziu, tînărul duce încetișor mîna la mănunchiul spadei și murmură în românește :

— Doamne, ce comori zac ascunse sub feregea !

Fatma dă răspuns în același grai :

— Voinicule, de unde știut că place la mine sărut furat ?

— Mi-a spus inima, Fatma !

Dar lumea din jur și mai ales eunucii, neînțelegînd ce-și spuneau tinerii, se burzuluiesc tot mai tare.

— Spune o dată, care din ăști ghiauri spurcați te-a sărutat, Fatma ?

— Nu, eunucule, nu el, ci eu l-am sărutat ! rîde turcoaica sub feregea și se rotește, ca-ntr-un dans, fîlfîindu-și șalvarii, flăcări roșii, străvezii, cu rădăcina-n buric.

Vorbele și rotirea Fatmei stîrnesc o clipă de uluire printre privitori. Cei care porniseră să-l înhațe pe Stroe șovăie. Condur se smucește, doboară vreo patru în jur, iar stăpînul, cu spada, vîjîind, îi ține pe toți departe, și-o împung la sănătoasa. Nu-i mai ajunge nimeni pînă la barcă.

A cincea zi după această poznă, Mihai povestea lui Mihalcea că, mergînd cu tamazlîcul de vite spre Țarigrad, i-au atacat niște acîngii prădalnici.

— Ne-au ucis trei boi. Dar le-am dat și noi de cheltuială. M-am bătut cu cîte patru-cinci o dată, pîn-au strigat „aman-aman !“ I-am legat de loitrele căruțelor și i-am tîrît pînă la porțile Țarigradului, să strige și să ne ferească de alți lotri.

— Va să zică întîiul drum de negoț după nuntă a fost cu peripeții.

— Noroc că Stanca mi-a dat un slujitor dibaci, voinic și credincios — Cremene.

— Slujitor sau paznic ?

— De-amîndouă, rîde Mihai, cu subînțeles.

— Și Iani ?

— Mulțumit. Cere să-i trimiți pastramă ; vreo două mii de ocale. Dar bună ! De la Buzești vrea miere și nuci : o sută de putini și o mie de saci, uscate bine.

— Cu Radu mă văd chiar mîine, încuviințează Mihalcea, însemnînd cifrele într-un catastif. Altceva ?

— Bine. Deocamdată, Petru-vodă-i sită nouă. Dacă se poartă cum a început— mă arăt cine sînt și mă prind să-l slujesc.

— Iani ce zice ?

— Să mai aștept, pînă strînge oști. Atunci...

— Starețul Serghie ?

— N-am mai grăit cu el de la nuntă.

— Stanca ?

— I-am spus. Așa cum mă așteptam, s-a speriat. A căzut în genunchi și mult m-a rugat să păstrez taina, ca mormîntul. Să nu afle mai ales, Dragomir, frate-su : pîrîtura lui ucide.

— Mult se teme să nu te piardă !

— I-s drag așa cum sînt : negustor, rîvnitor de rang boieresc. Orice mai mult de groază o umple, nu de bucurie, cum mă așteptam.

— Are și ea dreptate ; iar dacă inima ți s-a prins de dînsa, greu îți va fi, Mihai. Că tu nu ești făcut nici să duci tamazlîcuri de vite la Țarigrad, nici să-mi grijești mie de negoțul cu pastramă. Tu...

— Deocamdată îl avem pe Cercel. Iar dumneata, în taină, spui că mi-i frate.

— Voi spune și cu veliglas, la vremea potrivită.

— Deocamdată, vremea trece. Ha-ha-ha !

— De ce rîzi ?

— Mi-am amintit ceva. Barcagiul mi-a povestit că pașa din Nicopole și-a surghiunit fata la Rodos, pentru nelegiuirea de a fi sărutat un ghiaur, răsucește Mihai vorbirea, cu bună știință.

— Ce ghiaur s-o fi bucurat de buzele Fatmei ?

— Da, da, Fatma o cheamă. Barcagiul îl prubuluia pe Stroe Buzescu.

— 'Te la el ?! Mironosița !... A avut noroc că pașa Nicopolei nu iubește sclipăr de iatagan, nici surlă de oaste, ci doar băutura, mîncarea, muierile frumoase și alăuta cu strună dulce. Altfel trimetea pedepsitori asupra Căluiului și scrum îl făcea.

— Hei, ce poznă-ar putea stîrni un sărut... surîde Mihai, sculîndu-se din jilț, să plece. Gîndește : Ce ușor se trece Dunărea...

În drum spre Vîlcănești, prin pădurea Leșului a auzit boncăluituri de cerbi. A făcut semn slujitorilor să descalece și să-și gătească armele.

— Domnia-ta vînezi la cerbi ? a întrebat Cremene. Parcă spuneai...

— Tu știi mai bine decît mine cît de mult îi place jupînesei Stanca friptura de cerb.

— Da, știu.

Pătrund adînc în pădure, pînă dau de-o poiană. Mihai se lipsește de tulpina unui stejar bătrîn și pîndește, cu săgeata pe coarda arcului. Privește, visător, iarba verde încă și împodobită cu brîndușe liliachii, gingașe, plăpînde, cu tulpini albe, ca niște lumînărele de seu. Deodată se ivesc doi cerbi. Lasă, ușor, un genunchi în pămînt. Ochește. Dar nu sloboade săgeata. Prea vin mîndri, luînd văzduhul în piept. N-a mai văzut cerbi așa de mari, de falnici. Părul lucește, castaniu, în lumina soarelui. Coarnele spintecă priveliștea ca niște paloșe răsucite în nevăzute vijelii. Dacă ar fi avut nestemata în frunte, ar fi fost drept cerbii din poveste. Călcă în sprintenă joacă, strivind pîlcuri de brîndușe.

Mihai nu se mai satură privind. Cîteva frunze, scuturate de vînt, foșnesc pe lîngă dînsul. Una se lovește de săgeată. Dar vînătorul tot nu se-ndură să întindă coarda arcului. Descopere că, o leacă mai la vale, în coada poienei, s-au oprit patru ciute : adastă cerbii, smulgînd cîte un smoc de iarbă și mestecîndu-l repede-repede. Cerbii se opresc, o clipă, față în față, amirosindu-se, bot în bot, parcă și-ar fi șoptit o taină. Adulmecă văzduhul spre locul unde se află ciutele și iar își apropie boturile. Deodată, cu părul coamelor zburlit, cu boturile-n piept, cu coarnele înainte, îndărăptează cîțiva pași, iuți, nervoși, măsurați, amîndoi o dată, ca la poruncă. Nările li se lărgesc, sorbind aer, cu foamea foalelor de fierar. Copitele prind să scurme, azvîrlind țărîna în spate.

În turma ciutelor se stîrnește hreamăt ușor și behăit subțire, tremurat, ca un rîs ademenitor de muiere. Și, ca la un semn, cei doi cerbi se izbesc, berbecește, cap în cap. Izbitura sună întîi uscat, apoi înfundat, urmată de un icnet, prelung, ca un geamăt învrăjbit al pămîntului și al codrului. Se dau iar îndărăt, pufnesc mînie și aburi pe nări și iar se bușesc, mai tare. În ceata ciutelor toate boturile adulmecă acum văzduhul, ciulesc urechile și sticlesc ochii mari, apoși spre cerbii în luptă. A treia izbire s-aude și mai sec, prevestitoare de rău. Iar cînd cerbii cearcă să se departeze, coarnele cu multe ramuri li se

încîlcesc și gemetele se preschimbă în mugete de mînie și durere. Ciutele tresar iară, scăpărînd din copite. Și cu cît bătaia cerbilor devine mai crîncenă, cu cît ramurile coarnelor se încleștează mai strîns, cu cît încordările devin mai năprasnice, gemetele, vînzolirile și opintirile mai istovitoare, cu atît ciutele se strîng mai aproape, una lîngă alta, în fundul poienei. Stau așa, în înfricoșată veghe, pînă înțeleg că trufașii cerbi au sfîrșit lupta tocmai cum nu trebuia : și-au încurcat coarnele și-acum nu le mai pot descîlci. Două ciute încep iar să pască, aruncînd priviri fugare spre zbaterea năsălnică a cerbilor.

Cînd se rostogolesc jos, frînți de oboseală, Mihai iese din adăpost. În clipa aceea, pricepînd gîndul stăpînului, Cremene sloboade săgeata într-o ciută. O doboară. Celelalte dispar ca suflate de vînt.

Înfricoșați la vederea vînătorului, cerbii gîfîie, cu limbile scoase, căzînd cînd în genunchi, cînd în boturi. Nu izbutesc nici să-și desprindă coarnele, nici să fugă. Privesc îngroziți, cu ochi crunți de sînge și-nlăcrimați de durere, Mihai se apropie. Le grăiește blînd. Se apleacă să le desfacă încîlcitura coarnelor. Dar cînd îi înșfacă de cîte-o ramură, sălbătăciunile zvîcnesc cu deznădăjduită putere. Un colț de corn îl lovește pe Mihai în piept, tăindu-i răsuflarea. Zîmbește totuși. Zbaterea cerbilor, întețită iar cîteva clipe, se potolește, nevolnică. Limbile le atîrnă blege, topite, băloase. Copitele tremură și scapătă, silind genunchii să prindă pămîntul. Vorbind domol, ca unor copii, Mihai cîrmește coarnele ușor spre dreapta, spre stînga, pînă desface ramurile din înverșunata lor înnodare. Slobozi, cerbii se ridică în picioare, amîndoi o dată, folosind cea din urmă fărîmă de putere. Încremenesc, o clipă, în nedumerire și-n amețirea morții. Lui Mihai i se pare că se prăbușesc iar. Dar nu : pornesc, cu pas șovăielnic, unui spre miazăzi, altul spre miazănoapte.

Cremene încordează arcul, dar Mihai, cu un semn, îl oprește și urmărește, cu duioșie, cum se dezmeticesc și grăbesc în pas mărunt și vinovat, spre afund de codru.

Nedumerit, Cremene se întoarce spre ciuta săgetată. Dar, deodată, sub un tei bătrîn, zărește doi pui de cerb, tineri, plăpînzi, înspăimîntați, trepădînd încolo și încoace.

Aruncă lanţul şi-i prinde pe-amîndoi deodată. Îi aduce la picioarele lui Mihai.

— Parcă-s doi iezi, stăpîne. Îi duc vii acasă.

— Da. Şi te rog dăruieşte-mi-i.

— Cum să nu, stăpîne !... Dar să nu le dai drumul, ca ălora mari, că pe ăştia-i înfulecă lupul.

— Nu, voiesc a-i domestici, Cremene.

— Va să zică strînge bani pentru zidiri mărețe, pentru oști, pentru tunuri. Buun ! Deci pregăteşte război.

— Pentru moartea lupului şi sănătatea oilor, părinte Prohor. În Tîrgovişte norodul s-adună în jurul cetăţii, îi mulţumeşte pentru cele făcute şi-l roagă să facă altele şi mai bune.

— Da, Stroe ; foarte bine. Dar noaptea bea, cîntă din alăute şi adulmecă trup de muiere tînără. Zice la o carte înţeleaptă : cel ce mănîncă şi bea cu cimpoi, ceteraşi şi alăute ori cu blestemate jocuri de desfată, acela schimba-va curînd sunetul strunelor în suspine şi plîns.

— Părinte, nu ţi s-a urît cu poveţele şi cu dojana ? se răsteşte Preda Buzescu, cu mare batjocură în glas.

— Nu, fătul meu. Nici Archirie n-a ostenit a fi povăţuitor, cît i-a stat capul pe umeri.

— Au nu vezi că vodă însuşi a ajuns capul cetei petrecăreţilor ? Putem noi fi împotriva domniei, ca banul Dobromir ?

— E om crescut în subţiri năravuri apusene. Se cuvine a ne purta ca nişte anahoreţi sălbatici, văcuitori în peşteri ?

— Feţii mei, nu dareţi toate pe una. Dulceaţa lumii, vraja cîntecelor, lăutele şi fluierele, plesnitul palmelor şi stihurile cele necumpătate, toate deşărtăciuni sînt.

— Mie mi-i bine în astă vipie a deşărtăciunilor, se împotriveşte Preda. Na, ce mai vrei ?

— Cunoscuta-i cîndva, călugăre Prohor trup de muiere ? se încumetă Calomfirescu, supărător de obraznic.

Dar călugărul nu se lăsă nici biruit, nici nu se supără :

— Neasămăluita curăţenie trupească şi duhovnicească a monahilor şi a schivnicilor, tu n-o poţi şi nici voieşti

a o înțelege, fiule. Pe mine Domnul m-a pedepsit a gusta din toate. Așa că știu bine unde-i fericirea și unde începe căderea

— Asta-i domnia tineretului ! strigă Preda, iar Mihalcea Caragea ot Cocorești îl sprijină în felul lui :

— Mai bine să trăesc în purpură, ca un împărat, și să mor spînzurat ca un cîine, decît să trăiesc ca un cîine și să mor înfășurat în purpură.

— Pentru atîta lăcomie de viață te-or pedepsi diavolii cu toiag de fier înroșit și cu bice de foc te munci-vor.

— Părinte al nostru, convinge-te o dată că noi sîntem alt soi de oameni : neînfricații. Și-apoi spune drept, nu-l auzi pe călugărul Isaiia, cel îngrozit de mirozna vinului, cum cîntă — și cu cîtă patimă, Doamne ! — din acatistul sfintei Varvara : „Țîțele tale cele tăiate fără milă să-mi fie turn de către fața vrăjmașului... Picioarele tale cele ca niște făclii aprinse... să-mi înconjoare trupul..."

— Și tu, Stroe, pîngăritorule ?

— Urlu cu lupii, stareţe.

— Mi se pare c-am crescut la sîn hultani ori diavoli flămînzi de plăcerile vieții. Însurați-vă, să vă potoliți o dată c-ajungeți de pomină și de basm.

— Toate la vremea lor, părinte. Ales însurătoarea.

Abia în martie 1583 s-a prăznuit înmormîntarea lui Cristofor Bathory, la Alba Iulia. Preda Buzescu s-a rugat de măria-sa să-l trimită sol la ceremonie. Iar măria-sa i-a împlinit dorința.

A găsit cetatea în zăbranic de tristețe, iar pe Erzébet crăiasa îmbătrînită, căzută... „Oare nu se mai scaldă în sînge de fecioară tînără și frumoasă ?"

Grijile tronului Poloniei n-au îngăduit craiului Ștefan Bathory să vină la prăznuire. Asta a scăzut mult din fastul cuvenit.

Preda Buzescu s-a înfățișat cu toată solia, după datină, cu o mare coroană de flori. Erzébet nici nu s-a uitat la dînsul, măcar că a zăbovit în fața mormîntului pînă a deslușit toată inscripția : *„Christophorus Bathory de Somlyo / Vaiuoda Transsyvaniaie et Siculorum comes Princeps, pius, justus et benignus pacis-bellique artibus clarus"...*

Dar cînd a ridicat fruntea sus, a întîlnit privirea tulbure a crăiesei Erzébet : o privire tristă, obosită, amărîtă chiar. De la Ana Viteaz, Preda a aflat că neprietenii au început s-o învinuiască pentru uciderea unor fete tinere în castelul ei din Deva.

— Cică o ajutau două femei, Elena și Dorotheea și un slujitor credincios, Fisko Janos.

Preda Buzescu a înălțat sprîncenele a uimire și n-a putut rosti nici o vorbă. De teamă. De rușine.

A patra zi, ajutat de Ștefan Iosica și de ava Carrillo, Preda a izbutit să înmîneze tînărului voievod Sigismund Bathory cartea iscălită de Petru-vodă. Craiul l-a privit cu ochi bulbucați, o țîră rătăciți ; a luat, cu șovăială, pergamentul din mîna lui Preda, s-a uitat întrebător la ava Carrillo și la Iosica, a desfăcut sulul, s-a făcut a citi și, înclinînd din capu-i lunguieț ca un castravete, l-a dat sfetnicului din stînga.

Bucuros că și-a sfîrșit cu bine solia, nici n-a băgat samă că, între dregători, în spate, se afla și crăiasa Erzébet. În schimb, Firea Gărgăun, acum slujitor al solului țării a prins niște sclipiri ciudate în privirile ei și s-a îngrijorat :

— Un sol însemnat ca domnia-ta, stăpîne, are voie să... spele putina ?

— De ce ?

— Aici nu se mai află, după a mea pricepere, nici pomană, nici pat de vădană, nici dragoste chilipir, pe moale mindir, ci sus și tare — vechea spînzurătoare.

— Uite ce fricos mi-am luat drept însoțitor... Eu aici, în Alba...

— Să nu mai rămîi nici o clipă. Mi-a spus mie Doia Crăciun, că pe crăiasa Erzébet vor s-o judece pentru plăcerea bolnăvicioasă de a chinui și ucide fete-fecioare. Vrei să te pună martor ?

— A, nu !... Hai acasă...

Boierii tineri huzureau și se bucurau : Petru-vodă s-arată harnic în orînduirea țării, cum n-a mai fost domn de la tatăl său, Pătrașcu cel Bun, fie binecuvîntat.

Bătrînii însă se îngrijorează foarte. Din trei pricini : strică vechile obiceiuri ale țării, uneltește război impo-

triva sultanului și vrea să schimbe totul repede, cît ai bate din palme. Și-i întrebă pe Buzești :

— Ce ziceți : este Petru voievodul pe care-l rîvniți ?

— Este ! răspunde Preda, cu convingere.

Radu și Stroie îngăimă ceva. Mihalcea ot Cocorăști zîmbește :

— Ca și tînărul meu prieten, Mihai, știu că în vremea noastră, un conducător trebuie să înalțe palate și biserici, să comande oștile cu dibăcie, să se bată cavalerește în duel, să stihuiască simțămintele de dragoste pentru femeile frumoase, cum făcea Petrarca.

— Aidoma-i Petru-voievod ! saltă Preda de bucurie. În sfîrșit, avem și noi un domn ca lumea, Mihalcea...

Dar, prea curînd, s-a văzut că domnia cere și scoate mulți. foarte mulți bani de pe spinarea norodului : tunurile, oștile, toate se fac numai cu bani. Iar țara este de mult la sapă de lemn. Ba, plocon peste toate, aflînd din pîra boierilor că vodă uneltește răzmeriță împotriva sultanului — marele vizir a și trimis asupra țării sumedenie de creditori de la Mihnea și Alexandru-vodă. S-au așezat în București sau Tîrgoviște, în casele boierilor și cer banii cu tot mai obraznică stăruință. Îngrijorat, vodă a sporit dările, a mărit mult birul curții, a pus o dare pe oi, numită tot goștină.

Cel dintîi, Ivan Rudeanu l-a sfătuit pe Teodosie :

— Nu te mai duce la sfatul domnesc prin care vodă împovară țara cu biruri mai rău ca înaintașii.

Apoi Dobromir-banul, aflînd că Petru-vodă a iscălit hrisov pentru frații Buzești de stăpînire a moșiei Stănești, pentru care el avea hrisov de la Mihnea-vodă, s-a speriat cumplit :

— Că necinstesc muierile, treacă-meargă, și le-o mai iert. Dar dacă s-ating de moșiile noastre, atunci, vă spun eu : sfîrșitul lumii și judecata cea de apoi...

Furios, dunăre de furios, a început să-și aducă cetele spre Craiova și să ațîțe boierimea la răscoală.

— Să doborîm ereticul ! Să nu lăsăm zugravii talieni să mînjească Mitropolia cu sfinți papistași !... Un vîntură lume face din țară zărăfie de arme și mezat de muieri !... Ne fură moșiile ! Ne lasă săraci și goi ! Ne bagă în război

cu împărăţia ! Război nebunesc. Adică pieirea seminţiei noastre.

L-a atras pe Stoichiţă din Strîmba, pe Rudeni, pe Goanţă şi încă pe alţii. A căutat legătura cu Ivaşcu Golescu, pribeag încă în Polonia. A trimis vorbă lui Iani, prin negutătorul Ţicalidi : plăteşte oricît numai să răstoarne domnia lui Petru Cercel. Mai adaugă un sfert, dacă-l face domn iară pe Mihnea cel surghiunit la Rodos, şi încă pe-atîta, dacă-l unge voievod pe dînsul. Către mulţi boieri din sfat, Dobromir se rostea :

— Cîtă vreme va să-ngăduim în scaunul ţării un papistăşit bezmetic şi curvar ?

— Nu domneşte, ci benchetuieşte şi ne strică muierile, a prins să-i ţină hangul Mirişte logofătul.

— Da, da, în netrebnică, spurcată şi ucigaşă tovărăşie cu străinii.

— Şi mai ales cu Buzeştii, smintiţii smintiţilor !

Aşa s-a pornit, pe faţă, urzeala întru alungarea lui Petru-vodă, şi s-a întins repede, ca o mîzgă. L-a cuprins şi pe vornicul Mihăilă şi pe Mirişte.

— Mai bun a fost Mihnea-vodă.

— Adevărat : a pus el biruri grele pe norod, dară noi, boierii, am huzurit sub oblăduirea lui. Ce vrea Cercel ? Să ne jupoaie de vii şi să scoată boieri noi : Buzeşti, Băleni, Calomfireşti şi dracu mai ştie cine.

— Te pomini că boiereşte şi moşneni, că negustori...

Solii tainice, încărcate cu aur, pornit-au spre Ţarigrad şi-au stîrnit nesăbuitul viespar din jurul Seraiului.

Despre urzeală, Buzeştii au aflat de la Ţicalidi.

— Asta-i suveica dracului : îi vinde şi-i cumpără pe toţi ! s-a mîniat Preda.

Cînd Radu Buzescu i-a destăinuit gîndurile banului Dobromir şi ale celorlalţi, Petru Cercel a rîs :

— Pe banul Dobromir uşor îl răpun. Iar pe Mirişte logofătul îl stăpînesc prin jupîneasa Păuna. Chiar în seara asta vine-n iatacul meu.

A doua zi, vodă a ştiut că boierii hicleni se strîng, în sîmbăta mare, la cula din Stăneşti, ca musafiri ai lui Ivan Rudeanu şi ai jupînesei Ana, chip să petreacă împreună Învierea.

— Să-i ucid ori să-i judec în divan, pentru urzeală împotriva domniei? l-a întrebat vodă pe Preda Buzescu, tot rîzînd.

— Judecă-i, măria-ta. E mai omenește, mai înțelept. Și-apoi mai avem și noi niște învinuiri de adus ăstui mișel.

O clipă, Petru-vodă s-a încruntat; pe urmă iar a rîs:

— Mda... Am să văd. Deocamdată, să-i prind cu mîța-n sac.

Primăvară timpurie fiind, cu grînele de-o palmă, cu meri și pruni numai floare, frații Buzești au gospodărit toată săptămîna mare la Căluiu, cu oameni mulți, la întărirea zidurilor, la dresul porților, la înălțarea a șase foișoare noi pe movilele de pază. Sîmbătă dimineața însă, Stroe s-a gîndit să petreacă noaptea de Înviere la Cozia. Și tocmai cînd se tîrguiau, îngăimați, cum e mai bine. Grozava și fiica ei Anghelina, acum bucătăresele casei din Căluiu, s-au înfățișat cu rugămintea:

— Rămîneți cu noi. Veniți tot mai rar și stați tot mai puțin. Ci v-am coptără cozonaci și v-am fript miei cum n-o să găsiți nici la Por împăratul. Zău! Nu-i laudă. Că nimeni nu știe ca mine să aleagă mirodeniile ce dau bun gust friptúrii. Și ouă roșii. Și mujdei!

— Bine, Grozava: rămînem, a hotărît Preda.

Dar abia a sfîrșit vorba și în ușă a bătut călugărul Isaiia de la Cozia. Gîfîia ca un cal de poștă.

— Boierilor! Eram la Drăgășani, după vin, de Sfintele Paști. Aflai: la Stănești s-au strîns mulți d-ăi mari. În frunte, banul Dobromir...

— Știm: urzitorii...

— Ba nu știți că tot într-acolo, asnoapte trecură, în pîndă, o ceată de arnăuți domnești.

— Mda... înseamnă că vodă a hotărît să-i ia ca din oală. Mergem și noi... la Cozia! Grozava ține cozonacii și friptura la răcoare pînă a doua zi de Paști, porunci Radu, cînd întîlni privirea rugătoare a bucătăresei.

— Ei, rău îmi pare... Totuși vă pun cîțiva în desagă, s-aveți pe drum. Și ouă roșii vă pun. Să duceți și părintelui Prohor.

— Şi ceva sare, Grozavo, să punem pe coada lui Dobromir-banul. Că tot nu se lasă el prins, a zîmbit Stroe. „Hulpe bătrînă şi hicleană“, cum zice Muşat Bulborea.

Pe drum îşi tot făceau socoteala : e bine să se arate ori să stea dosiţi în pădurea Nucetului şi să vadă cum îi prind arnăuţii ? Să intre între dînşii şi să-i ţină de vorbă pînă sosesc oamenii stăpînirii ?

— Dacă intrăm în casă, s-ar putea să-i speriem şi să se împrăştie.

— Sau arnăuţii să ne scoată părtaşi la răzmeriţă şi s-o păţim.

Dar cu cît se apropiau de Stăneşti cu atît se învăpăia cerul : ardea cula zidită de Mogoş şi răpită de Dobromir-banul. Le părea foarte rău. Din oameni, repede au aflat că arnăuţii domniei au dat foc.

— Iote, tocmai cum au zis : feştilă pentru noaptea Învierii. Iar înlăuntru toată casa boierului Ivan din Ruda...

Fără să-şi spună vreun cuvînt. Buzeştii au galopat în sus, spre marginea pădurii. S-au oprit sub fagii cu frunză fragedă. În liniştea şi seninul amiezii, valea Cernei se deschidea largă şi mîngîioasă ca o îmbrăţişare... „Ce mult îi plăcea mamei să urce pînă aici, gîndea Stroe. Dar iată : zestrea mamei Maria, casa noastră arde...“

Din vale, urca spre pădure, un călăreţ în goană nebună Tustrei Buzeştii aşteptau, încordaţi, uitîndu-şi gîndurile.

— Calomfirescu ! se bucură Radu.

— Fraţilor, am scăpat de banul Dobromir ? Adică voi aţi... Ce, nu vă bucuraţi ?

— Arde cula zidită de străbunicul... suspină Stroe.

— Dar v-a răpit-o Dobromir-banul !

— Înlăuntru-i familia lui Ivan Rudeanu, dă să rîdă Preda.

—Ardă toţi, ca şoarecii, se răsteşte Calomfirescu, foarte mirat că prietenii lui nu zburdă de bucurie.

Cula ardea dinspre grajduri. Focul păşea la coşare şi întindea văpăi fioroase spre cuhnii.

De sute de ori, cu patimă, Buzeştii meniseră morţii pe Dobromir ; dar acum, în loc să le pară bine, îi durea. îi întrista. În sinea lor dădeau vina tristeţii pe aceea că răzbunarea se petrecea la Stăneşti, şi că tot acum ardea. ca o torţă, casa copilăriei lor, cula lui Mogoş-banul.

— Fraților, a făcut Stroe semn cu mîna, mă duc acolo. Condur, urmează-mă.

Îl urmează toți, în trap. Galopînd, Stroe gîndea : „Dacă Petru a început tăierea capetelor fără județ, înseamnă c-a deschis vrana greșelilor... Uite, în poartă, pe tepșanul unde altădată se încingeau horele duminica, mulțimea de arnăuți, cu iataganele lucind la soare... Ce face ? Îngroapă trupurile ?... Dac-am fi săvîrșit noi răzbunarea asta, dorită și urmărită de treisprezece ani, ne-am fi sărat inima. Ci, așa, mă cearcă umilința și mîhnirea... Ei, dar nu-i mort. Uite, acum îl..."

— Condur, văd bine ! Acela-i banul Dobromir ?

— Da... Da, stăpîne, oprește și Condur calul. Parcă-l pun sub iatagan. Îl...

— Încetaaați ! strigă Stroe, trăgînd spada, și cu pinteni nemiloși silește armăsarul să facă cinzeci de salturi pînă la tăpșan.

Dar tocmai cînd călărețul cu spada sus se afla la trei pași depărtare, capul lui Dobromir-banul s-a rostogolit în iarbă, holbînd ochi groaznici și învăluindu-se în barba lungă și subțire ca fuiorul, înroșită de sînge. Spada lui Stroe cade așa de aproape de trupul lui Dobromir, încît Condur, venit mai în urmă, are credința că stăpînu-su a tăiat capul, acum încremenit în sînge, băltit, aburind. Geme, între bucurie și durere :

— Ți-ai sărat inima, stăpîne...

— Nu ! Vrui să-l apăr... scîncește, lăcrimat și înălță ochii și spada spre cer, parc-ar fi călăuzit sufletul lui Dobromir spre nesfîrșitele înalturi. Plecîndu-se spre pămînt unde o gospodărie arde și oamenii se căsăpesc între dînșii, ochii întîlnesc, în boldul cel mai înalt al culei, o coțofană : croncănește răgușit și dă din coadă, tare și repede, parc-ar fi bătut cuiele spaimei în seninul cerului... O știu de mult. Are cuib în teiul de la miazănoapte... Uite-l, arde..." Și dă să pornească într-acolo. Dar zărește pe Ivan din Ruda între arnăuți.

— Ce vrei să faci ? strigă la căpitanul de arnăuți.

— Am poruncă să-i tai. Pe toți !

— Oprește, căpitane ! îmboldește Stroe calul spre cel osîndit. Nu se poate. E tatăl spătarului Teodosie Rudeanu.

În vremea asta, ajung și ceilalți Buzești pe tepșanul înțesat de arnăuți.

— Opriți măcelul ! poruncește și Radu, alegînd cu privirea din iarbă capul lui Gonța, Pîrvu și Dobromir-banul.

— Porunca măriei-sale este...

— Au nu ne cunoști, căpitane ? Noi, Buzeștii, chezășuim nevinovăția jupînului Ivan și a familiei sale. Sloboziți-i !

În acel moment, para pîrjolului, învăluită de vînt, linge acoperișul de șindrilă al culei și-l aprinde vîlvătaie împroșcînd scîntei cu pocnete uscate, mărunte, dese, seci, De la foișorul de sus al culei, repede învăluit de flăcări, răzbate țipăt deznădăjduit. ...„În culă sînt femei"... îl fulgeră spaimele pe Stroe. Descalecă și se repede prin flăcări. Urcă scara cotită, îmbîcsită cu fum, pînă la catul de deasupra. Găsește două fete, ghemuite una lîngă alta, în spatele sobei, să se ferească de limbile focului prelinse înlăuntru, în lungul grinzilor. Pune spada în teacă, înhață, fulgerător, o fată cu stînga și pe cealaltă cu dreapta. Izbește cu piciorul ușa dinspre foișor, prăvălind-o și, cu fetele sub braț sare în grabă printre flăcări. În luminișul ogrăzii le așează jos și, cu mîinile, cu picioarele, cu pieptul, stinge rochiile cuprinse de foc. Le ia iar sub braț și le duce la fîntîna, unde lumea, cu cofe și putini, cearcă să oprească pîrjolul.

— Ești Stroe Buzescu ? întreabă cea din brațul stîng, bălaie și îndîrjită, cu privire albastră, tulburată de spaimă și mînie.

— Da, surîde tînărul. Stroe Buzescu mă cheamă.

— Ah ! Cum de n-am luat sama ! scrîșnește din dinți, se zvîrcolește și, pentru că nu izbutește să scape din încleștare, mușcă brațul, însîngerîndu-l.

— Hei, jupîniță ! Așa-mi mulțumești că mi-am pîrlit pletele pentru tine ?

— Sima !... dojenește fata din subțioara stîngă ; dumnealui ne-a smuls din gheara morții.

— Buzeștii-s mai răi ca focul ! Mai răi ca moartea...

Stroe le strînge în brațe pe amîndouă, puternic. Le simte trupurile tari, feciorelnice. Sînii, abia înmuguriți, îi ating pieptul. Răsuflarea caldă scîncește parcă un fel de rugă. Buzele li se rumenesc, capătă o nesperată lumină și viață. ...„În stînga am amurgul, în dreapta zorile"... gîn-

deşte Stroe şi, sub o nestăpînită pornire, le sărută pe rînd. Sub buzele lui fierbinţi şi neaşteptat de pătimaşe, ura de pe chipul bălai se sleieşte pe dată. Cînd le aşează jos şi, cu mîinile udate în apa dintr-o cofă, stinge scînteile furişate prin cutele fustelor, lui Stroe i se pare că amîndouă sînt necrezut de frumoase. Le ia din nou în braţe şi le scoate din forfota celor ce zoresc să stingă prăpădul. Le vîră într-un bordei ţărănesc şi le aşează pe-o laiţă joasă, acoperită cu ţol de cînepă, aspru.

— Staţi aici, cuminţi. Cuminţi-cuminţele... Aţi înţeles ?

Şi pleacă, surîzînd.

— Voinic şi bun, ca Făt-frumos, surîde Rada, iar Sima nu poate spune că nu-i aşa.

Se răzvrăteşte, totuşi :

— Părere !

La culă, Radu, Preda şi Calomfirescu, cu slujitorii, scot din flăcări pe jupîneasa Ana şi o samă de lucruri de preţ. Apoi, cu arnăuţii, cu slugile, cu satul sărit în ajutor sting focul.

Au ars grajdurile, coşerile, o parte din cuhnii, acoperişul şi catul de deasupra al culei. Pagubă mare, dar nu atîta cît ar fi putut fi.

Apunea soarele, roşu, cînd Buzeştii au pus slujitori să îngroape trupurile celor ucişi şi cînd arnăuţii domneşti pornit-au spre Tîrgovişte.

— De ce-ţi sîngeră braţul, Stroe ? întreabă Preda, zărind rana de la dreapta.

— Se vede că m-am... A, nu, m-a muşcat una din fetele pe care...

— A bălaie ori oacheşa ?

— Bălaia, cred, Calomfirescule. Cum de n-am simţit pînă acum ?

— Ho-ho, Sima ! Muşcătură de viperă rudeană. Cealaltă, sora ei de suflet, Rada din Izvarna : două vulpi, două şerpoaice, două... ce mai ? ale mai îndrăcite din tot neamul Rudenilor.

— Or fi, Calomfirescule, ci eu zic să ne facem pomana deplin, propune Stroe, să le poftim la Cozia. Aici nu mai au unde locui. La Ruda le-o fi teamă să se ducă.

— Pomana ?

— Am greșit, Radule : omenia.

— Hai, mă, să îndeplinim o dată și dorința mezinului nostru, cu inima ca pînea caldă, primește Radu...

Ajung la Cozia la miezul nopții, drept cînd călugării, cu prapuri, icoane, și făclii, înconjoară biserica și cîntă învierea.

Pe Rudeni i-a adăpostit, mai mult cu sila, în două chilii. La ziuă, flămînd, nedormit și foarte speriat, Ivan Rudeanu s-a îmbrăcat călugăr și s-a ascuns în schitul Nucețel, sub muntele Cozia. Se pocăia :

— Sînt vinovat, foarte vinovat că nu mi-am oprit rudele de pe calea pierzaniei. Eu, cel mai blînd om să mă ridic împotriva domniei ?... Douăzeci de fîntîni am să sap și ghizdele de piatră am să le pun !

În schit s-a afundat și mai mult în cetitul cărților și în propovăduirea evlaviei. Lumea a prins să-i spună „popa Ivan". Pe Staicu și pe Tudor Rudeanu călugării i-au ajutat să treacă în Transilvania.

La Dumineca Tomii, doi slujitori au adus lui Stroe Buzescu, aflat încă la Cozia, pitac domnesc să se înfățișeze la Tîrgoviște, în scurt, cu cele două fete scoase din flăcări. Întîi se bucură de porunca domnească și grăbește să le scoată din chilie. În fața ușii însă, se răzgîndește. Lasă slujitorii în sama călugărului Teofil, să-i îndemne cu ceva oale de vin, iar el cu Rîcman, ascunde fetele în schitul din Ostrovul Călimăneștilor.

— Oprea, nu află nimeni, nici vrabia că-s aici. Străjuiești și strivești, cu pumnii, pe oricine cearcă să le facă vreun rău.

— Prea bine, stăpîne.

— Cum ? Ne închizi aici, ca pe niște roabe ? se înfurie Sima.

— Așa trebuie.

— Mă plîng lui vodă !

— Tocmai el nu trebuie să afle unde sînteți adăpostite.

— Fug !

— Uriașul ăsta, Oprea Rîcman, știe să poprească pornirile nesăbuite.

— Ești un... se oprește uimită : acum îl vede parcă, întîia oară, ce bărbat mîndru e și ce privire caldă are.

— Ascultă, Sima, cînd am... am fost noi, Buzeştii, pe la Filiaşi, tu erai în cula banului Dobromir? întreabă Stroe, vrînd să afle dacă ea-i fata din pervazul ferestrei.

— Sînt nepoata banului Dobromir şi în ziua aceea, te-aş fi sfîşiat, cu unghiile, Stroe Buzescu.

— Şi acum?

— Află că nu mă tem, nici de tine, nici de vodă, nici de moarte.

— Ei, iaca, eu mă tem.

Întîmplările din Sîmbăta Mare şi apoi din săptămîna luminată au cam zdruncinat încrederea lui Petru Cercel în fraţii Buzeşti. Nu era de fel dumirit cum de se aflau, tocmai atunci, prin preajmă şi de ce au oprit arnăuţii să împlinească porunca pînă la capăt. La rîndu-le simţindu-se bănuiţi, Buzeştii n-au prea stat prin Tîrgovişte în vara aceea. Spuneau că se ocupă de moşii, de negoţ, de cetele lor şi de zidirea din nou, a mănăstirii Căluiu.

Pe dealurile din preajma Stăneştilor, Stroe a ieşit la vînătoare singur; nu să ucidă sălbăticiuni, ci să-şi dezbată gîndurile şi mîhnirile, în lumea cea largă şi mută. Urmărea ciuturile cum se legănau ca nişte cercei la urechea cumpenelor şi de deasupra fîntînilor. Ca ele i se legănau şi se frămîntau şi gîndurile. Şi-a pus toată nădejdea în Petru-vodă. Dar, iată, au trecut doi ani şi.... Ieri l-a văzut pe Udrea Băleanu: „O ţară nu se ocîrmuieşte numai cu petreceri şi benchetuiri. Ş-apoi, dacă a început să taie boierii fără judecată, ca pe berbeci, înseamnă c-a apucat-o pe calea vechilor domni şi sfîrşi-va ca dînşii: slugă turcească, urîtă de ţară..." Ce-i de făcut? Cum îndreptăm lucrurile? Cu sfatul? Nu-l urmează. Cu răzmeriţa? Pe cine răzvrătim?

În jur — tăcerea largului cuprins şi cîntecul neauzit al luminii stinsă pe muchia zării. Calul tropotă încet şi rar, urcînd un deluşor. Deodată, doi pui de cerb s-au ivit, din dreapta. Nu fug. Caută spre dînsul, bătînd uşor din urechi şi adulmecînd. Mirat, Stroe duce dreapta spre torbă să tragă o săgeată. Dar, în aceeaşi clipă, un călăreţ pe cal negru, ţîşneşte ca din pămînt. Sau, poate, fulgerat din cer... „Parcă l-aş fi scos din torbă, o dată cu săgeata",

gîndește Stroe. Face semn cu mîna să nu încordeze arcul și pornește în goană, nălucă. Cerbii după dînsul. Stroe încremenește. Dar calul sare sub el, furat parcă de vîntul stîrnit de călărețul negru. Trezit din nedumerire, îndușmănit pe sine însuși, împlîntă aprig pintenii în burta calului, silindu-l să galopeze nebun după călărețul cu cerbii. Amurgește tot mai tare, iar calul călărețului negru își scăpără potcoavele în pietre și gonește mîncînd pămîntul. Nu aleargă : zboară. Stroe numără în gînd scînteile și clipele cînd îl va ajunge. Și-l închipuia un fel de smeu și se pregătește să-l străpungă cu spada. Văzîndu-se urmărit, călărețul se întoarce, roată ocolită scurt, și trece pînă lîngă Stroe, ca un duh negru, batjocoritor. În inima Buzescului un val de mînie, tot mai mare, se răvășește, vîrtej năuc... „Cine aleargă mai iute ca mine ?... De ce mă înfruntă ?"... Împlîntă pintenii mai adînc. Smucește frîul. Scutură zăbala. Calul suflă tare, șuierat, pe nările umflate ca niște surle în asalt. Își cheltuiește toate puterile să împlinească vrerea stăpînului, să prindă călărețul din față, dar n-are spor. Stroe îl izbește cu pumnii, îl mușcă de grumaz cu dinții, îi sfîșie pielea cu zimții pintenului, dar tot degeaba : umbra neagră din față parcă-l batjocorește ori îl trage cu nevăzute fire. „Cine-și bate joc de-un Buzescu ? Stai, tu, nălucă, să mă iscălesc pe frunte-ți cu vîrful spadei"... Se întinde pe coama calului. Aruncă arcul. Torba. Să fie mai sprinten. Dar tot zădarnic. Călărețul se ține mereu înainte, la o azvîrlitură de suliță. În mintea lui Stroe se înșurubă un gînd : „O fi un duh necurat. Mă ispitește spre vreo nevăzută prăpastie ori vreun neiertat păcat. Nerozie!"... Și, scrîșnind de mînie, mai îmboldește o dată calul, ajuns la capătul puterilor.

Dar, dintr-o dată, tocmai cînd își pierduse cu totul nădejdea s-o ajungă, năluca din față se oprește și întoarce calul înspumat drept cu fața spre Stroe. Pare gata de luptă. Dar rîde, senin și mut, arătînd dinți albi, puternici, în lucirea lunii de aramă, abia săltată deasupra zării.

Stroe și calul gîfîie mai tare ca viscolul în hornuri, iarna. Și călărețul negru suflă tare, ostenit. Dar continuă să rîdă mut. Abia cînd privirile lui Stroe întîlnesc pe ale călărețului, ura i se topește — fulg de nea în vipia verii,

iar inima i se încălzește așa de tare c-o simte în piept ca un bulgăr de jar.

— Ești strașnic călăreț, Stroe Buzescu.

— Mă întreci, Mihai sin Pătrașcu.

Răsuflînd osteniți, puii de cerb îi ajung din urmă și se alătură lîngă Mihai.

— Prietenia noastră-i binecuvîntată și, iată, numai întîmplarea dacă se-ndură să ne întîlnească.

Descălecă. O vreme merg cu caii de căpăstru, vorbind. Se opresc în vîrful dealului sub un nuc. Se întind pe iarbă și povestesc pînă la miezul nopții. Stroe se minunează auzind ce multe cunoaște acest Mihai sin Pătrașcu, cît de limpede vede totul, cît de adînc pătrunde firea lucrurilor și sufletul oamenilor.

— Știi, soacră-mea, Neacșa, mă întreabă de ce nu intru în rîndul dregătorilor lui Petru-vodă. A pornit bine, dar iată-l : se împotmolește. Tuturor ne place viața și băutura bună și cîntarea veselă și muierea tînără ; însă prea se dedă numai plăcerilor și uită cu ce gînd a urcat în scaunul țării.

— Dar, oare mai are vreun gînd, Mihai ?

— Dacă nu are, atunci mai bine-l lăsa pe Mihnea-vodă. Numai acela se poate numi domn și adevărat ocîrmuitor, care unește aceste țări române și le scoate de sub jug otoman. Ceilalți — nemernice slugi ale sultanului. Slugi care plătesc sute de mii de piaștri, ca netrebnicul din Serai să binevoiască a-i primi să-l slujească. Domnitorul adevărat, deci, cuvine-se să înmănuncheze tustrele țările române din cetatea Carpaților și să țină Dunărea hotar. După mintea și inima mea asta se poate și trebuie făcut, dacă vrem să mai trăim și să însemnăm ceva în lume.

— Da, ai dreptate. Și Petru Cercel vrea o crăiie a Daciei. Dar visul ăsta, cînd îl văd pe purtătorul lui prăbușindu-se, mi se pare doar o sfîntă nălucire.

— Întocmai : sfîntă nălucire în a cărei orbitoare lumină să se scalde toate veacurile ce vor veni, pînă la împlinirea ei și încă mult după aceea.

Acasă, în zori, Preda l-a întrebat cu cine s-a întrecut în galop : îl văzuse niște oameni din Cepturoaia.

— Cu unul care m-a biruit.

— Leapădă numele Buzescu ! Repede, că ni-l batjocorești, rîde Radu din cerdac, privindu-l cum își mîngîie calul, ștergîndu-i cu palma dungile de sudoare rămase de aseară, ca o mîlitură după ploaie.

— Ei, dacă-l vedeați, fraților, îmi dădeați dreptate.

Condur îi ia calul și-l duce la grajd. Preda îl cheamă în foișor :

— Să-nfulecăm cîte un hartan de friptură, cîte-o bardacă de vin să bem și la treabă să pornim. Putinile de miere din Aluniș se cuvine să fie cîntărite și înfundate. Brînza stînelor de la Polovraci trebuie trimisă la Sibiu, lui Herman Gotlieb. Și mai sînt turmele de miei...

— Foarte bine. Toate le vom face și încă multe altele. Dar mai întîi însemn ziua de azi pe Zodiac : 1584 de la spăsenia lumii, luna iunie 10 zile. Să n-o uităm cumva. Și mai cu samă să nu uităm ce-am pus, tainic, la cale.

În adevăr, de la tăierea celor trei la Stănești, gîlceava și vrajba între boieri s-au aprins iară, nepotolită, și Petru-vodă Cercel n-a mai avut zi bună. Urzelile împotriva domniei alcătuiau iar îndeletnicirea celor mai mulți boieri. Cu un an în urmă nu mai pridideau cu laudele și lingușirile ; acum îi găseau numai cusururi și păcate. Și jupînițele care, la începutul domniei, dornice foarte erau să le cerce măria-sa, în patul lor, acum ca de ciumă se fereau de dînsul. Deși arăta tot așa de frumos și de bărbat și tot așa de iubit era. Toți găseau că dările curgeau împovărătoare și mai ales că banii se cheltuiau în desfrîuri și batjocoră. S-a mai întîmplat ca și zburdalnicii și deșuchiații „cavaleri ai domnului“ să tăbărască asupra jupînesei Caplea, soția banului Giorma, și să-și facă rîs de dînsa. De rușine, jupîneasa și-a pus capăt zilelor, bînd zamă de mătrăgună. După ce a îngropat-o, cu jalnic alai la mănăstirea Sfîntul Neculai de pe dealul de peste Dîmbovița, Giorma a dispărut. Vreme de trei luni a umblat, spun unii prin Țarigrad, pe la vizirul Sinan-pașa, pe la Andronic Cantacuzino și chiar la Rodos, la Mihnea-vodă. În ziua Tăierii capului Sfîntului Ion, boierii răzvrătiți au hotărît să se adune la mănăstirea Sfîntului Neculai,

chip că fac pomenire Caplei. De la un călugăr, vodă a aflat și și-a frecat mîinile de bucurie. Radu Buzescu însă i-a înştiinţat :

— Nu vă mai adunaţi. Cercel a poruncit călăului Boșoldea să stea cu securea gata, să vă taie ca pe claponi.

Ci văzînd că răzvrătiţii nu se mai adună, vodă și-a năpustit slujitorii, cu urgie, asupra mănăstirii. Au bătut și izgonit călugării. Au prădat și batjocorit biserica. Au dezgropat trupul Caplei și l-au azvîrlit printre gunoaie.

— Am vîrît groaza-n toţi ! — striga Petru Cercel.

Și nimeni din sfat nu crîcnea.

— Am vrut să fac regatul Daciei, dar cu voi nu merge Nu merge ! Sînteţi mișei și vicleni Lasă, găsesc eu ajutoare întru ocîrmuire. Că n-ăţi fi voi buricul pămîntului.

Și în adevăr, au venit de prin ţară unii boieri, mai tineri și mai în vîrstă, să-și închine priceperea și puterea întru slujba voievodului. Buzeștii nu s-au îmbulzit la aste plecăciuni, osîrdioase și umile.

— Voi, Buzeștilor, ce gînd nutriţi ? a întrebat vodă, la sfîrșitul unui divan. De ce vi s-a sleit dragostea faţă de mine ? Că v-am scăpat de banul Dobromir ?

— Măria-ta, ne bucurăm că Dobromir nu mai este. Dar spunem deschis : greu de ocîrmuit o ţară numai cu securea.

— Voi aţi auzit de noaptea Sfîntului Bartolomeu, petrecută la 24 august 1572, în Paris ? Nu prea ? Sînteţi cam... neștiutori. Cam sălbateci. Cam proști.

— Dacă nu ne înţelepţești măria-ta...

— Eu pot, Radu Buzescu, a vă înţelepţi cu vorba au cu securea călăului.

— Dacă-i așa, mai bine cu dojana, măria-ta.

— Mda... La Paris fost-au căsăpiţi, într-o noapte, 2000 de eretici hughenoţi : bărbaţi, femei, copii. Tăiaţi cu sabia. Împunși cu suliţa. Sfîrtecaţi cu halebarda. Asupra celor care cercau să fugă, s-a tras cu archebuza. Cadavrul lui Coligny, mai marele hughenoţilor, a fost aruncat pe fereastră și strivit de caldarîm. Curgea sîngele pe trepte, pe trotuare, pe străzi...

— Înfiorător, măria-ta, s-a încrîncenat Radu. Dar nu cred că asemenea pildă ar astîmpăra duhul răzvrătirii din ţara asta. Mai ales că noi te-am primit și te slujim

pe măria-ta, ca pe un domnitor cu priință asupra bietei noastre țări. Și, pentru nimica în lume, n-am vrea să fii o amăgire. Iar dacă ne cerți cu spada au buzduganul noi repede alegem calea muntelui și trecem în Transilvania. Și cum nici o domnie nu-i veșnică, noi ne întoarcem. Noi sau alți surghiuniți ca noi.

Vodă a căzut în mărăcinișul unor gînduri negre. A vrut să mai spună ceva, dar s-a răzgîndit și a făcut semn boierilor să plece.

Peste un ceas, slujitorii l-au auzit răcnind :

— Căutați unde au ascuns Buzeștii fata lui Ivan din Ruda ! Aud că-i tînără și frumoasă. O păstrează pentru ei ? N-o să-mi scape ! Aduceți-mi-l aici pe spătarul Teodosie Rudeanu. Trebuie să știe unde-i. E doar sora lui ! Îl fac ban al Craiovei, dacă mi-o dă !

Dar nici pe Teodosie Rudeanu nu l-au găsit slujitorii, nicăieri.

— S-a ascuns tîlharul de frică să nu-i fac soarta unchiului Dobromir-banul...

S-a înfățișat, în schimb, Dragomir din Vîlcănești, fratele Stancăi.

— Măria-ta, vin c-o vorbă de mare taină.

— Cei care-aduc vorbe de taină, dovedesc credință. Grăiește.

— Știi, sora mea Stanca s-a măritat cu un negutător de vite...

— Da, da, am auzit. Ce-a găsit la dînsul ?

— De, știu eu ?! Unii zic — avere ; alții frumusețe ; iar alții — vrednicie bărbătească.

— Ei și ? Toate astea o privesc pe sora domniei-tale, boier Dragomir.

— Măria-ta, vezi, e ceva ciudat în felul cum îi vorbește soră-mea. Se uită la dînsul ca la Arhanghelul Mihail.

— Ei, nu mai spune ?! Parcă... Mihail îl cheamă.

— Da. Dar în jurul lui mișună tot felul de povești : ba c-ar fi prieten cu Iani, ba c-ar fi doborît trei urși la trîntă...

— Atunci să-l vîrîm în oaste, rînjește voievodul, stropindu-se cu apă de trandafir, așa de puternic miro-

sitoare că pe Dragomir îl zăpăcește un val de greață, cu strănut și lăcrămare.

— Da, ar fi bine dacă n-ar umbla să-și înalțe cule bolovănite. Să pună rînduială în paza drumurilor. Și chiar să-și tocmească oastea pe contul lui, ca alți boieri olteni. Ca Buzeștii ori Udrea Băleanu.

— Asta-i bine, boier Dragomire. Însumi fac la fel, cu întreaga țară.

— Toate ar fi cum ar fi, dacă lumea n-ar zvoni că-i bun de domn.

— Că doar n-o fi ajuns țara asta așa de jos, încît să aibă domn un negutător de vite !

— L-a avut, măria-ta, pe Mircea Ciobanul, gelep, negutător de oi.

— Nu ! Acela a fost un neam basarab. Os de domn !

— În țara asta, măria-ta, „oasele" de domn mișună ca stafiile. Parcă părintele domniei-tale, Pătrașcu-vodă, om frumos și șăgalnic la dragoste, n-a avut ibovnice ? Berechet !

— Știi ceva anume ? Spune !

— Nu. Jur... Dar judec și așa : cîte „oase" de domn n-ai semănat măria-ta, în ăști doi ani... Sănătos să fii !

— Și unde-i acum cumnatul domniei-tale ?

— La Vîlcănești. Mai stă cinci zile și pleacă la Țarigrad, cu negoț.

A treia zi, spre seară, zece arnăuți l-au smuls pe Mihai din ograda casei. L-au adus în goană și l-au închis în beciul palatului domnesc din Tîrgoviște.

— Cer să fiu înfățișat voievodului !

— E plecat la vînătoare, a lămurit, cu o ciudată teamă, căpitanul strajei. Gîndea : Cum să ții în temniță bărbat voinic și frumos ca ăsta ?

Peste o zi, vodă l-a chemat pe Mihai la dînsul.

— Se spun multe povești despre tine. Văd că înfățișarea nu le dezminte.

— De poveștile ce se iscă și roiesc în jurul nostru numai noi sîntem vinovați.

— E adevărat că umbli s-ajungi domn ?

— Nu. Dar spun mereu că țara asta duce mare lipsă de-un ocîrmuitor vrednic.

— Și tu ai fi acela ?

— Nu. Deocamdată, nu.

— Aha... Va avea grijă călăul Boşoldea să nu fii niciodată.

— Măria-ta ştii bine limba italiană ; faci şi stihuri în ăst grai frumos. Mie-mi vine în minte un cuvînt auzit la negustorii din Ragusa : *fratricida.*

— Cum adică ?

— Au nu semănăm ?

— Eu cu tine ?

— Da. Priveşte-mă cu luare aminte.

— Poţi dovedi şi într-alt chip ?

— Dacă va fi vreodată nevoie, da.

— Atunci, frate, se aprinde vodă de-un gînd mare, ajută-mă să scot carul ţării din noroi. Să îndrept lucrurile. Să-mi împlinesc visul, rostuind aici o Dacie liberă, aşa cum scriu istoricii c-a fost.

— Din toată inima te-aş ajuta, dacă şi măria-ta ai vrea să te-ajuţi. Să te laşi de destrăbălări şi de omoruri fără judeţ, de risipă şi fanfaronadă.

— Nu ţi se pare că vorbeşti prea cutezător ?

— Nu. Ci mă mir cum de n-ai aflat că, de cînd se ştie pe lume, acest norod şi-a vrut un domn viteaz. Dacă nu viteaz, măcar blînd, milostiv, drept sau nelacom, nebeţiv, nerisipitor, necurvar. Ori măria-ta...

— Străjer, du-l în temniţă ! îşi pierde vodă Petru răbdarea.

Se frămîntă prin încăpere izbind cu pumnul stîng în palma dreaptă, parc-ar fi vrut să-l strivească pe acest om care se dă drept frate şi-l înfruntă c-o obrăznicie vrednică doar de securea călăului. Îl doare capul. Trimite după doctorul Nadali. Ia şipuşorul cu apă de trandafir, toarnă cîteva picături în palmă şi soarbe cu nări dilatate. Dar tocmai cînd se mai linişteşte, un căpitan aduce ştirea că doctorul Nadali a fugit spre Braşov.

— Ce-i asta ?

— Măria-ta, toţi arhitecţii, pietrarii, italienii, franţujii, toţi au fugit ieri, care la Sibiu, care la Sofia, care la Ragusa.

— Se scufundă oare corabia aşa de repede, de s-ascund ăşti şoareci împuţiţi ?

În adevăr, de cînd Sinan-pașa ajunsese din nou mare vizir, cu multă hărnicie și risipă de aur, Mihnea-vodă umbla să dobîndească iar domnia. L-a cîștigat de partea lui pe Iani și chiar pe Nichifor Dascălul, cel mai vestit cîntăreț din biserica răsăritului, prieten cu patriarhul. Îl învinuiau pe Cercel că se întărește cu oastea în cetatea Tîrgoviște. Că îndeamnă și boierii să-și facă oști. Că leagă bănuielnică prietenie cu Sigismund Bathory. Dar dovada cea mai grăitoare a vinovăției au scris-o cei 600 000 de scuzi, făgăduiți de Mihnea sultanului Murad, sporiți cu 100 000 de scuzi dați beglerbegului Greciei, alte 50 000 lui Saatgi-Hasan, mai marele peste ceasornicele padișahului, să grăbească ora mazilirii și cea a căftănirii, adaose cu alte daruri pentru sultana valide și, mai ales, pentru Sinan-pașa.

Petru Cercel se văzu încolțit din toate părțile : din Franța venea știrea că Henric de Navara a pornit război civil.

Și iacă un ceauș de la Țarigrad s-a ivit în cetatea Tîrgoviștei : chema pe vodă Petru în fața sultanului. Alte ștafete au sosit, în goană, la Sigismund craiul, cu poruncă : dacă Petru-vodă va cerca să fugă prin Transilvania, să-l prindă și să-l trimită la împărăție, cu toate averile și slujitorii. Altfel să nu facă.

Tudora a intrat în casa cuscrei Neacșa, cu inima strînsă și cu lacrimi în ochi.

— Auzit-am că pe Mihai l-au luat slujitori domnești.

— Da, mamă. Și de șase zile, nimica nu știm despre dînsul.

— Mă duc însumi la domnie, Stanca.

— Mulțumesc, mamă. Am nădejde mare în domnia-ta. Încercăm și noi prin unii boieri, dar... Numai Buzeștii ne-ajută.

Și plînge cu hohote, frîntă de durere.

— Ce caută racherița asta în casa noastră ? tună Dragomir, venind de-afară, cu fulgi de zloată pe umeri și pe căciulă.

— E soacra mea, Dragomire ! E muma lui Mihai !

— Destul că-l primii pe-ăsta cumnat ; vrei să-mi murdărească pragul și o hangiță ?

Tudora s-a ridicat, dreaptă, în nebiruita-i frumusețe. A aruncat o privire dojenitoare spre fratele Stanei și a pășit mîndră spre ieșire. Din prag a întors obrazul către icoane :

— Ajută-mi, Bunule, să ajung ziua cînd acest om necugetat se va ruga să-i cinstesc casa, pășindu-i pragul.

Dragomir ar fi vrut s-o brîncească afară ; dar frumusețea și demnitatea Tudorei l-au împietrit, strîmb, schimonosit și caraghios.

Era Petru-vodă în acea noapte ofilit la chip și răvășit la suflet. Scrisese papei, regelui Henric al Franței, dogelui Veneției, lui Sigismund Bathory. Și nici un răspuns, de nicăieri. Prietenii străini, cîți mai rămăseseră, în cap cu Berthier, sînt cuprinși de teamă. Buzeștii s-au tras în Oltenia lor. Teodosie Rudeanu, ca toți ai lui, stă ascuns pe la schituri, în munți. Ion Norocea nu vine din Transilvania. Chiar dacă el, voievodul, are ceva oaste și arme, lipsesc căpitanii. I-a chemat și nu s-au înfățișat nici un sfert. Deci...

Poruncește să i se încarce avutul în care. Urmărește cum se așează sacii cu aur. Gîndește : „Dacă am bani, mă întorc înapoi. Și-atunci... Mi se sfîșie inima... Am fost o amăgire, o păcăleală pentru țara asta și pentru acești oameni care..."

Smulge o făclie din cheutoare și coboară în beciul palatului vechi, cu spada în mînă, furios. Umbra i se prelinge pe ziduri ca un nor negru. Străjerii îi deschid, fîsticiți. Se oprește în fața temniței lui Mihai :

— Cum ? Călăul încă nu ți-a scurtat capul ?

— Precum se vede, măria-ta.

— Ești un mișel, un închipuit, un... se poticnește Cercel într-o mînie vînătă și fără pricină, iar ciucurii veșmîntului tremură ca niște clopoței muți.

— Dacă părintele nostru, acolo în ceruri, o fi văzînd că, în noaptea asta de primejdie, în loc să ne unim puterile întru mîntuirea țării, ne înfruntăm cu nesăbuită ură, mult s-ar blăstăma că ne-a zămislit.

Vorbele lui Mihai cad în inima voievodului ca picurii de ceară pe-un taler de aur : sfîrîie, ard, luminează.

— De ce-ai stat ascuns pînă acum ?

— Pentru că am voit să mai trăiesc doi ani...

— Ești hain și rău !

— S-ar putea. Dar la venirea-ți întru domnie, eu și Buzeștii și Calomfirescu și Udrea Băleanu adunat-am mulțimea să te primească, slăvindu-te. Noi, să te firitisească la isprăvirea palatului domnesc și a mitropoliei. Noi, cînd ai adus în Tîrgoviște, pe olane, apă curată de izvor. Și tot noi scris-am jalbă cu rugă și dojană să nu tai boierii fără județ, că-s oameni, nu berbeci, chiar dacă uneori cearcă a se răzvrătire.

— Vrei să-mi fii sfetnic ? se roagă vodă.

— Bucuros, dacă n-ar fi trecut și ceasul al doisprezecelea. Acum, jefuit-ai bogățiile țării și gata ești de fugă.

— De unde știi ?

— Țara le află pe toate. Aude și prin ziduri.

— Nu mai vreau să fug !

— Dar n-ai încotro. Aici te-ai învrăjbit cu toți. La Țarigrad te-au săpat potrivnicii. Iar pe Henric, craiul franțuz, războiul din țara lui nu-l lasă să-ți întindă mîna într-ajutor.

— Totuși, sultanul mă cheamă la dînsul.

— Ca să te închidă în Șapte Turnuri ori să hrănească peștii din Bosfor cu stîrvul măriei-tale.

— Vorbești ca un vrăjmaș, nu ca un frate !

— Dacă te bizuiai pe brațele și inimile tinerilor boieri și pe norodul care credea în tine, mutai munții din loc.

— Sînt tînăr. Am dobîndit bună învățătură în acești doi ani. Am bani. Îmi voi împlini gîndurile cu care-am venit în scaun...

— Ai dreptul să crezi și să cerci. Ci greșelile se ispășesc, măria-ta.

Făclia se răsucește, pîlpîind, răspîndind miros tare de rășină și purtînd umbra lui vodă de-a lungul zidurilor zgrunțuroase și reci.

Neprimind nici o poruncă, straja se face a uita ușa deschisă. Apoi, cînd vodă a urcat, îi șoptește :

— Fugi, omule, că nu se știe ce domni și ce porunci mai vin.

Mihai iese din temniță. Trece printre slujitorii care pregătesc carele și se pierde în noapte. De la han, cumpără un cal și gonește pînă la București, la Mihalcea.

— Vodă încarcă avutul țării. Cum îl oprim ?

— Mă duc eu. Tu nu te amesteca. Înțelegi ?

— Bine. Dar nu mă adăpostesc la Vîlsănești. Ci pînă se domolește mînia lui vodă, cer găzduire Buzeștilor, la Căluiu.

— N-ar fi mai bine la Tismana ?

— Nu. Acolo s-ar putea să mă caute întîi.

— Buzeștii sînt cam... ambițioși și dornici de mărire.

— Am încredere-n ei.

În Tîrgoviște, zorii cețoși ai zilei de 16 aprilie 1585 l-au găsit pe vodă Petru răpus de oboseală. A ieșit în cerdac și-a privit cuprinsul curții domnești : numai care și oameni triști, speriați. Straja din poartă vestea că o jupîneasă cere intrare la măria-sa. Cîteva minute, vodă s-a îngăimat : Ce-o fi vrînd... A făcut semn să vină.

— Sînt Tudora, muma lui Mihai, a arătat femeia obraz ostenit și îngrijorat.

Vodă a tresărit. Ochii i s-au umezit. Nu și-a putut stăpîni uimirea :

— Tu ești ?... Fii liniștită. Fra... fiul tău e slobod, de ieri...

S-a răsucit către căpitanul caravanei și-a poruncit, arătînd spre harabale :

— Să plece !

Din cerdac, a urmărit înșiruirea carelor mari, cu coviltire, cu cai buni.

Știa în fiecare ce bogăție se află : covoare, mătăsuri, argintărie, aur, giuvaeruri, bani... Toate comorile strînse cu sila, în doi ani de domnie. Cu ochi umezi și triști a numărat carele : patruzeci și trei. „Bogată țară ! Cît am cheltuit, cît am risipit, și, uite, tot mi-a mai rămas... Le duc pînă la Veneția ori la cămătarii florentini".

Cînd carele s-au depărtat, Petru-vodă o zărește pe Tudora în pridvorul bisericii, cu tîmpla răzimată de-un

stîlp. ...„Țara jelește...“ Intră în iatac ; se culcă și doarme pînă la prînz. Îl trezește Păunița, nepoata banului Giorma.

— Cică vin boierii răzvrătiți, măria-ta, cu oști multe.

— Știu, Păunița.

— Și ce faci ?

— Gîndesc să petrecem două-trei ceasuri, cît ne-au mai rămas. Pe urmă...

În amurg, însoțit de cinci sute de călăreți lefegii, Petru-vodă Cercel îmbrăcat oștean, ia calea pribegiei spre miazănoapte. La fereastră, Păunița lăcrămează. În pridvorul bisericii, dreaptă, în strai negru, Tudora îl privește tristă. „Da, țara jelește, gîndește iar vodă. Că plec ori că n-am fost așa cum mă dorea ?“

Cu zece slujitori, Mihalcea a gonit spre Bran să iasă înaintea carelor lui vodă. Dar nu le-a putut ajunge. L-a întîlnit pe Radu Calomfirescu dincolo de Rucăr. Cu salv-conduct negustoresc au trecut în Transilvania. La Brașov au ajuns tocmai cînd, la porțile cetății, slujitorii voievodului Sigismund Bathory sechestrau averile lui Petru Cercel.

— Le-am pierdut, suspină Mihalcea. Și multe erau, Doamne !...

În înghesuiala și îmbulzeala din jurul carelor s-au săvîrșit, într-o clipă, cîteva lucruri greu de înțeles. Mai întîi, oștenii pe care Petru îi socotea de mare credință s-au repezit ei înșiși asupra carelor și-au început să prade. Unii dădeau bice cailor, goneau nebunește, apoi se luau la bătaie, se junghiau unul pe altul, ca nebunii, pentru împărțirea bogățiilor. Un căpitan de slujitori crăiești l-a prins pe vodă Petru de umăr, l-a brîncit jos de pe cal și i-a smuls spada. În înghesuială, slujitorii i-au luat toate bijuteriile, nasturii de aur, centura cu paftale, chiar și cercelul din ureche. L-au închis, repede, cu greu zăngănit de porți și zăvoare, în turnul cel mare al cetății.

— Calomfirescule, ai grijă de Cercel. Poate... Eu plec să văd de altele. Doamne, ce ușor se pierd domniile...

Trei zile și trei nopți a umblat Mihalcea printre cei care au prădat harabalele voievodului.

Și numai în a patra zi a zărit, la un oștean, giuvaerul căutat ; diamantul cel mare al Basarabilor.

— Dacă-l găsește cineva asupră-ți, ești mort. Nu-l poți nici vinde, nici purta. Ia punga asta și dă-mi-l.

Oșteanul s-a învoit bucuros. În momentul cînd îl privea, cu mare grijă, din spate, un glas subțire, șopti grecește.

— Mi l-ai luat... De-acu omul tău ajunge domn.

— Și tu îl căutai, pocitanie ?

— Firește. Știam că era la Cercel. Eu i l-am dat. Făcea să-l pierd ? rîde Țicalidi, mînzește, arătînd niște colți tociți și înflorindu-și pistruii, supărător de mulți și de colorați.

— Să nu afle Ion Norocea.

— Cît dai? Dă acum. Altfel... tot în mîna mea azundze. Înțelezi ?

În ziua a cincea, patru dintre lefegii, conduși de Berthier, au izbutit să-l scoată pe Cercel din turn. Cu ajutorul lui Calomfirescu, l-au ascuns în casa preotului sas Simion Massa din Codlea. De aici, în strai schimbat, călăuzit de feciorul gazdei, a ieșit spre Alba Iulia. S-a tăinuit în bordeiul unui român, care l-a povățuit să se ducă la Francis Kenti, guvernatorul Transilvaniei. Dar unul Toma Cock l-a pîrît magistratului din Mediaș. A mai zăcut și-n Mediaș vreo săptămînă. De aici, slujitorii craiului l-au dus sub multă pază, la Hust cetate, groaznică și mucedă temniță.

Ca să arate credință sultanului, voievodul Sigismund Bathory a poruncit să fie decapitați, în fața ceaușului, cinci părtași la jaful averilor lui Petru Cercel. Cu mare greu, se spunea, prezidiul transilvan a mai scos de la hoți cîteva veșminte scumpe, arme și argintărie. Bani au găsit doar 100 000 florini.

Dar lumea cunoștea adevărul : se șoptea că însuși Sigismund ar fi pus la cale prădăciunea. Curtenii au dezmințit cu indignare. Totuși o sabie aurită, o platoșă pentru cal, două covoare de mătasă, un canaf prea frumos și scump, cusut cu mărgăritare și cu turchize din cele mai mari s-au putut vedea în casa Bathoreștilor. Lămureau :

— Le-am cumpărat de la un negustor grec...

Iar acel negutător era Țicalidi, suveica dracului.

Un pic ameţiţi de năprasna schimbărilor din ocîrmuirea ţării, de zarva iscată şi de ameninţările boierilor credincioşi lui Mihnea-vodă, Buzeştii au strîns, în grabă, cetele în adăpostul de la Căluiu. Au venit toţi : o sută douăzeci. Spre seară s-a înfăţişat un fecior transilvan :

— Mă cheamă Simion Dărămuş şi-s din Sălişte, jupîn Stroe. Adică am fost, de baştină. Numa amu-s cioban, la Polovraci. De ai trebuinţă de mine, iote-mă-s. Că m-ai scăpat de la ştreang, cu muierea mea, Lixandra.

Aducea ştirea că mulţi boieri trec în Transilvania, iar alţii se întorc.

— Pornim şi noi ? întreabă Preda.

— Nu. Ne apărăm, hotărăşte Radu. Nu mai lăsăm casele de izbelişte. Se prăpădeşte tot. Şi-i păcat.

— Stăpînilor ! strigă Firea Gărgăun, ne-atacă Rudenii : Staicu şi Tudor... I-am cunoscut după cai.

Cu un semn, Radu scoate cetele la ziduri.

— Ce mai vreţi de veniţi iar cu armele ? strigă Stroe, din turn.

— Să ne spui unde ne-aţi ascuns sora !

— Măi proştilor, am ascuns-o ca s-o ferim de primejdii.

— Ba aţi ucis-o, mişeilor !... Flăcăi, doborîţi poarta ! porunceşte Tudor.

Se încinge o harţă aprigă şi fără noimă.

Străjerii Căluiului au săgetat doi cai, doborînd călăreţii.

— Ochim şi oamenii ?

— Nu cheltuiţi săgeţile pe... spinarea lor, rîde Buzescu. Ieşim într-un iureş şi-i cuminţim cu spada.

Dar, înverşunaţi, oamenii Rudenilor lovesc mereu în porţi, în ziduri. Hăcuită de topoare, poarta cade. Dar cînd să năvălească înăuntru, din spate luceşte o bardă cu două tăişuri, mînuită cu stînga de-un călăreţ pe cal murg.

— Mihai ! strigă Stroe, învăpăiat de-o mare bucurie. Tu eşti... Tu ai luptat alături de noi şi-atunci cînd au ucis-o pe mama...

Mihai nu aude spusa prietenului din turn. Rotind barda sub nasul Rudenilor, întreabă răstit, furios, clocotitor :

— N-aveţi de gînd să vă liniştiţi o dată ? Porunciţi slujitorilor să înceteze harţa asta năroadă ! Au nu înţelegeţi că sînteţi dincolo de dreapta judecată ?

Staicu ar fi vrut să întrebe cine-i și de ce se amestecă ; dar i s-au încurcat gîndurile și s-a muiat, s-a trezit strigînd :

— Încetarea ! Goana înapoi !...

— Nu ! se împotrivește Mihai, zîmbind și lăsînd barda pe coama calului. Stați, să grăim cu Buzeștii. Că acu, chiar dacă ați venit cu harțag, gazdele poate tot ne-or pofti în foișor, o oală de vin ne-or da și ne-om împăca, prieteni să fim.

— Numai dacă ne spun unde-i Sima !

— Adăpostită în Ostrovul Călimăneștilor, sub priveghierea stareţului Prohor, destăinuie Stroe.

După două ceasuri, toţi slujitorii din cetele Buzeștilor și ale Rudenilor, întinși pe iarbă, se hrănesc cu pastramă de oaie și se răcoresc cu vin de la Drăgășani. În foișor, cei trei Buzești, cei doi Rudeni și Mihai, al șaselea, mănîncă, beau și povestesc. Le pare rău după Petru-vodă și, mai ales, după gîndurile lui mărețe. Dar se și bucură.

— Se făcuse și el descăpăţînător de boieri.

Auzind horboră de luptă și-apoi chiote de veselie la Căluiu, Dandu Dărădan s-a înfăţișat călare pe măgarul dăruit de Stroe, în locul celui înecat în Olt. Pe crupa măgarului se legănau două coșărci în cobiliţă. Înalţă spada ruginită, cerînd ascultare :

— Ce-i aici, praz-praznic ?

— Păi, nu se vede ?! glăsuiește Firea Gărgăun, gîndind ce petrecanie să-i prilejuiască, întru sporirea veseliei.

— Și pe cine prăznuiţi ?

— Pe tine, Alexandre Machedon ! hohotesc slujitorii, cunoscîndu-l.

— Merit ! Să știţi c-avui răz-război greu.

— Te cred... Dar ce ai în coșărci ? S-aude foșnind și chiftind.

— Dascăle Gărgăune, al'dată erai mai dăștept !

— De, se mai prostește omul... Stai : sînt raci ! se dumirește Firea, privind mai cu luare aminte coșărcile în cobiliţă pe spinarea Tricipalului urechiat. Unde i-ai prins ?

— În, în luptă !

— Cum în... luptă ?

— Păi ăştia — ăştia-s racii urieşi... Ehei, mi-au omorît o mulţime de vite — de viteji ! Dar i-am biruit !

— Bravo ţie, Alexandre !

— Mache — Machedonul !

— Aşa-i : Machedonul. Şi pentru că acu te bătuşi şi cu racii şi-i biruişi, să-i dăm Grozavei să-i fiarbă şi să-i dumicăm pre dînşii, cu mujdei.

Din foişoare, boierii aud şi se desfată în tact cu toată ograda.

Racii cu mujdei sporesc pofta de băutură, iar băutura cheful de petrecanie şi voie bună.

În amurg, cei şase tineri boieri se retrag în iatac şi sfătuiesc vreme îndelungă. La un ceas de noapte a venit şi Teodosie Rudeanu, iar a doua zi şi Mihalcea cu Calomfirescu. Aduceau ştiri de la Bucureşti.

— Mihnea-vodă vă cheamă, fraţi Buzeşti, la sfatul ţării. Pe Iani îl face ban al Craiovei. Pe Mihai, ban de Mehedinţi.

— Ai intrat deci în rîndul boierilor ! se bucură Stroe Buzescu.

Acum au aflat şi Buzeştii că Iani e român macedonean, armân, cum îşi zic ei. Fiind fecior de cioban bogat, a copilărit prin Rodope şi prin Pind. Ca flăcăiandru a luptat cu otomanii. Cu alţi doi tineri, într-o iarnă, a prăbuşit douăzeci de ieniceri în prăpastie ; dar de asprimea sultanului tot n-a scăpat. A căutat altă cale de a stăpîni stăpînii : camăta şi negoţul la Salonic, la Sofia, la Brăila, la Ţarigrad şi la Ragusa. Bogat, harnic, foarte dibaci la negoţ, s-a împrietenit cu familia Cantacuzino şi mai ales cu Andronic. Acesta i-a deschis calea spre patriarhie şi spre Serai.

— Şi uite-l ajunse acum ban al Craiovei... încheie Mihalcea povestea lui Iani, muşcat parcă o ţîră de năpîrca invidiei.

Cel dintîi, Radu Buzescu a plecat la Bucureşti, cetate de scaun în acei ani. S-a aşezat în casa cumpărată de Mihalcea, cu şaptezeci de aspri, pe uliţa Fîntînilor. Mihnea-vodă i-a arătat prietenie şi l-a întrebat dacă primeşte să fie comis în sfatul lui.

— Te încredințez că voi cîrmui cu aceeași blîndețe și omenie, ca și unchiul meu Petru-vodă, domn la Moldova.

— Noi nu dorim altceva ; și-ți făgăduim credință nesovăitoare.

— Dar află că scaunul domniei m-a costat neînchipuit de mult. Tu, comise Buzescu, trebuie să cunoști toate astea. În surghiun la Rodos am trăit tare greu. Hotărîsem chiar să mă turcesc, dar nu m-a lăsat mama, doamna Ecaterina. M-a îmbărbătat mereu. Zicea : „Cel ce nădăjduiește tot își atinge țelul ; oricît de greu ; chiar de-i băgat în fundul pămîntului, dacă Dumnezeu îl iubește, tot îl scoate la lumină". Padișahul mă silește să plătesc toate datoriile lui Petru-vodă Cercel... Adică 889 pungi de aspri.

Cînd a aflat că Mihnea-vodă nu scutește norodul de dările și gloabele adăugate peste cele vechi, Oprea din Cordun a suspinat :

— Iote, bade Voicu, numai un pic n-a fost bine și-acu iar e rău...

... „Am văzut frumuseţea ta"...

IARNA ANULUI 1586 A FOST NESPUS DE ASPRĂ. ȘI DUPĂ seceta din vară, în ţările române a bîntuit foametea și moartea. Mii de ţărani și-au vîndut pămînturile pentru un blid de mîncare. Ciobanii și-au mutat turmele din tîrlă în tîrlă, au dezgolit cîmpul de sub troiene, să poată oile ciuguli măcar rădăcini de ierburi și mohor uscat, să nu piară de foame. Lupii au urlat, în haite, pînă în mijlocul satelor. Preoţii n-au mai prididit cu îngropăciunile. Vitregiile firii au înăsprit și mai mult sfada dintre boieri și ura între neamuri.

La începutul postului mare, oamenii arătau ca schivnicii. Oile jigărite fătau miei slabi și mici, ca pisoii înţărcaţi înainte de vreme. Mătcile mai păstrau doar cîte-un pumn de muscă în buduroaie, fără nici o speranţă că se vor întrema cîndva, să roiască și să strîngă miere.

Totuși primăvara a izbucnit nestăvilit de puternică, de luminoasă și prielnică vieţii. Copacii au înflorit repede și bogat, asemeni unor policandre de lumină și mireasmă. Iarba a otăvit, deasă ca peria. Semănăturile au răsărit și-au rîs la soare cu tot hohotul nădejdilor, verzi și puternice, mustind de sucul dulce al pămîntului.

Ca de obicei la hramul de la Buna Vestire al mănăstirii Prislop s-a strîns mare mulțime de norod transilvan și oltean, cîțiva boieri din țară și cîțiva pribegi, pe lîngă o samă de soli de la Moldova, trimiși anume de Petru-vodă.

A venit și Ion Norocea logofătul, cu fiică-sa Velica. Avînd știre că oamenii Mihnei-vodă ar vrea să-l prindă și să-l țină zălog, pînă o silește pe Chiajna să cadă la împăcare, au călătorit schimbați în straie țărănești, să nu-i cunoască lumea.

— Mă pizmuiește și pentru că fiica mea Zamfira s-a măritat cu Petru Raț și că, prin el, mi se deschid ușor ușile la curtea din Alba Iulia. Iar de cînd Sigismund-voievod a binevoit să mă ridice la rangul de nobil transilvan, cu titulușul Ion de Sebeș, de cînd îmi dă unele slujbe de încredere, mi-a crescut prețul. Drept aceea în juru-mi mișună potrivnici cu gînd ucigaș.

Geme ograda și biserica de lume. Velica nici nu poate intra în naos, unde-i locul boierilor. Se oprește în pridvor, printre sătencele din Silvaș. De altfel, a rămas cu catrință și bundiță și nu se deosebește de celelalte fete. Unii boieri și toate boieroaicele o cercetează cu privirea.

— Asta-i ?... Frumoasă, Doamne !

— Se spune că străbunică-sa, Elena doamna lui Petru Rareș, a fost așa : uimitor de frumoasă.

— Nici știu cînd a înflorit atît de minunată că pînă acum doi-trei ani era urîtă foc. I se spunea chiar Cenușăreasa.

După slujbă, cînd norodul se așează pe iarbă să prăznuiască, hrănindu-se, ca în postul mare, cu pită și miere, cu vărzări, cu pilaf de pește sărat, crap cu mujdei sau cu turtă dulce, boierii cei mai de rang se trag spre chilia starețului. Închid bine ușile și pornesc sfatul lor de taină. Întîi vorbește Nestor Ureche, moldoveanul ; rar, gîndit, rotind privirile să prindă răsunetul celor spuse în mintea și cugetul ascultătorilor :

— Vremile-s vitrege și vin altele încă mai vitrege. Iară noi, în loc să domolim asprimea lor, mai tare o învrăjbim, cu viclenia și minciuna, cu nesătula poftă de averi și măriri, cu omorul între frați. Ce zice prea bunul meu stăpîn Petru-vodă ? Să se curme sfada dintre frați

și pîra la Țarigrad, pentru domnie. Nefiresc este ca două femei : Chiajna și Ecaterina, mume amîndouă și amîndouă din același neam, să izvodească atîta zavistie și să se sfîșie între ele. S-au întîlnit precum știți, Petru-vodă de la Moldova, cu nepotu-său Mihnea-vodă de la Țara Românească, în satul Munteni, avînd amîndoi curte multă și gloată în juru-le. Au sfătuit cum să mai astîmpere dușmăniile. Să apropie, să împace aceste trei țări. Să stingă ura și vrajba dintre ele. Să facă pace și frăție. Căci „fericiți făcătorii de pace“.

— Drept grăiești, moldovene ! îl sprijină Stroe Buzescu, simțind că-i arde în inimă atare simțămînt și nu mai poate răbda a tăcere. Dar cum ? Cum ?

— Taina și minunea începutului în aiastă împăcare se află în casa jupînului Ion Norocea logofăt.

— La mine ? În casa mea ?

— Da, cinstite logofete Ioane.

— Nu ! Soața mea doamna Stana, fiica doamnei Chiajna, nu va primi niciodată împăcare cu rudele Ecaterinei, a nemernicei, a ucigașei care a uzurpat scaunul țării ! Acum o lună tîlharii lui Mihnea-vodă mi-au prădat casa din Cetea. Și eu să mă împac ? Nu, niciodată !

— Logofete Norocea, nu păcătui cu vorbă pripită. Domnia-ta ești cel mai nimerit s-alungi sfada și ponosluirea dintre noi.

— Nu-mi cere, părinte stareț, să stărui pe lîngă soacra mea doamna Chiajna ! Prea multe a pătimit și pătimește, sărmana, din pricina Ecaterinei. Nu cerșesc împăcarea. N-o pot face !...

— Logofete Ioane, domnia ta ești boier român din Pitești, o ia de la început, cu răbdare, Nestor Ureche, cu grai tot mai domol.

— Ei, și ?

— Soția domniei-tale, doamna Stana, este jumătate moldoveancă, nepoata doamnei Elena a lui Petru-vodă Rareș.

— Adevărat.

— De-o bună bucată de vreme trăiești aici în Transilvania.

— Surghiunit de Mihnea-vodă !

— Întocmai. Ești deci victima nesăbuitului război dintre frați. Iar aici, în Transilvania ai cumpărat casă și moșie. Ai țărani care...

— Adevărat, țărani români, foarte harnici și de credință.

— Împrietenitu-te-ai, cinstite logofete Ioane, și te-ai înrudit cu nobili transilvăneni. Petru Raț, ginerele domniei-tale, este român ca și noi. Cînd a venit, cu solie, în Moldova, a vorbit românește. Deci domnia-ta, logofete Ioane, prin casa domniei-tale, ești omul tustrelelor țări române. Înțelegi ?

— Înțeleg. Dar nu știu cum aș putea făptui împăcarea, astă mare împăcare, de toți rîvnită. Cum ?

— Printr-o nuntă.

— Tinere Nestor Ureche, acum înțeleg și mai puțin.

— Ai în casa domniei-tale, cinstite logofete Ioane, o fecioară, al cărei surîs, asemeni curcubeului, ar risipi negura urii dintre neamuri și-ar potoli furtunile mîniei dintre frați.

— Velica ? se ridică în picioare Norocea. Mi-o pețești ?

— Da : în numele măriei-sale Petru-vodă, domnul Moldovei !

— Ce vrei să spui ? Mă... mă uimești ! Nu cumva-i o capcană ?

— Fii bun a înțelege că, prin căsătoria fiicei domniei-tale cu Vlad, coconul lui Miloș-vodă și nepotul lui Petru-vodă, prin unirea acestor două vlăstare din tulpini potrivnice, se poate săvîrși minunea împăcării și a înfrățirii.

— Moldovene, ești foarte destoinic la vorbă ! strigă iarăși Stroe Buzescu.

— Mă împotrivesc ! înalță Norocea brațul drept în sus, pălind și tremurînd. Nu-mi mărit fiica după...

— Răspunsul îl dai domnia-ta, mîine, după ce te vei mai gîndi, s-a ridicat în picioare starețul Ion. Să mergem la vecernie și să ne rugăm pentru biruința gîndului cel bun.

Așteptîndu-și părintele să iasă de la sfatul cu boierii, Velica s-a învîrtit printre poporenii așezați în jurul ștergarelor și al blidelor cu de-ale gurii. A primit o bucată de

turtă dulce și-a mîncat-o, ascultînd povestirea unei țărănci bătrîne despre feciorul ei mort în războiul de la Dunăre, cu păgînii :

— Pomenit fie-i numele, c-a murit pentru creștinătate...

Desprinzîndu-se din ceata boierilor, Nestor Ureche se apropie de Velica și-o poftește în primblare spre marginea pîrîului. Opresc sub un tei bătrîn. Grăiesc despre slujbă, despre hram, despre drumurile pînă la Alba Iulia, Sibiu sau Brașov, despre spaima de care a suferit cînd lotrii le-au prădat casa din Cetea. Și cînd crede c-a sosit clipa, Nestor Ureche pune degetul pe rană :

— Nu-i așa că-i greu, tare greu cînd se urăsc neamurile ?

— Mi se frînge inima, jupîn Nestor. Drept să-ți spun, nici tata, nici mama nu știu, dar eu stau mult la sfat cu iobagii noștri, și mai ales cu Onea Vale. Multe aflu de la dînșii. Și eu zic așa : „De ce nu se gîndesc domnii ăi mari să facă aici o singură țară, aici unde văcuiește același popor, de aceeași credință ? Uite, zice Onea Vale, dacă nu ne unim, pierim. În fiecare an, în fiecare lună, unul dintre români, unul din neamul nostru trece la papistași și se face ungur. Trec mai ales domnii cei bogați. Că așa-i legea : bogăția trage tot la bogăție". Iartă că pilduiesc cu vorbele unui om din prostime.

— Ești mult înțeleaptă, jupîniță Velica, dacă ții sama la atari vorde.

— Ba-s proastă, că în loc să spun din cărțile pe care le cetesc, tot pe ascuns, de la starețul Ion, vorbesc despre gîndurile țăranilor, ale slujitorilor din casa noastră. Numai că și din cărți tot ăst lucru îl învăț. Zice la carte : „Adunați-vă voi care aveți un grai, o credință și coborîți dintr-aceeași seminție, adunați-vă zic vouă, sub semnul înfrățirii și al păcii."

— Velica, dac-aș fi mai în vîrstă, te-aș săruta ! se încălzește de nespusă bucurie Nestor Ureche.

— Sărută-mă... Nu mă supăr. Am fost, pînă mai an, foarte urîtă, și mult am tînjit după cuvînt bun și după mîngîiere.

Nestor Ureche se pleacă și-i sărută mîna.

— Dacă mi-ai grăit așa, jupîniță Velica, înseamnă că mi-ai ghicit gîndul și cutez a prooroci că ești hărăzită a fi doamnă peste tustrele țările române.

— Ei, jupîn Nestor, cînd eram mică, o singură dată, în fața lui Stroe Buzescu, — domnia-ta ești al doilea care-mi săruți mîna, — m-am grozăvit și-am zis : Sînt Velica-doamna ! Acum, am crescut și mă rușinez de asemenea închipuită măreție și nemeritată.

— Nu, jupîniță, noi vrem să te însoțim cu Vlad-vodă, cocon tînăr, ca și domnia-ta. Amîndoi veți împăca marea și necruțătoarea dușmănie dintre doamna Chiajna, bunica domniei-tale, și doamna Ecaterina, bunica lui Vlad. Acesta-i sfatul lui Petru-Vodă al Moldovei, al staretului Ion și chiar al patriarhului Ieremia de la Țarigrad. Urmează, deci, îndemnul lor, al nostru și al inimii domnieitale, inimă luminată și încălzită de simțire multă, românească.

Velica privește cu ochii limpezi, albaștri, chipul înflăcărat al tînărului moldovean. Căldura vorbelor lui i se furișează în inimă, aprinzînd-o ca pe-o torță. Gîndurile li se înfrățesc.

— Ci sînt eu vrednică de astă mare faptă ?

— Ești !

— Dar tata ce spune ?

— Fă-l să înțeleagă ceea ce noi, cei mai tineri, înțelegem așa de bine, cu mintea și cu inima. Înduplecă-l !

— Întreb încă o dată : sînt oare vrednică să duc floarea împăcării și s-o îngrijesc, prin uscăciuni și geruri, prin fulgere și trăsnete, pînă va da rod ?

— Ești ! Ești, Velica-doamna...

Vorbirea se oprește aici ; soborul preoților, cu prapuri, icoane, cădelniți, mireasmă de smirnă și tămîie, cu înalte cîntări de psalmi a ieșit să înconjoare biserica. Norodul a îngenuncheat. Nestor Ureche, nalt, falnic, dar blînd și prietenos, se roagă de iertare și intră în rîndul boierilor, să împlinească datina.

Rămasă în urmă, între femei, Velica se bucură că aude cîntări în grai românesc. La Tîrgoviște, la Cetea, aici la Prislop, la Suceava lui Nestor Ureche — grai românesc... „Doamnă peste tustrele țări române... Dumnezeule, ce ispită ! Ce vis !... Și cum, adică : măritișul meu cu Vlad

ar împăca apa cu focul și lumina cu întunericul ? Nu, Nestor Ureche, ești un visător nevinovat, un bărbat cu inimă de copil... Eu, Velica-doamna ?! S-ar putea ? Nu, nu se poate...

Ca să-și rînduiască mai ușor gîndurile răvășite, iese din mulţime și din ograda mănăstirii. Coboară în vale, la pîrîu. Își razimă tîmpla de tulpina unui fag bătrîn. Închide ochii... „Stăpînire fără ură și fără prihană... Fericiţi făcătorii de pace... Fericiţi cei ce uni-vor ceste trei ţări..."

Deodată, lîngă dînsa, doi cerbi tineri. O privesc întrebător, blînd. Adulmecă văzduhul cu nări largi. Clatină din capete și din urechi, parc-ar grăi cu cineva prin semne, șăgalnic. Se teme c-a furat-o închipuirea unui vis ciudat, vrăjit de frumos. Întinde totuși mîna spre cerbi. Și cerbii nu fug. Ci se apropie : cuminţi, blînzi ca iezii, cu răsfățate răsuflări calde... „Cum de-au venit tocmai acum ? Ce semn e ăsta ?... Ce dragi mi-s nevinovatele făpturi ale pădurii"... Dar, deodată, un gînd podidit o îngheață : „Auzi, pași de vînător... Dacă mi-i ucide ?"

Din dreapta se apropie bărbat nalt, tînăr, oacheș, cu barbă scurtă, neagră, cu ochi mari, ciudat de aprinși. Poartă straie de boier muntean. Se oprește drept în fața ei. O privește stăruitor și privirile i se înflăcărează și mai tare. Cerbii trec, sprinteni, unul de-a dreapta și altul de-a stînga, închipuind icoană nemaivăzută ; voinicul cu doi cerbi tineri.

Bărbatul socoate că Velica-i o ţărancă, peste samă de frumoasă, surprinsă visînd și numărînd brîndușele primăverii din jur. Cu cît i se deslușește mai deplin icoana voinicului împrietenit cu cerbii, cu atît i se pîrguiesc mai tare obrajii... „Ce minune-i asta ? De unde și cum s-a izvodit ?"...

— Te-aș bea într-o bărdăcuţă cu apă, domniță, zîmbește voinicul.

Ea rîde, ușor, guruit, ca hulubiţa și se uită spre soarele lipit de marginea zării. Vrea să întrebe : Voinicule, cerbii sînt adevăraţi ori nălucire ? Că tu nu poţi fi decît nălucă... Dar nu îndrăznește. Surîde, pierdut, cu ușurel tremur al buzelor rumene.

Tot el :

— De ce nu cînţi cu mulţimea, domniţă ?

— Cînt...

Vrea să-i spună „doamne“ ; dar se opreşte, împietrită. ...„Nu, nu-i domn, ci împărat. Un împărat înalt frumos, bărbat, cu glas şi puternic şi dulce, cu privire şi aspră şi blîndă. Aşa cum se cuvine să fie împăraţii...“

— Cînt în gînd, că parcă-i mai frumos, mai adînc, mai izvoditor de bucurii.

— Da ; cîntarea-i cea mai nefăţarnică întruchipare a sufletului. Eu, cu cît cînt, cu-atîta sînt...

— Şi cine eşti ? cutează Velica, mirată ea însăşi de-n-drăzneală.

— Sînt încă nimeni. Aş fi vrut să fiu, acolo sus. Dar deocamdată, n-am loc. Sau poate numai rang n-am.

— Ştii ce sfaturi duc boierii, acolo, în chilia stareţului ?

— Mi-a spus moldoveanul, solul lui Petru-vodă. Vor să căsătorească doi tineri. Iară nunta lor să astîmpere dihonia între fraţi şi să fie praznicul împăcării a trei ţări, care de fapt, de mult se cuvenea una a fi.

— Dar oare vor putea ?

— Datori sînt a cerca. Şi chiar de-ar pieri pentru asta, tot n-ar plăti prea scump.

— Şi dacă astă nuntire-i doar visul cuiva prea plin de vise ?

— Atunci, vrăjiţi de-acest vis, va să nuntim cu barda asta, cu două tăişuri şi cu vîrf ascuţit ! şi, asprind glasul, voinicul duce stînga la arma de la şold : Că înţelegerea, împăcarea şi unirea asta tot trebuie să se facă.

Soarele asfinţeşte după creasta munţilor. În luncă se îngînă două privighetori. Pe cer se iveşte luceafărul, licărind.

— Mă cunoşti, voinicule ?

— Nu-ţi ştiu numele, dar te cunosc de mult, tare de mult. Eşti ca o parte din inima mea. M-am întîlnit cu tine de sute de ori pînă acum : totdeauna cînd mi-a fost greu. Dar niciodată aşa de-aievea, ca-n seara asta.

— Şi eu ! Te văd în vis. Şi nu ştiu dacă nu visez cumva şi-acuma...

— Visăm... Visăm... Am visat de cînd din pulberi ne-am iscat şi-o să visăm, pînă-n pulberi iar ne-om spulbera.

Pleacă zîmbind, cu calul de căpăstru, cu cerbii de-a dreapta și de-a stînga.

Velica privește după dînsul, lung, lung, pînă i se păinjenesc ochii, iar el, voinicul, se topește în amurg. Singură, se-nfioară. Se cutremură toată. Sîngele i se învolbură cu foc și miresme sfinte. Ca să-și stăpînească tremurul șoptește : ...„De ce pleci ? Întoarce-te ! Împacă-mi trupul cu bărbăția ta și de sufletul tău sufletu-mi leagă... Pe veșnicie mi-l leagă."

Apoi se trezește cîntînd, tare, cu glas de argint, stih împrumutat din psalmul ce răsună între zidurile mănăstirii, în codri și în inimi :

— ...Am văzut frumusețea ta, Domnul meu, și ochii tăi inima mi-au rănit cu prea dulce rană... Cu prea dulce și netămăduită rană...

Voinicul acela necunoscut a plecat. În inima Velicăi a lăsat nu numai netămăduită rană, ci și dîră de lumină. Iar lumina asta lăuntrică o face răpitor de frumoasă.

În casa lui Ivan din Ruda, s-a stîrnit deodată mare gîlceavă :

— De ce, se întreba jupîneasa Ana, pentru Velica lui Ion Norocea umblă trei domni, un împărat și însuși patriarhul Țarigradului s-o căsătorească după odraslă de voievod, iară pentru Sima noastră nu se află măcar fecior de mare ban ?

Ca de obicei, Ivan tace, împrumutînd chip de mucenic în mare suferință.

— Mamă, se împotrivește Sima, pe lîngă Velica, eu sînt doar o biată cenușăreasă.

— Cum de-a ieșit așa, uluitor de frumoasă, peste noapte ? Că Stana deznădăjduită s-arăta că are o slută-n casă.

— Zic că pentru fiica noastră-i bun și Radu Calomfirescu, îndrăznește soțul. Am și deschis vorba cu mumă-sa, jupîneasa...

— Ba mai bine să te-ajungă blestemul prostimii care-a stîns făcliile în Olt, în ceasul nașterii tale, făptură fără noroc, decît să te dau după un zurbagiu, prieten cu Bu-

zeştii cei smintiţi ! Cînd le rostesc numele simt îngheţul morţii în mădulare. Tuspatru — veşnic cătători de sfadă. Veşnic în harţă cu boierii. Veşnic în goană după averi şi după oşti. Veşnic în zavistie cu toată lumea. Nebuni de vitejie ? Nebuni de-a binelea !...

— Mamă, Stroe Buzescu m-a scos din flăcări şi m-a adăpostit la...

— Ăst nume nu se rostească în casa mea. Nu v-am iertat că v-aţi împăcat şi n-o să v-o iert niciodată. Nu ! Vă blestem !

Ca să n-o supere de istov pe jupîneasa Ana, Sima tace. Înverşunarea însă nu şi-o poate ascunde. Se mută în iatacul ei şi încheagă vorbire cu Rada din Izvarna, sora de suflet. I-l laudă pe Radu Calomfirescu, în bătaie de joc, ca să facă haz.

— Ştii ce ? întreabă Rada. Dacă ţie nu-ţi place Calomfirescu, îl iau eu. Tu vezi ce-i cu Stroe.

— Toţi Buzeştii sînt zăluzi.

— Iar Stroe-i cel mai zălud.

— Ştiu ; dară eu mă cred destul de înţeleaptă ca să-l cuminţesc.

— A, îţi place deci ?

— Ştiu eu ?... Aud vorbindu-se atît rău despre dînsul, încît cred că e ceva de capul lui.

Stareţul Prohor şi egumenul Serghie nu pregetă să arate tinerilor boieri cum s-au descumpănit vremurile :

— Leon Tomşa, un neguţător de stridii de pe malul Bosforului, ajunge domn, iar doamna Chiajna, altădată spaima boierilor, acum închisă în Alepul Siriei, ţese pînză de mătase pentru cadînele din harem.

— Buzeştilor, stăruie Serghie, împrieteniţi-vă cu Mihai : este omul de care aveţi nevoie.

— Ne pare rău, se încruntă Preda, dar s-a căsătorit cu nepoata banului Dobromir din Corbi.

— Şi cît vreţi să duceţi astă duşmănie ?

— Pînă la al nouălea neam şi pînă la sfîrşitul lumii : hotărăşte Buzescu cel mare. Chiar dacă, o vreme, ne aflăm în pace.

— Ura între fraţi nu-i în firea noastră. Au nu vedeti, feţii mei, că toţi ne străduim întru stingerea duşmăniilor şi schimbarea urii în dragoste ?

— Vedem, dar...

Sfîrîie lumînarea în sfeşnic. A zădărnicie.

De cîteva săptămîni, Stroe Buzescu tînjeşte. Uneori se face nevăzut şi trei-patru zile nimeni nu-i dă de urmă. La început, fraţii l-au crezut la pîndă de cerbi. Ci, într-o zi, Radu i-a zis :

— Te-nsoţesc la vînătoare.

— Nu.

— Aha, am înţeles : cerboaica-i sperioasă...

L-a pus pe Firea Gărgăun să-l pîndească.

O dată s-a dus la Ruda, să vadă cum lucrează moara de hîrtie, tocmită de Teodosie Rudeanu. A doua oară — la Drăgăşani. S-a îndeletnicit cu sfat domol, în tovărăşia tînărului rudean şi a ajutat la culesul viei.

De mult nu s-a văzut nămol de rod în podgorii, ca în toamna asta. Butoaiele n-ajung nici pentru-a zecea parte din must. Vătaful podgoriei a pus să se sape şapte gropi mari, ca nişte zăcători, le-a ars bine, şapte zile, le-a lipit cu clisă galbenă ca pentru oale, în strat gros de patru degete, le-a ars încă trei zile, le-a spoit, apoi, cu clisă verde, adusă dintr-un deal de lîngă Măldăreşti, şi iar le-a ars două zile, numai cu lemn tare de fag uscat, pînă s-au făcut acele gropi mai tari ca oala. Acuma toarnă mustul şi face poduri din scînduri groase de stejar bine geluit, date tare la fum, încleiate zdravăn între ele. Va turna peste pod un strat gros de smoală topită şi va pune mult pămînt deasupra.

— Să ne legăm a veni aici peste doisprezece ani, adică la leat 1598, să-l tragem cu tîlvul din astă groapă, să-l turnăm în bardace şi să-l bem pre el, cu sete.

Stroe ascultă, dar mai mult trage cu coada ochiului spre fetele care calcă strugurii în lin. De fapt o cată pe Sima. O vede cum se ţine de braţ cu Rada şi joacă în tactul lăutarilor, rîzînd cu poftă, parcă le-ar fi ameţit aburii mustului. Picioarele dezgolite pînă mai sus de genunchi par minunile Sfîntului Mina, cel izvoditor de frumuseţi bine strunguite. Fetele joacă, rîd şi cîntă ; boa-

bele se sfarmă ; lăutarii zic cu foc ; iar mustul curge pe vrană ca apa la șipot. În văzduh se resfiră miresme îmbătătoare, dulci-amărui. Totul îndeamnă la glume, la pozne și la îmbrățișări.

— Da... să-l bem pre el, peste doisprezece ani, surîde Stroe și gîndul îi saltă, deodată, în acei ani viitori ; Sima va naște cel de al treilea copil, iar la botezul lui... Vin vechi de doisprezece ani...

— Pînă atunci, peste aste gropi pot trece și tătarii lui Ieti Calga-han, care cică se ridică acum drept cel mai temut viteaz din cîți avut-a vreodată tătărimea crîmleană, rîde Teodosie.

— Ieti Calga-han ? Ce nume ! se miră Stroe, parc-ar fi căzut din lună. Sună ca un clopot de vecernie.

— E cam de-o samă cu domnia-ta, dar faima-i zboară de vre-un an prin astă lume. Cum de n-ai auzit ?

— Ci să lăsăm naibii tătarii și să gustăm o ulcică de must.

Beau. Se veselesc. Aruncă busuioc și crăițe fetelor care se zbînțuie în teascuri. Ci lui Stroe tot îi vine să spună : Ieti Calga-han... Ieti Calga-han... Numele îi stăruia în gînd ca un bărzăune supărător, intrat într-o chilioară. Numai glasul Simei îl alungă :

— „La fîntînă, la izvor se-ntîlnește dor cu dor și fac voia ochilor, se sărută pînă mor“...

Cel dintîi mirat de popasurile lui Stroe la casele Rudenilor a fost Calomfirescu. O vreme nici n-a luat-o în seamă pe Sima. I se părea mai frumoasă Rada. Pe urmă, uitîndu-se mai cu luare aminte a început s-o descopere osebit de frumoasă. Și, curînd, îndemnat de maică-sa, s-a grăbit să se înfățișeze ca ginere. Singura dată cînd urma povața mamei.

— Au de ce ești așa frumoasă, rudeanco ? se gudură pe lîngă Sima.

— Te-nșeli amarnic, jupîn Calomfirescu. Nici frumoasă, nici înzorzonată, ca alte fete de boier ori ca niscaiva săsoaice din Sibiu, nu sînt.

— Ei, te-nvăț eu să te-mpodobești și să ajungi mai presus de...

— Sînt grea de cap : învăț anevoie. Iată, împreună cu sora mea de suflet, răsădesc, adun, secer, scutur prune, mulg oile și vacile. Iar acum, toamna, mă bucur să culeg la vie și să strivesc strugurii în călcătoare. Înțelegi, jupîn Calomfirescu ?

— Știi că inima lui Stroe Buzescu saltă și se zbuciumă, cum tu te frămînți în ăst pătuiac, în ăsta loc unde calci struguri ? răstoarnă vorbirea, ca să scape de ironiile Simei. Și că inima lui sîngeră ca boaba strugurelui sub tălpile tale ? Știi ?

— Nu pricep rostul ăstor întrebări. Ales că domnia-ta nu prea știi nici ce-i în inima domniei-tale, darmite să mai cunoști și ce-i în inima lui Stroe Buzescu.

— Mi-i prieten !... Dar te-ai potrivi mai mult cu mine decît cu dînsul. Acum ești o codană zglobie. Dar fac din tine o boieroaică de rang înalt. O boieroaică de iatac în mătase.

— Eu beau apă cu pumnii din izvoare ori de pe frunze de nuc, cînd plouă. Sulimanul meu — roua dimineții și soarele amiezii.

— Da, așa zice Stroe ; dar trebuie să lepezi aste obiceie țărănești și să trăiești în bogăție și lux, că pentru asta ești sortită și asta o meriți, mai mult ca oricine pe lumea asta.

— De mă lingușești așa, jupîn Calomfirescu, insamnă că mă înjosești. Ales că nu spui adevărul ; domniei-tale îți plac sulemenitele ca Ana Viteaz de la Alba Iulia.

Lui Radu Calomfirescu nu-i convin împunsăturile Simei. Își zice însă : „Dacă nu i-ar păsa de mine, nu m-ar dojeni".

De cînd a văzut că toți fiii săi s-au împrietenit cu Buzeștii, de cînd a auzit că Stroe dă tîrcoale Simei, jupîneasa Ana și-a schimbat gîndurile : l-ar vrea ginere pe Radu Calomfirescu : „Frumos și îndrăzneț, fără teamă și fără ascunzișuri, ambițios, trăit în Transilvania. Ajunge domn, dacă vrea".

Sima e îngrijorată : De ce-a trecut mama așa repede de la hulire la laude ?

— Trebuie să vină o zodie a împăcărilor, o sfătuieşte Teodosie, ocolind răspunsul la întrebarea soră-si. Iar dacă Ion Norocea își mărită fata cu Vlad, tu de ce nu te-ai mărita cu Stroe ?

— Dar cum va uita Stroe că Dobromir-banul, pricinuitorul morții jupînesei Maria, este unchiul nostru ? Că moșiile Buzeștilor sînt la noi ?

— Urîtă poveste ! Dar dacă-ntrebi, înseamnă că te preocupă, și c-o poți înfrumuseța, Sima.

Fata urcă iar în lin, dănțuie și strivește strugurii cu aprigă mînie... „Vai, ce noian de dragoste-mi trebuie, ca să sting atîta ură... Dar dacă frații mei îl pîrăsc pe Stroe, domniei, și ajunge sub securea lui Boșoldea călăul ?"

Scutură capul s-alunge cumplită vedenie. Și se-mbujorează de bucurie că și azi vine, cu Teodosie, să ajute la culesul strugurilor. Socotesc panerele turnate în lin, la tescuit, ori măsoară butoaiele de must. Fură Sima cu urechea cîte-un crîmpei de vorbă :

— Te miri, Teodosie, că bat prea des calea spre podgoria ta ? Aș vrea să arăt că dușmănitu-ne-am berechet. Ajunge. Şi nu mă ocărî că încerc împăcarea.

— Nu ; laud rîvna ta spre prietenie.

— Fratele meu Teodosie, îi vine Sima în ajutor, oprindu-se din strivit struguri, știe că dragostea se izvodește nu atît din socotelile minții, cît din pornirea inimii, și se hrănește din lumina sufletului, vădită prin ochi, boier Stroe.

În inima lui Stroe Buzescu parcă s-ar fi vărsat cea mai dulce boabă de strugur tămîios.

Aflînd ce praguri bate și ce ochi ademenesc pe frate-su, Preda Buzescu se-nfurie :

— Ce adulmeci ? Uitat-ai că ne-au luat moșiile și ne-au primejduit viețile ? Ori poate te socoți mai iscusit ca toți și rîvnești să-i smulgi lui Ivan din Ruda fata cu moșii cu tot, cum a zis Calomfirescu ?

— Nu rîvnesc nici o moșie. Dar mă duc la stareţul Prohor să mă dezlege de jurămînt.

— Smintite ! Ură de moarte-mpotriva ăstor mișei !

— Fraţii mei, au nu ne-am împăcat, la Căluiu, în faţa lui Mihai sin Pătraşcu ?

— Lucru trecător.

— Mai cuminte-i dragostea pentru Sima Rudeanu, decît smintit desfrîu cu Iudita Lonai, după ce greu scăpat-ai cu zile din braţele crăiesei Erzébet.

— Te aperi bine, învinuind.

— Mă apăr cum pot, frate Preda. Ales că lumea a început să ne ia la ochi, drept stricători de case şi destrăbălaţi. Dacă nu ne însurăm, gura lumii rău ne foarfecă.

— Măi, mezinul are dreptate, a cîrmit-o Radu.

Trei zile, Buzeştii n-au schimbat vorbă între dînşii. Au muncit, muţi. Apoi au călătorit pe rînd, la Cozia şi s-au spovedit stareţului. Peste alte cinci zile s-a vestit că se însoară : Radu cu Stana boierului din Boldeşti, iar Preda cu Cătălina lui Andrei-vistier. Făcut-au nuntă mare, amîndoi o dată, de-au petrecut o săptămînă, mulţi boieri şi ţărani din Cepturoaia şi din toate satele din jur. Dar, în a şaptea zi, Pîrvu, Tudor şi Staicu Rudeanu au năvălit şi mare otrocol au făcut printre nuntaşi. Au rănit cinci slujitori. Au spart două butii de vin şi au făcut să leşine cîteva druşte şi una dintre mirese — Cătălina.

— Şi Stroe mai voia să-i poftească la nuntă... suspină Preda, cu mare obidă.

— S-au supărat tocmai pentru că nu i-am chemat.

— Înduplecă-l, Ivane, pe Radu Calomfirescu a primi să ne fie ginere ! stărui jupîneasa Ana. Că după bătaia de la nunta din Căluiu, smintiţii ar putea-o răpi într-o zi pe Sima. Şi ne fac neamul de ruşine, Ivane.

— Ai ajuns la vorba mea ? Dar, iacă, dragă nevastă, Sima nu-l ţine la nici o samă pe Calomfirescu.

— De asta am grijă eu. Eu şi ţiganca Grozava. I-am plătit o pungă de galbeni. Vine, pe furiş, şi-i descîntă de ursit.

— Vrei, adicătelea, s-o depărtezi de Stroe prin roaba lui cea mai credincioasă ? Ai cap grozav, dragă nevastă !

A venit vrăjitoarea cu un ulcior, cu o samă de buruiene şi cu trei smicele : una de arţar, alta de alun şi-a treia de sînger culese-n zori, cînd cîntă ciocîrlia.

— Adă, de la izvor, cu mînuța matale, jupîniță Sima, apă proaspătă-n ăst ulcior.

Sima aleargă la izvor și se-ntoarce cu ulciorul plin. Grozava îi sărută mîna, se face urîtă, zbîrcită, pungită ca o smochină, împroașcă foc și pară prin lumina ochilor, se uită țintă la Sima și-o poftește :

— Bate apa din ulcior, pe rînd, cu aste nuielușe, de cîte șapte ori cu fiecare. Așa... douăzeci și unu... Bine numărat, aprig îndrăgostit. Acu, dezbracă-te goală...

— Cum ? Grozavo...

— Fără sfială !... Goală de tot, ca Eva. Așa... Ieși colea-n pridvor, la sîntul soare. Așa... Acuma spală-te cu apa asta de leac. Așa...

Și-și plimbă degetele încovoiate pe trupul catifelat al fetei, furnicînd-o cu gîdilituri ciudate și bucurîndu-i carnea cu neîngăduite fioruri. Apoi, cu buze ciudat de subțiri, șoptește descîntecul adînc, cutremurător de adînc :

— Tu sînger adu-mi-l ca un înger, tu arțar adu-mi-l ca un armăsar, iar tu, alun, adu-mi-l ca un nebun... Zi-i după mine, de trei ori : tu sînger... Așa... Și-acu, în aste trei ipostaze, îți pică ursitul, în fapt de seară : arhanghel ocrotitor, nebun de dragoste și armăsar cu patimă...

Degetele și ochii, suflarea șuierată și mîngîierile Grozavei toate fierb, clocotesc, ard.

— Descîntă-l doar în una : „tu sînger adu-mi-l ca un înger"... cutează Sima.

— Nu pot ; îngerii nu fac copii. Și nici... nebunii.

— Ci eu nu-l vreau pe cel vrut de mama. Ea nu cată să mă mărite, ci să mă vîndă.

— Dacă nu te potrivești în gînduri cu jupîneasa Ana, surîde Grozava, atunci, de ! cam rău.

— Foarte rău. Dar ce să fac ?

— Un galben, ici, la vrăjitoarea Grozava, să te-nvețe ea sicretul.

— Poftim !

— Știam c-o să ne-nțelegem. De aceea am și descîntat să vină ursitul ce-l ai matale în inimă și-n gînd. Matale și nimeni altul. Dar mai ia de ici și niște alifii. Și băutura asta. Costă o juma de galben. Și-o să te afum și c-oleacă de păr din chica voinicului... Asta-i pe gratis, că alaltăieri l-a tușinat Tițu și i-am oprit un smoc, anume pentru

socoteala asta cu descînt de dragoste. Dar mai dă un galben și-ți spun și taina tainelor. Așa... Frumos ban! Leagă inelul de la botez într-un capăt de basma și-atinge cu el pe cel iubit. Și zi, în gînd: Ineluș, inel, îl vreau numai pe el... Şi-apoi: Pe tine te vreau, pe tine te iau, bărbat și stăpîn, ibovnic de sîn, pe tine și numai pe tine, de mi-o fi rău să-mi fie bine...

După sfatul de la Munteni cu Petru, domnul Moldovei, Mihnea-vodă din Țara Românească a îngăduit tuturor boierilor pribegi a se întoarce la casele lor. Radu Buzescu își împlinea dregătoria de comis, cu poruncă a se-ndeletnici, mai cu seamă, cu strînsul mierii din prisăci. Că aveau stupii în acel an multă mană. Dar birurile, tot mai grele, sileau moșnenii să se-nglodeze-n datorii și să se „vîndă", cu delnițe cu tot, făcîndu-se rumâni și să muncească pentru boieri. Buzeștii au „cumpărat" acum patru sate cu moșiile lor; Crucea, Nebuna, Rogojani și Popeştii — toate din județul Dolj.

— Averea ne face puternici.

În astă vreme, Radu Buzescu l-a cunoscut mai îndeaproape pe Mihai, ajuns ban ot Mehedinți. Îl cucerea vorbirea lui răspicată, ținteșă drept în miezul lucrurilor și drept la inima omului din orice tagmă: boier au negutător, moșnean au rumân. Gospodărea județul și moșiile tot așa de bine cum se pricepea la negutătorie. Rînduiala pusă de el aici, mulțumea toată lumea. Jupîneasa Stanca-i era într-asta neprețuit ajutor. Îl bucurau petrecerile cu cîteva bardace de vin bun, cu oameni iscusiți întru vorbe de duh și larg cunoscători într-ale lumii. Nu se da în lături nici chiar de la poznele urzite de Buzești lui Dandu Dărădan „ot Băbeni", cum îi spuneau acum. Nu arăta, dar grija lui cea mai mare se-ndrepta spre bunul mers al treburilor obștești, spre cunoașterea oamenilor, a obiceiurilor, a locurilor. Și, mai cu samă, deprindea rostul oștilor și meşteșugul bătăliilor. Cînd se iscau povestiri despre războaie, se înfiora de-un simțămînt ciudat; ochii îi străluceau, nările i se lărgeau și-i tremurau ușor, mărunt, asemeni cerbilor cînd adulmecă miroznele primăverii, buzele i se-nvăpăiau, mintea sorbea totul și rînduia, ca-n

nişte sipete de palisandru, aurul ştirilor, perlele întîmplărilor, diamantul sistemelor de luptă. Cînd însuşi povestea despre oşti şi bătălii, dobîndea chip de căpitan apusean, de cavaler părtaş la lupta povestită. Ştia despre Hanibal şi despre rînduiala bătăliei de la Cannae, despre Alexandru Machedon şi biruinţa de la Issos, despre zeci de bătălii dintre frînci şi briţi. Lua boabe de bob sau mere şi arăta pe masă ori jos, pe iarbă, mişcarea oştilor, locul pedestraşilor, al tunarilor, al călăreţilor, al halebardierilor, în tot timpul desfăşurării bătăliilor, în apărare ori în atac.

— S-au bătut, în 1314, englezii cu scoţienii. Regele englez, Eduard se numea, avea oşti mai bune şi, trufaş fiind, credea nesmintit în victorie. Adusese în tabără şi un bard să-i cînte biruinţa. Ci scoţienii, mai puţini şi mai cuminţi, au chibzuit primejdia bine şi şi-au aşezat tabăra lîngă pieptul unui munte prăpăstios, să le apere aripa dreaptă. În stînga — o mlaştină adîncă, au prelungit-o cu şanţuri întărite cu lese de nuiele şi funii de iarbă, să nu treacă pedestraşii. În ziua întîi a războiului, scoţienii au înfruntat izbirea englezilor. Au luptat pînă la căderea nopţii, fără să dea locul. Şi mai trufaş, regele englez, cu toată tabăra lui, a petrecut noaptea în bencheturi şi veselie mare, cu cîntece şi jocuri. Scoţienii, dimpotrivă : în zori, sus pe-un dîmb, au îngenuncheat şi s-au rugat : „Îi vedeţi ? Cer îndurare !“ a rîs riga Eduard. „Adevărat, a zis un general mai cu cap. Cer îndurare, dar nu nouă, ci lui Dumnezeu.“ Peste patru ceasuri s-a dovedit că trufia deşartă uşor cade în pulberea pierzării. Scoţienii s-au apărat aşa... Vedeţi ? Briţii au atacat de-aici. Trufia şi greşeala i-au pierdut.

La Strehaia, Mihai a rînduit cetele mehedinţenilor, pregătindu-le în mînuirea armelor şi în meşteşugul luptei. Asta-i plăcerea lui Radu Buzescu, încă mai mult decît povestirile despre căpitanii cei mari de oaste.

Jupîneasa Stanca îl urmărea, stăruitor, cu ochi mari şi trişti. Nimica nu zicea ; ci în inimă i se urzea amar bob de suferinţă. Ales că Mihai adesea pornea prin ţară să vadă locurile, drumurile, trecerile, pădurile, rîurile, plaiurile, munţii. Pe toate voia să le ştie. Să le măsoare cu pasul. Să afle cum s-ar putea folosi pentru bătălii.

— E-nzestrat cu belşug de-nchipuire : vede sute de lucruri nevăzute altora.

— Ţi-i capul cam plin de-nchipuiri deşarte, rîde uneori banul Iani de dînsul. Teamă-mi-i că ostenitu-m-am în darn cu tine. Am vrut să te deprind la negoţ mănos şi tu umblat-ai după cai verzi.

— Ba după potcoave de cai morţi, rîdea Mihai. Şi-am găsit multe. Toate-mi vor aduce noroc... Noroc în războaie.

— Eşti pierdut : nici o scăpare. S-a încuibat în inima ta acea peste măsură poftă să strîngi oşti şi să te baţi. Nimeni nu-ţi mai poate zăticni vreo împotrivire : ori ajungi faima lumii ori mucezeşti la Şapte Turnuri.

— Pot mucezi la Edikule şi după ce strălucesc întru faima lumii, surîde Mihai.

— Poate vrei a fi cîntat şi-n cartea făcătorilor de stihuri, ca Ahile.

— De ce nu, bane Iani ? Domnia-ta m-ai povăţuit să fiu mai degrabă vultur decît corb, mai bine leu decît berbece.

Au plecat să întîmpine caravana de care cu balerci pline cu miere, în drum spre Bucureşti. La Drăgăşani, în han, aşteptînd carele, povestit-au şi-au gustat vin vechi din ulcele de lut. S-au drăgostit cu hangiţele, că-i ispiteau cu fiorul dulce al rîsului, cu rumeneala buzelor, cu tremurul sînilor, cu jocul îmbietor al şoldurilor rotunde. Toate se-nghesuiau la dragoste cu Mihai. Deşi ştiau că Preda Buzescu era cel mai pătimaş şi mai darnic decît orice bărbat oltean. În două zile cît au aşteptat aici, au vorbit despre toate ale acestei lumi, au cîntat cele mai frumoase ori mai năstruşnice cîntece, au istovit patru rînduri de lăutari, au plîns şi au rîs, au suduit, au blestemat şi au binecuvîntat, au mîncat un berbec fript, cu mujdei, şi-au băut trei vedre de vin. Cel dintîi Preda Buzescu a căzut, mort beat, sub masă. Mihai a ţinut-o înainte, în întrecere cu Iani, pînă l-a răpus şi pe dînsul.

— Culcaţi-l pe laiţa de colo, că-i ambiţios ; se trezeşte şi-o ia de la capăt, a poruncit Mihai slujitorilor şi s-a luat la întrecere întru băutură cu neguţătorii aflaţi în han. A biruit trei mari beţivani, cunoscuţi, şi la Istanbul şi la Sibiu. Mai avan unul, un fost slujitor al lui Dobromir-banul. Bea cu vadra şi nu se-mbăta, parc-ar fi sorbit

doar apă limpede din slăvit izvor. Mihai a cerut odihnă de-un sfert de oră și s-a întins pe-o laiță, în iatacul de sus. A venit însă Voica, hangița stăpînă, i-a aruncat o privire și l-a dojenit :

— Stai aici de două zile, bane, și nici n-ai vrut să mă vezi.

— Ba, de mult te ochesc. Apropie-te și lipește-te de mine.

— Mda... Poftești la trupul meu abia acu, după ce te-ai drăgostit cu toate muierușțele mele ? Au m-am vestejit așa de tare ?

— Nu, Voichiță, ești mai în putere și mai frumoasă ca oricînd. Și tocmai pentru... cercarea puterii lăsatu-te-am mai la urmă. Cred c-am mai cruțat și pentru tine ceva vlagă.

— Nu, bane, la treizeci de ani nu mă-mpac cu drojdii...

— După, să mă dojenești, nu înainte. Și, să știi : ești, Voico, mai ceva ca Venera, dumnezeoaia dragostei, sălășluitoare în ostrovul răsfățărilor. De ce șovăi ?

— Iaca, nu mai șovăi. Ia-mă-n brațe și frînge-mă. Că de aceea domnia-ta ești bărbat, iară eu muiere. Și de-am să prind în pîntec plod, vreau să-ți semene.

— De-mi seamănă, ți-l cresc, și o moșie dăruiesc !

Neguțătorul a adormit cu capul pe masă. L-a trezit tropotul cailor opriți, brusc, în ușa hanului. A început să strige, ca un smintit :

— Unde-i boierul cu care-am pornit întrecerea ? Unde-i ? Nu vreau să pierd rămășagul... O pungă de galbeni !

Dar călăreții strigat-au mai tare decît omul beat :

— Stăpînilor ! Săriți ! Lotrii tătari loviră carele !... Săriți !...

Auzind, Mihai a tresărit. A ridicat hangița în brațe, lunecîndu-i pe lîngă trup pielea netedă și mătăsoasă și-a pus-o pe-o laiță, adormită, moleșită de belșugul plăcerilor, nebunește împlinite.

— Unde mi-i barda ?

— În cuiul de lîngă horn, mărite... se gudură hangița, sărutîndu-i mîinile, genunchii și blăstămînd : Fir-ați ai dracului de lotri, că-mi furară-ți mierea desfătării taman în zori, cînd era mai dulce... Să vii, bane, la botezul pruncului !...

Gonind nebunește spre miazăzi, însoțit numai de cei doi slujitori călări, Mihai se-ntîlni cu Radu Buzescu, la capul satului Arcești. Văzuse ceata tîlharilor, dar nu cutezase să-i oprească :

— Tătari de-ai lui Ieti Calga-han. O iau spre Caracal. Au aflat că petreceți la han și... Nu-i mai ajungem.

— Ba-i ajungem, Radu Buzescu. Ales că eu n-am fost beat niciodată.

Gonind spre Caracal, Radu îl prubuluia acum mai bine pe Mihai ban de Mehedinți : om nalt, zvelt, întunecat la față, colțuros și aspru, în acest ceas al mîniei, cu musteața zburlită, cu nas drept și nări arcuite, cu sprîncene stufoase, cu ochi mari, negri, scînteietori. Galopa așa de aprig, că el și Condur Pantelimon abia-l puteau urmări. Ceilalți slujitori rămăseseră hăt departe, în urmă, cînd, la un cot al drumului, se zăriră carele cu balerci de miere, înconjurate de cei lotri tătari. Trage, cu stînga, barda de la brîu, face semn spre Buzescu să zorească și se năpustește spre hoți. Pe trei îi doboară înainte de a scoate iataganele. Pe alți doi îi trage jos de pe cal, silindu-i să fugă, șchiopătînd, spre Olt. Ceilalți, văzînd că lui Mihai îi vin ajutoare, ucid un cal, rănesc doi boi și un slujitor, izbesc cu iataganele în trei putini, ca s-aducă pagubă, și-și iau frumușel tălpășița, la vale, pierzîndu-se ca un fum negru și înecăcios.

În urmă, românii au oblojit rănile slujitorilor. Au dat boii răniți în sama unui sătean. Au dăruit drumeților mierea din balercile despicate de iatagane. Au înșirat iar carele la drum. Au trecut Oltul și s-au oprit la Slatina, în casa jupînesei Stanca.

Și aici, Mihai muncește la rînd cu slujitorii întru rînduirea caravanei. Ridică ușor carul cu umărul, ca rotarul să-i dreagă roata stricată. Leagă fîn în funii și-n rețele, hrană pentru trăgători, la drum. Țesează doi cai și-i adapă la șipot... „Nu-i un vîntură țară, cum l-am crezut, își îmbogățește Radu Buzescu părerile. Și nici un vînător de avere, cum îl ponegresc o samă de boieri."

În casă însă Stanca îl dojenește :

— De ce te-njosești la munci de argat ? Ești boier ! Ai rang de dregător.

— Mă iartă, dar nu mă cred înjosit. L-am înduplecat și pe ăst prieten al meu, Radu Buzescu să-și țesale, să-și hrănească și singur calul să-și adape. Au n-ai mai făcut treabă ca asta, Radu ?

— Am făcut, bane Mihai, la Cozia, în Transilvania, dar...

— Dar pe-atunci n-avea rang, se agață Stanca de cuvînt. Rangul nu îngăduie să-mplinești munci de rînd. Nu se cade. Pentru astea sînt robii și argații. Respectă vorba care zice : obrazul subțire cu cheltuială se ține.

— Mulțumesc, Stanca, pentru învățătură și dojană. Pune o roabă să-mi toarne apă să mă spăl. Și află că și de-acum în colo, tot așa am să fac. Iar de mi-o pica rangul, am să-l pun la loc, ca și întîiași dată. Ba încă și mai sus. Știi, doară, că nu m-am născut blagoslovit cu rang boieresc. L-am dobîndit... A, vrei să-mi torni chiar tu !? Ești grijulie și-ți mulțumesc, din inimă, că mă înțelegi și mă primești așa cum sînt, cu bunul și cu răul din mine.

— A, nu, nu c-aș fi grijulie, ci nu vreau să te vadă roabele așa, despuiat pînă la brîu, că turbă după tine ; iar tu cu filotimie le alini turbarea, oriunde le-ntîlnești.

— Au tu nu știi, jupîneasa mea dragă, că nu se află femeie să lase bărbat să piele și nici voinic bărbat să nu se vrea îmbrățișat ?

Stanca ațintește ochii mari, nu spre Mihai ci la Radu, care rîde cu poftă, zgomotos ; strînge din măsele, toarnă apă dintr-o cană mare de aramă, mîndră foarte că-și ajută soțul să se spele de toate ale călătoriei. Arăta supărată, neguroasă, încruntată ; dar mîinile mîngîie trupul bărbatului, cum mîngîie avarul comoara și pustnicul icoana de minuni făcătoare.

Slujnicele au așezat repede masa. Dumicînd pe-ndelete, Radu și Mihai s-au întins iar la voroavă despre cele ale astei lumi și ale țării. Jupîneasa Stanca ascultă, soarbe parcă orice cuvințel, se învîrte în jurul soțului, grijind să aibă bucate în blid și băutură în pocal. Rar rostește cîte un cuvînt. E bucuroasă că bărbații își desferecă sufletele cu cheia vorbelor înțelepte. Pare o roabă mută, supusă, credincioasă și nespus, dumnezeiește îndrăgostită.

— Nu, prietene Radu Buzescu, nu cunoaștem nici țara, nici norodul sălășluitor, așa și cît ar trebui cunoscute. Nu

mai departe, acum două săptămîni, între Sibiu și Tălmaci, văzui țărani în straie rufoase, cu cușme flenduroase, desculți, bărboși, amărîți, slabi, cocîrjiți de muncă.

— Nici cei de pe moșiile noastre nu arată altminteri.

— Știu, Radu. Totuși, cu asemenea oameni trebuie să ne încropim oștirea.

— Vin la oștire dacă le poruncim ; n-au încotro.

— Vin, dar oare luptă cu tragere de inimă ? Le-am auzit cîntecul : ...„Groful, lifta cea spurcată, ne-a cuprins potica toată"... Am descălecat și-am intrat în vorbă cu dînșii. Nobilii unguri sînt stăpîni foarte aspri. Se cunoaște că-s oameni de altă lege și de alt neam. Ci mergînd, apoi, cu calul de căpăstru, amintitu-mi-am de-o vorbă a vlădicăi Ion de la Prislop. Zicea : „Transilvania s-a lepădat de coroana Ungariei cînd regele Ludovic pieri în mlaștinile de la Mohacs și de cînd Suleiman sultan prefăcut-a Buda în pașalîc. Țara asta este voievodatul românilor, al lui Iancu Corvin din Hunedoara, pe care așa de mult îl slăvește azi tînărul voievod Sigismund, încît și l-a luat drept pildă. S-ar cuveni ca nobilii unguri să fie recunoscători românilor, că-i găzduiesc pînă-și scapă țara de otomani. N-ar fi rău dacă i-am ajuta să-și facă iar țara slobodă." Apoi gîndul m-a dus mai departe : să aflu cum și-a cîrmuit oștile Iancu din Hunedoara, de-a dobîndit vestită victorie. Și-n loc să mă-ntorc acasă cu dobînda negoțului, m-am abătut pe la Sîntimbru, să cercetez înfățișarea locului unde, cu puțini, Iancu biruit-a pe cei mulți. Am stat și-am privit îndelung. Am cătat să-mi închipui pe unde s-au mișcat oștile și cum s-au lovit. Am stat și-am gîndit pîn-am prins să văd aievea totul. Am auzit și strigătele cele cumplite de bătaie. Și încă o dată, poate a suta oară, am înțeles că taina-tainelor întru biruința împotriva osmanlîilor este unirea ăstor trei țări române.

— Înțeleg, bane Mihai, că și domnia-ta te numeri printre propovăduitorii împăcării ca Petru-Vodă de la Moldova.

— Sînt. Și fi-voi cît voi trăi. Că nici pentru noi, nici pentru norodul român altă mîntuire nu se află.

Pînă într-acest ceas, Radu se răzvrătea și rîdea de frații lui, ori de cîte ori pomeneau de Mihai și-l lăudau. A rîs și de credința lor în nevoia de unire a celor trei

țări române : „Năzăreală fără noimă“ ! Dar acum, după ce l-a ascultat pe Mihai, e vrăjit de chipul, de vorba lui și nu se mai răzvrătește :

— Adică să ne împăcăm ? Mare năzdrăvănie și asta.

— Mai mult : să ne unim și să luptăm. Umăr la umăr. Că sîntem frați. Trăim în aceeași casă. Ne apasă aceleași primejdii, aceleași necazuri și umilinți. Ne însuflețesc aceleași gînduri, aceleași doruri.

Radu Buzescu ar vrea să spună : Și noi va să ne împăcăm cu Rudenii, ci cu nici un preț nu vom îngădui lui Stroe să se însoare cu Sima... Se rușinează însă de ura fără noimă ce-i clocotește în inimă. Și tace.

Pe-o vreme cețoasă și rece, întovărășit de Firea și de Rîcman, Preda Buzescu coboară Dealul Negru.

— Aceea-i caleașca lui Ivan din Ruda ? se face a întreba, cu toate c-o cunoștea foarte bine. Pe el !

Gonesc slugile. Taie șleaurile. Înțeapă caii cu spadele, silindu-i să galopeze care-ncotro. Scot două roți de la caleașcă și le-aruncă-ntr-o rîpă. Ivan leșină de spaimă.

— Repede ! poruncește Preda Buzescu. Să nu ne-ajungă Stroe...

Dar slugile Rudeanului își vin în fire ; se strîng în jurul caleștei, ca săbiile gata întru izbire.

Stroe apare în clipa asta de după cotitură, cu calul în trap sprinten. Întîi sare în ajutorul fratelui. Dar cînd înțelege că în caleașcă zace bătrînul Ivan Rudeanu, îl ia în brațe și-l așează pe cal, fără să-i pese de batjocora lui Preda.

— Dacă ai milă de-un rudean, nu-mi mai ești frate !

Dar îndată tresare : „Am vrut învrăjbire și, iată, am apropiat și mai mult pe frate-meu de Rudeni“... Strigă, furios, la slujitori :

— Înțepați-i calul ! Ucideți-i-l !

Dar Stroe se apără ca un lup furios. Îl rănește pe Oprea Rîcman.

— Ah, ce-am ajuns ! se caină Preda. Să ne batem noi frații, între noi, pentru Rudeni. Te-a vrăjit... Te-a scos din minți ! Nu ne mai ești frate...

Stroe n-aude. Galopează să-l scoată pe Ivan din primejdie. Îl așează pe bătrîn în fața porții și-i cere iertare în numele lui Preda :

— Greu se tămăduiesc rănile... Strigă și-l înfățișează slujitorilor : Duceți-l în casă și-ngrijiți-l !

Și, ca să nu-l zăpsească tinerii rudeni, Staicu și Tudor, gonește înapoi spre Rîmnicul Vîlcei.

Ivan a zăcut o săptămînă, mai mult de spaimă și de gura jupînesei Ana, decît de mîhnirea c-a fost batjocorit de Buzești :

— Trimite-ți feciorii să ardă Căluiul !... Pîrjol ! Să taie pe toți Buzeștii !...

Bătrînul Rudeanu strînge din dinți și tace. Nu vrea iar înteţirea vrajbei. Că vrajba, vrajbă iscă. Mereu mai mare.

Și, într-o zi, cînd jupîneasa Ana nu se afla acasă, se gătește în pripă, urcă în trăsură și pleacă la Tismana, să se călugărească, sub privegherea stareţului Serghie.

— Ah, nevrednicul ! se tînguie soţia, clocotind. Mai bine-l căsăpeau tîlharii Buzești...

Astfel a rămas casa lui Ivan Rudeanu sub puterea jupînesei Ana, adevărată vestală neîmblînzită la altarul urii împotriva Buzeștilor.

Supărarea lui Preda Buzescu n-a durat :

— Nu știu cum, mi-a venit să zburd și să-mi bat joc. O prostie. Dar tocmai așa am băgat sama că în fapt, nu-l urăsc pe jupîn Ivan.

— Dacă-ţi mai baţi joc de acești oameni ca de Dandu Dărădan, uit că-mi ești frate.

— Ciudată făptură ai : eu m-am însurat c-o fată ca să-i iau moșiile, tu suspini după una care ne-a luat moșiile. Cuvine-se să te pun în lanţuri și să te-nchid în turnul ispașei din Căluiu.

— N-ai face rău... Sima mi-a trimis cuvînt de mulţumire. Nu rîvnesc mai mult. Gîndul că m-a iertat mă îndulcește aidoma ca un fagure de miere.

— Ai căpiat de tot, zurliule ! se zborșește și Radu. Nici cu maslu nu te mai tămăduim.

Vorbele fraţilor ard inima lui Stroe. Iese în pridvor și, îndelungă vreme, privește zarea de la miazănoapte, dincotro parcă-i vine potolitor alean, pe aripă de vînt

și pe licăr de stele. Gîndește :... E limpede : bucuria dragostei înalță sufletele pînă la torțile cerului, iar ura le pogoară pînă la talpa iadului. Între aste două hotare, mă zbat eu.

Fierbe mustul, izvodind mirozná de tămîios, așa de puternic, că și vulturii cînd trec pe deasupra Drăgășanilor, se-mbată și dănțuiesc veseli, legănîndu-se cînd pe-o aripă cînd pe cealaltă. Iar mierlele chiuie parc-ar veni de la nuntă. Voica — hangița cu privirea, cu rîsul, cu frămîntul șoldurilor și tremurul sînilor, cu totul ei tot—sporește și mai tare beția și nădejdea de fericire, oricît de lumesc-păcătoasă și de trecătoare.

Ca un lup însetat de vin și de dragoste așteaptă Radu Calomfirescu în cămara din fund a hanului. Vin bun are berechet. Și păstrămuri are. Și fete, cîte vrea, și-l țin mădularele. Dar el rîvnește la trupul Voicăi. Iar Voica-i scapă, ca o zvîrlugă :

— De cînd cunoscui dragostea unui anume bărbat, jupîn Calomfirescu, am simțămîntul că în brațele altuia m-aș spurca.

Cinci ulcioare și două mese țăndărește Calomfirescu de mînie. Urlă și rotește spada, hărtănind văzduhul din han, că fug toți mușteriii de spaima turbatului și se ascund pe la grajduri. Așa, furios, îl găsește Calomfireasca și cu greu îl potolește :

— A venit vremea, Radule, să te-aduni de pe drumuri. Gîndește-te la soarta-ți, că, iote, Dumnezeu...

— Eu sînt soarta și Dumnezeul meu...

— Of și iar of ! Ce nesăbuită trufie și ucigător păcat.

— Sînt au nu os de domn ?

— Ești, fiule !

— Atunci cum își îngăduie un negustor de oi, un cioban, un gelep oarecare să îmbrățișeze muierile mai pătimaș ca mine ? Cum ? Îi fierbe lui sîngele într-un clocot mai aprins ca sîngele meu ?

— Însoară-te, fiule, că te-ai învățat ușarnic și nelegiuit.

— Să mă-nsor, acu cînd aflai că nici Voicăi nu-i place dragostea cu mine ? Și nu-i place din pricina unui...

la blestemele de la început, iese din han cu gînd să-și afle concurentul și să-l taie bucățele, să nu mai vadă mumă lăcrimînd că are fecior nevrednic.

Dar în poartă se-ntîlnește cu Dandu Dărădan, îmbrăcat în manta neagră, tivită cu blăniță roasă de molii, cu cunună de tinichea pe cap, gras, ca o bute, călare pe același asin costeliv și netrebnic.

— Ce faci, Machedoane ? hohotește Calomfirescu, uitînd mînia.

— Ssst... Am dușmani pe-aici... Aflară că vreți să mă puneți cap oștilor pe care le-nfiripați pe ascuns.

Se întoarce Calomfirescu în han, cu zăludul după dînsul și poruncește vin. Gîndește : „Poate s-o mai îmbuna Voica, văzînd caraghios ca ăsta."

După a treia ulcică, Dandu grăiește hangiței, mieros :

— Dacă io-s Alexandru Machedonul, tu ești Roxana, nu ?

— Ba, pe mine mă cheamă Voica.

— Ei, parcă mie nu-mi spun Dandu Dărădan ? ! Ca să nu mă afle dușmanii. Tu ești Roxana, crăiasa mea ; și-ți spui Voica tot ca să nu...

— Din botez îmi zice Voica !... Și lasă-mă-n plata Domnului.

— Ve-ezi ce bine se preface ? Nici mie nu vrea să-mi spună că-i Rox-Roxana... Mai to-oarnă, să bea-eau în cinstea ta, femeie isteață. Că-mi ești dragă de mă doare la lingurică.

Radu Calomfirescu îi toarnă, pînă-l face turtă. Apoi îl pune să se dea tumba. Rîd toți mușteriii hanului, rîd să leșine. Ci Voica tot nu-și îmbună nurii spre pofta și patima Calomfirescului.

— Boierule, nu mai stărui. Plătește băutura și stricăciunile și du-te cu Dumnezeu. Că muieri — puzderie, la toate rateșurile.

— Dar nu ca tine, Voica, hangițo ! Îți plătesc cît vrei...

— Îngăduie și unei hangițe, boierule, să aibă ceva ce nu-i de vînzare.

Tidva cu strune de cobză

RUMAN LA FAȚĂ, SPĂTOS, VOINIC NU PARE A SE-NDELETnici cu mîngîierea sufletelor. Mai degrabă cu ridicatul sacilor, în port la Turnu. Totuși, evlavios om, popa Stoica din Farcaș. Grijește de nevoile duhovnicești ale enoriașilor, de gospodărie și de copii. Ci în ziua de pomenirea Crucii, tocmai cînd, cu glas cutremurător, citește *Evanghelia* din ușile împărătești, aude țipăt deznădăjduit :

— Dau turcii !... Ne pradă acîngiii !...

Năuciți de spaimă, oamenii năvălesc în biserică. Urcă în clopotniță. Se ascund sub strană ori în altar. Tropote de cai, jur împrejurul bisericii. Dinspre casa preotului Stoica, strigăt și vaier.

— Părinte, păgînii îți pradă casa și-ți necinstesc preoteasa !

— Îți răpesc copilașii ! îl vestesc oamenii, înspăimîntați.

Popa Stoica despăinjenește ochii, ca să vadă buchiile și nu curmă slujba. Se roagă înainte încălzindu-și glasul cît îl ține inima și nădejdea în mîntuire, printr-o putere peste firea omenească.

Lotrii țin biserica împrejmuită, aprind trei case, jefuiesc tot ce află mai de preț, și pleacă.

— Duce-vă-ți pe pustie !

Popa își găsește preoteasa moartă, sîngele i s-a sleit pe sînul străpuns de hanger. Copiii, nicăieri. Gîndește, cîteva clipe, încrîncenat. Apoi întreabă :

— Cîți au fost ?

— Vreo cincizeci, părinte.

Leapădă rantia în mijlocul ogrăzii. Încalecă și strigă :

— După ei ! Străbate satul, în galop, răscolindu-l : După ei ! Să ne răzbunăm !

Ajung lotrii în satul Slăveni, unde oamenii cearcă să-și apere avutul și viața.

Dar, mai bine armați, acîngiii biruie. Stoica se năpustește. Dar nici el nu-i poate dovedi. O samă cad, răniți.

Ci, dintr-o dată, răsare călăreț armat cu secure în două tăiușuri și prinde a hăcui la acîngii, a-i stropși și a-i sili s-o ia la sănătoasa.

Fug, lăsînd robii și lucrurile furate. Și dacă acîngiii dispar spre Dunăre, voinicul cu barda în două tăiușuri se topește în zarea de la miazănoapte. Popa Stoica-i bucuros că-și găsește măcar copiii.

Vestea despre isprava popii din Farcaș stîrnește vîlvă în tot Romanațul.

Stroe Buzescu îl caută :

— Vrem să te facem căpitan de oaste. Ne slujești ?

— Cu inimă curată, dar m-am juruit, în gînd, acelui bărbat, oricine-a fi, care ne-a scăpat de acîngii. Știu doar că se bate c-o bardă în două tăiușuri.

— Noi îl știm pe-acel voinic, îl încredințează Stroe. Dar dacă singur nu s-a arătat cu numele lui, n-avem drept să-l destăinuim. Tocmește, ca și noi, tu popo, case cu pivnițe adînci, cu ziduri groase, cu firide pentru tras cu arcul. Fă și cîte o cișmea în curte. Și adună acolo arme : suliți, buzdugane, arcuri, topoare, coase. Strînge și ceva merinde. De asemeni, sfătuiește pe țărani să ridice în jurul satului Farcaș, șapte movile. Așează străji pe ele, zi și noapte. Să vadă, de departe ivirea prădalnicilor. Așa facem și noi și bărbatul cu bardă în două

tăiușuri. Vino la noi la Cepturoaia ori la Căluiu și vezi cum am făcut. Fii harnic și destoinic.

Într-o săptămînă cărînd pămîntul cu targa, cu roaba, cu sacul, cu poala, sătenii din Farcaş au înălţat movilele. Popa Stoica deprinde toţi flăcăii să lupte de-a călare și pe jos, cu suliţa, cu buzduganul şi cu arcul. Așa ajung să ţină piept multor prădători năpustiţi de peste Dunăre. Ţăranii îi izvodește chiar cîntec : „Popa Stoica din Farcaş sare de șapte pași... Uită toaca netocată, liturghia necîntată și pleacă război să bată..."

Ca din întîmplare la Sîntămărie, în casa Buzeştilor de la Căluiu, se întîlnesc, în ospeţie, banul Mihai, egumenul Serghie de la Tismana, Ion Norocea logofătul, stareţul Ion de la Prislop, Prohor de la Cozia, Udrea Băleanu și Radu Calomfirescu. Stroe Buzescu îl poftește și pe Teodosie Rudeanu, cu toată împotrivirea fraţilor :

— Dacă-i sfat, sfat să fie !

Au venit, pe rînd, chemaţi de-un glas tainic şi s-au amistuit în chiliile Căluiului. La miezul nopţii se întîlnesc în trapeza cea mare şi se hărţuiesc din cuvînt pînă în zori. Îi preocupă acelaşi mare gînd : împăcarea între fraţi. Dar mai ales Ion de la Prislop, Prohor de la Cozia, Stroe Buzescu și Teodosie Rudeanu se aprind la voroavă. Deși cuvîntează puţin, banul Mihai îi domină, cu gîndul spus, cu cel subînţeles şi cu cel tăcut. Toţi știu acum că numai împăcarea îi poate mîntui din greul, neorînduiala, neliniștea și vrăjmășia în care se zbat. Şi ei, și ţara. Nu găsesc însă calea spre dorita înţelegere și înfrăţire.

— Să cercăm a ne înfăţișa domnitorului, povăţuiește Radu Buzescu. E om bun. Va să ne-asculte dorinţa.

— Un biet slujitor al sultanului, se împotrivește Stroe.

— Parcă Petru-vodă de la Moldova-i altceva ?... surîde Radu Buzescu. Slugă blajină.

Norocea se supără și părăsește trapeza :

— Voi, Buzeștii, totdeauna aţi stat de-a hoarţa și a-ţi ocărît oamenii.

Călugărul Prohor și Mihai nu se lasă pînă nu-l aduc îndărăt, împăcîndu-l cu zicale :

— Adeseori vorba cea rea zămislește învățătura cea bună.

— Cinstite fețe, să mîntuim țara din gheara păgînului. Ăsta-i ni-i țelul vieții. Și n-o putem mîntui decît cu spada. Drept aceea, cît timp Mihnea-vodă nu se împotrivește fățiș, sporim cetele de oșteni.

— Bine-i totuși, să păstrăm taină, stărue Teodosie Rudeanu. Că dacă află, sultanul îl silește pe vodă să ne sugrume.

— Da, mare taină ! îl sprijină Stroe. Cetele noastre să țîșnească, la vreme potrivită, ca din pămînt.

— Stroe a tălmăcit și gîndul meu, încuviințează Mihai. Ci eu zic să ne împăcăm întîi între noi. Că frate lîngă frate fiind, n-om mai orbecăi prin adîncurile anilor și sfîrșit gîlcevilor găsi-vom. Unirea țărilor și înfrățirea românilor, țelul și mîntuirea noastră sînt.

— Cum să vă încredințez întru aceasta ? apasă Ion de la Prislop pe fiecare vorbă. Ți-aduci aminte de întîlnirea, de anțărț din chinovia mea, logofete Norocea ?

— Mi-aduc, dar...

— Sînt încredințat, cinstite logofete, zice Teodosie, că nesăbuitul război dintre Rudeni și Buzești mult a stricat amînduror neamuri. Că împăcarea ni-i de trebuință ca lumina soarelui. Și încăodată, rogu-vă, primiți-mă și pe mine în rîndul înnoitorilor și al vitejilor. Mă leg să-mi cumințesc frații învrăjbiți, și să lucrăm cu spor întru împlinirea gîndurilor de slobozenie.

— Ales că acum nu mai este nici banul Dobromir, să ne ațîțe dușmăniile.

Cum toți cei de față stăruie pe lîngă Radu și Preda Buzescu să se împace cu Teodosie, își dau mîna. Mihai le ia jurămîntul :

— Fie acesta întîiul pas întru împlinirea marelui gînd !

Ca să nu afle stăpînirea nimic, despre acest sfat, Buzeștii rînduiesc praznic mare spre pomenirea lui Radu Buzescu armașul și a soției sale, Maria.

Teodosie îngenunche și sărută lespezile de mormînt :

— Cer îndurare și iertare, în numele neamului meu, amestecat în silnica moarte a acestor oameni buni și drepți.

Lăcrămînd, tustrei Buzeștii se îmbrățișează și se sărută cu Teodosie.

Toată toamna și iarna acelui an, boierii au strîns oșteni și i-au ajutat să deprindă mînuirea armelor. Toți munceau fără hodină. Numai Radu Calomfirescu lega joile. Venea la Căluiu anume ca s-o laude pe Sima :

— Ce frumoasă fată s-a făcut ! Vorba cîntecului : „Carnea ca roua, osul ca fraga"...

— Cine v-a pocnit cu leuca, de trageți, și tu și Stroe, clopotele sub aceeași fereastră ? rîde Radu.

— Nu știu. Dar astă-toamnă mă scăldam în belșug de huzur și cîntec. Acuma, trist și nemernic mă aflu...

— La pravilă, dragostea se aseamănă cu beția și cu nebunia.

— Ba-i nesfîrșit de dulce chin, Radule, surîde Stroe, îngîndurat.

— Bea o bardacă, două și-ți trece chinul, îl îndeamnă Preda. Bea, că la Ruda se duce Calomfirescu ; ajunge un zălud la o casă c-o singură fată și-aceea urîtă.

— Urîtă ? Împlînt ăst pumnal în tine !... turbă Calomfirescu. Și dacă nu credeți că sînt îndrăgostit, mă despart de voi ! Am terminat ! Dezleg frăția de cruce.

Peste două zile, bate-n poartă la Ruda. Sima îl primește cu prietenie, cum se cuvine unui tînăr boier, de neam și semeț ca dînsul.

— Mă supăr că mai ești încă prieten cu Buzeștii, acei arțăgoși bezmetici, îi impută jupîneasa Ana.

— Iertare, dar m-am certat cu dînșii și ne-am despărțit.

— Între neamurile noastre dospește o ură străveche, pe care eu nu vreau s-o sting, ca fiul meu Teodosie. Din pricina ăstei dușmănii soțul meu s-a sihăstrit, nemernicul.

— Dacă mi-o dai pe Sima, mă bat cu Buzeștii, alături de Staicu și de Pîrvu, se oferă Calomfirescu, cînd Sima se afla la cuhnie.

— Ți-o dau !

— Pe cine dai, mamă ? întreabă Sima, intrînd cu tava încărcată cu căni de vin și pastramă de mistreț.

— Pe tine !

— Numai că eu mai degrabă mă duc la tata, la mănăstire, decît la Calomfirescu acasă. Nu te supăra, jupîne, dar mama mă crede o biată mielușea blajină. Nu ! Sînt leoaică...

—Știi... Eu aș fi un soț care...

— Nu mă îndoiesc, dar pentru alta.

— Cutezi a vorbi așa, în fața mumei tale ?

— N-am spus nimic necuviincios, mamă. Totuși cer iertare. Jupîn Calomfirescu, nu te supăra. Gustă pastrama și vinul, ca să schimbăm vorbirea.

Tremurînd de mînie abia stăpînită, musafirul gustă pe sponci și înghite în silă... „Pe mine să mă respingă o femeie ? Eu care pe atîtea le-am supus cu bărbăția-mi ?... Voica mi-a făcut pocinogul..."

— Nu-ți place ? rîde Sima. De, o fi mai bun la rateșul din Drăgășani, acolo unde și sfinții au nasul roșu din pricina beției.

— Îmi place... Ci, mai mult decît vinul, mă îmbată ochii tăi. Îmi umplu inima de cîntec și descîntec.

— Alese cuvinte... Dar nu le cred.

— Pe-ale lui Stroe le crezi ?

— Da. Nu-s prea alese, dar izvorăsc din inimă.

Surîsul și cuvintele Simei îl dor pe Calomfirescu ca o junghietură de spadă răsucită în măruntaie. Dar durerea durează doar o clipă. Jupîneasa Ana îl vestește :

— Împreună cu Maria Calomfirescu, hotărît-am logodna voastră.

Calomfirescu se pleacă și-i sărută mîna, fericit. Fericirea însă i se sleiește în inimă cînd vede tristețea de pe chipul Simei ...„Ce-am ajuns ! Să mă-nsoare muierile..."

Coboară în grabă la hanul Voichiței. Se îmbată. Își bate slujitorul. Otrocolește tot. Sparge chiar ușa bisericii, să vadă dacă sfinții din Drăgășani au nasul roșu.

Stroe Buzescu a venit la Ruda și a rămas pînă la miezul nopții.

— Ce caută ? se zborșește Stanciu. Și nu se teme c-am să-i tăbăcesc spinarea ?

Sima l-a liniștit și împăcat, mîngîindu-i părul răvășit :

— Furiosule, au n-ai aflat că toți boierii, toată țara cere să vă-mpăcați, voi Rudenii cu Buzeștii ?

— Dacă mi te cere de nevastă și Teodosie se-nvoiește, iar dau foc Căluiului. Împăcarea, treacă-meargă. Nuntă ? În ruptul capului !

— Vrea nevastă din casa noastră ? batjocorește Pîrvu ; i-o dăm pe Rada din Izvarna.

— Nici pe Rada n-o dau !... se împotrivește jupîneasa Ana. Hotărîi s-o mărit pe Sima după Calomfirescu. Gata ! Dădui chiar poruncă să se înceapă pregătirile de logodnă.

— Ei, mamă, zorită ești să mă vezi adunîndu-l de prin rateșuri...

— Bețivi și destrăbălați, și Buzeștii, slavă Domnului.

— Îngădui logodna, numai dacă se rupe de Buzești.

— Mi-a făgăduit, Staicule, că se bate cu dînșii.

Sima nu mai spune nimic. Nici acum, nici peste trei zile, cînd în ogradă se ivește negutătorul Țicalidi, cu trei harabale mari, încărcate cu marfă aleasă :

— Aflai că-n curînd — nunta, și-am venit sa va firitisescu. Stiu că multe lucrusoare s-au risipitu în napasta cu Buzestii. Si pentru nunta, trebue. Am covoare și covorase, icoane, candele de arzint, mătăsuri. Am zuvaeruri scumpe...

Jupîneasa Ana cumpără trei covoare de Persida, o candelă de argint, două icoane mari, trei tăvi aurite. Țicalidi se aștepta la alișveriș mai bun. Desface un sipețel cu giuvaeruri, șoptind însidios :

— Sase brațeri mari, de aur curat, cu rubine mari... O pereche de sersei împărătești, cu diamante. Ței mai scumpi din cîți se află. Am si inele. Si salbe-n filigran, lucrate de-un zuvaerziu armean, vestit. Cumpără, zupîneasa Ana ! Zupînisa Sima să fie țea mai frumoasă și mai împodobită mireasa din lume.

Pe jupîneasa Ana o frigea gîndul să întrebe dacă Velica lui Norocea logofăt e mai frumoasă decît Sima, dar se înfrînează : nu se cuvine să pălăvrăgească ea, boieroaică

mare, cu un negutător grec, șiret și tâlhar, care duce vorbele de ici colo, o dată cu marfa. Privește brățările. Le cumpănește în palmă, gîndind : Calomfirescu se poartă mîndru, în strai scump, cu paloș de argint însidefat, cu paftale de aur și curele de marochin. Sima trebuie să fie încă mai împodobită.

Văzînd-o că șovăie, Țicalidi își începe meseria de cărăuș de vești și urzitor de intrigi, c-o îngerească nevinovăție :

— Știi ? nunta zupînesei Velica nu se mai fațe. Nu vrea vodă Mihnea, cu toată ruga patriarhului.

Inima Anei zvîcnește înțepată de-o stranie bucurie : „Poate-o dau pe Sima lui Vlad-Vodă"... O strigă, veselă, să-și aleagă bijuterii și mătăsuri, cîte vrea. Cumpără cercei, brățări, două salbe, paftale de domniță.

— Ce-mi trebuie, mamă, atîtea nimicuri ?

— Doar n-ai vrea să te măriți ca o țărancă ? !

— Salba și cerceii ăștia îi dau Radei.

Ana se întunecă, napristan : ...„Trebuie să scap de odrasla robului din Izvarna. Nici druscă n-o pun : umbrește frumusețea Simei."

Nu se află făptură mai îndurerată ca Stroe Buzescu. Și tot spre Cozia îl duce armăsarul.

— Mult te frămînți, feciorule. Potolește-te. Dacă Sima ți-i ursita, o vei avea.

— În locul meu, Radu ar bea un ciocan de țuică, ar trage o sudalmă și-ar urma întru agonisirea averilor : a mai cumpărat încă trei sate. Preda s-ar îmbăta la rateș la Drăgășani și s-ar răzbuna stricînd cîteva muieri nevinovate, apoi și-ar vedea de moșiile, de dregătoria și de cetele lui. Eu nu știu să-mi stîmpăr focul și caut povață la sființa-ta, dascăl și duhovnic al nostru.

— Zici că logodna se face duminică ?

— Duminică... suspină și lăcrămează Stroe. Mi-o ia cel mai bun prieten și frate de cruce. Și mă doare cu atît mai mult, cu cît, acum cînd însumi mă zbat pentru înfrățire, nici pot cîrti împotrivă-i. Ce să fac ?

— Îngăduie să deschid o carte veche ; poate aflu în ea povață. Așa... Nu se arată veselie și nuntă, încruntă

Prohor sprînceana, ci primejdie mare pentru casa Rudenilor.

— Primejdie ? Părinte... plec !

— Fătul meu, adaugă stareţul rar, potolind, cu o mişcare, pornirea lui Stroe. Fereşte-te a săvîrşi vreo nesocotinţă. Ia calea înţelepciunii şi mai astîmpără focul inimii. Dacă afli că Sima primeşte logodna, nu-i nesocoti vrerea.

— Părinte, de ce mă vrei sfînt, cînd nu-s decît un biet om ?

— Vezi, rogu-te, să nu i se întîmple Simei vreo nenorocire.

— Ca s-o mîntui de nenorociri, cuvine-se să-l străpung pe Calomfirescu. E hotărît : ori dragostea ori prietenia.

— Numai să nu schimbi o prietenie temeinică pe-o dragoste înşelătoare.

În casa Rudenilor, pregătirile de logodnă vălmăşesc totul. Jupîneasa dă porunci în dreapta şi-n stînga. Slugile aleargă de le sfîrîie călcîile. Feciorii, cînd sînt prin Ruda, robotesc alături de argaţi. Parcă toţi şi-au găsit făgaşul. Numai Sima stă îndurerată, cu pînzătura pe genunchi : nu poate împunge nici acul ; parcă şi-l vîră în inimă. ...„Sînt drept ca o oaie proastă ; stau la priponul unde mă leagă mama..."

— De-acum, Rada, nu mai purtăm aceleaşi rochii ! suspină înlăcrămată, mirîndu-se ce harnice aleargă mîinile surorii pe pînză şi cît de mîhnită tace.

— Mă duc la mănăstire, Sima.

— Te urmez... Amîndouă îndrăgim acelaşi bărbat, soro.

— Da... Dar bucuroasă, fericită chiar socoti-m-aş dacă te-ar lua pe tine, Sima.

— Ce tăifăsuiesc jupîniţele ? întreabă Radu Calomfirescu, intrînd ţanţoş, îmbrăcat în strai de mătase vişinie, cu inele pe degete, cu brăţări şi colier, ca un prinţ apusean.

Fetele îl măsoară, furiş, pe sub gene :

— De-ale noastre, jupîn Calomfirescu.
— Ei, lasă ţeremonia ! Au nu ştii că mă cheamă Radu ?
— N-a venit încă ceasul a ştire.
— Te rog ! Trebuie să...

Şi pe cînd Calomfirescu se străduie să găsească un cuvînt ales, dintr-o dată se stîrneşte forfotă-n casă şi-un strigăt de mare spaimă :

— Tătarii !... Dau tătarii !...

Totul se vălmăşeşte. Se răstoarnă, ameţitor. Răsărit-au de după deal, aşa de aproape, că bărbaţii n-au cînd orîndui apărarea la porţi. Se trag spre iatacuri, să ocrotească măcar pe cei din casă. În luptă, scurtă şi deznădăjduită, cad doi slujitori. Staicu — rănit la piept, iar Pîrvu — la braţul drept. Un pîlc de tătari pătrund în iatacul femeilor. Smulg covoarele, pînzeturile, giuvaerurile. O răpesc pe Sima şi pe Rada. Trec pe lîngă Teodosie şi Calomfirescu, aflaţi în harţă cu trei tătari, şi gonesc, vijelios pe drum la vale, spre Dunăre, stîrnind în urmă-le nor gros de colb. Rudenii şi Calomfirescu îi urmăresc o vreme. Dar de la Arceşti le pierd urma.

— Fir-ar ai dracului ! blestemă Calomfirescu. Uite ce s-a ales din straiul meu de mătase vişinie... Ş-un inel am pierdut.

Teodosie îl măsoară cu privirea, aspru, şi goneşte înainte, spre Căluiu.

— Stroe, tătarii o răpiră pe Sima !

N-a apucat Teodosie să bea o cană de apă, că Stroe Buzescu, însoţit de Condur Pantelimon, Oprea Rîcman şi Simion Dărămuş, cu încă şase slujitori, se aflau gata, călări şi armaţi. În drum, l-au stîrnit şi pe popa Stoica din Farcaş, cu ceata lui. Ajung la Dunăre, în amurg. Pescarii îl călăuzesc spre vadul unde pîlcul tătăresc tocmai atunci trecea la miază-zi de fluviu. Se năpustesc întracolo. Prădalnicii, urcaţi în bărci, pornesc vîslirea. Popa Stoica trage cîteva săgeţi, ochind vîslaşii. Stroe s-aruncă în apă cu cal cu tot. Zărindu-l, Sima face semn, cu mîna. Loveşte cu spada, răneşte doi lotri, dar unul îi înjunghie calul. Scufundat, greu poate ieşi din şa. Intră sub barcă, o răstoarnă, o pescuieşte pe Sima dintre valuri şi-o scoate la mal. Teodosie ţine tătarii sub săgeţi, să nu se întoarcă, Stoica din Farcaş o scoate pe Rada din mîinile răpitorilor,

iar slujitorii pescuiesc lucrurile furate. Rîcman, rănit la picior de suliță, sfîșie șalvarii unui tătar, îl azvîrle în apă și-apoi se leagă cu pînza la rană :

— A naibii mai put a sudoare de cal...

La mal, în brațele lui Stroe, Sima strînge fălcile și-și mușcă buzele, să nu leșine. ...„Să mă arăt bărbătoasă. Să nu mă fac de rîs... Sînt în brațele lui Stroe. A doua oară în brațele lui..."

Și așa, în strai ud, învelită în contășul lui Stroe, a călătorit toată noaptea. Luna le-a luminat calea. Au schimbat doar vorbe răzlețe.

— La copacul acela era să mă străpungă un acîngiu, cu iataganul, cînd eram copilandru...

— A doua oară mă scoți din gheara primejdiei.

— Acum nu mai muști, ca la Stănești ?...

— Nu mai sînt sălbatecă, ci îndrăgostită și tristă.

— Mireasma părului tău mă înalță la ceruri... Și totuși, trebuie să te înapoiez, logodnică lui Calomfirescu.

— A, dacă lepădam ura și-nverșunarea aceea nesocotită...

— Tîrzie orice părere de rău. Fost-ai ursită prietenului și fratelui meu de cruce, lui te-ncredințez.

Calul tropotă mărunt. Luna dă în scăpătat. Zorii albesc zarea.

— Stroe, iubite...

— Mă mir, jupîniță Sima, cum nu străpung pe-ăst frate de cruce și cum nu-mi scot inima cu vîrful aceleeași spade...

Cînd soarele ajunge în crucea amiezii, Stroe cu Sima în brațe și Rîcman cu Rada din Izvarna, ajung la ratešul Voicăi din Drăgășani. Sima tremură și o doare mijlocul, iar ochii Radei sticlesc bolnavi.

— Să vă încălziți și să vă odihniți.

În han, la o masă, Calomfirescu bea și doi cimpoieri zic alături, de jale.

— Bine, frate : țara piere de tătari și tu bei cu lăutari ?

— Ce vrei să fac ?

— Iată, ți-am adus logodnica.

— Da ? Totdeauna au spus că ai inimă de aur... Vino, draga mea...

Simţind duhoare de băutură, Sima se fereşte de braţele Calomfirescului, scîrbită, îngreţoşată. Dar, în aceeaşi clipă, găseşte că Stroe e neîngăduit, neiertat de cumsecade, şi-l urăşte de moarte : ...„De ce nu mă răpeşti ?! De ce nu mă duci la Căluiu, să-ţi fiu mireasă nenuntită, nătîngule..."

A doua zi, cînd au aflat, Radu şi Preda Buzescu, ca şi Teodosie, Staicu, Pîrvu şi Tudor Rudeanu mult s-au bucurat de isprava fratelui, prietenului şi duşmanului lor.

— Odată om ! Cavaler !

— Deci nu ni-i duşman ? se miră Staicu.

Sima, bolnavă, arzînd ca para focului, plînge într-una :

— Nu mă iubeşte, Rada ; că dacă mă iubea nu mă mai lăsa din braţe. Şi era aşa de bine la pieptul lui...

Rada nu ştie ce să răspundă : cu jumătate de inimă doreşte ca Sima să aibă dreptate, cu cealaltă jumătate să nu aibă : ...„Sînt o închipuită. Stroe Buzescu poate iubi fiica unui necruţător duşman, dar nu odrasla nefericită a lui Muşat Bulborea"...

Cinci luni de zile umblat-a Nestor Ureche şi alţi mulţi soli, de la Iaşi la Bucureşti şi de aici la Braşov, la Tîrgovişte, la Sebeş, la Alba Iulia ori la Cetea, întru tocmirea logodnei dintre Velica şi tînărul Vlad-vodă, pregătind nunta împăcării între Petru-voievod al Moldovei şi Mihnea-vodă al Ţării Româneşti. De mare ajutor i-a fost, în truda asta, banul Iani. Dar numai la rugămintea Patriarhului Ieremia din Ţarigrad şi a lui Nechifor Dascălul, Chiajna şi-a domolit mîniile.

Logodna dintre Vlad şi Velica s-a făcut în faţa patriarhului Ieremia însuşi, primit cu mare cinste şi pohvală la Iaşi.

— Săvîrşit-am faptă ce în veac se va pomeni, spunea Petru-vodă al Moldovei. Cu blăstăm mare pecetlui-vom legătura bună dintre casele noastre, vrăjmăşie între ele nici cînd să nu mai fie.

Îmbrăţişîndu-se întru împăcare, doamna Chiajna şi Ecaterina lăcrămat-au, spre minunarea tuturora.

— Sătule sîntem de ură și războaie, a gemut Chiajna. Fost-am cîndva doamnă Țării Românești. Și cu ce m-am ales ? Bătrînă și zbîrcită. Săracă și nenorocită. Cu doi coconi turciți. Cu o fată cadînă în haremul padișahului. M-a strivit, m-a mistuit nenorocul și ura.

— Doamnă Chiajna, cu gînduri bune, oricînd poți veni în țară.

— Vrere-aș să-mi limpezesc gîndurile și să mă călugăresc în cuibul de liniștită închinare de la schitul Iezer, după care de mult tînjesc. Bun înțeles, dacă Dumnezeu mă mai socoate vrednică de cinstea asta.

S-a ridicat atunci Ieremia patriarhul Țarigradului, om înțelept, venerabil, și-a grăit cu mult cutremur :

— Legămînt de pace ați făcut și sărutul frăției vi l-ați dat. Să țineți această frăție și acest legămînt. Cine nu-l va ține afurisit fie de legile omenești și de cele cerești. Amintiți-vă blestemul sfîntului Nifon care părăsi țara voastră papucii scuturînd. De atunci optzeci de ani sînt și, într-acest timp, otrava dușmăniei între frați cu mare pagubă înveninat-a casele voastre. O femeie a împricinat ceste case și neamuri, legea călcînd. Tot o femeie, mireasa noastră de azi, va s-aducă pace și bună învoire. Încetați goana cea nesăbuită după domnie. Puneți stavilă pîrilor la Țarigrad. Stîrpiți fratricidul. Iară tu, tinere logodnic, domn de vei ajunge, fii veghetor cestui legămînt și cestei înfrățiri, cu multă trudă înfiripată. Vlad și Velica fiți înțelegători, drepți și buni ! Apărați pacea !

— Amin ! îngînă într-un glas logodnicii, cutremurați, pătrunși.

Și scris-au lui Sigismund-voievod Bathory și la mulți crai și împărați, megieși și mai depărtați, vestind nunta. Și daruri și-au trimis : postavuri, mătăsuri, brocate, blănuri de samur și de cacom, bijuterii și vinuri alese. Starostii, adică Petru și Mihnea-vodă, au dăruit Velicăi un măr, semn al credinței femeiești, iar ea l-a întins, cu blînd și vrăjit surîs lui Vlad :

— Să trăiești întru mulți ani, fericit, stăpîne al meu !

Sorocul nunții hotărîtu-s-a în Moldova, la Sînpetru. Vlad, pe care Schiopul îl dezmiardă „Vlăduț", scăpăra de fericire. Logodnica însă e mîhnită și plînge în taină... „Fețe mari și capete luminate, bărbi abia urzite și bărbi

venerabile, ocîrmuitori de țară, mă socot înger al păcii, iar eu sînt o biată fată nepricepută, o cenușăreasă, care rîvnește doar s-o iubească și pe dînsa un bărbat vrednic."

Sima a tînjit și-a bolit toată iarna. Radu Calomfirescu venea din cînd în cînd, s-o vadă și povestea isprăvile, gîlcevile și zavistiile din lumea asta mare. Sima tăcea, asculta, și-și ștergea năduşeala de pe frunte. Buzele arse de fierbințeală, încremenite, greu rotunjeau cîte-un cuvînt. Nu știa cum să-l îndepărteze. Știa doar că nu-l putea suferi, că-i otrăvea sufletul.

Ci, într-o bună zi, la plecare, Rada l-a oprit în ospătărie și s-a destăinuit :

— Știi, boierule, atunci... tătarii ne-au necinstit. Pe amîndouă. Eu chiar va să am prunc.

— A, asta vi-i boala ? Boală cu ochi !

— Bine-i s-o știi.

Calomfirescu s-a răsucit pe călcîie, a ieșit, strivind mînia în măsele, a încălecat și n-a mai dat pe la Ruda trei săptămîni. Cînd Stroe l-a întrebat de ce ocolește casa Rudenilor, i-a trîntit răspuns :

— M-am lepădat de pîngăritura păgînilor...

— Secătură !

În mare grabă, Stroe a mutat-o pe Grozava la Ruda, s-o îngrijească. Împreună cu Teodosie, a adus și un doctor neamț de la Sibiu. În două săptămîni, Sima s-a însănătoșit. Rudenii, toți primeau acum, fără cîrtire, să le fie Stroe cumnat. Se împotrivea însă jupîneasa Ana și ceilalți doi Buzești — Radu și Preda.

— Poate un Buzesc să se mulțumească doar cu ce leapădă Calomfirescu ?

— Un nemernic ! Un nebun ! Un...

— Mai nebun e acela care nu ține seama de firea oamenilor, îl oprește Prohor. Ia-ți dascăl și sfătuitor pe Sindipa filozof. El nu crede în cinstea femeii, crede însă în dulcea-i viclenie și în slăbiciunea bărbaților de a le face voile.

— Sindipa-i mare filozof, stareţe Prohor, dacă spune așa. Și mă mir că el, ca și sfinția-ta, n-a știut ce mare plăcere-i pentru bărbatul îndrăgostit slăbiciunea lui în

fața femeii și dorința de a-i face voile și mai mult decît atît.

— Ehei, cît mă nedreptățești, tinere al meu ucenic!

Cîtă vreme a năzuit spre pungile lui Petru-vodă și ale lui Zottu Țigara, Iani a ajutat pe străduitorii întru împăcarea fraților. Pe urmă, înțelegînd că poate cîștiga mai mult din învrăjbire, l-a îndemnat pe Țicalidi să zvonească :

— S-a amînatu nunta... Si nunta amînata, treaba stricata. Ba si mai si : umbla zvon că Velica, tot mai frumoasă și mai isteață, se ține c-un nobil ungur din Transilvania. Și Mihnea-vodă a înțelesu că doamna Chiazna vine în țara nu întru împacare, ți ca să-i ia scaunul.

Și Mihalcea rîde, viclean :

— Frumoasă-i pacea între oameni ; n-am ce zice. Dar dacă nu se mai sfădesc domnii și nu se mai luptă cu pungile, ce rost mai avem pe lume noi, cămătarii ? Poate oare dragostea dintre oameni birui aurul cel izvoditor de zavistie ? N-aş crede.

În felul lui, Calomfirescu suferea. Dar nu din pricina nenorocirilor Simei, ci pentru că Stroe, fratele de cruce, se dovedea mai vrednic, mai cuminte, mai omenos. Îl pizmuia, și pentru că n-o lăsa pe Sima la mănăstire, ci voia s-o ia de nevastă, așa cum se află, pîngărită de păgîni. Își limpezea suferința în cîte o bardacă două de vin la rateșul Voicăi din Drăgășani. Dar sîmbătă seara, după ce s-a amețit bine, a ieșit spre Arcești, într-un fel de plimbare. L-au întîlnit trei tătari crîmleni care au cercat să-i ia calul. S-a bătut, furios. Pe unul l-a răpus. Ceilalți doi au fugit. Calomfirescu s-a ales c-o ușoară zgîrietură la braț, cu un cal tătăresc și cu un stîrv, la care, dezbrăcîndu-l slujitorul a găsit cinci pungi de galbeni. Darnic, lasă slujitorului una. Și, deodată, îl cuprinde un fel de mînie fioroasă, crudă. Taie capul tătarului și poposește cu el la rateș. Își aburește iară mintea cu vin, apoi pune tidva într-un ceaun cu leșie

și-o fierbe pînă se descarnează de tot. Ceaunul fierbe și Calomfirescu bea și cîntă.

Duminică dimineața cheamă un stoler :

— Pune la hîrca asta gît și patru strune de cobză !

Cu greu stolerul primește să-i împlinească porunca asta smintită. Numai o pungă de galbeni îl înduplecă :

— Baremi să știu pen'ce săvîrșesc asemenea nelegiuire.

Pe la prînz, cînd rateșul e plin de mușterii, Calomfirescu scarpină strunele cobzei din tidvă tătărească și simte o sălbatecă plăcere ascultînd geamătul craniului. Bea și cîntă. Cîntă și bea. Pe la chindie, pornește spre Ruda, pe două cărări. În amurg oprește-n fața culei Rudenilor și, cu tidva cu strune sub braț, izvodește cîntec de nerușinată batjocoră :

— Frumoasă zînă, floare din grădină... fată prea cinstită de tătari răpită, în Dunăre scăldată, fată care fată...

Se întîmplă ca, tocmai cînd ocara asta era în toi, iar fetele în iatacul lor își cuprindeau tîmplele în palme și plîngeau de rușine, pe drumeag, din vale, să urce Teodosie, însoțit de Stroe Buzescu. Greu înțeleg ce ține Calomfirescu sub braț.

— Ce faci aici, frate ?

— *Una dolce serenatta !* și, sfidător, arată alăuta din tidvă tătărească.

— Ai înnebunit ? ! Du-te și te culcă, bețivule ! îl înfruntă Teodosie.

— Eu, bețiv ? Mă bat c-o sută ca tine, filozofule...

— Radule, de unde-ți vine ăst harțag de nebun ? Liniștește-te !

— Mă Stroe, fac și din scăfîrlia-ți alăută !... S-o aud gemînd de dragoste pentru Sima... Gemînd, înțelegi ? Ascultă !...

Și zdrăngăne strunele tare, supărător de tare.

Neputînd îndura batjocura, Stroe trage spada. Se luptă cu înverșunare. Aburii vinului sporesc îndrăzneala Calomfirescului pînă la nesocotință, pînă la demență. Ca să-l potolească fără a-i face vre-un rău prea mare, Stroe îi scrilejește slova *S* pe frunte, cum l-a învățat Tolomeo Galli.

— Na ! Pe hrisovul frunţii tale m-am iscălit pe toată viaţa, Radu Calomfirescu, frate de cruce...

Orbit de sîngele ţîşnit din frunte, Calomfirescu se sperie. Încalecă. Dă pinteni calului şi fuge. Pe locul luptei rămîne alăuta sinistră. Teodosie o ridică, o priveşte o vreme, nedumerit şi îngrozit :

— Semn de sălbătăcie...

— Arunc-o în rîpă !

— Nu. S-o păstrăm. Vederea ei ne înspăimîntă, iar spaima ne cuminţeşte.

În seara asta, Stroe Buzescu se crede cel mai singur şi mai urgisit om din lume. Rupe sfatul cu Teodosie, o ia pe Grozava şi-o duce la Calomfirescu acasă :

— Să te doftoricească, nelegiuitule !

— Bunătatea ta mă copleşeşte, Stroe. Mă-ngreţoşează. N-o înţeleg. Ţi-am luat fata ; iar tu, în loc s-o ucizi, ai salvat-o din gheara prădalnicilor şi mi-ai adus-o plocon. Acum o batjocoresc ca un nemernic, iar tu...

Stroe îl întrerupe cu o pildă :

— Alexandru Machedon zicea : „Nu caut eu cum se cade ţie, ci caut cum se cade mie să-ţi dau ţie“...

— Săvîrşesc toate prostiile astea din pricina dragostei pentru Sima.

Vorba asta neprefăcută picură un dram de bucurie în inima lui Stroe şi-o îneacă, totodată, într-un noian de durere.

Întîia oară de cînd s-a retras în căsuţa dăruită de Mihai în satul Strejeşti, Tudora primea doi musafiri de mult aşteptaţi : pe Iani şi pe Mihalcea. Roteşte ochii spre chipurile lor, măsurînd semnele lăsate de vreme.

— Cînd ţineam rateş pe malul Dunării, veneaţi parcă mai des...

— Dreaptă ţi-i dojana.

— Cum o duci ?

— Nu precupeţesc, prieteni, nimic ca fiul meu Mihai s-ajungă în fruntea oamenilor vrednici şi viteji din ăst colţ de lume şi să lupte cu marele potrivnic, aşa cum l-a menit al său părinte.

— Fără ajutorul nostru ? întreabă Iani, surîzînd.

— Tocmai întru întărirea ăstui ajutor pe care de mult i-l dați, rugatu-v-am să mă vizitați.

— Ei, așa mai merge. Tu știi, Tudora, că eu nu mișc un deget fără dobîndă. Nu clipesc fără cîștig.

— Da, domnia-ta și Țicalidi.

— Te înșeli. Ăla-i tîlhar, pișicher și bolnav de boala zgîrceniei, parșiv. Eu sînt negutător și samsar cinstit. Și de-aceea cer plată pentru tot ce fac.

— Știu : atît cît poate fi cinstită breasla asta afurisită... surîde Tudora, înțepîndu-l cu privirea. Rău îmi pare de alta : văzut-am acum două săptămîni pe Velica lui Ion logofăt Norocea. Ce bine-ar fi fost să mă fi ajutat s-o dau soață lui Mihai. Frumusețea ei ar fi făcut de-o mie de ori mai mult ca toată averea Stancăi.

— A încercat starețul Serghie, dar Ion Norocea n-a primit. Dacă dorești mult... Nunta cu Vlad nu s-a făcut încă, rîde Iani.

— Nu, prea tîrziu. Și pentru nimica în lume n-aș sta în cale fericiților făcători de pace

— Hm... mormăie Iani, posomorît, strîmbînd buzele-i subțiri, într-un fel de rînjet rău.

Gîcindu-i gîndurile, Tudora cîrmește voroava spre negoțul cu vite și pastramă, spre călătoriile la Ismir și Ragusa, îndeletnicirea de căpetenie a cestor prieteni. Și așa, pe nesimțite, aduce ușurel vorba iar despre Mihai și despre tainicile lui gînduri.

— Tot ce dorești și visezi, tu, Tudora, pentru feciorul tău și pentru țara asta, este și dorința noastră ! O vom împlini. Ales că nici noi nu vom fi în pagubă, adaugă Iani, înseninat și bucuros ; ci în mare, în foarte mare cîștig. Vei vedea.

Din slujitori, s-a aflat de isprava lui Radu Calomfirescu. Și boieroaicele tăbărît-au cu ponosluirea asupra Simei. Pe dînsa o socoteau vinovată. Nu pe Calomfirescu. Ea l-a descîntat și vrăjit pînă și-a ieșit, bietul, din minți. Tot ce face, face din nebunia dragostei. A și spus-o în han la Drăgășani. Rudenii cei mijlocii îl

caută pe logodnic să-l silească a o nunti pe Sima. S-o scutească de defăimare. Calomfirescu făgăduiește. Dar tot amînă. În ajunul Bunei Vestiri, s-a îmbătat la rateşul din Rîmnicul Vîlcea și-a ieșit în calea trecătorilor, însoţit de trei slujitori, ameţiţi și ei de băutură.

— Muieri, mă ! Pe ele să le oprim.

Dar, o vreme, au trecut doar boieri bătrîni, călugări, ţărani ori ciobani. Spre înserare, se iveşte însă o trăsură, străjuită de-un singur slujitor. O oprește. Cînd vede înlăuntru pe Sima și pe Rada, se descumpănește, copleșit de rușine. Ci, în timp ce, zeloși, slujitorii trag jos vizitiul de pe capră și doboară însoţitorul, Radu Calomfirescu se răzvrătește :

— A, puicuţelor !... Dumnezeul dragostei v-a scos în cale-mi. Îmi ard mădularele după trup de muiere.

— Boier Calomfirescu, se ridică Sima în picioare, bărbătoasă : de cînd ești lotru de drumul mare ?

— Sînt lotru numai de... dragoste. Coboară !

— Socoţi că nu ţi-ai bătut îndeajuns joc de mine ?

— Te-au batjocorit tătarii, cînd ţi-au făcut felul. Eu... te cinstesc, dacă...

— Na ! Îl plesnește, furioasă, cu palmele peste obraz, îl izbește cu genunchiul în piept, înșfacă hăţurile și îndeamnă caii, la galop, strigînd către slujitor : Fugi ! Mă găsești la Cozia !

Uluit și nevolnic, Calomfirescu privește doar cum se depărtează. Slujitorul Simei scapă și o ia la fugă după trăsură.

Întors la rateș, Calomfirescu bea și povestește unor mușterii necunoscuţi, cum a prins-o pe Sima lui Ivan Rudeanu și pe sora ei de botez, Rada, și le-a dus în chilia unui călugăr.

— Ce mai ! Ceva grozav ! Am răsturnat sfeşnicul de pe masă și-am rămas în beznă. Tăbărît-am asupra lor, ca un lup flămînd... Erau amîndouă... neumblate. Ştiţi ? Dar foarte nerăbdătoare. Le-am săturat, pe-amîndouă, petrecînd, pînă la ziuă. Pe urmă, m-am culcat. Cînd am adormit, vrut-au să mă ucidă. Daaa ! Cu sfeșnicul. În cap ! Noroc c-am simţit și... Le-am luat din nou. Ca-n harem. M-am purtat și eu drept ca un pașă.

Ca duse de vînt, vorbele ajung şi la Rudeni. Teodosie hotărăşte :

— Îngăduirăm mult prea mult ăstui mişel. Te rog, mamă, să-l lepezi de la inima ta. Iar Sima să rămînă în chinovia Coziei, sub priveghereа stareţului Prohor. Mă duc să mă plîng în divan, împotriva Calomfirescului.

— Ce blestem pe capu-mi ! Ce blestem !... se crămăluieşte jupîneasa Ana. Se vede că ne-a ajuns afurisenia moşnenilor care au stins făcliile în Olt.

Nunta de la Tecuci

„Nuntă domnească au făcut, cu multă cheltuială și jocuri și mulți din vecini au venit de le-am înfrumusețat masa."

GRIGORE URECHE

1 MAI 1587. ÎN FRUNTEA MARELUI ALAI, ALCĂTUIT DIN boieri români și nemeși transilvani, vorniceii Onea Coțoba și Doia Crăciun, feciori tineri și frumoși din Cetea, pornesc, din Alba Iulia spre Șebeș, să ia mireasa. Îmbrăcaseră cămăși albe de in, cu flori negre, cusute la guler, la mîneci și la poale, iar în pălării așezaseră pene de păun, în evantai mare, ca o jumătate de roată de plug. Încălțaseră ciubote negre. Se încinseră cu brîie roșii, iar în mîini purtau baltage de argint, împodobite cu ștergare de borangic. Arătau mîndri și chipeși, cum nu se află. Dar grăiau, între dînșii, în șoaptă, sfiindu-se de atîtea fețe mari, în straie scumpe, mătăsuri, postavuri de Flandra, catifele franțuzești, blăni de castor și aurării de tot felul.

Măcar că era nuntă domnească, Velica ceruse să se desfășoare după datina și obiceiul nunților românești din Transilvania, Moldova și Țara Românească. Vorbesc nuntașii între ei, pe drum :

— De ce n-a venit însuși mirele s-o ia ?

— A rămas la Brașov, bolnăvior.

— Cam plăpînd, Vlăduț-vodă.

— Dar nu-i în stare nici să-și ia mireasa de acasă ?
— Îl înlocuiește un boier moldovean, Nestor Ureche.
— Ei, iată ce poate face.. un șchiop ca Petru-vodă !
— Nici mireasa nu-i mai brează. Știu că era urîtă și negata. Stana a născut-o la nunta Zamfirei cu Stanislav Niezovski. Adică a lepădat, de spaimă, c-au lovit tătarii.

Ajung la prînz în Sebeș. Aici îi primesc șiruri de călăreți cu halebarde și steaguri. Boieri în contășe scumpe, cu arme lucitoare, pe cai falnici, privesc mîndri și curioși totodată. Muzicanți cu fluiere, naiuri, surle, alăute și tobe stau gata a slobozire cîntec de slavă.

Velica se ivește în pridvorul casei. Stă cîteva clipe, dreaptă, și zîmbește alaiului. Poartă rochie de brocat și adamască vișinie înflorată, cingătoare cu mărgăritare și paftale de aur, guler nalt de mătase albă, iar pe umeri blană de sobol. Trei șiruri de mărgăritare i se adună pe frunte, în chip de stemă împărătească, de sub care părul curge lin, ușor vălurit, ca un șuvoiaș de aur.

Murmur de uimire cuprinde mulțimea. Muzicanții uită să zică, după datină. Îi îmboldește Nicolae Viteaz să sufle în instrumente.

— Fiorul necunoscutului o îmbujorează și încă mai frumoasă o face, laudă către Nestor Ureche Ștefan Iosica, trimisul lui Sigismund Bathory. Te pizmuiesc că-l reprezinți pe mire și-ai s-o duci de mînă, ca pe-o zînă.

— Velica-doamna, crăiasa românilor, hulubița păcii între frați, îi dă Nestor Ureche răspuns în șoaptă.

— Află că măritișul Velicăi cu Vlad se potrivește bine cu planurile lui Sigismund Bathory. Și el vrea apropiere între aceste trei țări, să putem înfrunta potrivnicii și asupritorii.

— Mult mă bucur !

Vorniceii chiuie. Și-ntreg alaiul strigă urări și laude în cinstea miresei. Lăutarii dau glas organelor. În clipa asta, Onea Coțoba și Doia Crăciun, meșteri conocari, își alătură caii de calul lui Nestor Ureche, se apropie de pridvorul casei și, răspicat, cu glasuri răsunătoare, cu gesturi bine cumpănite, spun conocăria ca-n Moldova. Mireasa și toți nuntașii ascultă, zîmbind :

— ...Tot urînd, socri mari, și mireasa văzînd, toți am rămas, de multa-i frumusețe, fără glas : cei dinainte cu gurile proțăpite, cei de la spate cu gurile căscate. Aduceți un căuș de perje uscate s-aruncăm în cele guri căscate, o strachină cu poame să dăm la cele cucoane, că slăbit-au de pizmă și de foame, și cîțiva cățel de usturoi să dăm nuntașilor, c-au poftit pe la noi... Munți înalți, prăpăstioși, nuntași tineri și frumoși, și voi bătrîni prea omenoși, bine v-am găsit sănătoși...

După conocărie, logofătul Ion Norocea, socrul, ia paharul mare de cristal, anume pus pe tava de aur, adusă de-un slujitor, îl înfășură într-o năframă de mătase albă, îl umple cu vin și pune în el un ban de aur :

— Dăruim mirilor cest pahar de cale albă, de belșug și fericire...

Închină, pe prag, paharul la jupîneasa Stana ; dumneaei îl închină la mireasă, iar Velica la Nestor Ureche, locțiitorul mirelui :

— Bem pahar de cale albă ! strigă Nestor, bea vinul și ține paharul în dreptul feței.

— Da : bem pahar de cale albă !... răspunde mireasa, cu glas tremurat. Cearcă să zîmbească, dar nu poate. O chinuie gîndul : „Mă duc după umbra unui mire... Doamne, unde-i bărbatul de la Prislop ?..."

Sărută mîna părinților, care o întovărășesc pînă la trăsură, o îmbrățișează și-o sărută, lăcrămînd.

Caii tropotă, nerăbdători. Muzicanții cîntă. Nuntașii chiuie. Iar mireasa urcă în trăsură, rotește privirile în jur, surîde feciorelnic și lăcrămează. Din pridvor, o nevastă pornește cîntec, iar vorniceii o întovărășesc :

— ...Taci mireasă, nu mai plînge, că la maică-ta te-o duce, cînd a face plopul mere și răchita micșunele și proțapul mugurele și tînjala viorele, iar resteul coarne moi, atunci te-i duce înapoi, atunci și nici atunci...

În trăsura a doua urcă jupîneasa Stana și Ion Norocea — socrii. În celelalte, nuntași și rude. Muzica zice cîntare veselă. Chiotele izbucnesc în răstimpuri.

În poartă, Nestor Ureche urcă paharul sus, iar vorniceii chiuie de clocotește văzduhul :

— ... De or da de nu or da, noi mireasa om fura...

— Într-un ceas bun, paharul cel de cale albă ! strigă nuntașii toți.

Iar trăsurile pornesc spre ieșire, pe drumul Făgărașului, spre cetatea Brașovului, unde aștepta mirele.

Mișcat de tot ce vede, Ștefan Iosica se destăinuie lui Fabio Genga :

— Vezi, italianule ? Încă o dovadă că acest pămînt și neam românesc e unul și același. Velica-doamna — munteancă — pleacă din Transilvania, la mire, care-i și muntean și moldovean, să facă nunta la Moldova, cu nuntași din tustrele țările române, ca să fie domn ori la Iași ori la București.

— Numai la Alba Iulia, nu !

— Nu se știe... Ori vrei să te-mpotrivești ?

— Ei, cu asemenea doamnă orice împotrivire cade : *comme corpo morto cade...*

Primăvara pare mai îmbelșugată, mai frumoasă ca oricînd. În larga luncă a Mureșului, în adierea vîntului, umblă miros de arin, de salcie, de brusture, de mintă, de sovîrf. Ștefan Iosica trage în piept văzduh înmiresmat, se bucură și regretă în aceeași clipă : ...„De ce nu m-am gîndit să-l însor pe Sigismund Bathory cu Velica ? Frumoasă, deșteaptă, romancă, de neam... Acum pînă i-om găsi o mireasă prințesă, cum vor Bathoreștii, mai va. Prin Velica aveam și eu la curte cuvînt mai greu.

— La ce te gîndești, Iosica ? întreabă Fabio Genga.

— La Velica-doamna.

— Și eu tot la dînsa. Extraordinar de frumoasă. Blondă ca Beatrice a lui Dante. Nici cînd n-am văzut atîta belșug de grație, de armonie, de lumină.

Deși trecut cu vîrsta, Mihalcea ot Cocorăști tot își mai încălzește inima cu povestirile citite în *Alexandrie* sau auzite din cele romane cavalerești, scrise grecește ori italienește. În vremea asta de așteptare și Mihai-banul de Mehedinți află desfătare în cărți. Pe unele le-aduce de la prietenul său Petru Orăș din Suceava, de la Ștefan Iosica ori Ion Chisăr din Alba Iulia ; le împrumută și le citește în tihna caselor din Strehaia. La vreme de iarnă trimite olăcar la Suceava, la Brașov ori la

Alba Iulia să-i aducă ori să înapoieze cărţi. Se miră foarte Preda Buzescu, cum, om viguros, năvalnic, setos de bani, de putere, de măriri, părăduieşte vremea migălind slove pe cărţi.

— Cînd mai ai vreme şi pentru astă îndeletnicire, bane Mihai ? Că doar, iată : neguţezi turme mai mari ca noi, cumperi moşii mai abitir ca fratele nostru Radu ori Staicu Rudeanu. Rînduieşti şi muştruluieşti mai mulţi oşteni de taină decît Stroe şi Udrea Băleanu. Şi, după cum bîrfesc unii...

— Cumnatul meu Dragomir ?

— Da. Cică tot mai baţi drumul spre Maria din Tîrgşor.

— Am acolo copil. Trebuie să-l văd. Nu ?

— Mihai, zice Mihalcea, acum, dacă eşti boier cu dregătorie, lasă negoţul în sama noastră. Îngrijeşte de oşti, de arme.

De aceeaşi părere este şi noul prieten, armeanul Petru Grigorovici, om umblat şi bine cunoscător, ca şi Mihalcea, al locurilor şi oamenilor din aceste părţi de lume.

Îşi fac obicei, împreună cu Buzeştii, să se adune seara la focurile ciobanilor şi să asculte bătrîneşti cîntece de vitejie. Lor nu le place să citească. Mai uşor îl ascultă pe uriaşul Oprea Rîcman, cum cîntă, însoţindu-se cu fluierul :

— ...„Păunaş de frunte, copilaş de munte, merge el cîntînd, din cobuz sunînd, codrii dezmierdînd, din cobuz de os ce sună frumos...“ Iar Simion Dărămuş îl urmează:

— „Hai, murgule, hai, pe coastă de plai, la poiana grasă, dumbrava frumoasă, cu iarbă-nverzită, cu flori înflorită...“

— Veacul nostru-i molîu şi fricos, se întristează Stroe. Cine-ar mai săvîrşi azi fapte ca acelea din cîntec ?

— Adevărat, înclină Mihai de partea Buzescului. Dar noi sîntem de vină... Ascultă, Simion Dărămuş : ai vrea tu să fii slujitorul meu de credinţă ?

— Eu sînt omul celui care mi-a mîntuit zilele : jupîn Stroe.

— Ce zici, Stroe ? Mi-l dai ?

— Dacă vrea să te slujească, eu cu dragă inimă-l îndemn.

— Ai auzit, Simioane ?

— Da, şi-mi plec genunchiul în faţa domniei-tale, stăpînul meu, cu neclintită credinţă să te slujesc.

Jupîneasa Stana a Predei Buzescu cîrteşte însă :

— Nu înţeleg ce-i cu voi : ziceţi că ascultaţi cîntece de la ciobani şi eu nu văd decît tineri oşteni.

— Nu vorbi, Stana, de oşteni că ne ia vodă la ochi.

— Dar pentru... muieri nu vă ia la ochi ? zgîrceşte Stana sprînceana stîngă, făcîndu-se şi mai ochioasă şi mai aspră. N-aţi mai putea sta liniştiţi, la casa voastră, ca alţi boieri ?

— Dac-am sta, am mai fi noi Buzeştii ce-i zărghiţi ?

În acele zile, fraţii Buzeşti cunosc un arnăut foarte bun oştean, deprins să lupte la italieni şi la nemţi. L-a adus Mihalcea. Şi se numeşte Leca. Bărbat nalt, cu păr creţ, cu barbă deasă, încîlcită ca un smoc de lînă dată prin catran, cu nas mare, cu dinţi albi, puternici, cu rîs şiret, cu vorbă lipicioasă, picurînd în cugete un fel de licoare vicleană, amăgitoare ca vinul de Drăgăşani slujit de Voica. Şi-l fac prieten, mai ales că Radu Calomfirescu a fugit în Transilvania, zice el, de răul Rudenilor şi al Buzeştilor. Mai mult ca oricare dintre cunoscuţii Buzeştilor, Leca se veseleşte la vederea lui Dandu Dărădan. Îi povesteşte, cu haz, amestecînd cuvintele arnăuţeşti cu cele româneşti, greceşti ori turceşti, cum a fost şi el, pe urmele lui Alexandru Machedon, în grădina lui Adam şi s-a scăldat în rîul tinereţii veşnice.

Împreună cu Stroe Buzescu, îl leagă la ochi pe Dărădan, îl duc la Olt, la Drăgăşani, şi-l ţin în apă pînă se-nvineţeşte de frig :

— Acu gata, eşti întinerit, Dandu Dărădan, întinerit pe vecie !

— Ce... ce locuri minunate ! se miră zăludul privind lunca Oltului. Vreau să le cuceresc... Să le cuceresc !

— Alexandru Machedon n-a izbutit să cucerească raiul.

— Eu izbutesc !... Iote !...

Înhaţă un par şi-l învîrte printre sălcii, măcieşi şi rouruscă, secerînd totul. Scormoneşte şi un muşuroi de furnici. Aleargă după fluturi, după bondari, după mierle. Se bate cu toate, ca un apucat de ducă-se pe pustii. Cît se sfarmă zăludul întru cucerirea raiului luncii, Stroe îmbracă un copilandru în cămaşă albă, îl urcă într-un stejar trăsnit, uscat şi-i dă spada lui în mînă, să samene cu un arhanghel.

— Înapoi, împărate ! strigă arhanghelul. Nu-i îngăduit a pătrunde în aste locuri sfinte, fără numai după ce-i muri.

— Şi ce să fac atunci ? Să... să mor ? ! se nedumireşte Dărădan.

— Nu... Leagă-te la ochi, cum ai fost.

— De ce, îngeraşule ? E-aşa de frumos în rai...

— Tocmai ca să păstrezi neştearsă şi neîntinată amintirea despre rai, lămureşte Stroe, iar Dumnezeu să te creadă mort.

— Ei, dacă-i aşa, mă leg.

Şi legat la ochi îl duc înapoi la han.

Multe săptămîni Dandu Dărădan povesteşte cum s-a scăldat în rîul tinereţii veşnice, cum a cucerit grădina raiului şi cum a vorbit cu îngerul :

— Mi-a spus „Împărate"...

Acum l-a cunoscut Velica mai bine pe Nestor Ureche, ajuns clucer în sfatul lui Petru-vodă. Suflet bun. Minte luminată, iscoditoare, întru aflarea tainelor lumii şi ale sufletului omenesc. S-ar potrivi bine cu Ivan din Ruda, cetitorul în zodii. Din vorbirile cu dînsul, află multe întîmplări scrise în cronicele poloneze despre obîrşia neamului românesc.

— De la Rîm ne tragem şi de la Traian împăratul, care aprig s-a bătut cu dacii, ocîrmuiţi de Decebal craiul. Şi al nostru grai din limba latină coborîtor este.

Velica îi povesteşte despre oamenii de vază din Transilvania, despre Ştefan Iosica, despre Ion Chisăr şi mai ales despre Baltazar Bathory, om umblat în toată Eu-

ropa, luminat, bun cavaler, viteaz luptător împotriva lui Maximilian împăratul.

— A vrut Sigismund voievodul să-l pună guvernator Transilvaniei, dar n-a primit. Şi-a ales, în schimb, cetatea Făgăraşului, ca loc de odihnă.

Într-o zi, clucerul Nestor Ureche a venit însoţit de un tînăr boier ce-şi zice fiu al lui Alexandru-vodă Lăpuşneanu.

— Mă cheamă Aron, domniţă. Şi-ţi spun cinstit, voiam să mă încredinţez de frumuseţea domniei tale, că prea ţi-a mers vestea.

— Sînt şi veşti înşelătoare, boier Aroane.

Aron nu mai spune că l-a trimis Iani-banul, zicîndu-i : „Eu, cel prin lume mult umblat, puternic la turcii cei mari, musafir în Seraiul padişahului, spun şi adeveresc că n-am văzut mai încîntătoare zidire omenească". Cu asemenea povaţă, acel boier tînăr se înfăţişează la pragul casei unde sălăşuieşte Velica. Gîndeşte : „Are dreptate Iani : gingaşă, mlădie, strînsă-n boi şi atît de bine potrivită în totul ei tot, că parcă nu-i făptură omenească, ci închipuire de vis". O priveşte cum se aşează în jeţ, cum ia de pe masă o alăută italiană numită teorb şi îşi întovărăşeşte cîntarea, cu dulce suspin de strune.

Înserarea picură alean peste colinele Iaşului, din spre Cetăţuia, Bucium şi Galata. Aşa, Aron, fecior al Lăpuşneanului, se pierde cu firea, îl învăpăiază, îl năuceşte o ciudată bucurie, îl răsfaţă fericirea, dar totodată îl şi arde un val de nenoroc.

Lăsînd teorbul în poală, Velica şopteşte :

— Ca o apă lină, odihnitoare, seara peste lume se lasă. Şi mă bucur că aici, la Iaşi, oamenii mai blînzi sînt şi mai cuminţi, spre tăcere şi visare mai înclinaţi. Nu-i de mirare deci că aici s-a zămislit gîndul împăcării, între fraţii care, toţi, de la Rîm se trag, cum zici domnia-ta, clucere Nestor Ureche.

— Se iscă şi la noi, doamnă, destule vrajbe şi răutăţi. Ci le-ntrece aiastă tihnă calmă, aşezată, visătoare.

— Aici mirosul trandafirului îmbătător se leagănă în barca amurgului.

— Trandafirii ochii încîntă, inimile descîntă.

Molatec adie vîntul, iar inima Velicăi cheamă dragostea de pe nevăzutele ape-ale înserării. Nu Vlad. Ci altcineva : zărit cîndva, la Prislop. Nu Vlad, mereu bolnavul, slăbănogul. Ci bărbatul voinic, oacheș, cu ochi ciudat de aprinși, însoțit de doi cerbi tineri. ...„Am văzut frumusețea ta, domnul meu, și ochii tăi inima mi-au rănit cu prea dulce rană..."

— Mă bucur, Velica-doamna, că-ți place Moldova.

— Bunica mea, doamna Chiajna, pe care atîția o hulesc pentru multa-i asprime, pentru ambiția ei mai mult decît bărbătească, mi-a lăsat totuși în inimă un bob de vis, ca un mărgăritar, și-l văd sporind aici cît o salbă. Mi-i dragă și Moldova, că aici a trăit străbunica mea, preafrumoasa doamnă Elena, a lui Petru Rareș. Mi-i dragă și Transilvania, pentru că acolo m-am născut și mi-am trăit copilăria. Mi-i dragă și Țara Românească, pentru că acolo trăiește...

— De ce te-ai oprit, domniță ? Vorbeai așa de frumos despre țările noastre...

— Mda... zîmbește trist. Au nu-s eu trimisă să-nfrățesc țările române ?

— Adevăr grăiești ! surîde Nestor Ureche și, fără voie, întoarce capul spre boierul însoțitor, mirîndu-se foarte : de ce-ai încremenit așa, Aroane ?

— De frumusețe, clucere ! De frumusețe !

Teodosie povestea Simei că la Căluiu, Buzeștii pornit-au refacerea bisericii cu meșterii zidari aduși din Transilvania. Radu și Preda Buzescu, cu soția lui Stana au plătit 1 000 de dinari pentru icoana sfîntului Neculai, lucrată de Petru Grigorovici, împodobită cu aur și nestemate și sfințită la sfîntul Munte Athos. Jupîneasa Stana a cusut un epitaf în fir de aur, cu mărgăritare și pietre scumpe, ca prinos întru îndulcirea traiului în casă. Iar starețul Prohor și Stroe Buzescu aduc, cu multă cheltuială, ca moaște, mîna dreaptă a sfîntului Neculai din Mira Lichiei și le așează în răcliță de argint, cu capac de cleștar.

— Teodosie frate, domnia-ta mă iubești și mă înțelegi. Du-mă pînă la Căluiu; făr' să mă vadă Buzeștii.

Spune „făr' să mă vadă", dar ce mult ar da să-l întîlnească pe Stroe și să-l atingă, fără să știe, cu inelul de la botez legat într-un colț de basma: ...„Ineluș, inel, îl vreau doar pe el"...

— Hai acum. Stăpînii sînt în București. Prohor e acolo

A treia zi, Sima se afla în incinta Căluiului. O însoțea Rada, Teodosie și doi slujitori. Pe Rada a luat-o în taină să nu afle jupîneasa Ana. De cînd a născut copil mort, nu-i îngăduie să se mai atingă de Sima. „E-o spurcată! Alung-o din casa noastră!"

Starețul Prohor i-a primit la Căluiu ca pe niște musafiri aleși, ospătîndu-i ca o gazdă bună și lămurindu-i despre trecutul bisericii:

— Trei frați, Vlad-banul, Balica-spătarul și Dumitru-pîrcălabul, boieri din Cepturoaia au început zidirile la Căluiu și iată acum, la ăst văleat, tot trei frați le desăvîrșesc.

Tăcută, cuprinsă de o liniște tainică, Sima urmărește cu privirea chipul bisericii. Zidire micuță, dar puternică. Două brîie de cărămizi cu colțul în afară îi cuprind trupul de jur împrejur, ca un lat chimir de voinic. Deasupra brîului, se scriu firide cu cîte două arce. Fiecare arc se sprijină pe cîte doi stîlpi mărginași, iar la mijloc pe-un închipuit prichici de cărămidă. Arcele par aripi încovoiate, gata de zbor. Sub brîu, zidul se împodobește cu un joc de dreptunghiuri din cărămidă așezate pe două rînduri. Zidire bine cumpănită, cuminte, plăcută — așa se înfățișează trupul bisericii.

Dar cînd privirea-i ajunge la turlă, Sima exclamă:

— Ce naltă și puternică-i!

Turla Căluiului se ridică pe un calup pătrat deasupra acoperișului și înșiră douăsprezece ferestre înalte, înguste, mărginite de cîte patru arcuri și împodobite cu o coroană de arce mici ieșite în afară ca pieptănătura unei tinere și zvelte femei. Ferestrele înguste și joase luminează podeaua. Adevărata lumină vine însă din

turla înfiptă parcă anume în cer ca să răpească belșug de soare.

Inima Simei tremură și ocărăște, în gînd, neamul său, al rudenilor : nu-s în stare nici să se arate viteji, nici să se facă iubiți, nici chiar să strîngă averi ori să înalțe zidiri frumoase, bune să le înveșnicească numele. Și mult ar vrea să fie Stroe aici, să-i destăinuie ăst gînd amar.

— Aici, arată Prohor, se va zugrăvi chipul ctitorilor. Iar eu stărui să mai aștepte cu zugrăvirea pînă și Stroe va avea soață. Să nu lipsească din rîndul blagosloviților.

Vorba asta înțeapă ca un ac inima Simei, sîngerînd-o. Nu vrea să arate cît suferă. Dar paloarea obrazului o trădează. Cu ochii lui adînc pătrunzători, călugărul Prohor vede și înțelege că a lovit drept în țintă.

— Bine-ai făcut, jupîneasă Sima, venind aici... Zic să începi a lucra o nebederniță pentru ăst lăcaș de rugă și odihnă. Coase pe cîmpul ei tot ce visezi domnia-ta mai bun, mai frumos, mai drag.

— Da, părinte Prohor. Lucrez, așa cum povățuiești.

Numai pentru că i-a rugat Mihai, banul de Mehedinți, Buzeștii s-au hotărît să meargă la nunta Velicăi cu Vlad-vodă.

— Se ține la Tecuci și va fi prilej de împăcare a multor neamuri îndușmănite pînă acum. Vine și doamna Ecaterina și Chiajna, cu toată cimotia și cu toată curtea.

Lăsară deci, pentru două săptămîni, moșiile și alte treburi gospodărești și porniră spre Moldova.

— Voi cei stăpîniți de pătimașe izbucniri, țîșnite din închipuiri prea fierbinți, îi povățuia călugărul Serghie de la Tismana, veți vedea la Moldova că dreptatea și bunătatea prețuiesc mai mult decît sabia și viclenia.

Starețul Prohor a stăruit mult să meargă și Sima la nunta Velicăi :

— Nu te speria de gura lumii. Înfrunt-o.

— Părinte, îți ascult povața. Acum, ca totdeauna. Îmi pregătesc rochiile.

Auzind și ei de nunta asta închegată-ntru împăcarea domnilor, moșnenii, răzeșii, rumânii și chiar robii, își zic, ca Oprea din Cordun :

— Poate-o veni și pentru noi vremi mai acătării.

— Să nu mai cheltuim atîția bani și vreme cu muștrul oștilor, adaugă Stoica din Farcaș.

Singur Dandu Dărădan se împotrivește :

— Ci eu vreau să cucerесс lumea !

— Taci, jupîn Dărădan, că te trăsnește sfîntul Neculai, vrea Firea să-l domolească. Cu stînga te trăsnește, că dreapta-i uscată.

— De ce i-i uscată ? se pripește voinicosul cu întrebarea, speriat.

— Pentru că odată a trăsnit așa de tare, c-a zguduit cerul din țîțîni și l-a răsturnat pe Dumnezeu de pe tron, cu zgaibaracele în sus. Abia ridicîndu-se din noroi, feștelit și mînios, Bunul l-a blestemat : Usca-ți-s-ar dreapta, Ilie !

— Adicătelea, se îngrijorează Dandu Dărădan, dacă eu aș lovi tare, cum a lovit Alexandru pe Darie-mpărat aș ră-rămîne ciung ?

— Vezi bine ! Drept aceea nu te mai grozăvi în veliglas. Fii mai domol ! Vorba aceea : lasă-mă, lăsa-te-oi, stai pită mînca-te-oi... Că tot te-ai îngrășat, de-a minunea, și-ai ajuns mai ceva ca un poloboc.

Prin Ștefan Iosica, prin Nicolae Viteaz, prin Ion Chisăr și prin alți prieteni la Curtea din Alba Iulia, Ion Norocea l-a convins pe tînărul voievod transilvan Sigismund Bathory să primească a fi nuntaș la Moldova. Dar n-a fost treabă ușoară. La curtea voievodului Sigismund stăpînesc, în fapt, duhovnicul iezuit ava Carrillo, meșter în descuierea inimilor, și bătrînul doctor Blandrata, de asemenea aprig apostol iezuit. Ambii cată, cu orice preț, să facă dintr-un tînăr cu fire închisă, pornită, irascibilă și destul de mărginită, un crai cucernic, abil, vrednic, viteaz, apărător al creștinătății. Înveșmîntați în strai negru, sărac, cu priviri iscoditor-viclene, cu vorbă cînd mieroasă, cînd poruncitoare, părinții iezuiți au izbutit deocamdată, să-l deprindă pe Sigismund

a sta liniștit, a zîmbi, chiar cînd, în fapt, era trist ori furios. L-au învățat a vorbi ceva italienește, a cînta din trei instrumente, a scrie sonete, cîntece și psalmi, a recita versuri de îndemn la luptă și la cruciadă. L-au deprins a fi atent cu oamenii și a folosi toate mijloacele. chiar minciuna, teroarea și crima ca să se impună, să triumfe. Ca să-i pătrundă bine sub piele, părinții iezuiți nu se sfiesc a-l linguși fără măsură. Îi laudă chiar chipul prelung, buget, nefiresc de alb, ochii bulbucați și adormiți, zicînd :

— Sînt oglinzile unui suflet mai viteaz ca Achile și mai luminos ca Apollo.

— Da ? clipește Sigismund greoi, încet și rotund, ca bufnițele. Atunci ajung împărat mai mare ca Rudolf, stăpînul sfintei împărății romano-germane ?

— O, de bună seamă ! se-ndulcește cu vorba ava Carrillo. Ești doar din stirpea lui Ștefan cel Sfînt, creștinătorul maghiarilor.

— Și din spița lui Ludovic cel Mare, crai al crailor și stăpîn, în numele prea fericitului părinte de la Roma, peste toate popoarele din inima Europei, de la Marea Baltică la cea Adriatică, întărește doctorul Blandrata.

— Și cum o să arăt eu, așa, în chip de crai al crailor?

— Minunat ! Ești chipeș, neîntrecut la luptă. Ești, luminate, călit în aspre deprinderi trupești și spirituale.

— Dacă-l birui pe-un voinic ca Ștefan Iosica, pe acela care a învățat lupta cu vestiții spadasini din Padova, n-ai de cine de teme.

— Nimeni nu aruncă, mai bine și mai elegant ca măria-ta și geridul turcesc și racheta apuseană.

— Bați mingea în chip minunat, după moda franceză !

— Dar mai ales călărești focos, mînuiești spada cu agerime și rupi sulițele în toate întrecerile și turnirurile cavalerești.

— Îmi place, părinte Carrillo, că mă cunoști bine și mă înțelegi. Drept să-ți spun, aici, între acești grofi, mulți de viță valahă, sînt un *margaritas ante porcos*.

— O, mărite, iartă că-ți stau cu vorba împotrivă ; nici Alexandru n-a găsit tronul macedonean prea stră-

lucit; totuși, prin vitejia și biruințele lui, l-a făcut mai strălucitor ca soarele, ridicîndu-l la vederea lumii întregi.

— Nici regele Ștefan, sfîntul, străbunul măriei-tale, n-a avut la început o coroană prea strălucitoare; a știut însă a o împodobi, sub ocrotirea bisericii, cu fapte mărețe, întru biruința Crucii.

— Și eu ce cale să urmez, doctore Blandrata?

— Aceea a marilor înaintași: să cureți Transilvania de neprieteni și de eretici. Să strîngi bună armată. Să te apropii de împăratul prea creștin Rudolf — ajute-i Domnul! Să începi neîntîrziat cruciata și să-ți închini biruințele prea luminatului chip al părintelui de la Roma, ocrotitorul întregii creștinătății, sfetnicul tuturor crailor și împăraților și mijlocitorul lumii în fața lui Dumnezeu.

— Jur că așa voi face! scandează principele, pentru a mia oară.

— De aceea te sfătuim să nu te duci la nunta din Moldova. Și Petru-vodă și Mihnea-vodă și mirii sînt schismatici.

— Nu mă duc! Nu vreau să mă duc. Niște bieți voievozi... schismatici.

Încîntat de asemenea făgăduință, ava Carrillo îl poftește pe Sigismund la masă să scrie, cu condei de aur și peniță de fildeș, psalmi latinești. De fapt, să copieze niște stihuri ticluite de alții, ca să spună, după aceea, că sînt scrise de dînsul. Privind cum mucenicea hîrtia, călugărul iezuit asculta prelingerea timpului din clepsidra de cristal italian, discret și neauzit, și gîndea: „Din moale aluat vreau să modelez un prinț puternic. Îl rog pe sfîntul părinte să mi-l ia de pe cap pe Blandrata. Mă dublează, mă supralicitează și mă încurcă..."

Dar, îndată ce scapă de sub veghetorul ochi al avei Carrillo, tînărul voievod se întîlnește cu Ștefan Iosica, iscusit în jocul cu mingea, în lupta cu spada, dascăl de înot și vînătoare și chiar de neîngăduite petreceri, cu femei tinere.

— Dacă mergi la nunta de la Tecuci, mărite, vezi femei frumoase și... petrecărețe, cum n-ai văzut.

— Da? Merg. Merg!

Auzind că tînărul voievod și-a schimbat gîndul, ava Carrillo a rugat-o pe crăiasa Erzébet :

— Să nu se amestece cu valahii eretici. E trimis de Dumnezeu să-i stăpînească, nu să-i îndemne la unire între dînșii.

Dar Erzébet crăiasa, închisă în iatacul ei, era foarte ocupată cu descîntecele și farmecele întru reîntoarcerea frumuseței și puterii cu care a ademenit, a istovit și a gîtuit mulți bărbați. În loc să-i împlinească ruga, l-a ocărît :

— Mi-ați furat, vrăjmașilor și blăstămaților, tinerețea, vigoarea, ispita muierească și feciorul. Da, abate Carrillo, și feciorul... of, of !

Oftează și modelează păpuși din ceară, închipuind dușmanii ei : împăratul Rudolf, sultanul Murad, Kornis... Scrîșnește din dinți și înțeapă inima păpușilor cu lungi ace, descîntate.

— Pieriți ! Pieriți voi dușmani !... Eu Erzébet crăiasa, femeia tuturor ispitelor, sînt iar tînără și nurlie. Turbă bărbații după mine... Iar feciorul meu crai s-ajungă ! Să se țină curat și luminat, puternic și avut și de toți temut.

— Va ajunge, mărită doamnă, dacă nu se duce în Moldova, cearcă ava Carrillo s-o aducă la trezire.

— De ce să nu se ducă ? se înfurie. Aud că pe-acolo sînt femei frumoase... Deci să se ducă... Și tu, popă iezuit, nu te mai uita așa la mine ! Ori poate vrei să te chem în patul meu ? Moșneag ticălos și curvar... Dar de ce nu mai vine astronomul Iacobus ? De ce lasă să-mi pălească steaua ? Au nu-l plătesc destul de bine ? Să vină !... Să vină !...

Și, urlînd, crăiasa frînge în mîini toate păpușile.

Ava Carrillo se retrage. Cîteva minute se plimbă pe culoarele palatului. Apoi îl ia pe astronomul Iacobus și intră din nou la Sigismund. Îl găsește jucîndu-se cu niște oușoare de mierlă :

— Vezi, abate, ce frumoase, ce gingașe-s ?

Iezuitul se preface a le admira ca să-i cîștige bunăvoința, și repede adaugă :

— Prea luminata și înțeleapta crăiasă te povățuiește: „Fiule, nu te amesteca cu voievozii și boierii valahi. Tu

ești de viță crăiască, iar ei, pînă ieri, au fost ciobani și văcari..." Așa-i, meștere Iacobus ?

— Întocmai, părinte Carrillo. De altfel nici crugul stelelor nu-i prielnic călătorilor.

— Trimite acolo oameni însemnați : pe Kornis, pe Iosica iar măria-ta nu te duce. Crugul stelelor e potrivnic.

Așa au ajuns Gáspár Kornis și Ștefan Iosica, soli ai principelui Transilvaniei, împreună cu Ladislau Thoroczkay și Mihai Horvath, însoțiți de alți străluciți curteni și nemeși : Neculai Viteaz, Ion Chisăr, Petru Raț și toate rudele lor maghiare și române, din Banat și din Maramureș. Brașovenii l-au trimis pe Halmacy. Au venit musafiri și de la leși, de la cazaci, de la sîrbi. Sultanul însuși era înfățișat, ca nun, prin chipeșul și mărețul Mustafa Lungul, vechi prieten al lui Petru-vodă. De asemenea și negutători ca Iani, ca Ion Marini Poli, mare arendaș de vămi, și numeroși alții, pe care hîrtia nu-i mai încape și pana ostenește a-i scrie, tot fețe de seamă și obraze mari, venit-au să împodobească nunta asta domnească. Domnii și doamnele, boierii și boieroaicele, mitropoliții și episcopii, negutătorii, răzeșii și norodul, toți îmbrăcat-au strai sărbătoresc. Strălucea mătasa, taftaua, catifeaua, firul de aur și blana de preț, de la zibelină la jder. Iar giuvaerurile, în nemaiîntîlnit belșug, încărcau straiele și trupurile musafirilor : ici salbe și brățări, colo cercei și inele ; la bărbați paftale, cătărămi, nasturi și surguci ; la femei broșe, diamante, turcoaze, rubine, ametiste, agate și mărgăritare. Adică tot nestemate, în care soarele, lovind, izvodea mii și mii de alți sori, mărunți dar orbitori.

Pentru Stroe Buzescu nu se află bucurie mai mare decît vestea că, la nunta de la Tecuci, vine și Sima Rudeanu.

Printre atîția nuntași, Preda Buzescu se-nvîrtea să cunoască și să lege prietenie cu cît mai mulți. Se bucura că întîlnea prieteni și cunoscuți din vremea surghiunului. Radu Buzescu se apropia mai ales de negutători,

greu de găsit așa de mulți la un loc, totdeauna foarte dornici a tîrgui și prețălui mărfuri și pămînturi, precum și a vîntura vești și bîrfeli.

Zi blîndă de vară moldovenească : 29 iunie 1587.

Nuntașii ieșiră din case, din corturi și se adunară pe pajiștea largă, presărată cu pîlcuri de mesteceni. În mijloc, un pod de scîndură. Aici aveau să urce mirii, socrii, nunii, mitropoliții, domnii și fețele cele mai simandicoase.

Foarte s-a mirat Teodosie Rudeanu cînd l-a văzut pe Radu Calomfirescu, amestecat printre femeile nobililor transilvani. Nu știa cum să-și vestească sora, să se ferească de dînsul. Dar Sima nu-l vedea decît pe Stroe Buzescu. Îmbrăcat în strai apusean : tunică scurtă de catifea vișinie cu brandemburguri de mătase neagră, pantaloni strîmți, tot vișinii, ciubote înalte de marochin roșu, pinteni de argint dulce sunători, cușmă scumpă de castor, plesnită într-o parte, împodobită cu surguci din pană de cocor prinsă într-o copcă de diamant, Stroe arăta falnic și frumos. Femeile ziceau chiar foarte frumos. Îl întrecea pe Radu Calomfirescu, cunoscut de totdeauna pentru strălucirea îmbrăcămintei. S-a apropiat de Teodosie și de Sima și, în ciuda multor șoapte răutăcioase, nu s-a mai despărțit de dînșii. Simțindu-se ocrotită de bîrfeli și zavistie, Sima lua parte la toate vorbirile și glumele lor. L-a cunoscut pe transilvăneanul Petru Raț și el foarte scump și cu multă artă îmbrăcat. I-a urmărit povestirea despre fuga lui Petru-vodă Cercel de la Hust cetate :

— Și-a sfîșiat straiele și pînza de pe pat. Le-a înnodat și răsucit, frînghie. A pus în pat o momîie din cîrpe ca să înșele paznicii, a îndoit zăbrelele, iar la miezul nopții și-a dat drumul, cu frînghia, în prăpastie.

— Întocmai ca Preda.

— Da. A rătăcit multe zile și nopți prin păduri, pînă la Cașovia.

— Ehei, dacă va mai pofti domnia, și-a mărturisit Iani părerea, nu se știe cum sfîrșește.

— Se prea poate... La Cașovia s-a înfățișat lui Ion Veris, vechi prieten. Acesta l-a ajutat să ajungă la Praga. Acolo se află și acum, musafir al împăratului.

— Nu-i chiar așa de moleșit cum ni-l închipuiam, grăiește Sima, dacă a răzbit prin atîtea grele primejdii.

Şi așa, ca din greșală l-a atins pe Stroe, pe umăr, pe piept, pe mîna dreaptă cu inelul de botez legat în colțul basmalei, șoptindu-i descîntecul : ...„Ineluș, inel, îl vreau doar pe el... Pe tine te vreau, pe tine te iau bărbat și stăpîn...“

— A, uite-l pe Mihnea-vodă, mută Iani vorbirea, ce prietenește se poartă cu Mustafa Lungul...

— Ei, cum seamănă cești doi voievozi, Petru și Mihnea,... zîmbește Preda Buzescu. Amîndoi sînt tot atît de miloși și de dornici de dreptate ; numai că întîiul iartă pe toți ca să nu nedreptățească ucizînd, iar al doilea ucide pe toți, spre a nu nedreptăți pe careva, iertînd.

Toţi cinci au pufnit în rîs. Stroe nu simte nici atingerea inelului, nici descîntecul Simei ; în schimb îl scaldă fericirea de a fi lîngă Sima.

S-au oprit repede din rîs pentru că două fete se apropie, grăind cu mare sfială :

— Iertare, rugă-mu-vă !... Sîntem druște ale miresei. Și-am venit să vă spunem că mireasa...

— Adică Velica-doamna dorește ca și mata, jupîniță Sima, drușcă să-i fii.

— Da, Velica-doamna...

Sima se îmbujorează toată :

— Prea mare cinste pentru mine... Nu mă așteptam...

— Frumusețea domniei-tale, Sima, se cuvine slăvită, îi surîde și Mihai-banul, ivit chiar în clipa aceea, parcă anume ca s-o ia de braț, s-o călăuzească prin mulțime, și s-o urce pe podul din scîndură albă, împodobit cu covoare și cu ghirlande de flori, în zeci de culori.

Deși ar fi vrut s-o aibă cît mai aproape, Stroe mult se bucură de cinstea ce i se face Simei. Se apropie de pod s-o vadă mai bine : Care-i mai frumoasă : Velica ori Sima ? Nu se află pe lume ceva mai minunat ca făptura omenească, tînără, miruită de harul frumuseții. Iar frumusețea-i bucuria înveșnicită.

Un tînăr boier se apropie de mireasă și-i șoptește ceva, Stroe Buzescu îl măsoară cu privirea : înalt, voinic, bărbat. Ar vrea să știe ce-i spune. Dar singură Sima aude șoapta :

— Domniță, leapădă-te de Vlăduț-vodă. Domnia-ta ești plină de viață și putere. El — cu caș la gură, plăpînd și nevolnic. Acum întîrzie pentru că hlamida i se pare grea. Sînt bogat. Sînt fiu de domn. Și dacă ascult glasul sîngelui...

În loc să întoarcă spatele acestui cutezător fără pereche, dacă nu chiar zălud, Velica strînge hobotul mai lîngă sine și surîde trist :

— Pot călca-n picioare voința a trei monarhi și înalta binecuvîntare a patriarhului de la Țarigrad ?

— Poți ! Poți, dacă vrei...

— Jurat-am a mă dăruire păcii între neamuri. Și sperjură nu-s.

— Domniță Velica, singură măria-ta crezi în împăcarea asta. Ceilalți, niște prefăcuți, niște vicleni, niște fățarnici, niște farisei.

— Boier Aroane, încetează. Altfel meriți a te pîrî măriei-sale.

— Însumi o am spus-o lui vodă. Am spus-o !

Velica s-a întristat. Noroc c-au înconjurat-o druștele, guruitoare și drăgăstoase ca hulubițele, rînduindu-i grijulii rochia, lămîița, hobotul, salbele și paftaua de argint filigranat și aurit, cu două rubine și un smarald, cerceii de tîmplă cu pandantive de aur și mărgăritare, pînă cînd a venit, însfîrșit, Vlad-vodă cu alaiul lui și, poftind-o în trăsură, a dus-o la biserică.

Ci urcînd treptele pridvorului, deodată, între stîlpii de piatră, Velica zărește bărbatul nalt, cu barbă scurtă, neagră, cu priviri de pară. Împietrește, o clipă, cu ochii la dînsul. Parcă și cerbii îi are alături. Un miros de smirnă și verdeață de luncă i se izvodește dinlăuntru, din amintire. Aude și îngînă, ca un alint, psalmul de la Prislop : ... „Iară eu, vas de mir, bucurîndu-mă, îndrept spre tine mirozna nădejdilor mele. Împacă-mi făptura cu bărbăția ta, voinic cu cerbi îmblînziți și de sufletul tău sufletul mi-l leagă..." Îl murmură încet, ca pentru sine, psalm al dragostei neprihănite și totuși pătimașe. Îl murmură o dată cu preoții care slujesc ceremonia cununiei, scutu-

rînd, în tact, cădelniţi de argint cu clopoţei. Caută să se întoarcă la ceea ce aievea se petrece în juru-i şi nu izbuteşte. Îl vrea pe Vlad-vodă tînăr şi bărbat şi nu-l află decît un copilandru cu faţa palidă şi cu ochii spălăciţi, ca didiţelul bătut de brumă. „...Cum mi l-am închipuit şi, iată-l, cum arată... Vlăduţ ! Dacă va ajunge, ce fel de domn va fi ? Bărbatul de la Prislop, voinicul cu doi cerbi, cine-o fi ? De unde vine ? Şi care-i înţelesul ivirii lui, a doua oară, ca din senin ? Mă ştie ? Şi-a amintit de mine ?..." Se sperie de năvala asta de întrebări, acum cînd se cuvine a gîndi doar la cel de-a cărui soartă, soarta şi-o leagă. ...„E o întîmplare fără noimă ori ceva adînc grăitor ?"

Şi toată slujba nunţii trece pe lîngă dînsa ca o perindare străină.

La *Isaia dănţuieşte* îl zăreşte pe Stroe Buzescu ; îi admiră bărbăţia şi constată că seamănă cu bărbatul cu cerbii îmblînziţi. ...„În faţa lui, cînd eram urîtă şi urgisită, mi-am dat singură nume de doamnă : Velica-doamna... „Cavalere"... Întîiul bărbat care mi-a sărutat mîna... Şi Sima-i aici. Ea — cea mai frumoasă dintre druşte. Cu toate că, de multă vreme, e-n suferinţă şi urgisire. Ce-ar fi s-o logodesc cu Stroe Buzescu ? Împăcarea să fie nu numai sus, ci şi mai jos, între boierii de mult înduşmăniţi. Să nu mai aud de sîngerarea şi zdruncinul dintre Buzeşti şi Rudeni. Sima ar avea parte de-un bărbat voinic ; n-ar fi ca mine, o biată mieluşea pascală, jertfită pe altarul păcii între fraţi. Cu toate că şi ea ar avea de-nfruntat potrivnicia fraţilor Buzeşti..."

În vremea asta, straja domnească a slobozit zeci de ghiulele din sacaluşe, huiet mare făcînd, întru desfătarea norodului adunat pe pajişte, în tîrg şi în jurul tîrgului, pînă hăt departe, pe dealuri. Fiind ţara tihnită, înfloritoare şi bogată, şi nuntaşii dorind a petrece întru veselie, Petru-vodă n-a precupeţit nici o cheltuială. A oferit prilejuri de desfătare tuturor : muzici şi danţuri, mîncare, băutură, scrînciobe şi felurite ale jocuri şi desfătări, cum se obişnuieşte la toate curţile mari, şi chiar mai mult. Pentru că aici nuntea şi mare mulţime de norod de rînd adus din Ţara Românească, din Transilvania şi din ţara gazdă. Drept este că unora nu le prea convenea treaba

asta. De pildă, Gaspar Kornis cam zgîrcea nările, ca un cotoi tras de mustață. Doar, cînd a privit horele s-a mai îmblînzit și a început să admire.

În timpul danțurilor, Sima a cunoscut-o pe doamna Chiajna, bunica Velicăi. Cu toate că abia a trecut de șaizeci de ani, pe chip i se citește tot binele și răul trăit, de la slava domniei, pînă la mizeria negoțului de mărunțișuri în surghiun, pe ulițele Alepului și apoi în haremul sultanului.

— Sînt obosită și sătulă de viață, de toată deșertăciunea ei.

Cînd oaspeții s-au săturat de dans și-au flămînzit, sute de slujitori au așezat mese ori au întins covoare pe iarbă, cu străchini de lut și linguri de lemn, să mănînce norodul borș, sarmale în foi de ștevie și de viță, pilaf și, mai cu samă, viței, berbeci și tauri fripți. Să mănînce fiecare și să bea cît îl ține cureaua și mai mult decît atît. Prin case și prin curți, slujitorii adu-s-au pe mese, pentru boierime, vase și tacîmuri scumpe, mîncări alese și băutură din belșug, după gustul și pofta fiecui.

În curtea unde se aflau mirii, nașii și rudele lor, chiar de la începutul petrecerii, s-a făcut logodna dintre domnița Maria lui Petru-vodă și Zottu Țigara, om bogat, de obîrșie albanez, cu mare trecere la Țarigrad. Deci încă un prilej de bucurie, de petrecere.

Pentru musafirii cei simandicoși bucătarii, privegheați de un *il cuoco* italian, au pregătit prepelițe, claponi grași în usturoi, căprioare și pui în *savore* verde și roșu, păunițe pe fasole, gîște și fazani fripți, limbi cu sos de vin și măsline. Mulți au preferat borșul de clapon și sărmăluțele în foi de ștevie, făcute, după cum se spune, chiar de mîna miresei și a druștelor sale. Între felurile de bucate s-au adus darurile, care de care mai bogate, parcă oaspeții s-ar fi întrecut să fie cît mai mărinimoși la această nuntă a împăcării. Vase de aur și de argint, straie scumpe, mătăsuri, postavuri, giuvaericale s-au adunat pe tăvile slujitorilor și s-au perindat prin fața nuntașilor. Condur Pantelimon a purtat darurile Buzeștilor, iar Simion Dărămuș pe ale banului Mihai. Arătau mîndri, cu nimic mai prejos de slujitorii lui Gaspar Kornis sau Thoroczkay, și ei tot români, din Transilvania ori Banat.

— Iacă, tihna stăpînirii răcorește, întru cîtva, și sudoarea săracilor, șoptește Simion Dărămuș, după ce așează darul oferit de Mihai pe tava ținută de slujitori în fața mirilor.

Ci văzînd iarăși bărbatul de la Prislop, Velica, fără voie, s-a ridicat în picioare. A cercat să spună o mulțămită ; dar uimirea i-a stins glasul. A făcut semn slujitorului să-i înmîneze cutioara de catifea albastră, așezată pe tavă, chiar de mîna acelui minunat bărbat. A deschis-o. Fața i s-a luminat ca un răsărit de soare. A bătut din palme de bucurie și de uimire. Tremurînd ușor, a scos darul din cutie : o salbă venețiană, în trei șiruri, din aur și diamante, necrezut de prețioasă, de încîntătoare la vedere. A arătat-o nuntașilor, înălțînd-o și rotind-o încetișor, s-o vadă toți.

— Îngăduiți-mi s-o prind la gît, a grăit, cutremurată de emoție, ca pe-un talisman și ca pe-un semn al marei și fierbintei mulțumiri cuvenite tuturor musafirilor și dăruitorilor, tuturor celor care ne-au cinstit și ne-au bucurat, venind aici la nunta păcii.

Însuflețiți de scurta orație a miresei, mulți au luat cuvînt, tălmăcindu-și gîndul și simțămintele față de sărbătoarea asta simbolică. Iosica și Viteaz au vorbit românește. Kornis — în latinește. Trimisul patriarhului, în grecește. Mulți, italienește. Turcește a vorbit Mustafa Lungul, dar numai la început, că și lui îi venea mai ușor a grăi italienește. Mirele asculta și zîmbea ; mireasa mulțumea în românește sau italienește.

După asta au urmat iară danțuri, învîrstate cu giumbușlucurile pehlivanilor și ale măscăricilor, cu multă cheltuială aduși de la Țarigrad sau de la Veneția. În toiul ăstor desfătări, negutătorul Țicalidi s-a strecurat în fața meselor din apropierea mirilor și a vorbit grecește cu glas ascuțit și aspru :

— Înalte fețe bisericești, domnești și boierești ! eu, Țicalidi negutător de la Țarigrad, vă înfățișez ist caraghios tînăr. Întîia dată apare în lume. Nici poreclă de caraghios nu are, cum au toți măscăricii. Rogu-vă dați-i nume de măscărici, cu care să pătrundă în lume. Vedeți-l și porecliți-l, rogu-vă !... Hai, mascarițe, arata țe știi...

De sub mantia largă a negutătorului ghebos și pistruiat, țîșnește o arătare ciudată : un fel de ghemotoc, pe care cineva, parcă, mai mult în batjocură, a așezat cap omenesc, cu scufie de măscărici.

— Hai, bocciule ! Arata țe poți, îndeamnă Țicalidi, mînios, cum îndeamnă ursarii fiara să joace pe tavă-nroșită.

Dintr-o dată ghemotocul prinde a se destinde tremurînd, și-a se lungi, ciudat de mult și de repede, ajungînd un fel de namilă de om de doi stînjeni. Straiul roș și albastru rămîne mic și strîmt, ca o căsulie de melc. Dar nu stă așa înalt, ci iute se zgîrcește și se gheboșează la loc. Apoi pășește, tîrînd un picior și umflînd încă mai tare cocoașa din spate. Schimonosește fața a durere, a nătîngie și-a nenorocire.

— Nu-i măscărici, ci bocitor ! strigă un nuntaș.

— Adevărat : nu rîzi, ci plîngi cînd îl vezi. Dă-l afară ! se alătură alții.

— Hei, ai'nebunit ? — strigă Țicalidi. Primești douăzeți și ținți peste gheba, daca n-arați domnilor și boiarilor fața voioasa !

Măscăriciul strîmbă gura, rotește ochii și clipește în așa fel că toți nuntașii tună de rîs. Apoi iar tîrăște piciorul, ca și cum n-ar fi al lui. Biciul cu motocei șerpuie în urmă, ca un brîu descins de pe mijlocul unui bețiv.

— Teleleu !... Teleleu să se numească ! strigă, amîndouă o dată, mireasa și drușca de alături — Sima.

Iar nuntașii bat din palme :

— Bună poreclă !... I se potrivește !...

— Da, Teleleu să te numești, măscărice ! încuviințează Petru-vodă.

— Ei, acu ai nume, arata țe stii ! poruncește Țicalidi.

Măscăriciul pornește a se rotire, de sute de ori într-un picior, ca un prîsnel, cu o tot mai amețitoare iuțeală. Se îndoaie. Se încolăcește ca un șarpe. Scoate capul printre picioare. Se schimonosește așa de straniu, că femeile-și scuipă-n sîn de uimire și de spaimă. Sare în cap și s-aruncă-n tumbe ca un pehlivan. Cîntă cocoșește. Behăie ca o capră. Boncăluiește ca un taur. Sună ca un bucium. Țipă ca un nai și îngînă glasul multor păsări și orătănii, că se zgîlțîe mesele de rîsul nuntașilor și de pîntece se ține no-

rodul, să nu plesnească-n hohot. Și cînd toți erau cu capul pe spate, umflaţi de rîs, măscăriciul cuvîntă în românește, cum n-a grăit nici unul din desfătătorii de pînă acum :

— Binecuvîntată fie gura care mi-a dăruit numele! De acum hrănesc o singură dorinţă : să rîdă mai marii de mine. Că atunci cînd rîde, omul e om înadevăr : adică-i darnic. Iar veselia-i ca mirozna florilor : nu aburește din sufletele veștede.

— Bravo, Teleleu !

— Mai judecaţi ; cine rîde de toţi, ajunge de la sine ridicol, pentru că pînă la urmă tot întîlnește unul de care nu-i în stare să rîdă. Ci să nu uitaţi, măriile voastre ori de cîte ori vă veseliţi de poznele mele, că, de fapt, spălaţi mucegaiul tristeţilor domniilor voastre cu lacrimile mele...

Și picuri mari pornesc a-i ţîșni din ochi, ca din două șipote. Nuntașii rîd cu hohote și sorb din cupe. Numai ochii Simei se umezesc. Și s-ar rușina foarte, dacă n-ar vedea că și mireasa stă gravă, chiar mîhnită.

— Mascariţe ! — ţipă ascuţit și deznădăjduit Țicalidi.

— Veselia domnilor vine din biruri și birurile sînt lacrimile săracilor, urmează Teleleu, fără să-i pese de supărarea stăpînului. Iar veselia nuntașilor izvorăște din frumusețea mirilor și din dulceața ochilor nunilor. Că eu ce-aş putea, cu bietele mele schimonoseli ? Cel mult să vă strîmb faţa de rîs. Faţa ; dar sufletul ! Un măscărici e-un nebun care-ncearcă să-nveselească oamenii chiar cînd inima lui plînge.

Şi, făcînd niște năzbîtii, niște tumbe, niște păcălituri cu ameţitoare iuţeală, ajunge la stăpînu-i, îl ia în cîrcă, îl aruncă în sus, îl prinde pe umeri și, spre hazul nuntașilor, îl scuipă să nu se deoache. Şi pentru că nuntașii rîd cu poftă, lămurește :

— Vedeţi ? Și cel mai cumplit și mai tiran stăpîn poate fi măscărici, caraghios, de rîsul lumii...

Așa află Țicalidi că nu-i deplin stăpîn pe vrerile măscăriciului și hotărăște, în sinea-i, să nu-i dea încă drumul în lume.

— Ci, acum, prea străluciţi nuntași, mutaţi-vă lîngă bardacele cu Cotnar și Nicorești și nu vă uitaţi la al meu stăpîn. Țicalidi, biată mîţă pe lîngă oala cu lapte fier-

binte : mult ar dori să mă bată, că nu mă port cum fost-am învăţat. Dar nu cutează. Trăiesc clipa netrăită, cînd şi neruşinării i-i ruşine.

— Taţi, măscariţe !

— Tac, stăpîne, dacă-mi spui de ce Rudolf împăratul nu sufere măscărici pe lîngă sine ?

— De ce ? întreabă Stroe Buzescu, gustînd vin şi văzînd că Ţicalidi nu-i dispus să răspundă.

— I-ajung astronomii şi sfetnicii, se schimonoseşte măscăriciul, spre hazul tuturor. Iar cînd rîsul se potoleşte, spune foarte serios : Nunta asta samănă cu un cazan de aramă, unde se încheagă dulceaţa dragostei şi a împăcării între oameni.

— Bravo, aşa-i ! strigă cei mai mulţi.

Ci măscăriciul încheie, cu durere în glas :

— Păcat că, dedesupt, focul arde cu picuri de venin şi se aţîţă cu vîntul vicleniei...

Se lăsa amurgul şi răcoarea cam săgeta piciorul beteag al măriei-sale Petru-vodă, iar şaga măscăriciului cam întrecea măsura. Voievozii şi doamnele, boierii cei mari şi musafirii aleşi se mută în odăi şi deschid acolo îndelungi sfaturi despre treburile lumii, despre oamenii de vază ai împărăţiei otomane şi cu osebire despre acel vestit general Sinan-paşa, marele vizir.

— Îl cunosc de mult, destăinuie banul Iani, de cînd era creştin şi se numea Scipione Cigala, iară nu turcit, ca azi, şi Hodjah, adică stăpîn. Om nalt, voinic, semeţ, straşnic, rău, răzbunător, crud, flămînd de glorie. Urăşte pe creştini, ca orice apostat. Ori de cîte ori i se aminteşte c-a fost botezat, se-nfurie şi se leapădă cu afurisenie. Papa însuşi a cercat, prin Lucreţia, muma lui Sinan şi prin doi veri ai lui, iezuiţii Antonie şi Vincenzo Cigala, să-l întoarcă la creştinism. Ci zădarnice lacrimile bătrînei. Zădarnice ameninţările şi blestemele iezuiţilor.

— Dar ca oştean ? întreabă Petru-vodă, trecîndu-şi uşor palma peste coapsa piciorului suferind.

— Mai mult năvalnic şi crud decît valoros, priceput şi înţelept, răspunde Mihai-banul de Mehedinţi ; glasu-i bărbătesc, răspicat, prietenos şi cald totodată, atrage luarea aminte. Se zice că are neîntrecută putere de a însu-

fleţire la luptă şi de a molipsi de ură pe toţi cei ce-i are sub poruncă.

— Are dreptate banul Mihai, încuviinţează şi Zottu Ţigara ; ca să ajungă la dregătoria de mare vizir s-a bizuit mai mult pe noroc şi pe muierile din Serai, decît pe vitejie. Este, Mustafa ?

— Da.

— Da. Dar este şi va fi printre cei mai mari generali ai vremii.

— Mai bine-l cunosc pe Ibrahim-paşa, surîde Petru-vodă. Ne şi potrivim, parc-am fi fraţi : domol, străin de orice barbarie, blînd chiar.

— Un pic linguşitor, adăugă Mustafa, cu oarecare invidie în glas ; de aceea l-a îndrăgit sultanul aşa de tare că i-a dat pe fiică-sa cadînă.

Pînza vorbirii se ţese cu fir din spre alte tărîmuri. Gàspar Kornis se miră că un tînăr vornicel al lui Vlad-vodă se înţelege cu Petru Raţ transilvăneanul şi cu Ştefan Iosica născut în Banat.

— Vezi şi domnia-ta, că norodul din ceste trei ţări grăieşte la fel, poartă acelaşi port, are aceleaşi obiceiuri, cîntă aceleaşi cîntece, joacă aceeaşi horă, nu pierde prilejul şi adînceşte vorbirea egumenul Ion de la Prislop.

— Ne-am plămădit din amestec între daci şi romani, arată, cu mîndrie, Nestor Ureche.

— Totuşi, nişte primitivi. Nu cunosc nici turnirul, nici duelul, nici...

— Îl cunosc ! strigă Stroe Buzescu. Care se bate cu mine ?

Îndemnaţi de Kornis, sar la luptă Thoroczkay şi Horvath cel tînăr. Dar din cinci lovituri, Stroe îi pune la pămînt. Le vin într-ajutor patru nobili maghiari ; alături de Stroe se rînduiesc fraţii lui : Radu şi Preda Buzescu ; şase împotriva a trei. După o jumătate de ceas de harţă, românii — gata înfrînţi. Kornis îndeamnă pe ai săi şi foarte îi laudă, în veliglas :

— Aţi biruit, vitejilor !... Lovituri maestre !... Bravo ! Noi maghiarii, toţi ştim să ne batem cu spada. Voi doar trei... Ceilalţi — bîta !

— Cu trei flori nu se face primăvară ! rîde Ion Chisăr. Dar nici cu patru, adică dacă mi-aş aminti şi eu că, de fapt, sînt român.

Velica priveşte şi-i vine să plîngă : „Am soţ alături şi s-ar cuveni să-nfrunte trufia. Iar el moţăie..."

Buzeştii îşi fac semn să rupă lupta ; să se lase înfrînţi. Dar, dintre privitori ţîşneşte un voinic, cu mască pe faţă, cu spada în stînga. În rîndul nuntaşior se lasă tăcerea şi uimirea. Cu o iuţeală neînchipuită doboară doi nemeşi, punîndu-le ascuţişul spadei în dreptul inimii, fără a împunge. Se mişcă aşa de repede, că parcă nu loveşte cu spada, ci doar cu arşiţa privirii îşi doboară potrivnicii. Buzeştii se însufleţesc din nou ; iar după cinci minute, nemeşii leapădă spadele.

— Viteaz, dă-le ajutor ! porunceşte Kornis.

Cavalerul mascat se retrage din întrecere. Dar nici Viteaz nu cutează să-i înfrunte pe Buzeşti.

— Sînt român, conte !

— Dar domnia-ta Iosica, de ce stai de-o parte ? întreabă Velica.

— Pentru că şi eu sînt... român şi n-aş şti cărei părţi să mă alătur.

— Aici e doar o joacă, nu luptă adevărată, stăruie Velica, dornică să mai vadă o dată voinicul mascat. Sai în ajutorul celor mai slabi.

— Ai dreptate !

Lupta între Buzeşti, Iosica şi Viteaz se înteţeşte cu încă două spade nemeşeşti. Durează de aproape o jumătate de oră. Cînd Buzeştii ajung la capătul puterilor, cavalerul mascat intră a doua oară în harţă ! După cinci lovituri, Iosica leapădă spada :

— Cine eşti ? întreabă, mai mult decît furios.

— Unul care te biruie, îi răspunde, luptătorul de mîna stîngă şi iar se trage din încăierare.

Văzînd că şi a doua oară biruie Buzeştii, Kornis cere încetarea întrecerii.

— Cîţiva dintre voi ştiu să lupte ; dar nu ştiţi să beţi, aţîţa Thoroczkay. Habar n-aveţi !

— Păi... să vedem ! propune banul Mihai venind din mulţime.

La asemenea întrecere se înfățișează Radu Calomfirescu și boierul Aron, Ion Chisăr și Thoroczkay. S-au adus balerce cu vin și pocale mari, să nu ostenească turnătorii. Și s-a încins o beție cumplită : cu glume, cu cîntece și mai ales cu gîl-gîl pe gîtlejuri. Primul cade Thoroczkay : adoarme. Apoi Calomfirescu : urlă și se prăbușește sub masă. Pe Chisăr cu greu îl biruie Aron.

O dată cu cei care se întreceau din pocale, au băut și alți mulți nuntași. Unii și-au amintit de întîmplări cu haz ori din cele triste. Iar cînd a venit vorba de prezis viitorul — Gaspar Kornis își amintește că regelui Ștefan Bathory, astrologul i-a prezis că va muri la Grodno, rănit.

— Ceea ce s-a și întîmplat.

— Dar ce bătălie a fost la Grodno ? întreabă Petru-vodă.

— Nici una. Dar s-a întîmplat ca regele să cadă noaptea într-o latrină, să se vatăme cu rană...

Frații Buzești și Mihai-banul au jucat hore și sîrbe, au șuguit cu druștele, au dănțuit-o pe jupîneasa Stanca, pe Sima, pe soția lui Gàspar Kornis, pe Ana Viteaz, pe multe fete și boieroaice moldovene. Cînd simțeau osteneala, femeile se retrăgeau în iatacuri, dormeau, apoi se dregeau cu sulimanuri, se stropeau cu apă de trandafir ca să pară încă mai hodinite, mai proaspete, mai tinere și intrau din nou în vîrtejul petrecerilor. Mihai și Stroe s-au tras spre marginea pădurii, la umbră și-au dormit cîte un ceas-două, s-au spălat cu apă rece la șipot, au sfătuit, îndelung și tainic, cu Petru Orăș, moldoveanul întîlnit la Lion, și iar s-au întors printre nuntași, odihniți și dornici de desfătare ca-n ziua-ntîi.

Petru-vodă arăta încîntat că nuntașii se simțeau bine și că petrecerea a ajuns, în a patra zi, fără nici o sminteală, numai în voie-bună și veselie.

— Vrere-aș să trăiesc ceasul cînd cești doi tineri vor spori și mai mult prieteșugul dintre țările noastre. Povățuiesc să se străduiască mai mult decît noi la buna tocmeală a lumii. Să fie precum învață la scriptură : „Săbiile în brăzdare să le schimbați, iar lăncile în cosoare. Neam împotriva altui neam să nu se mai ridice și meșteșugul războiului nimeni să nu-l mai deprindă, ci uitat să fie."

Că eu mult greșit-am atunci la Roșcani cînd n-am știut cum să apăr viața lui Ion-vodă.

Ascultîndu-l pe vodă Petru, Stroe Buzescu înțelege de ce boierii moldoveni îi spun „matcă fără ac" și-i laudă ocîrmuirea înțeleaptă, nepărtinitoare, cuminte.

În alte case și-n alte odăi, jupînesele sporovăiau între ele, despre mire și despre mireasă, despre nuntași, despre rochii, blănuri și giuvaericale, despre nașteri și cumetrii, despre felurite întîmplări cu ibovnice păcălite, despre soții amăgite de soți ori de ibovnici ghiduși. Unora le place Irina zisă Botezata, țiitoarea lui Petru-vodă și-o laudă că-i frumoasă și cuviincioasă :

— Și coconul ei — frumușel și bălai, ca un înger.

Dar cele mai multe boieroaice strîmbă din nas :

— Cine-a mai auzit să faci doamnă dintr-o roabă ?

Despre mireasă n-au încă nimic rău de spus. Dimpotrivă, numai laude : bogată, bună, cuminte, înțeleaptă și, mai ales, vrăjit de frumoasă. Dacă are vreo hibă, asta se numește cetirea cărților și dezbaterea filozofiei, cu bărbații sau cu unele *donne italiene* întîlnite la Alba Iulia. Ba, de cînd stă în Moldova, a început să învețe și zugrăvirea icoanelor.

— Ce ? nu-i ajunge gherghelul și cîntarea din alăută italiană ?

Mirele, în schimb, multora nu le place :

— Cam papă-lapte... Cam neajutorat. Deznodat și slăbănog în mădulare... Niciodată n-o să-și facă mireasa nevastă...

— Cică l-ar fi betejit osmanlîii, atunci cînd l-au închis, cu bunică-sa dimpreună, la Edikule.

Amestecată printre slugi, Rada din Izvarna aude mai multe decît stăpînii, încălziți de cumsecădenia lui Petru-vodă, de măreția nunții și de bunătatea vinului de Odobești, Berheci ori Cotnar. S-a împrietenit cu Onea Coțoba și Doia Crăciun, vornicei miresei, și cu State Boldur vornicelul moldovean al mirelui.

— Iertare, părinte Prohor, îl întîmpină pe călugăr, în a patra seară a nunții, printre slujitori se spune că prieteșugul hotărît în astă strălucită nuntă și adunare nu poate dura. Că Doamna Chiajna și doamna Ecaterina tot

n-au gînduri curate. Că fiecare uneltește cum s-o înșele pe cealaltă și să ia domnia.

— Nu încape în lume atîta fățărnicie. Vezi-ți de treabă ! o îndepărtează călugărul, cu vorbă aspră.

— Încă o dată, iertare... Venit-am la nunta asta cu un singur gînd : s-o logodesc pe Sima cu Stroe. Dacă izbutesc, mă pierd în lume, pentru totdeauna...

Și se depărtează, topindu-se în mulțimea nuntașilor. Lui Prohor îi pare rău c-a vorbit aspru : Rada are suflet curat, bun și simțitor — trestie în adierea ce se cheamă zefir. Se apropie de mireasă și-i grăiește despre Stroe Buzescu.

— Bine că mi-ai amintit. Vreau să-l logodesc cu Sima.

Urcă într-un foișor înalt, rotește privirea în jur, să vadă dănțuirea nuntașilor în lumina argintie de lună. Surîde trist și lacrămă. Mai ales că, îndemnați de Nestor Ureche, lăutarii au și pornit cîntecul pentru deshobotarea miresei :

— „Intră-n casă nu te teme, vin la mama de mă cere ; de m-a da de nu m-a da, scrie-n carte că-s a ta, pe fereastră ne-om fura, la soare ne-om credința, la lună ne-om cununa. Este-un popă-ntre molifți, el cunună pe fugiți ; este-un popă-ntre fagi, el cunună pe cei dragi..."

Druștile se strîng în juru-i. Cu mîini agere, cu îndemînare încep lucrul. Desprins de ace și de copci, vălul cade ușor, ca o spumă suflată de vînt. Druștele pleacă fuga, cu pași mărunți, și poartă hobota ca o dîră de lumină prin case și prin curți. Dintr-un colț al ogrăzii, Onea Coțoba trage un chiot prelung. Îi răspunde State Boldur din colțul celălalt al pajiștei. Și mai bine de un sfert de oră, întregul cuprins clocotește de chiote, de strigări, de pocnete din sacalușe. Sute de torțe se aprind și, festiv, se rotesc prin văzduh. Și boierii cîntă, chiuie, rîd și urează mirilor noroc și fericire. Încetul cu încetul cîntecele și veselia se depărtează ca o furtună, spre marginea zării. Freamătul nunții se stinge parcă, în necuprinsul nopții și al naturii.

Mireasa ascultă cu gîndul dus. Parc-ar murmura cîntec, dulce-ntovărășindu-se cu strună de teorb. Mirele, Vlad-vodă, se apropie de dînsa și-o cuprinde cu brațul. Întîia oară izbutește să fie drăgăstos. Ar vrea să rostească un

cuvînt bun, din inimă. Dar nu-l găsește. Stau mult așa, lipiți unul de altul, și privesc valea ce se lasă dincolo de curțile domnești peste apa Bîrladului, spre Siret, topindu-se sub poleiul lunii în depărtări și fără nume.

Velica șoptește :

— Vlade, tristă mi-i inima și grea...

— Ei, lasă-lasă, m-au descîntat trei babe vrăjitoare și...

Bărbat cu zăbranic pe față sare parmaclîcul, ca un jder. Brîncește mirele, cît colo, pe covor. Înșfacă mireasa în brațe. Trece parmaclîcul înapoi. Saltă peste zidul ogrăzii. Țîșnește pe tepșeanul larg din spatele curții domnești. Acolo, de sub un copac, ies doi slujitori cu trei cai. Urcă în șa, ridică mireasa lîngă dînsul, gonește spre apa Bîrladului și se pierde în zăvoi. Cîțiva slujitori îi urmează, îndeaproape. Velica abia acum își dă sama de primejdie. Vrea să strige ajutor. Dar nici glasul n-o ascultă și nici nu mai vede vre-un folos.

A țipat, în schimb, mirele :

— Săriți ! O nălucă neagră a furat mireasa ! Săriți !...

Aud întîi druștele. Deznădăjdea răscolește iatacul unde hodineau Stana și Ion Norocea logofătul. Soacra leșină. Socrul își pierde capul. Cu glas scăzut, boieroaicele cer șipușoarele cu apă de trandafir. Vornicelul State Boldur, Buzeștii, Nestor Ureche și Mihai-banul se dezmeticesc cei dintîi. Năvălesc la grajduri, încalecă și galopează după lotru, cu făclii aprinse, cu răcnete și sloboziri de săgeți. Trec Bîrladul înot. La malul celălalt, calul lui Preda Buzescu își frînge piciorul, prăbușindu-și stăpînul în tină. Radu oprește să-și grijească fratele. State Boldur, Nestor Ureche, Stroe Buzescu și banul Mihai galopează înainte. Văd hoțul, dar nu-l pot ajunge. Geaba sîngerează, cu pintenii, pîntecele cailor. Cînd, totuși, se apropie, cinci oșteni iviți ca din pămînt le taie calea. Stroe, Ureche și Boldur se prind în luptă. Calul lui Stroe cade rănit în piept. State Boldur și Nestor Ureche se bat, înverșunați, să-l scoată pe Buzescu de sub armele străjerilor. În vremea asta, gonind singur Mihai ajunge lotrul, la poala dealurilor dinspre Berheci. Se încinge o harță amarnică, necruțătoare : unul contra trei. Și lotrul și Mihai se bat, cu grijă, să nu lovească prada. Sub rotirea spadei furu-

lui, Mihai e gata să-și piardă capul. Mînia îl face spăimos. Ochii fulgeră văpăi. Velica îl cunoșate. Și, cîteva clipe, crede că el, voinicul cu doi cerbi, a răpit-o de lîngă mire : ...„Venit-a să mă scape din mîinile hoțului ori e părtaș cu dînsul ?"

Răsucindu-și spada, cu iscusit meșteșug, Mihai scrijelă umărul potrivnicului și-i azvîrle spada în iarbă. I-o smulge pe Velica din brațe și cunoscîndu-l, în sfîrșit, se miră foarte :

— Dumneata, boier Aroane?!... Te credeam om cuminte.

— Dragostea... suspină Aron, plecînd fruntea.

În clipa aceea sosesc, din urmă State Boldur, Ureche și Stroe, călare pe calul unuia dintre slujitorii lotrului.

Prins între spade, Aron se căiește :

— V-am stricat petrecerea.

— Dimpotrivă, rîde Mihai, săltînd-o pe Velica de subțiori și așezînd-o lin, în șaua lui. De abia de acum o pornim strașnică.

Ceilalți trei îl silesc pe făptaș să pornească, între oblîncuri și vîrfuri de spade, spre curtea domnească.

În brațele lui Mihai, Velica-doamna trăiește ciudată împletire de fericire și nenoroc. I se pare că acest bărbat puternic și îndrăzneț o înalță pe un turn uriaș, o arată luminii de acolo de sus, și-i surpă toate treptele, să nu mai coboare de lîngă dînsul decît prăbușindu-se în hăuri. Își lipește obrazul de pieptul lui și-i ascultă bătaia inimii. Ar vrea să meargă așa înainte, la nesfîrșit, numai ei doi. Ei doi, și luna strajă să le fie... „Voinicule, împacă-mi făptura cu bărbăția ta și ocrotește-mi inima. Nu mă da în sama becisnicului. Cruță-mă pentru tine, voinicule din înserarea de la Prislop... Am văzut frumusețea ta, stăpînul meu, și ochii tăi inima mi-au rănit cu prea dulce rană..."

Dar îndată îi întîmpină cete de arnăuți și halebardieri. Le fac alai pînă la curtea domnească. Banul Mihai duce mireasa în brațe și-o așează în jilț în fața mirelui legiuit, încă nedezmeticit din spaima și rușinea pățită. O așează, cu zîmbet și cu părere de rău, ca pe-o comoară pe care mult ar vrea pentru sine s-o păstreze. Stroe privește și se gîndește la Sima, la Calomfirescu și la dînsul. ...„Se mai întîmplă și altora..."

Nuntașii cer să-l pedepsească pe Aron, cu pierderea capului.

— N-a izbutit să strice nunta împăcării, se arată blînd Petru-vodă. Și asta-i bine. Aducem mulțămită banului Mihai, lui Stroe Buzescu, cestui tînăr State Boldur și tuturor săritorilor întru ajutorul miresei. Hotărască Velica-doamna osînda cuvenită lotrului ce-și zice feciorul Lăpușneanului.

— I se cuvine grea osîndă, surîde Velica. Ci, mai întîi, aduceți feșe să-i legăm rana și să-i oprim curgerea sîngelui.

Nuntașii șovăie, mirați. Își dau chiar coate. Fără să-i pese, Velica sfîșie dantele de la rochie și-i înfășură brațul cu grijă, cu dragoste și înlăcrămare :

— Știu, Aroane ; nebuniile pornesc și din niște simțăminte foarte adînci și foarte drepte... îi șoptește la ureche.

— Ești un înger !

— Dacă măria-sa m-a pus pe mine judecător, îl rog la rîndu-mi pe banul Mihai să hotărască pedeapsa, urmează tare vorbirea, înnodînd feșele. Auzit-am că-i om aspru, dar drept. Nu-i așa, boier Stroe ?

— Precum zici, măria-ta, încuviințează Stroe Buzescu. Bane Mihai, judecă-l pe făptaș, așa cum te roagă mireasa.

Banul pășește sprinten, pînă lîngă Stroe. Chipul i-i aspru, sever. Ochii scînteiază în lumina torțelor. Toți se bucură că și mireasa și Stroe Buzescu l-au ales pe dînsul judecător. Așteaptă vorba cutremurătoare : moarte nelegiuitorului.

— În prea mare cinste mă puneți și n-aș vrea să vă dezamăgesc nici simțămîntul dreptei judecăți, nici căldura inimii, grăiește Mihai, hotărît și calm. Drept aceea zic : ne aflăm la nunta împăcării între frați. Și orice împăcare — inimi bune, iertătoare cere. Ales că Aron n-a cercat a săvîrși fapta din pornirea urii, ci din prea plinul dragostei. Este, boier Aroane ?

— Așa-i bane, o nebunie a dragostei.

— Pleci în surghiun : să te răcorești, să uiți. Și iertate fie-ți zilele.

Nuntașii încremenesc, surprinși, amețiți de judecata plină de milosîrdie. Cel dintîi, Petru-vodă glăsuiește :

— Drept grăit-ai, bane. Nunta împăcării nu se cuvine a fi otrăvită de nici un picur de ură și nici mînjită cu vreo pată de sînge. Iar dacă mireasa oblojitu-i-a rana, rog pe mire să-l poftească la masă, așezîndu-l între noi, ca nuntaș cuminte, pocăit. Ales că nelegiuirile din prea multă dragoste sînt, pe jumătate măcar, fapte de cinste. La sfîrșitul nunții — surghiunul, precum s-a judecat.

Bunătatea lui vodă Petru cucerește toate inimile. Ștefan Iosica glumește :

— Răpirea miresei, în unele sate din Banat, e obicei străvechi.

— Să ne închipuim atunci fapta lui Aron din șirul distracțiilor nunții, adaogă Gàspar Kornis, mai în serios, mai în glumă și ironie.

Aron îngenunche și cerșește iertare pentru spaima pricinuită nuntașilor. Și mai ales mirelui.

Închinînd pahare cu vin, Petru-vodă e așa de fericit, că dezvăluie tainice gînduri :

— Vlad îmi este fiu de suflet și în locu-mi voi a-l lăsa. Că n-am hire războinică să țin potriva tătarilor și a „domnișorilor“ adăpostiți la cazaci. De asemeni, peste cîțiva ani, fratele nostru Mihnea-vodă îl va lăsa domn în Țara Românească. Asta fi-va fireasca urmare a împăcării noastre de acum.

Asemenea neașteptată destăinuire stîrnește necuvîntată emoție. Mulți se îmbrățișează și-și strîng mîinile, fericiți. Se închină și se beau sumedenie de pocale.

Cînd entuziasmul se mai potolește, Velica-doamna se apropie de cei doi voievozi și-i roagă fierbinte :

— Ca acestea să fie în adevăr zilele împăcării, rog pe măriile voastre și pe toți nuntașii a mă ajuta întru săvîrșirea unei fapte de laudă.

— Hotărăște, iar noi încuviințăm, făgăduiesc cei doi voievozi și toți nuntașii aflați de față.

— Și jupîneasa Ana din Rudeni încuviințează ?

Surprinsă, jupîneasa Ana strînge buzele a nedumerire. Nu știe ce să răspundă. Deși nuntașele îi dau ghes, se îndărătnicește a tăcea. Velica-doamna șuguiește, cu o vorbă din cîntecul miresei :

— „De m-a da, de nu m-a da, scrie-n carte că-s a ta“... Deci, ați înțeles : doresc, aici și acum, logodna între drușca

noastră, Sima, și unul dintre salvatorii mei, Stroe Buzescu, vechi prieten.

— Să fie logodiţi !... Să înceteze vrajba !... Toate dușmăniile să înceteze strigă și îndeamnă nuntașii.

Teodosie Rudeanu îl împinge pe Stroe lîngă Sima. Pe ascuns, mîinile li se cuprind, strîns. Nuntașii îi firitisesc cu ardoare și poruncesc vin în pocale și ulcele :

— Să fiţi în casa voastră ca albina în fagure.

Se sărută tinerii. Se îmbrăţișează nuntașii între dînșii. Și jupînesele se îmbrăţișează și se sărută, fără a ţine seama care și cum mai sînt sfădite. Se bucură că s-a aflat pe lume inimă caldă ca a Velicăi-doamna și ca a măriei-sale Petru-vodă, ostenitor întru binele românilor și fericit făcător de pace.

Dar cum cel mai harnic la sărutări se arată banul Iani, măscăriciul Teleleu își face vînt și se apără cu scufia :

— Uf, cumplit mai pișcă aste gîze... ţînţarii !

— Unde vezi ţînţari, măscărice ?

— Nicăiri ; dar sărutarea de om viclean — mușcătură de ţînţar este.

Nuntașii fac haz. Dar Iani nu se supără.

— Tot ăst măscărici mehenghi a zis într-o zi că mai bună-i o mustrare deșteaptă decît o laudă proastă.

— Să știi, totuși, omul cel mai rău e cel care nu poate fi bun nici cînd e fericit, nu se lasă măscăriciul dator c-un răspuns.

Stîrnit de spusa Radei din Izvarna, stareţul Prohor urmărește mai cu luare aminte ce bîrfesc nuntașii cei mari. Se miră de ce Iani vorbește și răspîndește printre nuntași un poem, în grecește, unde sînt stihuite, cu belșug de laudă, însușirile și marea-i putere, în toate treburile politice ale împărăţiei otomane, nebiruit în gînduri, în averi și în prietenii cu mulţi oameni de samă ai vremii, începînd cu Sinan-pașa, cu Barton, solul englez la Poartă, cu Bathoreștii și cu însuși patriarhul Ieremia. Dar mirarea-i rămîne închisă în inimă.

După logodna Simei, nimeni n-a mai văzut-o pe Rada din Izvarna.

A șasea zi, nunta s-a spart. Toţi musafirii au plecat mulţumiţi. Bărbaţii că au mîncat, au băut, și-au pus la cale multe treburi politicești ori negutătorești. Femeile

că și-au arătat rochiile, giuvaerurile și pieptănătura, că au aflat și văzut atîtea lucruri, întîmplări și chipuri să le-ajungă cinci ani de-acum încolo, spre a le prefirare, proslăvire ori bîrfire.

Sima a călătorit spre București în același convoi cu Buzeștii. Iar cînd aproape de Rîmnicul Sărat le-a ieșit în cale o ceată de acîngii, uniți toți cumnații, buzești și rudeni, sub porunca lui Radu, ușor i-a pus pe fugă, prin sabie. La sfîrșitul harței, banul Mihai a ținut să spună :

— Bune-s nunțile și petrecerile împăcărilor ; ci, nelegiuirile și viclenia dușmanului ne silesc a folosire spada. Deși noi nu vrem asta. Iar domnia-ta, Radu Buzescu, ai vrednice însușiri de oștean.

— Mulțumesc pentru laudă, a rîs Radu Buzescu. Numai că încă n-am ajuns acasă. Acolo și atunci, laudele.

Zorii celei de a șaptea zile — 5 iulie 1587 — o găsesc pe Velica trează, îngrijorată, singură și tristă. În iatacul lui, Vlad-vodă doarme butuc și sforăie, țîrlîind și bubuind ca o meterhanea cu nouă darabane mari. Greu îndură priveliștea și huietul. Ia teorbul. Coboară în grădină.

Păsările cîntă în copaci, felurit și pătimaș.

Se așează pe un butuc și, mîngîind cele unsprezece coarde ale teorbului, îngînă cîntec de epitalam : ...„Am văzut frumusețea ta, stăpînul meu, și ochii tăi rănitu-mi-au inima cu dulce rană. Iar eu vas de mir, bucurîndu-mă, îndrept spre tine toată mirozna nădejdilor din ființa-mi... Împacă-mi făptura cu bărbăția ta, răcorește-mi buzele cu arșița gurii tale și de sufletul tău, strîns și veșnic, sufletu-mi leagă..."

Un dram de otravă

LUNA STĂ PE MUCHEA PĂDURII ȘI ALINTĂ CRESTELE COpacilor cu somnoroasă privire. În pădure, Radu Dragomir, sora lui Maria și cățelandrul Zorzor pîndesc ceata prădalnicilor. El, un flăcăiandru de șaptesprezece ani; ea de paisprezece, neîmpliniţi; iar cățelandrul roșcat și cu labele albe n-are încă un an. În suflete le clocotește ura. Vor să-și răzbune părinţii uciși de acîngiii prădalnici. Ales-au acest loc de pîndă, pentru că drumul fuge la vale, printre arbori, apoi cotește repede la dreapta. Ochii lui Radu văd ca ziua, iar urechile Mariei prind și murmurul izvorului aflat la cinci sute de pași mai în vale. Li s-a înfierbîntat arcul în mîini. Printre trupurile înțepenite de nemișcare le furnică tresăriri sălbatice. Parcă și pămîntul și izvorul, și arborii și stelele șoptesc sîngeroasă poveste: „Murit-au schingiuiți. Pe muma voastră au pîngărit-o, i-au tăiat țîțele, părul i l-au smuls și și-au făcut pleasnă la bici, să-l bată pe tatăl vostru. Lui i-au scos dinții din gură, i-au smuls dreapta din umăr și mădularele i-au ciuntit..."

Tropot de cai și scîrțîit de roți se apropie. Coarda arcului tremură așa de tare că nu mai vrea să se îns-

trune. Radu sloboade săgeata în întîiul călăreț ivit de după cotitură. Calul saltă în două picioare și necheează, dureros.

— Condur Pantelimon, raită spre dreapta și vezi ce becisnic mi-a săgetat calul! poruncește Stroe Buzescu, răsucindu-se și smulgînd săgeata din crupa calului, bucuros, oarecum, că n-a pătruns adînc. Ceilalți adăpostiți trăsura, colo, între fagii cei groși.

O clipă își închipuie că Radu Calomfirescu cearcă vreo glumă nesărată ori vreo răzbunare neroadă. Trage spada și dă roată în jurul trăsurii unde Sima și jupîneasa Ana tremură, necutezînd să întrebe ce se întîmplă.

După lătratul lui Zorzor, Condur Pantelimon descopere repede făptașii și-i aduce în fața lui Stroe.

— N-am bănuit că sînteți români, explică flăcăiandrul. Cătam a lovi în acîngii: ne-au prădat casa și ne-au omorît părinții.

— Și unde-s acum dușmanii?

— Se-ntorc din spre Rucăr.

— Pantelimoane, scoate din trăsură două spade, poruncește Stroe, și dă-le ăstor voinici.

— Mulțămim! Și rogu-vă adăpostiți-vă pe-un drum lăturalnic, că vin tîlhari mulți și foarte răi.

Stroe Buzescu socoate că flăcăiandrul are dreptate. Pornește spre Dragomirești, îndemnînd:

— Flăcăule, dacă vrei să-nveți lupta, vină la Căluiu. Auzi?

— Știu să mă bat. Spadă n-aveam. Acu...

Peste un ceas trece în adevăr ceata acîngiilor. Sînt mulți, fioroși în lumina lunii. Răspîndesc miros iute și grețos. Radu Dragomir și Maria n-au curaj nici să ridice spada. Singur Zorzor sare înaintea unui cal. Acîngiul se descotorosește repede de el. Totuși convoiul se oprește. Prădalnicii se ciorovăiesc în graiul lor. Dar cum luna apune și stîrnește umbrele pădurii, nu îndrăznesc să se răsfire printre copaci întru căutarea stăpînilor cîinelui. Se gătesc de luptă și așteaptă. După o jumătate de ceas pleacă, încredințați c-a fost un cîine pribeag.

Maria oftează, oarecum ușurată:

— Nici o ispravă n-am făcut; doar am mîntuit viața celor care ne-au dat spade.

— Să pornim la Căluiu. Poate ne găsim rost pe lîngă niște oameni buni.

— Și, mai cu seamă, să-nvățăm a ne bate, Dragomire.

Departe, în calea acîngiilor, departe, tot mai departe, se stîrnesc țipetele sinistre ale huhurezilor.

La Curtea de Argeș, Stroe Buzescu s-a întîlnit cu frații săi. Caravana lor se bătuse cu acîngiii. De spaimă, Stana s-a speriat și s-a îmbolnăvit rău. După o lună a lepădat copil mort, în luna a șasea.

Banul Mihai și jupîneasa Stanca au hotărît să-i cunune pe Sima și pe Stroe. Cînd vine mirele s-o ia de acasă, îl privește pe fereastra culei, prin inel, ca să aibă noroc. Așa a învățat-o Grozava. Apoi, în prag, au gustat cu toții din pahar de cale albă.

Și a fost, la Căluiu, petrecanie mare, cu musafiri din tustrele țările și cu veselie multă. Mirele, mireasa, nașul și nașa au stat în fruntea nuntașilor, cu dragoste și voie bună. Mireasa a trimis în multe părți din țară după Rada din Izvarna, ci n-a aflat-o nicăieri.

Mihalcea Caragea ot Cocorăști a venit cu fiică-sa, cu Preda. În rochie de mătase și fir de aur, mai de preț ca a oricărei boieroaice, fata pastramagiului arată voinică, sprîncenată, cu ochi negri, șireți, cu gură ispititoare la sărut, cu păr bogat și zulufat, cu umeri rotunzi și șolduri pline. Rîde cu poftă. Povestește întîmplări hazlii, din călătoriile la Constantinopol, Ragusa ori Atena. Isteață la vorbă, ia bărbații peste picior. Și nu are decît șaisprezece ani și jumătate.

Cel dintîi, Radu Calomfirescu se aprinde după dînsa și, ca de obicei, se arată foarte stăruitor.

— Sînt cel mai de samă cuceritor de inimi muierești !

— Adică pacostea și rușinarea multor case, cum se zice.

— Întocmai.

— Asta pentru că nu ți-ai găsit încă nașa.

— Ba mi-am găsit-o : tu !

— Ești prea frumos și prea muieratic ca să-mi placi.

— Dar cine-ți place ?

— Mirele.

— Nu glumi ! El mi-a luat-o și pe Sima.

— Foarte bine a făcut. Nu meriți nici să-i legi cureaua sandalei, fluşturatecule !

Martor la asemenea înțepoșată vorbire, Radu Buzescu simte că tînăra fată îndeplinește asupră-i o putere neîngăduit, primejdios de mare. Deocamdată se depărtează, rîzînd.

Cum și-a făcut obicei, Calomfirescu se îmbată și prinde a striga :

— Eu sînt un stricat, dar Stroe, prietenul și fratele meu de cruce, e-un nărod că se-nsoară c-o muiere spurcată de tătari.

Noroc că-l aud doar slugile și Staicu Rudeanu : îl înfundă-ntr-un chiler, la cuhnii și-l închid acolo, să doarmă, pînă s-o limpezi la cap.

A treia zi după nuntă, Ivan din Ruda a scris frumoasă diată însoțitoare foilor de zestre a Simei. I-a dat trei moșii, trei sate cu sălaşe de ţigani, turme de oi și de vaci, două herghelii de cai, trei prisăci cu cîte două sute de mătci, aur, mărgăritare, argint și cula din Stănești, reparată și lărgită în cuprinsul zidurilor din afară.

— Uite cum, satele și casele luate de la Buzeşti, acum tot la dînșii se-ntorc, cu diată, în lege, iscălită de noi...

— Dăm Simei, Ana. Simei și ginerului nostru prea iubit, Stroe. Iară tu, după moartea mea, să faci trei fîntîni și trei șipote, drept mulțămire c-am băut și ăst pahar de cale albă.

— Fugi încolo, fîntînarule, că rîde lumea de tine !

— Să rîdă, dacă poftește. Dar să știi că peste trei zile mor.

— Totdeauna ai fost un zălud. Avea dreptate frate-meu, Dobromir banul. Acu ajunseși să-ţi prorocești și moartea.

— Îmi împlinii dorința, precum în zodiac scrie. Gata !

Ivan din Ruda l-a pus chironom, adică împlinitor al diatei, pe Teodosie, feciorul cel mai mare.

Iar a treia zi, de necrezut, dar l-au găsit mort, în jeț, cu zodiacul pe genunchi, liniștit, împăcat, senin. Pe o filă a zodiacului scrisese : „Nu uitați fîntînile“...

La Sfîntul Dumitru, Sima și Stroe s-au mutat la Stănești. Au sporit numărul camerelor pentru slujitori. Au adăugat o povarnă de olovină și una pentru miere. Au adîncit pivnițele și-au bolovănit mult împrejmuirea, înzestrînd-o cu turn înalt de cinsprezece stînjini, pentru strajă. Au dres, de asemenea, bisericuța de lîngă culă, ctitorită de bunicul Giura, din cărămidă bine arsă, cu uși și ferestre tivite cu piatră cioplită, cu un singur turn înalt, zvelt, unde Stroe a urcat clopote mari, cu sunet plăcut la auz, ca o cîntare, turnate la meșterii sași din Sibiu.

În toate, Sima dovedește osebite însușiri de gospodină. Radu Buzescu e încîntat : cumnata asta nedorită îl va ajuta pe Stroe să se descurce în oblăduirea și sporirea averilor.

Printr-un slujitor al lui Mihalcea, Stroe a primit în „sihăstria" de la Stănești, epistolă iscălită cu smerenie, „Fra Geremia da Valachia", numele de călugăr al lui Costea. Scria că Petru-vodă Cercel, sosind la Roma și povestind nenorocirile și suferințele îndurate, papa a intervenit repede la Alba Iulia, să i se înapoieze toate averile prădate la Brașov. Umblă să-și dobîndească iară tronul, cu bunăvoința lui Henric regele Franței. „Ci eu nu-i prorocesc strălucire, ci negură și osîndă. Nu vă povățuiesc să-l urmați. Iar pre voi, ai mei prieteni, adesea vă văd în războaie, încărcați de slavă și nenorociri".

Sfîrșind scrisoarea, Stroe rămîne pe gînduri îndelungă vreme. Sima se-ntoarce de la cuhnii, să lucreze la gherghef. Se apropie de soț, cu dragoste și cu sfială :

— Știi ce-a spus, de sîn Dumitru, Mihalcea către starețul Prohor ? Că n-ar fi rău ca voi, boierii tineri, să aflați, în sfîrșit, numele omului vrednic a fi domn țării. Zice : „Ați strîns averi și veți mai strînge. Dar mîine, dacă Mihnea-vodă vrea, vă lasă iar săraci lipiți pămîntului".

— Așa-i... Jurămintele împăcării — pe apa sîmbetei se duc ! Mihnea-vodă iar s-a apucat de tăiat boieri. Patru într-o lună : Andrei-clucerul, Vintilă din Popești, Mihăilă-vornicul și Gavril din Buzău. Fără judecată.

— Vai de noi !

— Vodă l-a pus velstolnic pe nașul nostru, Mihai, banul de Mehedinți

— Mă bucur că nașul a intrat în sfatul țării. Poate mai domolește mînia, pornirile spre omor ale lui vodă.

Din Tecuci, Rada din Izvarna a mers pe jos pînă la Agapia, schit zidit de episcopul Nicanor, unchiul boierului Aron, departe, în Munții Neamțului. Dar călugărițele n-au primit-o. A rătăcit toată luna august prin Iași și Galați, desculță, flămîndă, rufoasă. N-a primit-o nimeni, nici ca slugă. În port la Galați, a găsit-o un arnăut, fost slujitor al Chiajnei.

— Femeia asta vajnică, îndată după nunta de la Tecuci, a avut o moarte năprasnică, povestea arnăutul. Știu că a lăsat ascunsă o comoară, sub un copac, lîngă Gherghița. Dar mi-i teamă de blestem.

— Tata, Mușat Bulborea, umblă după comori... Te duc eu pînă la Gherghița și iau blestemul asupră-mi.

Ajung la Gherghița după o săptămînă de drum, pe jos. Trag la cocioaba unui țigan din marginea tîrgului. Sapă toată noaptea : în zori găsesc comoara. Jură să se cunune și să se apuce de negoț. Dar iată că gazda, nemulțumită cu partea primită, îi pîrăște lui Țicalidi, aflat tocmai atunci prin tîrg, cu un tamazlîc de vite.

— Comoara Chiaznei ? În mîna unor caliți ?

Trimite o ceată de argați și le-o smulge, cu puterea.

Rămasă iar săracă, Rada se întoarce la Moldova. Și din nou i se pierde urma, fără să știe sau să bănuie cineva de ce. Numai Țicalidi, cînd a avut prilej s-o vadă pe Sima i-a spus :

— Am întîlnit-o prin Gherghița preacurvind cu arnăuții. Știi, zupînița mea, de-acu am aur să fac trei domni în Țara Românească.

— De unde ? Ai mai răscumpărat vre-un orb... bogat ?

— A... nu ! Am călătorit pe la Egipt, cu negoțul, și am găsit, ca și banul Iani de altfel, un costiug de aur. Costiug de faraon !

Apoi îl vestește pe Stroe Buzescu că Petru-vodă Cercel a sosit la Țarigrad, a cumpărat o casă mare și frumoasă în Pera. Trăiește înconjurat de-o suită de tineri francezi

și italieni, eleganți, cheltuitori și poznași. Întru îndulcirea vieții cu dezmierdul femeilor și-a făcut harem, ca turcii. Se îmbracă, uneori, în strai de negutător armean, își ia lădița cu giuvaericale și pătrunde în Serai, printre eunuci, cadîne, canari și papagali. A ajuns chiar la chioșcul uneia din cele șapte favorite ale sultanului : i-a vîndut o salbă italiană. Dar mai ales s-a împrietenit cu Nasuf piticul, aga eunucilor.

— Azundze iară domn, surîde Țicalidi, viclean, într-un dinte. Îi mai trebuie diamantul Basarabilor și... gata ! În streangu cu el.

Stroe Buzescu îl urmărește cu luare aminte. Caută să cearnă ce-i aidoma, de ce-i închipuire, ce-i adevăr de minciună. Parcă-l sperie gîndul că acest ghebos pistruiat furnică de la Bosfor la Hust și de la Iași la Ragusa, ca un demon rău. Se ivește unde și cînd nu te-aștepți.

— De ce vreți voi să-l ajutați pe vodă Petru ? întreabă Stroe. Ca să-l doborîți pe Mihnea-vodă ori ca să-l jumuliți pe Cercel de averile ce i-au mai rămas ?

— A, nu știu, zău... Dara banul la ban tradze, zupîn Stroe.

— Ori cum. Mihnea-vodă se teme grozav de Petru Cercel.

— Dacă i-ar da Iani bani nu s-ar mai teme ?

După plecarea cămătarului, Stroe rămîne o vreme pe gînduri. Vorbește cu amar :

— Multe din cele ce se întîmplă, Sima, vădesc că împăcarea de la Tecuci s-a zidit pe nisip.

Liniște molatecă învăluie lumea. Soarele asfinte, învăpăind crestele munților Sibiului. Sătenii din Săliște se adună în case. Țicalidi coboară din carîta-i de negustor și se retrage pe-o uliță printre livezi. Pîndește o vreme. N-aude îngînarea de seară a păsărilor, domoală ca o vecernie. Nu simte nici miresmele florilor stîrnite de căderea amurgului. Vrea să devină tot așa de puternic ca banul Iani. Ba chiar mai puternic. Și crede că fapta din seara asta îl va face.

Știe că trebuie să treacă pe aici fata baciului Iosif Boer. „Cătălina, bat-o vina“... O „floare ce nu crește pe toate răzoarele“, cum zic flăcăii și negustorii din ținutul Sibiului.

Deodată, drept în față, se ivește fata cu păr ca borangicul. Tresare. În inimă i se topește ceva dulce, nefiresc de dulce. N-are putere să dea semn știut să sară arnăuții, ascunși pe după garduri... „Ptiu ! mă prostesc acu, la bătrînețe“... se scuipă pe sine însuși și se scutură ca de ceva scîrbavnic.

Fata pășește agale, oleacă ostenită, oleacă visătoare. Alături, un flăcău : își zîmbesc duios și dornic, înaintea despărțirii.

— Mai stai, Cătălină !

— Mă sfădește muma.

— N-are pricină. Nimic rău nu faci, făr'numai o țîr'dă vorbă cu prieteșug.

— Muierile, viespile, ne fac de minune. Dară, pînă mîine, stîmpără-te inimă.

— Rea mai ești, umflă-te smeii, Cătălină, Cătălină...

Se despart. Fata trece pe lîngă Țicalidi și, cunoscîndu-l a fi negustor cu dare de mînă, intrat în casa lor neguțînd turme, murmură „bună seara“, lăsînd asupra ochilor albaștri gene lungi, sifoase. Neguțătorul se zăpăcește. Se încurcă. Sînii, brațele, șoldurile, mijlocul strîns în bete îl scot din minți. Strînge pumnii. Saltă cocoașa. Boscorodește o sudalmă, pe grecește, pentru clipa asta de neiertată slăbiciune și pornește mînios, șotîng-șotîng, după dînsa. Ca să alunge ispita strecurată în inima-i, prețăluiește fata în dinari de aur ...„Năltuță și voinică, face șaptezeci... ba optzeci de dinari. Umeri drepți, boi subțire, șolduri bine struguite, mers agale. Și părul... Turcii se dau în vînt după muieri cu părul galben. Bine îmbrăcată — o sută de dinari...De mult Ferhat-pașa a dat sfoară în împărăție că-i trebuie cadînă bălaie“.

Baciul Iosif multe roate de cașcaval, mulți saci de lînă țigaie ori stogoșă și multe oi a vîndut lui Țicalidi. Iar el, de astă primăvară vrea să-i fure fata. A încercat și la Duminica Mare. Arnăuții s-au speriat de măciucile ghintuite ale feciorilor ciobani. De asta a venit acum însuși s-o răpească. Face semn, scurt. Patru arnăuți

țîșnesc de după o căpiță, înhață fata, îi pun căluș, o leagă burduf, cu toate că geme, zgîrie cu unghiile și izbește cu picioarele. O vîră în carîtă. Dar fata se izbește cu capul de scaun, de poclit, să se sluțească, să se umple de sînge.

— Țineți-o, că se schilodește și-și strică prețul ! poruncește, în grecește. Că așa-s valahele astea, neroade : una și-a scos un ochi, alta și-a smuls un sîn, una și-a pus piciorul sub roată. Dar și eu, le-am aruncat, dracului, în Dunăre... Ascultă, fetiso, nu te prosti. În haremu, ca-n sînu lui Avram. Dacă te sluțești, te dau arnăuților sa te spinteţe și sa te lepede la marginea drumului, prada la chinii și la corbii, frumusico.

Sub pleoapele Cătălinei, lacrimile se zbat și roiesc, stoluri. Gîndește, totuși... „Mă va răscumpăra taica, ori mă va salva Pătru, Andrei"... Și gîndul ii mai potolește plînsul.

Țicalidi o trece repede în Țara Românească.

La Perișani se întîlnește cu Preda Buzescu : se ducea să vadă o turmă din țara Loviștei.

— Ce duci acolo grecule ?

— O roaba, boierule. Dar mi-o fac nevasta. Zur ! Daca Stroe, fratele domniei-tale, mi-a smuls-o pe Sima, rapescu și eu o ţaranca...

— Cum, ticălosule ! a-i cutezat să ridici ochii spre o boieroaică ?

— Dacă Mihai a luat-o pe Stanca, eu deţe să nu... Am aur și putere aproape cît Iani. Și mai ţeva, de vrei sa stii... Surugiu, biţi cailor !

Luat cu aste vorbe, înfuriat, Preda Buzescu uită să caute în rădvan. Socoate că neguțătorul trăncănește fără temei. Se grozăvește cu averile, cu însurătoarea, cu furtul femeilor. Dă pinteni calului și pleacă.

În Loviștea s-a întîlnit cu Iosif Boer, venit dincoace de munți c-o turmă de noatini. A doua zi spre seară, Pătru al Sălcudeanului, deznădăjduit, l-a vestit despre răpirea Cătălinei.

— Să știi că Țicalidi-i hoțu ! s-a luminat Preda.

Lăsînd turma în seama ciobanilor lui Buzescu, Iosif Boer, fecioru-su Andrei și Pătru al Sălcudeanului au alergat spre Curtea de Argeș, au trecut prin Cîmpulung,

prin Tîrgoviște. Dar nimeni nu le-a spus că l-ar fi zărit pe Țicalidi. Au alergat la Bogdănești, unde se afla Sima și Stroe în această săptămînă.

— Ajută-ne, boier Stroe, că pe mulți salvatu-i-ai.

— Ieșiți-i înainte la Turnu, și-a îndemnat Sima soțul. Nu ți-am mărturisit pînă acum, dar și pe mine tot din porunca lui Țicalidi mă răpiră atunci.

Ca vîntul, Stroe, Condur Pantelimon și cei trei sălișteni au alergat la Dunăre.

Dar negustorul, bănuind ceva, s-a ascuns într-o casă din Curtea de Argeș și-a așteptat să i se piardă urma. După două săptămîni, prin București, a ajuns la Giurgiu. Aici a găsit om din Sibiu care, pentru o pungă de galbeni, a venit la Cătălina și-a vestit-o ca din partea săliștenilor, că, de jale și rușine, Iosif și Zamfira Boier și-au luat singuri viața.

— Și frate-meu, Andrei ? Și Pătru al Sălcudeanului ?

— Au fugit în munți, cu oile, pe Turțudanul Făgetului.

Același om, la Săliște, a povestit, sub jurămînt, c-a văzut-o pe Cătălina lui Iosif Boer aruncîndu-se în Dunăre.

Din ziua aceea Cătălina se socoate singură pe lume. Și sufletul i se preface după porunca altor legi.

Udrea, feciorul Radului clucer din Băleni și al Mariei lui Badea Izvoranu, a sosit spre seară la Căluiu, să stea la sfat tainic cu Buzeștii. Îl întovărășește egumenul Serghie de la Tismana și flăcăiandrul Tudor Maldăr. E tare mîhnit că vodă l-a închis pe unchiul său, pe Tudor din Verești, și se teme să nu-l ridice și pe dînsul într-o noapte. De-o vreme, frații Buzești îi dau tîrcoale. Adică, mai întîi, se feresc să intre în pricini de judecată pentru vreo moșie, cum intră cu alți boieri. Iar la sindrofii, cînd se întîlnesc, mult îi laudă îmbrăcămintea, înfățișarea plăcută, bărbătească, priceperea în mînuirea spadei. Tac despre unele apucături și pîri ale neamului Bălenilor împotriva Buzeștilor și amintesc, mai cu hărnicie, de petrecerile și bețivăniile desfășurate pe la conace. Și asta pentru că Udrea se crede mare petrecăreț. Îi place să rînduiescă oști. Învață chiar, în taină, cu vel stolnicul Mihai ăst meșteșug și chipul cum se bat războaiele.

— Mihai zice că războaiele se cîştigă mai ales cu dibăcia în povăţuirea oştilor. O oaste de lei ocîrmuită de un berbece prost, nici o ispravă nu face.

— Cel mult să pască un imaş...

— O minte ageră ştie a mişca pîlcurile şi cetele, a le aduna, resfira, coti şi a izbi cu ele acolo unde-i mai slab duşmanul. Acela-i bun căpitan de oaste care ştie folosi locul : dealurile, pădurile, apele, munţii.

— Drept grăieşti ! încuviinţează Stroe, şi ochii parcă-i rîd. Totul este să afli unde-i partea slabă a potrivnicului.

De aceeaşi părere-i şi Tudor Maldăr :

— Asta-i meşteşugul cel mare. Şi mi se pare că Mihai sin Pătraşcu stăpîneşte acest meşteşug.

— Nutrim multă încredere în Mihai-vel stolnic, stăruie Radu Buzescu.

— Rudele Stancăi se laudă că ele l-au făcut dregător.

— N-au decît. Noi ştim ce ştim.

— Om vrednic cum rar se află. A sporit mult şi sporeşte în agoniseală, zestrea Stancăi. Să nu uităm asta, apasă Radu Buzescu. A cumpărat o samă de moşii şi de sate, aşa cum cumpără toţi boierii de neam. De aceea cred că sînt în gîndul şi inima multora, dacă zic : să cercăm a dare ţara în sama lui. Ales că Mihnea-vodă şi orice alt domn ar veni ne jupeşte şi ne taie, cu ajutorul sultanului.

— Voi să întrupaţi vitejia, întăreşte egumenul Serghie zicerea Buzescului. Teodosie Rudeanu, cărturar, înţelept, cuminte, numai bun de logofăt într-un divan de viteji, într-o ţară slobodă.

— Totuşi, dacă nu-i os de domn, îngaimă Udrea Băleanu, greu ne va fi să-l urcăm pe tron. Boierii noştri ţin mult la rubedenia, la viţa domnească.

— Avem dezlegare să-l arătăm pe Mihai ca os de domn.

— Şi puteţi adeveri ?

— Dacă fi-va nevoie, da, încredinţează egumenul Serghie.

— Ni-i prieten şi nu ne-a spus, se miră Stroe.

— Feciorii de domni sînt ca brazii cei înalţi : boierii îi sapă, domnii îi surpă, iar sultanul îi trăsneşte.

— Ai dreptate, călugăre : nu se putea. Dar cea mai îndrăzneaţă faptă, Alexandru Machedon a săvîrşit-o cînd a spus eghipţenilor că-i fiu de boz, adică de zeu.

— Şi toţi l-au crezut, frate Stroe, afară de Olimpiada şi de Aristot. Ci ei au tăcut. Ba chiar au jurat, cînd a fost nevoie, că este odrasla zeului Ra de la oaza lui Amon.

— Să pornim c-o minciună ? întreabă Radu Buzescu.

— Dacă ajută ţelurile şi faptele mari, minciunile se schimbă în adevăr, filozofează Serghie. Dar nu vă îngrijoraţi : Mihai este înadevăr fiul lui Pătraşcu-voievod.

— Şi noi i-am spus sin Pătraşcu, fără a gîndi la voievodul care...

— Cine o cunoaşte pe Tudora, înţelege că obîrşia domnească a lui Mihai nu-i născocire, ci aievea.

— Deci Mihai va să ne fie domn ! hotărăşte Radu Buzescu.

— El este cel aşteptat. El, prietenul meu... Dar ce zice stareţul Prohor, dascălul nostru ?

— Boier Stroe, fratele Prohor vine aici, chiar în seara asta.

— Totuşi eu nu mă împac cu ăst gînd : un negustor, domn ! cîrteşte Udrea Băleanu.

Dar fraţii Buzeşti trec peste cîrtirea asta. Povestesc despre cîte necazuri aduc ţării oamenii sultanului, despre neorînduiala din ţară, despre jaful ţării.

— Ne bucurăm că Petru-vodă Schiopul l-a chemat pe Ion Norocea în Moldova şi l-a pus pîrcălab la Cetatea Neamţului, să-i fie sfetnic aproape.

— Îşi iubeşte aşa de mult nepotul şi soaţa lui, Vlad-vodă şi Velica-doamna, încît nu vede că-i cam necopt la minte.

— Poate, dacă-l face domn, ne-om înţelege cu dînsul. O matcă fără ac, ca şi unchi-su.

— Eşti un copil, Stroe ! rîde Radu Buzescu. Ce putem nădăjdui de la un... Vlăduţ ?

— Ei, nu-i chiar aşa.

— Mihai sin Pătraşcu, el şi numai el este omul nostru şi mîntuitorul ţării din primejdie şi cădere.

Sfatul de la Călui a rămas sfat de taină. Ci, îndată după asta, sute de oameni vorbit-au cu laude despre Mihai

sin Pătrașcu : priceput, rînduitor a toate și apărător al avutului și liniștii tuturor.

Şi așa vremea trecea.

Ţicalidi a așezat-o pe Cătălina în casa din Pera i-a tocmit o italiancă s-o învețe bunele purtări și s-o deprindă cu obiceiurile țarigrădene. S-a minunat că, într-o jumătate de an, odrasla asta de cioban săliștean a învățat italienește și turcește. Se îngrijește de îmbrăcăminte, de pieptănătură, de dresuri. A devenit încă mai nebănuit de frumoasă. Şi lămurește :

— Soarta m-a aruncat în mare nenorocire. Ci de la bunicul știu că salamandra iese nebetejită și din para focului. Și eu ca salamandra vreau să fiu.

Ţicalidi și-o vroia soață. Totuși, fiindu-i mai drag aurul, îi misitea vînzarea, pe sub ascuns. Să nu afle Ferhat-pașa, plecat cu războiul la Persida. Şi iată că l-a chemat Nasuf, aga eunucilor :

— Sultana mamă, Nur-Banu, și sora sa, sultana Esmakhan, vor să le dai acea roabă valahă.

Pistruii de pe chipul lui Ţicalidi au sporit, s-au roșit foarte, ca la păstrăvii scoși din apă. Gheba i s-a mai rotunjit, drept ca un ceaun cu gura în jos. Buzele i-au tremurat, nervoase. Se cunoștea că-n el lupta setea de aur cu foamea de dragoste. A răzbit ispita aurului. Ales că se temea să înfrunte dorința celor așa de sus puse femei. Ştia că acele sultane urmăreau să mai micșoreze influența pe lîngă sultanul Murad a venețienei Baffa, zisă Safiia — Neprihănita.

— Cui pe cui se scoate, lămurea Nasuf eunucul. Aducem mereu cadîne proaspete în harem. Așa îl silim pe măritul padișah a se scîrbire de Safiia și-a o uitare.

Ajunsă cadînă în însuși haremul Seraiului, Cătălina l-a cucerit pe Murad-sultan cu tinerețea, cu frumusețea și farmecul firesc dovedite, deocamdată, mai puternice decît vicleniile dragostei folosite de celelalte roabe. A așezat-o în unul din chioșcurile cele mai apropiate de odăile lui. I-a dat barcă îmbrăcată cu un satin roșu, s-o plimbe pe Bosfor, trăsură poleită în aur și patru cai arabi, două roabe și, mai ales, eunuci s-o păzească.

Cronicarul scria despre Cătălina : „O frumoasă cadînă româncă de obîrşie a înlocuit pe Safiia din inima lui Murad III". Poetul Gazali i-a ticluit cîntare desfrînată, numind-o „Roua primăverii", care îmbată mai ceva ca vinul de Ismir. Că, iată, sultanul a pus-o mai presus de colecţia de ceasornice şi alături de hasnaua cu aur, deşi-i doar o biată ciobăniţă cu obrajii ca bujorul şi ochii ca floarea inului în zori.

— Mi-ai vîndut o comoară, grecule ! l-a firitisit Nasuf, dîndu-i încă două sute de dinari. Mlădie ca trestia şi bălaie ca luna. Pîntecele-i hreamătă ca tamburina, iar braţele îi înfloresc din rochie asemeni crinilor albi...

— Valahiile au multe nestemate, eunucule.

Aşa a intrat Ţicalidi sub pielea lui Nasuf, iar acesta, la rîndu-i, s-a făcut bine văzut de padişahul Murad III. Şi neguţător fiind, şi bine ştiind că tîrgul domniilor din ţările române se află aici pe malul Bosforului, grecul nu pierdu prilejul să pună cuvînt pentru Alexandru, fiul lui Alexandru Lăpuşneanu, să-l facă domn în Ţara Românească, iar pe Aron, celălalt lăpuşnean — domn în Moldova. Valahiile sînt pline de turme, de grîu, de stupi, de vînat, de herghelii, de şoimi, de flăcăi voinici şi, mai ales, de muieri frumoase. Mihnea-vodă şi Petru Schiopul sînt oameni slabi : nu scot nici pe sfert din ce se poate scoate din această ţară. Cătălina s-a împrietenit cu Aişa, cercheză, de pe valea Terekului, suflet cald şi iscusită cîntăreaţă. Visa un tînăr s-o mîntuie din robie : ...„Hai, puneţi-mi şaua pe cal s-ajung răpitorii din urmă ! Cu aur şi c-un pumnal s-o slobod pe Aişa..."

...Numai pentru mine nu se va bate nimeni niciodată... suspină Cătălina.

După strălucita nuntă de la Tecuci, mărunte lucruri ar avea de spus cronicarul acelor zile despre viaţa Velicăi-doamna. Ceasuri molcome, monotone, lîngă un soţ fără vlagă şi fără strălucire.

— Jucăm şah, Velica ? Război plăcut şi fără vărsare de sînge.

— Jucăm.

— Ne plimbăm, Velica-doamna ?
— Ne plimbăm...
— Cu trăsura ?
— Cu trăsura.

La Iași, Vlad-vodă a devenit ctitor la mănăstirea Sfîntul Sava, iar zugravul, ajutat de Velica, i-a așternut chipul pe zidul din naos. Pe urmă, rămînînd grea, doamna a cerut să vină la Tîrgoviște. Aici a născut-o pe Caterina, după numele doamnei Ecaterina, bunica lui Vlad-vodă, răposată tocmai în acele săptămîni.

Îndată după înmormîntare, pe Mihnea-vodă l-au chemat la Țarigrad. N-avea de plătit nici bir, nici alte angarale, totuși s-a dus. A împărțit pungi, în drepta și-n stînga. Dar de mazilire n-a scăpat. Izbuti doar să scoată domnia Țării Românești pentru tînărul nepot, Vlad. Își respecta astfel legămîntul făcut la nunta de la Tecuci.

Și iată că, tocmai cînd nimeni nu se aștepta, la 20 iulie 1589, țara dobîndi domn tînăr, iar Velica, doamnă în adevăr.

Dar domnia asta veni ca o furtună peste viața Velicăi. Boierii prind a li se închina, după datină. Și chiar a-i lingusi, după nărav și feleșag.

La Căluiu sosește, în galop, Radu Calomfirescu :

— Ajuns-a domn Vlăduț, nevolnicul !

— De ce te mînii ? s-a mirat Preda Buzescu. Vlad-vodă domni-va așa cum va voi Petru-vodă de la Moldova, Velica-doamna și Ion Norocea-logofăt.

— Cum ? Un șontorog, o zînă și un slăbănog să ne ocîrmuiască pe noi, oameni în toată firea ?

— Stroe se va duce să se închine, zîmbește Preda.

— Îs nași, într-un fel.

— Tu nu te-nchini, Calomfirescule ?

— Numai dacă mă pot înfrupta din nurii Velicăi-doamna. Altminteri mai bun e... Dandu Dărădan al vostru.

Plecînd la București, Preda și Stroe Buzescu l-au luat și pe Dandu Dărădan. Dar pe cînd umblau pe uliți, pe la prăvălii, să-l îmbrace mai ca lumea, s-a întîmplat să-l întîlnească pe măria-sa, în fața palatului domnesc.

— Pleacă-te înaintea măriei-sale ! i-a strigat Stroe.

— Eu sînt Alexandru Machedon ! s-a proțăpit Dărădan înaintea lui vodă și l-a întrebat furios : De ce mi-ai luat tronul, Vlăduț măria-ta ?

Vodă s-a ferit speriat din fața zăludului, și a întrebat cu glas tremurat :

— Cu ce dovedești că ești... cine spui că ești ?

— Cuuu... lungește zăludul vorba, pînă-i vine ceva în minte : cu Tricipalul meu ! — arată măgarul de sub dînsul. A băut apă vie și-i... nemuritoriu !

Boierii, în cap cu Preda Buzescu, hohotesc. Asta îl încurcă și mai rău pe Vlad-vodă.

Indignat, Stroe Buzescu iese în față și-l brîncește pe Dărădan cu dîrlogii calului :

— Cară-te cu dihaia asta ticăloasă din fața măriei-sale, zăludule !

— Să-mi dea tronul ! Eu sînt Alexandru Machedonu !...

Abia acum Vlad-vodă se dezmeticește și strigă, furios :

— Străji !... De ce lăsați nebunii să-mi țină calea ?

Întîmplarea asta caraghioasă și fără noimă, picură în inima Buzeștilor un adaos din sucul dezamăgirii și al neîncrederii. Iar măria-sa Vlad-vodă s-a supărat foarte pe Buzești :

— Întru slava lui Petru Cercel au scos norodul. În a mea — un nebun.

Ca un făcut : a doua zi, se ivește în București negutățătorul Țicalidi și se înfățișează la curte, chip să vîndă bijuterii de mare preț, prea frumoasei doamne Velica. Îi vorbește de un boier Aron de la țara Moldovei, aflat acum la Țarigrad :

— Îndrăznește a trimite ist inel de aur cu smarald mare, țerșind iertare pentru fapta nesocotită de la Tecuțiu.

— Înapoiază inelul, negustorule, și spune-i că l-am iertat tocmai ca să nu cuteze mai mult.

— Niți dacă Aron azundze domnu la Moldova ?

— Acolo se află stăpîn unchiul nostru, Petru-vodă !

— A... adevărat. Iertare. Dar, ca să domnească cu glorie, măria-sa Vlad-Vodă are nevoie de diamantul Basarabilor. Costă zețe mii taleri.

— Nu-mi trebuie nimic !

Țicalidi zîmbește și gîndește la Mihalcea : „I l-o fi vîndut el".

Ajutat de Velica-doamna, Vlad-vodă se mută în palatul domnesc de pe malul Dîmboviței. Alege sfatul și începe pregătirile pentru sărbătoarea ungerii.

Dar așa cum nu se așteptau frații Buzești, Petru-vodă Schiopul, ostenit, sătul de necinstea și lăcomia, răutatea oamenilor, a hotărît să părăsească tronul Moldovei și să pregătească domnia pentru Vlad-vodă. Pînă atunci plătea sultanului 100 000 de galbeni și lui Sinan-pașa 60 000, să-l pună domn pe fiul său, Ștefan, iar el să rămînă încă epitrop.

— Deci, prietene Stroe, observa Teodosie Rudeanu, Vlad-vodă și Velica-doamna s-ar putea în adevăr să ocîrmuiască două țări române, cum s-a zis la Tecuci.

— Nu știu despre Vlad-vodă, dar Velica așa a fost ursită din ceasul nașterii.

Calomfirescu a venit cu o veste care părea că răstoarnă totul :

— Banul Iani uneltește să-l aducă iar pe vodă Cercel. Să-l ajutăm. Să scăpăm mai repede de necoptul ăsta și de nepoata Chiajnei. Că și Vlăduții și zînele se pot înădi la plăcerea omuciderii.

Amintirea vremilor lui Petru-vodă Cercel îl cam amețește și pe Preda Buzescu :

— Aș vrea să mai petrec ca-n domnia lui ! Ce beții, ce de muieret !

Și, fără să-și mai întrebe frații, trece la sfat de taină cu Calomfirescu și cu Țicalidi.

În ziua Schimbării la față, Vlad-vodă a primit scrisori cu vești bune de la Iași : Petru-vodă îl povățuiește să se gătească pentru stăpînirea a două țări române. Treaba-i rînduită la Țarigrad, cu Sinan-pașa însuși.

Velica și Ion Norocea se simt în al nouălea cer.

— Ni se împlinește visul și ursita, Vlade, măria-ta.

Ci, la masa de seară, aducîndu-i-se plachie de crap, Vlad-vodă a mîncat înfrigurat de gîndul proslăvirilor hărăzite. Lacom și pofticios fiind, n-a luat sama la gustul mîncării, nu prea era acătării. Cînd a coborît Velica-doamna în ospătărie, l-a aflat vînăt, cu spumă la gură, fără glas. Vraciul, adus în grabă, i-a făcut cinci clistire. În dran : după două săptămîni de domnie, Velica-doamna

a rămas văduvă, în plîngere și tînguire, după slava și fericirea ca fulgerul trecătoare.

Petru-vodă Șchiopul mult s-a amărît de moartea silnică a nepotului. Dar vrînd să dovedească potrivnicilor și ucigașilor că duhul blîndeții e mai înalt și mai omenesc decît pîra, vrajba și otrava, l-a înmormîntat pe Vlad-vodă împărătește, în Patriarhia din Țarigrad.

— Făptură întru totul nevinovată și fără voie martir al păcii între țări și frați.

Boierul Aron a plătit doi galbeni călugărului de slujbă să-l îngăduie într-o strană de unde s-o privească nestingherit pe Velica-doamna, în timpul tristei ceremonii. Cernită, și mai frumoasă părea. Gîndea Aron : „Otrava a început. Acu, aurul desăvîrșească..."

De la Țarigrad, Petru-vodă Șchiopul s-a întors copleșit de amărăciune. Nimeni nu-l mai sprijină. Toți uneltesc cîinește, din umbră, să-i ia și lui tronul.

Sima Buzescu lăcrămează :

— Un dram de otravă repede a spulberat noian de vise...

— În Țarigrad s-a dezlănțuit o cruntă luptă cu pungile de bani, cu lăcomia, cu fățărnicia și cu viclenia oamenilor, după cum spune fratele nostru Radu, adăugă Stroe. Dară noi știm acum că numai barda cu două tăiușuri a lui Mihai ne poate izbăvi.

În acel ceas, Petru-vodă Cercel primea știrea despre asasinarea lui Henric al III-lea proteguitorul său, iar Iani făgăduia lui Radu-vodă, odrasla Chiajnei, să-l ajute a lua domnia. Își cumpără chiar straiele de ceremonie, și se dedă la petreceri, beții și destrăbălări cu muieri turcoaice.

În schimb, Țicalidi și cu Nasuf se străduiau pentru Aron, zguduind, cu greutatea aurului, șubredul tron al lui Petru-vodă Șchiopul de la Moldova.

Avînd și el buni sprijinitori, Petru-vodă Cercel s-a înfățișat la mare pîră în divanul sultanului cu Mihnea-vodă și cu Radu-vodă. Au biruit pungile lui Mihnea.

Așa, pentru cămătarii țarigrădeni, pentru viziri și pașale, țările române stăteau ca nesecate fîntîni de cîștig.

Cînd pretendenții sărăcesc, îi închid la Edikule ca pe Cercel, să-și legene visul de domnie pe unda mării Marmara. Îl surghiunesc pe Radu, feciorul Chiajnei, la Alep, la Alexandria ori la dracu-n praznic. Sau, în sfîrșit, îi otrăvesc, ca pe Vlăduț-vodă. Totodată primesc bani de la Petru Șchiopul ca să-i țină copilul, pe Ștefan, domn și pe el epitrop, ceea ce nu-i împiedică a se lăsa arvuniți la Aron întru dobîndirea aceluiași tron din Suceava. Totodată Sinan-pașa a început a gîndi c-a venit ceasul să prefacă țările române în pașalîc. Iani și alți cămătari și ieniceri se împotrivesc :

— Să ținem aste țări așa cum sînt : vaci bune de muls. Dau mai mult lapte decît părerea, amăgitoare, că pasc slobode.

Cînd, mai în glumă, mai în serios, Preda i-a spus că nu l-a împiedicat pe Țicalidi să toarne otravă în mîncarea lui Vlad-vodă, Stroe Buzescu s-a crucit. Toată făptura i s-a răvăsit :

— Cum ai putut, frate, să te întovărășești cu un mișel ca ăla ?

— S-a înlăturat un becisnic care ne încurca drumul.

A luat-o pe Sima și, călări, au grăbit spre Cozia. Ascultînd spovedania, starețul Prohor s-a întunecat la față. Și cînd Stroe se aștepta să-l audă tunînd și fulgerînd împotriva Buzescului mijlociu, a întrebat, parcă dezamăgit :

— Asta-i tot ?

— Nu-i de-ajuns ? Omor ! Ori nu cumva încuviințezi fapta asta ? Zice că, încurcînd tot mai mult treburile ocîrmuirii, grăbește venirea omului nostru. E cu putință ?

— Da.

— Duhovnice, te scot de la inima mea ! Unde-i împăcarea între frați ?

— Tu, Stroe, visezi viața. Frații tăi o trăiesc.

Lăsînd-o pe Sima să se întoarcă singură la Stănești, a trecut la Jiblea, la Clocotici, la Perișani, și-a ajuns, pe la Cîineni, în Prislop. Nici starețul Ion n-a fost mai aspru cu fapta lui Preda Buzescu.

— Ne-am înșelat: nunta de la Tecuci ne-a dat numai amăgirea împăcării. Luptele pentru tron se urmează cu înverșunare sporită. Vlad-vodă a fost... Vlăduț, nevrednic a conduce o moșie, necum două sau trei țări.

— Atunci, ce facem ? Părăsim gîndul înfrățirii ? Gîndul unirii ?

— Nu. Dimpotrivă. Ci ne trebuie om vrednic, foarte vrednic pentru asta. Sprijinit de viteji, de zeci de mii de viteji.

— Adică război ? Război pentru... înfrățire ?

— Noi nu-l vrem ; dar alții ne pot sili să-l facem.

— Scoate-mi, părinte Ioane, salvconduct pînă la țara Italiei.

După două săptămîni de călătorie, Stroe a ajuns la Napoli și la Loretta. „Sărăcuțul“ fra Geremia l-a îmbrățișat, pierdut de emoție.

— Stroe !... Stroe Buzescu, vii cu țara noastră în sin, în cuget. Ce dor mi-i...

Și, în chilia lui, o noapte întreagă au povestit și-au sfătuit. În zori, deși obosit, i se părea că lucrurile se limpezesc. A văzut multe frumuseți pe pămîntul Italiei și, totodată a auzit despre noian de răutate, de prostie și cruzime omenească. Așa că, punînd lucrurile în cumpănă, dramul de otravă din blidul cu plachia de pește pentru un nevolnic, i s-a părut un fleac.

După ruga din zori, Stroe și-a adăpat calul, a privit o vreme zidirea măruntă a Lorettei cu puzderia ei de statuete și s-a întors în chilie.

— Cît ai grijit calul, i-a spus fra Geremia, am ațipit, Stroe, și-n vis mi s-a arătat Petru-vodă Cercel. Se făcea că-l scoate din închisoare și-l suia pe-o corabie. După ce corabia s-a desprins de țărm, gealații l-au sugrumat, l-au jupuit de piele și l-au aruncat în mare.

— Vis ori prorocire, fra Geremia ?

— Cred că asemenea fapte s-au petrecut chiar în dimineața asta, 29 martie, leat 1590. Ci află că ori de cîte ori gîndesc la țară, mi se arată cum voi, Buzeștii, cu mulți alții, stîrniți mare furtună, o ințețiți cît puteți și vă prăbușiți în viforul ei. Văd spaimă pe chipul tău Stroe. Dar, să știi ; asta vi-i ursita, ursita voastră a celor porecliți „nebuni de vitejie“.

O liniște grea s-așterne în chilie. Și-o nețărmurită încredere se cuibărește în inima lui Stroe.

Iar încrederea asta sporește în cele două săptămîni cît Stroe cutreieră prin Roma, Florența, Pavia, Milano și Veneția, minunîndu-se de frumusețea palatelor și a bisericilor, de măreția lor. Adesea gîndește la tot ce proiectase Petru-vodă Cercel și la modestia construcțiilor de la Curtea de Argeș, de la Cozia sau Căluiu... „Sîntem săraci și-n calea răutăților așezați"...

În țară, numai Sima și vlădica Ion de la Prislop află unde se călătorise. Se sfiește să povestească, deocamdată, fraților :

— Ar rîde de mine. Fra Geremia-i un închipuit, ceva mai înțelept ca Dandu Dărădan. Unul e mai gras ca o bute și se crede Alexandru Machedon, celălalt e slab ca un schivnic și se crede proroc. Ori poate eu am cugetul slab să mă las amăgit de un sărăcuț cu duhul.

— Nu te mai frămînta. Ori cum ai fi, tu ești Stroe, Stroe al meu !

Dar peste două zile Radu îl vestește :

— Ai auzit ? La 29 martie l-au înecat în Bosfor pe vodă Petru Cercel. L-au urcat pe-o corabie, chip să-l ducă la Rodos, și l-au înnecat.

— Întîi l-au jupuit și i-au umplut pielea cu paie...

— Întocmai ! De unde știi ?

— De la... de la un proroc.

— Ei, lasă gluma... Au trimis pielea nenorocitului visător, știi cui ? lui Mihnea-vodă, spre încredințare și îngrozire. L-a costat 60000 de scuzi trebușoara asta. Și deci, frumosul și bine înzestratul nostru Petru Cercel nu va mai domni a doua oară.

— Fra Geremia a văzut tot ce se întîmplă, chiar atunci...

— Ce ? Era la Țarigrad ?

— Nu, Radule : eu am fost la Napoli.

— Nu înțeleg.

— Vei înțelege mai tîrziu. Oricum, vestea asta mă cutremură pînă-n rărunchi, dar mă și liniștește, totodată. Căci, dacă mă gîndesc bine, și-n alte părți ale lumii se petrec grozăvii. Fra Geremia mi-a povestit despre unul

Cesare Borgia care... Ci să lăsăm asta. Adevărul cel crud este că n-am găsit calea împăcării între frați.

— Știm asta.

— Și deci să nu ne mai hrănim cu amăgiri.

Domn a venit nu Alexandru-vodă, ci Mihnea-vodă, cu a doua domnie, așa cum uneltiseră cămătarii pe lîngă sultan.

Zdrobită de durere, Velica-doamna a trecut la Brașov, în surghiun. S-a adăpostit în casa unui sas, ferită de răscolirea urii rubedeniilor, cuprinse iar de furia puterii și a răzbunării. Jelea. Nu mai avea încredere în nimeni. Voia doar să-și crească fetița, să se îngrijească de tipărirea cărților românești, la tiparnița lui Hans Begner. A stat așa în sihăstrie, toată vara acelui an 1590. A întîlnit-o însă, din întîmplare, la tiparniță, prințul Baltazar Bathory ; s-a arătat cît se poate de binevoitor, de prietenos. A poftit-o la plimbare prin cetate și i-a povestit multe. S-a invitat și acasă. I-a adus cărți italiene. Ea lucra la gherghef, așa cum șade bine unei doamne cînd primește oaspeți, iar el i-a citit sonete din Petrarca. A venit vorba adesea și despre curtea din Alba Iulia, despre voievodul Sigismund și despre însușirile lui. Baltazar Bathory nu-l prea îndrăgește. Găsește că virtuțile prințului sînt cam puține.

— Pe lîngă altele, pe care nu le mai povestesc, acum, la moartea surorii sale Griseldis, soția cancelarului Zamoiski din Polonia, s-a dovedit foarte ipocrit. O ura. Știm cu toții c-o ura. Dar așa cum i-a cerut iezuitul Carrillo, a obligat curtea să postească trei zile și să poarte doliu trei luni.

Și Gáspar Kornis a vizitat-o pe Velica-doamna. Vesel și binevoitor îi povestea despre magnații din Alba Iulia, geloși pe astrologii și muzicanții italieni, oploșiți la curte :

— Voievodul l-a trimis pe Iacobus la Praga, să ia învățătură de citirea stelelor de la Tycho-Brahe. Vrei să știi cum arată ăst astronom ? L-am văzut cît am stat la curtea lui Rudolf. Cap cît căldarea, față bugetă, nas turtit, bărbuță și mustăți negre, lungi, lăsate pe gură, în unghi, ochii obosiți și triști. Foarte caraghios !

— S-aude că lucrează la alcătuirea unor table unde scrie toate stelele cerului.

— Da, prinţesă. Îl ajută un tînăr astronom, foarte iscusit, Kepler.

— Şi-a învăţat multe Iacobus la Praga ?

— Nu. S-a certat cu Cristina, soţia lui Tycho-Brahe, o necioplită fiică de ţăran, foarte cîrcotaşă şi rea. Şi s-a lăsat păgubaş.

— Totuşi, măria-sa vrea un astrolog bun.

— Un vraci şiret ca Iacobus înţelege foarte bine cît de... adîncă este patima tînărului nostru prinţ pentru aştri, stele şi horoscoape. Şi, ca să bîrfesc o ţîră : Sigismund Bathory nu-i ceea ce se spune. Se dedă prea mult uşuratelor petreceri cu muzicanţi şi cîntăreţi italieni, cu femei...

— De asta curtea a devenit prea zgomotoasă şi...

— Şi dezmăţată. Ai dreptate. Uneori zic : voivod ca Petru al Moldovei ne trebuie. Dar e foarte greu ca un maghiar să aibă firea lui. Blajin, blajin Petru voievod, dar destul de primejdios. Împăcînd oamenii de acelaşi neam, adică românii, de fapt, urmăreşte, cu duhul blîndeţii, să stăpînească tot pămîntul şi poporul Daciei. Se vrea un *...restitutor Daciae*. Dar a uitat un lucru : că mai sîntem pe-aici şi noi, nobilii maghiari.

Velica îl priveşte cu ochi mari, miraţi, îndureraţi, iar inima i se strînge ca floarea nopţii cînd o izbeşte, neaşteptat, o rază de soare ameţitor de luminoasă.

Aflînd că Velica-doamna-i în Braşov, şi Ştefan Iosica o vizitează. Cunoaşte, mai bine decît Kornis, ce se petrece la Curtea din Alba Iulia. Sau o vede, într-un anume fel. Urmăreşte să-l scoată pe Sigismund de sub înrîurirea lui Alonso Carrillo.

— Vrea să-l însoare cu Eleonora Orsini, nepoata marelui duce al Toscaniei. Închipuieşte-ţi, madona !

— Frumoasă ? ridică Velica ochii de pe gherghef, apropiind genele şi îngustînd miezul albastru şi rotund al ochilor.

— Dacă judec după portretul adus de Marcu Benkner, zic că-i foarte. De altfel, prinţul s-a îndrăgostit nebuneşte, din întîia clipă. Şi-i ţine portretul, zi şi noapte, la sine.

Îl sărută de zeci de ori și se laudă : „Uite ce logodnică minunată mi-au ales prietenii mei italieni". Și toată ziua cîntă prin palat : „Lenora, diva Lenora"...

— Ei, asta nu-i chiar așa rău...

— Numai că, prin asemenea căsătorie, italienii vor înhăţa puterea și vor cuprinde tot negoțul țării. Noi să dăm lînă, cînepă, in, grîu, vite, sare și ei să ne vîndă stofe, mătăsuri și mirodenii.

— Aud că măria-sa a și poruncit ca toţi neguţătorii munteni sau moldoveni să fie prinși și închiși, iar mărfurile lor date sașilor spre vînzare, cu toată că vindeau în afară de oraș.

Văzînd că transilvănenii se purtau așa de frumos, de curtenitori, Velica-doamna a primit cu bucurie invitaţia la castelul lui Baltazar Bathory. Mai ales că și Ion Norocea, venit din Moldova, stăruia să intre iar în lume și să lepede doliul. Prinţesa Candachia Bathory a îmbrăţișat-o și-a înfăţișat-o celorlalți oaspeți.

— Se află aici un tînăr prinţ moldovean, care...

Velica aruncă o privire mirată : Aron. Nu se putea surpriză mai mare. Ales că s-a vorbit despre oarecare amestec în uciderea lui Vlad-vodă. Totuși nu izbuti să se mînie și să-i întoarcă spatele. Ci, auzindu-l grăind despre decăderea și corupția curții otomane, l-a întrerupt :

— Acolo ai învăţat să torni otravă în mîncare ?

— Jur Velica-doamna, că n-am nici un amestec. Și de nu mă crezi, acum și aici, junghierul ista în inimă-mi împlînt.

— Hm... Lasă arma în teacă. Treci la lucruri mai vesele.

Foarte bucuros, fericit chiar, a poftit-o la plimbare prin Șchei.

— Gîndești să mă răpești iar ?

— Inima-mi dă ghes, doamnă, la faptă ca asta, ci cuminţitu-m-am pentru că știu : inima nu ţi-o pot răpi. Trebuie să te-nduplec și să te fac să mă înţelegi. Știi, Petru-vodă mă lasă în ţară dacă mă însor și mă cuminţesc. M-am însurat c-o nepoată a vornicului Veveriţă. Mi-a făcut și un copil. Dar acum trei luni s-a îmbolnăvit de lingoare și... Sînt văduv, ca și măria-ta.

În curtea bisericii din Șchei i-a povestit despre hărnicia și dîrzenia românilor de aici, despre zidirea bisericii, începută cu ajutorul lui Petru Cercel.

— Aici, Velica-doamna, îngenunchez și jur că nu-s vinovat de uciderea lui Vlad-vodă. Rîvnesc scaunul Moldovei, e-adevărat. Dar numai ca să te fac doamnă. Îl rîvnesc și-l voi lua, nu de la Petru-vodă, ci de la cei care-l alungă pe măria-sa.

O vreme, Velica tace. Gîndește la inima bună a lui Petru-vodă și la visarea lui despre înfățișarea oamenilor. ...„Credea că-l poate ține domn pe Vlad... Copilărie !"

Aron o sfredelește cu privirea, dornic să-i afle gîndurile.

— Dacă aș avea cu ce, aș adăuga aici un paraclis și o școală de învățătură, surîde Velica, vădind că nu-l crede ce spune și că nu îngăduie să i se gîcească gîndurile.

— Vei avea ! făgăduiește Aron, hotărît, hrănindu-și inima din bogata frumusețe a Velicăi. Vei avea, chiar dacă va trebui să răstorn lumea și să ucid un sfert din ea.

— Mă înspăimînți ! Semeni cu părintele domnieitale, cu Alexandru-vodă Lăpușneanu, care patruzeci și șapte de boieri ucis-a o dată.

— Rău îmi pare, dar asta mi-i firea : năprasnică.

Peste trei zile, întîlnindu-se cu Ion Norocea, Aron l-a convins că Velica nu trebuie să rămînă prea multă vreme văduvă.

— Sînt hotărît să dobîndesc domnia Moldovei. Și-o dobîndesc !

— S-ar cuveni a mă împotrivi, încruntă sprînceana logofătul Norocea. Nu ții seama că Petru-vodă a vrut să-l facă pe Vlad, ginerele meu, domn și în Moldova ?

— Vlad-vodă nu mai este !

— Mda... Atunci zic că mai bine să ocîrmuiești domnia-ta, decît să schimbe sultanul țara în pașalîc.

— M-am îndatorat pînă în gît. Am și plătit 400 000 de galbeni pentru padișah, 50 000 marelui vizir și 150 000 sultanelor și altor mărimi. Mă ajută banul Iani. Am scrisori de la mulți oameni de vază.

— Știu. Și de la Baltazar Bathory.

— Voi fi domnul Moldovei ! Iar domnia-ta — logofătul meu.

A doua zi de anul nou 1591, încotoșmănat în șubă groasă de drum lung, Aron a coborît din sanie și a bătut în ușa Velicăi-doamna. N-a intrat în casă, ci a cerut să poftească doamna în cerdac.

— Plec la Țarigrad. Voi fi ce-am zis. Dar știu că viața fără dragoste samănă ca deșertul fără oaze.

— Iară cela ce numai dragostei se-nchină, tocmai de dragoste parte n-are, nu-l cruță Velica.

Aflînd de această vizită, călugărul Ion de la Prislop a cuvîntat :

— Este și acest fiu al Lăpușneanului din acei feți-frumoși care vor să se agațe de baierile cerului. Dar fiindu-le ambiția de sute de ori mai mare decît mintea, pier de călău ori de ștreangul smeului. Cum poți grăi cu dînsul cînd uzurpă tronul lui Petru-vodă ? ! A bunului nostru Petru-vodă ?

— Viața mă silește, părinte Ioane. Iar tata...

— Îl știu de mult : rîvnește trepte înalte, ci se pierde în cele mărunte.

O dată cu sporirea cetelor, Buzeștii își sporeau și averile. Acaparau sate și moșii, ori de cîte ori aveau prilej. Cumpărau aur și bijuterii. Strîngeau galbeni. Radu însemna totul în catastife și-n hrisoave... „satul Spinei din județul Gorj, cu tot hotarul și cu toți vecinii"... „Satul Poiana, tot satul și tot hotarul cu toți vecinii, pentru că au făcut schimb Buzeștii cu călugării de la Stănești." Preda mai cheltuia și-acum cu muierile, dar punea cu adaos la loc : cîștiga bine din negoț, cu ajutorul lui Mihalcea. Trimitea cîte cinci-șase tamazlîcuri pe an, la Brașov, Sibiu, Țarigrad ori Ragusa.

— Tu, Preda, spunea Radu, nu te dezminți : aduni risipind.

Stroe neguța mai ales miere și nuci. Iar Sima îi sta alături ca un iscusit socotitor. Învățase de la Radu cum se ține un catastif și, avînd scris frumos, îi plăcea chiar să le dichisească bine și s-o laude soțul și cumnații.

— Dacă aş afla-o pe Rada din Izvarna, pe ea aş pune-o să însemneze în terfelog. Scria mai frumos ca mine... Mi-ar trebui ajutorul ei, mai ales dacă avea-voi prunc...

Stroe o mîngîia :

— Poate-o găsim. Oricum, fi-vom doi părinţi fericiţi.

De la spaima pricinuită de acîngii în 1587, jupîneasa Stana nu s-a mai ridicat din pat. A slăbit, s-a ogîrjit, a îmbătrînit peste măsură.

— În dran mai fac umbră pămîntului. Copii n-am, şi nici nu-s în stare să am. Bărbatul se ţine numai după fustele Predei lui Mihalcea. Duceţi-mă la Schitul Dintr-un lemn să mor acolo, în smerenie şi-n uitare.

I-au împlinit dorinţa. În două săptămîni, s-a stins ca o candelă fără untdelemn. În casa lui Radu Buzescu se pregătea să intre femeie tînără, voinică, bărbătoasă, autoritară. S-a întîmplat ca, tocmai atunci, Sima să cadă bolnavă de durerile facerii, înainte de vreme. A născut prunc mort. Nu se putea întîmpla nenorocire şi urgie mai mare, pentru Sima şi pentru Stroe.

— Nu-ţi pot binecuvînta casa cu podoaba copiilor... Nu-s vrednică de tine, Stroe. Alungă-mă.

— Nu te mîhni, o încurajează bărbatul cu lacrimi în glas. Ne sîntem prea dragi şi va să înfruntăm orice durere.

— Ne va fi casa întunecată şi pustie.

— Vor lumina-o ochii tăi, Sima.

— Se stinge stirpea noastră.

— Strădui-mă-voi a săvîrşire singur tot ce-i trebuitor întru cinstirea numelui în veac.

Două luni Sima a stat închisă în iatacul ei. Nici pe Stroe nu l-a suferit pe-aproape. A gîndit totul, cu de-amănuntul. Apoi, a chemat doftori de la Sibiu. A ascultat-o pe mama Ana şi pe Grozava, vrăjitoarea. S-a spovedit în faţa stareţului Prohor.

— Spurcatu-m-a, atunci, păgînul. Lăsatu-m-a cu beteşug. Ci, Stroe dragul meu, mă poţi trimite la mănăstire, precum a făcut cumnatul Radu cu Stana.

— Sima, ştiu toate astea din clipa cînd te-am scos din Dunăre. Şi n-ai scăzut nici cînd în ochii şi în inima mea. Îmi trebuieşti ca aerul şi ca lumina.

— Dacă nu mă lepezi şi nu mă alungi ca pe o netrebnică, socot că sortit îmi este a te sluji pînă la mormînt. Tu să-mi fii soț și copil, Stroe.

Crezuse Petru-vodă Șchiopul că prin bunătate și prieteșug se va putea menține epitrop al domnului, și stăpîn peste două țări române. Ci, iată, totul s-a prăbușit. Prin lăcomia și pizma oamenilor. Prin cruzimea lor. Otomanii cei mari devenit-au tot mai amenințători. Iar Maghistanii divanului otoman cereau tot mai stăruitor ca sultanul să trimită beglerbegi în Moldova, Țara Românească și Transilvania. Să nu mai lese astor țări nici un dram de slobozenie. Să le facă paşalîcuri. Că prea se-mbogăţesc din ele domnii, cămătarii și ienicerii. Și-apoi, pe aici, prin ţările române, oricînd ghiaurii pot strecura hanger în inima împărăţiei.

De la Iani şi de la Ion Norocea, Petru-vodă Șchiopul a aflat că Aron, fiul Lăpușneanului, se-nghesuie la domnie. Folosește întru asta, chiar pe hogea sultanului și pe marele muftiu. Cu bani, l-a atras de partea-i și pe doctorul Solomon Tedeschi, cel care potolea epilepsia sultanului. Vestindu-l despre asta, Zottu Țigara îi scrie cu amărăciune: „Nici exarhul Nichifor Parasios-Dascălul și nici chiar patriarhul Ieremia nu-i sînt potrivnici. S-au supărat pe măria-ta din pricina dragostei ce arăți catolicilor. Dar și mai mult mă miră Barton, solul Angliei, care a împrumutat lui Aron, pe gaj, 400 000 de ducați, anume ca să-i dea sultanului."

Doborît de puhoiul dezamăgirilor, vineri 17 ianuarie 1591, la trei ceasuri seara, Petru-vodă s-a cununat în taină cu roaba Irina, muma lui Ștefan-vodă. Au slujit mitropolitul Gheorghe Movilă, Ghedeon, episcop de Rădăuți, și Atanasie, starețul Galatei, iar hrisovul de cununie l-au iscălit, ca martori, vel-logofătul Stroici, vornicul Ieremia și hatmanii Andrei și Gheorghe.

— Boierii și mai ales boieroaicele murmura-vor auzind c-ai făcut-o pe Irina doamnă legiuită, măria-ta, a spus mitropolitul.

— Bine că n-au murmurat cînd, prin bunătatea mea, s-au îmbogățit... Oricum afle de cununia măriei-mele numai cînd ieșit voi fi din țară. Și pleca-voi în primăvară, o dată cu venirea rîndunelelor. Iarna aș pieri pe drum.

De o vreme, Iani petrecea serile la Sinan-pașa, împreună cu Alberomontes și David Pasdi, cămătari evrei, foarte pricepuți în afaceri și iscusiți la vorbă. Urmărea să-i mai domolească cruzimea fără măsură și pornirea împotriva Europei.

— Lasă, armînule : creștinii buni îs de căsăpit, iar ismailitenii să stăpînească lumea. Ce n-a făcut Harun al Rașid, voi face eu, Sinan-pașa. Vrei să-l las pe Mihnea-vodă al tău pe tron ? Să-mi trimită 100 000 de aspri, din datoriile cele vechi. De nu, am destui pretendenți. Mai darnici.

Vorbea răstit, scurt, hotărît. Și cînd rostea cuvintele parcă nasul i se coroia și mai tare, iar buzele i se subțiau, intrînd în gingiile știrbe.

Peste cîteva zile, Iani l-a vestit că Mihnea nu mai are lescaie și că-l sprijină acum pe Ștefan, fiul lui Ion-vodă de la Moldova.

— Cel răzvrătit împotriva padișahului și rupt cu cămilele, la Roșcani ? Fie și odrasla lui satana, rîde Sinan-pașa. Bani să iasă !

Astfel Mihnea-vodă, abia ajuns la București, fost-a mazilit a doua oară, în februarie 1591. Iar în locu-i s-a ivit domn Ștefan-vodă, bărbat frumos și plăcut la chip, dar beteag de urechi. Lumea, cu limba-i amarnică, repede l-a poreclit „Surdul".

— S-au răzbunat moldovenii : noi le-am dat un „șchiop" iar ei nouă — un „surd", rîde Preda Buzescu.

— Nu ei, săracii, ci Sinan-pașa, a rectificat frate-su, Radu, voios că totuși noul domn l-a pus pe Mihalcea capichehaie la Țarigrad, să-i țină, cu bani, domnie cît mai îndelungată.

Norodul nu se bucură de schimbarea domniei. E năucit.

— Se schimbă mai ales ca straja de la curtea domnească, se mînie Manea Voicu. Cînd apune soarele avem

un domn, și cînd răsare, altul. Cine-i nebunul care-i vîntură așa ?

— Și cine-i mai ține minte ? se întreabă Condur Pantelimon ; Mihnea, Vlad, Mihnea, Ștefan...

— Mai abitir ca-n pomelnicul de la Cozia, rîde Firea Gărgăun.

— Cine știe ce biruri noi vor mai veni ? se întreabă îngrijorat Oprea din Cordun. Că numai în zece ani am avut : oaie seacă, birul curții, birul pentru oastea numită roșii, năpasta...

— Și dijma din cinci stupi — unul, urmează popa Farcaș, părîndu-i-se că Oprea s-a poticnit în uitare.

— Și strînge domnia atîta miere românească, încît ar putea îndulci toată apa Bosforului, suspină Firea Gărgăun, și urmează din cele auzite de la jupîneasa Sima : Mihnea-vodă, mazilitul, n-a avut destul aur să umple lacomele guri căscate între Bab Humaiun — Poarta Sfîntă și Bab el Selam — Poarta mîntuirii. Și atunci mazîl...

— Ci unde se află atîtea porți ?

— În Serai, la Țarigrad, Oprea din Cordun. Cunoaște-le, că ele se ung cu oloi stors din sudoarea noastră. Zic : și-atunci, mazîl fiind, îl păștea surghiunul la Alep. Dară Mihnea-vodă ce zicea ? Și pe mine mă pot amăgi, cum l-au păcălit pe vodă Cercel. Adică, mă suie în corabie, iar acolo mă jupoaie de viu, îmi umple pielea cu paie și-o trimet plocon la București, Surdului. Iar trupul — hrană la pești, mă tată, în Bosfor. Că doar cu banii mei săvîrșitu-s-a ăst omor și astă nelegiuire.

— Cum ai tăi, Gărgăune ?

— Cu banii mei, ai dumitale, moș Voicu, ai țării. Ei, dar nici n-aș vrea să fiu în pielea lui Mihnea-vodă, că mi-ar beli-o și nu mi-ar prea conveni... Jupîneasa Sima spunea că Mihnea-vodă acuma-i bolnav de spaime, de chinuitoare vedenii. Și dăruit-a doamnei Vișa toate giuvaerurile, patriarhului — casa din Țarigrad. Și așa, ușurat de averi, în seara de joi 9 aprilie a intrat pe Bab Seadet — adicătelea Poarta fericirii, care dă în a treia curte a Seraiului ; poartă închisă oricărui creștin.

— Dar lui cum i s-a deschis ?

— Prin tăierea împrejur, Oprea din Cordun.

— Adică s-a ...turcit ?

— Da. Ce să facă omul ?

— Ce lepădare de lege ! Unul care și-a zis unsul lui Dumnezeu ? !

— Mai rău ca Iulian Călcătorul de lege, de care cu blestem pomenește *Scriptura,* sare cu vorba popa Stoica din Farcaș.

— Cică, de multă bucurie, Murad-padișah s-a dezbrăcat de anteriul scump ce-l avea pe dînsul și l-a dat Mihnei, numindu-l în legea musulmană Mehmet-bei. L-a pus mai mare peste sangiacul de Nicopole.

— Ici, pe malul Dunării ?

— Întocmai.

— Iar pentru toate nebuniile astea, noi bir și năpăsti... se întunecă la chip Oprea din Cordun. Și pentru că nu mai putem plăti, vindem boierilor moșiile, satele „cumpărătoare pe bani gata", iară noi ne facem rumâni, adică robi legați de glie.

Hodinindu-se în foișorul călugărului Prohor, Stroe Buzescu asculta și acum vorbirea oamenilor și înțelegea din cuvîntul și din tăcerea lor, că norodul se sperie de năucitoarea schimbare a domniei, de turcirea lui Mihnea-vodă, dar mai ales de povara birurilor. Și, de data asta, le da dreptate.

— Trăim vremea cînd nici nu mai pomenin cuvîntul dreptate, lasă jos Manea Voicu roata, după ce i-a schimbat obada ruptă, și-și freacă pleoapele cu degetele-i noduroase. Numai silnicii și răutăți, pretutindeni. Zapciii smulg totul, cu lege și fără lege. De ajuns să treacă un pîlc de spahii ori slujitori domnești printr-un sat, ca să rămînă doar case arse, bărbați schilodiți, femei și fete batjocorite, copii răpiți. Și unde mai pui că mai vin și tătari, și ieniceri și acîngii.

— Asta-i sfîrșenia noastră, geme Oprea din Cordun. Sfîrșitul lumii.

— Sfîrșitul lumii, pentru că un fricos ca Mihnea-vodă s-a turcit ? Pentru că niște ticăloși jefuiesc și necinstesc ? Nu se poate ! Ci eu zic : fie-le de bine, pîn' le-o fi de ciomag ! Și gata ! Să ne vedem de treabă și să ne gătim pentru ceasul cînd putea-vom veni de hac răutăților.

— Cînd va răsări, Doamne, luceafărul dreptății și pentru noi? întreabă Manea Voicu, după ce pune roata în osie și poate înălța ochii către cer.

Stroe Buzescu îl laudă în gînd pe Firea Gărgăun, și-ar vrea să-l încredințeze pe moș Manea că Luceafărul dreptății se pregătește să răsară. Că ei, Buzeștii și Prohor, Bălenii și Serghie, Rudenii și egumenul Ion de la Prislop, Calomfirescu, Maldăr, popa Farcaș și mulți alții îi pregătesc calea, ca niște înainte mergători. Că acel Luceafăr se va numi cu nume de arhanghel : Mihai. Se sfiește însă, gîndind : „Întîi să-l vedem răsărit. Că de multe ori înșelatu-ne-am, cu amăgiri. Și, deocamdată, în scaunul ocîrmuirii se află Ștefan-vodă Surdul..."

Boierul Stoichiță din Strîmba, cu Dragomir din Vîlcănești și cu alții ca dînșii, bîrfesc precum că stareții Serghie și Prohor ar fi pus stăpînire pe cugetul Buzeștilor și-i învîrt cum li-i voia, întru pregătirea unei domnii cum n-a mai fost.

— Cică fac oștiri. Cumpără arme. Chiar tunuri și ghiulele de fier, se îngrijorează Stoichiță.

— S-ar putea. Că și pe cumnatu-meu, n-ar mai fi ! — îl văd umblînd numai cu taine. Și pe maică-mea o țin de-o parte, ca pe-o slugă. A robit-o pe Stanca, trup și suflet.

— Eu îl întreb pe Stroe Buzescu. E mai puțin șiret. Poate scot ceva.

— Ghiulele de fier zici ? Povești ! Născociri ale răuvoitorilor. Asemenea arme nici nu se potrivesc cu firea noastră. Cînd toată tinerețea am învățat harța cu spada, acum să stăm în urmă și să plesnim potrivnicul în cap, cînd trece la cinci sute de pași, cu ghiulele de fier ? Ce vitejie-i asta ? Mai putem fi atunci... „nebuni de vitejie" ? Și-apoi, tunarii nici nu-s ostași ci meșteșugari. Ca fierarii ori stolerii. Și costă foarte scump. Noi îl avem doar pe Tițu.

— Dacă... dușmanii au acest soi de arme, noi ne putem lipsi ?

— Ne lipsim, boier Stoichiță. Pentru că, deocamdată, nu gîndim s-avem nici oști nici dușmani.

— Ce fel de om ești, Stroe, că nimica nu poate afla omul de la domnia-ta ?...

A așteptat să-l vadă pe Stoichiță aburcîndu-și cocoașa în trăsură, ca să treacă la treburile lui : să poruncească ajutoarelor adunate în odăile din spatele culei cum să armeze cetele. Tînărul Tudor Maldăr, popa Stoica din Farcaș și Manea Voicu au adus vești despre oamenii lor

Tot în acel ceas, Radu Dragomir și sora lui Maria, din Butoieni, s-au înfățișat, în sfîrșit, la Căluiu, dornici să învețe lupta rînduită :

— Să ne răzbunăm părinții uciși de tătari.

Dragomir Mîrza și Vlad de la Crasna își povățuiau țăranii cum să-și făurească suliți cu vîrf de fier, ghioage ghintuite, arcuri și săgeți. Se numeau căpitani de pîlcuri și înrăbojau pe cei care, în mare taină, învățau meștesugul armelor.

Țiganii făurari, stărostiți de Tițu, aveau mare căutare. Noaptea, în păduri, departe de ochii și urechile oamenilor, foalele lor pufăiau fără hodină, ciocanele băteau zdravăn pe nicovale, răsunînd înfundat, ca un sfat cu murmurul codrilor, cu șopotul apelor, cu geamătul pămîntului. Curățau și ascuțeau la tocilă armele vechi. Le ungeau bine cu oloi de cînepă și le așezau la păstrare.

Dar, la un ceas după plecarea lui Stoichiță din Strîmba, au sosit Calomfirescu, Mihalcea și banul Iani. N-au mai fost de mult pe la Stănești.

— Trebuia să vină și Mihai, dar l-a chemat vodă.

— Ne pare rău, regretă Stroe. A devenit sufletul nostru, fără să vrea și poate fără să știe. Dar ne-om descurca noi.

— Am mai cumpărat 50 de săbii de la un negutător din Bran, înștiințează Radu Buzescu. Le trecem peste munți noaptea.

— Ce faceți cu săbiile, Buzeștilor ? întreabă, deodată, Calomfirescu. Nu-i zădarnică risipă de bani ? Oștile și-au schimbat felul de luptă. Pușca și tunul înlocuiesc spada și arcul. Iar în apus, armatele se alcătuiesc mai mult din lefegii, învățați a folosi puștile și focul lor, tras în salve, la poruncă.

— Ai dreptate, încuviințează Radu Buzescu. Lefegii

sau mercenarii, adică ostașii de meserie, bat azi războaiele. Ci noi, săraci, n-avem cu ce plăti ostași ca aceia.

— Trăsnetele tunurilor și lefegiii scad voinicia ăstui leat, se întristează Stroe.

— Da, ci nu putem fără asta. Deci, unde găsim mercenari ?

— Oamenii sînt lacomi de îmbogățire și de slavă, Tudor Maldăr, gata să se vîndă celui mai bun platnic ori celui care-i duce la izbîndă cu multă pradă, îl liniștește Radu Buzescu.

— De aceea socotesc că socru-meu, Mihalcea, are dreptate : întîi ne trebuiesc averi.

— Și noi pe tine, Radu, te-am rînduit tocmai cu strîngerea averilor, surîde Stroe.

— Cumpăr moșii ; dar moșiile aduc prea puțin venit.

— Şi ce fel de lefegii va să chemăm ? vrea să știe Tudor Maldăr.

— Întîi români : munteni, moldoveni și transilvăneni ; apoi săcui, sași, poloni, cazaci, sîrbi, albanezi, germani, italieni.

— Ridicăm și oastea de țară, stăruie Stroe, ca pe vremea lui Mircea Bătrînul.

— Nu ne putem bizui pe gloate, Stroe, se ridică Mihalcea. Sînt sărace. N-au cu ce hrăni un cal. De aia mai bine să stea la locul lor : să lucreze pămîntul și să scoată pîinea și carnea trebuitoare negoțului și hranei oștilor. Şi-apoi, dacă iau armele în mîini, le pot folosi și împotriva noastră, a boierilor, cum le-au folosit împotriva nemeșimii, înainte de Mohacs, sub povața acelui secui numit Doja.

— Totuși vin mulți. Unii din vitejie înnăscută ori din poftă de îmbogățire. Alții din arzătoare dorință de a scăpa de turci.

— Ca să scape de asuprire, luptă Novac și Deli Marcu, la miazăzi de Dunăre.

Ascultînd asemenea vorbire, aici în casa din Stănești, banul Iani zîmbește :

— Poate vă trebuie și... cuirasați ?

— Ne trebuie. Dar cuirasele-s foarte scumpe.

— Şi grele. Iar firea noastră-i sprintenă, focoasă, dornică de izbiri puternice și iuți, se împotrivește Stroe.

— Măcar pentru străji ne trebuiesc, totuşi, cămăşi de zale, mănuşi şi fier şi chivăre de oţel. Ce zici, jupîn Iani ?

— V-ascult, surîd, tac şi netezesc între degete ăst scud de aur.

— De ce taci ?

— Mă bucur, Mihalcea, că Mihai, ăst ucenic al nostru a învăţat de la mine lucru vrednic : că negoţul paşnic e bun, dară mănos cu adevărat e numai negoţul din vremea războaielor.

— Nu neguţătorie plănuim aici, ci slobozenia cestei ţări oropsite ! se mînie Stroe.

— Şi crezi că, slobozi fiind, vă veţi îmbogăţi toţi precum Cresus împărat ?

— Libertatea ţării e mai de preţ ca aurul. Şi noi încredinţatu-ne-am că numai cu armele o vom dobîndi ! izbeşte Stroe cu spada în podea. Că trebuie să răsară şi pentru noi, luceafărul dreptăţii !

— Şi dacă nu răsare ?

— Îl silim să răsară ! întăresc Radu şi Preda, într-un glas. Vrem ţară slobodă !

— Fără domnii mărunte de zile amare, schimbate de luni pînă vineri şi de vineri pînă luni.

— Numai că, fără aur, nimic nu vei izbîndi. Decît orice oaste aurul e mai tare şi decît vrerea întru împăcare a lui Petru-vodă Şchiopul. Aţi văzut că...

— La nunta din Tecuci, oamenii înţelesu-s-au, totuşi.

— Da, dar numai atît cît le-a fost inima caldă de cuvintele duioase ale domnitorului şi cît au lucit albaştrii ochi ai Velicăi.

— Fost aceea o visare înaltă şi ne-a uns inimile cu mierea nădejdilor.

— Poate, Stroe. Dar îndată ce s-a văzut lucirea aurului meu, visarea s-a spulberat. Săgeată lucie şi vicleană, aurul lesne străpunge inima omului. Chiar ienicerii, deşi îşi zic oşteni, dau cu dobîndă banii cîştigaţi din leafă ori din pradă şi ne-ntrec pe noi la cămătărit.

— Ştim asta. Vorba e, cum ne poţi ajuta.

— Cu aur şi pentru aur. Să luaţi domnia şi să-mi daţi dobînda după învoială.

— Dacă... luăm puterea, ne răfuim cu asupritorul, ca Radu de la Afumaţi.

— Veţi avea soarta lui : uciși de ai voștri, într-un altar. Ai voștri, cei sătui de zurbavă și războaie. Ori cei fricoși și mișei.

Și azvîrle în văzduh scudul de aur, împroșcînd scîntei luminoase.

— De ce te joci, într-una, cu banul? întreabă Preda.

— Ca să-mi amintesc, în fiece clipă, ţelul vieţii.

— Se tocește, rîde Mihalcea.

— Știu ; dar nu-s zgîrcit ca Ţicalidi, să ţin banii în puf, să nu se roadă și să scadă la cîntar.

Parcă a fost deajuns să i se rostească numele ca Ţicalidi să se și ivească în poarta casei însoţit de Teleleu, măscăriciul.

— Ce cauţi pe-aici, iscoadă, copoi pistruiat și ghebos ? îl întreabă Iani, chihotind o mare batjocoră.

— Vînd, cumpăr și cîstigu. Din negoţ traiescu.

— Vinzi și... cugete ?

— Daca se da bunu preţ... Vînd asta mascariţiu. Nu vrea să vorbească. Faţe pe mutu. S-a prostitu, de tot, scarbosul !

Drept răspuns, Teleleu se dă tumba, saltă și se schimonosește așa de cumplit că toţi încremenesc. Îi lasă așa, în uimire și, dintr-o răsucire, se preschimbă într-un tînăr frumos și glăsuie :

— Cel mai ieftin și mai ușor fel de a învinge un dușman, e a te da drept prietenul lui. Căci atunci puterea lui stă numai în slăbiciunea ta...

Și iar se preface așa de strîmb și de schilod, că ascultătorii uită tîlcul vorbelor spuse și-l scuipă, ca pe-o poznă a firii.

— Unde-ai învăţat ăst meșteșug, măscărice Teleleu ?

— La Ţarigrad, cu un dascăl indian, meșter în știinţa ce se cheamă yoga. Dar nu vă închipuiţi cîtă muncă și cîtă suferinţă cere ăst meșteșug...

Orînduind el însuși darurile menite să le ducă Ștefan Iosica, la Florenţa, pentru logodnica Eleonora Orsini, Sigismund Bathory cîntă, voios, de răsună palatul :

— *Lenora, diva Lenora*... Apoi în șoaptă : „Iei șapte bulgări mari de aur transilvan : cel în chip de migdală, găsit la Abrud și cele ca niște spice de grîu pietrificate, găsite la Brad. Dincolo — o pungă cu nisip de aur cules în șteampurile de pe Arieș... Să afli ce țară bogată avea-vei, *Lenora, diva Lenora.*“ Și iar tare : Iosica, potcovește-ți caii, cu potcoave de argint de Baia Mare. Nituiește hamurile numai cu podoabe de aur. Să afle toți florentinii de ce averi dispune *Sigismundus Bathory de Somlio vaiwoda Transylvaniae el Siculorum comes*... Dăruiește marelui duce al Toscaniei două iepe turcești și șase armăsari unguești, din cei mai frumoși pe care-i avem. Armăsarii — simbol al virilității ! Să-i piară glasul cînd i-o vedea. Așa... Cît cîntărește vasul ăsta vechi ?

— Opt sute de...

— Puțin. Pun și brățara asta. Antică ! Face trei sute de scuzi. A, și medaliile, tot aur vechi... Trei sute ? Nu... să nu fiu meschin ! Patru sute... Așa... Mai ales că, după cîte mi-a spus ava Carrilo, Petru-vodă Cercel a murit și nimeni nu mi le mai poate cere înapoi... Mț, tot sînt prea puține ! Pun șase sute. Nu-i așa că-i plac și blănurile ?

— Ca orice femeie frumoasă și elegantă.

— Bravo, Iosica ! Tu totdeauna mi-ai ghicit gîndurile... *Diva Lenora,* să-ți pun deci și blănuri. Cele mai scumpe blănuri, aduse de negutătorii moscoviți ! Iar tu, Iosica, să te-mbraci cît mai strălucitor. Să uimești Florența. Și, auzi, Iosica? să faci totul ca să-ți arăți meșteșugul de a călări. Și cînd te-or lăuda, să zici : măritul meu stăpîn, *Sigismundus Bathory de Somlio*, mă întrece. Nu-i așa ?

— Întocmai, stăpîne ! Cine-ar cuteza să se măsoare cu...

— Ah, *Lenora, diva Lenora !*... și-i sărută portretul țocăit, zgomotos. A, uitam : am auzit că fata valahului Ion Norocea ar fi nespus de frumoasă și... văduvă.

— Adeveresc, principe. Velica-doamna a fost soția lui Vlad-vodă.

— Aha, mi-ai mai spus.

— Și ar fi fericită dacă i s-ar îngădui intrarea la curte.

— Ad-o aici ! Să mă desfăt. Să învăț dragostea înainte de sosirea logodnicei legiuite. O văduvioară mă poate

învăța subtilități și delicii pe care o fecioară nu le cunoaște. Dar numai dacă-i foarte frumoasă !

Iosica a alergat pînă la Brașov, dar Velica plecase, în ajun, după spusa gazdei, la Tîrgoviște. Trimisul lui, n-a găsit-o nici la Tîrgoviște.

Răsfoind o carte veche, cu slove mărunte, Teodosie Rudeanu asculta vorbirea dintre Sima și jupîneasa Ana. Constata că maică-sa nu-i mai ocăra pe Buzești, deși, măcar din cînd în cînd, lăuda boierii bătrîni, cuminți, cu scaun la cap, „nu ca flușturaticii de azi". Îl văzuseră duminica trecută pe Ștefan, noul voievod și le plăcuse înfățișarea măreață, impunătoare :

— Samănă cu tatăl său Ion-vodă.

— Păcat că numai vasul e frumos ; cuprinsul — urîcios. Nici o însușire mai de doamne-ajută, după cum spune Stroe al meu.

— Îmi pare rău.

— Și se înconjoară numai de boieri prea plecați padișahului, ca de-o pildă Dan vistierul și Miriște logofătul, pe care-i proslăvești, domnia-ta, mamă, surîde Sima, dovedind că nu se-ncurcă în treburile țării.

— Deci nu ni-i prieten, o sprijină Teodosie.

— Și boerii bătrîni sînt oameni ! se mînie jupîneasa Ana.

— Curînd Sima va scrie în letopisețul pe care-l însailă, cată Stroe să îmbune lucrurile : Ștefan-vodă poreclit Surdul au venit domn de la Poartă și au domnit ani... unul.

— Eu îi dau doi ani, cumnate Stroe.

— A, nu știți ? De cinci zile Mihai al nostru este banul Craiovei. L-a uimit pe Surdu cu priceperea lui în orînduirea țării. Vrea să și-l facă mîna dreaptă.

— Vrednicia banului Mihai ne-a cucerit pe toți.

Sima se gîndește să scrie în letopiseț despre astă înălțare în rang : Nașa Stanca, băneasa... Ce mîndră trebuie să fie... Acum Buzeștii își pot orîndui oștile, fără fereală, în toată Oltenia.

Petru-vodă Şchiopul nu şi-a ţinut cuvîntul : n-a plecat din scaun la venirea rîndunelelor, cum făgăduise. Nu i-au îngăduit boierii. Nici cămătarii : să nu lase ţara de izbelişte în mîna lui Aron, fiul Lăpuşneanului. Şi povăţuitor aici era Iani. Dar, asmuţit de Aron şi de oamenii lui, Sinan-paşa a sporit, în august 1591, tributul Moldovei. Velica a aflat vestea de la un neguţător sas. A plecat, îndată, la Iaşi, pe o vreme ploioasă, cu vaduri umflate de apă. L-a găsit pe vodă Petru zis Şchiopul încotoşmănit într-o blană de vulpe roşcată. I s-a aşezat la picioare, ca o fiică drăgăstoasă şi mult îngrijorată.

— Sînt tare, tare amărît, Velica. Strivitu-m-a amărăciunea. Toate gîndurile mele cele bune, curate şi înalte de acum patru ani prăbuşitu-s-au. Le-a ros şarlatania, necinstea, lăcomia de bani şi de mărire. Văd nevoia ţării şi socot că a împlini porunca lui Sinan-paşa nu pot. Milă mi-i de biata ţară. Chemat-am boierii la sfat. Vrei să vii şi tu, fiica mea ?

— Dar nu se cade, măria-ta.

— Cînd e vorba de soarta ţării se cade orice. Îmbracă strai de doamnă şi sprijină-mă.

Aşa au intrat în spătăria cea mare, unde se aflau boierii. Frumuseţea Velicăi — miere pentru inimile boierilor. Cu glas domol, ostenit, vodă Petru dezvăluie pretenţiile marelui vizir şi întreabă, cu durere şi frîngere de inimă :

— Povăţuiţi-mă, ce să fac ? Să pun dări peste obiceiul şi puterile ţării au să plec ?

— Nu ne lăsa măria-ta ! Plăteşte haraciul şi angaralele, se ridică Stroici-logofătul şi Nestor Ureche-spătarul. Că vor veni alţii şi vor da, iar ţara tot nu va hălădui.

— În două domnii, ocîrmuit-am ani paisprezece şi dare nouă n-am pus, grăieşte vodă, blajin, frecîndu-şi uşor piciorul beteag. Iar dacă este să se înceapă răul obicei al dărilor fără lege, să stoarcă lacrimile şi sîngele săracilor, începătura s-o facă alţii, iară nu eu. Iau mai bucuros asupră-mi blăstămul ţării pentru nevrednicia-mi, decît pentru răutatea şi lăcomia mea.

Velica-doamna socoteşte că şi vodă şi sfatul greşesc. Pleacă genunchii în faţa tronului :

— Nu ne părăsi, măria-ta! Nu lăsa țara săracă de bunătatea și de înțelepciunea ta. Se ridică acuma niște viteji tineri care...

— Copila mea și dragi sfetnici, nu-s vrednic a ține aista loc de cinste și răspundere. Nu mă pot măsura cu un bezmetic ca Aron, fiul Lăpușneanului, care, după cum mă vestește Iani cămătarul, aruncă bani cu ghiotura și cu nemiluita, ca să dobîndească tronul.

— De asta eu sînt vinovată...

— Nu, Velica, ce vină să ai tu? Încredințatu-m-am, în anii domniei-mele, că n-am mers pe calea cea bună. Copleșitu-m-a necruțătoarea sfadă iscată chiar din cercetările mele de a împăcare frații : un domn s-a turcit, altul fost-a jupuit de piele și azvîrlit în Bosfor, unul otrăvit, altul mazilit... Răutatea omenească nu se poate domoli cu un surîs de bunătate. Și cere alt leac.

— Dar oști viteze poți strînge, măria-ta!

— Oști? Un biet șontorog ca mine?! Eu port, în spinarea-mi nevolnică, păcatul morții lui Ion-vodă. Nu-l mai pot duce. Mă doboară. Hotărît-am să plec în apus. Să număr în tihnă puținele zile ce mi-au mai rămas. Să feresc de rele plăpîndul meu cocon cu ochi albaștri : cel mai frumos cocon din lume. Cunosc că-i puțin tot ce vreau și a nevolnicie samănă. Ci numai atît mi-a mai rămas...

Ajutat de cîțiva boieri devotați, în cap cu Nestor Ureche, a întărit cetățile de la Nistru de către tătarii prădalnici. A încheiat toate socotelile vistieriei după condice și catastife, sub priveghereа Velicăi, a tînărului State Boldur și a căpitanului Petru Orăș. A încărcat în harabale o parte din ce era al lui și, lăsînd scaunul țării în sama a trei boieri, să-l păzească pîn-o veni alt domn de la împărăție, s-a ridicat cu mitropolitul, cu episcopii și cu fruntea boierilor, cu Stroici-logofătul cel mare, Ieremia-vornicul, Simion-paharnicul, Andrei-hatmanul și mulți alții care nu se îndurau de dînsul și, cu puțină oaste să le străjuiască drumul, a pornit spre miazănoapte, spre țara leșească.

Despărțindu-se, Petru-vodă a sărutat obrajii și fruntea Velicăi, lăcrimînd :

— Rămii în Moldova. Zvon e că vine domn Aron, fiul Lăpușneanului. Poate fi om bun, dacă samănă cu al său părinte. Cearcă să împlinești, cu alte mijloace și pe alte căi, ceea ce n-am izbutit eu, cu bunătatea. Că, mai bine ca oricine din neamul nostru, tu, Velica-Mîndruța, știi că în aste trei țări locuiește același neam românesc. Că, dezbinat sub trei stăpîniri, rămîne slab, veșnic împilat, înjosit, călcat în picioare. Iară dacă se unește... Unirea țărilor române, asta ți-a fost din leagăn ursita, Velica-doamna...

Necunoscută nimănui, Rada din Izvarna, a îmbrăcat strai cuviincios, și-a șters sulimanul de pe obraz, și s-a înfățișat căpitanului Petru Orăș, rugîndu-l s-o ia și pe dînsa între slujitorii lui Petru-vodă :

— Fac mîncare oștenilor. Spăl rufe, curăț ciubotele, lustruiesc armele.

Văzînd-o inimoasă, frumoasă și nefericită, Orăș i-a îngăduit să meargă pe lîngă harabalele cu bagajele domnului pornit în lungă pribegie, fără nădejdi de întoarcere.

La Țarigrad Sinan-pașa și Iani așteaptă să le vină bani de la Moldova. Dar, spre marea-le mirare, aflau că Petru-vodă a părăsit țara. Păcăliți — n-au putut stoarce bani din două părți — s-au grăbit a da scaunul lui Aron, cu o camătă nemaivăzut de mare : un milion de galbeni. Iani arăta mulțumit de atare aliș-veriș. Strîngerea birurilor din țară se hotăra a se face chiar în fața ienicerilor, puși să întovărășească dăbilarii și vistierniceii : să nu se amîne și să nu se ierte nici o firfirică. „Scopul acestui domn este să strîngă bani *per fas et nefas*“, scria doctorul Pezzen către cancelaria împărătească din Praga, reproducînd vorba lui Iani-banul.

Ci Velica-doamna s-a speriat văzînd cît de repede, boieri credincioși lui Petru-vodă s-au schimbat la față, s-au dat după vînt, și-au trecut de partea noului domn. Și, mai ales, graba lui Nestor Ureche a mîhnit-o peste măsură.

— Trebuie să trăim, doamnă... Și noi și țara. Iartă, dar plec înaintea lui Aron-vodă.

Noul domn i-a primit bine pe boierii întîmpinatori. Și. cum se obișnuiește, l-a trimis caimacam pe Nestor

Ureche, ajutat de Gheorghe din Hotin, Simion vistierul și Toader Veveriță.

Dar, aflînd de plecarea lui Petru-vodă și îndemnați de unii tineri căpitani de oaste ca State Boldur, țăranii au început a prăda casele boierilor.

— Că aiști nesătui s-au îmbogățit sub îngăduitoarea oblăduire a lui Petru Șchiopu. „Matca fără ac“ i-a cruțat pe boieri, dară pe noi ne-a înțepat și ne-a jumulitu-ne-a de ne-a prăpădit.

Au ucis răsculații doi dregători, mai mulți ieniceri și cămătari. Asta a izvodit mare spaimă între boieri : unii fugeau peste hotare, în Transilvania, alții se ascundeau prin cetăți și mănăstiri cu ziduri groase.

Încă din Țarigrad, Aron-vodă a trimis sol tainic cu pitac la Brașov, la Velica-doamna și la Sebeș, la Ion Norocea... „Porniți spre Iași, gata de nuntă domnească“...

Foarte mirat a fost Aron-vodă cînd a văzut că Velica-doamna îl întîmpină în fruntea boierilor. La început a crezut că solul a și adus-o din Brașov.

— M-a lăsat Petru-vodă aici, sol al împăcării măriei-tale cu boierii.

— Fac așa cum dorești măria-ta, Velica-doamna. Jur !

Domn fiind, Aron-vodă s-a arătat de la început, om ciudat și năstrușnic în toate : cu boierii — tiran ; supus foarte, mieros chiar cu mai marii turci și cu cămătarii ; iar cu poporul — binevoitor.

Toată luna octombrie, a hălăduit prin țară. Să-l cunoască oamenii, orașele, satele, cetățile. Să pună rînduială. Să domolească răzvrătirile țăranilor. Din fiecare popas trimitea olăcar Velicăi-doamna, urîndu-i sănătate și rugînd-o să-l cheme, cît mai repede, pe Ion Norocea pentru nuntă. Dar cînd s-a întors de la Soroca la Iași, a aflat că Velica-doamna încărcase într-o carîtă lucrurile și-a plecat. În spătăria mică, Aron-vodă a găsit epistolă lămuritoare : „Nu pot să-ți fiu doamnă. Nici tata, nici una dintre rubedeniile noastre și nici cugetul nu-mi îngăduie.“

A plecat la Tîrgoviște. Aici s-a întîlnit cu Sima.

— Cer iertare în numele celor care n-au oprit o nelegiuire, Velica-doamna.

— Poate nu-i bine să mai dezgropăm morții.

— Te poftesc la mine, la Stănești. Meriți hodină, după atîtea necazuri și zdrunciun.

Trei zile în cula din Stănești i-au fost ca trei zile într-o chilie de mănăstire. În a patra, a venit și Mihai în strai de croi apusean, din catifea vișinie, cu cușmă de samur plesnită pe-o parte, cu pantaloni negri, strînși pe picior, cu cizme înalte de marochin negru, cu dulamă albă, de lînă țigaie.

— Cea dintîi dorință a popoarelor, în vremile noastre, este scuturarea jugului otoman, rotește banul Mihai mîna stîngă, să dea vorbelor înțeles mai larg, mai adînc.

— Dar cum ? întreabă Velica.

— Așa cum a venit : cu spada !

— Sîntem prea puțini, bane Mihai, și prea învrăjbiți între noi, prea mici.

— Dacă ne unim și ne întovărășim noi, cei din aste trei țări române, cu sîrbii, cu bulgarii, cu arnăuții, cu macedonenii, cu grecii, Velica-doamna, înzecim numărul, și puterea o înzecim. Și apoi ne aliem cu leșii, cu austriecii, cu rușii...

— Ai dreptate. Dar ne trebuiesc brațe să mînuiască paloș, mîini să coase straie ostășești, minți agere, călăuze.

— Da, toate astea ni se cer : adică, în fapt, 100 000 de viteji.

— Și, mai ales, un căpitan și un viteaz peste toți vitejii ! grăiește Velica, apăsat, îmbujorîndu-se și mai negrăit înfrumusețîndu-se. Am venit aici cu gîndul să vă dojenesc pentru uciderea lui Vlăduț. Ci acum știu că, bun, blînd, molatec nimica n-ar fi izbutit. Licărea ca o biată candelă sub o icoană bătrînă. Iar vremurile dovedesc că împăcarea fraților nu-i numai o pornire a inimilor calde și a bunătății, cum credea unchiul meu Petru-vodă.

— Ci — treabă grea, de trudă și de moarte ! scapără Mihai. Totuși, și drepți să fim : împăcarea de la Tecuci, urzită cu prilejul nunții măriei-tale, binecuvîntată de patriarhul Ieremia, a însemnat o sclipire în beznă. Acum știm că potrivnicii sînt mulți, puternici și vicleni. Întîi, nu vor mare parte din boierii țărilor. Și mai cu samă nobilii din Transilvania se împotrivesc. Apoi n-o vor

turcii cei mari, cum n-o vor nici leşii, nici alţii, dornici să ne stăpînească.

— Da : fărămiţaţi, învrăjbiţi între noi, sîntem mai uşor de ţinut în jug, suspină Sima, din colţul ei.

— Vremurile cer un luceafăr al vitejiei, saltă Stroe în picioare, fericit că toţi gîndesc la fel. Bane Mihai, domnia-ta tălmăceşti gîndurile noastre fără greş. Hai să facem să răsară deasupra ăstui pămînt dreptatea şi să lumineze ca o vîlvătaie. Să aprindă toate cele douăzeci şi patru de vămi ale văzduhului carpatin. Şi, în acel mare şi fierbinte foc, să aflăm calea dezrobirii.

— Mă leg, bane Mihai şi Stroe Buzescu şi Sima, mă leg să slujesc, pînă la moarte celui ce găsi-va calea dezrobirii.

— Şi noi ne-am legat, Velica-doamna ! grăiesc tustrei deodată, prinzîndu-i mîinile. Jurăm !

Zidurile au tremurat şi-au prins în muta lor făptură o parte din freamătul celor patru inimi dăruite aceluiaşi gînd şi aceluiaşi simţămînt.

Bărbaţii plecat-au la treburile lor. Femeile au rămas să deretice prin casă şi între ele să sporovăiască.

— Velica-doamna, avut-am, pînă la nunta de la Tecuci, o soră de botez : Rada din Izvarna, fiica unui rumân. A dispărut în noaptea cînd a cercat Aron să te răpească. Mi-a fost mai mult ca o soră. Am învăţat împreună să muncim şi să citim. M-a ajutat să trec peste multe supărări şi nenorociri. Şi azi îi duc lipsa. Ales că nu ştiu şi nici nu pot afla unde a pierit şi din care pricină anume. Îngăduie, Velica-doamna, să-ţi fiu prietenă şi soră, cum mi-a fost mie Rada din Izvarna.

S-au îmbrăţişat şi-au lăcrămat de bucurie.

Spre sară, gîcindu-i parcă inima, Sima şi-a poftit prietena în cerdacul de sus al culei. O vreme, au privit împrejurimile, legănîndu-şi gîndurile în apele înserării. Pe urmă cînd roaba Anghelina a aprins făcliile, Sima a cerut îngăduinţa de a citi din *Alexandria*, despre moartea lui Alexandru şi tînguirea Roxanei : ...„Şi văzu Ducipal pre Alexandru murind şi necheză tare, fără seamă, şi bătu cu picioarele în pămînt şi să apropie de Alexandru şi capul îşi plecă la domnul său. Şi-i mergea lăcrămile din ochii lui, izvor. Şi-l luă Alexandru de coamă, şi-l

sărută pre obraz și zise : «O, dragul meu Ducipal, altul ca Alexandru nu te va mai încăleca !» Iar Ducipal își înălță capul și căută preste domni și văzu pre Leveaduș, cela ce otrăvise pre Alexandru. Și se răpezi la el, și-l lovi cu cornul la inimă, și-l puse subt picioarele lui, și-l călcă pînă îl omorî. Şi Ducipal nu se știe ce se făcu... Iară mumă-sa Olimpiada și împărăteasa Roxana îl plîngea cu multă jale și cu lacrămi. Roxana plîngea și zicea : «O, vai de mine, Alexandre, amărîta de mine, dragul meu Alexandre, împăratul meu, și domnul meu, dară cu ce-ți fusei vinovată de mă scoseși în țări străine și acum mă lași jalnică și amărîtă ? Pentru aceasta plîngeți astăzi toți împărații, și craii și domnii, tinerii și bătrînii, munții și codrii și toate rîurile și izvoarele, întristați-vă !» Şi-l sărută dulce de trei ori. Și lua hangerul lui Alexandru și să junghie acolo, și muri în brațele lui... Și-i băgară pe amîndoi într-un sicriu de aur și-i duseră la Alexandria cetate, și făcură în mijlocul cetății un turn înalt și-i suiră sus, și-i puseră și-i zidiră acolo sus, și stau pînă astăzi..."

Sima citea cu glas cald, ușor tremurat și îngînat a cîntec. Velicăi i se părea că-i povestește viața cum a fost și cum va să vină. Visa. Întîi, nunta de la Tecuci. Apoi, nașterea Caterinei. ...„Noroc c-o ține mama, la Cetea. Altfel cum aș hoinări eu pe-atîtea meleaguri ?"... Apoi moartea lui Vlad-vodă. Și iar parcă se afla la Prislop și voinicul cu doi pui de cerbi o privește cu ochi mari, negri, adînci, calzi, aburiți de duioșie. Ochi pe care numai o clipă i-a zărit, în întîlnirea de azi. ...„Nu, nici nu știe că eu sînt fata de la Prislop. M-a uitat... De ce-l învinui ? Ce-avea de ținut minte ? Nimic..."

În clipa asta s-aud glasuri la porți. Străjerii aduc veste :

— Soli ai lui Aron-vodă de la Moldova o caută pe Velica-doamna.

— Mă pețește și aici ? se miră Velica.

Și visarea, numai de ea știută, piere cum pier prea dulcile năluciri.

Căile lumii foarte încurcate sînt

MOLÎU SE DOVEDEA ȘTEFAN-VODĂ SURDUL. NEVOLNIC ȘI chiar de nimica. Drept aceea, în loc să-i fie capuchehaie credincios și să ungă ochii vizirilor întru așezarea temeinică a domniei, Mihalcea s-a înţeles cu Iani şi cu oamenii lui Sinan-paşa, iar în iunie 1592 padișahul trimisu-i-a firman de mazilire lui Ştefan-vodă. Teodosie şi Sima scriu în izvodul lor ...„A domnit ani unul și jumătate, ca un slăbănog, parcă n-ar fi fost din mădularul lui Ion-Vodă, viteazul de la Moldova. O ţaşcă sărită departe de trunchi. În locu-i a venit Alexandru-vodă, fiul lui Bogdan Lăpușneanu de la Moldova și, într-un fel, nepot lui Aron-vodă..." Sima se opreşte aici. Duce pana la buze. Gîndește : ...„Și penei urîtu-i-s-a scriind doar : ani a domnit... pe boieri i-a tăiat și-a birnicit norodul"...

Cînd va veni și altfel de domnie ? Cînd ?

În sfatul lui, Mihai a păstrat rangul de mare ban al Craiovei.

Dar o samă de boieri bătrîni încep clevetirea. Şi în deosebi, scîrbiţi se arată Dan-visteriul și Andronic-logofătul în sfatul lui Alexandru-vodă.

— Auzi cine-a ajuns al doilea după domn !

— Un negutător, boierit de... o văduvă, s-a proţăpit în dregătoria Craioveştilor şi a banului Dobromir...

— Ce vremuri !

După jurămîntul tainic de la Stăneşti, Sima l-a rugat pe Stroe să-i trimită banului Mihai doi slujitori de credinţă : pe Condur Pantelimon şi pe Firea Gărgăun.

— Şi eu îi trimit pe Doia Crăciun, flăcău din Cetea, s-a oferit Velica.

Aşa, Mihai, marele ban al Craiovei, avea acum în juru-i doi transilvăneni şi doi olteni, oameni vrednici şi de credinţă. Ci auzind despre pizma şi clevetirea boierilor asupra stăpînului lor, povestit-au repede, Buzeştilor. Radu s-a îngrijorat ; Preda a rîs ; Stroe s-a mîniat :

— Îi închidem la Tismana şi-l punem pe stareţul Serghie să-i hrănească doar cu mei fiert şi apă de izvor, pînă s-or schilăvi de istov.

— Aşa-i firea oamenilor, l-a domolit Firea Gărgăun. Cît cineva nu-i nici coada frunţii, nici fruntea cozii, nimeni nu-i are grija. Cum saltă o treaptă, în rang, se şi stîrneşte răutatea, zavistia, clevetirea, ponegrirea, pizma. Ce, parcă Dandu Dărădan, zărghitul, nu crede că banul Mihai i-a uzurpat locul ? Şi-apoi, gura lumii se hrăneşte cu oameni şi n-o astupă decît pămîntul.

Răspunzînd cu multă cuviinţă solului, Velica-doamna l-a înştiinţat pe Aron-vodă că nu va să se mărite a doua oară. Va sta la Cetea şi la Braşov ; se va îndeletnici cu treburi gospodăreşti, cu zugrăvirea icoanelor pe sticlă, şi cu tipărirea cărţilor în grai românesc.

Şi aşa a făcut în toată toamna şi iarna următoare.

În Iaşi, Aron-vodă şi-a rînduit repede o curte veselă şi desfătarnică, petrecînd cu cimpoieşi, cu pehlivani şi măscărici. Ţicalidi l-a trimis aici pe Teleleu, dar Aron-vodă nu l-a primit :

— Are limbă veninoasă.

— Ai cutezat ? s-a răstit Ţicalidi la măscărici.

— Nu. I-am spus doar că acei crai care pier de moarte năprasnică şi-au pierdut capul cu mult înainte de a li-l reteza călăul.

— Cum ? Ce-ai vrut să zici ?

— Nimic, afară de ce-am zis. Şi-am adăugat : cel ce aude glasurile ce nu se aud şi tîlcuieşte lucrurile ce nu se înţeleg, acela-i ori proroc, ori înainte mergător, ori nebun. Vodă a întrebat : „Şi eu ce sînt ?“ „Singur, măria-ta, poţi alege, i-am spus. Pentru mine, soarta a ales... nebunia. Şi dacă mă alungi, însamnă că vorba care zice : cine se asamănă se adună, e o minciună...“ „Dracu să te ia, cum știi să-ţi răsucești limba de viperă, a zis. Cară-te de-aici, că te spintec !“ „Mai bine umbli, măria ta, cum zice Nestor Ureche, cu măscări decît cu măscărici.“ i-am zis și... căratu-m-am.

Întîia grijă a lui Aron-vodă era să plătească datoriile faţă de cămătari și de dregătorii otomani. De aceea a dat putere mare tuturor dăbilarilor să scoată cît mai mult de la ţărani și chiar de la boierii cei mari. A trimis și ieniceri să umble cu dăbilarii, îngăduindu-le să facă multe silnicii. Ar fi vrut ca boierii plecaţi cu Petru-vodă, și îndeosebi Movileștii, să se întoarcă în ţară. Trimis-au însă vorbă că nici într-un chip nu se vor închina unui om de nimica :

— Un rîndaș, *ex agasone*, care numai răutăţi și belituri pricinuieşte ţării.

— Uite, pe ţărani îi jupoaie, pe boieri — pentru avuţie îi omoară, iar pe jupînese le silueşte, zicea Bucium, vornicul cel mare către Bîrlădeanul logofăt.

În adevăr, Aron-vodă izvodise dare nouă : de tot omul cîte un bou ; pentru cei care nu aveau un bou, lua de la cei care aveau. Asta stîrnea și mai mare nemulţumirea și părerea de rău după domnia Șchiopului.

— Așa se întîmplă, spunea State Boldur : după vreme bună și senin, vreme rea și turburată : după domnie lină și blîndă, să vie cumplită și amară.

Dar nimeni nu știa care erau gîndurile tainice ale lui Aron-vodă. Ion Norocea primea aproape în fiecare săptămînă cîte un sol de la Iași, peţind-o pe Velica pentru domnul moldovean. Jupîneasa Stana se temea că Aron-vodă n-ar fi os de domn, ci un rîndaș de la grajduri, cum ziceau boierii Movilești, îmbogăţit prin cine știe ce furtișaguri ori căi necunoscute.

— E odrasla Lăpușneanului, o încredinţa soţul. Andronic Cantacuzino însuși a vrut să-i dea o fată în căsă-

torie. N-a primit, că-i orbit de dragostea pentru Velica. Pețirea lui Aron revine ademenitoare. Cine-o mai ia, văduvă, cu copil ?

— E un tiran, Aron-vodă. Ce să caut în patul lui ?

— Să-l îmblînzești și să-i îndrepți gîndul spre unirea Moldovei, Transilvaniei și a Țării Românești. Asta-i menirea ta, Velica, din leagăn.

— Aud că asemenea unire vrea să înfiripe, acum, și Sigismund craiul. Iosica și ava Carrillo lucrează, harnici, tocmai într-asta.

— Știu, Velica. Dar nu-i bine pentru boierii români să-i stăpînească nobilii unguri, și papistașii.

Așa, Velica-doamna n-a mai avut încotro : a ascultat porunca părintească și a plecat în Moldova cu suita domnească.

Nu ajunseseră boierii să afle firea lui Alexandru-vodă, că ienicerii, osebit de obraznici, împresurară țara cu multe datorii și nevoi foarte grele. Pîlcuri de oaste otomană au împînzit toate județele : în Craiova, Tîrgoviște, Gherghița și chiar în Cîmpulung și Curtea de Argeș, sub munte, s-au ivit ieniceri și spahii. Ba mai mult, în București, în Craiova și în Curtea de Argeș pus-au temelia a trei moschei, cu toate că nu se afla nici un ismailitean localnic. Frații Buzești au alergat la Mihai, marele ban.

— Semn că vor, în adevăr, să schimbe țara în pașalîc ! se înspăimînta Preda. Ne iau moșiile și ne căsăpesc, ca pe boierii bulgari și sîrbi. Știi asta, bane Mihai ?

— Știu prea bine.

— Și baremi de ne-am putea adăposti în Moldova ori în Transilvania, cum s-au adăpostit nobilii unguri, acum o jumătate de veac.

— Nu, Radule ! se împotrivește Stroe. Dacă Țara Românească pierde cu totul slobozenia, și Moldova și Transilvania cad în neagră robie. Fac ismailitenii un singur pașalîc din tustrele țările române.

— Da, știu și asta, vorbi Mihai, domol, apăsat și trist. Adeverește și Iani. Și Mihalcea. Și alți prieteni ai noștri din Țarigrad. Că mai ales ăsta-i gîndul cel statornic și îndîrjit al lui Sinan-pașa, marele vizir.

— Și cum scăpăm de primejdie ? Că dacă aduc oștire și fac meceturi nu-i mai scoatem, pînă-i hăul.

— Stroe, domnia-ta știi : să facem război ca-n vremea lui Iancu de la Hunedoara. Dar nu numai pînă la Varna, ci pînă la Țarigrad. Și nu înfrîngere, ci biruință.

Și sfatul se închegă, tainic, îndelung, pînă dincolo de miezul nopții.

— Norodul se îngrijorează foarte, zice Firea Gărgăun, și șuguie cu durere : Jupîneasa Sima mi-a dat o *Evanghelie*, să-nvăț a citi și a mă ruga. Ci, mi se pare, trebuie să caut un *Coran*. Că dacă se zidesc moschei, dărîma-se-vor bisericile. Popă Stoica din Farcaș, ai grijă : preschimbăte-n hoge.

— Alexandru-vodă ține hangul ienicerilor, se mînie Condur Pantelimon. Săptămîna trecută a tăiat șapte boieri și-a spînzurat peste o sută de moșneni. L-a tăiat pe Constantin-postelnicul și pe Vlad-vistiernicul, rudele Buzeștilor.

— Li se apropie și lor sorocul ?

— I se cuvine porecla „cel rău".

Într-un fel, Buzeștii se bucurau :

— Pînă nu vine iarna, primăvara nu se face, filozofează Radu.

Boierii bătrîni : Dan, Miriște, Andrei cîrtesc tot împotriva Buzeștilor :

— Vă faceți cete și vă-nchideți în case bolovănite și-ntre ziduri, la Cozia ori la Tismana, anume ca să-l întărîtați pe vodă.

— Vreți război și nici nu știți a vă luptare !

— Voi înnebuniți și pe noi ne taie măria-sa...

Peste trei zile, cu ceata lui, Stroe Buzescu a pîndit drumul pe Olt, la Drăgășani, a izbit un pîlc mare de ieniceri și-a luat prinși optzeci și trei ; peste douăzeci au pierit în luptă. În ceata lui fost-au opt răniți. Voica și celelalte fete de la han le-au legat rănile și le-au întărit trupurile cu friptură de berbec și vinuri vechi.

— Na ! Să nu mai schiaune boierii bătrîni. Și nici Dragomir, cumnatul banului Mihai, ori alții, să nu mai mîrîie că nu știm bate războiul.

Staicu Rudeanu recunoştea acum că, în adevăr, Buzeştii vădesc a fi altă plămadă de oameni :

— Norodul vă laudă că-l apăraţi de ieniceri şi dăbilari.

— Faimă prea mare, Staicule. Toate cetele noastre, în cumpănă cu ale lui Sinan-paşa, sînt hazlii de neînsemnate.

Şi Mirişte se arăta frămîntat de isprăvile boierilor tineri. Se scărpina în mijlocul bărbii cu unghia degetului mic de la stînga şi-şi lucea mulţimea de inele aşezate pe toate degetele :

— Buzeştii prăsesc gînduri nebuneşti. De-o pildă, ăla cu împreunarea ţărilor române într-una singură. Zic, ca să fie mai tari în harţa pentru slobozenie şi întru mîntuirea a toată creştinătatea. Aşa zic ! Dar cine ştie ?

— Zănateci, ca acel Dandu Dărădan care se-nchipuie Alexandru Machedon, rîde Dan vistierul. Deci, nu ei mă îngrijorează, ci altul.

— Anume ?

— Grăim între oameni de încredere ?

— Bărbile albe şi capetele noastre pleşuvite stau zălog.

— Mă îngrijorează banul Mihai. Şi mă-ntreb : de ce tocmeşte oşti ?

— Păi, oastea-i datoria marelui ban de Craiova.

— Dar prietenia lui cu banul Iani ?

— Vechi tovarăş de negoţ.

— Da ? Dar purtarea blîndă cu prostimea-i tot o datorie de mare ban ? Dar legătura strînsă, de-nrudire, şi prieteşug cu toţi boierii tineri, ales cu Buzeştii, cu Rudenii, cu Bălenii ? Dar grija de a dobîndi bună faimă ? Ici o pomană, colea o cununie ori un botez, dincolo o biserică. Pe mulţi îi scapă de primejdii, luptînd el însuşi, cu barda. Iar în Oltenia, vezi, cînd a venit un pîlc de ieniceri după dări, Stroe Buzescu... Şi-apoi, de ce Buzeştii răspîndesc, în ţară, prin oşteni, prin călugări, prin neguţători, prin oameni din prostime şi chiar prin anume veliţi boieri numai faima bună a banului Mihai ? Şi de ce o samă de norod, orb şi înfierbîntat de-un duh ciudat, îl aşteaptă ca

pe-un mîntuitor ? Pînă şi Velica, fata lui Norocea îl slăveşte ca pe-un luceafăr. Aţi auzit ? Ei ? De ce ?

Bărbile cele bătrîne se cîrmesc spre pleşuvul cap al vistierului Dan. Grăieşte, înfiorată, barba stufoasă şi foarte înţeleaptă a logofătului Andrei :

— Dese gîlcevi s-au scornit din bănia Craiovei asupra domniei. Ştiţi, nu ?

— Feciorul unei racheriţe din Tîrgul de Floci ? Logofete Andrei, cugetă-ţi voroava ! N-o scuipa ca pe-o flegmă.

— Bine şi-adînc am cugetat-o. Zvonesc c-ar fi feciorul lui Pătraşcu cel Bun.

— Ticluire meşteşugită şi mincinoasă !

— Nu ; mai lesne-l putem pierde zvonind că este os de domn, decît tăgăduind.

— Cum adicătelea ?

— Arătăm măriei-sale că şi oastea Olteniei, şi milosîrdia banului faţă de prostime, şi sfaturile tainice cu anume boieri tineri, şi aţîţarea împotriva stăpînirii otomane, şi zvonul despre spiţa domnească, toate ţintesc spre una : hrăpirea scaunului domnesc ! E gîndită ?

— Ai dreptate : la Craiova, acel Mihai învaţă a fi domnitor. Că, despre padişah, Iani îi rînduieşte toată socoteala, ca şi lui Aron-vodă de la Moldova. De altfel, deşi nu-s proroc, vă vestesc că se va năpusti asupra ţării cu răutăţi, belituri, preacurvii şi desfrînare, tocmai ca Aron-vodă. Sînt prieteni şi înţeleşi. Şi ce alta poate unul care are muiere cu doi plozi la Craiova şi ibovnică la Tîrşor ?

— O fi ca Petru Cercel, cu care pretinde că-i frate.

— Mai rău, fecior de racheriţă, boieri dumneavoastră ! Şi ce caută Velica-doamna la Iaşi ? Ha ?

— Buzeştii, fluşturatecii, cîrciobaşii, bătăuşii, vînturători ai lumii, ţin hangul lui Mihai şi lui Norocea.

— Dar dacă, totuşi, ei răzbuna-vor ticăloşia noastră şi multa jale a ţării ? Că, uite, turcii încep a cuprinde ţara, a face lăcaşuri şi meceturi. Că pretutindeni e vaier şi suspin de răul lor.

— Vistiere Dan, eşti capiu ?

Într-un fel, boierii bătrîni aveau dreptate. Norodul îl vedea pe banul Mihai îndrăzneţ, hotărît, doritor de viaţă slobodă. Ştiau că stăruie să se lucreze drumuri prunduite, bine păzite, cu vaduri şi poduri uşor de trecut pe orice vreme. Că rînduia tîrguri pentru negoţ, cît mai larg şi mai mult. Dar negoţul mută averile dintr-un loc în altul şi înlesneşte traiul a multă lume.

— Şi dacă sîntem bogaţi, sîntem şi puternici, arată banul Mihai. Iar puterea ne ajută de sub tirania aliotmană să ne dezbatem şi să punem creştinii stăpîni la Ţarigrad, precum au fost.

Drept aceea în mintea mulţimii, banul Mihai ca un primenitor de vremi se întruchipa.

Numai că în multe boierii se înşelau : Buzeştii nu cîntă chiar în toate strunele banului Mihai. Pe Preda Buzescu, de pildă, îl cam supără legăturile cu norodul din ţară, de peste hotare şi peste munţi, închegate cu oameni de jos : neguţători, ciobani, călugări, oşteni. Ştie că unii trec în Transilvania, la Prislop şi mai departe. Alţii ajung pînă la Iaşi, la Aron-vodă şi chiar la Suceava, la State Boldur şi la un boier, Crimca, foarte tînăr şi inimos om. Iar alţii, bulgari, greci sau sîrbi, cutreieră pămîntul Balcanilor, la Tîrnovo, la Gabrovo, la Athos.

— Stroe i-a dăruit doi slujitori vrednici, se supără Radu ; ci eu zic că-i bine, dacă-l păzesc de primejdii. Dar dacă-i foloseşte să răscoale ţăranii din Transilvania, atunci...

— Voi nu ştiţi, surîde Stroe, că Firea Gărgăun al nostru de mult îl slujeşte, cu credinţă pe haiducul Novac ?

— Ei, asta ştiam, dar...

— Iar acum, Firea al nostru îl împrieteneşte cu haiducii Novacului.

— Nemaipomenit ! Şi nu l-ai batjocorit ?

— Dimpotrivă : l-am firitisit şi i-am mulţumit.

— Mda... Dar n-ar fi mai bine ca treaba asta s-o împlinim noi, boierii ?

— Sîntem prea trîndavi... surîde Stroe. Deocamdată, noi strîngem moşii, luînd pămîntul de la moşnenii îngreuiaţi de biruri şi năpăşti.

— Averile astea ne sînt de folos tocmai întru cele plănuite de banul Mihai : oștı și arme pentru mîntuirea norodului și a țării. Şi pe călugărul Prohor și chiar pe banul Mihai l-am auzit spunînd ; „La început, calea noastră va fi poate cea obișnuită. Cu bani, cu aur greu vom dobîndi ceea ce trebuie dobîndit. Şi-apoi într-un an-doi, răsturnăm totul și devenim stăpîni, adevărați stăpîni în țara asta". Află o dată ăst adevăr, și nu mai cîrti !

Îi tresare inima ca pasărea speriată de furtună cînd, pe neașteptate, Mihai se ivește în cula de la Stănești, seara, cu calul în spume.

— Sima și Stroe, mi-i foame și mi-i sete ! Grozav de sete...

Nu spune de unde vine. Pînă-i gata masa își grijește calul. Se scutură. Se spală la fîntînă. Se piaptănă. Intră în biserică și privește icoanele. Îl încîntă căldura culorilor, cîmpul vioriu ori albastru adînc, voiciunea și firescul chipurilor, zvelteţea trupurilor, bogăţia straielor pliate și rotunjite după liniile trupurilor. Banul Mogoş şi logofătul Giura, soţiile lor Vilaia și Caplea, ctitori așezați pe zidul din pronaos, par vii, cu surîs pe buze, dornici parcă a șopti vorbă de duh, cu toate c-au fost zugrăvite acum cincizeci și cinci de ani.

— Cinstite naș și mare ban, nu adulmeci miros de friptură ? întreabă Sima din cerdacul de sus, cînd îl află ieșit în pridvor.

— O, da !... O clipă m-a răpit chipul cel de demult al jupînesei Vilaia.

Mănîncă și bea bine, cu poftă și sete, ca toţi oamenii sănătoși, dornici de viaţă. Istorisește glume și întîmplări hazlii. Cîntă și rîde. Se întristează, aflînd despre noile jafuri ale dăbilarilor, ienicerilor și tătarilor.

— Golesc casele şi răpun vieţile locuitorilor de dincolo de Olt.

— Nu știu cum i-am opri a trece dincoace. Vodă n-a fost mulţămit cu ce i-am trimes.

— Trebuie să găsim calea și să pornim, bane.

— Mare-i puterea potrivnicului, groaznic de mare. Şi numai dacă ne pregătim cu temei, cutezăm a-l înfruntare.

Nu sfîrşesc masa cînd straja vesteşte c-a sosit Stoichiţă din Strîmba.

—Pe ăst om îl așteptam. Să intre.

Din ușă, boierul i se trîntește în genunchi, la picioare, încovoindu-și gheba :

— Iertare !... Prădatu-m-au păgînii !... Tot, tot mi-au luat...

Mihai se ridică, strînge pumnii, îl fulgeră cu privirile și-l împietrește pe Stoichiţă :

— Ești un nerod ! Un tîlhar ! Un nelegiuit !... Ce pagubă aduci, nevrednice !

Buzele-i aruncă flăcări nu vorbe. Pe Sima o înspăimîntă neastîmpărul, nerăbdarea, pripeala, suflarea sălbatecă a mîniei. Cu vulturul și cu leul i se pare asemeni. Înţelege că Stoichiţă avea de adus bani și că acum nu-i mai are.

— Stroe, trimite pe-acest nevolnic la odăile slugilor. Nu-i vrednic a dormi în culă...

Apoi se întoarce către fereastră, căutînd parcă stelele. Revine, înseninat la faţă :

— Vom mai avea noi necazuri și ne-om întîlni cu tîlhari de cei mari, nu cu găinari ca Stoichiţă din Strîmba.

Îngrijorată și mîhnită, Sima curăţă mucurile feștilelor, toarnă vin proaspăt în ulcele și îndeamnă :

— Mai răcoriţi-vă și mai sfătuiţi-vă între domniile-voastre, pînă așez paturile.

— Gîcești Stroe, ce-am să te rog ? Să treci pe unde știi, și cum știi și s-aduci de la meșterul Aloisius Schneider cele 500 de scuturi pe care nu mi le-a adus cocoșatul. Banii...

— Îi dăm noi, cinstite bane, șoptește Sima.

— Ei, aveţi o mie de galbeni, Stroe ?

— Sima știe. Ea-i visternic.

— Din inimă mulţumesc, fină și visterniceasă...

După vreo două ceasuri de cisluire și plănuire, Mihai o poftește pe Sima să le citească din *Alexandria*. Stroe o urmărește cu dragoste, cum își ia cartea de pe poliţa de sub icoane, îi cearcă zăloaga din borangic, netezînd-o cu mîinile-i mlădioase, de nespusă gingășie. Se așează pe scăunașul ei de brad afumat, încrustat cu două pă-

sărele cioc în cioc, la picioarele soțului, în fața banului Mihai, și începe cu glas cald și lin :

— ...„Ptolomeiu — voivodul zise : Craiu Alexandre, să facem cătare și să scriem oștile, și să punem voievozi, căpitani, sutași și vătafi, și să facem steaguri și să punem pe steaguri paveze, să se știe la cine slujim... Și a poruncit Alexandru să facă faurii coifuri, și săbiarii săbii, și pavăzarii paveze, și sulițarii sulițe, și croitorii steaguri și să puie scrisorile toate pre steaguri și pre paveze semnul lui Alexandru..."

— Sima, de ce ai început cetirea tocmai de aici ?

— Aici se afla zăloaga, așa s-a deschis cartea, bane Mihai, și pe aste rînduri căzutu-mi-a privirea.

Se umbresc oleacă ochii lui Mihai și sprîncenele i se zgîrcesc una spre alta, mierle negre, plecate spre același picur de rouă.

Țicalidi a mirosit, hienă, calea lui Petru-vodă Șchiopul. A grăbit și-a ajuns caravana la Viena. Cea dintîi l-a zărit Rada din Izvarna ;

— Îi scot ochii !

Petru Orăș a oprit-o :

— Îți poruncesc să mergi la orîndă, să intri în vorbă cu acest viclean, să-i afli gîndurile.

Frumusețea, vioiciunea, îndrăzneala Radei îl ispitesc pe Țicalidi. Îi ascultă spovedania :

— Ajuns-am prăvălia diavolului. Mă vînd cui dă bani.

— Și eu sînt singur pe lume, neînsoțit. Și uneori mă sperii de multa ură ce dospește în mine.

— De ce ne-ai luat comoara Chiajnei ?

— Omul săracu e mai ferițitu... Vai si vai de capu meu, cîte grizi...

— Pe dracul !... Un tîlhar și o desfrînată au descoperit o comoară. Cu ea ar fi ieșit din netrebnicia în care trăiau... Cum de nu te sugrum ?

Întîia oară în viața lui, Țicalidi a scos o pungă de galbeni și a pus-o în palmele Radei, fără șovăire :

— Cumpără casa la Bolzano, lîngă a lui Petru-vodă și trăieste slobodă, omeneste.

— Şi ce-mi ceri în schimb ?

— Să mă primeşti cînd poposi-voi pre aici, şi să-mi spui unde ţine Petru-vodă lucrurile scumpe.

— Nu-mi trebuie, neguţătorule, nimic de la dumneata ! îi aruncă punga. Şi pleacă numaidecît de-aici, pînă nu te-nşfacă Petru Orăş. Pleacă !

Speriat, Ţicalidi ţopăie pînă la uşă, ca o vijelie şchioapă, şi dispare. În darn striga Rada să-şi ia punga. Auzind strigătele, Petru Orăş s-a şi ivit.

— Cinstite căpitane, tu nu sameni altora. N-ai dat năvală asupră-mi, cum fac toţi bărbaţii. Rogu-te să-mi fii prieten. Ajută-mă să-nvăţ nemţeşte. Iar cu astă pungă cumpără-ţi arme, să lupţi în oştirea celui ce va veni să mîntuie norodul nostru şi slobod să-l facă. Vrei ?

Îşi struneau armăsarii împodobiţi cu tacîmuri de postav roşu, cusut cu fir, cu ciucuri auriţi, prinşi în şnur de mătase, cu canafi, căpestre şi frîie din păr de iac — dobitoc rar, trăitor în munţii Tibetului, dincolo de Persida — strînse în cîte un ouşor de alamă bine lustruită. Priveau cum popa Stoica din Farcaş învăţa pe-un oştean voinic mînuirea scutului. Se mirau văzîndu-l că strîmbă din nas.

— Prea-i uşor păntru mine... Fleac !

— Aşa trebuie să fie. E-acoperit cu piele de porc foarte uscată şi tare, întinsă pe-un strat de ipsos şi ţintuit în cuie de aramă, cum le vezi. Are şi podoabe. Şi stemă încrustată adînc, cată Farcaş să-l încînte, ca să ştie lumea din ce oaste faci parte.

— Da dă cînd, căpitane, porcul are şorici tare ca hieru ?

— Ei, nu mai cîrti acu, în faţa cinstiţilor boieri !

— Ba cîrtesc ; că la ce-mi trebă pavăză cînd am chiept şi pumn ?

— Cum te cheamă, oştene ? întreabă, mirat, banul Mihai.

— Oprea ! se răsteşte uriaşul — 'Mnealui, boier Stroe, mă ştie. Îmi 'ice şi Rîcman. Da io-s Oprea, ş-atît.

— Îngenunche, cu mîinile, orice cal, oricît de puternic și nărăvaș, întărește Stroe, apropiindu-și armăsarul de al banului.

— Da? Îngenunche-l și pe-al meu, descalecă, sprinten Mihai.

— Păi... pacat de ciucuri și de aur!... Fără tacîm, da. Și cît ai clipi, descatărămă șaua, căpăstrul și frîul, pune tot tacîmul jos, la vreo douăzeci de pași. Mîngîie calul pe grumaz, îl bate ușor cu palma stîngă pe spinare, iar cu dreapta îl înhață vîrtos de greabăn. Zgîlțîie. Mută încleștarea mai spre șa și strînge, cu amîndouă mîinile, călcînd puțin în jos. Calul sare în două picioare. Sforăie. Bate cumplit văzduhul cu copitele. Scurmă pămîntul. Necheazä amarnic, dureros, ca un răget de sălbăticiune junghiată. Inimile tuturor zvîcnesc. Valea clocotește.

— Îl doboară!... Nu-l doboară!...

Calul sare încă odată, vîlvorînd văzduhul cu coama, cu capul, cu răsucirea trupului numai vînă, vlagă și arcuire de oțel. Oprea Rîcman se ține strașnic de greabăn, se lasă mai greu și strînge mai tare, ca o cange. Calul nechează încă mai sfîșietor, mai ostenit; apoi, cu geamăt mare își pleacă botul în pămînt. Mai cearcă, încă odată, salt năprasnic. Și tocmai cînd toți socot că dobitocul este, totuși mai tare, îl văd în genunchi, cuminte lîngă Rîcman, milogind parcă iertare.

— Gata, slăvite ban! grăiește gros uriașul, răsuflînd larg. Ai un armăsar grozav... De-acu mă ține minte, de-ar vețui un vac...

— Ți-l dăruiesc, dacă-l îngenunchi și pe-al lui Stroe?

— N-oi putea. Cercat-am acum doi ani, cînd l-am cumpărat din hergheliile lui Sigismund, craiul de la Transilvania.

— Mai cearcă, totuși, stăruie Stroe Buzescu, descălecînd, dornic să mai vadă o dată pătimașa întrecere între om și dobitoc.

Se strîng în jur și slugile din culă.

— Ăst armăsar mi-a prins meșteșugul. Își umflă și-și întărește mușchii, ca piatra, să nu-i pot găbui vîna dureroasă. Se războiește cu mine, pînă mă istovește.

Întrecerea începe printr-un salt lupesc al lui Rîcman. Armăsarul nechează. Rupe cu dinții din scurteica omului.

Alergări. Salturi acrobatice în văzduh. Nechezuri și țipete. Copite scăpărînd în pietre. Coamă cumplit zburlită. Răsuflări vijelioase. Harapnice de cozi vînzolite și plesnite prin văzduh. Pămînt scurmat și-mproșcat în ceata privitorilor. Arie mereu lărgită împrejur. Biruie acuș omul, acuș armăsarul. Rîcman strînge cu mîinile, cu dinții. Încalecă și apasă coapsele.

Cu sufletul la gură, cei din jur îndeamnă, strigă, țipă. Calul bulbucă nările sorbind văzduhul cu sete și furie, șuierător ca vîntul, toamna, prin lăstăriș.

Cînd se face liniște s-aude și toaca inimilor.

Atunci, aproape îngenuncheat, calul nu mai suflă. Dar, ca fulgerul, țîșnește iar, cu noi puteri.

Cîte-un strigăt de spaimă sau de admirație.

Pe chipul banului Mihai se scrie semn de mare satisfacție. Cîteva clipe toți ochii s-ațintesc spre dînsul. Singur, călare, pare măreț.

Într-o clipă de încordată tăcere, tocmai cînd calul îngenunchea ca-ntr-o rugă, din ceata slujitorilor țîșni tare, glas de muiere :

— Nu-l răpune, Oprea !

Toți întorc capetele. Și Oprea... „De unde-a răsărit Anghelina ? Și ce glas frumos..."

Prinzînd clipa de șovăire, armăsarul se smucește sălbatec și scapă din încleștarea pumnilor. Dă ocol cercului de privitori, strănutînd din nări ostenite, bătînd din potcoave, ca un biruitor ce-și primește laudele. Nădușeala îi lucește pe păr, ca o ploaie.

Pe obrazul lui Rîcman șiroiește sudoarea.

Anghelina iese-n arie, prinde calul de frîu, îl domolește cu vorbă blîndă, cu un smoc de trifoi și cu mîngîierea, și-l poartă spre Rîcman :

— Împăcați-vă.

Oprea Rîcman se înseninează, șterge fruntea cu mîneca, bate calul cu palma, îi îmbrățișează botul cu brațul strîng, îi sărută ochii, nările umede, tremurînde, fierbinți, cu miros iute, strănutător, și-n grabă, îi aduce un pumn de ovăz.

— Și-acu, lasă-mă Opreo, vorbește Anghelina, să duc ăst armăsar slăvitului ban Mihai. Îl cheamă Vifor. După

cum gîcește mama, măria-ta avea-vei mare trebuință de asemenea armăsar. Rog, în genunchi, pe jupîn Stroe să ți-l dăruie.

O clipă, Stroe Buzescu e supărat : s-ar cuveni să îndepărteze, cu asprime, sluga asta prea îndrăzneață. Dar Anghelina-i și mai cutezantă :

— Slăvite boier Stroe, norodul știe că măria-sa banul este os de...

— Muiere, taci ! trage Stroe spada.

— Nu te mînia, stăpîne, și pune sabia în teacă. Ar fi păcat să-mi taie capul, tocmai arma făurită de tata, cu gînd s-o folosești în ceasuri de primejdie și numa-mpotriva păgînilor.

—De unde știi că-s os de domn ? întreabă banul Mihai, rîzînd.

— Ne spune inima noastră, a norodului. Că te privim și vedem ! Ai înfățișare și umblet nu de domn, ci de împărat.

Mare hreamăt se iscă în rîndul oștenilor și al slugilor.

— Anghelina a tălmăcit tot ce-i în inima noastră ! strigă Stoica din Farcaș.

— Mă bucur, oameni buni. Dar, taină !... Și cum de nu-l poți doborî, Rîcman ? întreabă banul, descălecînd și luînd calul adus de Anghelina.

— Să-ți spun tot eu, măria-ta, rîde Anghelina, neînțeles de îndrăzneață. Și acest munte de om și ăst armăsar au fost zămisliți în culmea Voineasa, sub poalele cerului, unde fată smeoaicele. Pentru scurteica lui Rîcman s-au tăbăcit zece piei de vîrcolac și șapte de drac. Iar ăst armăsar este mînzul calului lui Făt-frumos... De securi cu două tăișuri, ca a vîndută de tata, de armăsari ca ăsta și de flăcăi vîrtoși ca Oprea ai măria-ta mare trebuință, întru împlinirea gîndurilor.

— Ai dreptate, Anghelina, rîde Stroe, apoi : Aș vrea să mă întrec la trîntă cu tine, Oprea Rîcman.

— Sînt ostenit, cinstite boier Stroe. Și-apoi 'mniata ai mult mai mult meșteșug ca mine.

— Zic ca tu, Stroe, intră în vorbă banul Mihai, să te gătești a te măsurare cu Ieti Calga-han, despre care se vestește că-i cel mai viteaz dintre toți tătarii.

— Prea bine, bane! Auzi, Oprea? Avem de furcă amîndoi.

Din vale, se ivește în clipa asta, Dragomir din Vîlcănești, cumnatul banului Mihai, călare pe cal alb, cu valtrapi scumpi, însoțit de doi slujitori, în straie bune, pe cai roibi, grași și frumoși.

— Intri în cetele noastre, cumnate? întreabă Mihai, după răspunsul de bineţe.

— Ce folos am?

— Folosul e-al ţării! se răstește Stroe, zădărit de privirea hulpească a lui Dragomir.

— Venii să cer socoată, Buzescule. De ce-aţi cumpărat ale trei sate pe care eu voiam să le cumpăr?

— Nu te-a împiedicat nimeni să...

— Aţi jefuit ţăranii... Și urmaţi a-i jefui, să vă faceţi oști! Dară cu ce scop?

— Un om înţelept și cu inimă înţelege fără să-ntrebe.

— Alexandru-vodă cunoaște?

— Pînă acum nu s-a aflat gură de lingușitor ticălos să sufle pîră în urechea lui vodă.

— Și crezi c-ași putea fi eu acela?

— Nu te cred așa de mișel.

— Ei, ce cumnăţel înţelept și bun am...

După părerea lui Stroe Buzescu, Dragomir din Vîlcănești merită să fie străpuns cu spada.

Banul Mihai încruntă doar sprînceana, schimbă calul cu armăsarul lui Stroe, își ia rămas bun de la oșteni și pornește în galop, pe Olteţ în sus, spre cula de la Măldărești.

Sporea mereu vînzoleala lucrurilor în lume, iar fraţii Buzești se ţineau tot în mijlocul furtunii și al prefacerilor. Radu Calomfirescu iar se află prin preajma lor, binevoitor, prietenos. Dar numai la Căluiu. Pe la Stănești nu trece. N-are obraz. Se teme de Sima. Teodosie Rudeanu l-a iertat, iar jupîneasa Ana nu mai regretă că nu-l are ginere.

Și Voica, hangiţa din Drăgășani, are ale ei păreri de rău: rar mai dă Mihai banul pe la han și încă și rar

înnoptează în chilierul ei. Dar atunci trupul și inima Voicăi intră în mare sărbătoare și bucurie.

Calomfirescu o prinde de mînă și-o poftește să i se așeze pe genunchi :

— Voico, toți bărbații care ți-au plăcut s-au însurat. Numai eu rămas-am holtei ; voinic, frumos, vînjos, tînăr și holtei, cum am zis.

— Da, Calomfirescule, dar nu pentru mine.

Buzeștii se mai întîlnesc în „Hanul la Voichița cea frumoasă", cum îi zic toți acum. Și, în taină, ales Preda, mai întîrzie cîte o noapte. De aici află multe de ale negustoriei și de ale domniei, de ale politicii și de ale lumii. Că cine a asemănat hanurile cu gura țării, n-a dat greș. Negustorii sibieni lasă aici știri despre gîndurile lui Sinan-pașa : din Serbia și Dalmația pregătește nou iureș împotriva Europei. De asta urmărește ca în țările române să fie domnitori vrednici și foarte devotați. Și-i bucuros foarte c-a aflat, în cești doi Lăpușneni : Aron la Iași și Alexandru la București — slugi credincioase și nu lipsiți de oarecare vrednicie. Alți negutători brașoveni știricesc că Sigismund Bathory a început să-și spună crai și că vrea să unească Transilvania, Moldova și Țara Românească sub a sa oblăduire, cum au vrut și craii cei de demult ai Ungariei, dară n-au izbutit. Sfetnici într-asta îi stau ava Carrillo și Ștefan Iosica.

— Are ajutorul împăratului Rudolf și al papei.

— Adică, vrea să ne-o ia înainte ? se îngrijorează Stroe Buzescu.

Ca să schimbe vorba, Calomfirescu cere Voicăi încă un ulcior cu vin vechi și prinde să povestească despre pățaniile logofătului Miriște.

— L-a lovit pacostea dragostei, acu, la bătrînețe. O copilandră moldovancă, Ilinca, odrasla unui slujitor domnesc, venit cu vodă Alexandru. Foarte frumoasă, dar îl plefturește fără milă. Năpastă, pentru inima bietului logofăt. A luat-o, totuși, de soție. Spun drept, îmi lasă gura apă, gîndind că în atare căsnicie nu merg toate cum se cuvine. Acum o săptămînă, trecînd prin București, am făcut-o pe Ilinca nevastă, aidoma ca pe Profira lui Dobromir-banul, că era fecioară. Alte vitejii nu-ș de-oi face, da aici sînt neîntrecut.

Aflînd, în loc să-mi zică mulţumită, Miriște logofătul — gata să damblagească. „Eu care strîng averi peste averi, să fie astă muiere a mai bogată din ţară, să pat asemenea rușine ? N-a fost de ajuns că Petru Cercel mi-a ademenit fiica ?“

Preda îl dojenește :

— Radule, cu bătrînii cuprinși de patima dragostei să te porţi blînd, cum te porţi cu bolnavii, că repede-și pierd minţile. Știi că acum în inima lui Miriște, mierea dragostei s-a preschimbat în oţetul urii ? Și născocește fel de fel de chinuri pentru Ilinca : ouă răscoapte sub braţ și robi vînjoși în pat, s-o sature. Nemaiputînd îndura, Ilinca a fugit la schitul Turnu, din chinovia Coziei. Dar Miriște a adus-o înapoi : Cică zice : „Cum ? Eu, velit boier care-am schimbat șase domni, nu pot domoli o muiere ?“

— Dar de unde știi toate astea, Preda ?

— Păi, într-o noapte auzind de poznele tale și de năcazurile Ilincăi, Stroe a trimis pe Radu Dragomir de-a răpit-o, și-a ascuns-o la Stănești, sub priveghierea Simei. Astă faptă îl înverșunează și mai tare pe Miriște logofătul împotriva noastră. A mirosit el că aici, în Oltenia, se coace ceva. De altfel l-a tras de limbă pe Dragomir din Vîlcănești, întrebîndu-l : „Și cum de-și îngăduie să strîngă oșteni, fără știrea lui vodă ?“ Iar Dragomir ar fi răspuns : „Știi, plachia cea bună nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine se nimerește. Cînd pîlcurile-or fi gata, pun mîna pe ele și...“ Ci Miriște ar fi rîs : „Și în loc de Mihai-vodă, Dragomir-vodă ! Of, of, of, săracă ţară !“

— Ci, de unde cunoașteţi voi toate astea ?

— Ehei, Calomfirescule, ţara a început a fi cu noi...

— Măi fraţi, iertaţi-mă și primiţi-mă iar între voi. Că sînt un destrăbălat, dar nu sînt mișel.

— De mult așteptăm noi ceasul ăsta, Calomfirescule !

Cei treizeci de membri ai ambasadei lui Sigismund Bathory, condusă de Ștefan Iosica, întovărășit de luxosul și elegantul Blasius Havaseli și de meșterul în solii Ștefan Bodoni, sosiră la Florenţa, în 9 februarie 1592. Tot

drumul, legănat în șa, Ștefan Iosica socotise cum să cucerească bunăvoința viitoarei crăiese. Cunoştea Florența din vremea studiilor. O găsi încă mai frumoasă, mai bogată.

Impresionat de strălucirea ambasadei și dorind să întreţină bune relaţii cu Transilvania pentru negoţul florentin, marele duce Ferdinand îi făcu o primire, cum se zice, în grai florentin, *sontuosa e cordiale*. În cele zece zile, cît a găzduit aici, Ştefan Iosica a avut răgaz să-și arate arta de a călări și de a se bate din spadă. Iar la balul rînduit în cinstea soliei, în palatul din Pisa, un paj român transilvănean a jucat un joc așa de repede și de sălbatec că nobililor italieni li s-a părut un demoniac, muncit de duhuri necurate. Asta nu i-a împiedicat ca, fiecare, acasă, să încerce a-l imita. Iosica a citit cu patos o „relațiune" despre Sigismund Bathory, ticluită în stil poetic, de Simion Genga : prințul este un tînăr splendid, în vîrstă de douăzeci de ani, sănătos, foarte robust, deprins cu toate exercițiile ostășești, brav și curajos, crescut și educat de mari maeștri și profesori italieni, iubit de supuși și temut de dușmani. Afară de limba maternă, vorbește bine latina și italiana.

— Credem că fi-va cel mai bun soţ pentru contesa Eleonora, și-a frecat mîinile Blasius Havaseli.

— Soţ ? Eleonora ? s-a bîlbîit marele duce Ferdinand. Doamne... dar am măritat-o !

— Măritat-o ? Cu cine ? a îngălbenit Iosica.

— Cu contele de Napoli... Am aşteptat solia prinţului Sigismund mai bine de trei luni. Am crezut că...

Foarte supărat și ofensat, Ștefan Iosica, întovărășit de Havaseli și de Bodoni, a plecat la Roma să se plîngă marelui pontif. Papa Clement al VIII-lea l-a primit în ziua de 2 martie. S-a arătat prietenos, a regretat mult că nu poate strica logodna și l-a povățuit să caute pentru Sigismund tot o soţie catolică.

Așa că marea ambasadă pețitoare s-a întors la Alba Iulia mofluză și plouată. În fapt, lui Iosica începea să-i pară bine... „Poate-l însor cu cine vreau eu, nu cu cine vor iezuiţii"... Auzind nenorocita veste, Sigismund s-a înfuriat cumplit : a răcnit, a urlat, s-a zbătut, a gemut pînă a leșinat. Cînd s-a trezit a poruncit să fie uciși toţi ita-

lienii de la curte. Clocotind de furie și plîngînd de jale, arse portretul făgăduitei logodnice :

— Lenora, scîrboasa Lenora...

Și iar a leșinat. De data asta de rușine.

Ca să scape de urgie, muzicanții, bucătarii, profesorii italieni, între care și don Tolomeo Galli, s-au ascuns în lunca Mureșului. Pe secretarul Fabio Genga l-a pălmuit numai pentru că a cercat să arate că italienii din Alba Iulia n-au nici o vină, dacă marele duce și-a luat cuvîntul înapoi.

Peste trei zile însă, a ascultat rugămintea lui Iosica și a lui Carrillo și i-a iertat, mai ales că nu se mai afla nici cine să-i facă mîncare, nici cine să-l învețe lupta cu spada, nici cine să-i cînte de jale și amar.

Spunea Iosica, zîmbind :

— Caracterul italienilor e urît, maiestate dar muzica lor e foarte frumoasă.

Totuși, două săptămîni n-a vrut să iasă în lume. Așa că Preda Buzescu, sol tainic al banului Craiovei, fost-a nevoit să aștepte pînă la potolirea furiei crăiești. Don Tolomeo Galli, ascuns la starețul Ion de la Prislop, n-a vrut să se mai întoarcă la Alba Iulia.

— Sînt bătrîn, Preda. Trebuie să mă duc la mine acasă, să mă-ngrop în sfînt pămînt italian.

— Nu înainte de a trece pe la noi, pe la Căluiu, maestre.

În acele zile de claustrare și mînie, prințul Sigismund a luat ouăle dintr-un cuib de stăncuță, le-a fiert și le-a pus la loc. Iar stăncuța le-a clocit pînă i-au căzut penele, și-a murit, pe cuib.

— Așa să crăpi și tu *Lenora, diva Lenora.*

A ajuns pînă la Căluiu și Stănești vestea despre suferințele lui Novac. Prins a fost prin vicleșug și închis la Adrianopol. L-au muncit cu cele mai cumplite cazne. L-au legat în lanțuri de un pat de fier și cu hangerele l-au înțepat peste tot trupul. Apoi i-au scos toți dinții și măselele, lăsîndu-i gingiile văduve și crunte. Ci strigau călăii la dînsul : „Pe mulți ai sfîșiat cu ăști dinți de

cîine !"... Cică, de mai multe ori, în luptă, Novac s-ar fi repezit la beregata ienicerilor și-ar fi smuls-o cu dinții.

După ce i s-au mai potolit durerile, i-au crestat tălpile și le-au frecat cu sare. Apoi au adus niște capre să-l lingă. Voiau potrivnicii să-l vadă, chipurile, murind de rîs.

— Asemenea canon nici în țara chitailor nu se cunoaște, lămurea Firea Gărgăun. Și l-au schingiuit așa, boier Stroe, trei zile. Și-ar fi trecut și-ntr-a patra, dacă nu se iveau cîțiva călugări sub povața lui Zacheu. Ziceau că vin pentru clipa din urmă. Să-i slujească pomenirea. Ci, cînd ienicerii credeau că se-nchină pentru rămas bun, traseră toți armele și-l smulseră pe Novac din prinsoare.

— Și iar e slobod ?

— Da. Fără dinți, fără măsele, poreclit turcește Baba Novac, adicătelea moș Novac. Este, totuși, în depline puteri și, îți închipui, dornic de răzbunare.

— Firea și tu, Condure, porniți la noapte, soli la Novac. Duceți pitac de la banul Mihai. Dar, în cea mai adîncă taină.

Vinerea mare. Soare blajin cată smerit prin ceața naltă și străvezie ca borangicul întins pe căpriorii prea înaltului albastru. Căptușite cu mîzgă bătrînă și învăluite-n giulgiu de tăcere, zidurile Coziei stau încremenite. Brazii din jur răsuflă lin abur de rășină. Sălciile și teii de pe malul Oltului licăresc mucuri verzi în raze piezișe. Liniștea se îngînă cu murmurul apei, și ea potolită aici între maluri stîncoase. Rar cîte o pasăre, ca un duh al tăcerii, dă glas munților fumurii, încruntați și muți.

Jupîneasa Sima iese în calea soțului : vine din Transilvania și, de la Jiblea, s-abate pînă la stareţul Prohor. Oprește rădvanul la grajduri și intră în biserică. Între brațele stranei, meșteșugit încrustate, ascultă prohodul. Gîndește la planurile boierilor tineri de a întemeia domnie nouă și se roagă pentru asta. Deodată, printre cei care cu osîrdie bat mătănii, zărește un călugăr cocoșat, cu bărbuță subțire, roșcată. Își apasă fruntea pleașă de lespedea de piatră, rece, parc-ar vrea să stingă pojarul unor cumplite păcate. Se ridică, încet, face cruci repezite, sărută Epitaful, lipind cu multă osîrdie buzele de trupul

Mîntuitorului cusut din fir de aur, împrejmuit cu mărgăritare mai mari ca bobul de mazăre. Sărută lung, evlavios. Plînge. Se pleacă în mătănii osîrdioase, lipește iar fruntea de lespezi și stă așa, încurbat întru pocăință. Și din nou sărută Epitaful, rîvnind parcă a sorbi toată sfințenia din țesătura odăjdiei scumpe, din lucirea boabelor de mărgăritar... „Unde l-am mai zărit ? Se întreabă Sima, cătînd să-i prindă mai bine chipul în licărul luminărilor din sfeșnicile înalte. Mai ales ochii : mici, aprinși, diavolește rotiți în orbite. De bună samă că l-am mai văzut undeva. Dar cînd ? Și unde ?“

Cînd simte că Sima îl țintește cu privirea, își apasă inima cu palma dreaptă, tînguie rugi înălțînd privirile spre bolți, și urzește mătănii schiloade, tîrîndu-se apoi tiptil, spre pridvor. După cîteva minute îl aude vorbind oamenilor despre înfățișările din *Judecata din urmă*, zugrăvită pe zid.

— ...aiți s-arata chinul țelor țe-au preacurvit, dincoațe strîmbzuratorii și minținosii... iți furii și nemerniții zafuitori de biseriți...

...„Și glasul i l-am mai auzit...“ bagă de samă Sima.

Călugării au aprins luminările din policandrele mari. Încă o dată, amestecat cu norod, cocoșatul călugăr trece în față să sărute Epitaful. Cînd își apasă gura pe cusătură, îi lucește o rază de lumină pe chip... „Îl cunosc !... Dar de ce s-a îmbrăcat călugăr ?...“ Coboară din strană, apropiindu-se.

Cărînd cruci încîlcite, ghebosul se trage hoțiș spre pronaos. Jos, pe lespedea atinsă cu fruntea, o pată :... „Sînge ori lacrimă ?“

— Cercetează, rogu-te, călugăre Isaiia.

— Sînge, jupîneasă Sima.

— Epitaful are lipsă vreun mărgăritar ! îi fulgeră Simei prin minte.

— Vai... lipsesc multe !... De ici... deșirate și de dincoace... Lipsesc perlele din două cruciulițe.

— Călugărul ghebos ! strigă Sima, indignată. Prinde-ți hoțul !

După o clipă de uimire, călugării și norodul, buluc, ies din biserică. Răscolesc ograda mănăstirii. Nu descopăr nimic... „Par-ca fost însuși necuratul...“ După vre-un ceas

de cercetare, află o rantie azvîrlită, a batjocură, în cerdacul chiliilor din stînga.

— Pîngărire... Chiar sub nevolnicele noastre priviri.

Și mulți cad în genunchi, rugîndu-se.

Sima se alătură starețului Prohor :

— Trimite cîțiva călugări pe urmele tîlharului.

— Sînt fricoși, becisnici...

— Radu Dragomir, dă-mi calul tău ! poruncește Sima. Tu încalecă roibul din ham. Și hai !...

Trec Oltul și cată, în grabă mare, drumul Sibiului. Gonesc, în amurg, spre Clocotici. Întîlnind un cioban care vine spre Jiblea, îl întreabă :

— N-ai văzut călători spre miazănoapte ?

— Cineva, într-o cariță, cu doi slujitori, pe-ici, pe-aproape.

— Dragomire, trage spada !

— Și domnia-ta ?

— Jungherul tău, de la oblînc.

Țîșnesc înainte, ca doi viteji.

Din nevăzute cățui, pămîntul înalță spre cer albăstruie fumegare de miresme. Amurgul se țese — pînză tot mai deasă.

După a treia cotitură se ivesc trei călăreți. Radu Dragomir se năpustește spre dînșii, răcnind furios, tăind văzduhul cu spada. Sima, după dînsul. Cei trei trag spadele. După mișcare mai mult, Sima ghicește cine sînt călăreții, înzovoniți de întuneric :

— Stroe, ai întîlnit o cariță cu...

— Da, negutătorul Țicalidi, răspunde banul Mihai, în locu-i.

— Ce rău ți-a cășunat, Sima ? De ce-l urmărești ?

— Fur de mărgăritare de pe Epitaful de la Cozia.

— Și nu s-a găsit un bărbat în mănăstire ?

— Ba da, dar toți aveau... fuste mai strîmte ca a mea.

Stroe și banul Mihai întorc caii, aleargă după Țicalidi. Îl opresc :

— Ești bănuit c-ai furat mărgăritare de pe Epitaf.

— Eu ? Ține ma bănuie ? Zur că niți stiu despre țe-i vorba.

— Bine, dar te-am văzut : în rasă de călugăr, smulgeai perlele, cu dinții prefăcîndu-te că săruți Epitaful.

— Zur ca-s nestiutor... Cauta-ţi-ma !

L-au căutat pretutindeni. I-au scotocit trăsura. Nimic.

— Hoţul nedovedit, om cinstit, surîde Mihai, privind-o pe Sima, cum se frămîntă, se luptă cu sine însuşi.

— Semăna aidoma domniei-tale... Dar acuma, dacă tot te-au oprit din drum, înnoptează la casa noastră din Perişani.

— Foarte bucurosu... foarte bucurosu...

S-au întors şi Stroe şi banul Mihai. Au cisluit, o vreme, despre treburi neguţătoreşti şi despre cîte se petrec în Ţarigrad. Tot timpul, Sima l-a urmărit pe Ţicalidi : se încredinţa tot mai mult că el a fost. Dar unde a ascuns perlele furate ?

A doua zi, Ţicalidi a ieşit din chilioara unde dormise, abia pe la prînz, şi-a intrat de-a dreptul în umblătoare. Acolo a stat mai mult de-un ceas. Cînd a ieşit mirosea foarte tare a apă de trandafir. Sima a bănuit că, în umblătoare, neguţătorul a numărat perlele scoase din... ascunziş ; s-a îngreţoşat aşa de tare că s-a sfiit să-l mai pîrască.

De peste Dunăre, de la Cladova, venea zvon de cîntec de zălogiri, de multe înţelesuri şi chemări : ...„Cel Novac mult s-a mirat, că în codri el a dat de-un izvor cu lapte dulce, ce tot creşte şi nu curge, unde şoimii se adapă, unde zînele se scaldă, în tot anul de trei ori, cînd au ele sărbători“... În asemenea zvon de cîntec stativele ţeseau în patru iţe, pînză deasă de in, croitori meşteri o căptuşeau cu cîlţi mărunţi şi moi în strat de trei degete, cu dese împunsături, cruciş şi curmeziş, croind straie de apărare pentru luptători. Stolerii rotunjeau scuturi şi, în care acoperite cu fîn ori pe asini, în samare, pe tainice poteci, le treceau munţii de la Sibiu ori Braşov spre Craiova, de la Bistriţa spre Suceava. Tudor Maldăr, Manea Voicu, popa Stoica din Farcaş, Stroe Buzescu, Udrea Băleanu se strecurau pretutindeni şi strîngeau pentru oaste, ţărani fugiţi de pe moşii, tineri ciobani, hangii şi neguţători prădaţi de acîngii, rîndaşi răzvrătiţi, păstori de herghelii deprinşi a îmblînzi caii oricît de nărăvaşi. Rîcman îi alegea măsurîndu-le înălţimea după semnul

încrustat pe coada halebardei. Cine n-ajungea la acel semn, cine n-avea spate lat și braț vîrtos, pumni mari și tălpi zdravene nu-l primea pentru nimic în lume.

— Voi, ăștia, pirpirii și mărunței, la căpitanul Radu Dragomir. El primește și muieri. De-o pildă soră-sa, Maria. Iar voi, urieșilor, să știți : nu mă uit că sînteți cam greoi. Vă pun tăvi fierbinți sub tălpi, ca la urși, și vă fac eu sprinteni și ageri, să mă pomeniți. De-ajuns să nu vă sperie zgomotul armelor, zbîrnîitul coardelor de arc sau șuierul săgeților. Că io mă tem numai dă două : să nu cadă cerul pă mine, cum zice Gărgăun și să nu afle Anghelina că mă opresc la hangițele din Drăgășani. Că nu mă mai ia dă bărbat.

Și tînărul cioban Andrei Boer l-a căutat pe Stroe Buzescu :

— Vreau să-mi răzbun sora. Ia-mă-n cetele domnieitale.

— Fii bine venit, Andrei Boer.

— În toamnă vine și Pătru al Sălcudeanului.

Ca să dea mai multă trecere și îndemn oștenilor, banul Mihai și Buzeștii rînduiesc în luncile din valea Olteţului, întreceri între călăreți, trînte, harțe cu armele, halca și chiar lupte între cete.

Într-o bună zi, Miriște logofătul s-a ivit, pe neașteptate la Căluiu. Cînd a întrebat-o, cu îngrijorare :

— Ce au de gînd Buzeștii, cu oștile ?

Sima i-a răspuns cît se poate de firesc :

— Se desfată, să mai uite cele năcazuri și să-și păstreze sprinteneala. Scrie și la *Alexăndrie*. Ascultă : „Și într-o zi strînse Aristotel două sute de coconi de vîrsta lui Alexandru și pusă pre Alexandru pre o sută și pre Ptolomeiu peste altă sută, să ispitească norocul lui Alexandru. Și făcu și tocmi două oști și să loviră cu sulițele de trestie și se tăiară cu săbiile de lemn. Și bătu Alexandru pre Ptolemeiu și sparse oastea lui Alexandru pe oastea lui Ptolomeiu..."

— Nu înțeleg nimica din pilduirea asta.

— Atunci, jupîn logofete, privește cum se-ntrece din spadă Stroe al meu cu banul Mihai.

— Nu, aici nu-i lucru curat.

— Au nu-ți plac vitejii ?

— Vitejii, da, îmi plac : dar teamă mi-i de cei nebuni de vitejie.

— Atunci privește-l pe Dandu Dărădan, cum se-ntrece cu Tudor Maldăr la halca : vitejia cununată cu hazul.

În adevăr, pe Miriște îl amețește iuțeala loviturilor de spadă și, cu încrîncenare, întoarce spatele spre cei doi luptători. Dar văzîndu-l pe Dărădan călare pe măgarul lui costeliv, repezindu-se în halca și rămînînd agățat în inel ca o bute spînzurată de un cerc, face haz, la fel cu toți privitorii. Se-ntristează însă repede, și strigă furios :

— Sima, unde mi-ai ascuns soața, pe Ilinca ?

— Pot ascunde eu giuvaerica scumpă ca aceea ? Te faci de rîs, logofete Miriște, punînd întrebare ca asta.

S-au încredințat că și boierii cei bătrîni pretutindeni au iscoade. Și oricît s-au ferit Buzeștii ori banul Mihai, la urechea ruginiților tot au ajuns zvonuri despre scopul cu care strîng oști.

— Zănateci ! cîrtește Dan-vistierul. De oști, de răzmeriță și de războaie pururea poftitori. Mai anțărț nu le mai ajungeau sindrofiile și muierile tinere. Acum, mai dragi le sînt coifurile, săgețile, pavezele și platoșele.

— De-a mirare mi-i că slujitori de-ai mei au întîlnit călugări de la Cozia, de la Prislop tocmai prin Maramureș. Da, călugări și ciobani din Polovraci ori din Loviștea — prin Bistrița, prin Rodna, prin Ciceu, grăind despre banul Mihai, ca despre un izbăvitor al norodului creștin.

— Ce-o mai fi însemnînd și asta ?...

— A, de-ar mai trăi Dobromir-banul... Sau măcar dacă nepoții lui : Staicu și Tudor și Pîrvu nu s-ar fi luat după Buzești...

— Cică la Iași, un călugăr de la Cozia, unul Teofil, foarte băutor de vin, umbla cu vești tainice pe lîngă Velica-doamna.

— Mda... Încoace, spre Craiova, acel călugăr bețiv s-a întovărășit cu un tînăr căpitan, State Boldur, moldovean de fel, omul Velicăi și al lui Norocea-logofăt.

— Să le-nsemnăm pe toate la răboj, că ne-or trebui cîndva.

— Nu cîndva, ci acu să-i pîrîm lui vodă că umblă cu vicleşug.

L-au ispitit din cuvinte şi pe Teodosie Rudeanu.

— Au nu vedeţi, cinstite bărbi bătrîne, că şi Alexandru-vodă, aidoma celor mai răi domnitori, taie pre boieri, fără judecată, ca pre vite ? Au nu vedeţi că jefuieşte ţara, ajutat de-o puzderie de creditori şi ieniceri ? Nu vedeţi că osmanlîii şi-au luat voie să facă aici, pe pămîntul nostru, moschei, meceturi şi sălaşe, ca-n ţara lor ? Ce mai vreţi ?

— Vorbirea domniei-tale nu se cheamă cumva răzvrătire ? s-a înspăimîntat Dan-vistierul.

— Ştiu eu ? S-ar putea. Dar cine nu se ridică împotriva răului, piere ca un mişel.

Chip că umblă la vînători de cerbi, mistreţi, urşi sau păsări — Buzeştii, banul Mihai, Udrea Băleanu, Tudor Maldăr, Calomfirescu îşi vedeau de ale lor. Cercetau apele şi munţii, dealurile şi cîmpiile, strîmtorile şi pădurile. Priveau de călare, de jos, străbăteau anume locuri pedestru, altele în galop. Cercetau adîncimea vadurilor şi scufundul mlaştinilor. Se trăgeau spre cîte o înălţime şi scrutau văgăunile şi zările. Apoi porneau sfat tainic.

— Dacă potrivnicul vine din colo, îl putem lovi prin aripa stîngă.

— Da, ne strecurăm cu cîteva pîlcuri prin pădurea aia, Radule. Ţinem zdravăn potrivnicul, din faţă, îl înghesuim pe pod şi-l prăvălim în mlaştina Neajlovului. Aici la Călugăreni, măcar că duşmanul vine din deal în vale, l-am putea opri chiar de-am lupta unul contra zece.

— Aici, înainte de Bucureşti, îi putem trage o scărmăneală bună, rîde Calomfirescu.

Arare, mai săgetează cîte o sălbăticiune. O arată, cu falä, oamenilor domniei. Şi, mai ales, o trimet în dar ceauşului sau altor oameni ai marelui vizir, să le adoarmă bănuielile :

— Vînată de banul Craiovei şi de prietenii lui.

Ci stînd toţi şapte întinşi pe iarbă, cu faţa spre cer, într-o poiană din codrul Vlăsiei, în vreme ce, mai de-

oparte, slujitorii pregăteau masa, frigînd la foc tare un cerb tînăr, Mihai întreabă :

— Ei, ce ziceți, prieteni, biruim ?

— Trebuie să biruim ! izbește Stroe cu pumnul în pămînt. Chiar de-om pieri.

În poiană stăpînește liniștea și pacea. Caii pasc, ronțăind ușor și apărîndu-se de muscă prin șfichiuiri din cozi. De la foc se ridică fum și îmbătătoare mireasmă de friptură. În pădure, două mierle se-ntrec în cîntec.

Radu a cumpănit, o vreme, cu vorbă domoală, despre rînduiala visteriei. Preda s-a tocmit pentru niște dregătorii viitoare :

— Să știm, ca să n-avem vorbă : Dacă biruim, Calomfirescu vrea spătăria și moșii în Romanați ori Teleorman.

Udrea Băleanu întoarce fața spre banul Mihai și glumește :

— Dacă Radu Calomfirescu rîvnește spătăria și moșii, atunci mie-mi rămîn doar muierile întru rîvnire.

— A, nu ! Eu mai vreau și hanul Drăgășanilor, cu tot cu Voica.

— Să nu vindem pielea ursului din pădure, se răzvrătește Stroe și să nu facem, din toate, prilej de tîrguială și de glumă.

Mihai parcă nici nu i-ar auzi. Plimbă sclipirea ochilor pe firmament și grăiește, ca pentru sine :

— Să învățăm fiecare colț al țării. Pentru că, puțini fiind noi și dușmanii mulți îi răzbim numai dacă folosim muntele și codrul, rîul și ramul și fulgerător îi lovim, din ascunziș.

Nu-i spuneau sfat de taină. Dar era. Prohor și tustrei Buzeștii, Calomfirescu, Udrea Băleanu și Teodosie Rudeanu.

— Umblat-am, în vremea din urmă, prin Țarigrad, precum cunoașteți, povestește starețul Prohor, călător la Sfîntul Munte Athos. Padișahul ? Închipuiți-vă om cu capul ca banița, pus pe-un trup scurt, gros și schilod, mai îngroșat și mai schilodit încă de felurite suferințe grețoase, îndurînd boala copiilor. Tropotul cailor îl înspăimîntă. Cînd trîmbițele scot glas de război, leșină.

Locuiește în Serai, înconjurat de trei rînduri de ziduri sfinte. Îl păzesc zeci de mii de robi. Își irosește viața în deșănțată trîndăvie. Pe aceeași sofa doarme, mănîncă, fumează, moțăie, numără averi, dă porunci ori sporovăiește filozofie. Cheamă și pitici, caraghioși ori pehlivani, fac felurite ghimbușlucuri și necuviințe, fie între dînșii, fie cu muierile cele mai stricate. Sodomii, ca la talpa iadului, ca să ațîțe poftele cele pidosnice ale padișahului. Cînd se satură de dezmățul cu muierile, polobocul ăsta viu clatină dintr-un deget, și toți cei care l-au desfătat pier după perdelele de mătasă. Slugile trag covorul persian de o parte, ridică un chepeng, deschid o hrubă, și padișahul se dedă altei petreceri. Robi mulți aduc banițe cu aur și le toarnă, încetișor, lunecat, să strălucească și să sune viclean și amețitor ca o drăcească beție. Galbeni florentini, turcești, venețieni ori olandezi curg gîrlă, întru alinarea setei de aur. Ca să se lumineze, cîteva clipe, întunecata față a unei dihănii smintite, sute de mii de slujitori armați storc noroade întregi, pînă la sînge și pînă la istovirea cea de obște.

— Parcă vorbești de-o închipuire din *Halima*, părinte.

— Din păcate-i însuși măritul nostru padișah Murad al III-lea. Lui ne închinăm noi, oameni în toată firea, voinici, cu mintea întreagă, sănătoși la trup și la suflet, doar oleacă fricoși și mult neuniți între noi.

— Dar l-ai uitat pe Sinan-pașa.

— Nu, Teodosie. Zic toți că-i general mare. Că are toate însușirile bune și rele ce-s lipsă padișahului.

— Dar armia ? Sutele de mii de ieniceri și spahii... îngaimă Preda.

— Turma are soarta păstorului, întărește Mihai. Iar noi datori sîntem să pornim.

— Da, să pornim !

Încălzit de îndîrjita hotărîre a tuturor, călugărul Prohor scoate din sipet un buzdugan bine strunguit, îndemînos :

— L-a făurit același meșter, Tițu, care a tocmit, din cel mai bun oțel, spada lui Stroe și barda cu două tăiușuri a banului Mihai. Zic să-l dăm lui Calomfirescu. Să alcătuiți voi treimea primenitorilor și biruitorii vrăjmașului. Vă binecuvîntez armele întru izbîndă.

Cu cărţi ticluite pentru treburi de negoţ, Mihai-banul, Radu şi Stroe Buzescu au trecut hotarul la Focşani. Pînă la Iaşi, aflat-au ce sălbatec au prădat tătarii, ienicerii şi cazacii, biata Moldovă. Şi tocmai atunci se vesteşte că Aron-vodă a tăiat pe Bucium, vornicul cel mare, pe Bîrlădeanul-logofătul şi pe Paos-vornicul, învinuiţi de amestec în răzmeriţa orheienilor şi a sorocenilor. Au găsit-o pe Velica-doamna îngrijorată şi tristă. Se adăpostise într-o casă a lui Nestor Ureche :

— Aştept ca Aron-vodă să înţeleagă că om cu suflet mic, nu poate fi voievod mare. Boierii îi zic „Suflet de rîndaş" şi tiran ca Lăpuşneanu. Bane Mihai şi domnia-ta, Stroe Buzescu : Aron-vodă s-a tîmpinat cu oştile răzvrătiţilor la Răuţ, acum o săptămînă. A dat război vitejeşte. Şi-l laud pentru asta. Pre domnişorul răzvrătiţilor, pe Bogdan-vodă, l-a prins, i-a tăiat nasul şi l-a călugărit. Asta însă mult m-a întristat.

— Ei, domnia-i o treabă cu nemăsurată primejdie, se întristează Mihai. Cine vrea să fie domn îşi pune în cumpănă soarta. Căci orice slujbă şi fapt mare cu viaţa se plăteşte. Şi numai cu viaţa.

— Chipul domniei-tale e mult prea bărbătesc şi frumos ca să se piardă pentru o biată domnie, surîde Velica. Nu te supăra...

— Velica-doamna, eu mi-am pus chezaş capul : ori îl încoronez cu slava şi măreţia faptelor vitejeşti şi de pomină în lume şi-n veac, ori îl lepăd în pulbere sub satîr. Sau, ca să spun şi mai adevărat : din clipa în care gînditu-m-am la domnie, îmbrăcat-am cămaşa morţii. Şi nevoit sînt s-o port şi sub hlamida voievodală, dacă voi ajunge vreodată hlamidă să îmbrac. Ci asta nu înseamnă că Aron-vodă face bine căsăpind boierii. Dimpotrivă.

— Iar noi, Velica-doamna, venit-am aici să ne sfătuim în taină.

— Boier Stroe, se aprind obrajii Velicăi, îţi amintesc că, o dată, ţi-am făgăduit prietenia. Deci zi-mi Mîndruţa.

— Prea bine, Mîndruţa : venit-am să te rugăm a-l îndupleca pe Aron-vodă să lucreze pentru prietenia ţărilor române. Sima spune că eşti singura fiinţă care ai putere asupră-i.

Velica se răsucește brusc spre fereastră... „Ursitoarele m-au menit numai pentru un gînd înalt și himeric. M-am căsătorit cu un nevolnic. Acu mă fac ibovnica unui tiran. Au nu înțeleg ăști bărbați că și eu am inimă ?"

— Domnia-ta, ce zici, bane Mihai ? Domnia-ta care m-ai scos din mîinile lui, atunci, la Tecuci ?

— Eu te-aşi fi păstrat pentru mine, Velica-doamna. Dar ursita ne este potrivnică.

— De mult, într-o înserare la Prislop te-am văzut înconjurat de doi cerbi și ți-am izvodit cîntec : Am văzut frumusețea ta, stăpînul meu, și ochii tăi inima mi-au rănit cu prea dulce rană...

— Tu ești acea tînără... Velica ?! se miră nespus, ridicîndu-se și cuprinzîndu-i mîinile. Cum nu m-am gîndit ? Te-am crezut, tu făptură de neuitat, o țărăncuță din Silvaș, mai frumoasă ca o domniță.

— Unde ți-s cerbii, Mihai ?

— Tînjeau și i-am lăsat slobozi, în codru. Dar, pentru tine, îmblînzi-voi alții. Mai frumoși.

— Atunci și eu îmblînzi-voi pe Aron-vodă...

ÎN ACELAȘI CEAS, LA ȚARIGRAD, ÎN CASA LUI DIN PERA, Iani mîngîia statuia Venerei de lîngă fereastră, savura gîdilarea plăcută a marmorei netede și grăia către Mihalcea :

— Da, ajutîndu-l pe Mihai, storc bani și de la Alexandru-vodă. Mușteriu ni-i voievodul care vine, și cel care n-a plecat încă. Unul plătește ca să vină, celălalt ca să mai rămînă la țîța cea dulce a stăpînirii.

— Mihai e copilul nostru sufletesc, Iani !

— Pentru aur mi-aș vinde și copiii de sînge.

— Rîvnești la faima de cel mai mare ticălos de pe pămînt ?

— Nu-l pot întrece pe Țicalidi : el strînge banii cu parșivă patimă.

— Noroc că-l mai sfeterisești tu, din cînd în cînd.

— Plec la Eghipet pentru trei luni. Spune-le să grăbească. La întoarcere, îl facem domn.

Spre mirarea, dar și spre bucuria banului Mihai, Stanca l-a rugat, fierbinte :

— Primeşte-l şi pe Dragomir, fratele meu şi cumnatul tău, printre voi, boierii şi căpitanii care vreţi să schimbaţi soarta ţării.

— Primim pe toţi ce-i ce vin cu gînd cinstit şi inimă curată.

— Şi-a schimbat părerea despre tine. Nu-i purta pică pentru necuviinţele de pînă acum.

— Nu-i port. Dar trebuie să probeze vrednicie şi cinste cu prisosinţă, ca să-l cred.

Dandu Dărădan a pornit şi el să strîngă „oşteni". Printre robii ţigani a şi găsit doi tineri „căpitani : pe Molocea din Vaidei şi pe Belibou din Botorogi. Cu ceata lui de robi, într-o miercuri seara, atacă un şir de care încărcate cu dări pentru domnie :

— S-avem bani pentru arme !

În bătălie, au rupt braţul unei slujitor şi-au împuns, cu suliţa, un bou în jug. Dar cînd s-au dezmeticit, oamenii domniei şi-au făcut faţă, cu armele, spre ceata caraghioşilor, Molocea şi Belibou fugiră cu frica-n oase, lăsîndu-l pe Dărădan în mîna slujitorilor. De sus, de pe un dîmb, priveau cum îl meliţă cu resteile, pînă-l umplu de sînge şi-l lasă lat şi stors de vlagă, la marginea drumului. Aşa, în neştire, l-a găsit Preda Buzescu şi-a poruncit slujitorilor să-l poarte pînă acasă, la Băbeni.

— Luptatu-m-am vitejeşte... geme, trezindu-se din leşin.

— Fugi încolo ! Te-a călcat în picioare un bou şi tu...

— Pe mine, bou ? Le-am spus ca lui Darie împărat : „Dacă mă socoteşti cocon mic ce suge ţîţă, lasă-mă pînă voi înţărca la ţîţa maicii mele, apoi voi veni la tine să mă hrăneşti..." Şi voi veni cu căpitanii mei, cu Molocea şi cu Belibou !

Toată toamna acelui an, Dragomir din Vîlcăneşti a lucrat pentru cetele mehedinţenilor, ajutor al lui Udrea Băleanu.

— Bine-mi pare că nu-ţi mai ponegreşti cumnatul şi ni te-arăţi prieten, l-a firitisit Udrea. Trebuie să fim

uniţi, mănunchi ; legaţi între noi pentru gîndul cel mare, întru care nimeni nu s-a mai învrednicit în ţara asta, din vremea lui Radu de la Afumaţi.

— Şi zici că Mihai este îndrumătorul nostru ?

— E cel mai vrednic.

— Dar Buzeştii, ăşti ambiţioşi îi ascultă poruncile ? I se supun ?

— Sînt credincioşii lui prieteni şi slujitori. Iar dintre Rudeni, Teodosie — trup şi suflet alături de noi.

Împunge acul în gherghef, cată spre musafir cum arată de prăfuit şi de ostenit, şi se-ndeamnă a zice :

— Măria-ta, doresc a asculta povaţa părintelui meu.

— Velica-doamna, mai bucuros aş fi dacă m-ai fi poftit din îndemnul inimii tale decît din povaţa logofătului Norocea, se înăspreşte la chip şi la glas Aron-vodă.

— Nu mint, niciodată.

— N-am luat domnia, jur în faţa crucii, nici pentru averi, nici pentru măriri, ci numai pentru dragostea ta. Cere-mi orice şi-ţi îndeplinesc. Hotărît sînt să dobor toţi potrivnicii, toţi viclenii, se încălzeşte Aron-vodă la vorbă.

— Nu răzbunări, ci împăcare. Întovărăşeşte-te cu domnul Ţării Româneşti, cu craiul Transilvaniei, să păziţi împreună pacea în acest colţ de lume.

— Pînă s-ajungem la pacea de tine visată, va să ducem greu război. Şi pîraie de sînge să vărsăm întru spălarea puterii sugrumătorilor. Apoi setea mea de răzbunare să nu vrea potolire ?

— Înţelept era Petru-vodă : se răzbuna iertînd...

— Numai că, înţelepciunea asta îl sileşte acum să rătăcească prin lume, cerşind crailor şi împăraţilor sălaş şi milosîrdie. Eu nu voi pătimi ca dînsul, niciodată ! Eu, ucid !

În palat aste vorbe au răsunet ciudat de aspru şi de sălbatec. Velica-doamna a înţeles că nu-i clipa potrivită, să-l înfăţişeze pe Tudor Maldăr, tainic sol de la Stroe Buzescu. Îndată după plecarea lui Aron, cheamă la sfat pe Teodor Veveriţă şi Oprea-vel logofăt.

— Să avem răbdare. Îmblînzirea lui vodă durează.
— Să lucreze într-asta, mai de sîrg, și părintele măriei-tale. Ales că acum este pîrcălab la Neamț și Roman.

O dată cu solul muntean, Velica-doamna a trimis la banul Mihai și pe State Boldur :

— Să-i veghezi sănătatea și să-mi trimiți vești oricît de neînsemnate. A treia zi, după o întrecere între călăreți, unde Tudor Maldăr, alergînd nebunește cum știe el s-alerge, i-a întrecut pe toți, Aron-vodă l-a chemat la dînsul.

— Ce cauți pe-aici muntene ?

— Sol de taină, măria-ta.

— Sol de taină și călăreț de faimă, l-a înfățișat Velica, zîmbind cu vrăjitorul ei zîmbet. Ascultă-l, măria-ta.

Ci, după ce l-a ascultat :

— Împlinesc voile Buzeștilor. Dar să știi, Velica, intru în mare bucluc cu stăpînirea.

— Buzeștii n-au gînduri rele, măria-ta.

Alexandru-vodă își sporea osînza cu mîncări alese, grase și multe, cu băuturi scumpe, aduse din Grecia ori din Franța. Beat fiind, poruncea adesea să vină soțiile și fiicele boierilor. Le dezbrăca și le rușina, pe unele chiar în fața bărbaților ori a părinților, ca un hantătar. Așa a făcut și cu nevasta și cu fata lui Calotă. Iar după Sima a trimis de trei ori. Numai că slujitorii n-au avut chip să pătrundă în culă.

— Dar cît ne putem apăra de răul din casă și de dușmanul din țară ? se întreba Sima.

— Noi avem pilda mumei noastre, Maria... a amintit Stroe. Altă scăpare nu-i făr' numai lupta.

Printre ițele desfătărilor, vodă mai pridideа uneori să asculte și ce i se sufla la ureche despre Buzești ori despre banul Mihai, ce rînduială fac în Oltenia și pretutindeni unde au sate, cum strîng oști și cum cumpără moșii.

I-a chemat la curte să-i dojenească. S-a înfățișat Preda Buzescu.

— Aud că strîngeți oaste, voi oltenii. De ce ?

— Iertare, măria-ta, ci ne desfătăm și noi, de-a harța cu un oarecine poreclit Dărădan. Un zălud. Nevinovată desfătare, măria-ta.

— Nevinovată ? cîntă vodă cocoșește, sugrumat de mînie.

— Întocmai. Iar dacă acel caraghios căpitan, Dandu Dărădan, care se crede Alexandru Machedon, a ucis un bou, încredințăm pe măria-ta că-l vom plăti cu alți doi boi, mai grași și mai tineri. L-am și adus aici, pe-acest Dărădan. Poruncește-i să se înfățișeze, să-l vezi și măria-ta cîte parale face.

Zărindu-l gras, osînzos, rufos și murdar, cu coroană de tinichea pe cap, Alexandru-vodă a dat să se mînie și mai tare. Dar Dandu Dărădan nu i-a lăsat răgaz :

— Sînt Alexandru Machedonul și cer stăpînirea lumii ! Îți trimit pitac cum am trimes și lui Darie împărat !

Fața bugetă a măriei-sale s-a lățit încă pe-atît, și toată făptura i s-a zguduit de rîs. Apoi ochii i s-au micșorat de tot, ascunzîndu-i-se sub pungile de osînză :

— Buzeștilor, sînteți mari pehlivani !

— Rugăm îngăduie, măria-ta să facem harță, întreceri și halca.

— Numai dacă mă chemați și pe mine, să văd, a hotărît vodă.

— Te chem, dacă-mi dai tronul. Că eu sînt împărat și viteaz peste toți împărații și vitejii ! s-a grozăvit Dărădan.

Aflînd de pozna lui Preda, banul Mihai a rîs cu hohote, cutremurînd zidurile culei din Stănești.

— Iacă, ajută și Dărădan la ceva !

— Dar să nu-l credem pe vodă prea prost.

— Nici nu este, Preda. Din umbră ne pîndește, cu șiretlic. Și pe mine, în deosebi. Că mult s-au îndesit pîrile împotrivă-mi. Ales postelnicul Stavrache vrea să-mi pună capătul. Îl știu. Nu așteaptă decît o dovadă nesmintită. Ci s-ar putea să aibă astă dovadă de mă cheamă, coboară Mihai glasul, întristat.

— Cine să fie mișelul ?

— Mă întreb și eu.

Scrie Sima în izvodul letopisețului său: „1593 — În noaptea de bobotează a fulgerat și a trăsnit ca-n dricul verii, iar la 16 ianuarie s-a arătat curcubeul. Ci a doua zi a venit furtună așa de mare că zeci de mii de oi, vaci, porci, tot ce-a fost afară le-au înnecat puhoaiele, măzărichea, grindina, vîntoasele și-apoi neaua le-a troienit. Şi oameni mulţi încă au pierit, luaţi de viituri ori cuprinși de frig pe drumuri înzăpezite au prin păduri, la vînătoare. Ce vestesc oare aceste semne?... Că Alexandru-vodă a tăiat pre Calotă Bozianu, pe Mihnea din Doaga, pe Andrei din Tîrgu-Jiu și-i cată și pe fraţii mei Staicu și Tudor. A ucis și mulţi dăbilari și visternicei care nu i-au adus dările și birul. Norodul l-a poreclit «Alexandru cel Rău»...

Pînă la sfîrșitul lui faur, iarna a stat tare și aspră. Greu s-au putut urni oamenii din pricina troienelor. Totuși, veștile și zîzaniile au umblat, de ici-colo, înfruntînd nămeţii. Între altele, pe la Sfinţii Voievozi, Miriște-logofătul, Dan-vistierul și Dragomir din Vîlcănești s-au înfăţișat înaintea lui vodă:

— Măria-ta, în Oltenia se urzește răzvrătire. Și capul răzvrătiţilor este banul Mihai însuși.

— Al răzvrătiţilor și viclenilor! apasă Dan-vistierul. El adună cete fără poruncă și fără știrea domniei. Se gătește a face răutăţi și belituri multe.

— Adeverești? își clatină Alexandru-vodă osînzele spre Dragomir, îngălbenindu-se ca șofranul.

— Adeveresc, mîrîie Dragomir. Am intrat anume în slujba lui, ca să mă încredinţez.

— Zic, măria-ta și povăţuiesc să iei bănia din mîna ăstui fecior de hangiţă ce-și zice „os de domn" și s-o dai altuia, mai de credinţă. De-o pildă mie...

— Visternice Dan, trebuia să-l schimb din ceasul cînd am luat scaunul domniei! Dar aţi zis...

— Eu n-am zis nimic, măria-ta! E-adevărat însă că nici cu Surdul nu prea s-avea bine și-am crezut că...

Neîntîrziat, vodă trimete poruncă banului Craiovei să se înfăţișeze înaintea scaunului domnesc.

Porunca asta iscă oarecare gîlceavă între prietenii lui Mihai: să meargă la București ori să se adăpostească

în Transilvania ? Să pornească răzmeriţa ori s-o amîne ? Să-l înfrunte pe voievod ori să milogească iertare ?

— Îl înfrunt ! hotărăşte Mihai.

— Aşa vei cîştiga înzecit în faţa ţării, chibzuie Stroe Buzescu şi Udrea Băleanu. Te întovărăşim la cetatea de scaun.

Buzeştii s-au încredinţat încă odată că firea banului Mihai e hotărîtă, puternică, dreaptă.

Soarele arde, cu toate că abia-i jumătatea lunii martie. Secetă mare. Pămîntul-sfarog, ca ars în cuptor. Setea istoveşte. Nicăieri, nici o fîntînă. Caii răspîndesc năduşeală iute, mirositoare, otrăvită. Îşi pierd vlaga şi nu pot merge decît la pas.

— Ce vreme ciudată ! După puhoaiele de astă iarnă...

— Cred în zodia domniei-tale, bane Mihai, îşi tălmăceşte Stroe gîndul. Dar ca astă credinţă să fie fără sminteală, am pregătit un pîlc de oaste, sub porunca lui Tudor Maldăr. Are şi Băleanu ceva oşteni. Pătrund în Bucureşti ca ţărani olteni, cu negustorie de păsări, de lînă şi nuci. În Bucureşti se află şi Calomfirescu, cu căpitanul nostru Radu Dragomir. Fă tot ce-i putea, să-ţi aflăm de ştire.

— Voi face, Stroe.

Mai au două ceasuri bune pînă la Olt şi setea nu-i cruţă.

— Vezi că socrul tău, Ivan din Ruda, avea dreptate ? Dac-ar fi săpat şi-aici nişte fîntîni, nişte cişmele şi nişte izvoare...

— Chiar pentru iertarea păcatelor lui Dobromir, şi tot ar fi fost bune.

Nu sfîrşeşte Stroe vorba şi calul îl coteşte, spre stînga, într-o văiugă. Se opreşte în faţa unui pîlc de iarbă abia mijită. Stăpînul îl lasă în voie :

— Şi pe tine te arde-n coşul pieptului, Bălane... Paşte iarbă verde ; potoleşte setea.

Dar calul miroase iarba, sforăie, cercetează cu botul, cu nările lutul negru, crăpat de secetă, şi porneşte să sape cu copita, repede, grăbit, nervos. Miroase, apoi iar sapă : pămînt reavăn ; pe urmă umed. Şi, dintr-o dată, se prefiră o şuviţă de apă. Calul înalţă capul, nechează

parc-ar da veste, apoi se pleacă și soarbe, lacom apa izvorîtă.

— Bane Mihai, minune ! Apă !...

Condur Pantelimon și Doia Crăciun descalecă și, cu spadele, sapă mai adînc, pînă dau de izvor cu apă limpede și rece. Adapă caii, beau și ei, pe săturatele.

— Bălan al domniei tale a făcut drept ca Moise, care, în pustie, a scos apă, lovind cu toiagul în stîncă, se bucură Firea Gărgăun.

— Să îngrădim locul și să punem semn. Să vadă drumeții.

— Iar de mă întorc teafăr, ușurat de povara primejdiilor, ridic aici o troiță mare, de piatră : 20 martie 1593, vineri.

În spătărie, vodă îl așteaptă pe Mihai-banul, molfăind o baclava bine-ncleiată în miere. Vorbește ritos, privindu-l pe sub gene :

— Vel bane, știi că unui dregător i se dă mai grea pedeapsă cînd se hiclenește ?

— Știu.

— Atunci de ce dai vad pîrîtorilor să zică precum că uneltești împotrivă-mi ?

— Mint pîrîtorii.

— Și cumnatul domniei-tale, Dragomir din Vîlcănești minte ?

— Mai ales el, strînge Mihai pumnii, încet, să nu se descopere copleșit de asemenea nelegiuită știre.

— Și oștile Craiovei ?

— Așa cum cere slujba băniei de Craiova, rînduit-am apărarea Olteniei împotriva cetelor prădalnice și a altor nemernici. Am făcut rău c-am pus rînduială în astă parte a țării ?

— Nu, dar... Poate vrei să vii cu oștile încoace ? Poate vrei să urci în ăst scaun ? Poate... Dar n-ajungi tu, pui de năpîrcă ! fecior de hangiță !...

— Măria-ta, nu primesc ocară, înalță Mihai capul.

— Să primești, răzvrătitule !...

— Zadarnic spumegi împotrivă-mi, măria-ta, și zadarnic mă stupești cu ocări murdare. Te-ai înconjurat

numai de mișei și de linge blide. Cobori la treapta celei mai de jos nelegiuiri. Pre boieri ca pre dobitoace îi tai. Pre norod îl batjocorești și-l jupoi, sîngeros.

— Bane ! Chematu-te-am să te judec, nu să mă judeci !

— Grăiesc numai adevărul și bag samă că vorba-mi despre omor și jupuire te ustură și te înăbușă, cu spumegarea mîniei. Ca ban al Craiovei, dator sînt a strigare : țara tînjește după cîrmuitor vrednic.

— Și nu sînt ?

— De ce mai întrebi ? Au n-auzi, ce spune țara ? Nădăjduiesc, măria-ta, că, înfruntarea-mi cinstită, răspicată, fără viclene dedesubturi, ajuta-te-va să înțelegi cîte rele faci. Să te-ndrepți. Au să fii domn român au să pleci. Înțelesu-m-ai ?

N-are putere Alexandru-vodă nici să stăvilească ocara vel-banului, nici să dea poruncă să-l încătușeze, într-atît s-a fîstîcit, s-a buimăcit, s-a nevolnicit. Sare însă postelnicul Stavrache, îl scutură de umăr și-l trezește din încremenire :

— Vrea domnia, măria-ta !... Poruncește întemnițarea !...

— În temniță ! strigă și se furișează în iatacul lui. Se teme de privirea vel-banului. Lăsîndu-l pe Mihai între slujitori. Stavrache aleargă după domn. Îl află înspăimîntat :

— Să chem sfatul, ori să-l tai fără județ ?

— Zic să chemi sfatul, ci pe răzvrătit să nu-l aduci față. Că nu știi niciodată șovăitoare inima boierilor.

— Așa. Bun sfat.

Peste un ceas, la porunca lui Alexandru-vodă și a lui Stavrache, diacul de taină însăila învinuirile aduse banului Mihai : nesocotește poruncile domniei ; încalcă toate îndatoririle ; laudă pe răzvrătiți ; urzește răsturnarea domniei prin răzvrătirea norodului ; iscă zîzanii la Țarigrad prin Iani aromânul.

Peste alte două ceasuri sfatul domnesc se afla adunat. Vodă însuși a citit cartea învinuirilor, cu glas înecat de mînie și spaime. Încheie :

— Poruncesc ca mîine dimineață gîdele să-i taie capul ! Față să fie cît mai mult norod. Să vadă ! Pildă, pentru orice hiclean !

Sprijinit de Miriște-logofătul și Dan-vistierul, postelnicul Stavrache s-a însărcinat cu împlinirea poruncii. Dragomir din Vîlcănești s-a prins să ia parte la paza eșafodului :

— Va să scapăr de bucurie cînd frumosu-i cap se va rostogoli de pe butuc pe pod, duduind... Du-du-du !... A, de-ar auzi și soră-mea, Stanca... Se visa doamnă !

La miezul nopții, prin Condur Pantelimon și Doia Crăciun vestea despre întemnițarea banului Mihai a ajuns la Stroe și Calomfirescu. Tudor Maldăr, Radu Dragomir și soră-sa, Maria din Butoieni, împînzesc orașul ; se opresc pe străzi, pe la răspîntii, intră în case, povestesc despre neomeniile lui Alexandru-vodă cel Rău. Iar pe Mihai banul îl înfățișează ca pe omul dorit de popor : hotărît, vrednic, înțelept, viteaz.

În zori, orașul fierbea. Pe uliți, mișunau mii de oameni. Unii curioși. Alții furioși :

— Unde-ajungem, se întreabă, dacă și pe Mihai, banul Craiovei, vodă îl ucide fără vină ?

— Cu ce drept ia, fără judecată, viața unui om ca acela ?

Mulți zoresc spre locul osîndei sus, în Dealul Spirei, dincolo de biserica Sfîntul Neculai. Locul, înalt și larg, se afla înconjurat, de cu seară, cu trei rînduri de arnăuți în cămăși de sîrmă, cu scuturi grele și cu suliți lungi și groase, îndreptate spre mulțime ca țepii ariciului.

Aflînd de burzuluirea orașului, Dan vistierul s-a ascuns. Dragomir din Vîlcănești a fugit spre Tîrgoviște. Postelnicul Stavrache, singur, s-a gîndit să grăbească execuția :

— Totul, înainte de a se întîmpla ceva în oraș, poruncește căpitanului străjilor de arnăuți.

Scos din temniță, Mihai pășește între sulițí rar, liniștit, mîndru. Nici un osîndit, din cei prea mulți cîți fost-au în astă țară, n-avusese cinstea unei străji așa de strașnice. Dar lui parcă nici nu-i pasă. Oricine-ar fi zis că se plimbă cu mîinile la spate.

Cu mînie și sudălmi cumplite, străjerii puneau sulițele-n piept celor care se îmbulzesc spre dînsul. Din loc în loc se iscau hărțuieli și chiar lupte. Oprea Rîcman, uriașul, rupe trei suliți în capul străjerilor, pînă-l împunge unul în piept și-l silește să se tragă lîngă un zid. Tudor Maldăr s-a rănit la brațul drept, după ce a doborît doi slujitori domnești. Maria din Butoieni a adunat douăzeci de femei și, pe mai multe uliți, au aruncat cu pietre și cu bețe în arnăuți, ocărîndu-i cum știu ele să ocărască :

— Ticăloșilor ! Slujitori ai tiranului ! Țucălari nemernici ! Zghihui-v-ar dracii, să vă zghihuie !

Postelnicul Stavrache se miră :

— N-am poruncit să iasă prostimea și iată...

Se teme de înverșunarea mulțimii și de răzvrătire, poruncește golirea platoului din jurul eșafodului.

Nimănui nu i se mai îngăduie să treacă podul înalt, încovoiat ca un arc dintr-un mal al Dîmboviței în celălalt. În ajutorul arnăuților domnești vin și trei bulucuri de ieniceri, lucru cu totul neobișnuit.

Dar cînd Mihai se află la mijlocul podului peste Dîmbovița ca la o poruncă, clopotele tuturor bisericilor din București pornesc să sune, tare, cutremurător, stîrnind neliniște, primejdie, spaimă. Mulți își fac cruce ori îngenunche, șoptind rugi pentru banul Mihai ori împroșcînd blesteme asupra lui Alexandru-vodă.

În dreptul bisericii, Mihai se oprește :

— Cer învoire să mă rog.

Aga îi îngăduie numai după ce, cu cîțiva arnăuți, golește biserica de norod și o înconjoară cu străji. Din clipa cînd convoiul s-a oprit, clopotele se opresc și ele : întîi aici, la Sfîntul Neculai, apoi la Sfîntul Anton, la Biserica Albă...

În naos — starețul Serghie de la Tismana :

— Sînt duhovnicul banului Mihai. Cer îngăduință să-l spovedesc.

Întîi arnăuții îi pun iataganul în piept. Apoi îl cercetează dacă n-are arme sub rantie.

Serghie îngenunche lîngă Mihai și, printre rugi, strecoară cuvinte de îmbărbătare :

— Nu pierde nădejdea... Sîntem cu tine...

— Nu mă tem de moarte, încleștează Mihai pumnii încătușați. Asta mi-i spovedania. De-oi cădea eu, alții s-or ridica.

— Făgăduiește, totuși, o mănăstire, închinată Sfîntului Neculai.

— Făgăduiesc.

Slujitorii din coasta osînditului se privesc cu înțeles și ghiontesc călugărul :

— Destul, popo, cu boscorodeala !

Vor să-l brîncească și pe Mihai, dar nu pot.

— Nu mă-atinge ! Merg de bună voie ; osînda nu mă sperie. E nedreaptă. Și deci nu mă necinstește pe mine, ci pe cel care a dat-o.

Cînd ajunge în pridvor, din clopotniță izbucnește iar dangăt puternic, zguduitor, spărgînd tăcerea mîhnită, speriată a mulțimii pe care bulucul arnăuților și al ienicerilor o ține dincolo de Dîmbovița. Oprit în capul scărilor, Mihai rotește privirea asupra orașului, asupra lumii, asupra cerului.

Mulțimea se uluiește, fulgerată de același gînd : ...Ăsta nu-i osîndit la moarte, ci voievod în ceasul încoronării. Falnic, îndrăzneț, frumos. Iar clopotele nu sună a prohod, ci a slavă...

Sus pe eșafod, călăul Boșoldea Rogoz cel tînăr — mult deprins cu tăierea capetelor sub patru domni : Cercel, Mihnea, Surdul și Alexandru cel Rău, bine amețit de băutură, își umflă pieptul și mai țanțoș și mai grozav. Scuipă în palme. Apucă securea-i lată de călău și-o lucește la soare, cu neastîmpăr și înfricoșare.

Urcînd spre locul osîndei, banul Mihai își amintește de urcușul Golgotei și surîde. Îndată îi vine însă în minte chipul lui Nicoară Potcoavă, ridicat pe podul osîndei din piața Liovului. O clipă, se cutremură : ...„Am băut din plosca ta și m-am legat să te răzbun. Și iată, frate Potcoavă, sfîrșesc la treizeci și opt de ani, cu visările-mi fecioare... Ce să grăiesc norodului ? Tu, Potcoavă, ai vorbit cu patos și-ai înduioșat mulțimea. Dar mulțimea nu te-a putut ajuta. Mîhnirea și lacrimile nu sînt arme bune împotriva mișeilor... Mai bună-i tăcerea. De ce să storc oamenilor lacrimi pe care nu le pot răzbuna ? Ce-o fi făcînd Petru Orăș acuma ? Dar Velica ? Stanca și Flo-

rica şi Pătraşcu or fi aflat de osîndirea mea ? Dacă nu-l primeam pe Dragomir între cetaşi... Ei, se găsea alt ticălos...

Pe eşafodul înalt, lîngă butucul de pe care capete fără număr rostogolitu-s-au, şi belşug de sînge omenesc a curs şi s-a închegat roş-negru, gîdele Boşoldea Rogoz cel tînăr, în strai roşu ca sîngele proaspăt, cu securea pe umăr, pare încă mai buzat, mai smolit, mai uriaş, mai fioros.

În jurul eşafodului sute de arnăuţi cu străşnicie străjuiesc : ţin mulţimea departe, în vale, pe malul Dîmboviţei. Alţi slujitori ai domniei culeg din mulţime oamenii banului şi ai Buzeştilor, prinşi că aţîţă norodul şi-i îmbrîncesc spre beciurile palatului domnesc. Condur Pantelimon şi Doia Crăciun se aruncă în apa Dîmboviţei şi scapă. De partea cealaltă îi înconjoară femeile, în cap cu Maria, şi-i apără cu unghiile, de mînia străjerilor domniei.

Stroe Buzescu şi Radu Calomfirescu stăruie să intre la vodă, să-l roage a nu săvîrşi nelegiuire ca asta.

Stavrache-postelnicul stă tare cu îndemnul :

— Nu-i primi, măria-ta ! Sînt zurbagii şi smintiţi !

— Dar dacă fac răzmeriţă ? se îngrijorează Alexandru-vodă.

— Măria-ta, tocmai ca să nu intre în răzmeriţă, prostimea trebuie să fie înfricoşată. Şi dacă-i tăiem capul, adică îi luăm cîrmaciul, mulţimea, neghioabă şi mişea fiind, repede cade cu fruntea-n pulbere şi-ţi pupă tălpile.

Pungile de grăsime de sub ochii lui vodă se zbat a semn rău. Nu ştie ce porunci să dea. Mormăie :

— Nu, nu-i primesc... Să se ducă dracului !... Ba nu ! Să fie prinşi... Întemniţaţi !

Dar căpitanul străjii domneşti nu îndrăzneşte să împlinească porunca. Îi urmăreşte doar, îndeaproape, cătînd să le afle gîndurile şi să-i împiedice a face ceva împotriva legii.

— Calomfire, se îngrijorează Stroe, ne-au arestat aproape toţi oamenii. Slobozi, doar Tudor Maldăr, cu încă doi. Ce ne facem ? Dăm noi năvală asupra eşafodului ? A, uite-l, colo şi pe Udrea Băleanu... Dacă izbim, o dată,

din două părţi, spargem şirurile străjerilor şi ajungem la eşafod.

— Fii cuminte... Nu mai putem face nimic. N-avem cînd... Iată, osînditul urcă scara eşafodului. Mi-i groază !... Mai bine zburăm spre Bran.

Banul Mihai a ajuns în mijlocul eşafodului. Ajutorul călăului se năpusteşte şi-i smulge mantia de pe umeri. Călăul Boşoldea Rogoz, rîzînd răguşit, hodorogit, spart, face semn unui arnăut să-l adape cu încă o oală de băutură. Un arnăut i-o întinde, agăţată în cîrligul halebardei. Călăul ia oala cu dichis şi-o soarbe însetat, horpăit, cu opinteli şi oftaturi. Plescăie din limbă a îndestulare. Se şterge la gură cu mîneca roşie ca un val de sînge proaspăt. Tuşeşte. Sparge oala de pod, zob, împroşcînd ţăndări. Ridică securea şi strigă :

— De-acu-l tai şi pă'mnezeu !

Şi se roteşte, fioros, spre osîndit.

Aflîndu-se faţă-n faţă cu gîdele şi cu securea lui, Mihai îşi înalţă trupul. Îndreaptă capul. Scutură pletele şi priveşte mîndru. Din ochi îi ţîşnesc, cu o putere nebănuită, suliţi şi flăcări.

Cu securea pe umăr, gîdele face trei paşi spre osîndit. Rînjeşte groaznic, arătînd dinţi laţi, mari, galbeni ca dovleacul. Face semn :

— Pleacă-te !... Pune capul pe trunchi !...

Dar Mihai nu se clinteşte. Pare stîncă, nu făptură omenească. Priveşte ţintă la dihania în strai roşu, cu securea lată pe umăr. Fălcile i se încleştează. Între sprîncene i se sapă o cută adîncă. Mai mult ca atunci cînd, în piaţa Liovului, privea osînda lui Potcoavă, simte că prin vine-i curge flacără nu sînge. Şi, dintr-o dată, toată inima, tot sufletul, toată făptura i se adună şi i se tălmăceşte în privirea asta, ţinteşă spre călău. Văpaie, nu privire.

Sub văpaia asta rîsul lui Boşoldea amuţeşte. Se sleieşte. Piere. În locul rîsului pe chip i se zugrăveşte un fel de mirare, de uimire prostească. Vrea să-i mai poruncească o dată să aşeze capul pe tăietor. Dar buzele i-s amorţite, glasul stins şi abia mîrîie cîteva sunete, fără înţeles. Vrea să-l ameninţe cu securea. Dar o scapă jos, înfigîndu-se cu clonţul în scîndurile eşafodului. Butucul

dintre dînsul, călău, și osîndit, parcă se tot micșorează — ciupercă uscată de arșița soarelui.

Adunîndu-și puterile uriașe, Boșoldea ridică iar securea pe umăr. Dar rămîne, așa sec de putere, de voință. Tîmp. Securea prinde să-i tremure. Și genunchii. Și brațele. Și buzele. Clătinată, securea sclipește ucigaș, drăcește, la soare. Dar nu lovește.

Mihai stă drept, mîndru, voinic, frumos.

Nici străjile, nici mulțimea nu mișcă. A încremenit într-o uluire ciudată. Doar pe obrajii femeilor se preling lacrimi grele, mute. ...„Să piară bărbat falnic și înțelept ca acesta ? Nu se poate ! Nu !...“

Războiul din priviri dintre călău și osîndit se-nvolbură. Mihai — tot mai impunător, mai măreț, mai strălucitor. Boșoldea — tot mai încovoiat, mai mic, mai jalnic. Umerii lui Mihai se lățesc, brațele i se încordează vînjoase. Mijlocul i se face gînji. Umerii călăului se chircesc. Mîinile i se moaie. Picioarele i se-ndoiesc, crăcănate, nevolnice. Parcă l-ar doborî propria-i secure. Iar cînd osînditul pășește spre dînsul, ca și cum l-ar lua în piept și l-ar strivi, căpitanul arnăuților urcă pe pod, urlînd :

— Călău, împlinește porunca ! Taie-l !

— Nu... Nu pot !... Nu pot !...

Lumea înmărmurește de istov. Nici o inimă nu mai bate. Doar ochii se holbează, în neștire.

O clipă mai grea ca plumbul și decît veșnicia mai lungă.

Deodată, gemînd, gîdele azvîrle securea. Se pleacă și sărută ciubotele banului Mihai :

— Sînt ăl mai mare ticălos, dar nu cutez să curm viața măriei-tale...

Sare de pe pod și se pitește printre străji.

Mulțimea răsuflă ușurată și strigă fericită :

— Nevinovat !... Mîntuit de năpastă !... Minune !... Strălucește ca un luceafăr !...

Rupînd rîndurile, Stroe, Calomfirescu, Băleanu, năvălesc spre eșafod. Din deal lovesc Tudor Maldăr și Radu Dragomir, măturînd cu săbiile slujitorimea. Stroe Buzescu saltă pe eșafod, sprinten ca un atlet, și-l ajută pe Mihai să rupă cătușa.

Din ceata femeilor, venită aproape, Maria Butoianu îi aruncă o spadă :

— Apără-te, mărite !...

Mihai o prinde din zbor, o scoate din teacă și, viforos, își deschide cale printre arnăuții îmbulziți asupră-i.

Mulți chiuie și azvîrl cușmele în sus. Femeile scuipă și brîncesc arnăuții și slugile domnești, rău ocărîndu-le. Apoi își desfac broboadele și le flutură întru slava biruitorului.

Prin forfota mulțimii banul Mihai, înconjurat de Stroe, de Calomfirescu, de Udrea Băleanu și Tudor Maldăr, înalță spada și răzbate spre apus, la drumul Piteștiului.

Peste o săptămînă, toți nemulțumiții cu domnia lui Alexandru-vodă s-au strîns la Craiova. Unii îl sfătuiau pe Mihai să năpustească, repede, cetele Olteniei asupra Bucureștiului, să-l alunge pe vodă și să se răzbune :

— Urcă-l pe eșafod și taie-l !

— De la franțuzul Berthier am auzit o vorbă : răzbunarea-i o mîncare ce se dumică rece, se împotrivește Mihalcea.

— Vodă îți trimite știre, prin mine, grăiește Radu Buzescu, că te-a iertat. Iar doisprezece boieri din sfat, speriați că vii cu război asupra cetății de scaun, au jurat pentru domnia-ta că nu ești os de domn și nu umbli după domnie.

— Jurămînt de două ori mincinos, zîmbește Mihai. N-am gînd să mă năpustesc cu oști împotriva nimănui. Căci, judecați, prieteni : dacă avem cu ce-l alunga pe Alexandru-vodă, n-avem cu ce înfrunta armia otomană care ar veni, împotrivă-ne. Drept aceea, fapta noastră se cere pornită tot pe calea cea deobște : adică prin Țarigrad. Grea cale, dară, deocamdată, alta mai bună nu se află.

— Surghiuniți-vă și pregătiți-vă bani, povățuiește Mihalcea. Nu vă încredeți în iertarea lui vodă că-i vicleană. Iar către Mihai, în șoaptă :

— Oprește o zi la Tismana. Starețul Serghie va să-ți dea diamantul cel mare al Basarabilor.

— De unde-l are ?

— Eu ţi l-am scos de la Petru Cercel, surîde Mihalcea. E-o piatră miraculoasă : zămisleşte puteri, dă curaj, înlătură răufăcătorii şi otrava. Eu mă duc înainte, la Țarigrad. Te aştept.

În acele zile din mai 1593 — zile cu ploi bogate şi soare cald, holdele creşteau osebit de spornic, iar trandafirii răspîndeau mireasmă bogată. Singură în logia casei, Velica-doamna lucra la gherghef. Și prea ades se trezea gîndind la Mihai. De mult n-a mai primit veste de la dînsul. Și-l închipuia cînd în mare primejdie, cînd trudind pe moşii, cînd petrecînd la hanul Voichiţei din Drăgăşani, aşa cum îi spusese Sima că petrec bărbaţii. Furată de gînduri şi de floricelele gherghefului n-a auzit cînd a intrat State Boldur.

— Aduc măriei-tale ştirea cum banul Mihai a fost dus în faţa călăului, cum...

— Boldur, nu şugui cu inima mea !

— Da, cum a scăpat de primejdia călăului şi cum s-a pribegit la Transilvania, surîde slujitorul.

Și-i povesteşte, totul, cu de-amănuntul. Velica vrea să pară liniştită, dar de trei ori se înţeapă la deget cu acul şi de trei ori, fără voie, întreabă dacă Mihai e sănătos, într-adevăr. Lacrimile de îngrijorare şi de bucurie i se strecoară pe dinlăuntru.

Iar cînd State Boldur pleacă, ia teorbul şi din struna lui, întîia oară scoate nu glas trist, ci bărbătesc, puternic întovărăşindu-se :

— ...Frunză verde de pe plai, Mihai, dragul meu Mihai, nu sări pe şapte cai, că strigă sultanul — vai, iar tu morţii mi te dai...

Din cula ei de la Stăneşti, Sima trimite către Radu Buzescu la Căluiu şi către Preda Buzescu la Pleniţa unde s-au aşezat anume, ca să fie mai aproape de Craiova, ştiri de la banul Mihai şi de la Stroe, soţul ei drag, de bună voie surghiunit, o dată cu al său bun prieten : „Vă cheamă şi pe voi acolo“... Apoi înseamnă în izvod : ...„Şi iaca aşa, eu, Sima lui Stroe Buzescu, rămîn singură, pre

cum a rămas, de atîtea ori, Maria, muma lui Stroe. Putea-mă-voi apăra de mişei şi tîlhari? Şi cine-i mai primejduit? Drag soţul meu — surghiunitul — ori eu, Sima, care am rămas aici? Cine ştie..."

Sfarog de iarbă mare arde pe tăvi cu jăratec, să dea bună mirosnă în toată cetatea Făgăraşului. În odăi, în jurul zidurilor — laiţe largi şi noi, din lînă stogoşă. Jilţuri şi baldachine din nuc, tisă şi abanos; iconostas măiestrit cioplit.

Găzduiau în catul al doilea. Din cerdac vedeau zidăria groasă, masivă, greoaie a întregii cetăţi, cu cele cinci turnuri în cîte opt laturi. În curte, bine rînduite — trăsuri, căruţe şi harabale. Trei perechi de cai fremătau în jurul fîntînii din mijloc, aşteptînd ciutura cu apă limpede să se verse-n gros jgheab de piatră roşcată.

Vlădica Ion de la Prislop, Stroe Buzescu şi banul Mihai trecură în foişor, ieşind spre gangurile pentru luptători. Cercetară ochiurile de pîndă din turnuri şi firidele pentru balimezuri. Zidurile, de jur împrejur îmbrăţişate de-un şanţ lat şi adînc, plin cu apă, stăteau ţanţoşe, tari, neclintite.

— Minunată vedere în jur! grăieşte Mihai ca pentru sine, cu uşoară undă de suspin. Şi tîrgul şi Ţara Făgăraşului — frumoase şi bogate.

— Iar Oltul — mai domol şi mai prietenos ca la Cozia. Are dreptate stareţul Ion de la Prislop: Transilvania-i inima noastră.

— Iar dacă cetatea Timişoarei, a Oradiei, a Rodnei, a Giurgiului şi a Severinului, a Sucevei ar fi sub oblăduirea noastră, ce rotundă şi bine-ntărită ţară am avea... O văd bine de-aici, din Făgăraş, adică din mijloc.

— Cutezante gînduri, Mihai!

— De-aceea nu mi le tălmăcesc decît mie, în taină. Sînt atît de măreţe şi depărtate, că nici cu aripile celei mai aprinse închipuiri nu le-ating.

— Să nu uităm că aici, în Făgăraş, stăpîn este Baltazar Bathory din Şimlău, îi domoleşte Calomfirescu prea învăpăiata-i închipuire. Adică vărul lui Sigismund. Iar

Sigismund a început să-şi spună crai. Că şi el se vrea stăpîn peste această ţară rotundă, cum îi zici.

— Da, Calomfire, adaugă Stroe. Ai dreptate. Dar domnul conte de Făgăraş, Baltazar Bathory a moştenit cetatea asta de la mumă-sa, Margareta Mailat, de sînge românesc.

— Şi să nu uităm că Făgăraşul fost-a veche moşie a domnitorilor români, zîmbeşte Mihai.

În clipa asta, un olăcar întoarce cornul spre străjerul de pe metereze şi sună, cerînd intrare. Străjerul dă semn să coboare podul. Huruie lanţurile şi zăngăne zăvoarele. În ogradă se ivesc Ion Chisăr, Ion Norocea şi iobagul său Vasiu Oţoi. Descalecă şi urcă în pripă sus.

— Veşti de la Sigismund-craiul, îl îmbrăţişează Ion Chisăr pe Stroe.

Se trag cu toţii în odăi de taină, la sfat.

— Craiul vrea ca domnia Ţării Româneşti să fie luată cu spada. Gata-i a merge în fruntea oştirii. Are bune legături cu Aron-vodă ; dă şi el o mînă de ajutor.

— Nobile Ion Chisăr, bine-i să ştim ce zice Sigismund-craiul, povăţuieşte vlădica Ion, dar la Alba Iulia hotărăşte, deocamdată, Baltazar Bathory. Şi povaţa lui este ca Mihai să ia scaunul domnesc prin bună înţelegere. Transilvania nu-i gata de război cu sultanul.

— Da, dar craiul Sigismund e povăţuit şi ajutat de ava Carrillo, omul papei, stăruie Ion Chisăr. Iar apusul de mult pregăteşte cruciada împotriva otomanilor.

— Şi eu cred că-i bine să urmăm calea arătată de craiul Sigismund, se alătură Ion Norocea. Fiica mea, Velica, are grijă să-l înduplece pe Aron-vodă de la Moldova. Şi dacă unirea între ţările române nu s-a putut face în vreme de pace, să se facă prin război.

— Sinan-paşa e neîntrecut izvoditor de pricini de războaie, anume ca s-o ia înaintea împăraţilor creştini.

— Ştefan al Moldovei a biruit cu puţini pe cei mulţi.

— Da, Stroe Buzescu, dar el avea oaste de ţară, din ţărănime slobodă, ridică glas vlădica Ion de la Prislop. Azi, ţăranii au sărăcit ; nu mai au nici cu ce-şi cumpăra un cal şi-o suliţă. Deci zic ca Baltazar Bathory : folosiţi

vechea cale a înțelegerii. După aceea, trei ocîrmuitori fiind, dar hrănind același gînd, vă veți înțelege.

— Așa vom face ! hotărăște Mihai, ridicîndu-se brusc în picioare și strîngînd pumnul pe mănunchiul spadei.

Stroe Buzescu și banul Mihai îi însoțesc pe cei trei prieteni pînă la marginea orașului. Își iau rămas bun și se-ntorc pe malul Oltului, plimbîndu-se și sfătuind ce cale să ia, ca s-ajungă mai lesne, mai repede și mai fără primejdie, la Țarigrad. Buzescu socotea că-i mai ușor prin Banat. Mihai prefera prin Moldova.

— Să-l văd și pe Aron-vodă.

— Poate și pe Velica-doamna...

— De bună samă ! Sfatul cu dînșii ni-i cu priință.

Un foșnet de frunze, un zăngănit de armă și Buzescu se prăbușește la pămînt. Mihai trage, fulgerător, spada, dar cei trei atacatori, călări, se pierd în lunca Oltului.

— Nu-i nimic, surîde Stroe Buzescu. Mai mare spaima decît rana. Sfîșie mîneca asta și leagă-mă strîns.

— Alexandru-vodă-i pe urmele noastre. Nu mai putem întîrzia în Transilvania.

A doua zi, Ștefan Iosica intră în cetatea Făgăraș :

— Voievodul din București s-a plîns la sultan împotriva craiului Sigismund că te oploșește sub aripa sa, iar sultanul a poruncit să te predăm, cu toți boierii surghiuniți și cu toate averile voastre.

— Plecăm, îndată ce se vindecă rana lui Stroe, hotărăște Mihai.

— Stărui să vă mutați în castelul meu de pe Mureș, departe de ochii și urechile iscoadelor lui Alexandru-vodă. Știți, m-am însurat cu Varvara Fuzi.

— Fie-ntr-un ceas bun ! Rudă cu craiul Sigismund, nu ? întreabă Stroe.

— Și foarte bogată. Lasă că însumi am agonisit treizeci de sate și tot atîtea moșii, în valea Mureșului. Îmi trebuiesc cinci zile ca să le străbat pe toate, călare.

— Bravo, dar cum ? întreabă Mihai.

— Îl slujesc cu credință pe tînărul crai. Nimic nu hotărăște fără mine. M-a făcut baron. În multe îl birui chiar pe ava Carrillo, duhovnicul de taină. Și dacă vreau să rînduiesc războiul împotriva sultanului, îl rînduiesc.

— Nobile Ştefan Iosica, ajută unirea acestor trei ţări române, ca să putem scutura jugul.

— Ajut, bane Mihai. De aceea vă şi adăpostesc în castelul meu.

Spre seară se ivesc şi ceilalţi doi Buzeşti : Radu şi Preda. Aduc ştiri din ţară, despre prigoana pornită de Alexandru-vodă împotriva lui Mihai şi a prietenilor lui.

— Începe să ne împartă moşiile. Le dă lui Stavrache, Dan, Mirişte, Dragomir din Vilcăneşti.

Castelul lui Iosica e bogat în covoare, în ţesături scumpe italiene, în vase de cristal, de argint, de aur, în tablouri mari, zugrăvite de maeştri italieni şi olandezi plini de faimă. Pe Buzeşti îi stinghereşte bogăţia lui Iosica. Mai ales că se şi laudă. Foarte se miră şi se bucură cînd vineri după amiază, însuşi Sigismund-craiul intră în castel. Femeile se îmbulzesc să-i facă alai, măcar că, fără voie, privirile le alunecă spre chipul banului Mihai, spre Buzeşti, ori spre Calomfirescu.

Poartă straie scumpe, după moda spaniolă.

— De cînd a pierdut-o pe Eleonora Orsini, lămureşte Nicolae Viteaz, craiul foarte s-a supărat pe italieni şi ne-a poruncit nouă, nemeşilor, să schimbăm portul cu cel spaniol. Unii se împotrivesc. Vizita de azi a făcut-o tocmai în dorinţa de a impune moda spaniolă în locul celei italiene.

— De ce se împotrivesc unii ?

— Au credinţa, prietene Stroe, că schimbarea portului e semn rău ; aduce stăpînire străină. Craiul a poruncit vraciului şi astrologului Iacobus să rînduiască stelele prielnice şi... gata ! Dar nobilii ştiu că astrologul e-un şarlatan.

Calomfirescu şi Stroe admiră straiul craiului din mătasă roză, strălucitoare, cu centură în sidef şi nestemate, cu paftale mari de aur, măiestrit lucrate de cei mai buni meşteri, cu stilet subţire de argint, cu pantofi de marochin roşu, moale, catifelat.

— Dacă n-ar avea ochii prea mari şi prea obosiţi, rîde în şoaptă Preda, faţa prea prelungă, nasul cam mare, dacă n-ar fi de-a dreptul buzat, dacă n-ar păşi cam

crăcănat și n-ar semăna prea bine cu un netot, craiul ar fi bărbat frumos...

Înainte de masă se aduseră gustări ispititoare și băuturi tari. Apoi trecură în hala băilor, unde craiul se scăldă în aceeași cadă cu Ștefan Iosica; o cadă mare, pătrată și adîncă, din aramă bine lustruită. Au poftit și musafirii să se scalde sau să privească. Și cum craiului mult îi plăcea să se poarte gol, se dedă la fel de fel de jocuri în feredeu, în cadă și în afară. Se întrece cu Iosica. Deși mult mai voinic, mai atletic, dregătorul se lasă, din cînd în cînd, scufundat în apă, ca să-i dea lui Sigismund iluzia că-i foarte puternic. Și-i place craiului mai ales ca femeile, aproape goale și ele, să i se perinde prin față. Uneori cîte uneia îi întorcea spatele cu scîrbă, socotind că așa o batjocorește pe Eleonora cea măritată cu altul.

După asemenea jocuri și purtări, urmează ospățul îmbelșugat în pește, în cărnuri, și băutură. Mîncînd, nobilii spun glume, iar piticul Demetrius, îmbrăcat în strai aurit, șuguie, slobod la gură, cu toți mesenii. Se urcă pe masă :

— Eu sînt craiul ! strigă pițigăiat și bate din picior. Sînt craiul și-l am măscărici pe *Sigismundus Bathori de Somlio, voiwoda Transylvaniae et Siculorum comes...*

Șapte femei dănțuie în rochii mai străvezii ca voalul miresei. Cînd muzicanții zic mai cu foc, își dezgolesc trupurile, azvîrlind și scăpărînd din picioare mai dihai ca iepele. Văzîndu-l cum tremură de plăcere, Iosica face semn dănțuitoarelor să treacă în sala băilor. Îl ia pe crai de braț, să nu se clatine prea tare și, întovărășit de cîțiva nobili, se închid cu femeile acolo, în taină, la o năsălnică petrecere. Craiul se desfată privind și măcinînd din măsele. Se face de trei ori roșu ca sfecla, de trei ori galben ca alămîia, de trei ori vînăt ca porumbica, rîde hurducat, crîșcă din dinți, se zvîrcolește, plînge, întinde coapsele și își încordă trupul pînă leșină. Așa leșinat și nădușit, slujitorii îl poartă pe brațe în iatacul cel mai liniștit, îl întind în crivat cu pînzeturi de mătase, să-și hodinească istovirea seacă și pidosnică a unor mădulare netrezite încă la viața cea adevărată.

— Ei, acum cunoaştem şi noi cum trăieşte şi cît suferă un crai, rîde Stroe.

Iosica iese din iatacul crăiesc, bucuros şi mulţumit de sine, ca şi cum ar fi săvîrşit o mare ispravă, vrednică de toată lauda. Îl caută pe banul Mihai şi-l află în grădină cu Giovanni Muraldi, un italian negricios, între două vîrste, uscăţiv şi vorbăreţ. A închiriat minele de aur din Transilvania şi povesteşte despre noroacele sale:

— Am găsit trei bulzi mari de aur. Minunaţi ! I-am trimis unul lui Rudolf împărat, că mult îi plac şi-i caută cu patimă pentru colecţiile lui şi pentru alchimiştii găzduiţi în Hradciani. Dacă aveţi nevoie de sprijin împărătesc, vi-l pot mijloci eu, cu un bulgăre de aur.

Ospăţul şi petrecerea s-au prelungit trei zile şi trei nopţi.

A patra zi, Sigismund Bathory arăta aşa de istovit că nu mai putea ridica mîinile de pe perne şi nici limba nu i se mai dezlipea de cerul gurii. Pleoapele-i cădeau grele peste ochi, iar buza de jos i se lepăda neputincioasă, groasă, umflată, încleiată în bale, ca piciorul melcului ostenit de drum şi răpus de căldură. Ci văzîndu-l, astrologul Iacobus se grăbi cu sfat :

— Musai să trimiţi, serenissime, soli în Austria, să-ţi caute soţie de neam împărătesc. Că, iată, steaua căsniciei intră în conjuncţie cu astrul măriei-tale şi, din alăturarea lor va rezulta, de bună samă, fericită împreunare, cu deplină izbîndă în dezlănţuirea plăcerilor încătuşate şi rod în pîntecele femeii.

Povaţa despre căsnicie pornea de la ava Carrillo. Cum craiul a adormit repede şi profund, a rămas ca sfatul cu pribegii români, sfat ce nu suferea amînare, să-l ducă Ştefan Iosica, neobosit şi treaz în toate şi totdeauna, oricît s-ar desfăta în amestec cu muierile ori cu pocalele de vin.

— Iertare că v-am ţinut atîtea zile, pentru cele puţine cîte avem de hotărît. Dară la inimile domniilor voastre, îngrijorate şi triste, o ţîră de desfătare nu strica. Şi apoi, trebuie să ştiţi, dar să păstraţi taină desăvîrşită, că am sărbătorit un mare succes : Aron-vodă de la Moldova s-a închinat măritului crai Sigismund.

— A, asta însamnă că logofătul Ion Norocea a lucrat cu dibăcie.

— Da, Radu Buzescu ; și asta-i foarte bine.

— Rău ne pare doar că nu putem grăi craiului, s-audă însuși părerile noastre, încruntă sprînceana banul Mihai. S-audă cum înfățișăm gîndul nostru cel mai tainic pentru care cercăm a lua scaunul Țării Românești. Să afle că, deocamdată, ne trebuiesc trei mii de călăreți din Silezia, îmbrăcați în zale.

— Din cei numiți catafracți, adaugă Stroe.

— Da. Iar din Italia chemăm o sută de tunari, meșteri în cucerirea cetăților.

— Avem nevoie și de o mie de archebuze din cele noi.

— Să nu uităm, Radule, nici pușcașii negri din Transilvania.

— Nici armele arvunite la brașoveni și la sibieni. Să nu uităm nimic și, mai ales, să nu ne lăsăm pînă ce dușmanul nu va zăcea în pulbere, la picioarele noastre ! apasă Mihai cuvîntul, parc-ar vrea să preschimbe fiecare sunet într-o lovitură de spadă și fiecare cuvînt într-o explozie de tun.

— Și bani ? întreabă Iosica.

— Pînă vom ajunge la Țarigrad, grija asta o poartă Radu Buzescu. Are catastif pentru toate. Împrumutăm și de la domniile-voastre. După ce ne întîlnim cu oamenii noștri din Galata, vedea-vom cum lucrăm.

A cincea zi, cînd Iosica înfățișează craiului cele hotărîte de boierii munteni, Petru Pellerdi, diacul și subcămărașul măriei-sale, zîmbește cu subînțeles și viclean, gîndind la bacșișul ce l-ar putea dobîndi de la valahi și de la craiul Sigismund.

— Întocmit-am, slăvite crai, scrisorile de recomandare pentru banul Mihai. Le-am așternut pe hîrtie cu cea mai iscusită caligrafie. Scris-am și către ambasadorii din Țarigrad. Să afle valahii trecerea și puterea măriei-tale și vasali veșnic să-ți rămînă.

— Da, da ! exclamă Sigismund, mustăcind și clipind greoi. Și ce trebuie să fac, Iosica ?

— Să le iscălești, măria-ta.

— Da. Bine. Iscălesc.

Fabio Genga îl privi chiorîș pe diacul Pellerdi cum pune scrisorile în mîinile lui Iosica, iar Iosica le pune în fața craiului, cum moaie pana în călimară și, cu plecăciuni, i-o întinde.

— Dacă banul Mihai ia tronul Țării Românești, — și-l ia că-i vrednic și hotărît ! — prea mărite și luminate crai, devii rege al întregii Dacii ! lingușește el, încă mai mieros.

— Fie-ți gura aurită, broscar scîrbos ! se bucură Sigismund, înghite zeama dulce ce-i umple gura de multă plăcere, îl încondeiează cu efort pe *S* învîrtind limba în gură, se oprește și aruncă o pungă de bani lui Genga. Diacul o prinde din văzduh, gudurîndu-se în temenele și, sunînd-o, să crape Pellerdi de ciudă.

— Că peste Moldova ai ajuns suzeran, slăvite, de cînd ți s-a închinat Aron-vodă... nu se lasă subcămărașul, văzînd marea și subita generozitate a craiului.

— Genga, dă punga ăsteilalte jigodii !... Ba nu ! Dă-o-napoi... Iosica, împarte-le-o tu... Dar nu, nu toată ! Ia și tu o treime... Că tu-i dăscălești și-i înveți a mă linguși...

Grăbit și mîndru, Iosica înmînează documentele lui Mihai :

— De la noi aveți bune scrisori de recomandare. Cămărașul de multă încredere, Fabio Genga, scrie, în tainice izvoade, tot ce hotărîm. Fiind domn, bane Mihai, făgăduiești, ca și Aron-vodă, să scoți țara din jug și s-o duci în cruciadă împotriva păgînilor ?

— Făgăduiesc !

Se despart de Iosica și merg, o vreme, tăcuți. Îi amărește nemulțumirea.

— Ăsta-i nenorocul țărilor din vremea noastră, își tălmăcește Mihai gîndurile : au conducători slabi sau nevrednici. Iar nobilii mai bucuroși sînt de asemenea cîrmuitori, și-i caută. Însă țările mult tînjesc și-n amar se prăbușesc.

De aproape un an, din Madrid pînă la Moscova umblau zi și noapte tainici soli, cu cărți bine pecetluite. Călătoreau de obicei, schimbați în călugări sau

negustori, în straie de rînd, fără alai. Ci la orice curte ajungeau, grabnic li se deschideau ușile. După sfaturi îndelungi, în șoaptă, în cămări străjuite cu grijă, coborau și plecau în miez de noapte, ferindu-se de orice ochi iscoditor.

Dar sămînța palavragiilor e bogată. Și în urma solilor de taină totdeauna stîrnesc zvonuri fel de fel. Unii, se-nverșunează: alții, se-ngrijorează foarte. Se învrăjbește iar Spania cu Englitera? Izbucnește o nouă răzmeriță în Țările de Jos? A văzut papa Clement că schismaticii lui Martin Luther au umplut Germania și gîndește să-i potopească, zăticnind focul războiului în cuiburile lor, pînă le-o pieri neamul? Da, dar atunci, ce amestec au Aron-Vodă de la Moldova, hatmanul cazacilor ori țarul Moscovei? Sau poate-i vorba de-o cruciadă împotriva otomanilor? Că primejduiesc pacea creștinătății ca pe vremea lui Soliman cel Mare. Murad-sultan nevolnic este la războaie. Dar marele vizir Sinan-pașa arată o sălbatecă energie și rîvnă de a potopi creștinătatea, ca un lepădat de lege ce se află. Strigă în gura mare că nu-i trebuie nici un an ca să cucerească Viena.

Doi soli se aflau în acele zile și în Transilvania: călugărul croat Alexandru Comuleo, om înalt, subțirel, tăcut, cunoscător al multor graiuri și al sumedeniei de taine cîte umplu Europa, truditor pentru slava sfîntului părinte Clement al VIII-lea, papa. Celălalt — gras și vesel, guraliv și bun de șagă, sporovăiește și chiar trăncănește despre orice, anume ca să acopere și mai bine tainele. Se numește Ion Marini Poli, negutător bogat de la cetatea Ragusei.

Cu tot ștafetarlîcul ăsta de taină, oamenii lui Alexandru-vodă tot află că Aron-vodă a primit scrisori de prietenie de la Roma. Scrie în ele că românii sînt băștinași de la țara Italiei. Că bine-i să-și hrănească și să-și întărească sufletele cu însușirile cele vechi, romane; să rîvnească la măreția străbunilor și, mai cu samă, să nu uite că sînt creștini, ci gata să fie a urma, bărbătește, steagul mîntuirii de sub stăpînirea păgînă.

— Nu înțeleg nimic, se tînguia Stoichiță. Dacă-i vorba de o tovărășie a creștinilor în lupta cu păgînul, atunci de ce ne ocolesc?

— Se vede că nu sîntem vrednici de asemenea tovărăşie aleasă, se hlizeşte Andronic-vistier.

— Ei, parcă ne-a cercetat careva ?

— Nu cumva şi tu, Teodosie Rudeanu, te-ai dat cu fugarii, cu zănatecii ? întreabă vodă Alexandru. Se laudă într-una că fi-vor cruciaţi !

— Măria-ta, Buzeştii mi-s cumnaţi.

— Va face gealatul să nu mai fie !

— Înţeleg că trebuie să plec şi eu în surghiun, măria-ta !

— Numai să nu te ascunzi în castelul lui Ştefan Iosica, rîde Dan-vistierul ; că acel cuib ni-i cunoscut.

S-au adăpostit la Prislop, ca să scape de primejdie. Dar nici aici n-au putut rămîne decît trei zile. În a patra, zece oameni l-au înconjurat pe Radu Calomfirescu și-au dat adevărată bătălie ca să-l scape. Au prins pe unul dintre atacatori și-au aflat că-i trimis de pașa Timișoarei.

— Tot mîna lui Alexandru-vodă.

Deci au schimbat și acest loc. Au stat cîteva zile la Herman Gotlieb din Sibiu și au grăbit plecarea spre Țarigrad, prin Moldova.

Călătorind spre Sebeș, în rădvan sărac, cu slujitori puţini. Velica-doamna poposeşte la vechiul prieten, Ion Beldi de Bozaș. O primește cu dragoste și cinste, ca pe o doamnă, deși știe că-i doar cu numele. Din una în alta, vine vorba și despre necazul pe care-l avea Aron-vodă din partea creditorilor.

— O singură salvare : să se ridice împotriva stăpînirii otomane.

— Pînă la urmă așa va face, destăinuie Velica, pe negîndite. În privirea lui Ion Beldi lucește o lumină ciudată și vicleană.

Pleacă Velica mai repede decît ar fi vrut gazda. În Brașov se întîlnește cu Stroe Buzescu :

— Trecem prin Moldova, pe la Aron-vodă.

— Bine faceţi. Nu găzduiţi la Ion Beldi. Nu mă întrebaţi de ce vă sfătuiesc așa, că nu știu să vă spun. Unde-l pot vedea pe banul Mihai ?

— Cred c-a și ajuns la Bozaș.

— Vai ! Nu rămîneţi acolo nici un ceas. Vă rog !

— Așa vom face, Mîndruţa !

— Stroe, prietene, hai ici, în biserica din Șchei, să sfătuim.

Din Prund urcă dîmbul și îngenunche în faţa ușilor împărătești.

— Mi-ar plăcea să știu că nu-l vei părăsi pe Mihai niciodată, în nici o împrejurare, în nici o primejdie, oricît de mare.

— Am jurat de mult.

— Atunci, să jurăm și împreună. Iar asta să fie a noastră mare taină.

Se ridică. Se îmbrăţișează și se sărută.

— Stroe, tu cel mai cuminte, cel mai cinstit dintre Buzești, ascultă spovedania inimii mele și înţelege-mă. Tu o ai pe Sima. Mie Mihai mi-i drag, cum nu se mai află. Deși știu că niciodată n-o să-mi fie soţ, înde-aievea, ci numai ca o nădejde, ca un vis depărtat adeseá, dorit mereu și sfînt totdeauna.

Din Șchei, Stroe Buzescu a galopat spre castelul lui Ion Beldi din Bozaș. Și-a găsit prietenii la masă, cu fripturi și pocale dinainte. Vorbeau ca adevăraţi prieteni, despre ajutorul de oaste din partea secuilor.

— Oricînd pot intra în legătură cu dînșii. Și cum sînt tare supăraţi pe Sigismund, ușor trec la alt stăpîn.

Și cum voroavă destoinică nesprijinită de băutură nu se poate, mesenii se greșiră în oarecare spor de pocale, cu viclean vin de Mediaș. Ion Beldi ospăta și bea la rînd cu musafirii.

— Dulce-i viaţa-n pribegie ! strigă Radu Calomfirescu, mușcînd dintr-un picior de clapon fript în mirodenii și-n vin, scăldîndu-l, pocal după pocal.

— Cînd ai prieteni buni, adaugă Radu Buzescu, închinînd și bînd în cinstea gazdei.

— La Iosica — femei, la Beldi — băutură !... Trăiască pribegia ! strigă iar Calomfirescu, beat de-a binelea.

Stroe se apropie de Preda și-i povestește întîlnirea și temerile Velicăi-doamna.

— O năzărelnică !... O... doamnă, ibovnică de domn. Dac-ar fi ceva de capul ei s-ar mărita cu Aron-vodă.

— Și dacă-i îngerul mîntuirii noastre ? întreabă Stroe.

— Nici nu mai spune banului Mihai prostie ca asta, că-i strici cheful.

Calomfirescu rîde cu hohote :

— Te-ai dat în dragoste cu ibovnica lui Aron-vodă?... Te pîrăsc Simei !

A doua zi, pe la scăpătatul soarelui, cu mintea aburită, cu ceață grea pe ochi, se lasă pe paturi moi. Toți: stăpîni și slugi, oaspeți și gazdă. Adorm butuc. Și peste un ceas întreg castelul lui Ion Beldi dormea adînc, somn fără vise. Singur Preda o visa pe Erzébet crăiasa, ca pe vremea cînd îl primea în iatacul ei de taină și se-nfiora de neîngăduite fioruri.

Treaz rămăsese, din întîmplare, doar Condur Pantelimon ; îl cuprinsese pînticăraia și se înfrînase din băutură. Se culcase în iesle, chircit de durere, pe pat de fîn. De aici, o vreme, a auzit glumele slujitorilor lui Beldi. Glume deșănțate, în doi peri. Și s-a îngrijorat foarte cînd a înțeles că toți au amuțit, beți. Pe la miezul nopții, alți slujitori au intrat în castel, au despărțit pe români de unguri, i-au legat burduf și i-au închis în grajd, cu dînsul. Condur s-a vîrît în fîn și-a stat așa, pînă s-au liniștit huietele prin curte. ...„Aici nu-i lucru curat.“ A dezbrăcat un slujitor ungur, s-a îmbrăcat cu straiul lui și-a ieșit pitiș, din grajd. A văzut că odăile de sus erau păzite de sulițași și halebardieri. Speriat, s-a furișat din castel. Neștiind încotro s-o împungă, pornește spre Brașov.

Dintre boieri, cel dintîi s-a trezit Stroe. Greu înțelege unde se află. Îl dor brațele și picioarele înțepenite. ...„Sînt în cătușe și-n funii“. Prin întuneric, își numără prietenii : fără straie, fără arme, legați burduf. ...„Am fost vînduți...“

Izbește cu cătușele în podele, pînă-l trezește pe banul Mihai, pe Radu și pe Preda :

— Vedeți ? A avut dreptate Velica !

— De-acu, în țeapă ni-i sălașul, se îngrozește Preda.

Cu greu, după multe ghionturi, face ochi și Calomfirescu ; prinde a lepăda lacrimi de mînie :

— Ne lăsarăm prinși, dobitocește, ca pițigoii în dovleac ;

— Ei, să văd acum ce poate îngerul mîntuirii !... grăiește, a batjocură, Preda Buzescu. Oare cît o fi primit Beldi pe capetele noastre ?

— Mult mai puțin decît prețuiesc ele în adevăr.

Mihai tăcea. Numai într-un tîrziu :

— Cum de m-am îmbătat ?

— Ne-a pus ceva în băutură.

— Să fie oare stăpînul din Bozaș mai mișel decît călăul ?

Zac o zi întreagă acolo, pe podele. Nu vine nimeni să-i vadă. Doar cînd se întunecă, slujitorii îi scot în ghionturi, îi grămădesc, repede, într-o căruță și pornesc, pe drumuri lăturalnice, spre Brașov. În scuturătura căruței, Stroe gîndește : „De la Făgăraș ne-am mîntuit singuri ; de la Prislop — călugării... Din hodoroaga asta afurisită — aleluia."

— Vezi ce prostește piere chiar visul cel mai mare ? întreabă Radu Buzescu.

— Barem voi vreți ceva, se mînie Calomfirescu. Dar ce vină am eu ? De ce să pier eu care vreau doar să beau și să petrec cu muieri ?

— Îl cred pe stareţul Prohor, se-ndîrjește Stroe : nu sîntem cu desăvîrșire biruiți, dacă știm că dreptatea-i cu noi. Mai avem și prieteni !

— Velica, îngerul mîntuitor !... Caraghiosule... Faceți ceva să scăpăm ! se mînie Calomfirescu.

— Poate vreunul dintre slujitori... Să-l cumpărăm.

— Un pitac, la Ștefan Iosica.

Dar slujitorii îi împung cu sulițele, silindu-i la tăcere.

Trec printr-o drîmbă de pădure, în plăcută și înviorătoare mireasmă... „În sîlha ta, codre, să mă pierd... îi umblă prin minte lui Stroe un stih de doină tristă, auzită cînd ucenicea la Cozia. Multă isteţime și putere ne trebuie ca să biruim toată viclenia și răutatea lumii..."

— Dar dacă mișelia asta se săvîrșește chiar din porunca lui Sigismund și a lui Iosica ? șoptește Preda.

— Atunci, chiar nici o zare de nădejde nu-i, răspunde Radu și se adresează slujitorilor: Măi oameni buni, opriți, să ne mai odihnim, că ni s-au încurcat mațele și tulburat creierii de-atîta hurducătură...

Opresc. Preda încearcă să mituiască pe conducător.

— Zece pungi !... Douăzeci !...

Slujitorul le întoarce spatele, țanțoș, ca păunul cînd își rotește coada. Stroe cată să rupă funiile ; fără izbîndă. Se aleg cu lovituri de gîrbaci și cu întărirea privegherii.

Au trecut de Brașov și de Rîșnov, ocolindu-le.

— Ne duc spre Bran. Deci, în sama lui Alexandru-vodă...

— Cît mai este pînă la Bran ? întreabă Mihai.

— Vreo jumătate de ceas.

— În țara noastră, nu pierim noi, nevinovați, surîde Mihai.

— Cum, crezi că a rîvni domnia, nu-i o vină ?

— Depinde ce vrei să faci cu ea, Calomfirescule, îl răpune Mihai. Auziși huhurezul în dumbrava asta ?

— Face-a moarte. De altfel, de la început harabaua asta mi-a mirosit a dric.

Deodată, de o parte și de alta a drumului, țîșnesc călăreți, urlînd și spintecînd văzduhul cu săbiile. Se naște o zăpăceală obștească. Slujitorii paznici își pierd capul. N-au nici răgaz, nici putere să potolească spaima cailor. O pornesc la goană, risipiți. Trei, încercînd să se apere, sînt răpuși. Stroe, cel dintîi, îl cunoaște pe Condur Pantelimon, în strai maghiar. Unii aleargă după slujitorii fugari pe cîmp. Alții dezleagă prizonierii.

— De mult voiam să te cunosc, bane Mihai, se apropie Petru Raț, soțul Zamfirei, sora Velicăi.

— Mă bucur, și-ți mulțumim din inimă. Vă datorăm viața.

— Velica, sora mea, lămurește tînărul Petru Norocea venind din stînga, a ghicit viclenia lui Ion Beldi și, înainte de-a ajunge la noi Condur Panteliomn, ne-a pregătit să vă sărim în ajutor.

— Voia să vă treacă la Țarigrad.

În adevăr, la slujitorii lui Beldi au aflat hîrtii și îndreptări către Alexandru-vodă și către marele vizir Sinan-pașa.

Petru Raț, Petru Norocea și Stroe Buzescu, cu ceata salvatoare s-au întors la castelul lui Bozaș, să se răfuiască repede cu Ion Beldi. Nu l-au aflat. Au găsit însă toate hîrtiile de preț și banii furați.

Mihai a hotărît să găzduiască la un iobag sărman, Avram Truța. Se mira ce repede trec oamenii dintr-o tabără în alta, ce harnic negoț cu însuși cugetul lor, numai să strîngă averi.

— Bane Mihai, toți sîntem mînați de năprasnice ambiții și porniri.

— Deci să grăbim spre țelul nostru.

Două săptămîni Sima s-a adăpostit în chiliile Coziei. Aici a aflat-o Preda, întors din Transilvania.

— Hotărîrăm să rămînă numai Radu și Stroe lîngă Mihai. Prea-i cu primejdie pentru seminția noastră : ne prind pe tustrei și gata cu Buzeștii. Rînduiesc aici primirea, cu Teodosie, cu Udrea, cu Tudor Maldăr.

— Și cu mine, cumnate Preda ! se arată Sima bărbătoasă, neînfricată. Țin bună legătură cu Udrea Băleanu și cu popa Farcaș, cu stareții Prohor și Serghie, cu Dragomir, cu Maria și cu toți căpitanii voștri.

Preda Buzescu se ferește din calea potrivnicilor. Locuiește la Căluiu, unde se poate apăra mai bine. O caută pe jupîneasa Stanca și-o povățuiește :

— Răbdare și încredere.

— Așa-mi dă sfat și muma Tudora. Vine, se grijește de nepoți, îi preumblă prin culă și-i învață bună purtarea.

Anghelina, fiica Grozavei, ține de urît Simei : îi cîntă, întovărășindu-se cu cobza. ...De ți-o părea greu cu mine, fă-mă brîu pe lîngă tine și mă duc, Stroe, cu tine, rătăcitor prin țări străine...

— Anghelina, i se-ntîmplă ceva rău. Îl visez mereu mire.

— Păi, dacă-nţeleg eu bine, firesc este să-l visezi aşa, stăpînă, de vreme ce pregătesc nunta cea mare.

Întorcîndu-se cu Petru Orăş de la Bolzano, unde l-a adăpostit Petru-vodă Şchiopul, Rada din Izvarna îl văzu trist, tînjind, ca suferind de lingoare.

— Mi-eşti dragă, Rada, şi te-aş face soţia-mi, dacă rangul nu m-ar opri.

— Şi eu te iubesc, Petre. Cunosc amarul ce ţi-l căşunez. De aceea fă ce vrei cu mine. Chiar de m-arunci la cîini, tot am să strig : mi-eşti drag !

— Ai suflet mare şi cald, Rada. Şi mult mă chinuie gîndul : ce să fac ? Ieri logofătul Nestor Ureche mi-a spus : „Dacă nu te desparţi de... nu poţi fi căpitan de sutaşi şi nici dregător". I l-am dat pildă pe vodă Petru care...

— Da, Petre, dar Irina-i roabă, pe cînd eu, desfrînată... Şi cade în genunchi în faţa lui : păgînii m-au nenorocit, păgînii....

A treia noapte, pe furiş, Rada din Izvarna a pornit spre Galaţi, cu nişte negustori de peşte. A stat acolo, o vreme, printre pescari urduroşi şi marinari obraznici.

A trecut, apoi, într-o seară la Brăila, îmbrăcată cerşetoare. De aici, la Bucureşti, a ajuns uşor, însoţind o caravană domnească. S-a aşezat într-o chilioară, nu departe de palatul domnesc, ca să vină oştenii la dînsa, fără pierdere de vreme. Unii îi dau bani. Alţii o bat. Unul din cei mai arţăgoşi i-a strigat, într-o seară :

— Stai, fa, să mă satur... Că la noapte plec s-o prind pe Sima lui Stroe Buzescu.

— Ce ai tu cu boieroaica aia ?

— Păi cic-ar aţîţa oştile Olteniei împotriva domniei.

— O muiere ?... Se teme măria-sa, ditamai domnul, de-o muiere ?

— Ce ? Eu nu mă tem de tine ? Îmi dai cu sfeşnicul ăla în cap şi... fiiut, sapa şi lopata. Cine mai aduce o boieroaică tînără şi frumoasă aci, la scara domniei ? Că n-o apără nime. Bărbat-su, prin surghiun, prin Ţarigrad, umblă cu Mihai-banul să ia domnia.

— Da ? Domnia ? Şi ştii unde-i Sima acum ?

— Nu.

— Ce-mi dai să-ţi spun ?

— Un sfert din ce-mi dă vodă.

— O cauţi la Pleniţa, aproape de Craiova. Alaltăieri era acolo.

În noaptea aceea, Rada nu s-a lăsat pînă n-a întîlnit om s-o cunoască pe Sima. L-a aflat, în orînda mitropoliei, pe Tudor Maldăr :

— Eşti bun călăreţ : vesteşte-o pe Sima de primejdia ce-o paşte.

Ca fulgerul, Maldăr a gonit pînă la Cozia. Cîteva zile, Sima s-a adăpostit în Ostrovul Călimăneştilor, apoi a pornit spre Rucăr. La Vieroşi, lîngă Ploieşti, s-a întîlnit c-o ceată de slujitori domneşti. S-a ascuns în cimitir şi-a stat toată noaptea în dosul unui mormînt. În zori a privit îndelung, lespedea de marmură, pînă a desluşit chipul celui îngropat, încrustat cu meşteşug, spre veşnica aducere aminte : chip falnic, războinic, cu mantaua fluturînd în vînt. A citit pisania, slovă cu slovă, aşa cum le limpezeau zorii... „că eu n-am uitat pîinea măriei-sale, ci mi-am întors faţa la vrăjmaşul măriei-sale şi m-am făcut pavăză măriei-sale şi astfel m-am săvîrşit, în luna aprilie 24 de zile, în sfînta Miercuri, în cursul anilor 7082 (1574). Şi am avut atunci 23 de ani..."

Nu ştie de ce, dar inscripţia asta îi dă o linişte, o stăpînire de sine, ca un balsam miraculos.

Lîngă Braşov, întîlnesc straja oraşului : ducea trei ţărani români la locul osîndei. S-a săvîrşit furt într-o comună săsească, iar făptaşul nu-i prins, şi deci întreg satul român din preajmă silit este a plăti gloaba cu viaţă de om.

— Toţi ar merita să fie puşi cu gîtul în ştreang, dar noi sîntem miloşi. Ales-am doar trei, rînjeşte căpetenia străjii, îndrumînd convoiul spre un huceag.

Cei patru boieri români se privesc, clatină din capete şi-şi văd de drum.

Dar Condur Pantelimon, Doia Crăciun şi Firea Gărgăun se răped în ceata străjilor, şi-i împrăştie. Amintin-

du-și de Săliște și de Simion Dărămuș, Stroe sare și el, cu spada, și dezleagă prinșii :

— Goană, peste munți !... Pe moșiile Buzeștilor ori ale banului Mihai !

Străjerii sași, uluiți, nici nu-și mai pot închide gurile căscate. Pînă se depărtează fugarii vreo două poște, Mihai, Radu Buzescu și Calomfirescu îi țin împresurați. glumind și sfătuind să se poarte omenește.

— Că și românii sînt oameni, sașilor.

— Da, dar nici după moarte, nu trebuie să uite că sînt iobagi, cîrtește căpetenia.

La un semn, cei opt rup împresurarea și galopează pe drumul Oituzului. Pînă seara ajung la Roman. Pîrcălabul Ion Norocea le dă găzduire și povață :

— Și-n Moldova fiți cu ochii în patru. Pe ismailiteni nu-i puteți birui decît cu pungi grele de aur, cum i-a biruit Aron-vodă. Adică mai degrabă i-a amăgit, că n-are de unde plăti. Datornicii făcut-au jalbă asupră-i. Dar ienicerii care, cum știți, sperie cu obrăznicia lor chiar pe viziri, vin să-și ridice ei înșiși camăta. Ne batjocoresc urît, urît de tot.

În drum spre Iași, banul Mihai se chibzuia cu sine și se întreba : „Mihalcea îl va fi înduplecat pe Iani să m-ajute ? Și mama Tudora și starețul Serghie trimisu-i-au vorbă să tocmească lucrurile cu bani, în Țarigrad, fără întîrziere ? Buzeștii s-arată foarte prieteni și foarte ambițioși. Ales Stroe. Calomfirescu-i cam nestatornic, dar de credința lui nu mă îndoiesc și mare nevoie am.“

Întîlnirea dintre Aron-vodă și Mihai începe cu amintiri de la nunta din Tecuci.

— Tot așa de bine călărești ? întrebă voevodul.

— Chiar mai bine, măria-ta.

— Ce-ai face, bane Mihai, dacă s-ar mai petrece o dată cele de la nunta din Tecuci ?

— Nu te supăra, măria-ta, dar mi se pare că, dacă nu ți-o smulgeam atunci din brațe, n-ajungeai acuma domn. Așa că, și-a doua oară, aș da mireasa mirelui legiuit.

— Asta-i adevărat : pentru Velica am cumpărat domnia Moldovei. Unii zic că repede mi-am atins țelul. Dar aceia nu știu cît m-am zbătut și cît de primejduite zilele

îmi sînt. Am cumpărat domnia, da ! cu ajutorul lui Sinan-pașa. Și foarte scump am plătit-o.

— Pentru Velica și lumea toată de-ai cuceri-o și i-ai pune-o la picioare, tot n-ar fi de-ajuns.

Aron-vodă încruntă sprînceana. Parc-ar zice : „Nu-mi mai cereţi şi asta..." Îl furnică o spaimă ciudată.

Au vorbit apoi despre cămătari, despre Țicalidi, despre Barton, solul Engliterei, și despre Mihai Cantacuzino. Dar, mai ales, cum să se ferească de primejdii.

La ieșirea din curtea domnească îl întîlnesc pe Petru Orăș.

— Să știi că jurămîntul de la Liov e viu în inima mea.

— Și într-a mea, prietene Petru Orăș.

Trecînd prin Roman, o întîlnesc pe Velica-doamna.

— Mă ţin după voi, ca umbra. Vreau să știu dacă Aron-vodă s-a purtat omenește.

— Da, răspunse Mihai. Ne-a făgăduit tot sprijinul ce-l poate da. Ne-a înzestrat și cu cîteva scrisori către unii cunoscuţi ţărigrădeni.

La plecare, Velica s-a apropiat de Stroe :

— Ia ăst pitac către armeanul baclavagiu, Manea Hagigadun, și către fiică-sa, Araxi, multă vreme trăitori aici în Moldova, iar acum așezați în Țarigrad, aproape de giamia Sultan Ahmed. Poate să vă fie de ajutor. Mi-s prieteni și mi-au scris că-n baclavageria lor vin și fețe simandicoase din Serai.

„Ţarigradu-i oraş mare"

DE LA IAŞI LA ŢARIGRAD O SINGURĂ DATĂ S-AU MAI ciocnit cu iscoadele lui Alexandru-vodă; şi-au deschis calea cu spada.

Trecînd Balcanii, au aflat de la localnici despre ultima ispravă săvîrşită de Baba Novac:

— Numai cu trei sute de călăreţi haiduci răvăşeşte tot ţinutul din Dunăre în munţi. Loveşte oştile, dar mai ales convoaiele cu zaherea. Marele vizir e făcut gînd de-atîta zurbavă. Haiducii lui se adună, lovesc potrivnicul, îl nimicesc şi se împrăştie imediat, ducînd prada.

La Adrianopol s-au întîlnit cu Preda Buzescu şi Teodosie Rudeanu: veneau în numele sfatului boieresc, hotărît să-l pîrască pe Alexandru-vodă pentru abuzurile, tirăniile, răutăţile şi beliturile lui, şi să ceară domn nou.

— Nu mai puteam rămîne în ţară. Ne vîna ca pe potîrnichi. N-a fost nici cînd domn atît de bine ştiutor cum să-şi secere împotrivitorii. Mare cutră-i stolnicul Stavrache... Cetele s-au strîns sub munţi, la Tismana, la Tîrgu Jiu, sub povaţa lui Udrea Băleanu, Tudor Maldăr, popa Farcaş, Radu Dragomir.

În Țarigrad pe podul de peste Cornul de Aur l-au întîlnit pe Mihalcea :

— N-avem noroc. N-am putut deschide încă nici o ușă. Pretutindeni — dușmănie. Iar Iani-i plecat cu negoț la Egipet și nu știu cînd se-ntoarce. Andronic Cantacuzino se ferește de mine, ca de-un lepros.

— Să avem răbdare, zîmbește Mihai. Știm cu toții că asta nu-i treabă ușoară. Să ne luăm gazdă bună și să ne apucăm de lucru. Dacă ne-am aruncat în bătălie, trebuie s-o cîștigăm. Musai ! cum zice Doia Crăciun.

Pînă seara, Mihalcea le-a găsit o gazdă bună, la un genovez, în apropiere de Turnul Galatei. Din balconul casei se vede întregul Serai, cu porțile lui aurite, chioșcurile din faianță albastră ori roșie, grădina de la Ghiulhané, zidurile vechiului Bizanț, cupola uriașă și cele patru minarete de la Aya Sofia. Nicăieri în lume nu se văd, ca aici, atîtea frumuseți adunate la un loc. Umblînd prin Țarigrad, să afle baclavageria lui Manea Hagigadur, Stroe Buzescu își ștergea nădușeala cu podul palmei și se minuna de măreția moscheii albastre. Nu adia nici o undă. Lespezile de piatră dogorau. Lumea forfotea în juru-i, grăbită, și guralivă. Stroe se închipuie ca un picur de apă într-o mare : mic, neînsemnat, covîrșit de mîhniri, fără folos, și străin. Suspină în sine-și, gîndind : „Țarigradu-i oraș mare. Dacă scăpăm teferi de-aici, o să ni se pară că ne-am născut a doua oară..." Voia să iasă la țărmul Bosforului. O fată de șaisprezece-șaptesprezece ani, cu fuste verzi, înfoiete ca venețienele, cu papuci roșii, grăia cu un călugăr. Se învioră auzind vorbă ca acasă :

— Dacă nu vi-i cu supărare, sînteți români ?

— Eu, da, răspunse călugărul. M-am tras, acum cinci ani, la Sfîntul Munte Athos. Dumneaei...

— Sînt armeancă. Mă cheamă Araxi, fiica lui Manea Hagigadur, baclavagiul. Prăvălia noastră-i colea, pe ulița Mirodeniilor. Vindem baclavale și sarailii.

— Nemaipomenit ! se minunează Stroe. Tocmai pe tine te căutam, Araxi !

— Da ? Ai de vînzare ceva nuci ori miere ? Noi cumpărăm de la Moldova, dar...

— Am !— Și dacă ni se împlinește visul, numai ție armencuțo, ți-oi vinde toată mierea și toate nucile culese de pe moșiile mele.

Se oprește, rotind privirile în jur, să vadă de nu-l pîndește cineva. Călugărul povestește că se află în drum spre Sfîntul Mormînt, cu daruri de la frații săi :

— Poate vrei să dai și domnia-ta ceva.

Dugheana baclavagiului e mică, dar foarte curată și primitoare. După plecarea călugărului, Stroe tăifăsuiește îndelung cu armeanul și cu fiică-sa.

— În baclavageria mea vin mulți români și greci. Vin și unele muieri din Serai. Anume, după dulciuri cu miere și nuci din Moldova.

— Vine și o romancă, foarte frumoasă ! laudă Araxi. Îi zic Cătălina și-i prietenă cu Safiia, sultana validé ! Spune că-i fată de cioban, răpită de-un negustor și vîndută padișahului.

— Țicalidi... Fata lui Iosif Boer ! tresare Stroe, bucuros. Deci trăiește !

Scoate din chimir scrisoarea Velicăi-doamna. Araxi bate din palme, sare în sus de bucurie, veselă și citește cu veliglas :

„Ai grijă, iubită Araxi, de aducătorul cestui pitac. Ajută-l, pe cît vei putea, să-și împlinească planurile ; ale lui și ale prietenului său. Sînt gînduri mari, foarte mari. De cînd a plecat jupîn Manea n-am mai gustat baclavale așa de bune. Mi-i dor de ochii tăi mari și negri, de rîsul tău dulce, înveselitor și de zilele petrecute împreună la Iași, în Moldova cea blîndă și frumoasă. Velica-doamna..."

Îndemnat de buna primire, Stroe și-a adus în prăvălia lui Hagigadur frații și prietenii.

— Nicăieri nu sînteți în mai bună pază ca aici, în pragul Seraiului, sub nasul străjerilor, îi asigură baclavagiul.

A doua zi l-a cunoscut, la o baclava, pe Stavrinos, grec din Malsiana, fire aprinsă și plină de visuri. Umblă cu cartea stihuitorului Homer la dînsul și citește tuturor celor care voiesc să-l asculte. Sfîrșește lectura din *Iliada* cu stihuri de ale sale. Spune stihuri și gustă vin, să potolească fierbințeala ce-l cuprinde și-l mistuie :

— De-ar mai trăi un Ahile, în tact bărbătesc l-aş cînta şi mai vestit ca Homer aş ajunge. Dară vremile sărace sînt şi negre foarte, iar în triste inimile oamenilor adînc şi-amar s-a cuibărit mişelia...

— Adevărat, încuviinţează Radu Buzescu. Ci noi vream să schimbăm vremurile şi oamenii.

— Straşnic ! Cu voi merg, în Valahia, dacă-mi prilejuiţi împrejurarea de a cunoaşte un nou Ahile. Că am limbă dulce şi drag mi-i a împodobi gîndirea cu metafore, iar faptele eroilor cu săltăreţe stihuri a le povesti. Faima Troadei, minunata cetate, care, pentru Elena, prea frumoasa muiere, doisprezece ani s-a bătut cu aheii, palidă va să rămînă în faţa Tîrgoviştei şi a isprăvilor voastre...

— Dacă reuşim, rîde Mihalcea, vorbind româneşte, luăm cu noi acest zănatec. Bine-i ca un voievod să aibă în juru-i căpitani să-i cîştige bătăliile, arhitecţi să-i zidească palate şi biserici, şi să le înfrumuseţeze, măscărici să-i înveselească viaţa, muieri să-l desfete cu dulci mîngîieri şi stihuitori să-i trîmbiţeze faima în lumea largă. Altfel domnia-i seacă şi pustie ca o dugheană de vechituri, iară după ce se sfîrşeşte, nimeni n-o mai ştie. Cine va mai auzi, peste un veac de Petru-vodă Şchiopul ?

— Să-l luăm, încuviinţează şi Preda, c-o fi bun de leac împotriva tristeţii şi a deznădejdii. Cu două stihuri îţi face dintr-o inimă de dovleac, una de aramă.

— Ei, dac-aş avea tichia naibei, nevăzut să mă fac şi să-ţi citesc în inimă, stihuitorule, surîde Stroe, văzîndu-l pe Stavrinos cum nu mai lua sama la vorbirea lor, ci-şi strălucea ochii după o cadînă cu străvezie feregea de borangic, cu strai scump, cu iminei bătuţi în fluturi de argint şi-n şiraguri de rubine ; o urmărea cum se apropie de Araxi şi-i cere baclavale, în turceşte, apoi pe româneşte :

— Azi n-a trecut pe-aici Matei al Mirelor, caligraful ?

— A trecut şi-a făgăduit că vine iară pe-nserat. I-am şi pregătit o cutie cu baclavale.

— Cine-s românii de colo ?... Stai ! Pe unul îl cunosc. Neguţa oi cu taica.

— Am înţeles că trebuie să te rog pe domnia-ta pentru dînşii.

— Vesteşte-i că vin, pe-nserate, fără strajă. Păstrează-mi şi trei baclavale calde, pentru Andrei.

Stroe n-auzea ce-și spuneau cele două fete, dar lua sama că turcoaica mergea drept, nu plecat și sfios, cum îndeobște merg turcoaicele. Feregeaua, foarte străvezie, nu-i ascundea fața ; mai ales gura cu buze mașcat încondeiate, i se vedea ca-n oglinda unui izvor, ușor tremurat.

— E Cătălina, se apropie Araxi de masa Buzeștilor, îndată ce cadîna părăsi dugheana. Vine și spre seară. Are și-un copil. Călugărul care mă-nvață pe mine grecește l-a botezat, pe-ascuns. I-a pus nume Andrei. Îl iubește cum își iubește jderoaica puiul. Tot în taină, îl învață românește.

Fiecare a cîntărit-o pe Cătălina după gîndurile lui : Mihai să-i deschidă calea către padișah, Stroe să pledeze pentru cauza românilor, Radu să-i găsească niște cămătari mai omenoși, Preda să-i afle ceva taine din Serai, iar Calomfirescu să încerce și el dragostea, pe furiș și cu primejdie, c-o frumoasă cadînă.

Dar Cătălina n-a mai venit în seara aceea în dugheana lui Hagigadur, și nici în zilele următoare.

În acest timp, Mihai a poftit la gazda lui cîțiva cămătari greci, evrei, armeni, ieniceri. Le-a dat de băut și de mîncat. Toți i-au lăudat înfățișarea și deșteptăciunea. Dar bani n-au făgăduit nici cît să ungă țîțîna primei porți a Seraiului.

Buzeștii, și mai cu seamă Calomfirescu, își despletesc cugetul în licoarea amară a deznădejdii. Și nici Mihalcea nu-i prea departe : cheltuise două sute de pungi și nici urnise treaba din loc. Nu găsise pe nimeni hotărît a spune : „Îl sprijin“ ! În al doilea rînd aflase că pretutindeni îi concura și-i vîna Rhizos, capichehaia lui Alexandru-vodă ; un grec cămătar, mărunțel, viclean și pezevenghi nevoie mare, prieten sau mai degrabă asociat cu Țicalidi. Dar Mihai nu deznădăjduia :

— Să folosim toate mijloacele. Să dăm bacșișuri și banchete. Nu ca să ne îmbătăm noi sau să ne stricăm inima cu păreri de rău. Ci ca să-i amețim pe ismailiteni. Să le cîștigăm mințile și să smulgem iscălitura padișahului pe firmanul domniei. A dobîndit tron Ștefan Surdul, Alexandru-vodă, Aron-vodă ; să nu dobîndim noi ? Sîntem, oare, mai prejos ?

Stroe Buzescu se luminează, se îmbărbătează ascultîndu-l pe Mihai :

— Pînă vine banul Iani, noi s-ajungem măcar la marele vizir Sinan-pașa.

Calomfirescu arăta numai neîncredere :

— Fără bani, apă de ploaie !

— Mă duc să cutreier Țarigradul, se ridică Stroe. Nu se știe de unde sare iepurele.

Trece pe la baclavageria lui Manea Hagigadur. Abia schimbă cîteva cuvinte cu Araxi și apare Cătălina :

— Ai vreun necaz la Înalta Poartă, boierule ?

— Multe și mari, prea frumoasă...

— Destăinuiește-te. Sultana Safiia îmi ascultă, cîteodată, rugăminţile, grăiește cu ușor accent transilvan.

— În adevăr ești Cătălina, fata lui Iosif Boer ?...

— Ți-a spus Araxi ?

— Cu tatăl tău am făcut negoţ...

— Şi eu te-am recunoscut.

— Andrei e oștean în cetele noastre.

— Andrei ? Trăiește ?

— Cu un gînd înalt pe care tu...

Suspine și lacrimi multe tulbură frumusețea Cătălinei. Araxi se rotește în juru-i, cu prefăcută veselie, șoptindu-i :

— Te pîndește eunucul... Așază-ți feregeaua. Gîndește-te la Andrei cel mic...

— Ajută-ne să ne împlinim gîndurile și-ți vom fi recunoscători. Vrem ca banul Mihai să ajungă la marele vizir Sinan-pașa.

— Mîine seară vin să-l cunosc și eu.

Plimbîndu-se pe malul Bosforului, Mihai sorbea frumuseţi necuprinse. De la Tophané privirile-i se legănau pe vălurele albastre pînă spre Uskudar ; gîndurile însă îi fugeau spre casă. O vedea pe jupîneasa Stanca tremurînd de grijă : „Fii băgător de samă, chibzuit, cuminte. Te vreau domn, dar te vreau mai ales al meu, al copiilor noștri..." Și arăta ușor, cu mîinile amîndouă spre Florica și spre Nicolae-Pătrașcu.

Ca și altă dată, se pierdea prin forfota Țarigradului ; un necunoscut printre mii și mii de necunoscuți, de multe neamuri și graiuri. De cîte ori a trecut pe-aici, totdeauna s-a simțit bine. Dar de cînd umblă după domnie, e altfel. Parcă-l pîndește cineva din spate, din laturi ; niște ochi răi, vicleni. Parcă-l urmăresc pași dușmani.

Se întoarce spre Cornul de Aur. Rătăcește printre palatele Fanarului. Ar fi putut să joace ghiulbahar cu gazda. Să doarmă. Să sporovăiască, în taină cu Mihalcea ori cu Buzeștii. Să caute turcoaice frumoase, ca Radu Calomfirescu. Și numai ca să treacă mai repede vremea, pînă vine corabia lui Iani. Dar vrea să-nfrunte primejdiile. Trece, cu un barcagiu, spre Ghiulhane. Cearcă încă o dată casa ambasadorului Engliterei. Îl găsește și-l primește repede. Scrisoarea lui Sigismund Bathory cîștigă încrederea englezului. Iar cînd îl aude vorbind, îi place ; se lasă chiar cucerit.

— Te recomand bailului Veneției, ilustrului Marco Zane. Mergi chiar acum la dînsul. Amîndoi vom izbuti să-l convingem pe Sinan-pașa să te primească.

Dar valetul spune că baiul a căzut de pe cal și zace în pat, cu julituri la față și la genunchi.

Mihai privește casa trimisului Veneției, se miră de întîmplare și se întoarce la gazdă. Aici, în ogradă, îl aștepta slujitorul Doia Crăciun.

— M-a trimis Velica-doamna cu... Și, de după colțul gardului de zid, scoate doi cerbi tineri, de cîte trei ani : Zice că, dacă ieși cu ei prin Țarigrad, nu se poate să nu afle sultanul și să nu te cheme.

— Velica, ești nemaipomenită !

Avînd Mihai bună deprindere a umbla cu cerbii îmblînziți, în cîteva ceasuri, s-au împrietenit, s-au îndrăgit chiar.

Așteptară încă trei zile corabia lui Iani, fără nici un spor. Cu sîngele-i iute, pornit, Radu Calomfirescu țipă că-i i-i dragă Cătălina și nu gîndește decît cum s-o răpească.

Mihalcea și Radu Buzescu au cercat, de trei ori, prin niște capegibași, să ajungă pînă la sultana validé, ci n-a

fost chip. Oamenii lui Alexandru-vodă îi păzesc ca niște zăvozi, zădărnicindu-i orice apropiere de Serai.

Apărînd cu cerbii alături, Mihai vede că-l înconjoară lumea și-l admiră, dar, totodată, își dă seama că încă mai expus primejdiilor este. De două ori trebuie să-și deschidă, cu spada, drumul spre gazdă.

În dugheana lui Manea Hagigadur l-au întîlnit, spre seară, și pe iconarul Petru Grigorovici, armeanul :

— În harem puteți pătrunde doar ca negutători de giuvaeruri ori de țesături scumpe. Vi-l aduc pe Țicalidi, să vă-mprumute niște marfă.

Deși îl socotea drept cel mai parșiv om din lume, Stroe l-a primit totuși să stea de vorbă.

— Vă împrumut 50 000 de galbeni Dar numai daca-l cumparați și pe Teleleu mascarițiul.

— Măscărici ne trebuie nouă acum ? se răstește Radu Buzescu.

— Altminteri nu dau bani. Nu dau !

— Măscărice, întreabă Preda, te trimite pistruiatul, cocoșatul și roșcatul ăsta iscoadă în tabăra noastră ?

— Boier Buzescule, privighetoarea cîntă pentru dragostea ei, iar canarul pentru durerea lui. Domnia-ta poți crede că aste păsărele cîntă pentru lăstărișul, pentru colivia și chiar pentru inima domniei-tale. Și crezînd asta s-ar putea să și fie chiar așa...

— Primește împrumutul, bane Mihai, îl povățuiește Stroe. Un fapt poate fi sfînt chiar dacă vine de la o spurcăciune.

— Bine, a încuviințat Mihai. Dar să fim cu și mai mare luare aminte.

Teleleu s-a dat de trei ori peste cap, mulțumind :

— Boier Stroe, adevărata vitejie e bună și adevărata bunătate e vitează ! Biruie multe rele și chiar pe toate.

Calomfirescu se mînie :

— Sînteți mai nebuni decît măscăriciul și mai caraghioși ! Mă duc să beau de ciudă... Ales că nici nu mai știu de cine-s îndrăgostit : de cadîna cu ochi albaștri ori de armeanca Araxi, cu ochi așa de mari, de negri, de codați, drept ca doi lăstuni cioc în cioc ?

— Amîndouă-ți frig inima și nici una nu se uită la tine.

— Cum zice un cîntăreț persian : grăbește, boier topit de dragoste, îndeamnă Teleleu, în batjocură, să le trăiesti pe toate înainte de-a ajunge ca acest ulcior. Că si el, ulciorul, va fi fost cîndva un ibovnic cu inima văpaie, jăluitor de nerecunoștința iubitei, cu ochii codați, ca doi lăstuni cioc în cioc.

— Nu mă covîrși cu tristețea, *il bufone*, că-ți crăp capul cu pocalul ăsta.

— Devii de două ori ucigaș : întîi pentru că omori veselia ; al doilea pentru că pocalul a fost, cîndva, om rîvnitor să înconjoare cu brațul, măcar o dată, mijlocul iubitei. Și, ca și pe domnia-ta, ibovnica îl disprețuia și-l... sictirea.

— Taci, dracului ! Nu mă sili să lepăd lacrimi ca o muiere.

Deodată se stîrni zarvă mare în Țarigrad : darabane, surle, trîmbițe.

— Se fac strigări de război ! lămurește Petru Grigorovici. Cică împăratul creștin nu vrea să mai trimită darul pentru reînnoirea păcii din opt în opt ani.

— Da, și fără război, ienicerii mor de urît ori se răscoală împotriva padișahului, adaugă Mihalcea. Ca să-l silească pe sultan a porni războiul, Sinan-pașa însuși îndeamnă ienicerii, pe ascuns, la răscoală.

— Se află padisahul în asemenea primejdie ?

— Da, Preda. A trecut sorocul plăților și se zice că n-a dat soldaților nici o firfirică, desi hasnalele Seraiului gem de aur. Banite de aur ! Sinan-pasa vrea război cu crestinii din două pricini : întîi — ienicerii si spahiii să nu mănînce pîinea și leafa în darn, ci s-aducă împărătiei dobîndă, din jaf ; iar apoi însusi Sinan-pașa să se umple de averi și glorie. Eram aici, acum doi ani, cînd se răsculară ienicerii. Au amenințat Seraiul însuși. Și nu s-au potolit pînă n-au căpătat bani și pînă cînd padisahul n-a încredințat lui Sinan-pașa pecetea marelui vizir. Zice : „E rușinos ca slujitorii lui Allah să aștepte un dar de 45 000 de taleri de la niște ghiauri spurcați, cînd oștile luminăției-tale trîndăvesc în nelucrare, cheltuind aur și

răbufnind în răzmerițe. Mărite padișah, știi prea bine că legea noastră-i războiul și jaful. Un război aduce milioane."

— Ceasul, deci, nu-i tocmai potrivit pentru domnie nouă, se-ngrijorează Teodosie.

— Ba-i foarte potrivit, lămurește Mihalcea. Sinan are nevoie de om vrednic și credincios la București. Aflu de la Țicalidi că tătarii și moldovenii au și primit poruncă să se gătească de război.

— Aud că solul împăratului german Kreckwitz, adaugă Petru Grigorovici, e pus sub pază și batjocorit.

— Cată deci război padișahul, cu lumînarea, continuă Mihalcea să deșarte sacul cu vești. De la înfrîngerea suferită la Sissek, unde patru begi și însuși fiul lui Mehmet-pașa, marele vizir, căsătorit cu sora sultanului, au pierit, toți otomanii cei mari sînt furioși, năuci de furie. Sora padișahului cere răzbunare. Drept aceea, sfătuiesc să ne facem mielușei, ca să ne putem arăta lupi, atunci cînd va fi nevoie.

— S-ar cuveni să te cert cu vorbe grele, jupîn Mihalcea, că ne povățuiești a umbla cu șiretlicuri, surîde Stroe.

— Rînduiala lumii nu-i după închipuirea ta, Stroe, ori a lui Mihai, voi oameni fără ascunzișuri. Va trebui de multe ori să vă călcați pe inimă. Odată ce-a apărut ca poftitor de domnie, lui Mihai nu-i este iertată viața decît dacă ia domnia și isprăvi de pomină săvîrșește.

Hălăduind prin Țarigrad și așteptînd, se încredințau că, întru atingerea țelului, trebuie să lepede mîndria, să jure strîmb și să se înfrățească, fără șovăire, și cu fătații de scorpie, să se plece și să pupe papucul burduhosului padișah.

— Viclenia mișelească nu poate fi biruită decît c-o viclenie și mai mare, se rostește Radu Buzescu. Și-a avut dreptate Stroe, cel mai neprihănit dintre noi, să ceară a ne sluji de Țicalidi.

— Se vede că va să ne speriem, aflînd cîte lucruri mărunte și murdare se află la temeiul faptelor mari și strălucite.

— Umblu prin Țarigrad cu doi cerbi îmblînziți, surîde Mihai. Și lumea mă admiră ca pe-un semn al curățeniei sufletești și al bunătății, al dreptății și al cinstei. Însumi credeam că am puteri destule ca să birui potriv-

nicul fățiș, fără ocolișuri viclene, fără să ne întinăm cugetul. Dar, iată, aici ca-n mocirlă : dușmanul nu-i nicăieri și totuși de pretutindeni ne pîndește perfid. Acum ni-i teamă și de baclavageria lui Manea Hagigadur. Știți că bailul Veneției, Marco Zane, nu-i bolnav ? N-a căzut niciodată de pe cal.

— Da, Teleleu măscăriciul spune că Rhizos l-a plătit pe slujitor să nu te primească.

— Să-i trimitem de două ori mai mult decît i-a dat omul lui Alexandru-vodă... Și hai să ne plimbăm pe malul Bosforului. Poate-om afla ceva și despre corabia lui Iani.

Mergînd, cîte doi, în pas domol, cești șapte români în căutarea unui tron vorbeau și cu podurile palmelor își ștergeau nădușeala de pe frunte. Mihalcea înștiința că a dat și cele zece pungi primite de la Hagigadur și tot nimica n-a izbutit. Nesătulele guri din jurul padișahului nu puteau fi săturate cu mizilicuri de-astea, de zeci de mii de galbeni.

— Și ce vreme afurisită... suspină Teodosie Rudeanu. Căldurile ne omoară.

— Uite, am ajuns la Edikule — Șapte Turnuri — surîde Stroe, mirat parcă.

— De-aici va fi fost aruncat Petru Cercel în Marmara... măsoară Mihai pereții din cărămidă roșie, uriaș de înalți. Acum mă socot în adevăr frate cu dînsul și înțeleg că din Țarigrad, ori plec domnitor ori, în chip de stîrv cobor, în aste unde limpezi.

Deodată, de după ziduri, sar zece marinari înarmați. Cei șase trag spadele și se apără. Pe doi îi încercuiesc, dar ceilalți se bat strașnic. Teodosie e rănit la braț și-i gata să cadă. Noroc că Mihai, știind să lupte cu ambele mîini, folosește și spada lui. Se întîmplă însă lucru de minune : din norul gros ivit dinspre Asia, răpăie o ploaie deasă, parcă Sfîntul Niculae ar fi dat vrană la toate butoaiele furtunii. Șuvoaiele de apă biciuie și prăvălesc totul în cale. Marinarii fug. Românii se strîng cioatcă, spa-

te-n spate. Pe unul dintre prizonieri îl scapă ; pe celălalt, lovindu-l în cap, îl ameţesc, şi-l ţin între dînşii.

Ploaia trece repede. Iscodind prizonierul, înţeleg că nu erau puşi de oamenii lui Alexandru-vodă, ci de ai lui Mehmet-beg, fost Mihnea-vodă.

— Vrea tronul pentru fiul său, Radu.

— Şi să ne-amintim, fraţilor, că Mihnea turcitul a plătit ca Petru Cercel să fie jupuit şi înecat în Marmara.

— Stăm bine ! O spaimă mai straşnică nici că se putea.

— Ori domnia ori jupuiţi ; pieile tăbăcite cu piatră acră şi umplute cu paie.

— Apoi trimise lui Alexandru-vodă ca să se încredinţeze că i-au pierit potrivnicii, ţine Mihalcea hangul lui Calomfirescu, şi descrie cu amănunţime, tocmai ca să-şi mai astîmpere teama.

Ca să-şi înfrîngă îngrijorările, Stroe o caută pe Araxi şi-i povesteşte cele aflate de la marinar.

— Pe Mehmet-beg îl cunosc. Vinde miere şi nuci din Ţara Românească. Chiar acum mă duc să tîrguiesc marfa.

— Merg şi eu !

Mehmet-beg îl primeşte bine :

— Rău îmi pare c-am trecut la islamism. Dar măcar pe fiul nostru Radu, mult învăţat prin şcoli italiene, de i-aş putea face domnitor...

— Cine te-ajută ?

— Sinan-paşa şi sultana validé.

— De aceea ai tocmit argaţi să ne omoare ?

— Aşa s-a statornicit pe-aici obiceiul ; biruie cine-i mai tare şi mai bogat, mai şiret şi mai fără dojană de cuget.

La ieşire îl întîlneşte pe Ţicalidi.

— Suveica dracului !... Ce cauţi pe-aici ? Te ucid !

— Ei si ? Pentru o capaţîna pistruiata de pe un trup ghebos şi nevolnic ca a mea se pierde barbat falnic şi frumos ca domnia-ta. Ca de-aiţi, nu poţi iesi decît pe nasalia.

— Uf, îndrăcită ţesătură... Şi Iani nu mai vine ?

— I-o fi scufundat dracul corabia.

Numai lui Radu Calomfirescu nu-i mai pasă ; bea şi petrece cu Stavrinos stihuitorul. Ca să-i smulgă bani îi cîntă-n strună :

— Da, grecule, nu-i de-ajuns să faci isprăvi minunate ; se cere şi cronicar ori stihuitor, ca domnia-ta, să le urce-n slavă. Aşa zice şi craiul Sigismund de la Transilvania. Dreptu-i că el are mai mulţi cronicari decît fapte, dar ce are-a face ? Poftitorii de tron s-aţin ca şacalii la potecă. Plătesc bani pentru dobîndirea domniei şi pentru păstrarea ei ; bani pentru cei care-i ajută să-şi suprime toţi adversarii ; bani pentru prieteni şi bani pentru duşmani. Bani pentru cei mari şi pentru cei mici. Bani pentru cadîne şi pentru eunuci. M-am săturat ! Ales că tocmai bani n-avem. Mihai e făcut gînd şi lefterit. Stroe Buzescu şi-a amanetat tacîmul cel bogat al calului şi o spadă încrustată cu sidef... Iar eu mor aici, de urît, de nelucrare şi de patima dragostei neîmplinite.

Milos şi înţelegător sufletului omenesc, Stavrinos îl duce să se întîlnească în Pera, cu cadînele fugite din Serai, cătînd primejdioasă şi neîngăduită dragoste cu creştinii. S-alege cu ceva parale, dar le bea tot cu Stavrinos, întru alungarea urîtului.

Dacă n-ar fi frumuseţea Bosforului şi baclavageria lui Hagigadur, unde să se odihnească după atîta alergătură din cămătar în cămătar, s-ar lăsa păgubaşi.

— Bani şi iar bani... ce înjosire !

— Au uitat-ai, Stroe, că doamna Chiajna, ca să dobîndească tronul, a dat-o pe fiică-sa — domniţa Dobra — în haremul sultanului ?

— Ci tronul tot nu l-a căpătat... Hai acasă, fraţilor !

— Să ne pună Alexandru-vodă cel Rău sub satîr ?

— Staţi, uite-o pe Cătălina, la plimbare spre Galata...

Şi Calomfirescu porneşte fulger. Stroe şi Radu Buzescu îl urmează :

— Să nu facă vreo prostie prea gogonată, Calomfirul nostru.

Îndată ce-a trecut podul, urmărind-o pe Cătălina, l-au împresurat ienicerii şi l-au luat în vîrfuri de iatagane.

— Ce facem Stroe ? Pierdem şi domnia şi capetele ?

— Nu putem lăsa fratele de cruce în primejdie de moarte.

Își ascund cușmele și se furișează prin mulțime, în urma ienicerilor.

— Îl duc la Șapte Turnuri ?... Ba nu, de-a dreptul la spînzurătoare !

Inimile li se fac cît purecele. Şi totuși, bătaia lor înțeapă dureros ; parc-ar avea arici în piept, nu inimi.

— A, de l-am avea aici pe Oprea Rîcman, uriașul... Uite-l pe Mihai cu cerbii... Și Teleleu... L-au răpit pe Calomfirescu ! strigă Stroe. Fii cu băgare de samă !

Dintr-o clipire măscăriciul a înțeles primejdia. S-a aruncat de trei ori, tumba, în fața ienicerilor oprindu-i și silindu-i să rămînă prostiți, cu gurile căscate.

În urmă-i, Mihai, călare, cu cerbii lîngă oblînc, trecea ca un împărat din poveste, cu bucurie primit de supuși. Deznădăjduit, Calomfirescu, se pleacă, se tîrăște cîțiva pași prin mulțime, pînă la Stroe, care, fulgerător, îi taie cu jungherul frînghia de la mîini și-l împinge spre ulițele bazarului :

— Să ți se piardă urma ! Zălud între zăluzi !...

Teleleu mai desfată mulțimea cu giumbușlucurile lui încă un sfert de ceas.

Cînd se dezmeticesc ienicerii și privesc în jur, prinsul lor — nicăieri.

Buzeștii s-au întîlnit cu Calomfirescu a doua zi, la gazda lui Teodosie Rudeanu.

— Cum ți-a trăsnit prin cap asemenea nebunie ? Au uitat-ai pentru care pricină am venit pe țărmul Bosforului ?

— Judecă-mă, Stroe. Judecă-mă, dar Cătălina-i frumoasă și nefericită. Cît am ținut-o în brațe mi-a șoptit : „Răpește-mă, Radule ! Și pe mine și pe Andrei, cel mai frumos copil din lume..." A, de-aș găsi om de credință, să mă întovărășească în năzbîtiile mele, ar avea ce scrie Stavrinos, stihuitorul. Ar scrie o calomfiriadă. Cam caraghioasă, totuși.

— Ce ? Lumea nu trebuie să mai și rîdă ?

Așa au mai trecut încă șase zile.

Dar joi, îndată după prînz, dintr-o mare corabie venețiană, a coborît și Iani. Mihai l-a întîmpinat cu dojană :

— M-ai adus aici, în fața inorogului, și m-ai lăsat s-aștept aproape două luni !

— Nu piere, cu una cu două, mîndru bărbat ca tine, îl bate Iani pe umăr. Am avut negoț spornic și-s tare vesel. Am cu mine cheia cea pretundinească : aurul.

A treia zi după asta, solul englez Eduard Barton, bailul Veneției, capichehaia lui Sigismund Bathory, toți l-au vizitat pe Sinan-pașa, cu același scop : să-l ajute pe Mihai-banul.

Ci, neștiind despre astă lucrare, Mihalcea s-a îmbrăcat giuvaergiu grec, și-a pieptănat părul și barba în două părți, l-a luat pe Stroe slujitor să-i poarte lădițele, iar Cătălina i-a înlesnit pătrunderea în chioșcul sultanei validé. Stroe a căscat gura uimit de bogățiile Seraiului, iar chioșcul mîndru al sultanei validé, străjuit de pini, sicomori și mirți, izvoditori de dulci miresme, l-a socotit drept colț de rai.

— Se mai află în împărăție negustori de giuvaeruri necunoscuți mie ? întreabă Safiia.

— Eu sînt cel din urmă, prea luminată stăpînă, se temenește Mihalcea strîngînd palmele la piept. Am marfă de la Eghipet și de la Veneția. Și mai ales acest inel cu diamant în peste o sută de fețe. Iată-l ! Strălucește pe inelarul măriei-tale ca soarele și mai ceva.

— Cît face ?

— Dacă îngădui sfat tainic, înaltă stăpînă, cu umilul măriei-tale supus, ți-l dărui.

— Să iasă roabele și ustele ! Rămîne numai Cătălina.

— Pot vorbi italienește ?

— Vorbește...

— O, e-atît de măreață Veneția, cu lagune, cu poduri, cu gondole, cu palate în aur poleite.

— Și-i plină, ca un stup, de oameni viteji și înțelepți, adăugă Stroe, iar venețienele : cele mai strălucite femei din lume.

— Ai fost în Palazzo Ducale ? întreabă sultana, fără să se mire că un slujitor grăiește italienește.

— O, da ! Minunea minunilor.

— Știi că dogele a adus în acest palat icoane noi de Tiziano ?

— Mi-a spus bailul Marco Zane, răspunse Mihalcea.

Și vorbirea curge, lină, înmuind inima sultanei validé, Safiia.

— Se află în Țarigrad pribeag din Valahia, urgisit de potrivnici. Alexandru-vodă de trei ori a vrut să-i taie capul. A scăpat ca prin urechile acului. Aș zice, printr-o minune : călăul s-a înfricoșat de măreția făpturii lui și-a aruncat securea.

— Și vrea domnia acelei țări ?

— Cu înalta măriei-tale înțelepciune ai ghicit tocmai ceea ce eu nici cutezam a spune. Că acum trebuie, neapărat, să ia această netrebnică țară. Altfel aici, în Țarigrad, viața-i este în cea mai mare primejdie.

— Știu ce cumplite răzbunări atrag după ele asemenea încercări neizbutite.

— Și-ar fi păcat, pentru frumusețea lui bărbătească.

— Și pentru cerbii lui, pe care-i plimbă prin oraș, zîmbește sultana.

— Îl cunoști ?... Cu frunți plecate te rugăm să-l ajuți. Inelul acesta ar fi cel mai mic dar de la Mihai-voievod sin Pătrașcu-vodă, care de la naștere fost-a silit să-și ascundă aleasa-i obîrșie, să nu piară de otravă, de hanger ori de ștreang, cum s-a statornicit ticălos obicei.

Repezind vorbele, Mihalcea credea c-a muiat inima Safiiei. Dar, deodată, pe chipul ei se zugrăvi o undă de viclenie, ciudat amestecată cu bucurie și milă :

— Îl sprijină și Iani și Andronic Cantacuzino ?

— Da, luminată Safiia...

— Atunci înțeleg că-i mai bun ca alți ticăloși bei care nu arată nici un semn de obîrșie domnească, ci numai neciopliți, lacomi, mincinoși și nevrednici sînt, dar vor măriri.

Presupusul negutător de giuvaeruri luă cu multă smerenie mîna sultanei validé, potrivi inelul pe deget, apoi scoase dintr-o cutiuță căptușită-n catifea vișinie o salbă, încă mai de preț, și i-o potrivi la gîtul gol.

— Cătălina, o roabă cu oglindă !

— Îngăduie s-o aduc chiar eu, stăpînă.

— Măritului padișah nu-i place să te știe nici uste, necum roabă.

— Măriei-tale sînt prietenă.

— Prea bine. Ce părere ai ? întreabă Safiia, potrivindu-şi salba în oglindă.

— Că inelul este de mare preţ, salba îţi luminează chipul ca o cunună de raze, iar diamantul Basarabilor, pe care ţi-l dăruieşte acum, este tot ce are mai de preţ şi mai frumos împărăţia.

— Ai învăţat bine vicleşugurile Seraiului !... Acestui pretendent ziceţi-i, din ăst ceas, voievod. Ba, nu, nu încă : aduceţi-l să-l văd şi eu.

Stroe şi Mihalcea se uită unul la altul, mai mult înspăimîntaţi decît bucuroşi.

— Cum ? Nu vi-i voia să-l văd ?

— Ba da ! grăbeşte Mihalcea. Dar ne temem de oamenii lui Alexandru-vodă. Şi către Stroe, în româneşte : Ce crezi, facem bine ?

— De-acum tot una, ori capul de piatră ori cu piatra de cap.

— Vorbiţi catalana ?

— Nu, româna, limba noastră de-acasă, mărită Safiia.

— Aproape-o înţeleg.

În mai puţin de jumătate de ceas, banul Mihai se înfăţişa sultanei Safiia : înalt, puternic, vînjos, măreţ, cu barbă neagră, cu păr creţ, cu ochi focoşi, cu pumnul greu lăsat pe mănunchiul spadei. Îmbrăcămintea simplă, fără podoabe, îi scoate şi mai mult în vedere frumuseţea bărbătească. O clipă, Safiia îl priveşte apropiind genele ; dar ochii i se aprind brusc, scăpărînd ca două stoluri de licurici. Sînii prind să-i zvîcnească. Surîzînd, Mihai pleacă genunchii şi-i se-nchină după moda apusului.

— Pare-mi-se că m-am grăbit, făgăduindu-ţi ajutor.

— De ce, mărită sultană ? Săvîrşit-am vreo făr' de-lege ? întreabă Mihai, în bun grai italian, rostit cu glasul lui adînc, vibrant, încărcat de nepreţuite comori lăuntrice.

— Nu. Ci pentru că bărbătească înfăţişare ca a domnieitale n-am prea văzut, iar inima ţi-o ghicesc vitează. Şi astfel de însuşiri nu plac stăpînului nostru. Totuşi, voi încerca.

— Mulţumesc din inimă, luminată doamnă. Şi strădui-mă-voi din răsputeri să nu dezmint aşteptările măriei-tale. Rîvnesc a fi cîrmuitorul unei ţări mici şi a unui

popor cuminte, dornic a fi prieten cu toți cei care-i arată prieteșug, cu toți cei care nu-l asupresc și-l lasă a trăi în pace.

Ieșind dintre zidurile Seraiului, Stroe Buzescu strigă de bucurie :

— Am biruit !

Dar îndată ia sama că nu putea scăpa de privirile triste ale Cătălinei. Parcă i se incrustaseră în inimă.

În ostrovul Călimăneștilor, ca în toată lunca Oltului, începuse a rugini pădurea. Și Stroe nu mai venea... „Se pierd atîtea capete în Țarigrad, gîndea Sima, privind limpezimea cea fără seamăn a înaltului. Soțul, plecat în lume, gonind după vise. Pe-acolo, pe țărmul Bosforului plouă noaptea cu stele ? Și dacă plouă ei, cei șapte, le privesc ? Le văd ? Le simt ? Le citesc ?... Și ce spun stelele ? Izbuti-vor ?“

În clipa asta, ca un răspuns, un luceafăr mare fulgeră, brăzdînd cerul cu lumină, din spre constelația Ciobanul cu oile spre Crucea Mare.

Cade luceafărul. Ci, în urmă-i, rămîne stăruitoare dîră de lumină. Din timp în timp, dîra asta scapără scîntei, împroșcate și stinse în hăurile cele fără fund. Sima nici știa de-i vis au aievea. Își grăiește singură :

— Mai vrei alt răspuns, nevrednică inimă șovăitoare ? Cele ce sînt spre a fi de nimeni nu se pot ocoli. Stroe — sufletul și lumina ochilor mei. Bărbată să fiu, să mă țin în pas cu tine.

A doua zi cheamă pe Mina zugravul și-i poruncește să înceapă zugrăvirea bisericii din Căluiu.

— Printre ctitori pui și pe Mihai-vodă și pe Petru-vodă Cercel.

— Ai știri de la Țarigrad, jupîneasă Sima ?

— Da, meștere. Adusu-mi-le-a un luceafăr despre un luceafăr frate, surîde tînăra soață a lui Stroe Buzescu, încredințată că a citit în stele, mai ceva ca un astrolog de frunte.

În București au sosit Petru Orăș și State Boldur, trimiși de Velica-doamna și caută oamenii Buzeștilor : Tudor Maldăr, Manea Voicu, Radu Dragomir.

— Să-l primiți cu alai !
— Ne povățuiește, la fel, și jupîneasa Sima.
O întîlnesc și pe Rada din Izvarna :
— Ai grijă să ridici femeile de pe ulița ta, o roagă Orăș. Cu flori și basmale fluturate-n vînt.

Bosforica suflare răcorea sînii goi ai cadînelor și le usca nădușala, stîrnind tare miros de trup muieresc și de mosc. Fumegarea cățuielor de argint unduia alene și mut, cum muți și moi erau pașii desculți pe catifelate covoare de Persida.

— Alah aline mîhnirile padișahului și domolească-i hangerul, grăi Safiia, apropiindu-se de măsuța unde Murad-sultan, așezat cu picioarele sub dînsul, clefăia friptura de batal și sorbea, pe furiș, vin de Xeres, din cupe de argint aurit.

— Safiia, cum a putut Alah opri oamenii a se-ndulci cu această licoare stoarsă din soare ? țintește cu un gest leneș spre vinul din cupă.

— Cei care beau trăiesc încă o viață, zîmbi Safiia, ispititor. Iar cine iubește trăiește a treia viață.

Mai bea trei cupe. I se prelinge vinul pe barbă. Îi sticlesc ochii. Poftește alint muieresc. Gîfîie. Nădușește. Și iar bea. Rîde. Mîrîie cîntec, ca un muezin. Și iar bea. Mai ceva ca Selim-bețivul.

— Coboare astrologii din minarete ! Urce în locul lor cei treizeci și doi de muezini. Vestească zorile !

— Abia a înserat... se miră vizirul caraculac.

— Cum ! Cîrtești, ticălosule ? Cînd poruncesc eu să se facă ziuă, zi să se facă ! Sînt au ba stăpînul lumii ?

Caraculacul coboară pe astrologi și urcă pe muezini în minarete. Cîntă muezinii tînguitor, jalnic, dureros. Se sperie întreg Țarigradul. Ienicerii și spahiii înhață armele și sar pe cai. Trezite din somn, cadînele se strîng cioatcă, se crămăluiesc, întreabă :

— Război sau sfîrșitul lumii ?

Muezinii strigă, plîng, cîntă, urlă pînă răgușesc ; dar zorile întîrzie. Sultanul bea de mîhnire și poruncește să fie tăiați toți muezinii :

— Și-au pierdut harul și glasurile mîncînd pilaf și sugînd din narghilele! Alți muezini! Cei mai buni din împărăție.

Mai bea trei cupe și mînios, scoate hangerul, coboară de pe sofa și urlă:

— Vreau să supun pămîntul tot! Și soarele și cerul întreg să-mi fie rob. Împăratul Rudolf să-mi spele picioarele și cu dohot să ungă ciubotele spahiilor mei...

Rage ca un bour înjunghiat. Strivește cupele în dinți și bardacele sub tălpi. Și, cînd pare mai viforos, cade. Se zbate pe lespezi. Se-ncolăcește. Se destinde. Tremură. Geme. Spumegă. Vine repede doctorul evreu, îi prinde mîinile și-i calcă, dureros, unghiile. Îi curmă zbaterea zăludă. Stă nemișcat, o vreme. Sudori reci îi curg pe frunte, pe obraji. Din leșin trece într-un somn adînc, adînc, pînă în zori. Îl gîdilă strigarea tînguitoare a noilor muezini:

— Vedeți, dacă eu, padișah-Murad, poruncesc ivirea zorilor, ele mi se supun și se ivesc. Aduceți-mi vin! Vin!

Ca să-i mai astîmpere furia, Safiia îl trimite pe Saatgi Hasan ceasornicarul, cu două ceasornice de aur să-l desfete. Le mîngîie. Le ascultă bătaia. Se minunează ca un copil și rîde ca un neajutorat la minte. Urmează muzicanți, dănțuitoare, măscărici. Totul ca să veselească turburata minte și inimă a padișahului. Eunucii fac vînt spre cățuile cu cărbuni, cu vînturători din cozi de păun, să ardă mai cu putere mirodeniile. Padișahul Murad trage în piept mireasmă și tremură de plăcere. Cheamă cadîne și le dezmiardă, lingîndu-și buzele și aburindu-și privirile.

— După vin, din toate ale lumii bunuri, muierea-i cel mai bun! și șoptește un stih al lui Abu-Sud: „Podoabă a omenirii, alin al sufletului și dulce nesaț al mădularelor prin care curge jar"... Safiia, roaba cea din stînga! Mi s-aprinde ochii dacă-i privesc frumusețea...

Cadîna cu obrazul acoperit de feregea străvezie, mai mult se-mpotrivește decît se lasă.

— Dacă nu mă vrei, te-or gusta tigrii mei... Privește-i printre gratii, în grădina din dreapta.

Cu mișcări leneșe, lascive, cadîna leapădă rochia de mătasă albastră, arătînd pieliță albă, ușor roză. Scoate

turbanul și-l pune jos, pe lespezi. Face cîțiva pași mărunți și se-ntinde pe moi perne de atlas lucitor. Brățara din brațul stîng dă clinchete dulci. Sclavele îi pun în dreapta un evantai din pene de struț, lucrat cu piele de marochin și pietre scumpe, toate prinse-ntru-un mîner de argint.

Safiia așteaptă, cu Cătălina alături, clipa potrivită, ca să aducă în fața sultanului Murad rugămintea românilor.

Făcînd socotelile, împreună cu Iani și cu Mihalcea, Radu Buzescu află că pînă acum Mihai a cheltuit 400 000 de florini, numai ca să cumpere bunăvoințele dregătorilor din jurul Seraiului. Sînt îngroziți. Și dacă, în a cincea zi după sosirea lui Iani și după vorbirea cu Safiia, cerul Țarigradului s-ar fi înseninat și nu s-ar fi deschis binevoitor pentru români s-ar fi lăsat păgubași. Prietenii și sprijinitorii s-au înmulțit, dintr-o dată. Mai ales printre greci, ieniceri, evrei și venețieni. Cămătari care, pînă acum cîteva zile, îi ocoliseră, acum îi caută și-i slăvesc, îi întreabă de sănătate și le oferă împrumuturi. Eduard Barton, solul crăiesei Angliei la Poartă, își amintește de scrisoarea craiului Sigismund și stăruie, cu un cuvînt bun, pe lîngă marele vizir. La fel Marco Zane, bailul Veneției, îl invită pe Mihai și pe cei trei Buzești la masă, le arată bogățiile și prietenia.

— Nu-i de-ajuns aurul, bagă de seamă banul Mihai. Trebuie și bunăvoința mai-marilor peste cei mari. Pe Sinan-pașa l-a înduplecat aurul nostru, cum spune Iani, dar numai după ce Safiia i-a poruncit să se înduplece. Altminteri, nesătul.

— Vezi, prietene Mihai, că, pînă la urmă, dezmierdul unei muieri poate mai mult ca aurul ? se bucură Radu Calomfirescu, că măcar o dată a fost și pe gustul lui.

Chiar Andronic Cantacuzino le arată osebită bunăvoință :

— Aflînd de faima rea a lui Alexandru-vodă, m-am ispitit și eu la dobîndirea domniei Țării Românești pentru banul Mihai. Împrumut și bani.

— Vedeți că prin Țarigrad mișună cămătarii ca muștele la coada calului ? rîde banul Iani.

Totuși, ajutorul lui Andronic Cantacuzino s-a dovedit destul de însemnat și de trebuitor.

Joi la amiază, marele vizir Sinan-pașa a chemat pe toți poftitorii de domnie în țările române și, după obiceiul statornicit, a făcut divan cu pîră mare chiar în fața sultanului. Pe Mihai l-au însoțit doi dintre Buzești : Radu și Stroe, împreună cu Teodosie Rudeanu. Au intrat chiar prin Înalta Poartă — Bab-i-Ali — construită de Soliman-sultan cel Mare. I-a orbit strălucirea zidurilor acoperite cu faianță albastră, albă, roșie, galbenă, verde, cafenie, cu cele mai variate și frumoase desene ce se pot închipui.

Divanul s-a ținut în chioșcul verde de lîngă poarta eunucilor, cu ferestre în zeci de culori, cu un brîu lat la mijlocul zidului, cu slove în versete din *Coran*.

Poftitorii de domnie și însoțitorii lor stau în picioare, înghesuiți într-un ungher al chioșcului. Cînd începe „pîra", unii se milogesc. Alții făgăduiesc noi biruri și daruri. Radu, fiul lui Mihnea-turcitul arată că-i foarte strîns legat de împărăție prin părintele său convertit la islamism.

Mihai se lăsă la urmă, anume. Cînd îi vine rînd la vorbă, pășește în față. Buzeștii îl urmează, cu un pas mai înapoi.

În strai de oștean, cu spadă, fără nici un fel de podoabă, cu capul descoperit, cu stînga pe mînerul spadei, vorbește italienește :

— Sînt Mihai, fiul lui Pătrașcu-voievod, căruia norodul din țara mea i-a spus „cel Bun".

În prima clipă toți cred că-i doar un bărbat frumos și îndrăzneț, un frate din flori al lui Petru Cercel. Dar cînd pornește să arate și să zugrăvească starea ticăloasă în care se află Țara Românească, cei de față se privesc, nedumeriți, unul pe altul. Nu pricep unde vrea să ajungă.

— Domnitorii în vremea din urmă au fost săraci cu duhul, lacomi și răi. Niște vîntură lume, doritori de bani și de slavă deșartă. Au cerșit tronul doar cu gîndul de a despuia norodul. Și-l despoaie nu atît ca să plătească birul, ci ca să-și adune lor avere, cu care să biruie pe alți poftitori de domnie ori s-o ducă peste hotar, să le fie bine în surghiun.

Aici Sinan-pașa încruntă sprînceana, apropie pleoapele, micșorează și mai mult ochii lui obosiți, triști și vicleni totodată ; nasul pare și mai coroiat ; buza de jos — și mai lepădată a dispreț : capul i se apleacă înainte, sporind înconvoietura spinării, iar cele două șfichiuri ale mustăților, lungi și amestecate cu barba stufoasă și sură, se mișcă în sus și-n jos, ca două codițe de veveriță încărcate de promoroacă.

Mihai urmărește mișcările din făptura marelui vizir, le înțelege tîlcul, dar continuă fără sfială :

— Țara suferă. Țara-i săracă. Țara-i umilită. Țara-i chinuită. Și nu mai poate îndura de la nimeni nici hrăpirile, nici batjocura, nici caznele. Țara vrea dreptate. Că nu-i volnică nimănui, ci slobodă este, din veac !

Zisa asta îndrăzneață, răspicată, neobișnuită, îl zădărăște pe Sinan-pașa. Ochii i se măresc. Buza de jos se strînge a mirare, mîinile mari, lungi, osoase tremură ușor. Întreaga făptură intră în hreamăt, parc-ar fi gata să explodeze :

— Nu ți-i teamă de gealații padișahului ?

— Nu. Vorbesc în numele unei țări care merită un păstor bun și vrednic. Nu cred că eu sînt, neapărat, cel mai potrivit și mai vrednic. Dar știu cît de nevrednici fost-au voievozii de la părintele meu, de la Pătrașcu-voievod încoace. Și-mi întemeiez spusa pe nevoia măritului padișah de-a avea în Țara Românească prieteni de credință, în stare să-și îndeplinească datoria birurilor, deplină, cinstit, după lege.

Sinan-pașa se ridică în picioare, măsoară cîțiva pași, apăsați, grei de povara unor gînduri numai de el știute. Privește încă o dată ceata pețitorilor domniei, cîntărindu-i și lăsînd să coboare, un pic, a scîrbă, a lehamite, mustața din stînga. Pe Mihai îl țintește cu privirea, parc-ar vrea să-i citească toate gîndurile. Bate din palme. Slujitorii îi deschid ușile. Pleacă foșnindu-și șalvarii largi de mătase vișinie.

Ceata poftitorilor de domnie rămîne încremenită.

Mihai se trage mai de-o parte, îngîndurat, trist, dar deplin stăpîn pe sine.

— Ai vorbit trufaș ! îl învinuie Ștefan, căruia țara i-a zis Surdul.

— Ce ne facem ? Ne taie pe toţi... se tînguie Radu, fiul lui Mihnea.

După cîteva minute, un eunuc îi pofteşte pe toţi în chioşcul sultanei validé, Safiia. Pe un tron de aur, larg şi adînc ca o canapea, stă Murad-sultan, în caftan galben auriu, cu flori roşii-vişinii. N-are nimic măreţ, în ciuda podoabelor, a bogăţiilor de pe el şi a frumuseţilor din jur. Pare o mogîldeaţă, un rîmător adormit într-o treucă de aur şi învelit cu aur. Măreaţă pare Safiia, deşi stă în umbră, în fundul chioşcului, pe un taburet mic, de marochin verde.

Cu glas gros, şi destul de puternic, Sinan-paşa începe o scurtă oraţie :

— Aceştia sînt poftitorii de domnie, luminăţia ta. Toţi nişte mişei. Toţi, afară de Mihai sin Pătraşcu-voievod. Cum în asemenea împrejurări grele, avem nevoie la Dunăre de un bărbat hotărît şi îndrăzneţ, povăţuiesc să fie pus în scaunul de la Karaiflac. Alexandru-vodă, mazil.

— Aşa să fie !... încuviinţează sultan Murad, piţigăiat şi absent, gîndind de bună seamă la pilaful ce avea să-l dumece îndată după asemenea plicticoasă ceremonie.

Toţi ascultă cuvîntul padişahului şi se înclină adînc.

— Să trăieşti, măria-ta ! se alătură Stroe Buzescu de umărul lui Mihai, cuprinzîndu-l, uşor, de mijloc, cu dragoste şi credinţă.

Cînd noul voievod se pleacă şi sărută pulpana sultanului, Stroe închide ochii şi strînge pumnii cu ciudă, cu ruşine, cu durere.

Apoi, la un semn al marelui vizir, toţi se înclină adînc şi se retrag, cu spatele, spre ieşire, bucuroşi să scape cu zile de-aici. În curtea divanului, lîngă un chiparos înalt, verde-negru, cei şapte români se întîlnesc şi se îmbrăţişează.

— Să trăieşti, Mihail-voievod !

— Să fim sănătoşi şi să ne împlinim visul...

Un grup destul de mare îl întîmpină la poarta a treia a Seraiului, cu alai, să-l ducă pînă la gazdă, în Galata.

— Nu vă supăraţi, prieteni, dar azi nu vreau alai. Avem mîine ceremonia căftănirii ; ajunge.

Merg împreună pînă la dugheana armeanului Hagigadur. Araxi sărută mîna voievodului :

— Să fiu întîia femeie care îngenunche în fața măriei-tale.

Mihai îi mulțumește și-o strînge în brațe.

— Tu, armencuțo, ne-ai fost adevărat talisman, apărător de multe rele.

— Am... întruchipat-o pe Velica-doamna.

După plecarea lui Mihai, Stroe Buzescu povestește lui Araxi, lui Manea și celorlalți cum s-au desfășurat lucrurile în Serai :

— Pentru trei cuvinte : „Așa să fie"... am așteptat trei luni.

— Mă gîndesc și altfel, face Calomfirescu ; ce scumpe-s vorbele padișahului ! Trei costă 400 000 de florini.

— Și cît va să mai ne coste de-acum încolo, suspină Stroe. Biata țară ! Vacă de muls : sultani și pașale, ieniceri și acîngii, spahii și lotri, cămătari și tătari. După socoteala lui Radu, de am robi țara toată, cu bărbați, femei și copii, tot n-am putea plăti totul.

Cum s-a înnoptat, Stroe Buzescu a primit poruncă să plece la București, să-l prindă pe Alexandru-vodă.

— Iată, eu, Stroe Buzescu, sînt cel care am primit cea dintîi voievodală poruncă a măriei-tale.

— I-ai toate averile și trimite-le înaltului padișah, a întărit emirul Ali. Răspunzi cu capul !

— Ei, asta nu-mi mai place... murmură Stroe, surîzînd. Dar ce să fac ?

A doua zi, în caftan și cabaniță, cu mic alai de boieri, apăruți ca din pămînt — unii chiar din iscoadele lui Alexandru-vodă, Mihai se înfățișa înaintea sultanului, încă mai mîndru, mai strălucitor, mai bărbat. Caftanul nu-i ascundea lățimea umerilor, mijlocul vînjos, voinicia brațelor, puterea și zveltețea picioarelor. Uimea pe toți cu privirea cutezătoare și dreaptă, arzătoare ca flacăra, iar scuturarea trufașă a capului, nările tremurînde, buzele mașcate, pline, mustața și barba neagră și creață, înfiorată parcă de adierea unor simțăminte puternice, toate îl arătau vrednic de stimă și dragoste.

— Să trăiești, măria-ta ! strigă alaiul.

Sinan-pașa îi dăruie un iatagan, frumos încrustat cu sidef, iar sultana validé, Safiia, o salbă pentru doamna Stanca.

— Îndată ce ajung în țară, îngăduie prea luminată sultană, ca soția mea să-ți trimită giuvaerul cel mai de preț pe care-l are.

— Mi-ai dat cel mai de preț giuvaer. Dar dacă, totuși, mai vrei să-mi dai ceva, dăruiește-mi cerbii.

— Cu plăcere, mărită Safiia, și cu o rugăminte : dacă vor tînji, să-i lași slobozi. Şi-ți vom dărui, în schimb, douăzeci și cinci de șoimi de vînătoare, din cei mai bine dresați.

După schimbul darurilor, Mihai-vodă a stat îndelung la sfat cu Sinan-pașa, marele vizir, despre treburile oștilor și despre purtatul războaielor. Fiecare și-a dat seama că are de-a face cu un om priceput la asemenea treburi. Vizirul vorbea îndeosebi de războiul de năvală, ofensiv, cu pustiirea întregului ținut, cu înrobirea fără milă a locuitorilor.

— Războiul înseamnă culmea tîlhăriei și eu vreau să fie așa : cea mai nelegiuită dintre tîlhării și crime. Numai astfel pot duce semiluna la Viena și la Roma. Ai înțeles, Mihai-bei ?

— Înțeleg, mărite vizir, Atîrnă însă și de oștile ce stau în fața armatei înaltului padișah.

— Drept grăiești. Ci eu cunosc ce poate acum și împăratul Rudolf și papa Clement și regele Franței, Henric. Cel dintîi e mai mult astrolog, cu capul prin nori și cu gîndul la catalogul lui de stele. De altfel, fie vorba-ntre noi, pentru asta va fi pomenit în istorie : tabelele rudolfiene. Cînd nu gîndește la fericita-i stea, se preocupă, cu ajutorul alchimiștilor, de fabricarea aurului din plumb. Regele Franței, cel mai vrednic dintre toți, e-ncurcat în războiul lui lăuntric cu hughenoții și cerșește prietenia marelui nostru padișah. Papa nu-i oștean, iar cuvîntul de îndemn la cruciadă nu mai răscolește sufletele, ca acum patru sute de ani. Iar pe voi, cei de la Dunăre și din Carpați, vă am sub putere. Nu crîcniți. Știu că-mi veți fi de mare folos : tu, Sigismund, Aron, aripa dreaptă în războiul cel mare și ultim împotriva Europei creștine. Este ?

— Adevăr grăiești, mărite vizir, a încredințat Mihai-vodă, căutînd să-și ascundă sub pala unui surîs, strîngerea de inimă, îndurerarea și teama.

Radu Buzescu și Teodosie Rudeanu nu se îndoiau de răspunsul voievodului, ci le era frică doar că nu va găsi cuvîntul potrivit și că-i va tremura glasul. Înțelegeau că Sinan-pașa îl privea cu multă încredere. Ba și adăugă :

— Măritul padișah Murad are acum la Dunăre căpitan priceput și foarte hotărît.

— Așa este, mărite vizir ! se grăbesc toți boierii să răspundă, sprijinindu-și voievodul, din inimă.

Mihai-vodă surîde. Ci Radu Buzescu bagă samă că surîsul acesta vesel, în fapt e dureros și amar.

Sultan Murad, prin emirul său, dă lui Mihai-vodă două mii de spahii și ieniceri, din cei mai aleși, să-i facă alai pînă acasă.

Mulțimea și mai ales muierile din Serai au ocupat calea între Bab Humaiun — Poarta sfîntă — și Bab-el-Salem — Poarta Mîntuirii, — s-au înghesuit în chioșcuri, la balcoane, pe terase, pe trepte, s-au cățărat chiar în sicomori, zgîindu-se să-i vadă pe români, rudele Cătălinei. Dar toată curiozitatea și admirația celor din jur, picură în inima lui Murad sultan otrava amară a pizmei și a neputinței.

Cînd alaiul pornește din fața chioșcului, unde sultanul moțăia în slăvitu-i tron de aur, căptușit cu mătasă albastră, Radu Calomfirescu a făcut semn trîmbițașilor să sune tare, a mare bucurie și slavă. Glasul surlelor și bubuitul tobelor au clocotit între ziduri, coloane și bolți, așa de puternic, de cutremurător, încît sultanul s-a speriat, și-a holbat ochii, s-a îngălbenit și-a leșinat. Noroc că vraciul evreu se afla lîngă dînsul, cu șipușorul de săruri pregătit și i l-a trecut repede pe la nas, făcîndu-l să strănute, trezindu-l.

Bucuros că alaiul s-a depărtat, că plicticosul și încîlcitul ceremonial de căftănire s-a sfîrșit, stăpînul lumii, înaltul padișah, regele regilor și împăratul împăraților a coborît din tron și-a plecat la odihnă ; adică să se joace cu ceasornicele, să privească aurul din hrubele de lîngă sofaua pe care se tolănea ziua și dormea noaptea, să asculte muzici tînguitoare, să privească schimonosirile hazlii ale

caraghioșilor, să dezmierde trup și sîni de cadine, să bea pe sub ascuns vin din cel mai bun, să se îmbete, să adoarmă, să sforăie sub răcoarea măturilor din pene de păun, hîțînate rar și uniform de eunucii alungători de muște și să viseze că stăpînește lumea, fulgerînd-o cu iataganul din soare răsare pînă-n soare-apune.

Buzeștii și oamenii lui Mihai-vodă au lucrat repede, fără șovăire. Dobîndirea tronului le-a dat nemăsurată încredere :

— Vom arăta lumii ce putem !

Craiul Sigismund a primit poruncă de la Țarigrad să-l prindă pe Alexandru-vodă, dacă va ieși spre Transilvania. Ștefan Iosica s-a bucurat mult că Mihai a izbutit, în sfîrșit. În schimb, Sigismund a cîrtit :

— Dacă nu mi se-nchină, nu-l îngădui în domnie nici o zi !

În ceasul cînd Stroe Buzescu, însoțit numai de Condur Pantelimon, trecea în galop prin Tîrnovo, gîndind cum să pătrundă în București, fără să-l simtă copoii lui Alexandru-vodă, Cătălina ieșea cu copilul din Serai și intra în baclavageria lui Hagigadur.

— Îl las ție, Araxi, să-l dai lui Stroe, să-l ducă în țară.

— Dar Stroe a plecat de noaptea trecută. Îl dau lui Calomfirescu.

— Nu... nu Araxi.

— Lui Radu sau Preda Buzescu...

— Nu... Altuia aș încredința viața mea ; dar taina acestui copil, nu. Stroe a mîntuit viața lui Simion Dărămuș și a Alexandrei. Altcineva... Hai înapoi, Andrei, în închisoarea cu ziduri sfinte, că acolo ni-i sortit mormîntul...

Araxi împachetează tăvița cu baclavale, în curată pînză de in și plînge.

Noaptea, Stroe Buzescu a trecut la Giurgiu și, în zori, a intrat în București. A poposit la hanul de la Filaret.

S-a scuturat de pulberea drumului. A trimis, în grabă, ștafetar de taină, la Cotroceni, să-l vestească pe Tudor Maldăr să intre imediat cu ceata lui în oraș.

Spre prînz, mirat că Maldăr nu-i dă nici un semn de viață, Stroe a pornit singur într-acolo. După mai puțin de cinci sute de pași, a înțeles că lumea îl cunoaște, și că-l urmăresc arnăuții lui vodă... „M-a trădat hangiul..."

Merge, totuși, înainte, dînd pinteni calului. Ajunge în lunca Dîmboviței, sub dealul viilor. De după sălcii îl pîndesc zeci de perechi de ochi. Dinspre vii, șase arnăuți vin în galop. Din urmă, cîțiva se apropie tot mai mult. Le aude tropotul și gîfîirea cailor, sunetul șuierat al iataganelor scoase din teacă. Gonește, dar se vede înconjurat, primejduit.

Deodată, din spre dreapta, din fața unei case, izbucnește strigăt deznădăjduit.

Stroe răsucește capul și zărește o femeie tînără cu păr negru, despletit : s-aruncă în calea arnăuților. Întîiul se răstoarnă în fața celorlalți, poticnindu-i pe toți, încurcîndu-le drumul. Un cal își rupe picioarele. Numai unul scapă, sărind peste ceilalți și strivind sub copite trupul femeii. Arnăuții lăturași nu mai au curaj să-l lovească pe Stroe. Mai ales că, din spre dealul bisericii Sfîntul Neculai, vine ceata lui Tudor Maldăr. Cu spadele, împreună, gonesc urmăritorii.

Dar, în lupta asta, căci de o luptă e vorba, un arnăut l-a ucis pe Manea Voicu, bătrînul ajutor și gospodar al familiei Buzescu.

Stroe se întoarce spre locul unde arnăuții abia se ridicau din pulbere. Descalecă și se apropie de femeia care s-a lăsat strivită de copite ca să-i mîntuie viața. Vrea s-o ajute, s-o ridice în brațe, dar pieptul i-i strivit și sîngele-i țîșnește pe gură. Îi surîde și-i șoptește :

— Asta mi-a fost visul ; să nu mor înainte de a te vedea luptînd...

— Tu ești ?... Tu, Rada din Izvarna ? !...

— Nu te-au rănit, Stroe, dragul meu ? !...

S-a adunat lume multă. Oștenii lui Maldăr, Oprea Rîcman, uriașul, Radu Dragomir și Stoica Farcaș s-adună în jurul lui Stroe Buzescu privindu-l întrebători.

— Mihai al nostru e domn !... Vestiţi-l pe ceauş. Grijiţi să nu fugă Alexandru-vodă.

— Udrea Băleanu stă în preajma palatului domnesc.

— Înştiinţaţi-l !... Trăiască Mihai-vodă !

— Trăiască !... Trăiască ! se stîrnesc strigătele, în toată uliţa, pînă la palatul domnesc şi încă dincolo.

Din mulţime păşeşte în faţă o femeie înaltă, în strai negru :

— Stroe Buzescu, sînt Tudora, muma lui Mihai-vodă. Îngăduie-mi să te sărut, binevestitorule !

Îl sărută pe amîndoi obrajii, apoi se pleacă, o ridică pe Rada în braţe şi o duce printre oameni spre gazda ei.

În mai puţin de trei ceasuri, ceauşul l-a scos pe Alexandru-vodă din palat cu toată familia şi cu tot avutul.

Stroe Buzescu cheamă sfatul boieresc, vestind :

— Mihai-vodă a luat scaunul domniei. În numele lui spun : va ocîrmui cu dreptate şi omenie, spre binele ţării. Nu va asupri pe nimeni. Doreşte a se sfîrşi cu ăst joc drăcesc, împămîntenit de-aproape un veac, între boieri : împărţiţi în cete, fiecare cu voievodul ei, alungîndu-se una pe alta în surghiun şi nenorocire, storcînd şi secătuind fiecare ţară, ca să lase celuilalt cît mai puţin. Să nu se teamă nimeni. Să nu fugă nimeni. Să facem pace întru liniştea şi binele nostru şi al ţării. Pînă vine măria-sa Mihail-voievod, eu îi ţin locul. Ascultaţi deci poruncile mele.

— Caimacam Stroe Buzescu, cîrteşte Dan-vistierul, ştiu că Mirceştii sînt născuţi toţi din mumă dreaptă, legiuită, că-s os de domn, curaţi, nu corciţi cu femei de rînd.

— După ce a răpus pe Darie împărat, cine l-a mai întrebat pe Alexandru Machedon dacă-i fiu de greşală din Netinav ori din Filip crai, părinte legiuit ? Cine, vistiere Dan ?

— Lasă-lasă, nu ne năuci cu pilde zălude, şterpelite din cărţi stricătoare de minte. Noi ştim că...

— Ai dreptate, vistiere Dan ; cei care s-ncîlcesc pînă şi-n slovele iscăliturii, primi-vor lămuriri de la Teodosie Rudeanu.

— A, cel cu scăfîrlia filozoafă şi învăţat, cît nici un filozof nu-i învăţat şi pricopsit ca dînsul ? !

— Nu batjocori, vistiere Dan. Știe o lume că eu sînt cel mai cuminte dintre Buzești. Deci nu întîmplător m-a trimis măria-sa tocmai pe mine. Totuși și cumințenia are margine. Teodosie nu-i nici pramatie ca logofătul Miriște, nici mehenghi ca domnia-ta. Ales că știm de ce cîrtești cu atîta batjocură.

— Vrem domn de viță domnească !

— Vrem ca Mihai-vodă să ne fie domn cu părere bună și, mai vîrtos, cu multă dragoste să ne ocîrmuiască, să ne înconjoare și să ne ocrotească pe noi și hotarele țării și ale neamului, se înflăcărează Stroe.

— Ni-i de mare trebuință om ca Mihai-vodă ! strigă vornicul Andrei. Ne-am săturat de voievozi cruzi și nedrepți și răi.

— Domni drepți și de neam domnesc ! se-ndărătnicește a striga Dan vistierul, îndemnînd și pe alții să strige. Nu vrem să ne ocîrmuiască un negutător, înconjurat de niște besmetici !

— Vreți pe Mihnea turcitul, pe Ștefan Surdul ori pe Radu, bețivan fără pereche ?

— Nu !

— Mihai-vodă, cinstite bărbi albe și frunți pleșuve, este bărbat tînăr și mult dornic de înnoiri. Este domnul nostru, al celor care vrem primenirea țării.

— Mă rog !... Dar să-mi ardeți buzele cu frigarea și proclet să fiu de voi săruta mîna unui fost negutător ! se blestemă Miriște logăfătul.

Iar Chisar-vistierul încuviințează :

— Da, da !... Și eu !... Și eu mă-mpotrivesc !

— Nu cercați nici o împotrivire. Nu mai cîrtiți în dran.. Pregătiți-vă să-i jurați credință, hotărăște Stroe, ridicîndu-se din scaun. Să-i jurați din inimă, că-i om cinstit și vrednic.

Intrarea lui Mihai-vodă în cetatea de scaun a Bucureștilor, ca orice schimbare, ca orice înnoire a domniei, umple multe inimi de bucurie, iar pe altele le încarcă de îngrijorare.

Stroe Buzescu, Udrea Băleanu, Rudenii îi pregătesc primirea cu norod mult, venit din toate unghiurile țării

și mai ales cu cetele de oșteni, în strai de sărbătoare, cu arme lustruite, cu flori și strigăte de bucurie, cum n-a mai văzut țara, de mult, de cînd domnii erau domni în adevăr.

La slujba de la mitropolie, Mihai-vodă s-a înfățișat alături de doamna Stanca, iar boierii cu soțiile lor alături.

Unii au admirat :

— Ce bărbat de nădejde !

Alții au bîrfit :

— Ci, uite, ce mai negutător falnic avem în scaunul domniei !...

Teodosie Rudeanu pofti a cuvînta :

— Să fii, măria-ta, totdeauna bun și înțelegător cu nevoile țării. Să ții sama de sfat înțelept și să nu uiți c-ai luat scaunul țării întîi și-ntîi spre folosul el. Gîndurile și nădejdile adunate în noi, ți-s de mult cunoscute și nutrite în inima ta. Împlinește-le ! De vei face așa, te vom slăvi și pînă la mormînt te vom urma. Să trăiești, măria-ta, întru mulți și buni ani !

Deși nu avea de gînd să rostească nici un fel de orație, Mihai-vodă a zîmbit și a grăit domol, dar foarte hotărît :

— Mulțumesc pentru căldura și dragostea cu care m-ați primit. Mulțumesc pentru rugăciunea cîntată întru binecuvîntarea domniei-mele. Mulțumesc pentru urările voastre. Vreau să fiu ca Traian împăratul care zicea : „Dacă vedeți că domnesc peste lege, loviți-mă cu sabia, fără milă, iar de merg pre lege, cruțați-mă și ajutați-mă". Vreau să mă închin, cît voi domni, numai omeniei, dreptății și libertății țării, treimea cea de o ființă și nedespărțită a traiului nostru și a norodului.

Vorbirea asta, țîșnită din inimă, răscolitoare, cu bogată tîlcuire, se înșurubează adînc în cugetele boierilor. Chiar a celor potrivnici. Iar Dan-vistierul și Chisăr, Miriște logofătul și alți cîrtitori se trezesc pășind înainte să sărute mîna voievodului. Îi împinge din urmă o putere de nebiruit și-i furnică în inimă o ciudată bucurie, făcîndu-i să uite împotrivirea și blestemele de acum cîteva zile. Tinerii boieri și mai ales Stroe și Radu Buzescu scapără :

— Cea dintîi biruință: cucerirea tronului. A doua — împăcarea între toți boierii.

— Asta nu înseamnă că buruiana vicleniei a pierit din țara asta, mîrîie Mihalcea.

Mihai-vodă a împărțit daruri numai săracilor și oștenilor.

— Pe domniile-voastre, boieri, poftesc să așteptați pînă s-o mai înstări țara.

După asta îl roagă pe ceaușul Ali să-și ia ienicerii și spahiii înapoi, la Țarigrad:

— Domnia-mea am făcut pace cu boierii și n-am vrajbă cu nimeni.

— I-aş lăsa aici, să te păzească de tine însuți, miorlăie cu subînțeles ceaușul.

— Deocamdată, stăpînirea de sine nu-mi lipsește. Și rogu-te să înțelegi că nu voiesc a lipsi pe măritul Sinan-pașa, marele vizir, de arme care i-ar fi de mare folos în altă parte.

La întocmirea sfatului domnesc, Mihai-vodă a păstrat pe Andrei vel-logofăt, pe Mitrea-vornic, pe Manta-paharnic. Pe Mihalcea l-a ales mare ban. Dintre prietenii de pribegie pe Radu Calomfirescu l-a pus paharnic. Ca oameni ai lui Sinan-pașa au intrat în divan Dumitrache-spătarul și Pancratie-vistierul. Și ca să arate măria-sa cît este de dornic de împăcare, pe Dragomir din Vîlcănești, fratele doamnei Stanca, l-a făcut stolnic. Dintre Buzești, numai Radu primește cluceria. Calomfirescu rîde, întărîtînd:

— Să aduni mierea și untul, și dijma de grîne s-o primești. Adică toată dulceața țării. Că ale mele sînt podgoriile și hanurile.

— Ceilalți boieri tineri îmi vor fi de și mai mare ajutor în anii ce vor veni.

Sima și Tudora s-au îngrijit de înmormîntarea lui Manea Voicu și a Radei din Izvarna:

— Mîna dreaptă a tinereții Buzeștilor și sora mea de suflet. Cele dintîi morminte...

— Şi inimile cele mai curate, jupîneasă Sima.

— Drept grăiești, doamnă Tudora,

— Nu sînt doamnă, ci numai ibovnică și mumă de domn.

În ceasul cînd a primit știrea despre înscăunarea lui Mihai-vodă, Velica-doamna l-a chemat pe State Boldur :

— Pleci în Țara Românească o dată cu solia de firitisire, povățuită de Vartic, vornicul Țării de Sus și de căpitanul Petru Orăș. Vestește pe măria-sa, în cea mai mare taină, că solii împăratului creștin, Rudolf, îl vor cerceta curînd. Pe la Aron-vodă a trecut căpitanul Valentin Prepostvari. Și spune-i, cînd va fi singur, numai cu tine, că mult, foarte mult mă bucur c-a izbutit să ia domnia. Şi de-ţi va sta la îndemînă, urează-i din parte-mi așa : „Măria-ta, fă să strălucească spada română ca soarele și gîndurile cele tainice de la nunta din Tecuci să se împlinească aidoma"... Ai înțeles ?

— N-am înţeles, dar am să spun întocmai.

— Mulțumesc. Şi poate, mai tîrziu, cine știe? ai să și înțelegi, a surîs Velica-doamna, melancolic. Iar cînd a rămas singură, a murmurat cîntec, însoţindu-se de strunele teorbului : ...„Îmi ești năzuință și, călcînd toate depărtările de-a lungul și de-a latul cărora vei goni, sufletul meu te va afla și te va îmbrățișa. Ci de nu te voi ajunge, pe mormîntul tău buzele mele pecete-or pune sărut fierbinte de dragoste multă..."

La masa rînduită în cinstea dregătorilor, a prietenilor și a solilor veniți să-l firitisească, Mihai-vodă s-a călăuzit după obicei apusean, invitînd și pe doamna Stanca și jupînesele boierilor. Pe Tudora a așezat-o alături de Neacșa, la loc de mare cinste. Îmbrăcată simplu, în negru, cu păr cărunt, cu ochii vii, luminoși, fermecători încă, liniștită, stăpînă pe sine, muma voievodului vorbea cu glas cald,

zîmbind, fără urmă de sfială ori de îngîmfare. Privea spre jupîneasa Neacșa, cuscra, cu dragoste firească și parcă o supăra prea marea-i grijă și luare-n samă.

Alături de soțul său, Sima se înfiora de bucurie : „Sînt aici zeci de boieri, mai tineri și mai vîrstnici, dar nici unul nu-i bărbat și frumos ca Stroe al meu. Calomfirescu s-a buhăit la față. Radu Buzescu a devenit prea încruntat. Preda pare obosit și trist. Udrea Băleanu e aspru și colțuros la chip, răgușit la glas și totdeauna privește peste lume. Da, pe Stroe al meu numai Mihai-vodă îl mai întrece în bărbăție și strălucire."

Dintre femei, doamna Stanca stă mută, par-ar fi uitat toate cuvintele. De fapt a copleșit-o fericirea. Nu crezuse, atunci cînd l-a văzut întîia oară și a zis „îl iau", că negu-țătorul cel hulit de ai săi o va face doamnă, și-n slava țării o va înălța. De asta îl privește ca pe-o minune, cea mai de necrezut minune, mai mult speriată decît bucuroasă.

Dan-vistierul a venit fără jupîneasă :

— Iertare că n-o aduc la masă domnească. Nu de alta, dar pe urmă poftește s-o vîr și-n sfatul țării...

Logofătul Miriște regretă că nu mai are jupîneasă ; ci chiar de-ar avea tot n-ar scoate-o în lume :

— Sînt om pățit : muierea și capra, cum văd bărbat tînăr, adică țap, cum zburdă.

Stoichiță își povățuiește jupîneasa :

— Poftesc lucruri mari de la noua domnie ; deci, ca să le dobîndesc, s-o lingușești pe doamna Stanca și mai cu samă pe doamna Tudora.

Mihai-vodă dorea ca toți să se simtă la largul lor și să petreacă bine ; sfătuia cu fiecare — oaspeți din afară ori boieri de țară. Rostea cuvinte de laudă jupî-neselor.

După masă, tineretul dănțuia jocuri românești ori apusene. Bătrînii priveau ori jucau cărți.

Pe la mijlocul petrecerii, banul Mihalcea l-a adus și pe Teleleu să desfete musafirii cu giumbușlucurile lui, măcar că unii dintre boierii bătrîni, ca Miriște, Dan și chiar Mitrea stăteau împotrivă :

— E păcat să rîzi de pocitanii şi-i necugetat să dai nas unui zălud să-ţi toarne vorbe necugetate aşa, cu ghiotura.

Teleleu însă lucra după învăţătura pehlivanilor arabi şi hindici : sărea în văzduh cu capul în jos, mergea pe frînghie, călca în mare iuţeală, pe-o foiţă de tulpan, la trei staturi de om înălţime, se răsucea ca funia, se ghemuia ca dovleacul şi se subţia ca suliţa.

— Nici mie nu-mi plac măscăricii, clătină doamna Stanca, găsindu-şi în sfîrşit graiul. Mă cuprinde spaima cînd îi privesc. Dar dacă aşa-i moda la curţile domneşti... ce să-i faci ? Ştiu că şi Craiul Sigismund are un pitic ; îl cheamă Dumitru. Se zice că-i un schilod, tare hîtru şi poznaş.

— V-aduceţi aminte de nunta de la Tecuci ? întreabă Sima. Atunci Velica-doamna i-a dat nume, adică poreclă — Teleleu. Dar, în fapt, nimeni nu ştie cum îl cheamă şi al cui este. Ştim doar că-i furat şi că-i român.

După ce a dănţuit o duzină de jupînese, Radu Calomfirescu a pornit harţa cu măscăriciul :

— Caraghiosule, de ce se spune că muierea-i sălaş diavolesc ?

— Domnia-ta o zici ! Şi nu cred că eşti aşa de nebun încît să nu ştii ce vorbeşti !

— Lasă întortocherile de cuvinte şi răspunde la întrebarea mea.

— Nebunul poate răspunde la orice întrebare a înţeleptului : înţeleptul tace la cele mai multe întrebări ale nebunului ; iar prostul stă deoparte şi zice că tot nebunul e mai cuminte.

— Mda... Măscărice, dacă eşti aşa de isteţ, învaţă-mă cum să ies dintr-o încurcătură : un bărbat mă ameninţă cu o sută de beţe dacă mă uit la muierea lui ; iar muierea, cu două sute dacă nu mă uit... Ce să fac ?

— Ascultă ispita muierii : ai trei sute la sută cîştig. Că, pînă la urmă, nici bărbatul nu-ţi rămîne dator cu cele o sută de beţe făgăduite.

Teleleu bagă de seamă că un singur musafir nu rîde de năzbîtiile lui. Se apleacă la urechea Simei şi întreabă cum îl cheamă.

— Jupîn Leca ? Arnăut ?

— Prieten cu Buzeştii. E glumeţ de felul lui, dar se face foc dacă-ndrăzneşte cineva să-i spună că are nasul mare, lămureşte Sima.

Măscăriciul se răsuceşte şi-şi poartă pămătuful beţişagului de caraghios pe lîngă barba lui Leca :

— Domnia-ta, jupîne Leca, rîzi numai cînd te gîdilă cineva sub nas ?

— Nu. Atunci strănut ! Şi... nu crezi, pocitanie, că-s înzestrat cu prea multă răbdare ?

— Ba te cred, jupîne. Cum să nu te cred ? Că fără multă răbdare, îngerească răbdare, cum ţi-ai fi purtat, vreme de patruzeci de ani, povara unui nas aşa de mare ?

— Te spintec ! sare Leca, trăgînd jungherul de la brîu.

Dar măscăriciul se rostogoleşte în trei tumbe şi-l lasă pe boier mofluz, ca pe-un şoim în plasă, de rîsul hohotit al celor din jur.

La sfîrşitul ospăţului, solii înfăţişară daruri : Veveriţă-vornicul — daruri de la Aron-vodă, Gaspar Kornis — daruri de la craiul Sigismund, Herbert Kurt — de la braşoveni, Sicinskii — de la riga Poloniei şi mulţi alţii. Mihai-vodă le mulţumi cu alte daruri, le ură drum bun şi se despărţiră prieteni, cu gîndul conlucrării în treburile cele de obşte ale ţărilor.

Cînd voievodul rămase numai cu rudele şi prietenii cei mai apropiaţi, Tudora se ridică în picioare şi grăi, cu adînc tremur în glas :

— De ştii au nu, adeveresc aici că te-am crescut greu, ca o femeie singură şi săracă. Te-am învăţat şi povăţuit cît m-a dus capul şi cît m-a încălzit inima. În cei douăzeci de ani din urmă, doamne, ţi-am insuflat gînduri bune. Te-am îndemnat şi te-am ajutat, după a mea pricepere, din umbră, s-ajungi ceea ce ai ajuns. Şi-ai ajuns că te-am zămislit cu om vrednic, deplin, mîndru şi frumos. În viaţa-mi am muncit mult. Şi multe am îndurat. Am răbdat şi am plîns trudind şi aşteptînd ziua asta mare. Ci acu mi-am împlinit visul : drag fiul meu Mihai eşti domn. Nici-o mumă din lume nu poate mai mult dori. Ştiu că trăit-am şi am petrecut lumeşte destul, în tot chipul, în viaţa mea. Dar am dat astei ţări tot ce o

femeie poate da: fecior ca tine, măria-ta. Drept aceea acum, la împlinirea visului, mă despart de lume. Pentru rămășița zilelor, întru plîngerea și izbăvirea grelelor păcate, cele de voie și cele fără de voie, mă închid în chinovia de la Cozia. Rog cinul monahicesc să-mi dea nume Teofana... Iară pe mormîntul meu să se scrie doar atît: Maica Teofana, muma lui Mihail-voievod. De va fi cinstit numele tău, fiule, și al meu cinstit va fi. De-l vei face de ocară, mărite doamne, și pe mine neamurile și veacurile ocărî-mă-vor.

Ci inima-mi spune că în pace voi odihni în lumina și umbra faimei tale, mărite doamne și drag fiul meu Mihai!

Înaripați de bucuria biruinței, Buzeștii și-au luat soțiile și au alergat la Cozia, să-l înștiințeze pe starețul Prohor.

— Binecuvîntată fie, domnia noastră nouă. Și v-o spun încă o dată: Mihai este omul proorocit. Aflați, feții mei, că azi împlinesc șaptezeci și cinci de ani și părăsesc stăreția Coziei. Cred că bine-i să-mi mărturisesc ucenicilor mei și cea din urmă taină. Umblam o dată, ca oștean, prin țară. Și în acel tîrg de oieri de pe malul Dunării, o am văzut pe Tudora hangița. Și, fără voia-mi, foc mare s-a aprins în inima mea. Chip de înger sau demon, mi se părea Tudora. Nestăpînit am tăbărît asupră-i, cu dragostea. Ci ea s-a împotrivit și mi-a spus: „Oșteanule, ești frumos și ager la minte. Poți fi drag oricărei muieri. Și mie îmi ești. Dar eu nu sînt o desfrînată cum crede lumea. Adevărat: sînt racheriță, în han, și am zămislit prunc din flori. Însă nu din păcatul preacurviei, ci numai din necuprinsă dragoste pentru un bărbat rar, oprit de lege a mă avea soață legiuită. Deci, rogu-te, vezi-ți de cale..." Ars de flăcările dragostei m-am oprit la cîrciumile din tîrg și, o săptămînă, numai în beții și destrăbălări cu muierile de pe uliți am ținut-o. Beat, m-am întors la Tudora, cu amenințări de moarte, dacă nu osotoiește, cu dulcea-i înfățișare, pojarul iscat în ticăloasa mea făp-

tură. Dar ea nu s-a înspăimîntat nici de beţia, nici de sabia, nici de năvala zăludă a patimei mele. M-a cuprins de mînă. M-a poftit să şed pe laviţă. Mi-a şters sudoarea frunţii. M-a mîngîiat şi m-a sărutat, pe amîndoi obrajii, ca o soră. Şi iarăşi mi-a zis cu blîndă rugă : „Dacă ai ceva sfînt în tine, oştene, potoleşte-te. N-am dreptul să batjocoresc cinstea fiului meu, Mihai. Trebuie să mă păstrez mai cu grijă şi mai curată ca o călugăriţă, ca neîntinată să fie şi tinereţea lui. Dacă acum, cînd îţi clocoteşte sîngele sub focul patimei trupeşti, înţelegi ce spun şi te cuminţeşti, mai tîrziu vei fi dintre acei bărbaţi care se va mîndri că m-a ascultat..." Am plecat de la dînsa nu cuminţit, o, nu ! ci cu inima arsă şi răzvrătită. Doi ani rătăcit-am prin lume, fel şi chip, s-o uit.

Şi-atunci hotărît-am să îmbrac sutană monahală. Mi-am luat singur canon şi am spălat picioarele a o sută doisprezece calici, în douăsprezece tîrguri ale ţării. Mult am umblat prin Transilvania, Moldova şi Maramureş. Apoi m-am tras în chinovia Coziei, unde îndată alesu-m-au stareţ. Pe Tudora n-am mai văzut-o, pînă acum doisprezece ani, cînd a venit la mine, la Cozia, şi mi-a dezvăluit taina lui Mihai sin Pătraşcu. Aşa ajuns-am în bună tovărăşie de gînduri cu Serghie de la Tismana, cu Ion de la Prislop, cu Sava de la Neamţ, cu Iani, cu Mihalcea, cu voi Buzeştii pentru urcarea lui Mihai pe înaltele trepte ale tronului Ţării Româneşti. Aşa, feţii mei, Tudora, rămas-a icoana neîntinată a inimii mele. Urc acum în vîrful cel de stîncă al Coziei. Iau cu mine doar o icoană, o carte, un ciocan şi o daltă. Acolo, singur îmi voi săpa peşteră lungă de cinci paşi şi lată de patru, cu pat tare de piatră, cu ferestruică şi horn, şi săpînd voi cînta psalmi, după pilda privighetorii care înfrumuseţează lumea cu glasu-i. Vedeţi, amar de vreme a trecut de-atunci ; ci nălucirea şi fierberea aceea din mine tot n-a pierit ca un fum, nici s-a uscat ca roua la soarele rugăciunilor, ci a coborît adînc în inimă, aciuindu-se acolo, ca un licurici în pîlnia unei flori. Beau acum cu voi, feţii mei, acest al meu pahar de cale albă şi zic : rămîneţi cu bine ! Nădăjduiesc că învăţătura dată vouă, fraţi Bu-

zești, a prins rădăcini adînci, ce nu mai pot fi smulse. Ci ascultați sfatul meu de pe urmă : nu faceți din frații voștri robi, că primejduiți însăși a voastră slobozenie. Nu pizmuiți și nu trădați pe cel ce vi l-ați ales ocîrmuitor, ci cu viața voastră ocrotiți-l. Că sîntem aici la răscrucea furtunilor care bat de multe veacuri și ne silesc să stăm cu spada în mînă, de strajă, la toate zările. Iară dacă în ăst război vi se va frînge oțelul spadei, folosiți arma subțire a minții și lucrați așa fel ca să rămîneți tot aici, stăpîni în casa noastră, în țara noastră.

Tremură inima fraților Buzești ca acum douăzeci și trei de ani, cînd uceniceau în ale învățăturii și ale lumii, în chiliile starețului Prohor. N-are nici unul curajul să-l oprească, nici să-i ceară a mai coborî, din cînd în cînd măcar, în vîltoarea acestei lumi. Singură Sima își găsește glasul și întreabă îmbujorîndu-se :

— Părinte Prohor, mai mult ca oricînd acum, găsindu-ne la sfîrșitul unei vremi și la începutul alteia, am vrea să știm : ce va fi ? Bine au rău ?

— Iertînd pe toți potrivnicii, domnia lui Mihai a pășit cu dreptul. Dacă voi ocîrmuitorii iubiți țara, iar țara vă iubește pe voi, atunci izbutive-ți împotriva cotropitorilor a ridica mulțimea ca o stihie de nebiruit. Și nu uitați vorba mea : în vreme de pace noroadele cît mai mult bine să-și facă, iară pe vreme de război cît mai puțin rău...

Și, sprijinit în toiag, încins cu un curmei peste rantia aspră de pănură castanie, pornește Prohor sihastrul să urce muntele Cozia. Calcă desculț prin grohotișul Oltului, trece apa într-o luntre scobită dintr-un buștean, apoi pășește prin cotorii și spinii poienelor cosite. Urcă, surd la foșnetul frunzișului din cărare. Murmură psalmi. Iar cu dreapta binecuvîntează copacii, fîntînile, casele, drumurile, holdele, bălăriile, florile muntelui și păsările cerului. Ci lor nu le pasă nici de psalmi, nici de binecuvîntări. Cine ascultă bîiguiala unui bătrîn istovit de ani, pornit în sihăstrie, armat c-o daltă și-un ciocan, să-și sape chilie și sicriu ?

— Dacă domnia-i bună, cu-adevărat, întreabă Stroe Buzescu supărat, dece-o părăsește, taica Prohor, și se pierde în pustietăți sihastre ?

Dar taica Prohor e departe, dincolo de Olt ; nu aude întrebarea.

Răspunde Sima, strîngîndu-se lîngă soț, ca edera pe trunchiul gorunului :

— Se ferește de hreamătul vremii noastre, pe care voi cu a lui povață, de mult îl tocmiți, dar de abia acum îl stîrniți, viforoasă vijelie.

Cuprins

Temeiul vămilor din văzduhul carpatin 9
Povestea abia începe 61
Şi ei în surghiun 80
„Vezi, eu sînt cel ce plînge“ 128
Jurămîntul mut 166
Vinul împăcării 193
Înnoitorul şi amăgirea 219
„Am văzut frumuseţea ta“... 278
Tidva cu strune de cobză 305
Nunta de la Tecuci 325
Un dram de otravă 361
Căile lumii foarte-ncurcate sînt. 406
Spaima Căluiului 437
„Ţarigradu-i oraş mare“ 473

coperta I : Portret compoziţional — Fraţii Buzeşti — de A. Ionescu (Radu, Preda şi Stroe Buzescu)

Legenda pentru imaginile reproduse pe coperta IV

1. Fraţii Preda şi Stroe Buzescu — frescă din Mănăstirea Căluiu
2. Petru Cercel, Domn al Ţării Româneşti 1583—1585
3. Turnul-clopotniţă al Mănăstirii Căluiu.
4. Mihai Viteazul.
5. Cetatea Albei Iulia
6. Sigismund Bathory — după o gravură contemporană

Lei 13,50

EDITURA EMINESCU